

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

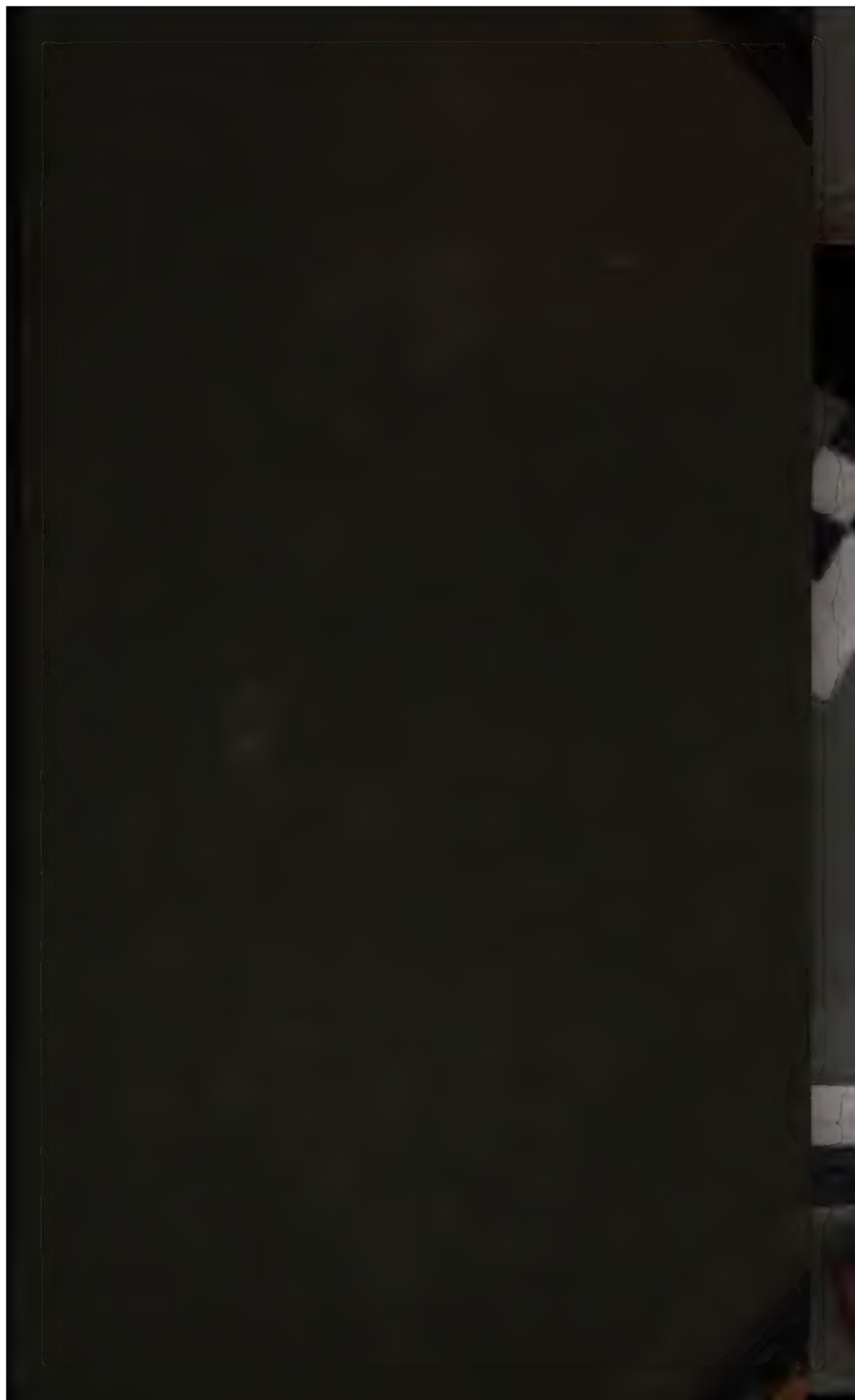
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

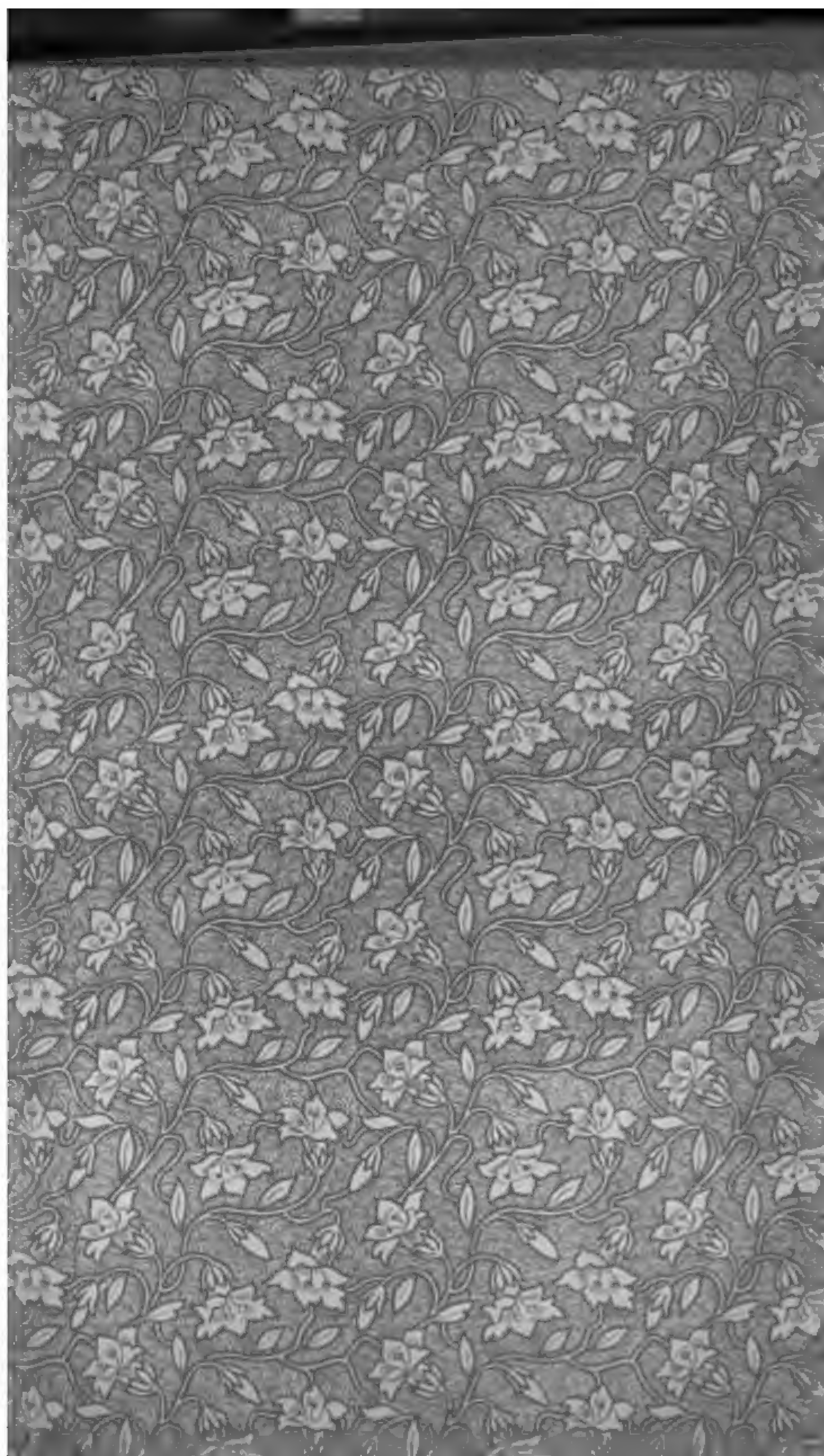

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

DĚJEPIS MĚSTA PRAHY.

SEPSAL

VÁCSLAV VLADIVOJ TOMEK.

DÍL II.

DRUHÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.
NÁKLADEM KNIHKUPECTVÍ FR. ŘIVNÁČE.
(ANTONINA ŘIVNÁČE.)
1892.

DĚJEPIS MĚSTA PRAHY.

SEPSAL

VÁCSLAV VLADIVOJ TOMEK.

DÍL II.

DRUHÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NÁKLADEM KNIHKUPECTVÍ FR. ŘIVNÁČE.
(ANTONIN ŘIVNÁČEK.)

1892.

DB 879

P8 T6

v.2

Knihtiskarna J. Otty v Praze.

Předmluva k prvnímu vydání.

Když vyšel roku 1855 první svazek díla tohoto, neměl jsem žádného pomyslení, že uplyne 16 let, než mi bude zase možné, svazek druhý téhož díla předložiti ctěnému čtenářstvu. Příčinou tak neobyčejně dlouhého opozdění byly dílem sice jiné práce literarné, které jsem mezi tím časem musil podstoupiti, i také povinnosti jiného povolání mého, pro které vůbec nejsem pánem svého času, leč toliko vybývajících prázdnějších chvílí: ale podstatně a hlavně ležela příčina také v povaze práce této samé, totiž ve vnitřních těžkostech, na které jsem přes své nadání uhodil při dalším v ní pokračování.

Skutečně počal jsem spisovati tento druhý díl již ku konci roku 1858, spořádav sobě do té doby potřebný k tomu material, jak se mi tehdaž zdálo, dostatečně. Při spisování však části jednající o místopise cítil jsem čím dál tím více nejistou půdu pod sebou. Byl jsem sobě sice všecko, co se mi v tom ohledu zdálo býti poněkud paměti hodné, rovněž již předtím vytáhl ze zřídels; nieméně při každém kroku přicházel jsem na pochybnosti neb na prostou nemožnost, když se jednalo o určité ustanovení, kam která znamenitost náležela, tak že o množství věcech byl bych musil vysloviti pouhé domněnky, mnohých jiných pak docela pominouti mlčením, nevěda, co s nimi učiniti. Tu se mi naskytla konečně jistá nová methoda zkoumání, slibující lepší a jistější dojiti cíle, přitom však nad míru mozolovitá ano duchamorná, kterou

jsem od té doby šířeji vyložil ve předmluvě k svým „Základům starého místopisu Pražského“. Ku provedení jí musil jsem svůj material místopisný předně doplniti vytažením sobě zápisů o prodejích čili koupích domů Pražských neb jakýchkoli jiných zmínek o nich všechněch bez rozdílu z celého času, jehož se týče, i dílem také mnohem pozdějšího, pomocí pak podrobných rejstříků k tomu cíli zhotovených vypátrati a ustanoviti polohu jednohokaždého domu, buď znamenitého neb neznameního. Tím způsobem podařilo se mi sestaviti sobě ulici za ulicí, náměstí za náměstím, jak co stálo neb jak se co jmenovalo v Praze v druhé polovici 14. a v první polovici 15. století, s jistotou a s určitostí, jaké jsem předtím nikdy docílit nedoufal. Bylo mi, jakobych starou Prahu vykopával co nějaké Pompeji neb Herkulanum část po části z rumiště, kterým ji pokryla pozdější století.

Práce tato přípravná stála mnoho času. Pokud jsem jí neodbyl, musil jsem další spisování dějepisu Pražského prozatím zastaviti, ano část místopisu již napsanou potom docela zase přepracovati. Úplné ono přetržení práce trvalo asi od konce měsíce Ledna roku 1860 až do Října roku 1864, a než jsem na základě této nové přípravy místopisnou část sepsání svého úplně dokončil, uplynulo ještě víc než dvě další léta; dopsal jsem ji teprv v měsíci Únoru roku 1867.

Teprv potom bylo mi jednati o poměrech společenských v Praze; což dle povahy věci samé a zřídels byla opět práce nesnadná a mnoho času vynáhající, ač ovšem po zjednání sobě bezpečnějšího místopisného základu také zase v rozličném ohledu usnadněná.

Zkoumání místopisu na rozsáhlejším základě, než jsem z počátku byl zamýšlel, mělo však za následek netoliko opoždění díla tohoto, nýbrž zároveň také znamenité rozmnožení látky dějepisné, pro které nebylo mi lze směstnati do druhého dílu tohoto celou dobu dějin Pražských, která by do něho náležela dle prvotního rozvrhu. Měla to totiž býti „kniha třetí“, od založení Nového města Pražského až do skončení války náboženské za krále Sigmunda, tedy od r. 1348 do

r. 1436. Obsah knihy této rozvrhnul jsem sobě na tři oddíly, z nichž první obsahuje zevnější příběhy Pražské za panování císaře Karla IV, druhý popsání Prahy za Karla IV a Václava IV, třetí události za panování Václavova a za náboženské války po smrti jeho až do přijetí Sigmunda za krále. Druhy z oddílů těchto dělí se na místopis a na popsání poměrů obyvatelstva Pražského, toto pak zase jedná, na tři části rozděleno, 1. o měšťanstvu, 2. o dvoru královském, 3. o duchovenstvu. Pro velkou rozsáblost látky musil jsem knihu tuto, tím způsobem rozvrženou, rozdeliti na dva svazky, tak že přítomný tento svazek čili díl II obsahuje jen první polovici této knihy třetí, a to oddíl 1 čili vypravování zevnějších příběhů za císaře Karla IV a část oddílu II, totiž místopisnou a o měšťanstvu Pražském jednající. Vše ostatní bude obsahovati svazek čili díl III, ode mne již dle mne sepsaný, který doufám dokonati v čase poměrně krátkém, maje všechny téžší přípravné práce k němu již odbyty.

Vypátrání místopisu Pražského v době právě naznačené v obšírnosti a s určitostí, která se mi z počátku nezdála býti možnou, brozilo mi při spisování tohoto druhého dílu dějin Pražských nesnázi zvláštního způsobu. Po odbytí přípravných prací svrchu zmíněných bylo mi sice lehké popsat tehdejší Prahu dle místopisných znamenitostí jejích, téměř tak, jako kdybych měl popisovati Prahu nynější od ulice k ulici. Ale kterak jsem měl podati veřejně důkazů na to, že tak všecko bylo, jak to popisují? Pouhými poznamenaními v knize samé pod textem bylo to naskrze nemožné; tam k tomu místo nikterak nestačilo. Z nesnáze této vytrhnul jsem se vydáním tak zvaných „Základů starého místopisu Pražského“, již nyní bez mála dokonaným nákladem královské české společnosti nauk, již za ochotu v tom mi prokázanou zvláštní vděčností zavázána se cítím. V díle tomto položeny jsou totiž všechny doklady u výtahu doslovnem z prvotních zříděl od domu k domu, jak se na který vztahují v jistém pořádku, při kterém každému možno jest lehce se přesvědčiti, na čem se mluvení mé o poloze kterékolivěk zaklada. Vydáním zvláštního

tohoto díla odpadla potřeba všelikého přidávání dokladů v místopisné části přítomné knihy naskrze.

Podávaje takto aspoň nyní již konečně tuto novou částku díla svého milému čtenářstvu českému, činím to s plným vědomím, že jsem pilné a svědomité práce při ní nešetřil. Jsou na ni zajisté vynaložena nejlepší a do jisté chvíle nejšťastnější léta mého živobytí. Zdali se cena díla srovnává s prací na ně vynaloženou, o tom sluší jiným souditi.

Jedno ještě, co připomenouti musím, jest, že za dlouhý čas, co jsem spisováním dílu tohoto druhého byl zaneprázdněn, nahodily se mi všelijaké důležitější opravy a doplňky k dílu prvnímu, pro které nyní všelicos, co v prvním a zase ve druhém díle podotčeno jest, spolu se zcela nesrovnává. Bylo by z té příčiny druhého opraveného vydání prvního dílu potřeba. Kteréž však poněvadž pro zevnější příčiny na ten čas možné není, míním opravy a doplňky ony v krátké době prozatím jiným aspoň způsobem uvésti u veřejnost. *)

Psáno v Praze dne 23. Května 1871.

W. W. Tomek.

*) **Poznámka k druhému vydání.** Poněvadž první díl ve druhém vydání již vyšel, potřebě zde zmíněné jest tím dokonaleji než prozatímným oním způsobem vyhověno. Tak jako díl první, jest i tento druhý díl v novém vydání opatřen mnohými doplňky a opravami.

V Praze dne 16. Července 1892.

W. W. Tomek.

OBSAH.

KNIHA TŘETÍ.

Od založení Nového města Pražského až do skončení války náboženské za krále Sigmunda (1348—1436).

ODDÍL PRVNÍ.

	Stránka
Příběhy Pražské za panování císaře Karla IV (1348—1378).	
1. Založení Nového města	3
2. Léta 1348 a 1349 až do korunování královny Anny	9
3. Od korunování královny Anny až do korunování Karla IV na císařství (1349—1355)	17
4. První léta císařování Karlova (1355—1360)	83
5. Od rozšíření Malé strany Pražské až do sjednocení Starého a Nového města (1360—1367)	46
6. Poslední léta panování císaře Karla (1367—1378)	58

ODDÍL DRUHÝ.

Popsání Prahy za Karla IV a Václava IV.

I. Místopis.

1. Hrad Pražský	72
2. Hradčany. Pohřelec. Strahov	96
3. Malá strana	106
4. Staré město	183
5. Nové město	220
6. Vyšehrad	257
7. Okolí Pražské	262

II. Obyvatelstvo Pražské.

A. Měšťanstvo.

1. Řády městské.	
a) Zřízení obecní	284
b) Konání spravedlivosti	309
c) Péče o bezpečnost a o dobré obecné	347

	Stránka
d) Důchody obecní a královské ve městech Pražských	352
e) Vojenství městské	371
2. Živnosti městské.	
a) Řemesla a umění, služby a jiné práce	373
b) Obchod	394
c) Držení statků na zemi	418
3. Měšťanstvo Pražské dle rodů a jmen	435
4 Česká a německá národnost ve měšťanstvu Pražském	517
5. Drobnosti o obydlích, nábytku, oděvu, jídle a pití	524
(Dokončení knihy třetí bude obsaženo v díle III.)	
Registřík	537

KNIHA TŘETÍ.

**Od založení Nového města Pražského až do skončení
války náboženské za krále Sigmunda.**

(1348—1436.)

ODDÍL PRVNÍ.

Příběhy Pražské za panování císaře Karla IV.

(1348—1378.)

1.

Založení Nového města.

Nastoupením Karla IV na královský stolec český začala se nová doba štěstí a slávy země české. Po dlouholetých svízích, ježto se začaly bouřkami po vymření starého rodu králů českých a nepřestaly svíratí národ pod vládou panovníka nedomácného, uvázal se v zemi vladař mohutný a věhlasný, hořící láskou ke své vlasti, v němž pamětníci lepších časů záhy poznávali pravého potomka slavných Václavů a Otakarů, který však výše než tito proslynul co pravý vzor správce lidu, vzácný mezi panovníky všechných věků a národů. Karel obnovil řád a právo v zemi české; rozmnožil moc a vážnost koruny, šetřil svobody a práva stavu každého; zvelebil pozemský blahobyt svých poddaných nejen zjednáním obecné bezpečnosti a trvalého míru zemského, nýbrž i přímými zákony a zřízeními všelikého druhu ku povznesení obchodu, průmyslu, polního hospodářství; zjednal v Čechách střediště vědám, jehož požili všichni okolní národové; okrášlil zemi pomníky pěkných umění; pěstoval a rozmnožoval ústavy církve ke cti boží a ku povznesení náboženství; nic prospěšného a chvalitebného neušlo jeho péči a péči. Nejsa podmanitelem z náchylnosti a dychtivosti panství, neopominul příležitosti žádné, když se sama naskytovala, i k zevnějšímu rozšíření své moci. Ozdobil se nejen korunou císařskou, čímž zjednal krá-

lovství svému vplyv na Německo i dílem na Vlasy, než i vlastní říši svou českou rozmnožil přivtělením nových zemí a panství. Ale blaho země české zaujímal přitom vždy přední místo v jeho myšlení. Země tato byla jeho největším zálibním, jeho „vyvoleným zeleným sadem mezi polemi vzácnějším“, jak praví, porovnáváje ji s ostatním po otci zděděným panstvím.¹⁾ V Čechách samých však radovala se Praha ze zvláštní jeho přízně, jakožto střed a hlava království od starodávna, jejímžto zvelebením mínil nejjistěji rozšiřovati blaho ve všechny údy národu.

Hned po nastoupení v panství začal Karel konati přípravy k velikému rozšíření Prahy, s kterým zanášel se v myšlení nepochybně již déle, maje asi v úmyslu, sídelné město své vyrovnati tehdejší velikosti Paříže, místa svého vychování a vzdělání. Praha dle tehdejšího objemu zdí Starého a Menšího města na obou stranách Vltavy dle svědectví jeho²⁾ nestačila již tehdaž pro četné obyvatelstvo své a pro tisíce lidí za rozličnými příčinami do ní se hrnoucích, jejichž množství nově a znamenitě mělo býti rozmnoženo založením obecného učení, ku kterému téhož času téměř všecko, čeho potřebí, bylo již zjednáno. Karel uzavřel předně, na pravé straně Vltavy založiti město nové, jehož zdi měly jíti od Vyšehradu co jižního konce až pod Staré město Pražské i pod jeho předměstí na Poříčí a končiti se tudíž u Vltavy.

Již za krátkého přebývání Karlova v Čechách v prvních měsících roku 1347 byl směr nové objímací zdi ustanoven i s místy, ve kterých měly nad ní býti vyhnány brány nového města. Brzy před tajným odjezdem svým do Tyrolu toho roku smluvil se král s měšťany Staroměstskými, a vydal jim listinu danou na Křivoklátě o svátcích velikonočních (1. Dub. oc.), kterou je opatřil proti všeliké škodě, ježto by jim mohla při-

¹⁾ Utpote cum inter alia, quae juribus nostris paternae successionis reliquit debitum . . . regnū ipsum prae ceteris velut electum quoddam viridarium inter agros carius reputemus. *V zakladací listině Nového města Pražského.*

²⁾ V též listině.

jíti z nového tohoto založení. Poněvadž Staré město dle záměru onoho mělo novým bytí obejmuto mimo dvě strany, s kterých obchází Vltava; vyhradil král Staroměstským předně svobodný prachod neb průjezd budoucím novým městem, kudykoli by jim bylo potřebno neb libo; ku pojištění pak toho práva přikl jím dvě brány Novoměstské, které měly býti jedna proti Vitkově hoře, nynějšímu Žizkovu, druhá doleji za předměstím Poříčským blíž vody, tak aby tyto brány byly zavírány od nich a opatrovány jejich strážnými a úředníky. K zachránění rozepří o meze právní moci obapolné ustanovil, aby Staroměstským náleželo souditi v celém okrálku prvích i drahých příkopů jejich města i až ke strouze, kterou tekla voda dešťová kolem od Vltavy až zase k Vltavě, nad to pak aby od práva Novoměstského šlo odvolávání k soudu Staroměstskému, tak jak bylo v obyčeji od mnohých jiných měst českých. Krom jiných méně důležitých ustanovení Karel touž listinou přeložil jeden ze dvou výročních trhů Pražských, jenž býval o sv. Víte, do budoucího nového mesta, a nařídil, kteráby řemesla Staroměstským byla nepřiležitá pro tlnkot kladivem neb jiné s nimi spojené nepohodli, aby se provozovatelé jich vystěhovali ze Starého města a usadili se na novém.³⁾

³⁾ Listinu tuto vydanou od Pelzla v životopise Karla IV. (44. pod datum 1347 die 1. Aprilis klade Palacký v německém vydání dějin českých II. 2 p. 305) k 20. Dubnu 1348, bez udání příčiny sice ale jak myslím proto, že datum její zní ve druhém roce panování Karlova, který se ovšem začínal teprve od 26. srpna 1347 (potom protože dle těch kterých jiných ať méně listých zpráv Karel v měsíci Březnu 1347 odebral se z Čech do Tyrolu a vrátil se odtamtud teprve v srpnu téhož roku. Ale original listiny té nacházející se posud ve městském archivu Pražském, má datum písmeny vypsané: *Geben zum Purgleirn nach der geburt Christi Jesu dreizeehen hundert iar und dornoch in dem selben end vierzigstem iare in den heiligen ostertagen, vnsere reiche in dem adern iare*. Při tak zřetelném znění listiny jest těžko udržeti se roku v ní určitě jmenovaného, nebo ať počítání druhého roku panování jest proti pravidlu, přece se dá spíše pochopiti, že píšet počítal začátek jeho již od 1. Ledna 1347, než žeby se byl zmýlil v roku od narození Krista. Jestli tomu tak, byl by se Karel musil tužto o něco málo později než v Březnu vydati na cestu do Tyrolu, totiž po 1. Dubnu, nebo což se mi vidí podobnější, byla listina vydána na Křivoklatě (Purgleirn) v jeho jméno, ať ne v jeho přítom-

Odjezd Karla IV do Tyrolu byl jednou příčinou, pro kterou se toho roku k založení samému nepřikročilo; druhá byla nepochybně, že místo k tomu určené obsahovalo mnoho polností, na kterých bylo zaseto i mínilo se dočkati žnín; přípravy však musily se již z této příčiny začít brzy, aby překážky té samé nebylo i roku potomního. Toliko založení Karmelitanů a kláštera Slovanského, o kterých jsme již dříve pověděli, stalo se ještě během toho roku v místech připadajících do objemu zamýšleného rozšíření města.

Po navrácení svém z Němec v měsíci Unoru roku 1348 Karel vydal konečně v Praze dne 8. Března toho roku vlastní zakladací listinu nového města. Dle výslovného ustanovení jejího mělo se založení toto jmenovati Novým městem Pražským, jehož meze ustanoveny od okolku čili okršlku zdí a příkopů Staroměstských až k novým zdem a příkopům, které měly býti učiněny se strany venkovské. Všecka země vnitř těchto hranic, komužkoli dotud náležela, vyjmouc, jak se samo sebou rozumí, starší bydliště tudíž se nalézající, ustanovena jest k rozdělení mezi nové měšťany, kteří by se tu mínili usaditi. Král potáhl všecko zde ležící soukromé jmění, dílem měšťanů Staroměstských, dílem duchovních korporací, ku př. rozsáhlé polnosti řádu křížovnického, neb jakýchkoli jiných osob, ze svrchované moci na sebe za povinnou náhradu, a zřídil jisté osoby k vykazování městišť na něm osadníkům za kupní summy ustanovené dle rozsáhlosti neboli snad také dle polohy půdy, s doložením (jakéhož musilo býti potřeba, pokud se pamatovaly libovolné skutky krále Jana proti měšťanům), že nemá na nikom budoucně žádáno býti více, byť dům od něho vystavený byl

nosti, a to snad schvalně, aby se v Praze myslilo, že přebývá ještě na Křivokláte, ač zatím byl již někdy ku konci Března odtamtud odjel; neb odjezd jeho do Tyrolu stal se právě tajně. Obsah listiny samé svědčí dokonce pro rok 1347, ne 1348; mluví se v ní o novém městě co teprv založenu býti majícím: *dorumb . . wir . . doselbest . . ein neue stat . . meinen zu machen und ansczuseczen; durch dieselben newen stat, die wir meinen zu machen; in derselben newen maure, die wir umb di selben newen stat meinen zu machen* cc. kdežto dání roku 1348 dne 20. Dubna bylo by bývalo již po vysazení Nového města i po založení zdí jeho.

jakkoli nádherný a nákladný. Každý podělený obdržel svou 1348 část v plné a svobodné jmění, však se závazkem, aby v měsíci po vykázání sobě místa začal stavěti, a v 18 měsících aby měl dotud vystaveno, by mohl ve příbytku pohodlně zůstávati. Aby stavení časem nepustla přílišným zadlužením jich, což by bylo k ohyzdě městu, ustanoveno hned napřed, aby nikdo nesměl domu svého zavaditi v platech ročních, buď na vždy buď na čas, výše než do polovice ceny jeho.

Vykazování městišť řídilo se dle ulic a prostranství již napřed s rozmyslem vyměřených, jak se dá souditi ze záповědi v témž privilegii obsazené, aby nikdo nestavěl přes meze ulic nebo prostranství, ani nad zemí ani pod zemí.

Král chtěl, aby prý Nové město se Starým bylo jedním celkem, byť z více částí složeným, tak aby prý obyvatelé obou měst společně tím snáze mohli odpírati násilným útokům nepřátel; a z té příčiny nenachází se v privilegii jeho žádné zmínky o hradbách Novoměstských proti Starému městu, jakož jich skutkem nebylo. Jinak však mělo nové založení jeho býti městem pro sebe se svým rychtářem a se svými konšely a požívatí přitom všech práv, svobod a zvyklostí Starého města Pražského. Dle předešlé umluvy se Staroměstskými Karel přeložil do Nového města výroční trh Svatovitský, mimo to pak také týdenní trh v pondělí, tak že o obě byla města rozdělena rovným dílem.

Jiným privilegiem vydaným téhož dne co doplňkem ke hlavní listině zakladací Karel všem obyvatelům, ježto by v Novém městě osedli, udělil svobodu ode všech berní na dvanáct let, po kterých měli i v tom býti rovni se Starým městem, a jmenoval výslovně řemesla, která dle předešlého privilegia, daného Staroměstským, měla býti přenesena do Nového města, totiž sladovny, hvozdy, pivováry, koláři a všichni, kteří kladivem v kovy pracují, jakož i kováři, vyjma kolik by žádala potřeba koňská a hotovení zbraně. Přestěhování mělo se státi do roka.

Oběma privilegiemi bylo i Židům dovoleno, usazovati se na Novém městě; dvanáctileté však osvobození od berní mělo

1348 se na ně vztahovati jen pod výminkou, aby stavěli důkladně z kamene; mimo to pak nemělo se vztahovati na Židy, kteříby se chtěli tam přestěhovati ze Starého města, čehož král sobě nepřál. ⁴⁾

V třetí neděli po vydání těchto privilegií, dne 26. Března 1348, Karel IV položil základní kámen k Novému městu Pražskému, začna stavěti městskou zeď od Vyšehradu ku Poříčí. Stavba tato dála se s neobyčejnou rychlostí. Ve dvou létech stála celá dlouhá a pevná zeď hotová s branami a s věžemi vysokými (1350); hned pak dal král také Vyšehrad obehnati zdí a věžemi pevnými i ozdobnými, jak ze druhých stran tak i proti Novému městu samému; kterážto práce byla rovněž brzy dokonána, jak se zdá v roce hned potom následujícím (1351). ⁵⁾

Mezitím dále se osazování obyvatelů a stavení domů s ochotou, jaké se Karel byl nadál. Listina psaná v třetím roce po založení města (1351. 28. Un.) poučuje nás, že ve hlavním dotud prázdném prostranství, určeném k tomuto rozšíření Prahy, totiž v polích někdy špitálu Křížovnického a špitálu sv. Lazara, již tehdáž v nejrozličnějších místech se stavělo a obyvatelstvo se množilo. Zde stály jmenovitě již mnohé domy okolo velikého rynku čili tržiště Novoměstského (nynějšího Karlova náměstí) a po obou stranách nynějšího Koňského trhu, kdež připomíná se výslovně v rohu proti novému založení Karmelitánů, tedy mezi Koňským trhem a Příkopem (nyní u Špinků, č. 846), dům Jakuba Turšmida kováře, jednoho z předních konšelů Novoměstských za prvních let po založení. Odtud byla založena ulice podél cesty okolo příkopů Staroměstských až k rohu nynější hlavní ulice Poříčské, ve kterém

⁴⁾ Obě privilegia dne 8 Března 1348 vydána jsou od Pelzla (*Karl IV* 46. 49).

⁵⁾ Den založení Nového města udává nejbezpečněji souvěký František (*Dobn. VI. 311*); o něco širší zprávy než on dává o stavbách těchto Beneš z Waitmile (*Scriptt. rer. Boh. II. 346*). Týž klade stavbu zdí Vyšehradských do téhož času se zdí Novoměstskou, Beneš minorita pak (*Dobn. IV. 36*) na rok 1350, ale František na rok 1351, což snad dá se tak srovnati, že oni myslí začátek, tento pak konec stavby.

již o něco dříve vystaven byl na Novém městě špitál pro 1348 chudé od bohatého Welfovce Jana čili Johla Jakubova, tu kdež nyní jest kostel a kasárny sv. Josefa.

Pro obyvatelstvo této rychle rostoucí části nového města byl do zmíněného roku 1351 vystaven nový farní kostel sv. Jindřicha, a starší kostel sv. Štěpána na Rybníku povýšen za farní; kteréžto oba kostely s osadami k nim vyměřenými od Novoměstského tržiště až ke starému předměstí Poříčskému listinou právě zmíněnou odevzdány jsou řádu Křížovnickému co část náhrady za postoupené polnosti, na nichž větší část těchto osad byla vznikla.⁶⁾

Sotva dokonáno bylo stavení zdí městských, předsevzal Karel krom začatých již kostelů u Karmelitánů a Slovanů jiné nádherné stavby kostelní, aby se jimi Nové město jeho vyrovnalo starším částem Prahy. Po nejdelší čas panování jeho pracovalo se o stavbách těchto s velkým nákladem, a vedle pomníků stavitelského umění velkolepě do výše se vypínajících zahušťovalo se město tím živěji příbytky a obyvateli.

2.

Léta 1348 a 1349 až do korunování královny Anny.

Rok, ve kterém král Karel založil Nové město Pražské, byl památný rozličnými jinými zámysly a nařízeními jeho k zvelebení země české, o které jednalo se mezi ním a stavy českými na velikém sněmě v Praze, držaném ve druhé polovici Března (c. 17. Břez.) a na začátku Dubna toho roku. K nim náleželo nejspíš také zavedení psaného zákona zemského, složeného od Karla pod názvem Majestas Carolina, které na ten čas bylo snad jen odloženo na žádost stavů, zdvihajících proti němu velké námítky. Nejdůležitější však pro Prahu bylo založení obecného učení, ku kterému Karel, jak se zdá, na témž sněmě obdržel svolení stavů panského a rytířského, nepřejících

⁶⁾ Listinu tuto, vydanou od vikářů arcibiskupství Pražského, jakož i stvrzení ji od arcibiskupa Arnošta dd. 16. Března 1351 zachoval Hammerschmid in *Prodromo gloriae Pragenae* p. 232. 233.

1348 jindy zřízení tomu pro rozmnožení jím moci duchovenstva.⁷⁾ Karel IV vydal dne 7. Dubna toho roku list pod zlatou bullí království českého, kterým oznámil úmysl svůj, aby ve městě jeho Pražském bylo nové učení obecné všechněch obyčejných fakult, a slíbil doktorům, mistrům a školákům, kteříby se v něm účastnili, hojné nadání statky, svou zvláštní ochranu královskou a všeliké svobody a privilegia, kterými se stkvěla nejslavnější tehdáž dvě učení obecná, Pařížské a Bononské.⁸⁾ Den vydání této zlaté bully byl týž, ve který Karel, nepochybně při závěrce sněmu onoho, stvrdil také privilegia země české poměrů k německé říši se týkající z moci své co král Římský. Hned pak v nejbližším čase potom postaral se o povolání výtečných učitelů všelikých oborů věd, tak že školy obecného učení ještě téhož roku aspoň s část byly otevřeny.

Karlovi ani tentokrát nebylo ještě práno, zdržeti se déle a stáleji v zalíbeném svém království, pro překážky, které jemu posud strožil Ludvík brandenburský, syn císaře Ludvíka, s přátelstvem svým v Němcích. Již v první polovici měsíce Května 1348 opustil za tou příčinou zase Prahu, a jel nejprvé do Moravy k vyjednávání s vévodou rakouským Albrechtem II Moudrým, kterého konečně obrátil ke své straně. Dle umluv s ním učiněných byla v měsíci Červnu šestiletá dceruška Karlova Kateřina odvezena do Rakous k vychování, určena jsouc k manželství synu Albrechtovu Rudolfovi IV.

Navrátil se do Prahy někdy po 6. Červnu, sadil Karel dne 12. Července ponejprv za svého panování nové přísežné na Starém městě, mezi nimiž Welflovic Jan Jakubův obdržel tentokrát první místo.⁹⁾ Snad že téhož dne neb aspoň okolo

⁷⁾ Na svolení toto vztahuje se tuším místo v listině vydané v Monumentech Universitatis Pragensis II. 1. 232: in nobili civitate Pragensi, ubi sedis apostolicae gratia et ex consensu regni Bohemiae *ad principum, baronum, procerum et regnicolaram ipsius instantiam* viget studium generale.

⁸⁾ Místo dokládání zřídely, pokud se týče university Pražské odkazují pro ušetření místa na své Děje university Pražské. V Praze 1849.

⁹⁾ Dle nejstarší knihy Staroměstské f. 284.

téhož času byli také dosazeni první konšelé Nového města, 1348
teprv před čtyřmi měsíci založeného.

Ve druhé polovici téhož měsíce nacházíme Karla již opět vzdáleného z Prahy na sjezdě s některými knížaty německými v Passově, kdež se jednalo o přátelské srovnání se stranou bavorskou (26. 27. Čvce.). Za této nepřítomnosti jeho zemřela v Praze družka jeho mladosti, královna Blanka, neví se zdali po krátké čili delší nemoci. Karel nacházel se v den úmrtí jejího (1. Srp.) v Linci, kamž byl zajel spolu s vévodou Albrechtem po nezdaření umluv Passovských. Nepochybně odebral se odtamtud spěšně do Prahy ku pohřbu své manželky, kteráž s velkou úpravou a slavností položena jest v kryptě od Karla zvolené v novém kůru kostela sv. Víta na hradě, ač přeskvostná stavba chrámu toho tehdáž, ve čtvrtém roce po vsazení základního kamene, nacházela se vždy ještě toliko v začátcích.

Již asi 14 dní po tomto zármutku Karel z neznámé příčiny odjel z Prahy do Žitavy, snad též za nějakým jednáním v záležitosti německé. Zdržev se tam, pokud známo, od 16. do 18. Srpna, byl, již 23. toho měsíce zpátkem v Praze, a s ním tentokrát, jak se zdá, také oddaný jemu vévoda Rudolf I saský. Král daroval mu dne 23. Srpna dům v Praze na Malé straně vedlé mostu, řečený tehdáž dvůr Vlachů (der Walhenhof), to jest nyní tak zvaný dům Saský, aby měl v Praze stálý příbytek, kdyžby tu meškal při dvoře královském. Tentokrát bylo Karlovi hlavním zaměstnáním v Čechách sbírání vojska do pole proti Ludvíkovi bavorskému; nebo po zmaření všechněch posavadních jednání o mír strožil se k útoku naň ve hlavní zemi jeho brandenburské ve spojení s lichým Waldemarem tam povstalým. Asi na začátku měsíce Září vytáhl Karel z Prahy; s nímž účastnil se ve výpravě této i bratr jeho Jan někdejší hrabě tyrolský, arcibiskup Pražský Arnošt, Rudolf saský i více jiných knížat a stavů německých. Připraviv skoro celé Brandenbursko v moc Waldemara, rozpustil vojsko při nastávajícím zimním počasí v měsíci Říjnu, a vrátil se s bratrem svým Janem do Čech. Dne 18. Října byl zase v Praze, kdež podobně jako

1348 předtím Rudolfovi saskému daroval také míšenskému markrabí Fridrichovi, ač jen doživotně, dům na Starém městě blíž sv. Jakuba, aby prý chtěje při něm bývati v jeho službě v Praze, co obyčejném sídle králově, měl pohodlný příbytek.¹⁰⁾ Patrně hleděl Karel Prahu svou zvelebiti také tím způsobem, aby přivykáním knížat německých k delšímu a častějšímu přebývání tudíž stala se takorůž stálým hlavním městem říše německé, jakého dotud nebylo.

List daný na toto darování dne 31. Října neudává místa, kde byl zhotoven; pročez nejisto, zdali Karel ještě i toho dne byl v Praze. Nazejtří, dne 1. Listopadu, byl již zase ve Zhořelci, 7. Listopadu ve Vratislavi; odtud pak vždy za příčinou pojištění svého panství v Němcích nastoupil na delší cestu než prvě po nejrozličnějších krajinách říše německé, na které tentokrát skoro celý rok zůstal od Čech vzdálen. Království české spravoval na ten čas bratr jeho Jan co místodržící, přebývaje na Starém městě Pražském, nepochybně v domě svém, který jest nyní palácem hraběte Klama-Gallasa (č. 158).¹¹⁾ Jemu byl nejspíš radou svou pomocen arcibiskup Arnošt, kterého ten čas vždy nacházíme v Čechách.

Mezi tímto rozmanitým zaneprázdněním královým jak domácím tak přespolním zastrašilo se obyvatelstvo Pražské několika příhodami přírodními a ještě více zprávami o hrozných ranách božích v jiných krajinách, blízkých i vzdálených, jejichž přiblížení bylo se obávati.

Za předvěsti zlých příhod považovalo se zatmění měsíce dne 17. Ledna roku 1348, které trvalo od sedmnácté hodiny, to jest od nynější páté hodiny polední a sedmé minuty potom až do osmé hodiny a dvacáté osmé minuty večer, při kterém prý spatřovalo se nebezpečné spojení jistých zlých

¹⁰⁾ Vwd das er bei vnsern gnaden und in vnserer gegenwertichait sein will und sich zu vnserem dienste neigen, dar er vnd di seinen in vnser stat zu Prag, do wir almeistig inne wonhaftig sein, dest besser gewach vnd inzwunung gehabt mogen. Original ve dvorském archivu ve Vídni.

¹¹⁾ Lincius a Dubnera VI. Tā die které Jan rebiat byl náměstkem Karlovým na čase iz civitate Pragensi majori dne 31. Března 1349.

planet. Již za týden potom, dne 25. Ledna, odpoledne o ne- 1348
šporách bylo třesení země nemalé, v Čechách samých neškodné,
neb stavení se nebořila, ale strašlivé v jiných zemích, ve kte-
rých potom častěji se opakovalo během půl léta. Zvláště bylo
slyšeti o zůření jeho v horách korutanských, kdež město Bělák
celé rozbořilo se s mnoha jinými hrady, vsemi a městečky,
později o městě Anconě, které divným ohněm obráceno v popel
a zahubeno skoro se vším obyvatelstvem, o ohnivém dešti
v Asii a v krajinách sousedících s Peršany a o jiných strašli-
vých divech.¹²⁾ Dne 23. Července byl veliký vítr s deštěm,
který na mnohých místech pobořil mnoho stavení.¹³⁾

Potom přišel mor, jakého tehdáž nikdo nepamatoval aniž
se prý bylo dočísti v kronikách. Celé leto a podzim roku 1348
zůřil v nejrozličnějších krajinách, křesťanských i pohanských,
a od té doby opětoval se po 14 let s rozličnou silou. Zvláště
ze Vlach a ze Francouz bylo o něm slyšeti hrozné věci. Ge-
nua, Pisa i Massilie skoro celé prý zpustly; v Benátkách, ve
Florencii, v Bononii vymřela větší část obyvatelstva, a podobně
bylo slyšeti o zemích Řeků, Turků, Saracenů a Tatarů. Štu-
denti čeští, kterých se několik toho roku vracelo z učení Bo-
nonského, viděli na cestě města a hrady skoro prázdné, ně-
které, v nichž lidé všichni pomřeli, domy, ve kterých obyvatelé
všichni leželi v nemoci, tak že jeden druhému nemohl podati
vody k pití, i mřeli v ouzkosti a v bídě. Lékaři a kněží po-
sluhující nemocným bývali uchváćeni nákazou, tak že jich málo
zůstalo na živě. I studenti oni zemřeli všichni na cestě krom
jednoho, který smutné tyto noviny přinesl do Prahy. Mor
rozšířil se až do Rakous, a začal již proskakovati také v Če-
chách, ale nezmohl se na ten čas, což krom milosti boží a pří-
mluvy svatých přičítalo se tehdáž čerstvějšímu a studenějšímu
povětrí českému.¹⁴⁾

¹²⁾ *Francisc. ap. Dobn. VI. 312. Beneš 346. Ben. min. 32. Dobn. I. 211. Höfler, Hussit. I. 4.*

¹³⁾ *Francisc. 316. Ben. 353.*

¹⁴⁾ *Francisc. 312. 314. Ben. min. 33. Ben. 347.*

1348 V truchlivém hnutí myslí, které se z rány této zmocnilo
obyvatelů všechněch zemí daleko široko, vyrojila se tehdáž
v západním Německu ze starých zárodků opět sekta tak zva-
ných mrskáčů čili naháčů, která jak již jednou před devade-
sáti léty (1259), i tentokrát rozšířila se až do Čech. ¹⁵⁾ V postě
1349 roku 1349 přišlo velké množství vyznavačů jejích do Prahy
v processí s korouhvíčkami, německé písně zpívající, i jali se
zde jak i v jiných místech v Čechách dle obyčeje svého pro-
vozovati hrubé a neslušné pokání. Staří i mladí pohromadě
chodili v pouhých košilích od kostela ku kostelu, hořejší část
těla majíce obnaženou, ruce šátky svázané, při čemž čas po
čase jedni druhé před očima lidí mrskali až do prolití krve.
Důtky měli na to uzlovaté, do nichž nastrkáno bylo ostnů
železných. Ostré toto pokání způsobilo ze začátku mnoho po-
divení lidu i hnutí pobožné; mrskáčům udíleno hojných almu-
žen; mnozí pak z domácích, jak Němců tak i Čechů z rozlič-
ných míst, přidali se k nevídanému tomuto způsobu náboženství.
Mrskáči svodili však lidi také k bludům a k neposlušenství
k vrchnosti církevní. Z nich jedni druhým se zpovídali a uklá-
dali sobě pokání, pohrdající úřadem kněžství, kázali také k lidu,
a i písněmi svými rozšiřovali mínění obecnému náboženství
křesťanskému protivná. Tu vydal proti nim zákazy arcibiskup
Arnošt, a vypudil je ze své dieceze, ne bez násilného proti-
vení jich, při kterém arcibiskup sám vystaven byl osobnímu
nebezpečení. ¹⁶⁾

1348 Král Karel meškal tehdáž ještě vždy v cizině; ale i ve
vzdálenosti zanášel se vždy také se záležitostmi českými. Od-
byv na začátku měsíce Prosince sjezd s některými knížaty
německými ve Wittenberce, odebral se odtamtud do Drážďan,
a pobyl celý měsíc, pokud známo od 7. Prosince až do 2. Ledna
1349, v tomto městě, sídle markrabí míšenského Fridricha již

¹⁵⁾ Nezmínili jsme se o ní v I. díle dějin Pražských, protože není vý-
slovného svědectví, žeby byla i tehdáž přišla také do Prahy, ač
o tom nelze téměř pochybovati. Zpráva o tehdejších naháčích nachází
se u Dalemila 149.

¹⁶⁾ *Beneš min. 34. Francisc. 316. Beneš s Waitmile 347. 378.*

jmenovaného. Odtamtud, snad ne bez úmyslu, jako pro větší 1348
oslavu, potvrdil dne 26. Prosince 1348 privilegia Starého města
Pražského, s výrazy vyslovujícími jak největší zalíbení jeho
v tomto městě tak největší chválu jeho měšťanů. Listina stvrzo-
vací jmenuje Staré čili větší město Pražské výslovně sídlem
a hlavou království (*sedes et caput regni nostri Bohemiae*),
zřídlem vši zákonnosti, bez kterého by ostatní města země
české byla takořka bezhlavá, měšťany jeho příkladem a pra-
vidlem dobrých obyčejů pro obyvatele měst druhých. Přitom
vztahovalo se stvrzení toto na všechny milosti a svobody ne-
toliko od knížat a králů českých, nýbrž i od králů Římských
Praze udělené, a z toho ohledu snad zvolil Karel právě ně-
mecké město k vydání této listiny.¹⁷⁾ Jiným listem daným ve
Drážďanech dne 2. Ledna 1349 potvrdil Karel Pražanům Staro- 1349
městským svobody jejich obchodní, dle kterých měšťanům
neb kupcům odjinud přichozím, kteří nesnášeli s domácími
stejných břemen obecních, nenáležela také stejná práva s do-
mácími.¹⁸⁾

Z Drážďan vydal se Karel brzy potom na cestu k Rýnu,
na které zdržel se několik dní v Eisenachu. Odtud potvrdil
dne 14. Ledna učení Pražské, které byl co král český založil,
také z moci císařské, náležející jemu jakožto králi německému,
tak aby požívalo všech svobod, kterých by předkové jeho,
císařové neb králové Římští, udělili jiným učením obecným.¹⁹⁾

Vyjednávání s králem anglickým Edwardem III o ruku
dcery jeho Isabelly vedlo Karla IV po některém zdržení v Bonně
(26. Led.) a v Kolíně (14—17. Un.) k cestě až na pobřeží Se-
verního moře. Dne 27. Unora byl ve Westkerku na ostrově
Tholen v Seelandě. Po nezdaření toho úmyslu vrátil se dne
1. Března do Kolína, a smluvil se nyní spěšně s posavadním
protivníkem svým Ruprechtem I falckým o ruku dcery jeho
Anny. Již 4. Března byla svatba Karlova s ní slavena na zámku

¹⁷⁾ Starý přepis jí v *Lib. vetust. privit. civit. Prag.* 74.

¹⁸⁾ Tamže 51. Srov. díl I. tohoto díla 316.

¹⁹⁾ Original v archivu kapituly Pražské.

1849 Bacharach na Rýně, v 32. roce věku jeho; Karel pak zdržel se i potom celé jaro i leto v krajinách Rýnských, zaneprázdněn jsa přemáháním svých protivníků, kteří proti němu na licho zvolili nového krále Günthera ze Schwarzburka.

V měsíci Březnu navštívil na několik dní také dědičné hrabství své Lucemburské, kdež pamatuje na rychlé zalidnění svého Nového města Pražského udělil svobodu měšťanům Lucemburským, aby se směli osazovati onde beze všech platů, kterých zánovní obec městská žádala za udělení práv měšťanských. ²⁰⁾

Po krátkém polním tažení proti Güntherovi Schwarzburskému v měsíci Květnu stal se konečně mír mezi Karlem a stranou bavorskou (26. Kv.). Následkem toho Ludvík brandenburský za přebývání svého s králem ve Frankfurtě vydal list Pražanům a jiným všem obyvatelům zemí Karlových dne 25. Června, aby kupci a jiní cestující odtud směli svobodně a bez překážek choditi a zdržovati se v jeho zemích za svými záležitostmi. ²¹⁾

Dne 25. Července toho roku byla manželka Karlova Anna v jeho přítomnosti korunována v Cáchách. Za svého přebývání v tomto městě obdržel král od kapituly tamějšího kostela tři zuby z hlavy císaře Karla Velikého, jehož tělo tu odpočívalo (3. Srp.), i toť nepochybně bylo mu prvním podnětem k založení kostela v Novém městě Pražském ke cti tohoto svatořečeného předka v císařství. ²²⁾

Po upokojení úplném všechněch krajin Německa vrátil se Karel konečně na podzim do Čech. Zdržev se asi týden v Normberce (27. Zář.—3. Říj.) a tolikéž v Chebě (8.—14. Říj.), přijel s novou manželkou svou Annou, kterou Čechové nazvali Mečku, brzy po sv. Havle do Prahy. Prvního Listopadu potom byla Anna korunována co královna česká.

²⁰⁾ *Pelzel, Karl IV* 244. 249.

²¹⁾ *Lib. vetustiss. privil.* oc. 65.

²²⁾ Darovací listina kapituly Cášské v archivu dvorském ve Vidni.

3.

Od korunování královny Anny až do korunování
Karla IV na císařství.

(1349—1355.)

Karel IV přebýval od tohoto navrácení svého z Němec skoro čtyry léta, ne sice stále, ale jen s kratšími přestávkami v sídelném městě českém. Praha hýbala se tehdež hlučným veselým životem, jakého jistě nebylo v ní od času krále Václava II. Při dvoře Karlovu bylo mnoho sjíždění knížat, hrabat a biskupů německých za rozličnými jich záležitostmi; někteří, jako vévoda Rudolf saský, Ruprecht kurfirst falcký test králův, purkrabí Magdeburští, přebývali skoro stále v Praze: poselstva z blízkých i vzdálených krajín přicházela i odcházela; slavnosti rozličné stihaly se, kterých král kromě odivu a oslavy hleděl i co prostředků ke zjednání zisku měšťanům. V pokoji bezpečném jak doma tak za hranicemi zvelebovaly se při shonu tolika hostí se všech stran živnosti městské, a tím pilněji dalo se osazování v Novém městě Pražském, o jehož dostavení, to jest dokonání zde je objímající král v prvním čase po navrácení svém usiloval co nejsnažněji. ²³⁾

Brzy po korunování královny Anny dostalo se Karlovi daru jemu velice vzácného, nepochybně od krále uherského Ludvíka, totiž prý ubrus pána Krista, jež přivezl z Uher pan Tobiáš z Kamenice, konav tam nejspíš nějaké poselství od krále. Dne 30. Listopadu byl posvátný tento ostatek přinesen do Prahy, a s velkou slavností u přítomnosti krále od arcibiskupa nesen na hrad Pražský v průvodu biskupů jiných v Praze přítomných a duchovenstva světského i řeholného. ²⁴⁾

Dne 26. Prosince potom udělil Karel markrabství moravského bratru svému Janovi s obyčejnými přítom slavnostmi,

²³⁾ Ad cujus perfectionem et consummationem debitam totis viribus anhelamus, praví Karel o Novém městě v listině dne 22. Prosince 1349. Viz *Pelzel, Karl IV* 139.

²⁴⁾ *Beneš. min.* 34.

1349 jimž přítomni byli rozliční knížata svěští i duchovní. Výslovně připomínají se v Praze přítom co svědkové Rudolf vévoda saský, Ruprecht falckrabí, arcibiskup Pražský Arnošt., biskup Jan Olomoucký poboční syn krále Václava II, Mikuláš biskup Naumburský a mnoho pánů českých i moravských.²⁵⁾ Nový markrabí, bratru svému vždy věrně oddaný, zůstával však ještě i o něco déle při dvoře královském.²⁶⁾

1350 Veliká radost domácí oblažila třetí neděli potom krále a celý národ český, když královna Mečka v jedenáctém měsíci po svatbě porodila syna, toužebně očekávaného nástupce trůnu (1350 17. Led.). Při křtu slavně konaném v metropolitním kostele na hradě Pražském dáno jemu jméno Václav dle slavného děda Karlova.

Asi na začátku měsíce Unora 1350 (před 6. Un.) odjel Karel z Prahy do Budišina v Lužici ke sjezdu s knížaty německými, na kterém jednalo se o navrácení Brandenburka Ludvíkovi bavorskému, když se projevil klam domnělého Waldemara. Při konečném vyřízení této věci zavázal se Ludvík mezi jiným vydati Karlovi svátosti a klenoty říše, které po předěšlém císaři, otci svém, choval posavad ve Mnichově. Po skončení sjezdu, který trval asi do začátku Března, provodilo krále mnoho knížat do Prahy (před 9. Břez.), mezi nimiž i Ludvík brandenburský a kurfirst Ruprecht falcký, nad to pak král danský Waldemar, jenž se byl rovněž účastnil v jednání Budišinském. Dá se mysliti, že za přebývání jich rozléhala se Praha hlučnými veselostmi. Král dožádal se tudíž na Ludvíkovi brandenburském, že se podvolil vydati jemu poklady ony ještě před ustanoveným časem, před umluvou totiž o některé věci ještě poodložené, která se měla státi na jiném sjezdě v Normberce. S povolením Ludvíkovým tedy Karel, jemuž záleželo na obdržení svátostí říšských ještě před nastávajícími velikonocmi, vyslal strýce svého Jana biskupa Olomouckého a nejvyššího purkrabí Viléma z Landšteina pro ně do Mnichova.

²⁵⁾ *Francisc. ap. Dobn. VI. 316. Listina u Dobnera IV. 324.*

²⁶⁾ *Listina od něho daná v Praze dne 4. Ledna 1350.*

Dne 12. Března byly jim odevzdány, a v Květnou neděli, dne 1350 21. Března, přivezeny do Prahy. Uvítání jich stalo se se slávou největší. Král šel naproti pěšky ve skvostném průvodu se všemi knížaty v Praze dotud přítomnými i jiným panstvem, též s arcibiskupem a s duchovenstvem veškerým mezi nesčíslnými zástupy lidu až na Vyšehrad, kdež jsou jemu odevzdány. Odtud nesený jsou Novým městem Pražským, a zastaveno s nimi nepochybně na velkém náměstí teprvé vznikajícím, kdež po předcházejícím napomenutí ukazovány jsou lidem, konečně pak nesený na hrad a uloženy v kostele Pražském.

Svátosti a klenoty říšské čili císařské, chované od toho času v Čechách, byly předně kříž zlatý, drahými kameny a perlami ozdobený, do něhož vloženo bylo kopí, kterým dle starodávné víry proklán byl spasitel na kříži, a hřebík jeden, kterým byl přibit, a veliká částka svatého kříže i zub jeden sv. Jana Křtitele zasazený do křišťálu i rameno sv. Anny; zadruhé meč sv. Mauricia a meč sv. Karla císaře, jemu prý proti pohanům po angelu poslaný, oba s pošvami pozlacenými; dále vlastní znaky císařského důstojenství: zlatá koruna Karla Velikého, sukně jeho bílá a jiná modrá a třetí hnědá, vše se skvostnými ozdobami ze zlata a z perel, plášť jeho s dvěma lvy vyšívány drahým kamením, perlami a zlatem, říšské jablko zlaté s křížem, rukavice skvostné, žezlo stříbrné, veliký prsten s velkým rubínem, se čtyřmi velikými safíry a se čtyřmi perlami, i jiné některé vzácnosti.

Karel IV pro úctu, ve které byly tyto svaté ostatky a znaky, zjednal od papeže povolení, aby každý rok slaven byl zvláštní svátek v Praze, ve který se ukazovaly lidu se slavením zvláštních služeb božích dle řádu, jež král sám složil spolu s theology povolanými na radu. Ustanoven k tomu pokaždé pátek po neděli provodní po velikonoci, který se proto nazýval dnem svátosti. Papež udělil také velké odpustky všem, kdož by ten den do Prahy přijeli a přítomni byli ukazování svatých oněch ostatků. Z toho stala se pouť hlučná. Nejen z Čech, než i ze všech zemí německých, ano prý ze všech krajů světa přicházeli k tomu svátku lidé do Prahy v takovém množství,

1850 že prý nikdo by nevěřil, kdo toho neviděl svýma očima. Za příčinou velkého shonu poutníků zřízen byl o tom čase druhý výroční trh v Novém městě Pražském.²⁷⁾

Téhož roku bylo milostivé léto; z kteréžto příčiny mnoho lidí jak z jiných zemí tak také z Čech putovalo do Říma, zvláště protože mor pořád zůřil v rozličných krajinách, pročez hledáno odpuštění hříchů ve hlavním sídle křesťanstva. Mnoho lidí zemřelo z nákazy jak na cestách tak v Římě samém. Ale ještě jiná věc přičítala se tomuto putování. Hospodští a řemeslníci, kteří se v něm účastnili, jak z Čech tak z jiných zemí, začali prý, když se navrátili, dělati drahotu v potravě a v jiných potřebách, kterážto odtud vešla ve zvyk, tak že všechno zůstávalo dražší od té chvíle.²⁸⁾ V Praze snad více přičinilo k tomu množení se obyvatelstva šířením a zvelebováním města snahami Karlovými.

Brzy po velikonocech, které byly dne 28. Března, odebral se král se svým dvorem do Normberka, a zdržel se tam v řízení rozličných záležitostí německých krom menších výjezdů skoro čtvrt léta. Za jeho přebývání tamějšího a nepochybně i jeho přičiněním byla srovnána rozepře, která od delšího času trvala mezi Normberčany a Pražany. O příčinách záští toho nemáme zprávy. Jedno město však škodilo druhému zastavováním obapolných kupců a odjímáním zboží jejich. Normberčané jmenovitě pobrali kupcům Pražským mnoho těžkých suken Tournajských, kozích koží a jiného zboží v ceně 744 a půl kopy grošů, které město jejich obrátilo k svému užitku. Mimo to pak zdá se, že i jednotliví měšťané činili sobě škody na vzájem. Narovnání stalo se konečně dne 31. Května na ten způsob, že si Normberčané na oněch 744 kopách porazili, co jim bylo zabaveno od Pražanů a obráceno k užitku obce Pražské, ostatek pak zavázali se zaplatiti Pražanům do sv. Michala toho roku; co by však jednotliví měšťané Pražští sobě počítali za Norm-

²⁷⁾ *Ben. min. 35. Franc. 319. Beness. 354.* Popis svátostí nachází se v přijímací listině dané ve Mnichově, již original v archivu kapituly Pražské.

²⁸⁾ *Beness. 355.*

berčany, ježto nebylo obráceno k rukoum obce, neb že by jinak 1850
měli pře s jednotlivými měšťany Normberskými, o to aby jim
byla učiněna spravedlivost dle řádu před obyčejným soudem
městským. Podobně bezpochyby zavázali se zas Pražané Norim-
berským. ²⁹⁾

Jako před rokem Ludvík brandenburský, tak vydal nyní
za přebývání Karlova v Normberce i bratr Ludvíkův Štěpán
vévoda bavorský Pražanům a jiným měšťanům a kupcům
ze zemí Karlových list na svobodné ježdění a zdržování se
v zemích jeho. ³⁰⁾

Naproti tomu vznikly tehdáž obtíže v obchodu zemí českých
s krajinami východními. Měšťané Krakovští, nepochybně se
schválením krále svého Kazimíra, smyslili sobě jakési nové
řády, jimiž překáželi kupcům z Čech a z Moravy v dovážení
zboží do Rus a do Prus, zahražující jim silnice, ač sami jak
i jiní kupci ze zemí krále polského bez překážky provozovali
obchody své v zemích českých. Na stížnosti domácích kupců
Karel po navrácení svém do Čech z Normberka nařídil rych-
tářům a konšelům Pražským, Kutnohorským, Kladským, Vrati-
slavským ve Slezsku, Olomouckým, Brněnským a Uničovským
na Moravě jakož i v všechny jiných měst panství svého vůbec,
aby v oplátku všechny kupce neb měšťany Krakovské, kdyžby
se v jejich městech ukázali, obraceli i se zbožím jich zpět,
nedopouštějíce jim vykládati a prodávati, dokudžby nařízení
toto nebylo výslovně zase odvoláno (18. Čvce.). ³¹⁾

Karel byl se navrátil do Prahy na začátku měsíce Čer-
vence (před 9.), a ještě o něco dříve (před 30. Čv.) arcibiskup
Arnošt, který byl v Normberce s ním. I nyní, jak se zdá, bylo
hlučno při královském dvoře. Tehdáž zdržoval se v Praze kur-
first Trierský, a poslové od krále skotského přijeli ku Karlovi. ³²⁾
Neobyčejným však úkazem, který se z nenadání vyskytl ve

²⁹⁾ Zápis Normberských nachází se v nejstarší knize Staroměstské od
roku 1310 fol. 33.

³⁰⁾ *Lib. vetust. privil.* 35.

³¹⁾ *Lib. vetust. privil.* 64.

³²⁾ *Pupencordt, Cola di Rienzo* 217.

1350 hlavním městě českém, byl Mikuláš Vavřincův čili Cola di Rienzo, před nedávnem tribun Římský a obnovitel republiky Římské, kterou byl vládl pod oním jménem. Svržen byv s panstvím krátkého v posledním měsíci roku 1347, skrýval se delší čas mezi poustevníky v horách Appenninských, bratříky tak zvanými (fraticelli), kteří učením svým o chudobě duchovních protivili se tehdejšímu řádu církve. Nadchnut bludy jejich i hloub zasahujícími a proroctvími o dalším svém vysokém povolání, uzavřel Cola di Rienzo odebrati se ku Karlovi IV a vyžádati sobě na něm dosazení opět za tribuna, začez mínil jemu býti nápomocen k obnovení císařství Římského s pravým panstvím nad Itálií a se sídlem v Římě co hlavě celého světa jako za starých Caesarů. V čas postní, tedy asi v měsíci Březnu, roku 1350 přišel do Prahy, nejspíš teprv nedlouho před velkonočí, po kterých Karel brzy odjel do Normberka, pročez bezpochyby nebylo mu možná, hned tehdáž zjednat sobě přístup u krále. Cola tedy, jak se zdá, tajil se v Praze po celý čas nepřítomnosti královny, až konečně po navrácení jeho předstoupil před něj okolo polovice měsíce Července.³³⁾ Jakýs lékárník Pražský, rodilý z Florencie, s kterým se byl seznámil co s krajanem, uvedl jej u krále. Karel poznal jej podle některých řečí, v nichž zračilo se jeho náboženské blouznění, tak že se ho hned tázal, není-li on tribun Římský. Vyslechnuv celé jeho přednesení, slíbil jemu odpuštění vin, kterých se proti němu dopustil, obsílav jeho a někdejšího císaře Ludvíka bavorského v při mezi nimi co tribun před svůj soud do Říma. Ale záměry o císařství Římském, pro které byl by asi dle zdání Colova měl zanechat své Prahy, musily býti Karlovi směšné, a náboženské zvláštnosti jeho, které sobě král jak ostatní vše dal od něho vyložiti také písemně, a které Cola bez tajeň vyslovil v potomních rozpravách s králem, s arcibiskupem Arnoštem a s jinými praelaty, obsahovaly tolik kacírství, že mu jich král nesměl prominouti bez uražení práva

³³⁾ Že přijel Cola do Čech v postě toho roku, udává Beneš minorita p. 35; i poněvadž žádné svědectví tomu neodporuje, sluší dle toho opravití časová udání u Papencordta p. 211 cc.

církevního; pročež dal jej arcibiskupu Arnoštovi uvězniti, a 1350 oznámil jeho přítomnost papeži, snaže se zatím i vlastním obšírným spisem v odpověď na Colův spis i jinými osobami přivéstí jej na jiné smýšlení. Nejspíš aby se od podivného cizince odvrátila obecná pozornost velkého města, byl Cola po některém čase odvezen z Prahy na zámek arcibiskupův v Roudnici. ³⁴⁾

Karel IV dal toho času ode všech měst královských v Čechách činiti přísahy malému synu svému Václavovi jakožto budoucímu nástupci trůnu. Královský podkomoří Rus z Lutic pojížděl k tomu cíli po městech a přijímal tyto přísahy a přiznávací listy o tom; i není pochyby, že Praha, jakožto hlava druhých měst, vykonala v tom nejprvé svou povinnost, někdy v měsíci Červenci ³⁵⁾ Karel sám konal téhož času cestu, na které dne 18. Srpna byl v Brně, dne 13. Září v Hradci Králové.

Po navrácení svém do Prahy učinil dne 18. Září ke zvelebení svého Nového města základ ku kostelu a klášteru sv. Karla císaře kanovníků řeholných ve krásném položení v rohu zdi městské, tehdáž teprv dostavené, na hoře proti Vyšehradu nad údolím Botičským. ³⁶⁾

Mezi začátečnými stavbami Nového města, ve kterých král vždy pokračoval, stavělo se téhož času také o nové zdi okolo Menšího města čili někdejšího Nového města na Malé straně

³⁴⁾ *Papencordt 215 oc. Ben. min. 35. Beneš z Waitmile 353. Francisc. 317.*

³⁵⁾ Listy přiznávací ohované nyní ve dvorském archivu Vídenském, jsou dány od Litoměřických, Jaroměřských a Plzenských dne 31. Července, od Časlavských, Kouřimských a Kolinských dne 9. Srpna, od Lounských dne 18. Září, od Kadaňských 23. Září, od Oustavských 28. Září, od Klatovských 27. Listopadu, od Budějovických dne 4. Prosince, od Mýtských dne 15. Prosince 1350. Pražská listina po hříchu není zachována.

³⁶⁾ Všecky kroniky, jmenovitě i Františkova a Beneše z Waitmile, kladou založení kláštera toho na rok 1351; ale zakladací listina jeho, nyní v archivu dvorském ve Vidni, ve které se praví: *monasterium novum, quod titulo S. Karoli imperatoris Augusti . . . annotari decernimus, in nostra Nova civitate Pragensi nunc ex novo construimus et fundamus*, dána jest dne 18. Září r. 1350, k čemuž ještě výslovně doloženo: *anno jubilaeo*.

1350. Pražské, nejspíš protože zeď tato, tehdejší pomalu sto let stará, potřebovala důkladné opravy. Nepochybně staly se přitom s povolením královým i některé proměny v položení zdi, tak že sem tam bylo něco místa pojato do města, co prvé k němu nenáleželo, ač rozšíření toto musilo býti jen nepatrné, poněvadž porovnáváním novějších zpráv se staršími o směru zdi nelze vypátrati vlastního rozdílu. Král se vzhledem k tomu vydal Malostranským privilegium dne 12. Ledna 1351, aby všichni obyvatelé, buď tehdejší buď potomní, kteří by měli neb sobě zvolili příbytky vnitř ochozu nové zdi městské, toliko osoby duchovní vyjímajíc, náleželi k jednomu obecnému soudu rychtáře a konšelů téhož města. A jiným privilegiem daným téhož dne udělil Malostranským svobodu, aby směli platy na domích svých vykupovati buď v celosti, buď po částech, aby město jejich nehynulo přílišným zadlužením domů.³⁷⁾ Dle starých zpráv mělo i Nové město touž svobodu hned za prvních časů, ač privilegium na to vydané nezachovalo se.³⁸⁾

Mezi tím časem měl Karel u sebe v Praze v měsíci Prosinci r. 1350 Bolka kníže Svidnické a Javorské, s nímž uzavřel smlouvu o zasnoubení synovkyně a jediné dědičky jeho Anny se synem svým Václavem (13. Pros.). V Březnu 1351 meškál u něho bratr jeho Jan moravský (12.—17.), zasedávaje s ním i na soudě zemském (17. Břez.).³⁹⁾ v Červnu pak téhož roku Štěpán vévoda bavorský (21. Čv.).⁴⁰⁾ Karel byl toho roku dne 27. Ledna na Mělníce, ku konci Dubna a na začátku Května (21. Dub.—7. Kv.) v Budějovicích na sjezdě s vévodami rakouskými, dne 27. Června ve Staré Boleslavi; krom toho přebýval, pokud známo, stále v Praze. Mezi tím časem byly z příčiny

³⁷⁾ Obě privilegia tato vytištěna jsou u Pelzla (*Karl IV* 62. 63) dle originalů archivu Malostranského, nyní již ztracených.

³⁸⁾ O tom stojí ku př. psáno v *Actis consistorii* při r. 1407. *F. 4*: quoniam cives Novae civitatis sunt a fundatione et constructione ejusdem Novae civitatis privilegiati per divinae memoriae Karolum imperatorem, quod census de ipsorum domibus omni tempore possunt redimere et domos ipsorum liberare per solutionem pecuniarum.

³⁹⁾ Viz Palackého *Archiv český* II. 338.

⁴⁰⁾ Pelzel, *Karl IV* 333.

Coly di Rienzo poslány arcibiskupu Pražskému soudní spisy 1351
Jana biskupa Spoletanského, papežského legata. od něhož odsouzen byl z kacířství, nepostaviv se k soudu. Rozsudek tento byl dle obyčeje v takových případnostech ohlášen v kostele Pražském, a následkem toho Cola v měsíci Červenci dopraven ku papežskému dvoru do Avignona s přímluvou od Karla, která jej chránila od nejhoršího.⁴¹⁾

Ve druhé polovici roku 1351 byl Karel delší čas v Perně (16. Srp.—13. Září) a v Drážďanech (13.—16. Září) ve smlouvání rozličném s některými knížaty německými, později ještě delší čas ve Vratislavi (17. Říj.—26. List.) a ještě jednou v Perně (6. Pros.). Toho času zemřel v Praze brzy před sv. Václavem poboční strýc jeho biskup Jan Olomoucký, kterýž pohřben na Moravě v Pustimiři.⁴²⁾ Mnohem pak větší zármutek potkal krále ku konci roku ze ztráty jeho jediného synáčka. Královic tento bez mála dvouletý zemřel v den Mláďátek (28. Pros.) na Žebráce, kdež toho času byl chován, i pohřben jest v nové kryptě v kostele Pražském.⁴³⁾

V zimě, která potom přišla, vytáhl Karel IV (1352 po 1352
11. Un.) z Prahy s vojskem znamenitým proti některým pánům v jižních Čechách, synům pana Petra z Rosenberka a Janovi z Michalovic i jiným, kteří pomínutím moci královské a řádu práva dali se pro soukromé rozepře ve válku s některými jinými pány českými i také rakouskými. Dne 22. Unora nacházel se na tomto polním tažení v Bystřici (za Benešovem). Vyvrátiv dva hrady polohy neznámé a pokořiv pány, že musili žádati o milost, navrátil se v měsíci Březnu zase do Prahy

⁴¹⁾ *Papencordt* 254.

⁴²⁾ *Ben. min.* 36.

⁴³⁾ Den jeho úmrtí udává Beneš minorita (p. 36) *infra octavas nativitatis Christi*; dle kteréhož neurčitého udání Pelzel (*Karl IV* 340) a po něm Palacký (315) kladou je na 30. Prosince. Kanovník František (*Dobn. VI.* 322) udává den sv. Štěpána (26. Pros.), Beneš z Waitmile pak den Mláďátek (28. Pros.). Toto poslední udání stvrzuje se tak zvaným *registrum distributionum* v rukopise kapituly Pražské T. XX. z r. 1404, kdež klade se úmrtí Václava v týž den, jakož i tím, že ku paměti tohoto královice stál nad kryptou královskou právě oltář Mláďátek, založený již roku 1353.

(před 28.), a nevzdálil se ze svého sídla toho celého roku krom menších výjezdů. Dne 17. Dubna byl ve Bělé v Boleslavště, 22. Dubna ve Staré Boleslavi spolu s arcibiskupem Arnoštem a s Břetislavem biskupem Vratislavským, později dne 8. Září na Bezdězi.

Toho roku byli u krále v Praze poslové z Florencie a z jiných měst toskanských i lombardských se stížnostmi proti vládáři Mediolanskému Bernabovi a proti žoldnéřským tovaryšstvům, která tehdáž provozovala velké pychy a loupeže po všech krajinách Italie.⁴⁴⁾ Král, jehož žádali o pomoc, slíbil sám přitáhnouti do Vlach, kdež mínil se dáti korunovati na císařství. Při dvoře královském v Praze meškali toho roku, pokud známo, Rudolf vévoda saský (12. Kv. též 1353 7. Led.), Jan purkrabí Normberský (12. Kv. 23. Listop.), Albrecht bratr jeho a syn Janův Fridrich (23. Listopad), Purkart purkrabí Magdeburský (12. Kv.), Vladislav kníže Těšinské (12. Kv.).⁴⁵⁾

Již za rok a za měsíc po smrti prvorozeného syna Karlova Václava zemřela i matka téhož, královna Anna čili Mečka, druhá manželka králova, dne 2. Unora 1353. I ona pohřbena jest slavně v kryptě královské v novém kostele sv. Víta, o kterém se tehdáž na devátý rok stavělo.⁴⁶⁾ Král tehdy 37letý jednal po dosti krátkém čase o ruku nové nevěsty, Anny 14leté dcery Jindřicha a synovkyně Bolka knížat Svidnických, té samé, která předtím byla zamluvena synu jeho Václavovi, ještě co dítěti. Již 14. Března téhož roku staly se námluvy ve Vídni na sjezdě Karla s Ludvíkem králem uherským, u něhož mladá kněžna byla chována. Nejspíše v prvním čase po velkonocech (24. Března), od kterých Karel, pokud známo, až do 7. Května přebýval v Praze, byla tudíž slavná svatba dcery jeho Kateřiny s Rudolfem synem Albrechta II vévody rakouského.⁴⁷⁾ Nedlouho pak potom vyjel Karel z Prahy k své tieti

⁴⁴⁾ *Francisc. 322. Ben. 347.*

⁴⁵⁾ Listina dne 12. Května toho roku v archivu kapit. Pražské.

⁴⁶⁾ Beneš minorita udává smrt Mečky na 2. Unora, Beneš z Waitmile na 1.; s oním srovnává se *Registrum distrib.* od r. 1404.

⁴⁷⁾ *Francisc. 323. Ben. 355.*

svatbě. Dne 10. Května byl na cestě této v Písku.⁴⁸⁾ Ve Vito- 1353
razi přijeli mu naproti Albrecht a Rudolf syn jeho, vévodové
rakouští. Svatba byla vykonána v Budíně v Uhřích dne 27. téhož
měsíce;⁴⁹⁾ Karel pak s novou manželkou svou přijel snad
někdy na začátku Června do Prahy. Již ve druhé polovici
tohoto měsíce jel s ní přes Hradec Králové (23. Čv.) do Svídnice
k strýci jejímu Bolkovi, od něhož tudíž ustanovena jest za
dědičku knížetství Svídnického i Javorského (3. Čvce.).⁵⁰⁾ Již
15. Července byl Karel na sjezdě s mnohými knížaty něme-
ckými v Passově, který trval, pokud známo, až do 20. Čer-
vence. Teprv po navrácení jeho odtamtud byla královna Anna
korunována v Praze při slavné mši, nepochybně jako první
Anna, manželka Karlova, ve starém kostele Svatovítském.⁵¹⁾

V třetím témdni po této slavnosti, asi 17. Srpna Karel
i s královnou Annou a s celým dvorem svým opustil Prahu na
delší čas, a odebral se do západních Němec, chtěje poříditi
všechny tamější potřeby a ukliditi všecky rozličné rozepře,
aby mohl pokojně nastoupiti na cestu svou do Říma ku ko-
runování na císařství. Dne 18. Srpna byl v Normberce, odkudž
někdy ku konci toho měsíce (po 24. Srp.) obrátil se do Šváb.
Na cestě této obrátil král zvláštní pilnost na sbírání svatých
ostatků, chtěje jimi Prahu učiniti takorůka svatyní říše ně-
mecké, aby v ní každá krajina měla uloženu nějakou svatou
památku, která dotud byla její. Každý slavnější kostel neb
klášter, který král navštívil, musil mu na snažné prosby jeho
něčeho postoupiti ze svých nejvzácnějších pokladů toho spu-
sobu: předne biskup a kapitula Augšpurská a klášter Kemp-
tenský v též diecezi, potom v Kostnici biskup a kapitula,
klášter Petershausenský a klášter sv. Oldřicha v témž městě;
klášter Svatohavelský; klášter Rychnovský blíž Kostnice; klá-

⁴⁸⁾ Listina jistá v archivu kapituly Pražské dd. v Praze 14. Kv. 1353
byla nepochybně vydána ve jménu krále již po jeho odjezdu.

⁴⁹⁾ *Ben. min.* 37. *Francisc.* 323. *Ben.* 359.

⁵⁰⁾ Tvzení Pelzla (363) a po něm Palackého (323), že Karel a Anna
jeli hned z Budína do Svídnice (přes Hradec), není dostatečně odů-
vodněno, i nezdá se mi býti podobné.

⁵¹⁾ *Francisc.* 323.

1353 štěry a kostely Hasslašský, Andelašský, Eresheimský v Elsassu, klášter Weissenburský v diecezi Speyerské: klášter sv. Albana v Mohuči.

Karel poslal nejprvé z Kostnice dne 29. Zář. hlavu sv. Havla, kterou dostal ve slavném klášteře Svatohavelském (S. Gallen), faráři a starším osadním kostela sv. Havla na Starém městě, ve kterém chtěl, aby byla chována.³² Ostatky přerovličné ve všech ostatních oněch místech obřízené daroval metropolitnímu kostelu Pražskému dočinem z Mohuče. daným dne 2. Ledna 1354 k arcibiskupu Arnoštovi a všemu duchovenstvu i světským stavům a obyvatelům království českého. od krále saneho všasnoručně mimo tehdejší obyčej polepsaným a třemi duchovními kurířsky a mnohými jinými knížaty dověděným, se žádosti, aby je přijali s úctou a se slavnými obřady, i aby arcibiskup ustanovil zasvěcený den ke křesťovské památce jeho přenesení, který by slaven byl od křesťana a Lida v celém království. Arcibiskup Arnošt die usnešení se svým duchovenstvem ustanovil k tomu den druhého Leina křesťanského roku, tedy den volání slavné oné kněžny královny. Ustanovení toto bylo později potvrzeno také od papeže, který měl vlištění odpovídat všasnému, kterým v ten den zasvětili kostel Pražský.³³

Z Mohuče napsal Karel IV. Lichthelm 14. Led. a Frankfurt 15.—20. Led.: kroměně pak řívali se odcházejí s dromem svým první den měsíce Února: i odcházel se do Čech kněz dne 9. toho měsíce nazvaný jeho Anna křesťovská na křesťanskou říši.

Z jiných směrů styce stěh: Řádění arcibiskupa Trieršského Karel poslal napsal do Trieru kněz přelomění souice arcibiskupské bylo na vlně přelomění k láhvi jiných

³² Dříve k nim v originále schůdněky university Pražské

³³ Dříve z Waimie 1354 první se v den 2. Leina přelomění jeho první usnešení do Prahy, od však bylo samu sebou nemohlo přelomění z Leina poslat je Karel poslal z Mohuče. Jiní tak či se však z toho vytrhli se z Leina bylo přelomění usnešení slavně sčítat se tím: dne poslal. Tak Karel napsal mnohým knížatům se poslal v ar-
chivě knížaty Pražské.

mnoha vzácných ostatků. Místo velké summy peněz, které mu 1354
podávala kapitula s arcibiskupem nově zvoleným, aby se přimluvil za stvrzení jich volby od stolice papežské, musili se s ním rozdělit o nejdražší památnosti svého kostela, a podobně také kláštery sv. Maximina a Kartouský, kostel sv. Matěje a klášter panenský (*monasterium horrei dominarum*) v Trieru. Od jeptišek tohoto kláštera obdržel král ruku sv. Hermingardy dcery krále franského Dagoberta, které na nich žádal. zase jen z té pohnůtky, že právě v noci předtím, když kostel jejich navštívil, zemřela představená téhož kláštera, pročez potřebovaly přízně královny, aby jim byl povolný při nastávající nové volbě. Darování od kapituly Trierské stalo se v tajnosti, tak že nevěděl o něm nikdo než zvolený arcibiskup, probošt, děkan a kustos, vesměs rodilí Lucemburčané, i bylo, jak se zdá, obávání, aby se lid proti tomu nevzbouřil, kdyby se věc pronesla. Protož Karel, učiniv o tom oznámení arcibiskupu Pražskému a jiným některým osobám listem daným v Trieru dne 17. Unora, uložil jim mlčení o tom pro strach na cestách, pokud by poslové jeho s ostatky samými vypravení nedojeli do Prahy.

Zaslání ostatků opět jako prvé pro kostel Pražský stalo se po Neplachovi opatu Opatovickém, Velislavovi kanovníku Pražském i děkanu Sadském a hofmistru královském Haškovi ze Zvířetic, a prováděno bylo listinou zase mnohými knížaty světskými i duchovními dosvědčenou, danou dne 23. Března v Metzi, kamž se Karel odebral z Trieru přes Lucemburk. Mezi ostatky těmito Trierskými nacházela se také částka berly prý sv. Petra apoštola, tři palce široká, kterou Karel sám svou rukou sobě uřízl z většího kusu. Tu nařídil zasaditi do berly arcibiskupa Pražského, aby ji nosil po všecky časy co zvláštnost, které by nebylo podobné na světě. ⁵⁴⁾

⁵⁴⁾ Quod novum erit in praedicta ecclesia Pragensi, nec alibi in toto orbe terrarum credimus posse huic simile reperiri. Listina v textu zmíněná, chovaná v archivu kapituly Pražské, kdež i ona z Trieru dne 17. Un. se nachází.

1355 V Mediolaně při samém korunování svém dověděl se Karel, že se v Pavíi v klášteře sv. Marina řádu Benediktinského od času krále langobardského Aistulfa chová tělo sv. Víta, patrona českého, jehož ruka toliko nacházela se od času sv. Václava v kostele Pražském. Ihned vypravil tam v poselství tři biskupy vlaské, Pavíjského, Bergamenského a Vicenckého s Bohušem proboštem Litoměřickým, bratrem arcibiskupa Arnošta, a Janem kanovníkem Litoměřickým, aby na opatovi a představených města vyprosili obzvláště vzácný ostatek tento co dar; čehož oni z úcty před císařskou velebností, ač prý s proléváním slz pro ztrátu největšího pokladu města svého, odepříti nemohli. Král oznámil to radostně arcibiskupu a kapitule Pražské i všemu duchovenstvu a lidu českému listem daným z další cesty své v Pise (22. Led.), který nařídil čísti ve všech kostelích Pražských ve městech i předměstích. Tělo sv. Víta podržel však při sobě, a přivezl je teprv sám při svém návratu do Prahy.⁸⁹⁾

V Pise zdržel se Karel na cestě své k Římu v řízení rozličných záležitostí vlaských skoro dva měsíce, od 18. Ledna do 22. Března 1355. Tam navštíviv kostel sv. Petra blíž města u moře, slyšel pověst, že kostel ten od sv. Petra apoštola byl vystaven a od prvního nástupce jeho sv. Klimenta papeže na jméno jeho posvěcen; i ukazován jemu oltář, u něhož dle též pověsti sv. Petr sám častěji sloužil mši, a deska kamenná v témž oltáři, kterou v něj zasadil svou rukou. Král vyžádal si od arcibiskupa Pisanského částku toho kamene na způsob desky uříznutou, kterou daroval kostelu sv. Petra na Vyšehradě.⁹⁰⁾

Mezitím i královna Anna, která asi do vánoc roku 1354 zůstávala v Praze, vyjela též za svým manželem ve hlučném

⁸⁹⁾ Listina tamže. Bened. a Waitmile 365. V odporu s tím je zpráva rukopisu jistého Olomouckého, dle které tělo sv. Víta přineseno do Prahy 14. Června.

⁹⁰⁾ Ad není o tom výslovné zprávy, však dá se to bezpečně sonditi z okolností, že se darovací listina učiněná Karlovi od arcibiskupa Pisanského dne 22. Února 1355 s některými jinými přílohami nachází nyní v archivu kapituly Vyšehradské.

a četném průvodu předních osob z panstva i z duchovenstva 1355 českého, v jichž čele nacházel se arcibiskup Arnošt.⁶¹⁾ Dne 8. Unora vjela slavně do Pisy. Po vyřízení všechněch toskanských záležitostí v tomto městě pokračoval pak Karel s celým dvorem svým a s četným průvodem z rozličných krajin vláských v cestě své do Říma, kdež konečně dne 5. Dubna se vši slávou vykonáno korunování jeho na císařství.

4.

První léta císařování Karlova.

(1355—1360.)

Zdržev se po obdržení koruny císařské ještě přes dva měsíce v Italii, kdež dne 21. Května s císařovnou i s dvorem svým přestál velké nebezpečenství vzbouřením protivníků svých ve městě Pise, navrátil se Karel IV ku konci měsíce Června 1355 zase do Němec, a spraviv ještě některé záležitosti v Řezně, v Normberce a v jiných okolních místech, nastoupil konečně na zpátečnou cestu do svého království českého. Dne 15. Srpna vjel od Břevnova radostně a se slávou do Prahy, uvítán jsa od duchovenstva i od lidu nepochybně přípravněji než kdykoli předtím jakožto již císař, první toho důstojenství z královského rodu českého. Šel pod nebesy, na kterých namalován byl černý orel veliký ve žlutém poli.⁶²⁾ V průvodu jeho bylo vezeno tělo sv. Víta s mnohými jinými těly a ostatky svatých, co jich nashromáždil na cestě své k oslavě svého království.

V Praze nastalo následkem povýšení Karla na císařství hned ještě hlučnější živobytí než předtím. Sotva přijel, sjížděli se knížata a poselstva do Prahy za rozmanitými záležitostmi. Mnoho poslů ze svobodných měst říšských čekalo, jak

⁶¹⁾ Dne 22. Prosince 1354 byl Arnošt ještě v Praze dle listiny u Dobnera III. 316, pročez nejspíš také i královna Anna.

⁶²⁾ Ten se choval potom v klášteře sv. Tomáše. *Invent. S. Thomas* f. 123.

1855 se zdá, již na něj v Praze, aby obdrželi nové potvrzení privilegií městských z moci císařské, jak medle jí Karel dosáhl. Též bylo tu hned v prvních dnech po příjezdu Karlově poselstvo Filippa vévody burgundského (21. Srp.) a jiné od krále francouzského, s nímž zavřel Karel tudíž přátelský spolek (26. Srp.). Mimo jiné čelnější osoby meškal tu téhož času general řádu Dominikanského Šimon Lingenský (23. 26. Srp.).⁶³⁾ Z knížat německých přebýval v Praze, jako předtím tak i v prvním čase po tomto navrácení Karlovu Rudolf I saský skoro stále, a podobně po jeho smrti (1356, 13. Břez.) také syn jeho Rudolf II; častěji též Ruprecht mladší falckrabí Rýnský, bratr zemřelé královny Mečky. Z jiné vyšší šlechty německé připomínají se v prvních letech potom skoro stále při císařském dvoře Burkhart a Jan hrabata čili purkrabí Magdeburští, onen co nejvyšší hofmistr císařský, Jindřich. Jan a Günther hrabata ze Schwarzburka, Albrecht hrabě Anhaltský a jiných více, podobně i mnoho knížat slezských. jakož Bolek Svídnický, strýc císařovny Anny, Bolek starší a Bolek mladší Opolský, Konrad Olešnický, který sobě roku 1356 (19. Čv.) koupil dům v Praze k stálejšímu přebývání.⁶⁴⁾ Bolek Falkenberský. Přemysl čili Přemek, Kazimír a Vladislav Těšinští, Jan Osvětimský, Jan Opavský a jiných více, velmi často také bratr Karlův Jan markrabí moravský. Z vyšších důstojníků duchovních přebývali mnoho při dvoře císařském krom arcibiskupa Arnošta také obadva biskupové jeho provincie, Jan Očko Olomoucký a Jan ze Středy, Litomyšlský. tento co kancléř dvoru císařského, rovněž Břetislav biskup Vratislavský, někdy kancléř králův. a Dětrich biskup Mindenský, rodilý z Brandenburka. jenž byv některý čas světicím biskupem v Olomouci, požíval zvláštní důvěry Karlovy, a také po dosažení biskupství Mindenského (1353) zůstával v důležitých službách při jeho dvoře.⁶⁵⁾ Hned za prvního času po příjezdu Karla z Italie nacházíme v Praze také Fridricha

⁶³⁾ Viz *Peřezel Karel IV* 480

⁶⁴⁾ Tamže 527.

⁶⁵⁾ Viz o něm důkladný spis Nováčekův: *Dětrich z Portie* 22.

biskupa Rezenského, Jana biskupa Strassburského, Jindřicha 1855
biskupa Lubeckého a Protivu, jak se zdá Čecha, biskupa
Seňského.⁶⁶⁾

Asi šest neděl po svém příjezdu, o sv. Václavě roku
1355, držel císař Karel sněm valný království českého, ku
 kterému krom knížat, pánů, rytířů a vládyk povolána byla do

⁶⁶⁾ Přebývání těchto osob při dvoře Karlově v Praze vysvětluje nejvíce
z uvodění jich co svědků v listinách jeho. Tak připomíná se Rudolf
starší saský r. 1355 21. Srp. 16. 27. Zář. 2. 4. Říj. - Rudolf mladší
saský 1355 16. Zář. 2. Říj. 1856 17. Srp. 1357 2. List. 1358 12. 17.
Led. 21. Dub. 1359 12. Kv. 17. Čvee. 1360 16. Dub. - Ruprecht
falecký 1355 27. Zář. 1359 17. Čvee. - Burkhart Magdeburský 1355
21. Srp. 16. 27. Zář. 4. Říj. 1356 13. Kv. 1358 1. Bř. 1359 12. Kv.
13. Čvee. 1360 22. Led. 16. Dub. - Jan Magdeburský 1355 21. Srp.
2. Říj. 1358 1. Bř. 21. Dub. 1359 12. Kv. 13. Čvee. 1360 22. Led.
16. Dub. - Jindřich ze Schwarzburka 1355 16. 27. Zář. 1357 24. Čv.
1358 1. Bř. Jan a Gunther 1357 2. List. - Albrecht Anhaltský 1355
16. 17. Zář. 2. 6. Říj. 1356 13. Kv. 1357 24. Čv. - Bolek Svídnický
1355 21. 26. Srp. 1356 7. Dub. 13. 27. Kv. 1358 12. 17. Led. 21. Dub.
1360 10. Led. 16. Dub. - Bolek Opolský starší 1355 21. 26. Srp.
16. 27. Zář. 1356 13. 27. Kv. 1357 24. Čv. 1358 12. 17. Led. 16. 21.
Dub. 1360 16. Dub. mladší 1356 13. 27. Kv. - Konrad Olešnický
1355 21. 26. Srp. 16. Zář. 1356 27. Bř. 13. Kv. 19. Čv. 1357 2. List.
1358 12. 17. Led. 1. Bř. 21. Dub. 1360 10. Led. - Bolek Falken-
berský 1355 21. 26. Srp. 16. 27. Zář. 1356 27. Bř. 1357 24. Čv. 2.
List. 1358 12. 17. Led. 1. Bř. 21. Dub. 1359 12. Kv. 13. 17. Čvee.
1360 10. Led. 16. Dub. - Přemysl Těšínský 1355 21. 26. Srp. 1356
27. Bř. 13. Kv. 1357 2. List. 1358 12. 17. Led. 16. 21. Dub. 1359 12.
Kv. 1360 10. Led. 16. Dub. Kazimír 1355 16. Zář. Vladislav 27. Zář. -
Jan Osvětlenský 1355 16. Zář. 1358 16. 21. Dub. - Jan Opavský
1355 27. Zář. 1356 27. Bř. 13. Kv. 1357 24. Čv. 1358 12. 17. Led.
1359 13. Čvee. - Jan markrabě moravský 1356 27. Bř. 13. 27. Kv.
1358 1. Bř. 21. Dub. 1359 12. Kv. 17. Čvee. - Jan bisk. Olomoucký
1355 21. 26. Srp. 16. 27. Zář. 4. Říj. 1356 13. 27. Kv. 17. Srp. 1357
24. Čv. 1358 1. Bř. 21. Dub. 1359 13. 17. Čvee. 1360 10. Led. -
Jan bisk. Litomyšlský 1355 26. Srp. 27. Zář. 2. Říj. 1356 27. Bř. 17.
Srp. 1357 2. List. 1358 1. Bř. 21. Dub. 1359 12. Kv. 13. Čvee. 1360
10. Led. - Břetislav bisk. Vratislavský 1355 27. Zář. 1. 6. Říj. 1357
2. List. - Dědich bisk. Mindenský 1355 21. 26. Srp. 16. 27. Zář. 2.
Říj. 1356 13. 27. Kv. 1357 24. Čv. 2. List. 1358 1. Bř. 21. Dub. 1359
13. Čvee. - Frdrich bisk. Rezenský 1355 21. Srp. 16. 27. Zář. 4.
Říj. - Jan bisk. Strassburský 1355 16. Zář. 1358 1. Bř. 16. Dub. -
Jindřich bisk. Lübecký 1355 6. Říj. - Protiva bisk. Seňský 1356
27. Bř.

1355 Prahy také města ku koruně náležející. Jednalo se o opatření obecné bezpečnosti v zemi, jakožto věc, na které všechněm stavům záleželo jednostejně. Neb ještě trvala v zemi neřest zastaralá, která snad za dlouhé nepřítomnosti Karlovy v minulých dvou létech nově poněkud se zmohla, že roty loupežnické po 60 i 100 chlapích těkali po zemi a škodili lidem, ano i zjevně přechovávání byli na hradech a odtud provozovali zájmy a loupeže. Císař byl o tom jak o jiných potřebných věcech učinil nařízení ve svém psaném zákoníku již výše zmíněném, který však dotud byl sice opatřen pečeti některých předních osob jednotlivých, ale nebyl ještě schválen sněmovně dle řádu. I na tomto sněmu, jak se zdá, jednal Karel předně se stavy o přijmutí tohoto psaného stálého zákona; jehož oni však podniknouti nechtěli, pročez jej zrušil listem královským dne 6. Října toho roku. Nicméně však stavové ku přetržení zlého, o něž se jednalo, svolili k zákonu přísnému proti krádežem a loupežem: kdožby se kolivěk stal vinen těmito zločiny, buď osoba stavu panského, rytířského, vládyčího, městského neb jakéhokoli jiného, aby život i statek propadl, a byť z jakékoli příčiny obdržel milost od krále neb od císaře, aby nicméně navždy zůstal zbaven cti a nebyl připouštěn k žádným skutkům právním neboli čestným před soudem ani mimo soud, též aby vždy zůstal povinen náhradou.⁶⁷⁾ I jiné důležité nálezy vyšly z téhož sněmu.

Mezitím cesta Karlova po Italii byla jemu podnětem k novému založení, které sloužilo za ozdobu Novému městu Pražskému. Položil totiž základ ku klášteru Benediktinskému sv. Ambrože v rohu proti špitálu Jana Jakubova u příkopu Staroměstského na místě nynější hlavní celnice, ve kterém z povolení stolice papežské zavedeny jsou služby boží jak při mši tak při jiných pobožnostech dle řádu a rubriky sv. Ambrože, jak byl obyčej kostela Mediolauského.⁶⁸⁾ O něco pak

⁶⁷⁾ Beneš 365 p.

⁶⁸⁾ Jediný svědek o tomto založení, Beneš z Waitmle (359), klade je sice na rok 1354, ale jak za to mám, omylně, jakž letopočet jeho

později položil císař základ k novému klášteru sv. Kateřiny 1355 na hořejším Novém městě v stranu ku Karlovu pro jeptišky řádu poustevníků sv. Augustina, k čemuž byl se zavázal slibem za někdejší vítězství své u tvrze sv. Felixy v Lombardii roku 1332.⁶⁹⁾

Od příjezdu svého ze Vlach přebýval Karel, pokud známo, kromě krátkého výjezdu do Litoměřic (2. Září) stále v Praze až do druhé polovice Listopadu toho roku. Dne 23. Listopadu byl v Sulzbachu na cestě do Normberka, kamž přijel druhého dne potom (25. List.) k zahájení velikého sněmu říšského, na kterém jednalo se o nový řád v říši německé, známý pod jménem zlaté bully Karla IV. Císař zdržel se tudíž až asi do polovice Ledna roku 1356, pobyl na zpátečné cestě několik 1356 dní ve městě svém Sulzbachu (18—22. Led.). i vrátil se brzy potom do Prahy, tak že již 4. Února sadil osobně nové konšely na Starém městě. Neznámo za jakou příčinou dne 27. Března potom i s bratrem svým Janem, s arcibiskupem Arnoštem, s biskupy Litomyšlským a Seňským, s několika knížaty slezskými a s jiným komoustvem přebýval na královském hradě Zvíkově. Od 4. Dubna však nacházíme ho již opět v Praze.

Tentokrát přijel k císařskému dvoru Pražskému král polský Kazimír, i smluvil se s Karlem o zachování stálého přátelství (1. 3. Květ.). Mezi přebýváním jeho v Praze, za kterého jistě nebylo méně radovánek než před 15 léty, když se tudíž ucházel o ruku sestry Karlovy,⁷⁰⁾ padlo oko krále to-

v těchto letech vůbec je nejistý. Z okolností, že sobě Karel liturgii sv. Ambrože oblibil nepochybně teprva v Mediolaně, kamž přijel na začátku r. 1355, dá se souditi, že založení toto náleží teprva do tohoto roku.

⁶⁹⁾ Klášter sv. Kateřiny byl dle Beneše založen r. 1355 (p. 335), kterýžto rok udává i Hammerschmid (326) s odvoláním na zakladací listinu, která jemu byla známa. Založení stalo se nejspíš po návratu Karla do Prahy.

⁷⁰⁾ Karel IV píše o této návštěvě Ruprechtovi falckému dne 9. Května 1356 (*Schunk. Cod. dipl. p. 304*): *daz . . wir . . mit dem . . Kazimiren kunige von Polin . . freundliche und lieblich beriechtet sein, und daz er zu uns in zuversicht rechter freuntschaft gerieten ist und*

1356 hoto, vždy oddaného zapověděným rozkošem, na bohatou měštku Pražskou Kristinu Rokycanskou, tuším vdovu po Mikulášovi Rokycanském, zakladateli kláštera sv. Ducha na Starém městě († asi r. 1346), která se vyznamenávala zvláštní krásou postavy. Král byl ženat; ale manželka jeho Adelhaida, dcera Jindřicha landhrabí hesského, přebývala, od něho zanedbána, na zámku samotném Žarnovci, a manžel její bavil se s souložnicemi z rozličných krajin sehnanými, kterých vždy více zároveň choval na rozličných hrádcích ve svém království. Krásná Pražka, do které zahořel láskou, nechtěla mu však býti po vůli, leč když jí slíbil manželství. Tedy odvezl ji král s sebou do Polska, a dal se s ní oddati opatem Tynieckým, oděným v roucha biskupská, tak že jej nová milenka Kazimírova držela za biskupa Krakovského. Po tomto hanebném skutku přijel landhrabí hesský do Polska, odvezl dceru svou ze Žarnovce (1356, 14. Září), a vzal ji domů po 15letém oddání s Kazimírem. Ale ani nová cizoložnice nepoutala dlouho krále chlipného. Komorník jeden znechutil mu ji, zpozorovav a oznámiv jemu, že jest holohlavá a prý na hlavě prašivá, o čemž král přesvědčiv se, hned ji zapudil, a vzal k sobě potom Židovku, jménem Hester. Zdali se kralování chtivá měštka vrátila kdy do Prahy, není známo.⁷¹⁾

Císař Karel obmýšlel brzy zase odebrati se do Němec, kdež jednání o zlaté bulle mělo dokonáno býti na novém sněmě říšském v Metzi. Ale nejprvé zdržela jej žádost vévody rakouského Albrechta o osobní sjezd s ním v jistých záleži-

etwilange in unserer stat zu Prage gelegen hait, und von unsern kaiserlichen gnaden also scheidet, daz wir sicher sein, daz er bei uns mit seyner macht eweclichen blibet.

⁷¹⁾ Zprávu o tom příběhu dávají Beneš minorita p. 41, a Dluhoš IX. 1109. Kristina tato Rokycanská byla tuším táž, o které zmínka učiněna v I. svazku tohoto díla na str. 316. Beneš min. jmenuje ji *dominam Cristinam de Rokyczano civissam Pragensem*, což nezdá se, žeby znamenalo svobodnou dívku, než ovšem spíše dá se rozuměti o vdově. Poněvadž manžel Kristiny Mikuláš z Rokycan umřel asi r. 1346, nemohla v čas odjetí svého s králem Kazimírem již býti právě mladá; s tím se dá srovnati, co Dluhoš vypravuje o holohlavosti atd.

lostech, který měl býti držán v Budějovicích dne 23. Května. 1356 S toho potom sešlo nejspíš pro válku, kterou zdvihli toho času páni z Rosenberka proti koruně pro soukromou rozepři. Místo do Budějovic, odebral se císař, snad o něco málo později, k Albrechtovi do Vídně.⁷²⁾ Když po navrácení jeho odtamtud do Prahy Rosenberští konečně se pokořili (21. 23. Čv.), zabavily krále nové péče o bezpečnost v zemi. Sedaje často sám na soudě zemském, slyšel žaloby chudých proti přechovavačům loupežníků, kteří se nevšichni dali zastrašiti přísným zákonem minulého roku. Tedy ve hněvu sebral pole proti některým, dobyl bradu Žampacha v kraji Hradeckém, zajal držitele jeho, rytíře Jana řečeného Pancir, a svýma rukama pry jej oběsil.⁷³⁾ Odtud panoval strach před zákonem, a zeme požívala stálého klidu, potřebného zvláště ke zdaru živností městských.

Toho času císař, nemaje mužského potomka od smru prvorozeného syna svého Václava, dal od Prazanů, jakž nepochybně i od jiných královských měst, učiniti slib bratru svému Janovi, markrabí moravskému, aby jej dle starších ustanovení snemovnic, kdyžby nebylo životních dědiců po Karlovi, přijal za krále českého beze všeho volení a všeliké těžkosti. Rychtář a přísední Starého města naplnili vůli královu listem daným na to dne 5. Srpna toho roku, po několika radách pry o tom držaných s vůlí a s vědomím starších i vsí obce.⁷⁴⁾

Zatím byl císař ještě zase zdržen v zemi novou domácí válkou s odbojným pánem českým Jindřichem ze Hradce, který se mu pokořil teprv 19. Srpna toho roku. Karel pre-

⁷²⁾ V listě k falckrabí Ruprechtovi výše zmíněném (pozn. 69) píše Karel o tomto sjezdu, že má býti v Budějovicích; dle *Annales Zwettlenses Pertz XI. 686* byl však držán ve Vídni, někdy před 23. Červnem.

⁷³⁾ *Benes 367*. Skutek tento připadá nejpodobněji do konce Června neb do měsíce Července 1356, čemuž nasvědčuje poněkud dáni listiny jedné Karlovy 1. Července toho roku v Políče, tedy v té straně Čech viz Palackého *Formelb I. 242*. Dle *Benese* stalo se to na každý spůsob po aněm svatováclavském r. 1355 a před cestou Karlovou do Německa, tedy před Říjnem, roku 1356, za kteréhož času připadněji chvilu k tomu naléztí nelze.

⁷⁴⁾ *Dobner IV. 364*.

1356 býval toho času skoro stále v Praze; jen snad několik dní, okolo 1. Září, byl ve městě a zámku svém Písku. Ty doby byl u něho v Praze zároveň s oběma vévodami saskými, Rudolfem starším a mladším, také zeť jeho Rudolf, syn Albrechta vévody rakouského (17. Srp.). ⁷⁵⁾ Také téhóž času přibyl do Prahy slavný učenec a básník vlaský Petrarca, vysoce vážený od Karla, který se byl s ním již prve seznámil v Itálii. Přijel v poselství od vladaře Mediolanského, byl však déle zdržen při dvoře císařském co host velevítaný, bavil se mnoho s císařem i se vzdělanými rádci jeho, arcibiskupem Arnoštem a Janem Očkem biskupem Olomouckým, a zůstával s nimi od té doby v důvěrném dopisování. ⁷⁶⁾

V měsíci Září vypravil se Karel konečně na cestu k velikému sněmu říšskému v Metzi, kdež v důležitých jednáních a ve hlučných slavnostech zdržel se přes svátky vánoční i až 1357 do začátku roku 1357. Též ve prvních dvou měsících toho roku meškal za všelijakým řízením v krajinách Rýnských, až pak teprvé v měsíci Březnu přes Normberk (4. Břez.) vrátil se do svého království. Zde bylo přítomnosti jeho potřeba pro nové vypuknutí nepřátelství mezi ním a vévodami bavorskými. Zavřev příměří s nimi po krátkém tažení polním v měsíci Dubnu, odjel opět do Němec v Květnu přes Sulzbach (7. Kv.) a přes Heilbronn (12. Kv.), a spraviv zase některé záležitosti v krajinách Rýnských, vrátil se do Prahy asi v polovici Června. ⁷⁷⁾

Praha byla toho času oslavena novým velkolepým pomníkem stavitelství Karlova, založením nynějšího kamenného mostu přes Vltavu. Karel IV položil základní kámen k němu

⁷⁵⁾ Dle listiny stvrzovací kláštera Kartouského v Praze.

⁷⁶⁾ Viz *Pelzel, Karl IV* 530

⁷⁷⁾ Dle listin byl Karel 30. Říj. 1356 ve Stauffen, 3—6. Říj. v Sulzbachu elsasském, 19. List. — 1357 6. Led. v Metzi, 11. Led. 1357 — 6. Un. v Maastrichtě, 12. Un. v Cáchách, 18. Un. v Kolíně, 28. Un. v Mohuči, 4. Břez. v Normberce, 27. Břez. na Karlštejně při zasvěcení hradu tehdáž dostaveného, 16. Dub. v Praze, 7. Kv. v Sulzbachu, 12. Kv. v Heilbronně, 16. Kv. v Miltenberce na Rýně, potom v Cáchách, 2. Čv. v Koblenci, 8. Čv. ve Windsheimu, 24. Čv.—9. Čve. v Praze.

dne 9. Července na straně Staroměstské na břehu blíž kláštera sv. Klimenta. ⁷⁸⁾ 1357

Brzy potom, o sv. Jakubě, jel Karel v 1500 koních opět do Vídně k vévodovi Albrechtovi v příčině rozepře své s Bavorsy, která však nedošla hned přátelského konce, pročež zřídil císař ještě téhoz roku druhé polní tažení do Bavor. Velitelem vojska jeho byl tentokrát Detrich biskup Mindenský; Karel sám nevytáhl do pole; zdržoval se však okolo 22. Zárí v Tachově, snad za příčinou této výpravy; jinak dvoroval toho roku krom Prahy brzy po návratu svém z Vídně také na Krivoklátě (25. Srp.), později na Karlšteine (17. 19. Říj.), na Bele (2—16. List.) i snad v jiných místech. Při dvore císařském zdržoval se tehdaž krom jiných, obyčejnějších hostů také Otto, arcibiskup Magdeburský (2. List.). Po priměří zavřeném konečně s Bavorsy dne 29. Listopadu přijel do Prahy dva z vévodů bavorských, Albrecht hrabě hollandský a Ludvík řečený Říman, knížecí brandenburský. S nimi zavřeny tudíž smírné smlouvy dne 1. a 2. Ledna roku 1358. Obadva byli však potom v Praze ještě i 17. Ledna a s nimi zároveň také Albrecht vévoda meklenburský. Mezi tím časem přijel do Prahy také Fridrich mladší purkrabí Normberský, a přijal jeno od císaře na purkrabství toto ještě za živobytí otce svého Jana a bratra jeho Albrechta (4. Led.). O něco pak později připomínají se při dvore Karlově v Praze Petr vévoda Bounbouský z královského rodu tranconzského, Fridrich, Baltazar a Vilem markrabí mišensští (1. Bř.), i zase biskup Fridrich Merseburský (16. Dub.), snad co pravoletci Rudolfa vévody saského, který i tehdaž v Praze prebyval (21. Dub.) ⁷⁹⁾ 1358

⁷⁸⁾ Den jest pohtiču znám toliko z Lupáče, rok 1358, který on udává, a který se nachází také u Beneše minority, jest nepravý, protože se Karel i 1358 toho měsíce zdržoval v Norimberce; rok 1357 udává Beneš z Waitmile, na nějž sice u lze vždy se spolehnouti ale udání jeho staví se poněkud krátkým letopištěm u Höflera (*Geschichte-schreiber der Haupt-Bewegung I 47*), dle něhož po založení mostu Pražského 1356, což však rovněž mylně vypukl mor a trval od Unora až do sv. Martina, kdež myslí se mor roku 1358.

⁷⁹⁾ Doklady na všecko zde uvedené v Pelzlovu Karlovi IV.

1358 Mezi hlučnými těmito návštěvami při dvoře císařském porodila devatenáctiletá císařovna Anna dne 18. Března 1358 na hradě Pražském ponejprv dceru, kteréž dáno jméno Alžběta. Císař pak téhož času pojal nový zámysl o zvelebení a ozdobení svého hlavního města.

Po vymýtní lesů v okolí Pražském, které již dávno daleko pokročilo, musilo býti v nejbližší krajině mnoho vrchů a strání holých, na kterých buď nic nerostlo buď obilí nevelmi se dařilo. Karel IV nařídil dne 16. Unora 1358, aby se hned v postě tehdy příštím na horách na tři míle okolo Prahy dělaly vinnice, tak aby každý, komužby tu co náleželo, začal dělati ve 14 dnech po vydání toho listu, a když by sám nechtěl neb nemohl, aby dopustil jinému dělati pod jistými právy a výminkami. Zákon tento byl nedlouho potom v jisté míře vztažen na celou zemi se svolením stavů, nejspíš na sněmu někdy o suchých dnech postních toho roku. Karel IV vydal totiž dne 12. Května nařízení ke všem stavům světským i duchovním, aby se všudež na vrších dělaly vinnice, kdež by uznáno bylo za prospěšné úředníkem k tomu ustanoveným, jenž se nazýval perkmistrem hor vinničních, i aby každý povinen byl začíti ve čtyrech nedělích, když by mu perkmistrem bylo nařízeno, nebo když by nechtěl, aby jinému dopustil. Císař sám dal přivéztí výborné révy z Rakous, které se sázely dílem v okolí Pražském, dílem okolo slavného hradu jeho Karlšteina. Děláním pak vinnic i také zakládáním zahrad okolo Prahy dle návodu císařova šlo rychle předse, a přispělo nemálo k rozmnožení lidu; v krátkém čase prý vystavěno množství domů; jakž se musí rozuměti, zvláště na Novém městě Pražském.⁸⁹⁾

⁸⁹⁾ *Zákony Karlovy* dne 16. Un. a 12. Kv. 1358 nacházejí se vloženy v listině konšelů Staroměstských dne 15. Čvce. 1359, kteréž original chová se v archivu městském. Na svolení stavů vztahuje se listina opata sv. Ambrože r. 1359 v *Lib. vetust. privil. p. 42*, ve kteréž praví se: dominus . . Karolus . . imperator . . de omnium baronum ac communiatum, universitatum et personarum tam ecclesiasticarum quam saecularium dicti regni sui Boemiae voluntate, conniventia et consensu . . ordinavit, vineas in dicto regno fore de novo instaurandas.

(*) rychlém děláním vinnic a zahrad okolo Prahy, množení se obyva-

Jinak byl rok tento smutný pro morovou ránu, která 1358 tehdež zastihla Čechy, Moravu i Polsko. Záhubný mor, který byl r. 1348 zachvátil velkou část obyvatelstva mnohých krajin evropských, tehdež ale Čechy celkem ušetřil, objevil se od oné doby tuším jednou nebo snad i vícekrát toliko ve skrovné síle; tohoto roku zmohl se však mnohem více, a zůžil od měsíce Unora až do sv. Martina čili do měsíce Listopadu s takovou silou, že onemocnělí obyčejně třetí den umírali, někteří i dříve. Kajícími skutky nařízenými od arcibiskupa Arnošta snažili se duchovní i světští jak v Praze tak jinde v zemi ukrotiti hněv boží.⁹¹⁾

Císař Karel přebýval toho času více než čtvrt léta mimo Čechy, v Sulzbachu (18.—31. Kv.), v Norimberce (29. Čv.—30. Čvce), a zase v Sulzbachu (18.—31. Srp.), odkudž vrátil se do Prahy tuším na začátku měsíce Září. Tehdež přijel k němu zeť jeho Rudolf vévoda rakouský, aby po smrti otce svého Albrechta II († 18. Čvce. 1358) co nejstarší syn přijal země své od císaře; ale pro mor posavad zářící nezdržel se dlouho při císařském dvoře, nýbrž spěchal brzy zpět do Vídně.⁹²⁾ Císař sam, přebývav v Září a v Říjnu brzy v Praze, brzy na Karlštejně (19. Zář. 26. Říj.), odjel na začátku listopadu do Slezska, a zdržel se tam s dvorem svým ve Vratislavi až do polovice Unora 1359. Po navrácení pak odtamtud odebral se 1359

telstva a přinesení rév z Rakous vypravuje Beneš z Waitmile p. 316, na pohled pti roce 1348; ale nepochybně myslil přitom sám na pozdější čas

⁹¹⁾ O tom zmiňuje se podobné nařízení arcibiskupovo roku potomního 1359 5. Říj. v *Lit. Erectionum*, kdež praví se *quod cum mortali talis pestilentia ante paucos annos transactos et etiam anno proximo praeterito (tedy 1358) provinciam istam invasisset nunc vero 1359 pestilentia saevior iterato est reversa. K roku 1358 sluší tedy vztahovati zprávu již výše v pozn. 77 zmíněnou v krátké kronice u Höffera I 47: Post t po založení mostu Pražského venit pestilentia magna per universas partes mundi; vix ad tertium diem durabant aliqui ipso die cohibant, et duravit a Februario usque ad Martini. Vyslovně mluví o moru v Čechách, v Moravě a v Polsku r. 1358 letopisec Světelský u Partze XI. 687.*

⁹²⁾ *Annales Zwickl.* tamže.

opět do Němec, kdež v měsíci Březnu držel sněm říšský v Mohuči, potom až do Dubna zůstal v krajinách Rýnských.⁸³⁾

Za přebývání v Cáchách Karel srovnal spor, který vznikl pro osvobození Pražanů, jakož i Vratislavských, Horníků a Sulzbašských od cel v říšských městech. Poněvadž se totiž ukázalo, že clo ve Frankfurtě na Mohanu bylo příslušenstvím jistých lón hradských od říše závislých, která by tím osvobozením trpěla škodu, zavázal se Karel vykázati lénům těm jiné příjmy v náhradu z důchodů svého království českého (26. Břez.), čímž osvobození ono zachováno v platnosti a stvrzeno potom obyčejnými svolovacími listy všech kurfirstů.⁸⁴⁾

Leto i ostatek toho roku ano i první měsíce léta 1360 trávil Karel stále v Praze krom oblíbených výjezdů na Karlštejn a pokud známo jednou také do Litoměřic,⁸⁵⁾ vždy mezi hojným počtem knížat světských i duchovních, kteří meškali při jeho dvoře. Tehdáž, ve dvanáctém roce po založení Nového města, měl Karel potěšení ze stavby, která svědčí, jak rychle přibývalo domů a lidí ve zdárném tomto jeho založení. Byly vystaveny masné krámy Novoměstské mezi špitálem sv. Lazara s zahradou Židovskou, to jest na nynějším svém místě. Dle nařízení Karlova bylo jich neméně než sto, ve stejném počtu s masnými krámy na Starém městě, i byly vystaveny od řezníků dílem již dotud na Novém městě usedlých, dílem Staroměstských, kteří se dle žádosti krále do Nového města přestěhovali. Císař vydal jim na tyto nové krámy slavné privilegium dne 17. Července na Karlštejně, na němž mezi jinými svědky nacházejí se psáni Jan markrabí moravský, Rudolf vévoda saský, Ruprecht mladší falckrabí Rýnský, Bolek kníže Falkenberské. Nové město nazývá se v něm také městem Karlovým (Karlstat), buď že císař sám sobě tehdáž přál, aby

⁸³⁾ 18. Března byl v Koblenzi, 26. Břez.—3. Dub. v Cáchách.

⁸⁴⁾ Tyto i listiny Karlova dání v Cáchách dne 26. Bř. nacházejí se v List. česk. princ. p. 26. 27. 29—32.

⁸⁵⁾ Listiny dání toho času na Karlštejně jsou od 18. do 17. Čve. 1359 a 10—22. Břez. 1360 v Litoměřích 16. Zari 1359.

dostalo jména dle něho, buď že lidé tak je i nazývali, ač 1359
jméno Nové město vždy zůstalo vůbec běžným.⁸⁶⁾

V pozdním letě toho roku, dne 3. Září, byla velká povodeň v Praze, tak že voda šla na Starém městě až ku kostelu sv. Mikuláše na Kurném trhu.⁸⁷⁾ Téhož pak času vzuikl opět mor, ještě zřivěji než minulého roku; nebo prý kdež předtím nemoc trvala obyčejně tři dni, nyní mřeli lidé větším dílem hned, když se roznemohli. Arcibiskup nařídil dne 5. Října opět pobožnosti v Praze i v celé diecezi, totiž processí všeho duchovenstva světského i řeholního s lidem každý outerý a pátek po celý čas až do neděle masopustní, zvláštní mše po tentýž čas každý den krom neděle za zemřelé, zvláště za ty, kteří na tento mor umírali, též posty pilnější každou středu a pátek, s napomínáním k lidu, aby se k uprošení hněvu božího tím pilněji vystříhali obžerství, nečistoty a jiných nepravostí, aby napravovali zlé způsobené bližnímu na statku neb na cti.⁸⁸⁾

Zima, ač toho roku neobyčejně teplá,⁸⁹⁾ zdá se že předce konečně zastavila zase nákazu; neb již od Ledna 1360 byl 1360
dvůr císařský navštěvován od mnoha cizích hostů beze strachu. Mimo jiné byli tehdáž v Praze Albrecht vévoda bavorský a Rüdiger Brunšvický (16. Led.), Kazimír vévoda pomoršský na Štětíně (22. Led.), Otto a Ludvík Říman markrabí brandenburští (31. Led. – 8. Un.), kteří tehdáž zavřeli nové přátelské smlouvy s císařem, později Dětrich biskup Wormský (16. Dub.).

Císař Karel uvedl toho času novou řeholi do Prahy; založil totiž dne 24. Března toho roku klášter Servitů při kapli panny Marie na Trávníčku blíž potoka Botíče v oudolí mezi Karlovem a Vyšehradem.⁹⁰⁾

⁸⁶⁾ Privilegium toto nachází se v rukopise Budišinském 56. pag. 411. Úmysl svůj, aby počet masných krámů Novoměstských byl rovný jako na Starém městě, vyslovil Karel v listině dané klášteru Slovan-skému již r. 1349, 18. Ledna. V privilegii onom praví se: centum maccella carniū in nova civitate dicta Karlstat Pragensi oc.

⁸⁷⁾ Beneš 371. Dobner III. 57. Script. rer. Boh. II. 452.

⁸⁸⁾ Libri Erect. toho roku.

⁸⁹⁾ Beneš 371.

⁹⁰⁾ Beneš 371.

5.

Od rozšíření Malé strany Pražské až do sjednocení Starého a Nového města.

(1360—1367.)

1360 Po uplynutí dvanácti let od vložení základního kamene k Novému městu Pražskému, které za ten čas tak zdárně prospívalo, a při stálém množení se obyvatelstva v Praze následkem tolika rozličných zařízení, ježto přispívala ke zvelebení živností, uzavře! císař Karel rozšířiti hlavní město české nově také na levé straně Vltavy. Roku 1360, nepochybně hned z jara, dal stavěti zeď, začínouc od půlnoční strany městských zdí Hradčanských nad Bruskou, okolo Pohořelce a kláštera Strahovského až na Petřín, a po kraji hřebena této hory i konečně po východní stráni její dolů až k Vltavě na Újezdě, jak s čast posud jest viděti. Tím pojata jsou předměstí neboli vsi v okršku tomto ležící do ohrady městské a způsobena chuť k zakládání nových příbytků.⁹¹⁾ Stavba šla rychle předse, tak že tuším asi ve třetím roce (1362) byla dokonána.⁹²⁾

Císaři Karlovi hned brzy po začátku tohoto díla zavdaly rozmíšky s králem Ludvíkem uherským a s Rudolfem vévodou rakouským příčinu k odjezdu z Prahy, nejprvé do Brna (před 27. Dub.), potom do Trnavy (16. Květ.), kdež se stalo jakés přátelské srovnání na osobním sjezdě panovníků. Brzy potom pletl však nebezpečné pikle v Němcích hrabě Eberhard witemberský, ve kterých opět i zeť císařův, Rudolf rakouský, se účastnil. Karel IV, navrátiv se z předešlé cesty mezi 24. a 29. Květnem do Prahy, odjel již zase mezi 16. a 20. Červnem odtud do Němec, a přebýval skoro celý měsíc Červenec

⁹¹⁾ *Beneš 371. Dobn. IV. 140.*

⁹²⁾ V listině 1. Září 1361 (*Lib. vetust. civit. Prag. 17*) píše se již: pro novo muro, quo mons Petrinus est cinctus. Že se však r. 1362 ještě o této zdi stavělo, vychází na jevo z vypravování o velkém hladu toho roku, jakž doleji. V listině jedné v rukopise kapituly Pražské z r. 1363 jmenuje se klášter Strahovský „intra muros civitatis Pragensis“.

v Normberce. Konečně nemoha jinak dojít pokoje, nařídil 1360
zbrojení jak v Němcích tak v Čechách, přijel na začátku měsíce
Srpná k tomu cíli sám na několik dní do Prahy (okolo
5. Srp.), a sebral pole proti hrabatům wírtemberským a jich
soudruhům. Bitka u Schornôorfa blíž Esslingen ve Švábích
v posledních dnech měsíce Srpná pokořila mu jeho protivníky.
Dne 31. Srpná poddali se mu hrabata wírtemberští v ležení
tudíž. 5. Září také svárlivý zeť jeho Rudolf v ležení u Esslingen.

Karel, rozpustiv vojsko své po krátkém polním ležení,
zajel v řízení jiných záležitostí na kratký čas do Mohuče
(30. Září 11. Říj.), odtud pak do Normberka, kdež s celým
hlučným a slavným dvorem svým sídlil od polovice Října 1360
až do začátku Května 1361.

Loupeže spáchané toho času kdesi na veřejné silnici na 1361
kupecích Pražských, Čáských a Vratislavských byly od Karla
radně potrestány vyrokem učiněným tudíž v Normberce (1. Led.
1361). Pavodové jich, hrabata Poppo z Eberšteina a Dětřich
ze Solmsa, musili složit pokutu 8200 zlatých.

Ale památnějším stalo se přebývání toto císaře v Norm-
berce narozením syna jeho, potomního krále Václava IV.
Císařovna Anna porodila jej tudíž dne 26. Unora 1361 v třetí
hodinu, t. j. nynější devátou hodinu večír, kteroužto noc bylo
prý hromobití v tom počasí ročním neobyčejné.⁹³⁾ Listy ku
papeži, ku knížatům rozličným, zvláště pak ke stavům a oby-
vatelům země české rozhlašovaly na všechny strany radostnou
zpravu, že císař obdržel konečně žádoucího dedice panství.
Královic byl tudíž v Normberce i křtěn s velkou slavností
dne 11. Dubna v kostele sv. Šebalda arcibiskupem Mohučským
Gerlachem u přítomnosti arcibiskupa Kolínského a Pražského
i velkého počtu knížat světských i duchovních.

Vždy za přebývání v Normberce došla císaře novina ne-
příjemná z Prahy. Rychtar a konšelé Starého města, neznámo
z jaké příčiny, dali zajmouti kněze Martina, z duchovenstva
kostela metropolitního sv. Vítá, i kázali jej vstrčiti do pytle

⁹³⁾ Ben. min. 42. Benet 372. Chronicon Lips. ap. Höfler 7.

1351 a veřejně utopiti, nepochybně ve Vltavě. Násilný tento skutek, jakožto zasažení do práva duchovního, i byl-li kněz postižen v jaké vině, vzbudil největší hněv císařův. Ssadil hned rychtáře, Mikuláše Reinbotova čili Goldnerova, a všechny konšely Staroměstské, z nichž přední toho roku byl Seidl kramář, ano nařídil vypovědění jich všechněch z města, a nechtěl se prvé vrátiti do Prahy, pokud ti všichni nevyšli.

Vrátiv se konečně v měsíci Květnu (mezi 4. a 19.) po vzdálení ze země, které trvalo sedm měsíců, měl nicméně brzy zase zaneprázdnění se zetěm svým Rudolfem rakouským, který sobě vždy vymýšlel nové věci. Již v měsíci Červnu vyjel Karel z Prahy spolu s bratrem svým Janem do Budějovic, a měl zde opětnou osobní schůzi s Rudolfem (14. 15. Čv.) kdež mír prvé s ním zavřený obnoven. O několik neděl později přijel Rudolf do Prahy, a zavřel novou smlouvu (1. Srp.) o věčné přátelství s císařem, s bratrem jeho i také ve jménu nedávno narozeného Václava; ale netrvalo dlouho, i začal proti Karlovi nové pikle s jeho protivníky, jmenovitě opět s králem uherským.

Při dvoře císařově v Praze zdržovali se tehdaž krom jiného obyčejnějšího průvodu nepochybně také markrabí míšenští Fridrich, Baltazar a Vilém, neb aspoň některý z nich, synové Fridricha výše připomenutého markrabí míšenského, který byl již roku 1349 (2. Un.) zemřel. Karel daroval jim (16. Srp.) dům blíž sv. Jakuba na Starém městě, nepochybně týž, který toliko krátký čas byl držel otec jejich dle darování doživotného.⁹⁶⁾

Již v Říjnu, ne-li v Září roku 1361 opustil Karel opět Prahu a odebral se do Normberka, i později odtud na některý čas do Šváb (v Unoru 1362), v řízení rozličných záležitostí německých, mezi kterým došlo ho návštěví o válečném spolku, který vévoda Rudolf zavřel proti němu s králem uherským Ludvíkem. Karel, držev sněm říšský v Normberce, na kterém vymohl přísné nálezy proti Rudolfovi (13. Břez.), vrátil

⁹⁶⁾ *Latina dvorského archivu Vídenského. Srov. str. 12.*

se v měsíci Dubnu (mezi 6. a 25.) do Prahy, kdež nastalo 1362 mu konání válečných příprav.

Krom nebezpečství tohoto byla v Čechách právě velká drahota následkem neurody, která byla minuleho roku (1361) ve všech zemích. Korec žita platil v Praze půl kopy grošů, což byla cena na onen čas náramná. Mnoho tisíc lidí prý zemřelo v Čechách hladem a jini morem, který ještě pořád trval. Tehdáž k ulehčení bídě obecného lidu konal velké almužny arcibiskup Arnošt, rozdávaje chleba i obilí po městech, městečkách i po všech, čímž zvláště mnoho dobrých řemeslníků zachráněno od zahynutí. V Praze byla velkým dobrodílným stavba nové zdi Malostranské na Petříně, kteráž poskytovala lidu hojného vydelku. Jina pak uleva šťastně vzešla z násilného skutku spáchaného v minulem roce utopením kněze Martina. Rychtář a konšele ssazení a vypovězení musili hledati rozhrčení od stolice apoštolské, i obdrželi je konečně listem k arcibiskupu Arnoštovi, kterým jemu zanechano bylo uložiti jim pokání. Za takové ustanovil moudrý arcibiskup 7000 korec žita, kteréž musili rozdělti mezi chudé, a založiti dvou věčných světél v kostele Pražském. Tím nejspíš zjednali sobě i milost císařovu a navrácení do Prahy; ale všichni pry potom v krátkém čase zemřeli ⁹⁵⁾

⁹⁵⁾ Drahotu tuto kladou některé letopisy na rok 1361 (*Dobner Mon. III 58. Script. cer. Boh. II 452. Hoeller 7.*), jino na rok 1362 (*Ben. min. 43. II 71. 4*). Benes z Walsmire 372, 373, 379 vypravuje o ní k oběma rokům, což jest pravé, trvalať ovšem o ležni roku 1361 až do žni 1362, kteréžto druhé žně nemaly ji konec dle vyslovného svědectví Benesova. S tím srovnava se také nařízením arcib. Arnošta v *Libris Ercel* od 18. října 1362 kdež praví se: *pluribus retroactis temporibus sacra pestilentia et inperiosa famas horribilis et valida* . . . *ut tantis innumeros homines peremerant*. Dle toho da se ustanoviti čas průběhu o utopení kněze Martina a pokání ssazených konšelů. Pokání toto musilo se stati v čase ode žni 1361 až do žni 1362. V tom čase nacházíme ty samé konsely Staroměstské 14. Septa 1361 i 15. Června 1362, po nichž nová radla nastoupna 21. Čv. 1362 a byla v úřadě až do r. 1364. Zádla z těchto radl nebyla tedy ssazena, ošhrž musila to byti radla předcházející (Seidl kramář atd. dsa žená roku 1360 dne 20. března. Poněvadž pak nastupci jejich dle pořadku musili byti v radlě aspoň rok, před 21. Čv. 1362 připadá

1362 Z rozkazu císařova sbíralo se vojsko české u Kolína na Labi, kamž i Karel sám se odebral, zjezdív prvé po návratu svém do Prahy rozličná místa svého království. Bylť 13. Května v Opavě, 18. Května v Písku. V Kolíně zhlédnuv nejspíš jen vojsko své (26. Kv.), zajel ještě do Budějovic (2. Čv.) a do Jindřichova Hradce (18. Čv.), nemaje tuším úmyslu, začítí válku bez nevyhnutelné potřeby. Teprv když něco vojska uherského vtrhlo na plen do Moravy, hnul i Karel ležením svým od Kolína, a přitáhl až do Brna (okolo 2. Čvce).⁹⁶⁾ Zde však přijeli k němu poslové uherští k vyjednávání o mír: který sice nebyl skutečně smluven, ale když zatím vojsko uherské se rozešlo, zanechal i Karel válčení, a vrátil se do Prahy.

Zde zemřela té chvíle císařovna Anna, třetí manželka Karlova, teprv ve 23. roce svého věku, dne 11. Července. Pohřbena v kostele Pražském vedlé prvních dvou manželek císařových.⁹⁷⁾

Žně toho roku učinily brzy potom konec bídě chudých a drahotě obecné. Bylať taková úroda, že spadlo žito na korci s půl kopy na jeden groš, tedy na méně než třicátou část předešlé ceny. Karel, poněvadž nebyl pokoj s Uhry a Rakousy posavad jistý, užil příležitě chvíle k náležitému zásobení ku potřebám války. Nařídilť jednotlivým městům dle okolností větší neb menší počet korců žita držeti pohotově složený. V Praze musili dělati zásoby také jednotliví klášterové; jep-

mazení oněch a tedy naplnění kašase Martina na každý spůsob před 21. Čv. 1361, a poněvadž císař nebyl sebdal v Praze, musilo se to státi za přebývání jeho v Norimberce, tedy někdy z jara 1361. — O žněch chudým se starby edi Maketranské pravi Dobnerdy Conti-
nuer. Polkrona II. 240. Alii dicunt, quod illis murum idco aedi-
ficari mandaverit, ut cum inde tempore magna annonae carities fuerit,
populus adveniens alimonia sibi providere possit: což se však nesmí
brat žito. Předvádí starba se začíná již r. 1360, tedy před
zavaz. žito.

⁹⁶⁾ K. L. 1361. Janus s. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

⁹⁷⁾ Ben. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

tušky Svatojirské musily se zavázati, do sv. Martina složit 1862
v Praze 1300 korců, praemonstrati Strahovští 1000 korců zita
(8. Září).⁹⁹⁾ Též uložil Karel městům královským chovati po-
botově jistý počet úplných zbrojí, které dílem obdrželi od
krále, dílem musili poříditi za své peníze.¹⁰⁰⁾

Na štěstí skutečně k válce nepřišlo. Karel přebýval, jak
se zdá, až do začátku měsíce Prosince toho roku pokojué
v Praze a druhdy na Karlštejně (15. Září), i zvelebil toho času
Nové město své opět slavným založením. Přenesl posavadní
kapitulu sv. Apollinářise v Sadské z tohoto místa k jakési
kapli sv. Jiljí, snad teprv po založení Nového města povstalé,
na hoře Větrné blíž Karlova, kterážto kaple dostala odtud
jméno sv. Apollinářise a obrácena v kostel kollegiatný.¹⁰⁰⁾
Potom odebral se do zapadních Němec, a zůstal tam přes
celou zimu, nejprvé v Cáchách (17—30. Pros.), potom v Trieru
(1363, Led.), konečně v Normberce (1—18. Břez.). Zatím spů- 1863
soben byl mir mezi ním a králem uherským Ludvíkem pro-
střednictvím papeže, a k utvrzení jeho zjednána svatební
smlouva mezi Karlem IV. co vdovcem již potřetí a kněžnou
Alžbětou, dcerou Bohuslava V. vévody pomoršského, kteráž byla
vnuka krále polského Kazimíra a tudy i s Ludvíkem příbuzná.
Svatba slavena byla v Krakově v měsíci Dubnu 1363, i ještě
tehož měsíce mladá císařovna nová přivezena slavně do Prahy.
Karel dal potom v Praze dne 15. Června svého syna Václava,
ač teprv dvouletého, korunovati na království, a třetí den
potom (18. Čv.) korunována i Alžběta arcibiskupem Arnoštem
dle obyčeje.¹⁾

Následkem dědičné smlouvy zavřené nedávno předtím
(18. Břez.) o Brandenburk s tamějšími vévodami čili markra-

⁹⁹⁾ Listiny obou klášterů nyní ve dvorském archivu ve Vídni.

¹⁰⁰⁾ O přiznávacích listech jednotlivých měst k tomu viz Palackého *Ge-
schichte Böhmens II* 2 365 a *Pelzel's Karl IV* 717. *Urkd. 289*

¹⁰⁰⁾ Zprávy o tom krom Beneše minority (43 v listinách tiskových u Pe-
šiny (*Phosphorus septicornis* p. 29). Pelzel (*Karl IV* 117) kradu přio-
nesení toto na 25. Srpna, však bez udání zřídla; dle listin u Pešiny
stalo se to na každý způsob před 29. List. toho roku.

¹⁾ Beneš 373. *Chr. Univ. Prag. apud Höfler* 13.

~~1363~~ biskupí Ludvíkem a Ottonem odjel Karel IV. již v měsíci Červenci do Lužice a do Brandenburka, kdež přijal přísahy od stavů tamějších ke stvrzení této smlouvy. Po navrácení odtamtud do Prahy ku konci Srpna vykonal ještě jinou cestu přes Starou Bolešlav (14. Zář.) do Slezska, kdež 23. Zář. byl ve Břehu. Později dvoroval, pokud známo, od 3. Listopadu až do 1. Unora 1364 stále v Praze. Při dvoře jeho nacházíme toho času Petra biskupa Florentského v poselství od papeže (2. Led. 1364) a téhož dne také Waldemara krále danského, Rudolfa vévodu rakouského, Jana bratra císařova, markrabě moravského, Barnima kníze pomorského, bratra císařovny Alžběty, Baltazara z knížat brunšvických, o něco málo později také vévodu bavorského Štěpána i syny jeho Štěpána a Jana (11. Led.), kteřížto pokoušeli se o spolek s Karlem proti Rudolfovi rakouskému, jsouce s vévodou v nepřátelství. Císař Karel však měl již tehdaž námluvy o konečný mír s Rudolfem, i držev sjezd s ním v Brně v měsíci Unoru (8—12.), uzavřel s ním smlouvu památnou, kterou ustanoveno věčné přátelství mezi domem českým a rakouským, i aby jeden rod po druhém dědil obapolné země (10. Un. 1364).

Dle umluvy této vévodové rakouští, Rudolf a bratři jeho, vydali vedlé jiných listin k tomu se vztahujících také ubezpečení, kterým se zavázali, kdyžby dědictví na ně spadlo, zůstaviti města, městečka, země a obyvatele koruny české při všech jejich právech, svobodách a dobrých obyčejích bez porušení (12. Un.). Pražané Staroměstští vepsali listinu tuto pro paměť do své knihy privilegií.^{*)} Naproti tomu učinili po navrácení císaře z Brna do Prahy rychtář, přísední a všecka obec velkého města Pražského, jakž nepochybně i všecka jiná města, přísahu životní, i vydali list na to, že kdyžby dědictví na vévody rakouské připadlo, míni se věrně zachovati dle řádu tohoto, učiněného s radou a se svolením jich i všech jiných stavů těchto zemí (25. Un.).^{†)} Rudolf rakouský odvděčil se Pražanům listem tohož dne daným ve Vídni, kterýmž povolil jim, aby

^{*)} *Liber vetustissimus privilegiorum* dastěji zminěný, pag. 56.

^{†)} Steyerer. *Commentarii pro historia Alberti II* pag. 339.

směli odtud až do vánoc nejprve přistých jezdit do Benátek 1364 i z Benátek nazpět skrz Vídeň s kupectvím svým, kromě vín vláských, bez překážky privilegia měšťanů Vídenských, dle kterého náleželo cizím kupcům zdržeti se tudyž se zbožím a vyložití je na prodej.⁴⁾

Po návratu z Brna přebýval Karel v Praze a dlel na Karlštejně (6—12. Br.) až asi do konce Března. Potom nastoupil na cestu do hořejší Lužice přes Perno, ve kterémžto městě nacházíme jej od 4. až do 15. Dubna. V Květnu a v první polovici Června přebýval brzy v Budišíně, brzy ve Zhorelci (21. Kv.). Potom, jak se zdá, konal cesty po rozličných městech českých. Od 21. až do 24. Června nacházíme jej v Budějovicích, 1. Července v Hoře Kutné.

V tomto městě došla ho smutná novina o smrti moudrého rádce jeho, arcibiskupa Arnošta. Ještě za prebyvání císaře v Budišíně v první polovici Května byl se Arnošt odebral k němu za některými pilnými potřebami svého kostela. V hod Svatodušní (12. Kv.) kázal tudyž k lidu, a držel velkou mši u přítomnosti císaře a knížat i jiného komonstva. Hned však potom chytila jej zlá zimnice, ve kteréž dal se odvézt na zámek svůj na Roudnici, i nepovstal více z lože. V neděli dne 30. Června skonal v hodinu nešporní. Na zprávu o tom zdá se, že Karel ihned pospíšil do Prahy, aby byl přítomen slavnému pohřbu. Pokud známo, byl tu aspoň již 4. Července. Tělo želeného arcibiskupa bylo odvezeno do Kladska, kdež zvolil sobě místo odpočinutí.⁵⁾ Nástupcem jeho stal se posavadní biskup Olomoucký Jan Očko z Vlašimě, zvolený dne 12. Července a uvedený v arcibiskupství dne 16. Října toho roku.

Po bolestné ztrátě této zůstával císař, pokud známo, celé ostatní leto i až skoro do konce Října většinu dlel v Praze, kdež připomíná se mezi přítomnými u jeho dvora toho času

⁴⁾ *Lib. cetust. privil.* pag. 10.

⁵⁾ *Vita Arnesti, Benet.* 373, 383, 383, *Ben. mon.* 43. *Series episc.* in *Scriptt. rer. Boh.* 439. Den úmrtí zaznamenán jest také in *Lib. Confirm.* F. 10.

4 také Albrecht vévoda meklenburský. V Listopadu vykonal ještě
jednou jízdu do horní i také do dolní Lužice (10.—29. Listop.);
vrátiv pak se na zimu do Prahy (před 16. Pros.), kdež mezi
jiným přijel k němu také Kuno arcibiskup Trierský pro roze-
při s měšťany svého sídelního města (23. Pros.), nastoupil
5 konečně v měsíci Dubnu 1365 v četném průvodu pánů českých
větší cestu přes Normberk (10.—14. Dub.), Strassburk (25. Dub.),
Basilej (30. Dub.), Solothurn (1. Kv.) a Chamberi v Sa-
vojsku (12. Kv.) do Avignona k vyřízení některých obecných
záležitostí křesťanstva s papežem Urbanem V.

K oslavení země své české vyžádal sobě Karel od papeže
za přebývání s ním nové povýšení kostela Pražského, tak aby
arcibiskup Pražský vykonával práva stálého legata papežského
jak ve své provincii Pražské tak i v sousedních třech biskup-
stvích Řezenském, Bamberském a Míšenském (28. Kv.).

Z Avignona odebral se Karel do blízkého města Arles,
i dal se tu korunovati korunou království Arelatského čili
dolnoburgundského, téměř již zapomenutou (4. Čv.). Jakož
pak měl v Praze již tolik svátostí z Němec a z Italie, chtěl
míti upomínku i na tuto třetí hlavní část svaté říše, i vyžádal
si ve městě St. Maurice čili Agaunu tělo burgundského králo-
vice sv. Sigmunda, který odtud připočten ku patronům země
české. Císař, osvobodiv na zpátečné cestě své západní krajiny
Německa od tak zvaného velkého tovaryšstva, to jest spolku
sběhlých žoldnéřů, živících se loupeží, proti kterým sebral na
spěch říšské vojsko u Strassburka (29. Čv. a p.), a zdržev se za
jinými potřebami ještě některý čas v krajinách Rýnských,
vrátil se konečně dne 28. Srpna se slávou do Prahy, tělo
sv. Sigmunda s sebou veza, kteréž přijato jest ve processí
a položeno v kostele Pražském.*)

*) Beneš 387. Krátké kroniky z toho času skoro všechny uvodí přine-
sení těla sv. Sigmunda, a srovnávají se v udání, že se stalo 27. Září,
což jistě bude mít nějakou příčinu, snad z nějaké slavnosti na to
se vztahující a toho dne odbývané. Nicméně zdá se mi udání Be-
neše z Waitmile, k 28. Srpnu totiž, býti hodnověrnější, poněvadž, co
se kostela Pražského týkalo v těchto letech, jemu nejlépe musilo
býti známo.

Dvůr císařův v Praze, kdež nyní asi rok přebýval kromě 1365 kratších výjezdů, byl toho času zase neobyčejně blučný příjzděním a delším nebo kratším zdržováním se rozličných vznešených osob. Krom domácího vyššího duchovenstva a slechty i stalých německých dvořeníků císařských, jakož byli Purkart purkrabí Magdeburský, co nejvyšší hofmistr i tuším hrabata Oldřich Helfenštejnský, Ludvík z Oettingen, Jan z Anhaltu a jiní, připomínají se tehdaž při dvoře císařském Otto markrabí brandenburský, nyní pevně spřátelený (1365 22. Říj., 1366 28. Dub. c. 2. Kv. 30. Čvce.), Kazimír kníže pomorský, 1366 starší bratr císařovny Alžběty (1365, 22. Říj.), Eberhart hrabě wirtemberský (1365, 22. Říj.), bratr císařův Jan markrabí moravský (1366, 24. Dub. c. 2. Kv.), Rudolf kurfirst saský (c. 2. Kv. 30. Čvce.), knížata slezští Bolek z Opole (1365, 22. Říj., 1366 30. Čvce.), Jindřich z Lehnice (1365, 22. Říj.), Přemysl Tešínský (21. Dub.), Bolek Svidnický (c. 2. Kv. 30. Čvce.), Jan Opavský, Václav Falkenberský, Václav Lehnický (30. Čvce.), z duchovních pak vysokých důstojníků Petr biskup Churský (1365 22. Říj., 1366 30. Čvce., i ještě 1367 2. Čv.), Rudolf Verdenský (1365 22. Říj.), Markvart patriarcha Aquilejský, Lambert biskup Speyerský, Petr Lassabonský, Jan Wormský (1366, 30. Čvce.).

Hraby zločín přinutil tehdaž císaře k ukázaní přísného příkladu spravedlivosti k odstrašení jiných. Vládyka jakýsi z okolí Jindřichova Hradce dal knězi faráři na svém panství vyloupiti oči, že vyhlasil proti němu odsouzení vyřčene arcibiskupským offenerem. Císař dal vládyku zajmouti a vykonati na něm rovně za rovné. Jakkoli velké primlavy byly konány od knízat a jiného panstva, kteréž chtělo složití zaň jakoukoli pokutu a náhradu, císař neuprositedluý dal mu v Praze veřejně před lidem vyloupiti obe oči, z čehož zemřel třetí den ve strašlivých bolestech ⁷⁾

Smrtí vévody rakouského Rudolfa mezitím dne 27. Července 1365 ovdověla nejstarší dcera císařova Kateřina. Karel IV. provdal ji dne 19. Března 1366 za Ottu brandenburského,

⁷⁾ *Benec* 388v.

1366 a zároveň mladší dceru svou Alžbětu teprv osmiletou za vévodu rakouského Albrechta III, bratra Rudolfova, který společně s mladším bratrem Leopoldem III nastoupil v panství.⁸⁾ Po svatbách těchto, slavených tuším v Praze, odebral se císař Karel k vévodám rakouským do Vídně v průvodu bratra svého Jana, Rudolfa saského, Otty brandenburského, Bolka Svídnického, arcibiskupa Pražského Jana a četného komonstva, obnovil přátelské smlouvy s vévodami (2—13. Kv.), a udělil jim léno na jich země ve Znojmě dne 15. Května. K žádosti císařově osvědčil vévoda Albrecht přátelské smýšlení své mezi jiným také privilegiem vydaným Pražanům ve Vídni dne 12. Května, kterým povolil jim na čtyry příští léta svobodné ježdění skrz Vídeň do Benátek i zpátkem odtud s kupectvím jakýmkoli beze všeho zastavování.⁹⁾

Za nepřítomnosti Karlovy porodila manželka jeho Alžběta ponejprv dceru, jíž dáno jméno Anna (11. Kv.).

Skoupí letopisci toho času, nevypisující důležitějších věcí jak záhodno, vypravují o velké bouřce, která byla v Praze a jinde daleko široko o nešporách dne 3. Června toho roku, a o velkém padání hvězd v noci dne 22. Října, jakému nepamatovalo se rovného.¹⁰⁾

Mezitím císař Karel, slíbiv papeži Urbanovi V již za návštěvy své v Avignoně mocný pravod proti jeho nepřátelům ve Vlaších, kdyžby se dle obecného přání v křesťanstvě chtěl přestěhovati z Avignona zpět do Říma, položil za příčinou touto knížatům a stavům říše německé sněm ve Frankfurtě, ku kterémuž odjel z Prahy v měsíci Srpnu 1366; po skončení pak jeho, kteréž nevypadlo dle přání, zdržel se v Němcích a nejvíce v Normberce (7. Říj.—8. Pros.) až do polovice Prosince. Teprv 16. toho měsíce nacházel se na zpátečné cestě v Sulzbachu, i asi od 20. Prosince v Praze, kdež jak se zdá s ním přijel i Otto brandenburský (připomínáť se tu 26. Prosince). Císař zdržel se však ve svém hlavním městě jen málo

⁸⁾ Beneš 388. Ben. min. 46.

⁹⁾ Lib. vetust. privil. 42.

¹⁰⁾ Ben. 389. Ben. min 46. 47.

dní, asi do 28. Prosince, a odebral se ještě jednou do Němec, 1366
kdež nacházíme ho na začátku roku 1367 ve Würzburgu 1367
(1—18. Led.) a něco později v Erlangen (27—31. Led.).

Nepochybně byly mnohé tehdejší rozepře ano zjevné války mezi rozličnými knížaty a městy v říši příčinou, pro kterou se Karel na obmýšlenou cestu do Vlach dle žádosti papeže nemohl tak brzy vydati, nýbrž celý rok 1367 zůstal v království českém a zemích jeho přivtělených, navrátil se do Prahy v měsíci Unoru (před 20. Un.).

V Březnu toho roku rozvodnila se Vltava, tak že zatopila skoro půl Starého města Pražského. Voda šla až ku kostelům sv. Jiljí a sv. Mikuláše na Kurném trhu, tak že lidé chytali ryby přede dveřmi kostelními. Na Malé straně stála voda u domu vévody saského až na mostě, tak že tam koně brodili. Dřevěný prozatímný most, po kterém se tehdáž chodilo přes Vltavu, byl na více místech pobořen, nový kamenný jen na jednom pilíři. A však voda pobrala i domy a hranice dříví, a způsobila jinak škody nenabyté, jmenovitě také ve sklepech. V domě arcibiskupově na Malé straně, jak připomíná letopisec, byly sklepy pod vodou až nahoru. I lidí mnoho utopilo se v Praze na přívozech a jinde v rozličných místech.¹¹⁾

Hned po této povodni vznikla jakási nákaza v měsících Březnu a Dubnu tak všeobecná, že po městech a po vseh v celých Čechách byl málokdo, aby se jí neroznemohl. Byla však nemoc krátká, toliko tří nebo čtyř dní, a málo kdo na ni umřel.¹²⁾

Císař Karel v letě potom cestoval opět po rozličných krajinách zemí svých, Čech, Slezska a Lužice. Bylť pokud známo od 29. Května do 2. Června v Kadani, 14. Července v Dogzích, po krátkém pobytí v Praze (23. Července) již 1. Srpna v Žitavě, 17. až 19. Srpna ve Vratislavi, a teprv poslední měsíce toho roku zase stáleji v Praze (21. Září—30. Listop.). Dílem snad bylo pečování o veřejnou bezpečnost účelem jeho

¹¹⁾ *Beneš* 390.

¹²⁾ *Tyž* 891

1367 cesty; neboť píše letopisec, že toho roku v Čechách mnoho loupežníků a zlodějů bylo zahubeno.¹³⁾

Mezitím dočkal se císař dokonání jedné ze svých větších kostelních staveb na Novém městě Pražském. Byl dostaven kostel sv. Kateřiny i vysvěcen tudyž u přítomnosti císaře od arcibiskupa Jana dne 28. Listopadu toho roku. Dva dni pak potom (30. Listop.) světil arcibiskup opět u přítomnosti císaře nádhernou kapli Svatováclavskou v novém kostele sv. Víta, jehož stavba přeskvostná tehdáž v dolejších částech svých byla dokonána.¹⁴⁾

6.

Poslední léta panování císaře Karla.

(1367—1378.)

Dne 24. Září roku 1367, brzy po posledním navracení svém ze Slezska, císař Karel udělil důležité privilegium Novému městu Pražskému, nařídív, aby ve městě tomto, a tedy již ne ve Starém, byl sklad sledí a všech jiných ryb slaných i což k tomu přísluší, též trh všelikého obilí a všelikého dobytka velkého i drobného, jakož i trh uhlí třikrát za týden, v pondělí, v outerý a ve středu. K uvedení rozkazu tohoto v platnost nařídil císař, kdyby se prodavači těchto věcí vzpouzeli, jíti s nimi na trh na Nové město, aby je rychtář Staroměstský na požádání od Novoměstského k tomu přinutil; kdyby pak toho učiniti nechtěl, aby směl rychtář Novoměstský takové věci zabaviti, kdežby je koli postihl, žeby se prodávaly, tedy ovšem i na Starém městě samém.¹⁵⁾

Ustanovení toto ukazuje samo, že se z přeložení trhů těchto bylo nadíti nelibosti Staroměstských, poněvadž mělo jim tudy ubyti požitků; i jak se zdá, vypukla z toho žárlivost

¹³⁾ Týž 392.

¹⁴⁾ Týž tamže.

¹⁵⁾ Privilegium toto nachází se v rukopise bibliotheky Lobkovické v Praze, obsahujícím hlavně diplomaty krále Jiřího, p. 673.

mezi oběma městy, doutnající již dávno také pro jiné věci. 1367
Byloť hned brzy potom zapotřebí rovnání Staroměstských
s Novoměstskými pro uvedení jich u pokoj a svornost, aby
požívali stejného práva a snášeli stejná břemena. Císař Karel
zhledával k tomu za nejlepší prostředek spojení obou měst
v jedno pod společnou správou obecní, jakby tuším bylo bý-
valo nejvíce dle jeho vůle hned při založení Nového města.
Aby jednota byla i zevnitř, rozkázal v městci Prosinci roku
1367, zbořiti brány a fortny, věže i zdi Starého města a vy-
plniti příkopy, které dělily dotud město od města; což pry
i hned dle vůle císaře vykonalo se. Zároveň s tím sestoupili
se konšelé obou měst v jednu raddu, skládající se z 30 osob,
i počali úřadovati společně, vedlé společného rychtáře.¹⁶⁾

Zřízení této jednoty Starého a Nového města bylo jedním
z posledních větších předsevzetí Karlových, kterými mnil
zvelebiti svou Prahu. V letech, která potom přišla, byl více
než kdy předtím zaneprázdněn záležitostmi cizími, pro něž
nemohl tou měrou jak dotud zamýšleti nových věcí doma, ač
ovšem pokračovalo se pilně v dílech začatých, kterých mnoho
ještě zůstávalo nedokončeno.

Již v měsíci Lednu roku 1368^{ho} Karel opustil Prahu, 1368
a odebral se do Němec pro spravení některých tamějších po-
třeb, aby mohl konečně nastoupiti cestu svou do Italie, kamž
papež Urban již se byl sam odebral z Avignona. Deváctého
Ledna byl Karel v Norimberce, 2. Unora ve Frankfurtě, a na
zpátečné cestě opět dne 18. Unora v Norimberce.

¹⁶⁾ Benuš z Walthalle dává o tom zprávu slovy následujícími (p. 393):
hodem anno in mense Decembre dominus imperator, volens, ut an-
tiqua et nova civitates Pragenses propter bonum pacis et concordie
unitae essent et uno eodemque iure gauderent, et omnes aequalia
onera sufferrent, fecit rumpere valvas seu portas, turres ac muros
antiquae civitatis et fossata adimplere. Et factum est ita, ut mandavit
et voluit dominus imperator. Společných 30 konšelů Starého i Nového
města objevuje se v hrobných listinách potomních let nejprvé r. 1368
dne 13. Května, a o jednotě měst (uno civitatum) svědčí rovněž více
listin z těchž let, kterými se od společné raddy obnovovaly rozličné
listy předtím od raddy Novoměstské vydané, z nichž nejstarší mně
známa jest original archivu kapituly Vyšehradské dne 15. Zář. 1368.

1369 Císař srovnal se konečně se všemi, kdož se táhli k jakým právním po Bolkovi Svídnickém, o náhradu peněžitou; k jejímuž zapravení vyžádal sobě od stavů českých za své nepřítomnosti velkou berni mimořádnou v měsíci Říjnu toho roku. Nepochybně byla zároveň s touto berní zemskou vypsána podobná také na města a na duchovenstvo, ač se o tom zřejmých zpráv nenachází.

V čas příjezdu císařovny Alžběty ze Vlach byl v Čechách zase již mor, ale více jen v jižních částech země v tu stranu k Rakouskům. Teprv později začala nemoc proskakovati také v Praze, ale nezmohla se; i přičítalo se to pilným processím a postům, které hned byly konány.

1370 Při začátku roku 1370, na svaté tři krále (6. Led.), navrátil se konečně císař Karel do Prahy. Uprostřed radostného lidu, který jemu vyšel vstříc po tak dlouhém nevidění milovaného otce vlasti, vešel do hradu Pražského a přede vším do kostela sv. Vítá k vykonání pobožnosti ve vsí pokoře.¹⁹⁾ Okolo něho sešel se hned zase obyčejný kruh knížat a jiných předních osob, ozdobujících dvůr jeho. Již 29. Ledna byl v Praze opět Rudolf kurfiřt saský, též knížata Bolek Opolský a Jindřich Břežský.

Meškání však císaře v Čechách nebylo tehdáž na dlouze. Nepřátele jeho, král polský a král uherský, vyhledávali příležitosti k úškodění jemu a jmenovitě ke zvrácení smlouvy jeho o Brandenburk, o kteroužto věc vešli v jakési tajné dohodě s Ottonem brandenburským. Karel, aby se připravil na vše, dal v dolní Lucce k ohrožení Brandenburka stavěti pevný hrad nad městem Fürstemberkem na Ohře, i odebral se k řízení této stavby sám již někdy ke konci Února (po 18.) do tohoto města, kde strávil největší čas jara toho roku.²⁰⁾ Asi na začátku června (po 27. kv.) před 13. čv. vrátil se do Prahy a zůstal do začátku srpna. Mnoho knížat a hrabat německých přišlo k němu, neboť se jim mezi nimiž byl i nevázaný kníže Otto brandenburský, který ještě měl své nepřá-

¹⁹⁾ 1371 426

²⁰⁾ 1371 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

telské úmysly, též Rudolf saský, Albrecht arcibiskup Magde- 1370
burský, Lambert biskup Speyerský, markrabí moravský Jan,
bratr Karlův, několik knížat slezských, též francouzský hrabě
Eberhard de Coucy. Tehdáž Karel, chtěje prý cizincům ze
všech končin světa, navštěvujícím Prahu, ukázati slávu svého
království, dal dvě věže hradu Pražského pokryti olovem
svrchu pozlaceným, tak že v jasny den do veliké dalky se
svítily a z daleka zvěstovaly sídelné město králů českých.²¹⁾

Před navrácením Karlovým z Lužice porodila císařovna
Alžběta na hradě Pražském syna, kterému na křtu dáno
jméno Jan.

Prvorozený syn Karlův, Václav IV, již korunovaný král
česky, byl mezitím zasnouben s Johannou dcerou Albrechta
z vévod bavorských, hraběte hollandského; i ač šlo jemu teprv
na desátý rok a nevěsta byla ještě mladší, byla svatba jejich
slavena již 29. Zář. toho roku v Norimberce Karel byl se tam
odebral již asi první dni Srpna, a za ním Václav dne 11. Srpna
v celé slávě co král česky; zdrželi pak se tam až do začátku
Řijna. Po navrácení jich do Prahy byla mladá královna Jo-
hanna korunována (17. List.) s velkou slávou v kostele Praž-
ském arcibiskupem Janem; při čemž byli přítomni císař Karel
a král Václav v celé velebnosti, následovaly pak hody hlučné
po osm dní na hradě i ve městě Pražském.

Toho roku bylo z dešťů stálých opět veliké rozvodnění
řek v Čechách, tak že v Praze Vltava, dne 16. Srpna vystou-
pivši ze svého koryta, zaplavila velkou část Starého města
a velké škody způsobila jak v Praze tak ve blízkých vseh
na pobřeží. Později objevil se opět mor po celých Čechách.

V měsíci Prosinci (před 8.) odjel Karel opět z Prahy,
a pojezdil po Slezsku a po dolní Lužici, maje nejspíš na péči

²¹⁾ Eodem anno dominus noster imperator, quoniam ad ipsum confluebant
principes et proceres ac nobiles de omnibus partibus mundi volens
ostendere magnificentiam glorie regni sui Bohemiae fecit cooperiri
duas turres regales in castro Pragensi, unam ad orientem, aliam ad
occidentem cum plumbo et auro desuper, ita ut eadem turres luce-
rent et resplenderent tempore sereno ad longam valde distantiam.
Ben. 407.

1370 opatření zemí svých proti nejistým sousedům, od nichž bylo se
mu ještě vždy obávati nějakých úkladů. Teprv někdy mezi
1371 10. Únorem a 21. Březnem roku 1371 navrátil se do Prahy,
a přebýval zde pokojně až přes velkonoce (6. Dub.). Ve svatý
týden před velkonocí a opět týden po velikonocích i později
zasedal dle obyčeje svého na soudech veřejných před velikými
vraty paláce královského na hradě Pražském, a soudil sám
osobně toliko pře chudých, to jest poddaného lidu, a vdov
i sirotek, konaje rychle spravedlivost. V hody velikonoční
bavil se v kruhu své rodiny a svého dvorstva. Tehdáž byl
u dvoru přítomen letopisec Beneš z Waitmile, kanovník Praž-
ský, když mezi jiným císařovna Alžběta bavila hosti císařovy
ukazováním neobyčejné síly, kterou měla v rukou. U přítom-
nosti velkého počtu knížat, pánů a šlechticů dala sobě přinést
podkovu zcela novou zhotovenou pro velkého koně, a přelo-
mila ji rukama, čehož nejsilnější mužové z okolostojících
s největším namáháním dokázati nemohli. Podobné zkoušky
dělávala císařovna i jindy dle vypravování téhož letopisce.
Nože silné a tlusté, rytířské i kuchyňské, přelamovala prý
jako mrkve, a trhala pancéře rytířů neb dvořanů císařových
od hůry dolů, ale prý bez vychloubání se, a nikdy jinak,
nežli když ji císař, pán její, k tomu vyzval. Od časů Líbuše
pravili lidé že nebylo tak silné ženy v Čechách jako ona.

Brzy potom císař Karel, když přebýval nějaký čas na
Karlštejně (v Květ.), těžce se roznemohl, tak že lékaři začali
pochybovati o jeho uzdravení. Což vidouc císařovna zarmou-
cená, obrátila se s důvěrnou myslí k svatému patronu Sigmun-
dovi, i učinila slib putovati pěšky z Karlšteina do Prahy k jeho
hrobu v kostele sv. Víta a obětovati za zdraví manžela svého
osm mísek z ryzého zlata, které vážily jedenáct liber a 21 lotů,
v ceně 1650 zlatých, k okrášení hlavy sv. Sigmunda. Jak
medle císařovna slib tento skutkem splnila, uzdravil se císař
v krátké době.²²⁾

Nemoc jeho dodala snad srdce Ottovi brandenburskému,
že se konečně odhodlal vyvésti svůj úmysl císaři protivný, při

²²⁾ O všem o tom nacházejí se zprávy u Beneše z Waitmile 406—409.

kterém důvěřoval v obdržení pomoci uherské a polské. Ozbrojit se již prvé, dal od stavů brandenburských složití přísahu synu bratra svého Štěpána bavorského, čímž měl Karel IV. býti zbaven nástupnictví v Brandenburce ustanoveného smlouvami. Císař vyhlásil mu z té příčiny válku listem odpovědným daným v Praze dne 22. Června. 1371

Den tento byl v Praze slavný udělením léna od císaře Karla novému arcibiskupu Mohučskému Janovi, dotud biskupu Strassburskému, rodilému z Lucemburka ano i příbuznému s rodem Karlovým. Staloť se obyčejným přitom odevzdáním korouhvi na rynku Starého města Pražského; po čemž nový arcibiskup z uložení císaře i papeže uveden byl ve své arcibiskupství a kurfirstství Pražským arcibiskupem Janem. Současní porovnávali s podivením proměnu přitom v poměrech, kterak ještě před nedávnem naopak biskupové Pražští byli dosazováni od arcibiskupů Mohučských, co svých vyšších, ano i králové čestí přijímali od nich korunu ²³⁾

Brzy potom, v Červenci, vytáhl císař s vojskem do pole proti Ottovi brandenburskému, a vtrhnul do jeho země i měšťané Pražští, kteří se v několika předešlých výpravách Karlových účastnili, očekávali tehdaž opět rozkaz krále k osobnímu vytažení. Obec většího, to jest na ten čas spojeného Starého i Nového města, učinila dne 26. srpna za tou příčinou usnešení, platné i pro budoucnost, o způsobu vykonávání povinnosti vojenské dle jistého střídání čtvrtí, na které se dělilo město. Zdať však k výpravě měšťanů přišlo, není známo. ²⁴⁾ Tažení skončilo se příměřím s Ottou a s rozlěnými jeho spojenci na 20 měsíců, zavřenými v měsíci Řijnu toho roku. Karel sám byl aspoň již 1. Zář. zase v Praze, odkudž později (mezi 13. a 21. Říj.) odebral se do Lužice, a ku konci toho roku neb na začátku nového (před 6. led. 1372) do Vratislavě 1372

²³⁾ Týl 412. 414.

²⁴⁾ Usnešení toto nalézá se v nejstarší knize Staroměstské l. 273. V něm praví se ku konci: get dy gegenwertige herfart abe, also das sy nicht ausezihen und sich dorezu bereiten se., což tedy dopouštělo ještě možnost, že s výpravy sejde.

1372 ve Slezsku. Tam jednalo se o konečný mír prostřednictvím legata papežského a po poslích krále Ludvíka již uherského i polského.

Když se jednání toto prodlužovalo velkými těžkostmi, porodila zatím císařovna Alžběta v Praze opět syna dne 13. Března; což bylo císaři příčinou k navrácení se do Prahy (mezi 14. a 21. Břez.). S ním přijeli i cizí slavní poslové, patriarcha totiž Alexandrinský Jan, co legat papežský, Tomáš arcibiskup Ostřihomský a Vladislav kníže Opolské, palatin uherský, co poslové krále Ludvíka, i knížata a jiné vznešené osoby, které se tehdáž nacházely při dvoře císařském, Václav kurfirst saský, jenž byl nastoupil po bratru svém Rudolfovi druhém, zemřelém roku 1370 (6. Pros.), arcibiskup Mohučský, arcibiskup Metský, biskupové Pařížský, Augsburský a Neuburský a více jiných knížat světských i duchovních. Císař slavil tedy velkonoce toho roku v Praze se všemi hostmi těmito se zvláštní ukáزالostí. Na květnou neděli (21. Břez.) světil Jan patriarcha Alexandrinský kočičky v kostele Pražském. Týž konal kostelní obřady u velký pátek, a světil vodu na bílou sobotu. Ten den pokřtěn jest od něho také novorozený syn císařův, jemuž po otci dáno jméno Karel. Opět v hod boží velikonoční (28. Břez.) patriarcha sloužil velikou mši v kostele metropolitním, učiniv napřed kázání řečí latinskou k duchovenstvu; při čemž byl císař v celé slávě císařské, a vedlé něho stáli syn jeho Václav se znaky důstojenství královského v Čechách a kurfirst saský co maršálek říšský, konající císaři služby své, s druhé pak strany arcibiskupové a biskupové cizí i domácí. V pondělí velikonoční arcibiskup Pražský Jan světil nádherný klášter Slovanský, tehdáž dostavený, opět u přítomnosti císaře a všechněch vznešených osob v Praze meškajících. ²⁵⁾

Asi tři neděle po těchto slavnostech Karel opustil Prahu, a jel přes Loket (22. Dubna) a přes Cheb (9. Kv.) do západních Němec pro vybavení bratra svého Václava vévody lucemburského, který byl upadl v zajetí ve válce s vévodou Jülišským. Škoro tři měsíce zdržel se za tou příčinou v krajinách Rýn-

²⁵⁾ *Benč* 416.

ských, v Mohuči (18. Kv.—10. Čw.) v Lucemburce (14. Čv.), 1372
 v Cáchách, v Kolíně (2. Čvce.), v Koblenci (6. Čvce.), a na-
 vrátil se do Prahy teprv někdy ve druhé polovici měsíce Čer-
 vence. Někdy na začátku Řijna opět vyjel ke sjezdu s králem
 uherským a polským Luavikem, na kteréžto cestě nacházíme
 jej dne 6. Řijna v Hodoníně. Nebyloť se vyjednávání o mír
 s ním a s Ottonem brandenburským skončilo ani v Praze v čas
 velikonoční ani ještě do té doby, a i osobní sjezd panovníků
 na hranicích obou říší nyní k tomu smluvený zůstavil ve-
 některých podmínkách, tak že se ani tu nedočílilo konce. Karel
 proto, navrátiv se do Prahy v Řijnu, již někdy na začátku
 Listopadu (mezi 28. Říj a 3. List.) odjel do Mišne, do Sas
 a do dolní Lužice, a setrval tu přes celou zimu ve válečných
 přípravách proti Brandenburku. Z jara roku 1373 nacházíme 1373
 ho v Budišíně (3. Břez. — 1. Dub.), odkudž vrátil se přes
 Žitavu (7. Dub.) do Prahy a slavil opět velkonoce na hradě
 a v kostele Pražském (17. Dub.). Konečně došlo příměří, a mír
 nebyl dosud smlouven. Tuť vytáhl císař do pole již na začátku
 měsíce Května, z dolní Lužice vtáhl s velkým vojskem svým
 a svých spojenců do Brandenburka, a polní tažení skončilo
 se úplným jeho vítězstvím, tak že Otto brandenburský musil
 jemu země své postoupiti již za svého živobytí za jinou na-
 hradu.

V Praze byla toho roku ku konci zimy povodeň (13. Břez.,
 tak že šla voda na Starém městě až ke dveřím kostela sv.
 Linharta.²⁶⁾

Za nepřítomnosti císaře, když byl na vojenské vypravě
 v Brandenburce, zemřel posledně rozený syn jeho Karel (24.
 Čvce.), teprv ve druhém roce věku; brzy pak po návratu
 nebo brzy před návratem jeho do Prahy narodila se mu
 z císařovny Alžběty dcera, jménem Marketa (29. Zář.)²⁷⁾

Navrátil se Karel po vítězství obdrženém v Brandenburce
 ku konci měsíce Zář (mezi 11. Zář a 2. Říj), s nímž přijel
 i Otto brandenburský do Prahy ku poslednímu stvrzení míru,

²⁶⁾ Chron. Laps. apud Hosler 7. Ms. Budov. 56 p. 242

²⁷⁾ Henel 420

1373 ke kterému byl právě přinucen. Císař s jeho vůlí a v jeho přítomnosti udělil v Praze dne 2. Října markrabství brandenburského odevzdáním korouhve té země synům svým, králi Václavovi a jeho bratřím Sigmundovi a Janovi, ještě ve věku dětském. i po nich markrabí moravskému Janovi a synům jeho již odrostlejšími Joštovi, Janovi Soběslavovi a Prokopovi,²⁸⁾ z nichž jeden, totiž Jan Soběslav, byl tehdy proboštem Vyšehradským. Při slavném tomto skutku byli přítomni v Praze posel papežský Agapit biskup Lisabonský, Lambert biskup Strassburský, Vilém markrabí míšenský, knížata Přemysl Těšínský, Mikuláš Opavský, Ruprecht Lehnický, Jindřich Břežský a mnoho hrabat německých i pánů českých. Pražané musili se toho času zaručiti za císaře v některých závazcích jeho vzápětí se na náhradu slíbenou Ottovi, totiž předně za zaplacení měst říšských Nördlingen, Bopfingen, Dünkelspühla a Schwabachwerda ve 100.000 kopách, což učinili společně s Plzeňskými, Strážnickými a Klatovskými, potom za roční plat 3000 kop grošů Pražských společně s Horníky, Tachovskými a Blatenskými: v čemž obojím zase císař ujistil je vykázáním těchto sum na urbuře a minci Kutnohorské (11. Říj.).²⁹⁾

Následně po skončení této záležitosti činí se ponejprv zmínka o trpení Karlově na nohy, kterým sklíčen byl v posledních letech svého života. O vánocích toho roku, přebývaje v Praze, byl nemocí touto zdržen, že nemohl, jak byl obyčej, v katedrále císařské čísti při velké mši evangelium v den narození božího.³⁰⁾

1374 Při této nemoci nicméně zrovna v posledních letech svého života býval častěji než kdy jindy vzdálen ze země české pro různé příčiny. Roku 1374 odebral se s celým dvorem svým na čas do Brandenburka, a zůstal tam až do měsíce srpna, neprázdňen jsa upravováním této země jakožto nejnověji ztracené. Vrátil se do Prahy teprve v druhé polovici srpna, po 17. srpnu, byl již 8. Září zase v Kadani na cestě

²⁸⁾ Týž 419.

²⁹⁾ Zápis tyto císařovy dva nacházejí se v *Lib. vetust. privit. p. 73.*

³⁰⁾ Týž 421.

do Němec, kdež zdržev se zvláště v Normberce (21. Zář. do 1874
16 Říj.) a v Mohuči (11.—14. List.), vyjednával s jednotlivými
knížaty, aby zvolili syna jeho Václava za krále Římského.

Teprv asi o vánocích toho roku nebo dokonce první dni
Ledna 1375 přijel Karel do Prahy, a strávil zde asi první 1375
polovici toho roku. Ve druhé polovici, aspoň od začátku měsíce
Zář. byl v severním Německu, jmenovitě zas některý čas
v Brandenburku, a za nějakými zvláštními příčinami, snad
prospěchů Brandenburka se týkajícími, v námořském městě
Lubeku (21.—30. Říj.). Teprv na začátku roku 1376 vrátil se 1376
do Prahy, kdež mezi jiným dal toho času od měšťanů Zhoře-
leckých, čtyř z rady, čtyř ze starších a dvou z obce, přísahati
šestiletému synu svému Janovi, kterému část hořejší Lužice
s městem tím ustanovil za úděl po své smrti. Nedlouho se
zdržev, nanejvíc osm neděl, vyjel již zase asi na začátku Března
do Němec, tentokrát s oběma staršími syny svými, Václavem
i Sigmundem. Účelem této cesty bylo zvolení Václava za
krále Římského, které se nyní konečně stalo ve Frankfurtě
10. Června. Dne 6. Července potom byl Václav i také man-
želka jeho Johanna u přítomnosti císaře korunována v Cechách.
Jiná nahodilá zaneprazdnění, jmenovitě i vojenská výprava
proti říšskému městu Ulmu, zdržela Karla v rozličných kra-
jinách jižního Německa celých osm měsíců. Ještě 28 Října
byl v Normberce, a teprve v Listopadu zase v Čechách. Nej-
větší část potomního roku 1377 strávil opět v Brandenburce, 1377
opustiv Prahu již asi v první polovici měsíce Března. V Listo-
padu vydal se odtamtud na cestu do Paříže, kamž dorazil
4 Ledna roku 1378. Nemoc jeho obtěžovala jej velice na této 1378
cestě, a spatření must i shledání se s osobami, s nimiž byl
na dvoře francouzském obcoval za svého mládí, mezi nimi
i se sestrou první manželky své Blanky, obměkčilo mysl jeho
až ku pláči uprostřed zabavení velikými věcmi, které nepo-
chybně byly účelem jeho jízdy. Na zpáteční cestě zdržel se
delší čas ještě v Němcích, posledně v Normberce, kdež byl
12 Března, tak že tentokrát celý rok neb o něco více byl
zastal vzdálen od Prahy. Nicméně ještě jednou toho roku i se

- 1378 synem svým, králem Václavem, odjel do Normberka, kdež pokud známo meškal od 19. do 30. Srpna.
- 1374 Ze všech těchto let víme velmi málo o příhodách Pražských. Krom časté nepřítomnosti dvora královského jest toho jiná příčina, že roku 1374 zemřel letopisec Beneš z Waitmile, který nám ze času svého života zachoval hojnější zprávy než jiní. Z kratičkových letopisů, co jich máme krom jeho díla, dovidáme se na rok 1374 toliko zase o nové velké povodni v Praze, která dosahovala na Starém městě až do prahu u dveří kostela sv. Jiljí, v neděli před masopustem (5. čili 12. Unora?), a opět o druhé v první neděli v postě (19. Un.), kdež šla voda až k sv. Linhartu a „mnoho dobrých domů zkazila a také mlýny pobrala“. ³¹⁾
- 1375 Roku 1375, nevíme v který čas, vznikl oheň v Praze na Starém městě za svatým Jakubem, kdež shořelo několik domů v tak zvaném Templi. ³²⁾
- 1377 Důležitější změna však, o které žádný letopisec nic nepřipomíná, stala se v Praze rozvedením jednoty mezi Starým a Novým městem ještě za živobytí Karlova. Stalo se to po trvání této jednoty sotva devítiletém v měsíci Březnu roku 1377, nepochybně se svolením Karlovým, daným brzy před tehdejším odjezdem jeho do Brandenburka. Osmnáctého Března konšelé Novoměstští drželi první soud zahájený zase sami o sobě, oddělení od Staroměstských ³³⁾

³¹⁾ *Deener I. 212. IV. 133. Höfler 4 7.*

³²⁾ O tom je zápisek v *Lib. Erect.* při roce 1376. Et quia, cum domus dicti domini Wilrici, quam inhabitat, cum quibusdam aliis domibus in Templo retro S. Jacobum sitis per ignis voraginem destructa de anno domini immediate praeterito fuisset, dictae duae literae tunc in illa sua domo existentes cum aliis suis rebus per ignis incendium sunt consumptae etc.

³³⁾ Společnost 51 konšelů Starého i Nového města nacházíme posledně 4. března 1376 v zápise v *Libris Erect.* n. 1404; ponejprv pak 12 svatošimonských konšelů Novoměstských dne 18. Března 1377 v knize soudů konšelů Nového města Pražského, která se tím dnem právě měnila. Zdálo se, že samo musilo se právě stati hned po uzavření posavňského míru ty obou měst, protože soud držaný 18. Března nepochybně byl první po opětovném rozdělení měst.

Za potomní dlouhé nepřítomnosti Karlovy v zemi dočítáme se v Novoměstské knize psanců, tehdáž zase obzvlášť založené, o jakémsi spiknutí čili tak zvaném šibalstvu, které učinili někteří měšťané proti rychtáři a konšelům Starého i Nového měst Pražských. Čtrnáct měšťanů Novoměstských, z nichž přední jmenuje se uzdář Zub, i snad jiní ze Starého města byli proto psáni, vypověděni a zapověděno jim všecko právo.³⁴⁾ 1877

³⁴⁾ Zápisek o tom v knize dotčené (p. 2.) zní: Zub frenatores proscriptus judici et juratis pro ejus societate, quam ipsi fecerunt inter se contra judicem et juratos Novae civitatis et Antiquae civitatis, quae bohemice Schibali nuncupantur (sic). Následuje 13 jiných jmen, při nichž poznamenáno: Proscripti pro eodem. Omnes sunt proscripti et banniti et denegati sunt eis omni jure (sic).

ODDÍL DRUHÝ.

Popsání Prahy za Karla IV a Václava IV.

I. M í s t o p i s.

1.

Hrad Pražský.

Při sklonku života císaře Karla byla díla jeho, předsevzatá k rozšíření a zvelebení Prahy způsobem všelikým, s velkou část dokonána, s část pokračovalo se v nich později, však nejvíce dle záměrů od něho počatých aneb z podnětů od něho daných. Pročež prvé než se konečně rozžehnáme se slavným otcem vlasti české, poopustíme pásma příběhů zevnějších, ohlédneme se jak nejdůkladněji možná po celém našem jevišti jeho péčí a snah. Představíme sobě Prahu a krajinu její před oči nejprv místně, jak vyhlížela za jeho času i za celého potomního panování syna jeho Václava; potom seznámíme se s poměry společenskými ve hlavním městě českém za téhož času, ač prozatím jen potud, pokavád zůstávaly v podstatě své týmiž jak za Karla, čili dokud nevzaly velkých změn potomními převraty násilnými.

Praze, od Karla IV co do objemu zevnější ohrady víc než dvojnásob rozšířeně, panoval i za jeho času vždy *hrad Pražský*, v němž byl již co jinoch za živobytí otce svého, začal pracovatí o obnovení zanedbaných budov královských, aby tu mohl dvorovatí dle příkladů starých králů českých.

Hrad Pražský čili *hrad svatého Václava*,³⁵⁾ jak se mu počalo říkati se zvláštní oblibou, měl tehdáž v okraji svém celkem tu podobu, které dostal posledním novým obezděním od krále Otakara II a později následkem přidání dvou nových příkopů před hlavním vchodem se strany západní roku 1278. Oděláním těchto nových příkopů byl s té strany poněkud rozšířen; nebo na místě mezi nimi vyzdviženy jsou od té doby některé nové budovy, ač nedá se určit, kdy právě se to stalo.

Tři mosty a tři brány za sebou vedly s této strany do hradu; první most hned od Hradčan přes nový příkop 40 loket široký, druhý přes užší nový příkop, který připadal do nynějšího předdvorí hradu, západně od postranního vchodu po zámeckých schodech; třetí přes starý příkop 40 loket široký, který musel jíti asi prostředkem nyní tak zvaného druhého zámeckého dvora, tak žeby asi nynější císařská kaple tudíž připadala na východní kraj jeho. Jen od tohoto východního kraje starého hradeckého příkopu až k východnímu konci hradu proti Opyši mohly jíti kryté *pavlače*, které dle svědectví kanovníka Františka spojovaly věže zámecké jednu s druhou kolem hradu. Možná však níméně, že i místo hned před starým příkopem náleželo již ke starému opevnění hradu. Jiné nějaké bražené předmostí na západní straně příkopu. Za císaře Karla nacházely se i zde i již také mezi předními dvěma příkopy budovy náležející ke hradu, jimiž dílem nabyl většího objemu než ma nyní; nebo v místě mezi prvními dvěma mosty od Hradčan dosahovala stavení na polední straně až na kraj hory zamecké, tu kde nyní viděti jest toliko městoště někdejšího kostelíka p. Marie Einsiedelské v rohu nad rozovou cestou ke hradu. Někdy říkalo se však tomuto místu *mezi mosty* ještě vždy take *před hradem*, jakožto teprv novějšímu přirůstku. Po každém mostě vcházelo se do brány, první druhé, třetí za sebou vždy na vnitřní straně příkopu a nad

³⁵⁾ Název tento „castrum Sancti Wenceslay“ čtu ponejprvé v knize Staroměstské od r. 1351 při roce 1354 na latě 15, potom v knize Staroměstské od roku 1340 při roce 1404 fol 135, kdež se praví „kázáním purkrabí hradeckého od sv. Václava.“

... a takto se stalo, že i když se v Praze nachází mnoho krásných památek, které jsou zčásti zničeny, přestože město má ve své blízkosti mnoho krásných památek, které jsou zčásti zničeny.

... a takto se stalo, že i když se v Praze nachází mnoho krásných památek, které jsou zčásti zničeny, přestože město má ve své blízkosti mnoho krásných památek, které jsou zčásti zničeny.

... a takto se stalo, že i když se v Praze nachází mnoho krásných památek, které jsou zčásti zničeny, přestože město má ve své blízkosti mnoho krásných památek, které jsou zčásti zničeny.

Za císaře Karla byl hrad mimo starší svou ohradu ještě také lépe opevněn se strany polední, když císař roku 1369 dal učiniti veliký příkop mezi hradem a menším městem Pražským. Stalo prý se to pro větší bezpečnost pokladů a drahých ostatků svatých, které nyní v něm byly chovány.

Prvním dílem Karlovým ve hradě Pražském byla stavba královského paláce čili *královského dvora*, kterou předsevzal hned po svém prvním příjezdu do Prahy za živobytí otce svého roku 1333, a ve které od roku 1335 i otec jeho dále pokračoval. Stavba ta dala se na místě starého paláce královského, a však od základu nově. Vzorem Karlovým byl palác králů francouzských v Paříži, i stavělo se tedy způsobem francouzským, s velikým nákladem a nádherně, tak

že dílo v několika letech dohotovené způsobilo podivení souvěkých.

Ve stavení tomto nacházely se netoliko komnaty čili pokoje, ve kterých přebýval král s dvorem svým, nýbrž i místnosti nejvyššího soudu zemského a k jiným veřejným účelům. Velkou část stavení, tuším ve přízemí, zaujímal tak zvaná *veliká síň* čili *veliký palác*, jak se i tomu říkalo, místo určené k odbývání větších shromáždění, ku př. i sněmů zemských, otevřené mimo to lidem přicházejícím v rozličných svých potřebách, jmenovitě soudních. Vedle této síně byla v domě králově *kaple panny Marie*, v níž konaly se mezi jiným přísahy uložené soudem zemským.

Hlavní čili *přední vrata dvoru králova* nacházely se na straně západní. Toť ony, v nichž zasedával císař Karel svými časy sám na soudě v rozepřích chudého lidu. Mimo to připomínají se druhá vrata v stranu k sv. Jiří.

Nesrovnale větší měrou zabavovala snažnost Karlova stavba nového metropolitního *chrámu sv. Víta* ve hradě Pražském, nejnádhernějšího pomníku umění, kterým mohl oslaviti své království. Dílo toto přeskvostné, k jehož vyvedení bylo potřeba netoliko velikého nákladu, nýbrž i užití nejlepších uměleckých sil skoro při každé jednotlivé části. Šlo jen velmi zdlouha předse, trvalo tu ly celý čas panování Karlova i syna jeho Václava, a předce konečné bylo jen nedokonané zůstaveno potomním věkům.

Již dle úmyslu vysloveného darovací listinou krále Jana r. 1341 mělo se začíti nejprvé se stavbou *kůru* čili presbyteria nového kostela. K němu předne položen byl základní kámen dne 21. Listopadu 1344.

Stavitele k tomu čili *místra stavby* (*magister fabricae*) byl přivezl Karel s sebou již z jara toho roku ze *Franconz. Matěje z Arrasa*. Od tohoto tedy musil býti učiněn prvotní návrh buď celé stavby buď aspoň *kůru*, jehož hlavní rysy, rozdělené na pět chrámových lodí, s ochozem za hlavním oltářem a kaplemi okolo něho, jví se v nynější podobě kostela. Místo k stavení bylo obráno v prostranství do oné chvíle

rozsáhlejším mezi starým kostelem sv. Víta, ve kterém se zatím vždy odbyvaly služby boží, klášterem sv. Jiří a palácem královským. Francouzský stavitel začal nepochybně stavěti základy na více místech zároveň; potom pak vyhnal pilíře některé v prostřední chrámové lodi, aspoň pokud známo v přednější čili západní polovici její, až do výšky tak zvaného triforia t. j. pavlače kolem vnitřní části kůru; mimo to pak vystavil několik kaplí v ochoze za oltářem buď cele buď s část.

Na západní části vnitřního kůru záleželo mnoho králi samému; neb zde vyvolil sobě pohřební místo pro svou rodinu; a již ve čtvrtém roce stavby (1348) pochována tu byla první manželka jeho Blanka († 1. Srp.), o tři léta později prvorozený syn jeho Václav († 1351, 28. Pros.) a ve 14. měsíci potom druhá manželka Karlova Anna († 1353, 1. Un.). Nad *královským hrobem*, který je pojímal, Karel vystavil z jara roku 1353 (před 7. Kv.) ku památce jich tři oltáře, z čehož se dá souditi, že tato část kostela měla již nějakou prozatímnou krytbu ve výši triforia. Kaple v ochoze za místem, kde měl býti hlavní oltář, zdá se že byly staveny dle zakázky vznešených dobrodinců, kteří chtěli k vystavení té neb oné přispěti svým nákladem. S jistotou ví se, že první z nich po levé straně za velkým oltářem, kterou dal celou od základu na své útraty vystaviti arcibiskup Arnošt, dostavena byla roku 1352, tudíž celá od Matěje Arrasského, což aspoň s větší díl podobá se i o první kapli na pravé straně, jejímž hlavním dobrodincem byl Rudolf vévoda saský. Naproti tomu kaple uprostřed mezi těmito dvěma v samém čele kostela za oltářem stojící, nebyla tehdáž ještě vystavena, jakýchžto přeskáček mohlo býti více.

V osmém roce stavby zemřel Matěj z Arrasa (1352). Karel IV. konav ve druhé polovici roku 1353 delší cestu svou po jihozápadním Německu, z které poslal do Prahy tolik vzácných ostatku svatých, zjednal tamže i nového mistra k dílu kostela Pražského. Byl to *Petr z Gmünda* ve Švábích, syn Jindřicha parléře z Polska, ředitele stavby kostela v Gmündu, jinak též *Petr Parlér* nazvaný, mladík teprv 23letý, ale nepochybně již

tehdaž v umění svém tolik zkušený, že jemu král mohl svě-
řiti dílo tak veliké.

Petr Parléř, nastoupiv povolání své roku 1353, pokračoval
ještě 15 let v díle kůru v dolejších částech jeho, to jest toliko
do výše triforia a pobočných nižších lodí chrámových, a mimo
to dolejší části síně příčné čili křížové před kůrem, která
snad také byla již obsazena v návrhu Matěje Arrasského.
Z jednotlivých pamětí o tom zachovaných vysvítá jmenovitě,
že asi do roku 1358 dostavena byla *kaple sv. Anny*, třetí po
levé straně, protože toho roku založen v ní oltář téhož jména.
Roku 1360 zdá se dle zmínky o *dvou kůrech sv. Vítá a panny*
Marie, na které se dělila prostřední chrámová loď, že pro-
středek kostela byl tehdy již celý dohotoven do výšky svrchu
udané a prozatímným způsobem pokryt; s jistotou pak může
se to tvrditi k roku 1365, poněvadž toho roku vysvěceny jsou
obadva hlavní oltáře *sv. Vítá a p. Marie* prostřed kostela
stojící. Levá zevnější postranní loď byla již roku 1362 tak
daleko dostavena, že mohl byti postaven oltář *sv. Urbana* při
prvním pilíři od západního kraje. Roku 1366 byla dle výslov-
ného svědectví dne 27. Září dostavena *kaple sv. Václava*
v zevnější chrámové lodi po pravé straně na kraji západním,
tu kdež i nyní stojí, a nedlouho potom neb asi téhož času
druhá kaple po pravé straně v ochoze za velkým oltářem, na
kterou vedl náklad druhý arcibiskup Pražský Jan, jenž v m.
r. 1367, nepochybně hned po dostavení, založil oltář *sv. Erharta*
i Otibce. Téhož roku v měsíci Prosinci dokonán jest krásný
portál kostela na straně polehající vedlé kaple sv. Václava,
vedoucí do příčné síně chrámové, nyní zazděny, s novou *sakristí*
čili vlastně pokladní komorou nade dveřmi tudíž; i poněvadž
hned téhož měsíce přeneseno jest tělo *Podivna* z místa, kdež
se dotud chovalo, a položeno blíž těchto dverí při zdi kaple
Svatováclavské na straně západní dá se z toho souditi, že
příčná síň kostela byla tehdaž většina dílem dokonána a pro-
zatímne pokryta. Potomního roku byla nepochybně teprve doko-
nana *kaple průčelní* za velkým oltářem mezi dvěma již dříve
zmíněnými po pravé a po levé straně. Dne 9. Července toho

roku vysvětil ji arcibiskup Jan Očko zároveň s dveřmi s pravicí čili polední strany, což, jak se zdá, znamenalo závěrek celého chrámu. Stavby kůru a příčnící síně do výše postranních lodí chrámových. Nebo i jiné kaple a části kostela jak za oltářem tak po stranách kůru na obou stranách připomínají se skorem všecky již v zprávách z let nejprve příštích, na nejdéle do roku 1373.

K dokonání načaté části stavby scházelo nyní ještě vysvěcení klenutí prostřední lodi chrámové a síně příčnící, které se muselo se smělými a přezdobnými oblouky je podpírajícími vypínat daleko nad kaple a lodi postranní. Aby se mohlo přistoupit k tomuto dílu, a především, jak podobno, zbudovati se všude stran potřebné k tomu lešení, zbořena jest nejprve část starého kostela sv. Víta, která s jedné strany tomu musila býti na překážce. Stalo se to během roku 1369, dílem jak se zdá hned z jara, dílem potom na podzim; stržena pak zejména krypta sv. Cosmy a Damiana a kaple sv. Gotharda stojící na levé straně kostela, i. jak se z toho dá souditi, celá východní část chrámu s hlavním oltářem sv. Víta, jakožto nejbližší k novému kostelu stojící, ježto ostatek, totiž část západní, jmenovitě i se starou věží čili zvonící, zůstal ještě státi. Poněvadž od té doby hlavní služby boží musily odbývati již v novém kostele, dá se mysliti, že byla dolejší hotová část jeho zároveň nějakým přepažením prozatímným oddělena od místa starého kostela, a podobně snad i zbývající část starého kostela v části rozbořené, kdež se pracovalo.

Začátek boření stal se poněkud neopatrně, tak že těla několika biskupů Pražských, pochovaná v kryptě sv. Gaudenčí čili Cosmy a Damiana, přišla k zasypání a k ztracení, již přenesena jsou do pozůstalé části starého kostela, ale položena po rozličných koutech tak nedbale, že se později nemohla všecka rozeznati dle jmen biskupů. Víc, jak se zdá, šetřilo těla knížat a králů českých, která konečně roku 1373 v měsíci Prosinci z rozkazu císaře přenesena jsou do nového kostela a položena v místech k tomu vykázaných. Potomního roku (1374) stalo se teprve přenesení biskupů ze starého kostela do nového z rozkazu arcibiskupa Jana Očka z Vlašimě.

Mezitím dal císař Karel nade dveřmi kostela se strany polední učiniti veliký krásný obraz dílem *mosaickým* čili *rečným* z kamínků rozlomených barev, představující soudný den jak podnes jest viděti. Dílo toto začaté roku 1370 bylo potomního roku dokonáno (1371).

Stavba hořejší části kuru a příční síně chrámové trvala něco více než dvě desetiletí. Císař Karel se nedočkal jejího konce, mezi trváním ji našel poslední odpočinutí ve hrobě zvoleném prostřed slavného svého díla. Teprve v sedmém roce panování syna jeho Václava dostavena jest klenba nad vnitřním kůrem (1385, 12. Čve.), tak že se i Října toho roku stalo slavné zasvěcení jeho ke cti p. Marie a sv. Víta třetím arcibiskupem Pražským Janem z Jenšteina. Tehdáž ponejprv bylo lze viděti vnitřek dostavené části kostela v celosti až do výše: nebo prozatímná střecha, která dotud dělila hořejšek od dolejška, byla nepochybně ještě před slavností touto odstraněna. V potomních sedmi letech pracovalo se však ještě dale nejspíš o hojných ozdobách pultrů a oblouků nad kůrem zvenku, o zevnější pavlači kolem kostela a štíhlých schodech vedoucích k ní zvenčí i snad dítém o hořejších částech příční síně, jak dalece mohlo to býti, pokud se nezačala stavba dlouhé části kostela. Po jistém ukončení díla kůru, které se klade teprv po slavnosti právě zmíněné, r. 1386, začal Petr Parler sám téhož roku rezbou krásných *stolic* kanovníckých a kněžských v presbyterii; roku pak potomního (1387) dle vsí podobnosti upravena jest dokonale *pavlač* vnitřní nad kůrem čili triforium a postaveny v ní sochy předních osob, ježto měly zásluhu při stavbě tohoto kostela, jakž podnes se spatrují, v pravo nad samotným oltářem sv. Víta císař Karel IV., a za ním po pořádku rodiče jeho král Jan a Eliška Přemyslovna, král Václav IV. a manželka jeho Johanna, potom první tři arcibiskupové Pražští Arnošt, Jan Očko a Jan z Jenšteina, konečně dva ředitelé stavby z prostředka kněžstva sv. Víta Mikuláš Holubec a Busek Lanhartov; po levé straně nejprv vedlé císaře Karla poslední manželka jeho, císařovna Alžběta, a za ní tři první manželky jeho Anna Svídnická, Anna falcká a Blanka, bratři

**Králové: Jan markrabí moravský a Václav vévoda lucemburský,
... dva ředitele stavby Beneš Krahice z Waitmile a Ondřej
Koucký, dva stavitele kostela Petr Parlér a Matěj Arrasský,
... nejvyšší ředitel stavby Václav Radecký.**

Roku 1392, tedy po 45letém trvání stavby kůru, stal se zámětek stavění dlouhé části kostela. K tomu položen jest opět se stavěním obřadů základní kámen králem Václavem IV a arcibiskupem Pražským Janem z Jenšteina v neděli svato-
círke 2 dne měsíce Června toho roku při službách božích
1010. 11. 12.

K tomu vystupá ze zpráv o tom zachovaných. načata jest
 v první části tohoto díla, totiž část nejbliže kůru mezi
 tím : tím starého kostela dotud stojící, tak že na ten čas nebylo
 potřeba ani jiné obrány. Základek učiněn s prostřední lodí, tak
 že dovnitř vyhlásilo jest několik sloupů čili pilířů ji vyzna-
 čujících, jak se dala též s každé strany, a nad nimi nejspíš
 byla také obloučky zavěšeny až do výše triforia v kůru, od
 kterého se přechází dále. Práce tato dospěla během čtyř let
 a tím se v den sv. Václava 28. Dubna roku 1346 mohlo
 v tomto svatém patrosi i s ostatky starých pěti bratří pře-
 nésti i do starého kostela do prostředí nového kostela
 tímtož se dostalo i do též vystavěné části jeho čili na
 místo, kde posud stojí sv. Václav s celým svým ovšem již vně
 kostela. V průběhu těchto prací muselo sežít, že toto
 místo bylo již dříve na místě těchto křížů rozvalinné.

[illegible]

1. Naša družba je pravih ljudi, ki so prišli
 2. iz vsega sveta, da bi se srečali in se
 3. spoznali. Vse to je bilo zelo dobro, mi smo
 4. se srečali in se spoznali. Vse to je bilo zelo dobro, mi smo

arrasského, čili novy nějaký návrh učiněný od Petra Parlěře při začátku stavby dlouhé části kostela, čili odstoupeno od prvotního návrhu mistrem Janem synem Petrovým, o tom se zprávy jistých nedostává; ano pohříchu nemáme ani dostatečných zpráv o stavitelích kostela za času potomního. Mistr Jan připomíná se jen jednou, jak již řečeno, roku 1398, a víme o něm jen, že zemřel před rokem 1407; později pak uvodí se teprv roku 1418 (31. Kv.) jiný stavitel kostela, mistr *Petr kamenník*, také *Petrlík* nazvaný, o němž víme, že přežil bouři Husitskou i řídil tedy stavbu až snad do smrti krále Václava (1419), která ji zastavila.

O stavbě věže dovidáme se určitě nejprv roku 1408, ve kterém však již znamenitě pokročila; neb roku 1411 a nejdéle 1412 byla již dostavena kaple ve věži, do kostela otevřena a dosahující výšky pobočních lodí kůru. () mnoho vyš zdá se že tehdy věž ještě nedosahovala, poněvadž zvony, pro které byla určena, nebyly na ní zavěšeny ještě roku 1412. Nedlouho však potom musilo se to státi, protože se věž od letopisců z času války Husitské nazývá již *novou zvonici*, ano do vykonání této velké bouře byla věž vyhuána již i do větší výšky než se nyní spatruje, ač předce ještě nedostavena, pročež opatřena v neznámém čase prozatímnou strechou šindelovou.

Poněvadž se delší trvání stavby věže dalo předvídati, a nimeně toužilo se po brzkém aspoň prozatímném spojení začaté dlouhé části kostela s kůrem, vidělo se za dobré kdysi před rokem 1408 učiniti nějaké ohrazení místa mezi vystavěnou částí nového a dotud nezborenou částí starého kostela buď nějakou lehkou zdí nebo snad dřevěnou pazbou jakož i pokrytí vše nahoře šindelem, predešlá pak prepažení mezi starým a novým kostelem i místem uprostřed zase odstraniti. V tom způsobu jeví se nám kostel sv. Víta v jedno spojený jakémisi popise oltaru, pochazejícím z prvního času po válce Husitské, i nelze pochybovati, že měl touž podobu již v posledních letech před válkou.

Budova tato ze starých i nových částí prozatímně sestavená měla asi patero dverí, předně totiž staré hlavní dvéře

kostelní se strany západní proti velikému oltáři; potom dvéře s levé strany z ambitu, který aspoň částečně posud stál vedle přední části starého kostela, a snad jiné dvéře proti těmto s pravé strany od starého domu biskupského; konečně dvojí dvéře nové po obou stranách příční síně chrámové, jedny totiž s nádherným portalem na polední straně, již zmíněným, ozdobeným řezbami, zlatem a malováním, a druhé proti nim s levé strany, které se ponejprv připomínají r. 1402, ač nepochybně byly vystaveny též okolo r. 1368. Tyto nazývají se *malými dveřmi*, z čehož vyplývá, že nebyly rovněž tak nádherné; jakž se vůbec větší snaha obracela k vykrášlení pravé než levé strany nového kostela, poněvadž ona byla obrácena k nejživější prostoře v zámku u královského paláce, tato do úzké nepatrné uličky. Druhé někdejší dvéře s levé strany stojící vně ambitu zmizely zároveň s kaplí sv. Gotharda tamže při zboření východní části starého kostela.

Vnitř chrámu sv. Víta nacházelo se toho času 64 oltářů, jejichž rozestavení skoro všechněch jest nám známo z popisu onoho zhotoveného po válce Husitské i dílem také z jiných častých zmínek.

Prostřední loď presbyteria byla, jak již pověděno, rovněž tak jako ve starém kostele, rozdělena na dva *kůry*, větší čili sv. *Víta* (chorus major, chorus S. Viti) a *kůr panny Marie* čili *mansionářský* (chorus beatae virginis, chorus mansionariorum), jakž rozeznávají se již roku 1360. Kůr sv. Víta nacházel se ve východní, kůr panny Marie v západní polovici presbyteria. V onom byly lavice kanovníků a jich vikářů, v tomto lavice mansionářů, od Karla IV již roku 1343 založených a do nového kostela záhy přenesených. V kůru sv. Víta stál

1. *velký oltář sv. Víta* (summum altare, majus altare S. Viti) na místě nynějšího velkého oltáře, který zasvěcen jest na jméno panny Marie. Pod ním nacházel se *hrob sv. Víta* (sepulcrum S. Viti), ve kterém chováno již celé tělo téhož svatého, přivezené od Karla IV z Pavie roku 1355. Oltář tento zasvěcený nejprvé roku 1365, vyznačoval se dvanácti

svíce před ním stojícími, na nichž rozžehovala se světla v jisté větší slavnosti. Krom šesti pilířů zavírajících čelo prostřední lodi chrámové kolem velkého oltáře zaujímal kůr sv. Víta ještě prostranství mezi dalšími čtyřmi pilíři, dvěma s každé strany: od ostatní pak části presbyteria byl přehrazen *mříží*, ve které podobně jak bývalo ve starém kostele, stál

2. oltář sv. *Kateřiny*, řečený *ve mříži* (inter cancellos, aneb in medio ante cancellum altaris S. Viti), jinak sv. Kateřiny a svatých Hedviky, Lucie a Krištofa, založený r. 1409 od písaře urbory královské Mikuláše z Prahy jinak z Vožic nebo z Egerberka. Něco dál před touto mříží, to jest nepochybně mezi dvěma pilíři potom hned prvními byl prostřed kostela

3. oltář *matky boží*, nazývaný též *velikým oltářem*, jako oltář sv. Víta (altare majus beatae virginis), před nímž teprve bral začátek kůr panny Marie. Oltář tento byl zároveň s prvním hlavním oltářem zasvěcen roku 1365. Před ním v kůru mansionářů byl *hrob královské rodiny české* (tumba domini imperatoris, filiorum et filiarum et uxorum ejus), nad nímž uprostřed kostela stály tři oltáře, založené od Karla IV roku 1353, jeden

4. sv. *Ludvíka* ku památce první manželky jeho Blanky a snad dle poslední vůle její; druhý

5. sv. *Mikuláše* na památku druhé královny Anny falcké či Mecky, třetí

6. *Mládětek* na památku prvního syna Karlova Václava. Jeden z nich stal nejspíš před hrobem k strane západní druhé dva po obou stranách hrobu. V novém tomto hrobě královském byli již za živobytí Karla pohřbeni první manželka jeho Blanka (1348), prvorozený syn jeho Václav (1351), druhé dvě manželky Karlovy Anna falcká (1353) i Anna Svidnická (1362), později též syn jeho Karel ve věku dětském (1373); po císaři pak samem (1378) poslední čtvrtá manželka jeho Alžběta (1393)

Po obou stranách kůru byly oltáře u všech pilířů, počínouce po pravé straně u pilíře čtvrtého, po levé hned u třetího od čela kůru za velkým oltářem sv. Víta, tedy pět s jedné

a šest a druhé strany, tak že poslední dva oltáře připadaly ke dvěma pilířům, mezi kterými nyní jest místo prozatímnou zdí zazděno, tehdá však otvíralo se do příční síně chrámové. Po pravé straně stály v pořádku za sebou, předně nejblíže velkého oltáře

7. oltář *sv. Václava* řečený *za dveřmi* (retro valvam), to jest, který jindy ve starém kostele stával za hlavními dveřmi kostela, nyní pak v novém kostele dostal jiného místa. Nazýván byl také oltářem *sv. Václava ve špitále* (in hospitali), protože oltářníkovi při něm náležela povinnost chovati nemocné kněží kostela Pražského;

8. *sv. Benedikta* a narození panny Marie, nazvaný tak proto, že na tom místě býval prvé obraz *sv. Benedikta*, skutečně však založený ke cti panny Marie a svatých apoštolů Petra a Pavla i svatých Václava a Kateřiny z nadání číšníka královského Václava z Aujezda r. 1397. Při něm končil se kůr *sv. Vity* mříží již zmíněnou; pročez praví se o něm, že stal v rohu kůru (in acie chori) i zase prostřed kůru, protože se tu oba kůry od sebe dělily;

9. oltář *sv. Barbory* přenesený ze starého kostela, nazývaný *sv. Barbory v kryptě*, nepochybně proto, že ve starém kostele měl místo své v některé ze dvou krypt tamějších;

10. oltář *sv. Prokopa*, pocházející rovněž ze starého kostela;

11. oltář *mněbezeti panny Marie*, svatých dědiců českých a všech věrných duší, z kamene vystavený od bratrstva oltářníků a vikářů kostela Pražského roku 1398 místo dřevěného oltáře, který též bratrstvo mivalo ve starém kostele nazývaný proto také pouze *oltářem vikářů* (altare vicariorum).

Po levé straně stály v pořádku za sebou od třetího pilíře z čela začínající

12. oltář *sv. Cyrila a Metoděje*, pocházející ze starého kostela;

13. *sv. Štěpána* z mříží při starém kostele;

14. *sv. Filippa a Jakuba*, jinak panny Marie a *sv. Filippa a Jakuba* i *sv. Jiří* založený r. 1389 od Jana knížete Znojenského.

ského, bratra krále Václava, pročez nazývá se také *oltářem knížete Jana* (altare ducis Johannis);

15. *sv. Doroty*, čili *sv. Tomáše Kantuarienského* a *sv. Doroty*, pocházející ze starého kostela;

16. *sv. Matouše*, jinak *panny Marie* a *sv. evangelistů Jana* a *Matouše*, založený r. 1383 od Jíříka z Loun, měšťana Pražského;

17. *sv. Jana a Pavla* mučenišků, založený od téhož měšťana Pražského okolo r. 1368 (před 1373)

Zevnější poboční lodi presbyteria činily v ochoze za velikým oltářem *sv. Víta* polověmec pěti kaplí, kteréž byly:

a) v samém čele kostela za velikým oltářem (in fronte novi chori) *kaple sv. Trojice* čili *kaple císařská* (capella Caesarea, imperialis), nazvaná tak nepochybně proto, že ji císař Karel vystavil svým obzvláštním vlastním nákladem tak jako jiné jiné kaple, vysvěcená r. 1368; v pravo vedle ní

b) *kaple sv. Doroty*, čili *sv. Vojtěcha* a *Doroty*, neb i *panny Marie*, *Vojtěcha* a *Doroty*, jinak *kaple saská* čili *vévody saského*, poněvadž byla založena od kurfirsta saského Rudolfa I († 1356); vedle pak této

c) *kaple sv. Erharta a Ottilie* i *sv. Albana*, nákladně vystavená na útraty arcibiskupa Pražského Jana Očka z Vlašimě (před r. 1367). S levé strany vedle kaple císařské předně

d) *kaple sv. Antonína*, vystavená nákladem arcibiskupa Arnošta (do r. 1352) hned prvním stavitelem kostela Matejem Arraským, jak již pověděno. Skleněná okna její od téhož zakladatele zjednaná sloužila jí obzvláště za ozdobu. Vedle ní

e) *kaple sv. Háty*, o níž jest nejprv zmínka r. 1382.

Vedle těchto pěti kaplí v ochoze stály ještě jak podnes na každé strany jedna v rovné části pobočních lodí chrámových, totiž po levé straně

f) *kaple sv. Anny*, jmenovaná ponejprv roku 1358, vystavená nejspíš nákladem Purkarta purkrabí Magdeburského, nejvyššího hofmistra císařského dvora, pročez nazývána také

f) v kapli sv. *Anny*: 30. oltář též svaté, založený r. 1358 od Purkarta purkrabí Magdeburského, Arnošta arcibiskupa a bratří jeho Bohuše probošta Litoměřického, Smila z Pardubic i Viléma ze Staré, rytířů, a 31. oltář *početí panny Marie* i sv. *Jeronyma*, zánovního založení teprv někdy po roce 1414;

g) v kapli sv. *Maří Magdaleny*: 32. oltář téhož jména, založený někdy před r. 1368 od děkana Pražského Předvoje čili Přecha, dle něhož nazývala se tato kaple Přechovou. a 33. oltář sv. *Petra a Pavla*, Krištofa a Kateřiny, založený r. 1412 od rytíře českého Mikuláše z Barchova;

h) v kapli nejmenované vedlé této stál snad oltář 34. sv. *Moudrosti* (S. Sapientiae), založený r. 1361 od Václava Planera faráře v Lysé a bratří jeho, synů měšťana Pražského Mikuláše Planera; kteréžto polohy však jen se domýšlíme, neznajíce jiného místa, kdež by byl stál oltář tento;

i) v kapli sv. *Šimona a Judy*: 35. oltář téhož jména, přenesený ze starého kostela, a 36. *matky boží svěstování* i Všech Svatých, založený roku 1401 od poctivého panoše Zdeňka z Chayna;

k) v kapli sv. Sylvestra: oltáře 37. sv. *Sylvestra* a 38. sv. *Vavřince*, ze starého kostela, a 39. sv. *Ondřeje* náležející vikářům kostela Pražského (S. Andreae vicariorum), založený nejspíš teprv po roce 1414;

l) v kapli sv. Václava: 40. oltář větší sv. *Jana evangelisty* čili sv. *Jana a Bartoloměje*, dle kterého kaple sama nazývala se také druhdy *kaplí sv. Jana*, 41. oltář sv. *Kříže*, nad nímž ve zdi uchována byla hlava biskupa Pražského (Ondřeje, přenesena byvši ze starého kostela (1369), a 42. oltář sv. *Václava* nad rakví jeho (in capite čili in pede tumbae S. Wenceslai), zasvěcený zároveň s kaplí r. 1367 dne 30. Listopadu, později však nově vystavený od císařovny Alžběty, vdovy Karla IV, r. 1384.

m) V sakristii byl 43. oltář sv. *Michala*, čili sv. Michala a jiných sv. angelů, též sv. Šebestiana i Všech Svatých, založený roku 1402 od Hanuše Kapléře ze Sulevic;

a kameny, tak že dle mínění Beneše z Waitmile nemohlo takové rakve nalezeno býti jinde na světě. Kaple Svatováclavská měla dvojí dvéře, jedny z kůru proti hrobu královskému, a jedny z příční síně chrámové.

Část zevnější poboční lodi chrámové po levé straně, stojící proti těmto čtyřem kaplím, dělila se jen na dvě oddělení; v jednom byla

m) sakristie čili kaple sv. *Michala*, zaujímající místo proti dvěma prvním kaplím z pravé strany, stavená dílem zvláště umělym; oddělení druhé proti kaplím sv. *Sylvestra* a sv. *Václava* nazývalo se prvotně

n) kaplí sv. *Urbana*, později sv. *Sigmunda*, když telo tohoto svatého přivezené z Arelatu (1365) v tomto místě bylo uloženo. I jeho rakev, kterou dal zhotoviti císař Karel, byla znamenitě okrášlena zlatem a stříbrem.

Ve všech těchto kaplích nacházelo se po jednom, po dvou i po třech oltářích, kteréž byly:

a) v kapli sv. *Trojice*: 18. oltář *nejsvětější Trojice*, zasvěcený nepochybně zároveň s kaplí samou r. 1368, 19. sv. *Alžběty*, pocházející ze starého kostela, 20. sv. *Mikuláše* a sv. *Ludmily*, též ze starého kostela;

b) v kapli saské: 21. oltář sv. *Vojtěcha* a sv. *Doroty*, založený od Rudolfa I kurfiřta saského kdysi před r. 1354, 22. sv. *Brieki*, 23. sv. *Stanislava*, přenesený ze starého kostela z věžní kaple dle něho nazvané;

c) v kapli sv. *Erharta* a *Otilie*: 24. oltář těchž svatých i sv. *Albana*, nadany od zakladatele též kaple, arcibiskupa Jana Očka, r. 1367; a 25. *navštívení panny Marie*, založený roku 1412 z odkazu třetího arcibiskupa Pražského Jana z Jenšteina;

d) v kapli sv. *Antonína*: 26. oltář téhož svatého, zasvěcený od svého zakladatele, arcibiskupa Arnošta, r. 1362,

e) v kapli sv. *Haty*. 27. oltář sv. *Háty*, jenž se připomíná nejprv okolo r. 1368, 28. sv. *Materna*, ze starého kostela, 29. sv. *Ondřeje* a *Štěpána*, též ze starého kostela;

51. U prvního pilíře po levé straně stál oltář *sv. Marty*, přenesený ze starého kostela; o druhých dvou nemáme výslovné zprávy; možné toliko, že to byly dva oltáře založené teprv na začátku 15. století, o nichž právě nevíme, kde by jinde byly stály, totiž

52. *obětování panny Marie a svatých Jiřího a Ignatia*, založený r. 1401 od Rudigera z Vršovic a Petra, Rudigera i Erharta bratří ze Skalky, a

53. *sv. Václava, Prokopa i Erasima*, založený r. 1405 od bohatého měšťana Pražského Františka z Rokycan.

V kapli v nové věži čili nové zvonici po pravé straně od pilířů obstupujících hrob sv. Vojtěcha byly čtyři oltáře, z nichž tři založeny z odkazu Jošta markrabí moravského, totiž

54. oltář *nanebevzetí a zvěstování panny Marie* a sv. Přišky u pilíře, tuším který stál se strany příční síně dovnitř kostela,

55. oltář *sv. Ducha* a sv. angelů i apoštolů uprostřed kaple, a

56. oltář *sv. dědiců českých* Víta, Václava, Vojtěcha, Sigmunda i ostatních, při zdi, nepraví se které. Čtvrtý oltář

57. *svatých Jana křtitele a Jana evangelisty* (čili panny Marie a sv. Jana křtitele a evangelisty i sv. Bartoloměje) byl založen r. 1415 od pana Oldřicha Zajíce z Hasenburka, bratra arcibiskupa Pražského Zbyňka, nad hrobem téhož arcibiskupa.

V nejzápadnější části kostela, jak tehdáž vyhlížel, to jest ve pozůstalé části starého kostela, uvodí se ještě asi šest starých oltářů, které tu posud stály, totiž:

58. *sv. Kateřiny a Kunigundy*;

59. *sv. Jakuba a Krištofa*;

60. *sv. 10000 rytířů čili mučenníků*;

61. *sv. Mikuláše a Ludmily*;

62. *sv. Diviše*; a

63. *sv. Markéty*. V neznámém místě, tu prý kde sedávají poenitentiáři čili zpovědníci kostela Pražského, snad někde po pravé straně od šesti pilířů okolo hrobu sv. Vojtěcha, tedy proti kapli v nové věži stál

64. oltář sv. *Kateřiny a sv. Mikuláše*, založený r. 1408 od Blažka faráře ve Staré Plzni a oltářníka svatých čtyř doktorů v kostele Pražském.

Vně kostela stály, pokud známo, ještě aspoň dva oltáře v části *ambitu*, pozůstávající ještě aspoň roku 1414, totiž

65. sv. *Tomáše* (S. Thomae in antiquo capitulo) a

66. *Všech Svatých* i s kaplí téhož jména, jakož i

67. oltář sv. *Mauritia* v kapli dle něho nazvané vedlé kostela.

Mimo to uvodí se ještě 21 jiných oltářů náležejících ku kostelu sv. Víta, kterých jména jsou nám známa ze starého kostela, kdež někdy bývaly; nyní však, jak z jistých okolností vychází na jevo, nebylo jich skutkem, než toliko jejich nadání, protože po zboření východní části starého kostela nebylo pro ně na ten čas přiměřeného místa, pokud nový kostel nebyl dostaven. S nimi dohromady bylo by všech oltářů v kostele sv. Víta bývalo 88.²⁶⁾

Podobně jak mnoho oltářů starého kostela sv. Víta, byly i *hroby* starých *knížat a králů* i také *biskupů českých* přeneseny z něho do nového kostela Karlova. Stalo se to, jak již povedeno, větším dílem v letech 1373 a 1374. Těla panovníků i biskupů dostala přitom dle vypravování souvěkého Beneše z Wartimle, těch samých míst k odpočinutí, na kterých větším dílem podnes se chovají. V kapli sv. Trojice za velkým oltářem položen po prave straně vchodu Břetislav I s manželkou svou

²⁶⁾ Oltáře tyto byly: 1. sv. Kosmy a Damiana, 2. sv. Martina, 3. sv. Gottharda, 4. sv. Kateřiny ve mříži, 5. sv. evangelistů 6. sv. Matěje, Ambrože oc., 7. sv. Maty Magdaleny, 8. sv. Petra a Pavla 9. sv. Klimenta, 10. sv. Trojice, 11. matky boží Sněžné, 12. sv. Kříže prostřed kostela, 13. sv. Chrisogona i Aněšky 14. sv. Bartoloměje a Jana, 15. sv. čtyř doktorů a sv. Erazima, 16. sv. Felix a Adaukta, 17. božího těla, 18. sv. Bernarda i Apollinariaše, 19. sv. Bernarda, 20. sv. Jana křtitele, 21. sv. Lukáše. Tři z nich, uvedené pod čísly 4, 7, 10 připomínají se co rozdílné od oltářů týchž jmen, založených zatím v novém kostele. Toliko o oltáři sv. Ducha v ambitu již není zmínky, poněvadž pak někdejší oltář sv. Božeje tamže nacházel se již v novém kostele, a jen ostatní dva oltáře (sv. Tomáše a Všech Svatých) ještě co skutečně stávající se uvodí, da se souditi, že část ambitu byla tehdy již stržena, část ještě stala

biskupů, větším dílem právě nejstarších, docela se ztratila, jak již pověděno, při boření krypty sv. Kosmy a Damiana.

Z arcibiskupů Pražských z doby až do Husitské války byli jen tři pohřbeni v kostele Pražském, Jan Očko z Vlašimě v kapli sv. Erharta i Otilie, kterou byl založil, Olbram, a Zbyněk Zajíc v kapli nové věže, ve hrobě mramorovém s nápisem.²⁸⁾

Zároveň se stavbou kostela sv. Víta bylo také stavěno o kostele čili kapli *Všech Svatých* ve hradě Pražském. Petr Pariér, výtečný stavitel kostela Svatovitského, řídil také toto dílo, a dokončil kůr nanejdéle do r. 1386. Krom císaře, od něhož nepochybně byla nařízena tato stavba, přispěl k ní mnoho také arcibiskup Jan Očko svým nákladem. Dle Hájka, který kapli Všem Svatých ještě viděl v tehdejší její podobě, byla vystavěna dílem krásným, ozdobena draze řezbami kamennými i jiným dílem kamennickým, a skly převýbornými okrašlena. Podrobnějšího popisu nemáme. Vnitř kaple připomíná se sakristie, co místo, ve kterém se shromážděla kapitula, a oltář sv. Václava a Kateřiny, založený r. 1393 od příbuzných někdejšího děkana této kapituly, Oldřicha ze Sulzpacha.

V klášteře sv. Jiří opravovalo se všelicos na staveních stárším sešlých již za posledních let panování krále Jana. Roku 1371 vysvětil arcibiskup Jan veliký oltář sv. Jiří a sv. Ludmily, nepochybně po nějakém přestavení neb obnovení jeho. Víc nám není o tom povědomo. Z místností kláštera připomíná se hořejší síň (sala superior) a kaple sv. Jana křtitele.

Z kněžských domů náležejících ku kostelu sv. Víta stál posavad na svém starodávném místě *dvůr arcibiskupův* vedle sameho kostela, ač obyčejné bydlo arcibiskupů bylo již dávno ve větším dvore jejich na Malé straně blíz mosta, a takéž asi nezměnilo se mnoho v postavení domů na levé straně od kostela, toliko že v této době máme o nich již určitejší známost. Nacházel se zde totiž nejblíže od hlavních dveří starého

²⁸⁾ Dějepis stavby i popis kostela sv. Víta zde položený zhotoven jest dle obzvláštního opisu mého o tomto kostele v Kalendáři jednoty Svatovitské r. 1862.

kostela sv. Víta dům sakristův a jiný náležející oltářníkovi sv. Jana křtitele (č. 41); vedlé nich dům děkanův (č. 40), a odtud v pořadí dále jeden dům, který náležel oltářníku sv. Sylvestra, jiný věnovaný na stavbu kostela, potom huf kamenníků k stavbě, refektář čili obecnice sloužící za příbytek choralistům, ve které se však držívala také shromáždění kapituly a nějaký čas i čtení theologická (1355); konečně dům, v němž bydlili zvoníci.³⁹⁾ Změny staly se naproti tomu s někdejší kapitulním domem na východní straně od paláce královského. Na jeho místě stál nyní vedlé kostela Všech Svatých dům děkana téhož kostela, ve kterém bydlilo zároveň také nižší duchovenstvo jeho, vedlé pak něho dále, vždy ještě proti kostelu sv. Jiří, *dům mansionářů* kůru panny Marie v kostele Pražském. Tento dům náležel předtím Mikulášovi proboštu Pražskému a kancléři dvoru králova (1349), z jehož pozůstalosti koupil jej císař Karel (1350) a ustanovil za příbytek mansionářům, s povolením, aby sobě i jiná stavení a městiště, ježto od starodávna k domu tomuto náležela, vykoupili od tehdejších držitelů. Zdá se dle těchto okolností, že byl někdejší kapitulní dům kostela Pražského postoupen pro kapitolu Všech Svatých, když byla ponejprv založena od krále Václava II; když pak zase s ní sešlo, zůstala toliko část domu určena pro správce a potom pro děkana kaple Všech Svatých, ostatek pak postoupen od krále v ruce soukromé, až zase zřízen tu příbytek mansionářů způsobem pověděným.

Děkanství Všech Svatých bylo za císaře Karla celé od základu nově vystaveno vlastním nákladem tehdejšího děkana Oldřicha ze Sulzbacha (mezi léty 1374 a 1377). Později stavělo se cosi v nějakém *sádku* náležejícím též k děkanství Všech Svatých, který byl hned vedlé domu mansionářského (1409).

Domek jakýs, nejspíše z těch, které mansionáři měli právo vykoupiti, vedlé domu jejich hlavního, připomíná se

³⁹⁾ Zprávy o těchto nacházejí se v popise domů všech ku kostelu sv. Víta příslušných zhotoveném roku 1486 na základě starších pamětí v rukop. archivu kapit. Pražské pod znamením G. XXV.

jich držení roku 1371. Ve hlavním stavení samém měli jednotliví mansionáři své pokoje, všichni pak společný re-
ktář.

Neznámo, kde ve hradě Pražském stál *dům faráře* kostela Pražského. Mimo to připomínají se však také soukromé domy jednotlivých kanovníků, jakož Jana Witla a Habarta vedlé sebe a onen vedlé věže, kudy se chodilo z hradu do Hradčan (1375), dále dům někdy kanovníka Ondřeje z Benešova mezi mosty před hradem, kterýž r. 1417 z odkazu jeho dostal se kapitule, aby v něm přebýval vždy jeden z kanovníků, podobně tam dvou mansionářů, Beneše a Vítka, stojící pod věží purkrabskou a mostem tudíž u konce hradu na straně obrácené k městu nad zadním příkopem hradeckým, jež koupili sobě roku 1379 od Jana z Kolovrat, oltárnika sv. Markéty v kostele Pražském a bratrance jeho Mikšíka syna Alše z Malikovic zastopurkrabí hradu Pražského.

Ze světských úředních domů slyšel zvláště *dvůr purkrabí Pražského* blíž dolejší brany u věže purkrabské, kdež podnes pamatuje číslo dom. 61.

Mimo to byly však ve hradě také domy osob soukromých, jakož připomínají se ku př. roku 1383 dům Václava Hanby z Ma Wayklova, bratříře císařova, vedlé dvoru purkrabského, prodány tehdaž od něho Bohuňkovi proboštu sv. Ducha, roku 1401 domy *pánů z Rosenberka* (č. 37), *panoše Zdeňka z Chayna* (č. 36) a *pánů Šternberských* (č. 35) vedlé sebe na půlnoční straně hradu východněji od domů knězkých výše uvedených v prostranství mezi kostelem sv. Víta a klášteřem sv. Jiří. Prostřední z nich byl tehdaž odkuzán od panoše Zdeňka manželky jeho Barbory k oltáři p. Marie zvěstování a Věch svatých v kapti sv. Šimona a Judy v kostele Pražském; roku 1413 dům Johanny řečené Vlašky stojící vedlé velké věže, a vedlé něho dům Závise Burdy. Jinde zase jmenuje se jakýsi Mikuláš ze hradu Pražského, nepochybně též držitel některého domu tamže (1414).

Část hory zámecké vybývající východně od hradu, po které se chodilo nahoru k zadní bráně, nazývala se staro-

dávným jménem svým *Opys*. Polední strán její byla porostlá vinnicí, která se častěji připomíná r. 1396 a později.

Roku 1437 děje se ponejprv zmínka o „*trubách*“, po nichž se voda vede na hrad Pražský*, u Třešovic. Není pochybí, že byly mnohem staršího původu, aspoň snad ze 13. století, tak jako podobné trouby, opatřující Vyšehrad vodou, protože na jednom ani na druhém hradě nebylo kopané studně.

2.

Hradčany. Pohorelec. Strahov.

Od samého kraje předního příkopu hradského na straně západní bralo začátek městečko *Hradčany*, jehožto skrovný objem toho času vypsali jsme již ve prvním díle dějin Pražských.

Když císař Karel roku 1360 začal stavěti zeď od Hradčan okolo Strahova a přes Petrín k rozšíření Malé strany Pražské, nestala se proto žádná změna se starším opevněním Hradčan, nýbrž zůstalo ve své celosti. Zdi a věže Hradčanské připomínají se zhusta i potom, ač nelze dáti určitéjšího jich popisu. Zmínky o nich vztahují se zvláště na stranu polední a na západní proti Pohorelci. Při bráně ke Strahovu a někde aspoň blízko brány od Malé strany stály věže dle výslovných svědectví: nad branou Špitálskou jeví se věž posud, obrácená nyní v domek (č. 75): toliko čtvrtá brána ke Brusce (*porta Bruscae*) nazývá se jen *malou fortinou* (*portula parva*), a musila tedy býti méně ouhledná. Jinde kdesi připomíná se věž, na které přebýval ještě roku 1397 biřic čili *hlasatel* Hradčanský, později však dostala se k užívání Jiřímu Šerkovi, oltářníku sv. Benedikta v kostele Pražském, který ji opravil a potom i s domem svým vedlé ní odkázal témuž oltáři (1413). Na straně západní proti Pohorelci šel *příkop* přede zdmi městskými od jednoho kraje hory Hradčanské ke druhému, tuším nevelmi široký, v místech nyní větším dílem obrácených v zahrady mezi Lorenským kostelem s jedné, a kasárnami (č. 73. 72) i pracovnou (č. 180) s druhé strany.

Rozdělení prostor a ulic vnitř tohoto vlastního města Hradčanského bylo již ve 14. století, to jest od založení jeho, jen s některými výjimkami to samé jako nyní.

Veliké čtyřhrané prostranství, které východně dosahovalo ku příkopu hradeckému, nazývalo se *rynkem* čili náměstím Hradčanským (circulus).

Blízké sousedství sídla královského dvoru ve hradě Pražském bylo příčinou, pro kterou mnoho osob stavu panského neb rytířského, majících služby neb zaměstnání při dvoře, vyhledávali sobě byty na Hradčanech a zakupovali sobě tudy domy v tomto městě. Rovněž tak hodilo se město Hradčanské za bydliště kanovníkům Pražským a jiným četným osobám duchovním, majícím služby při metropolitním kostele Pražském; což obojí činilo brzy hlavní ráz města tohoto, tak že vlastní sousedstvo Hradčanské, provozující řemesla a obchody, prospívalo v živnostech svých nejvíc právě z těchto dvou tříd bydlitelů, jimi však také bylo stěsňováno v prostore, tak že sotva polovice domů Hradčanských nacházela se v jeho držení. Rynk Hradčanský zvláště byl osazen s největší část majetníky domů stavu šlechtického neb duchovního.

Na polední straně jeho, na místě nynějších dvou domů Švarcenberských (č. 186. 185) a kláštera Karmelitanek (č. 184), stálo pořadí šesti domů, dílem již tehdaž dosti výstavných. První s kraje nad příkopem hradeckým, přes kterýžto šel poslední most vedoucí z hradu do Hradčan, koupil roku 1380 pan Ctibor z *Valečova*, odjinud z Kněžmosta, od krejčího Marše Nohy, a odtud dům ten zůstal v držení pánů Valečovských. Druhý nazývá se roku 1390 domem pánů z *Oustí*. Třetí, dům velký, náležel r. 1370 rytíři Marquartovi ze Svino-masl, kterýž jej prodal (1371) Janovi Psovi kanovníkovi sv. Jiří; po něm opět nacházel se v létech 1387 až 1390 v držení pana *Otty Bergova* z Bíliny; prodán potom od něho (1390) panu *Berkovi z Holšteina*; v posledních pak létech panování krále Václava náležel mistru *Petrlíkovi*, tehdaž staviteli chrámu svatého Víta. Čtvrtý byl dům Páty arcijahna Pražského, rovněž velký (1371); od něho byl prodán bratřím Janovi a Václavovi

pánům z *Wartenberka* 1375 : nacházel se však později (1387 až 1392) v držení měšténina Hradčanského Václava *Mazance*, při začátku pak bouří po smrti krále Václava (1420) a nepochybně již dříve náležel slavnému doktoru *Janovi Názori*.

Za tímto domem byla ulička, ve které vzadu stál dům paní *Elšky z Waldeka* (1372) čili, jak se též nazývá, pana Viléma Zajíce (1357, 1358). Z odkazu paní *Elšky* vdovy po panu *Oldřichovi z Waldeka* 1389 dostal se kanovníku Pražskému *Mikulášovi z Potšteina* a z *Žampacha*, kterýž jej prodal oltáři sv. Bernarda i Appollinariše v kostele Pražském (1393); později však náležel zase panu Vilémovi z *Šumburka* (do roku 1420). V též uličce stál menší dům, jenž roku 1389 náležel mansionáři kostela Pražského *Havlovi Balejovi*, a po jeho smrti dostal se koupí jinému mansionáři *Benešovi* (1391). Vedlé něho následoval v rohu též uličky proti domu *Mazan-covu* dům v pořadí na rynku pátý, jejž kněz jakýsi *Radslav* řečený *Íábel* odkázal na stavbu kostela Pražského, ředitelé pak stavby prodali kanovníku Pražskému a Olomouckému *Benešovi z Waitmile* (1372), po němž († 1384) náležel nevlastnímu bratru jeho, též kanovníku Pražskému *Benešovi Úbor-kovi*. Po smrti téhož prodal jej jiný nevlastní bratr jeho, rytíř *Tobiáš z Waitmile*, odjinud ze *Žirotic*, synovci svému *Vlach-níkovi z Waitmile* arcijahnu Kouřimskému a vrchnímu písaři královu (1390), který však, jak se zdá, hned jej prodal paní *Kateřině* vdově *Kunata Kaplíře ze Sulevic*. Od ní odkázán jest roku 1400 kostelu Pražskému, aby v něm přebývalo dvanact osob ženského pohlaví stavu panenského neb vdovského služících kostelu. Šestý dům byl roku 1372 pana *Sezemy z Bočedělic*. Od něho koupil jej roku 1373 rytíř *Chotěbor z Brloha*, potom od nástupce jeho *Jana z Brloha* pan *Diviš z Tumberka*, jinak z *Miličina* (1389), od toho pak kanovník Pražský *Martin* řečený *Hišpan* (1390). Z odkazu od něho dostal se kostelu Pražskému, a bydlil v něm po jeho smrti kanovník *Matěj z Břiliny*, probošt sv. Jiljí. Ten roku 1416 stížen nějakým zločinstvím v jednom ze sousedních domů, byl zabit a povražděn na ulici: pro tuto pak vinu král *Václav* zabavil

dům, a udělil ho co výprosy jakémus Kolihovi z Kolovrat. Od něho koupil jej pan Páta z Ilburka za 80 kop a nepustil od něho, i když kapitula popírala právo královo k zabavení a král sám dal ji později za právo.

Vedle tohoto domu stál na konci toho pořadí farní kostel Hradčanský, sv. *Benedikta*, náležející nyní ku klášteru jeptišek Karmelitek, a protože se všech stran zastavený budovami. Tehdáž stal volněji, s hlavními dveřmi od západu a s velkým oltářem na východ, okolo něho pak *hřbitov* obezděný. Toliko vzadu vedle hřbitova, na městišti, které náleželo kostelu, stál nad úvozem, to jest v pravo, když se šlo od Malé strany ke bráně Hradčanské tudíž, ještě jeden dům, kostelu poplatný, jehož majetníci připomínají se od roku 1369

Na půlnoční straně rynku Hradčanského stál předně v rohu blíž mostu přes příkop hradský, to jest na místě nynějšího palace arcibiskupova č. 56), dům, jenž od roku 1366 náležel měšťaninu Tomásovi *Vládařovi*, za ním pak ještě dva jiné domy podél příkopa hradského, jak nyní jde východní strana arcibiskupské residencí. Při domě *Vládařově* a domě souseda jeho připomíná se také zahrada ovocná tudíž

Na západní straně od domu *Vládařova* šla postranní ulice z rynku, nyní při vchodu překlenutá lichými pokračujícími vraty domu arcibiskupova, kterážto vedla k malé fortně nad Bruskou. V této ulici bylo po prave straně pět domů, ovšem v místech nynější zadní části arcibiskupské residencí. Po levé straně byly, jako nyní, nejprve zadní místnosti domů z rynku sem zasahujících potom pak teprv docela vzadu tři domy na místě velkého palace, ve kterém se za naší paměti nacházelo národní museum č. 57 : z kterých však jen jeden, vedle samé fortny nad Bruskou šel do řečené ulice, druhé dva pak stály v řadě vedle něho při zdi městské v koutě, ještě dál v levo. Králem tento dům, vedle *fortny*, odkázal mistr *Konrad*, správce školy hradské, spolu s bratrem svým *Petrem*, téze škole a budoucím správcem jejím (1376)

V rynku stálo od rohu této ulice, v pořadí až k rohu druhému na půlnoční straně deset domů na místě nynějších

sedmí: a již to domce 14. století byl již šest uveden v držení kapituly Pražské. Třetí domček uvnitř rohu třetí (č. 60), odkázal kapitule Pražské biskup Pražský a Císař arcijahnen Litoměřický. Roku 1374. aby v něm přebývali služebníci, to jest claustrum a třetí mnišství. Kostela Pražského, společně se stavitelům již později zmíněno tak, aby v domě tom přebývali poezíenanti 1387: dárce, kněz veile téhož (č. 61), daroval Jan Štěpán claustrum sv. Eliáše v kostele Pražském 1373. Dva na místě nynějšího posledního v tom pořadí (č. 67) koupil roku 1354 kněz Pražský *Beneš Krabice z Waitmle*, známý ze letopisec, a odkázal je roku 1374 kapitule: další pak dva kněz veile téhož, na místě téhož domu nynějšího, z nichž jeden náležel prve rytíři Tisovi, purkrabí na Bezdězi, a po něm synu jeho Olínežovi 1359—1379, druhý jakémus panu Nevlasovi 1370 a po něm paní Olce Nevlasové, hofmistryni císařovny 1379—1380. Odkázal kapitule roku 1391 Jakub claustrum svate Moudrosti (Sapientiae) v kostele Pražském i se zahradou veile něho, s ustanovením výslovným, aby vždy jeden z kanovníků bydlil tudíž, jakž zachovávalo se také s druhými domy oněmi. Nejblíže dům v rynku vedlé těchto čtyř (č. 63) byl roku 1392 pánů z Rosenberka, druhý pak hned dále (č. 62) náležel, snad z podobného nějakého odkazu, sboru *mansionářů* kostela Pražského. V něm přebýval roku 1372 i později mistr *Petr Parlér*, stavitel kostela Pražského; a roku 1392 koupil syn jeho Mikuláš lékař, kanovník Pražský, dům ten od mansionářů, a odkázal jej otci i bratrům svým. Od nich nejspíš prodán byl hned potom Petrovi ze Všerub, arcijahnovi Horšovskému, který jej sobě skoro od základu nové vystavil, dleem prý krásným a podivuhodným, i odkázal jej při smrti své (1408) kapitule.

Na zapadní straně rynku, totiž obrácené proti hradu, stály na místě nynějšího paláce Toskanského (č. 182) tři domy měšťanske, a ob uličku dále, která tu jindy bývala (mezi č. 182 a 66) trochu hloub a nížeji jiné tři domy; z nichž první (č. 66) náležel od roku 1365 pánům *z Vilhartic*, a třetí, u dolejšího rohu (č. 68) Přibískovi arcijahnu Horšovskému

(r. 1367), kterýž odkázal jej roku 1374 kapitule Pražské, co neodcizitelný.

Před tímto pořadím domů stávaly *masné krámy* Hradčanské, ve dvou řadách proti sobě, postavené na dél od východu k západu, tak že západní konec obrácen byl proti uličce posledně zmíněné a dosahoval až v půlnoční bok nynějšímu paláci Toskanskému čili domu, který tehdáž zaujímal to místo. Opodál od východního vchodu masných krámů stál uprostřed rynku *praněř*.

Z rynku vycházely po západní straně, tak jako nyní, dvě ulice, jedna z rohu poledního ku Pohorelci neboli k bráně Strahovské; druhá z půlnočního ke špitálu Hradčanskému neboli ke bráně vedle něho, směřující k hořejším částem Brusky.

V ulici ku Pohorelci stálo po levé straně v jednom pořadí až ke bráně devět domů na místě nynějších sedmi. První z nich v rohu proti kostelu sv. Benedikta nad úvozem a nad branou, kterou se přicházelo od Malé strany (č. 173), byl domem farářovým čili *farou* sv. Benedikta. Pátý (č. 176?) náležel od roku 1361 panu Bohuslavovi z Krasikova čili ze Štamberka, a nazýval se odtud ještě i roku 1380 domem někdy pánů Krasíkovských; šestý (č. 177?) byl roku 1379 i až do roku 1393 pana Arnošta ze Šumburka; devátý pod samou „věží Hradčanskou k Strahovu jdouc“ náležel (č. 179) rytíři Rackovi z Kolečovic (1372—1388) a koupí od něho potom Peškoví z Komárova.

Po pravé straně též ulice byl vedle nárožního domu z rynku ještě jeden dům na místě nynějšího paláce Toskanského (č. 182); za nímž vedla ulička v pravo až k uličce, kterou se přicházelo do rynku proti krámům masným. Potom stály čtyry domy vedle sebe na místě nynějšího fortifikačního domu, který býval palácem hrabat Martiniců (č. 181), až k ulici poboční, kterou se tehdy chodívalo odtud ke špitálu Hradčanskému. Nárožní vedle této ulice byl dům velký čtyřhraný⁴⁰⁾

⁴⁰⁾ Domus quadrangularis in acie maxima jmenuje jej popis někdejších domů kapituly složený za času krále Vladislava II.

Adama z Nežetic arcijahna Hradeckého, kterýž jej při smrti své odkázal kapitule. Dále potom až ke bráně Strahovské stálo ještě, pokud známo, pět domů na místě nynější pracovny zemské (č. 180). První z nich hned ve druhém rohu oné ulice náležel roku 1379 Ratmírovi z *Krasikova* a později jeho potomkům, z rodu pánů Švamborských. Třetí dostal se z odkazu Václava poenitentiáře a správce oltáře sv. Marii Magdaleny v kostele Pražském témuž oltáři.

V ulici z rynku ke špitálu stály po levé straně mimo nárožní dům do rynku samého toliko dva domy (č. 69); po pravé straně tři. První z těchto, se zahradou, nacházel se vždy v držení osob šlechtických neb duchovních; posledně, pokud známo, ve 14. století dostal se koupí od Jana staršího z Okoře panu Rackovi čili Ratmírovi ze *Šcamberka* již častěji jmenovanému (1391). Druhý koupil roku 1393 pan Arnošt ze *Šumburka*, rovněž již jmenovaný. Proti třetímu, který byl vedlé samé brány, stával ještě malý domek v rozcestí blíž brány této. Za ním pak na západním konci města Hradčanského, v místech nynějších kasáren dělostřeleckých a při zrušeném kostele někdy Uršulinek (č. 73) stál špitál sv. Antonina a Alžběty, založený pro nemocné duchovní od arcibiskupa Jana Očka z Vlašimě r. 1370. Stavba jeho pevná a nákladná potřebovala více nežli čtyř let k svému dokonání, jak se dá souditi z dne konečného vysvěcení jeho 19. Listopadu 1374. Stavení toto bylo, pokud známo, jednou stranou obráceno ke Brusce vedlé zdi městské nad nynější ulicí Novosvětskou, a jinou ku Pohořelci na západ, čelem nepochybně do města.

Postranní ulice od špitálu až do ulice, kterou se chodilo z rynku ke bráně Strahovské, zastíněná nyní vysokými zdmi někdejšího paláce Martinického (č. 181) s jedné, a zmíněných kasáren dělostřeleckých (č. 72. 71) i pracovny zemské (č. 180) se strany druhé, bývala tehdáž živější a veselejší; stávalo v ní po každé straně pět domů, nepočítajíc nárožních, které jsme uvedli již ve hlavních ulicích oněch. Západní strana, kdež se domy zadními částmi dotýkaly zdi městské, rozdělena byla na dvě uličkou, od níž dva z řečených pěti domů stály v straně

blíže špitálu, třetí v stranu k nárožnímu domu pana Ratmíra z Krasikova v ulici ku Pohorelci. První vedlé tohoto byl dům farářů kostela Pražského od času, když prvotní dům farní ve hradě byl nejspíš obrácen k nějakému jinému účelu. Druhý koupil sobě teprv na začátku roku 1420 (4. ledna) pan Jan Ptačec z Pirkšteina. Třetí a čtvrtý patřily ku kostelu Pražskému. Jeden totiž byl rozdělen na dvě polovice mezi oltářníky sv. Petra a Pavla i sv. Václava, druhý náležel k oltáři sv. dědiců českých. Na protější straně první dva domy vedlé velkého domu Adama z Nežetic náležely k oltáři sv. Kateřiny, třetí k oltáři sv. Doroty v kostele Pražském; čtvrtý roku 1385 panu Heřmanovi z Choustníka, pátý k oltáři sv. Krazima a čtyř doktorů. Nárožní vedlé tohoto při ulici z rynku k špitálu (č. 69) byl dům náležející k oltáři sv. Kateřiny a Kunigundy rovněž v kostele Pražském.

Již při založení objímací zdi Karlovy od Hradčan okolo Strahova a přes Petřín roku 1360 myslilo se nepochybně na rozšíření města v těch stranách osazením tak zvaného Pohorelce, jakožto předměstí Hradčan. V skutku však přišlo k založení této nové osady teprv později, totiž dle jisté zprávy za mistopurkrabí Pražského Alše z Malíkovie a řízením jeho, to jest roku 1376 neb něco dříve, na každý způsob teprv po roce 1373.

Pohorelcem nazývalo se od té chvíle celé místo na hoře zámecké od příkopu města Hradčan mezi branami Strahovskou a Špitalskou až ku klášteru Strahovskému, jakž bylo obejmuto novou zdi Karlovou. V části blíž města až s místem pozdějšího velikého paláce hrabat Černínů (č. 101) rozdělil městské novým osaditkům mistopurkrabí hradu Pražského, v části vzdalenejší, totiž na nynějším tak zvaném náměstí Pohoreleckém opat Strahovský, k jehož klášteru náleželo to místo. Osadníci pocházeli většim dílem z Hradčan; stěsnání obyvatelstva v tomto městě bylo nepochybně hlavní příčinou, pro kterou založení nové osady šlo rychle předse, tak že již roku 1377 dějí se první známky o domích na Pohorelci a asi 10 neb 12 let potom stalo takměř vše dokonáno dle tehdejšího

záměru. Již v těch letech stály domy v první ulici za branou Strahovskou po levé ruce až k rohu do nynějšího náměstí Pohoreleckého (č. 103—110); po pravé pak straně šlo pořadí sedmi domů na nynějším náměstí Lauretanském za příkopem městským a podél jeho od brány Strahovské až ke Špitálské (č. 102, 100 a dále). Podobně, jak se dá bezpečně souditi, stály také domy po ostatních stranách téhož náměstí Lauretanského. Za ním pak brala začátek osada Strahovská, totiž řada osmi domů na půlnoční straně nynějšího náměstí Pohoreleckého (č. 111—118). K šesti z těchto domů, pro které bylo prvotně místo vyměřeno, přidáno bylo po pěti větelích pole hned za nimi, z kterých jak i z domů samých byli majetníci povinni ročním platem ku klášteru. Poslední z nich na západním kraji stál vedle brány, kterou vedla skrze zeď Karlovu stará cesta ku klášteru Břevnovskému, severněji než nynější brána Strahovská. Domků na jižní straně toho náměstí ještě nebylo: sem dosahovala ohrada samého kláštera Strahovského. Rovněž nestálo ještě několik nynějších domů v pravo od brány na straně západní. Kdesi za domy na půlnoční straně Pohoreleckého náměstí stál nad potokem Bruským farní *kostel sv. Vojtěcha*, jak se zdá, staršího původu než tato osada na Pohorelci.

(O něco dříve než na Pohorelci (1377) objevují se po- nejprv také domy na úvoze pod Hradčany čili na Dláženém, a zdá se, že vzaly právě také jen o několik let dříve svůj začátek.

Úvozem nazývala se cesta jdoucí po stráni hory Hradčanské hned od Malostranské brány v nynější ulici Ostruhové pod Hradčany až nahoru ku klášteru Strahovskému. Dolejší část úvozu tohoto od příkopu Malostranského až jak daleko šly k Hradčanské, tedy až pod západní bránu města Hradčan t. j. branu Strahovskou, jmenovala se na *Dlážení* neb na *Dláženém* (in pavimento), nepochybně proto, že byla již tehdy dlážena. Těto stály domy ku právu Hradčanskému náležející po pravé straně, nahoru jdoucí, předně hned v části nynější ulice Ostruhové až k Hradčanské pod kostelem

sv. Benedikta, potom ob cestu do Hradčan touto branou vedoucí dále až pod bránu Strahovskou na západním konci města Hradčan. Od hořejšího konce jich vedla příkrá *pěšina* s úvozu nahoru až na cestu před branou Strahovskou ku Pohorelci (mezi nyn. čísly 103 a 179). V hořejší části úvozu nebylo ještě žádných domů, kromě některého při samém hořejším konci, tak že se spatřovala ještě stráně hory, která nyní skoro docela jest zastavena. Sem tam byly na ní vinníčky a chmelníčky, jakž i v dolejší části nad Dláženkou. Nějaký kopeček čili výstupek této stráně hory Hradčanské čili hradské nazýval se *Lezka*, nejpodobněji ten pod mezimostí před hradem.

Kláster Strahovský, novou zdí císaře Karla IV do města pojatý, nezměnil toho času hlavního rozdělení budov svých, které obdržel při novém vystavení po záhubném ohni roku 1258. Budovy tyto kolem okolo kostela postavené dosahovaly tehdež po celé půlnoční čáře bezprostředně až do nynějšího Pohoreleckého náměstí; neb domy soukromé, které nyní jsou po té straně, byly teprv později vystaveny na půdě kláštera. Ze zpráv dosti chudých, které máme, dovídáme se, ne-li polohy, aspoň pojmenování některých těchto budov. Byl zvláštní dům čili *palác opatův* (*palatium abbatum*), *dům proboštův* čili probošství (*domus praepositurae*), vlastní klášter čili *dům konventský* (*monasterium conventus*) a více stavení hospodářských, jakož *sladovna* a *dvůr poplužní* (*curia araturae, granarium*). Tento snad asi na témž místě, kde nyní (č. 129)

Stavení tato klášterská velice sesla, jako i jmění kláštera celé, za nezdárného opata Tylmana za času krále Jana (1336 až 1340). Nástupce jeho Petr (1341—1358) opravil zase dům opatův a jiné nedostatky jak v kostele tak na jiných staveních. Předtím byl opat Gerhard (1316—1328) založil *kapli sv. Angelů*, i asi za jeho času byla také vystavena *kaple sv. Erharta*, tuším někde mimo hlavní kostel stojící. Za opatů souvěkých s císařem Karlem, Ottv (1363—1367) a Konrada (1367—1389), vystaven *ambit* mezi kostelem a jinými částmi kláštera. Od té doby připomínají se dvěma do kostela z ambitu, v nichž Otto opat zvolil sobě pohřeb. Později (před r. 1408) učiněn

před kostelem nový, nepochybně veliký *portal* a v něm vystavena *kaple p. Marie* zvěstování. O vnitřku kostela nedovídáme se téměř ničeho nového, leč že se připomíná v kůru sv. Augustina *oltář sv. Markéty*, před kterým pohřben jest opat Jan ze Štědré (1408).

Stráň hory Strahovské obrácená k městu, jakož i pata Hradčanské hory pod Úvozem až k někdejší vsi Oboře, náležela od starodávna klášteru, a byla vzdělána u *vinnice* a *zahrady*. Počítalo se šest rozdílných vinnic při samém klášteře čili v ohradě jeho (*inter septa monasterii*): první vinnice pod palácem opatovým, druhá pod proboštstvím, to jest v pravo od cesty, kudy se pod klášterem Strahovským jde z města na Petřín (341), třetí řečená *Klíněk* s chmelničkou proti předešlé, v levo od cesty na Petřín (č. 343), kterou měl od kláštera okolo r. 1410 doktor Jan Kbel, generalný vikář arcibiskupství Pražského, k doživotnímu držení, odkudž nazývala se později *Kbelovka* (1426); čtvrtá nad sladovnou klášterskou blíž hlavních vrat kláštera, tu kdež nyní stojí kaple sv. Rocha, pátá za domem konventským na straně polední od kláštera a dílem za zdi městskou k tehdejší cestě do Berouna, šestá za dvorem poplužním na hoře Petříně.

3.

Malá strana.

Jako Hradčany, tak podrželo i *Nové město pod hradem* čili *Mensi město* Pražské ještě po vystavení nové zdi Karlovy, která již skoro celou Malou stranu objímala, své staré zvláštní zdi městské, a rozeznávalo se tudy vždy nejen právně než i zřetelně ode vsí a předměstí, v objemu nynějšího města na té straně řeky je objímajících.

Jak pověděno, byly staré tyto zdi městské teprv roku 1350 se schválením a nejspíš i s podporou krále Karla obnoveny, a nezměnily přitom sic podstatně svého směru, ale ovšem snad svou podobu, dle potřeby a spůsobu času.

Brány a fortny zůstaly tu, kde nepochybně byly i předtím. Připomínají se však větším dílem teprv nyní v pamětech souvěkých a pod určitějšími jmény. Byly hlavní brány čtyry, totiž *brána Strahovská* (porta s. valva Strahowiensis), *brána Oujezdská* (valva Vgiezd), *brána mostská* (porta s. valva pontis) a *brána Písecká* (valva Piescensis, valva Pysek. Arenae, Arenensis), fortén pak několik, z nichž se však určitě připomíná toliko branka čili *fortna u sv. Tomáše* při začátku ulice Letenské vedlé domu s číslem 34 čili vlastně za ním s jedné a hned za křem sv. Tomáše s druhé strany, tudíž něco dále než nynější oblouk přes ulici mezi týmhž domem a kostelem; jiná, jak se zdá, vedla za domem Saským posud tak zvaným k řece Vltavě na konci uličky, která někdy bývala mezi tímto domem a domem řečeným v Lázni (č. 286).

Nová zeď byla opatřena mnohými věžkami čili baškami, nejspíše v hojnějším počtu než někdejší zeď Otakarova. Byloť jich dvacet v části zdi od Strahovské brány až k Vltavě, mohutnějších věží při branách k tomu nepočítají. Takovéto byly u mostu, u Strahovské brány, u Písecké a nepochybně i jinde. Příkop okolo zdi byl tuším všude jen jeden; o dvojím někdejším příkopě před branou Strahovskou od hradu až k Oboře aspoň neděje se již zmínka toho času. Z mostků u bran přes příkop městský připomíná se výslovně jeden u brány Oujezdské roku 1403. Sem tam byly všelijaké domky, zahrádky a vinničky v příkopě a při zdech městských, kdež se k tomu hodilo jaké místo.

Hlavním prostranstvím vnitř města Malostranského byl *rynk* (circulus). Tak nazývalo se celé čtyřhrané, dosti pravidelně vyměřené místo, zaujímající hořejší i dolejší část nynějšího náměstí Malostranského kolem okolo kostela sv. Mikuláše a stavení při něm stojících.

Prostředek tohoto prostranství (medium circuli, medium civitatis) byl sice již záhy zastaven všelijakými budovami, které však nesouvisely spolu právě veskrz, a jsouce větším dílem nižší, méně zastiňovaly místo než nynější velké stavení úřední, někdy Jesuitské, vedlé samého kostela sv. Mikuláše.

Nejstarší z budov těchto byl nepochybně malý okrouhlý kostelík *svatého Václava* na půlnoční straně prostory, kterou zaujímá velké úřední stavení právě zmíněné, východně od nynějšího zrušeného kostela téhož jména, který jest v severozápadním rohu téhož stavení. V čase po zřízení města z někdejšího otevřeného podhradí králem Otakarem II přibyl k tomu, jak jinde ukázáno, teprv nový farní *kostel sv. Mikuláše*, blíž druhé, totiž polední strany rynku, budova veliká, ačkoli značně menší než nynější *kostel sv. Mikuláše* na témž místě. V kostele tomto musil býti velký počet oltářů, z kterých však nám jen šest známo jest zejména, totiž 1. *oltář velký*, při němž měšťan Malostranský Jiřík Lounský roku 1407 odkázal nadání na 12 svíček ve svícnech, aby před ním hořivaly v jisté svátky, jako bylo při oltáři sv. Víta ve hlavním kostele na hradě Pražském, 2. *oltář sv. Petra a Pavla*, jinak *oltář svatých apoštolů*; a čtyři nového založení mezi léty 1359 a 1410, totiž 3. *sv. Prokopa* nadaný r. 1359 od Alberta faráře v Nehvizdech (?) a bratra jeho Mikuláše Šlegla měšťana Malostranského, 4. *sv. Kateřiny* z odkazu Václava Nárožníka, měšťana téhož města, který jakož i manželka jeho Kateřina zvolil sobě hrob v kostele sv. Mikuláše s kamenem náhrobním (1402); 5. *sv. Doroty a Barbory*, založený od Václava Knoblaicha probošta Míšenského i kanovníka Pražského spolu s Annou vdovou po synovci jeho Alběrtovi (1404, 1410); a 6. *sv. Jana křtitele*, Jana evangelisty a Doroty, jež založil Vavřinec Nárožník (1407). Z odkazu jakéhos na „dílo kostela sv. Mikuláše“ (pro labore ecclesiae) dá se souditi, že se okolo r. 1404 přestavovalo něco na tomto kostele.

Okolo kostela sv. Mikuláše byl *hřbitov*, obehnaný zdí kolem do kola, která zaujímala místo asi nynějšího stavení kostelního. Malá ulička na půlnoční straně od této zdi dělila jej od prvního ze čtyř domů, ježto v pořadí vedlé sebe zaujímaly západní průčelí nynějšího velkého domu úředního. Druhý z těchto domů, počítajíc od kostela, byla *radnice Malostranská*, vystavená snad také brzy po založení města, s dveřmi tušim jedněmi na východ, druhými na západ obrácenými. Poslední

z těchž domů v rohu palnočním oddělen byl uličkou od kostela sv. Václava; v uličce pak té stál vedle něho ještě jeden dům, od něho na straně polední, a proti tomuto domu farní škola *Seatomikulášská* vedlé kostela sv. Václava, též na straně polední, od školy pak východně jakys domek uhliřský, a vedlé něho dále *huť uhliřská*.

V prostranství mezi hřbitovem sv. Mikuláše a kostelem sv. Václava i domy vedle tohoto kostela nyní řečenými stály proti východnímu průčelí radnice *masné krámy*, ve dvou řadách proti sobě, od západu k východu; z nichžto dva krajní, nejspíš na straně východní, byly přistaveny roku 1315 od královny Elisky, manželky krále Jana; ostatní byly nejspíš tak staré jako město Malostranské samo. Východně od kostela sv. Mikuláše, a tedy na polední straně od masných krámů, stály *krámce* rozličného zboží (*institae*), to jest vlastně malé domky s krámy a s příbytky nad nimi, kterých bylo celkem 10 na místě nynějších čtyř domů (č. 2-5), které stojí tudíž. Při jednom z nich, obráceném k straně jižní, v rohu proti zadní zdi hřbitova sv. Mikuláše, byla kovárna s výhní. Martin kovář koupil tento dům s příslušenstvím roku 1408 od Vulkana kováře. Na straně palnoční podél těchto domů připomínají se ještě také *krámce hokynské*. V některém místě prostrání rynku, snad proti západnímu průčelí radnice, stal *praněř* Malostranský.

Na čtyřech stranách rynku stály veskrz domy soukromé, větším dílem znamenitějších měšťanů, v počtu o něco větší než nyní, protože některá větší stavení nynější povstala spojením více domů někdejších v jeden. Poradí jich děhla se od sebe ulicemi z rynku vycházejícími zcela tak jako nyní.

Na západní straně rynku stálo na místě nynějšího vojenského velitelství, někdy paláce knížat Lichtenšteinských (č. 258), pět domů, z nichž krajní při nynější ulici Ostruhové slul *« Řícho vedvěda »* (ad album ursum). Toto poradí čmilo, tak jako nyní, kout s pořadím na straně polední, ve kterém odtud až ku krátké uličce, kterou se chodí ke bráně Újezdské, stálo 10 domů, dva z nich na místě nynějšího průchozího domu, kterým se blíž dotčeného koutu chodí na Ovocný trh

Nejstarší z budov těchto byl nepochybně malý okrouhlý kostelík *svatého Václava* na půlnoční straně prostory, kterou zaujímá velké úřední stavení právě zmíněné, východně od nynějšího zrušeného kostela téhož jména, který jest v severozápadním rohu téhož stavení. V čase po zřízení města z někdejšího otevřeného podhradí králem Otakarem II přibyl k tomu, jak jinde ukázáno, teprv nový farní *kostel sv. Mikuláše*, blíž druhé, totiž polední strany rynku, budova veliká, ačkoli značně menší než nynější kostel sv. Mikuláše na témž místě. V kostele tomto musil býti velký počet oltářů, z kterých však nám jen šest známo jest zejména, totiž 1. *oltář velký*, při němž měšťan Malostranský Jiřík Lounský roku 1407 odkázal nadání na 12 svídek ve svícních, aby před ním hořivaly v jisté svátky, jako bylo při oltáři sv. Vítu ve hlavním kostele na hradě Pražském, 2. oltář *sr. Petra a Pavla*, jinak oltář *svatých apoštolů*; a čtyři nového založení mezi lety 1359 a 1410, totiž 3. *sr. Prokopa* nadany r. 1359 od Alberta faráře v Nehvizdech (?) a bratra jeho Mikuláše Šlegla měšťana Malostranského, 4. *sr. Kateřiny* z odkazu Václava Nárožníka, měšťana téhož města, který jakož i manželka jeho Kateřina zvolil sobě hrob v kostele sv. Mikuláše s kamenem náhrobním (1402); 5. *sr. Devoty a Barbory*, založený od Václava Kooblaicha probosťa Míšenského i kanovníka Pražského spolu s Annou vdovou po synovci jeho Albertem (1404, 1410); a 6. *sr. Jana evangelisty* a *Devoty*, jehož založil Vavřinec Nárožník (1407). Z odkazu Václava nárožníka kostela sv. Mikuláše pro *libere ecclesie* je se zpráva že se zpráva z 1404 přenesla více na tento kostel.

Tento kostel sv. Mikuláše byl i potom, zejména při králově a jeho synu, malý a prostý, jak i nynější stavení kostela. V čase po zřízení města z někdejšího otevřeného podhradí králem Otakarem II přibyl k tomu, jak jinde ukázáno, teprv nový farní kostel sv. Mikuláše, blíž druhé, totiž polední strany rynku, budova veliká, ačkoli značně menší než nynější kostel sv. Mikuláše na témž místě. V kostele tomto musil býti velký počet oltářů, z kterých však nám jen šest známo jest zejména, totiž 1. oltář velký, při němž měšťan Malostranský Jiřík Lounský roku 1407 odkázal nadání na 12 svídek ve svícních, aby před ním hořivaly v jisté svátky, jako bylo při oltáři sv. Vítu ve hlavním kostele na hradě Pražském, 2. oltář sr. Petra a Pavla, jinak oltář svatých apoštolů; a čtyři nového založení mezi lety 1359 a 1410, totiž 3. sr. Prokopa nadany r. 1359 od Alberta faráře v Nehvizdech (?) a bratra jeho Mikuláše Šlegla měšťana Malostranského, 4. sr. Kateřiny z odkazu Václava Nárožníka, měšťana téhož města, který jakož i manželka jeho Kateřina zvolil sobě hrob v kostele sv. Mikuláše s kamenem náhrobním (1402); 5. sr. Devoty a Barbory, založený od Václava Kooblaicha probosťa Míšenského i kanovníka Pražského spolu s Annou vdovou po synovci jeho Albertem (1404, 1410); a 6. sr. Jana evangelisty a Devoty, jehož založil Vavřinec Nárožník (1407). Z odkazu Václava nárožníka kostela sv. Mikuláše pro libere ecclesie je se zpráva že se zpráva z 1404 přenesla více na tento kostel.

týchž domů v rohu půlnočním oddelen byl uličkou od kostela sv. Václava, v uličce pak té stal vedle něho ještě jeden dům, od něho na straně polední, a proti tomuto domu farní škola *svatomikulášská* vedlé kostela sv. Václava, též na straně polední, od školy pak východně jakýsi domek uhlířský, a vedle něho dále *huť uhlířská*.

V prostranství mezi hřbitovem sv. Mikuláše a kostelem sv. Václava i domy vedlé tohoto kostela nyní řečenými staly proti východnímu průčelí radnice *masné krámy*, ve dvou řadách proti sobě, od západu k východu; z nichžto dva krajní, nejspíš na straně východní, byly přistaveny roku 1315 od královny Elišky, manželky krále Jana; ostatní byly nejspíš tak staré jako město Malostranské samo. Východně od kostela sv. Mikuláše, a tedy na polední straně od masných krámů, stály *krámce* rozličného zboží (*institae*), to jest vlastně malé domky s krámy a příbytky nad nimi, kterých bylo celkem 10 na místě nynějších čtyř domů (č. 2-5), které stojí tudíž. Při jednom z nich, obráceném k straně jižní, v rohu proti zadní zdi hřbitova sv. Mikuláše, byla kovarna s výhni. Martin kovář koupil tento dům s příslušenstvím roku 1408 od Vulkana Kováře. Na straně půlnoční podél těchto domů připomínají se ještě také *krámce hokýuské*. V některém místě prostředl rynku, nad proti západnímu průčelí radnice, stál *praněř* Malostranský.

Na čtyřech stranách rynku stály veskrz domy soukromé, největším dílem znamenitějších měšťanů, v počtu o něco větším než nyní, protože některá větší stavení nynější povstala spojením více domů někdejších v jeden. Poradi jich dělila se od sebe ulicemi z rynku vycházejícími zcela tak jako nyní.

Na západní straně rynku stálo na místě nynějšího vojenského velitelství, někdy paláce knížat Lichtenšteinských (č. 258), pět domů, z nichž krajní při nynější ulici Ostrubové slul *Bíleho nedvěda* (ad album ursum). Toto pořadí činilo, tak jako nyní, kout s pořadím na straně polední, ve kterém odtud až ku krátké uličce, kterou se chodilo ke bráně Onjezdské, stálo 10 domů, dva z nich na místě nynějšího průchozího domu, kterým se blíž dotčeného koutu chodí na Ovočný trh

ještě jakýsi domek při samé zdi městské (část nyn. čísla 56). Na protější straně této uličky stával dům již v ohradě kláštera panny Marie *Johannitů* čili křižovníků konec mosta (č. 286), v němž přebýval některý čas, nepochybně v nájmu od kláštera, Zdislav scholastikus Pražský a později (1360) Petr arcijahen Horšovský; za ním pak blíž k řece byla lázeň náležející témuž klášteru, odkudž dům ten podnes nazývá se Lázenským; výše pak odtud mlýn klášterský (č. 489).

Kostel matky boží konec mosta býval mnohem větší než nyní, jak pohled na nynější stav jeho ukazuje; neb jest nynější kostel toliko kůr kostela někdejšího, který dosahoval přes dvůr nyní odkrytý až k věžem posud stojícím nad hlavními dveřmi chrámovými. Roku 1389 dal tehdejší komendor věž kostelní, nevím kterou, povýšiti o deset loket Peškem zedníkem, bratrem Jana Loutky zedníka z Nového města Pražského. O vnitřku slavného tohoto chrámu pohříchu nemáme žádných zpráv z toho času. Při kostele byl prostranný *hřbitov*, již výše zmíněný, do něhož se z města vcházelo ulicí postranní mezi domem Saským a domem Krajířovým. Hlavní stavení konventské bývalo nepochybně na polední straně od kostela, a při něm *zahrada* i část *vinnice* ještě vnitř zdí městských, část pak již za zdí venku z města. Vnitř ohrady klášterské stála při hřbitově na straně proti kostelu *škola Svatomařská* s vížkou jakousi na městišti čili dvorečku při ní (na místě asi nynějšího čísla 483) nad samým asi příkopem, který objímal ohradu kláštera na západní straně, a nevíme kde špitál bratří křižovníků Svatojanských.⁴²⁾ Ze starého zvyku nazýval se kostel *Johannitů panny Marie „konec mosta“* čili vedlé mosta (in pede pontis, in latere pontis), ačkoli skutečně již vedlé něho nebyl. Spjovalyť jej jindy s mostem bašty a náspy zdělané králem Václavem I ve předmostí, po jichž odstranění teprvé v pozdějších časech, když Nové město mělo svou ohradu.

⁴²⁾ Známe o něm jen jednu zmínku v listině kláštera Maltanského roku 1400, kdež uvodí se domus et ortus sub hospitali nostro, quos Official vector tenuit.

boží, na místě pěti domů nynějších (č. 279—283), náležel někdy jakémus Drahouškovi, za posledních však let císaře Karla Ludvíkovi *arcibiskupu Mohučskému*, kterýž tu mival svůj příbytek. Hned v prvním roce panování Václava IV (1379) prodal jej tyž arcibiskup za 160 kop, velkou kupní summu na onen čas, královskému podkomoří Mikulášovi z Borotína, tento pak již po dvou letech hofmistru královskému Konradovi *Krajiřovi* z Krajku (1381), který ještě téhož roku obdržel proň od krále svobodu od povinností městských. Za velkým domem tímto stály po té straně uličky vedoucí ku kostelu a klášteru panny Marie ještě tři domy, později ve dva spojené již na půdě kláštera toho, z nichžto jeden dosahoval k samému hřbitovu téhoz kostela vedle kamenné věže tam stojící: v koutě pak dále v pravo po západní straně hřbitova byl dům klášteru náležející (č. 289), jejíž převor a konvent roku 1409 prodali panně Elšce ze Soutic na čas života jejího.

Ob uličku onu stál na konci této strany ulice k mostu památný onen *dvůr Vlachů* (der Walhen hof), to jest tuším dvůr náleževší za času krále Jana některým Vlachům od něho do Prahy povoláním, jejíž Karel IV roku 1348 daroval Rudolfovi I kurfiřtu saskému (č. 55). Odtud vzal jméno *dům Saský* (domus ducis Saxoniae, jak se nazývá podnes I Rudolf I († 1356) i syn a vnuk jeho Rudolfové II († 1370) a III přebývali v něm mnoho v Praze při císařském dvoře. Rudolf III konečně prodal jej čili vlastně postoupil směnou roku 1407 obci Staroměstské za jiný dům na Starém městě, spolu s věží při něm samém na té straně mosta i s druhou na protější straně mostské brány, kterých užívání jemu náleželo co příslušenství dle darování Karlova.⁴¹⁾

Dům Saský měl na polední straně své uličku, která vedla k fortné svrchu zmínené při Vltavě, u které stál vedle něho

⁴¹⁾ Listiny v *Lab. vetust. privit.* Walhenhof překládám dvůr Vlachů ve množném počtu, protože tak jest ve smyslu listin, jakž nejlépe vysvětá z listiny r. 1407, kdež praví vévoda Rudolf, že mu Staroměstští dali „eyren hoff in der vorgenanten stat, genant des Nazen hoff, vor unsern hoff, genant der Walhen hoff“ je.

musil vystaven býti tudíž dům Vlachů čili dům Saský, který již potom dělil kostel a klášter od mostu

Na pulnoční straně v ulici k mostu stál v pořadí vedle nárožního domu z rynku jen ještě jeden dům na rohu do ulice poboční k sv. Tomáši, za nímž v též ulici poboční byly toliko zadní strany domu z rynku. Prostranství zavřené ostatní částí ulice k mostu a touto ulicí k sv. Tomáši i bradbami městskými od mostu až k fortně u sv. Tomáše zaujímal s největší částí *dům arcibiskupův* (*curia archiepiscopalis*), jedno z největších a nejpamátovějších stavení staré Prahy, ač tak že od času krále Václava IV. v obou řečených ulicích stály po bocích jeho domy měšťanské, tak že pohled naň z ulice byl jimi skoro docela zamezen. V ulici k mostu stály totiž nejprve od rohu ulice vedoucí k sv. Tomáši čtyry domy až k úzké uličce, která šla do kouta buď pouze ke zdi dvoru arcibiskupova nebo snad k nějakým postranním dveřím do něho; od této pak uličky až k samé věži mostské stálo 11 domků s *krámcí* podobným jako v prostřed rynku. V ulici k sv. Tomáši byl hned za nárožním domem z ulice k mostu po této straně (č. 45) otvor mezi domy, kterým se vcházelo do dvoru arcibiskupova; odtud pak až k fortně sv. Tomáše stálo ještě šest domů, jak se zdá, dosti výstavných. První z nich hned vedle otvoru toho (*in acie juxta iter et transitum ad curiam domini archiepiscopi*), nalezel v posledním čase před válkou Husitskou (od r. 1413) *Mauricioví* čili *Machutovi z Hostivaře*, prokuratoru při konsistoři Průžské, poslední v rohu proti sv. Tomáši (č. 34) dlouhá léta sousedu Jakubovi *Končatovi* (1370—1406) potom *Mauricioví* voztají 1406—1420. Obojí toto pořadí domů, v ulici k sv. Tomáši i v ulici k mostu, stálo nepochybně na místě někdejších hradeb jimiž král Václav I. obehnal dvůr arcibiskupův, které teprv někdy po založení Nového města Malostranského zase byly odstraněny. Dvůr arcibiskupův byl s obou těchto stran obehnan zdí, a tato se za císaře Karla IV. ještě spatřovala z ulice. Za krále Václava IV. však teprv jsou domy ke zdi této přistaveny z povolení králova, ale proti myslí tehdejšímu arcibiskupu Janovi z Jenšteina (před rokem 1393)

v nynější jeho velikosti. Starší kostel sv. Tomáše i s někdejší kaplí sv. Doroty byl při začetí stavby kláštera i kostela nového nejspíš docela stržen, poněvadž se v prvních časích po ubytování nových řeholníků neděje o něm žádná zmínka, než toliko o jakés *modlitebně* tuším jen prozatímné (oratorium 1286. 1291) a o jakémisi oltáři na hřbitově při klášteře, snad právě v této modlitebně, kterýžto oltář i se hřbitovem vysvětil bratr Inzelerius řádu týchž poustevníků sv. Augustina, biskup Budovský, roku 1285 někdy na začátku měsíce Září, tedy jen asi dva měsíce po darování krále Václava.

Soudíc jak z jiných okolností, tak již i dle času, jak dlouho trvala jeho stavba, zdá se že nový kostel sv. Tomáše vystavený od řádu poustevnického náležel vůbec mezi nedokladnější a největší budovy chrámové v Praze toho času. Ačkoli se začalo o něm stavěti buď hned roku 1285 buď nedlouho potom, byl předce roku 1316 dokonán toliko *kůr* kostela. Dne 2. Května toho roku vysvětili jej arcibiskupové Petr Mohučský a Balduin Trierský, tehdáž v Praze přítomní pro rozepře mezi králem Janem a pány, u přítomnosti obou domácích biskupů Pražského a Olomouckého i jiných osob vznešených ke cti sv. apoštola Tomáše. Teprv pak o 63 let později, totiž roku 1379, první rok panování krále Václava IV, stalo se vysvěcení *dlouhé části kostela* kardinalem Pileem, který tehdáž co legat papežský některý čas přebýval v Praze (17. Dub.). Vysvěcení kostela stalo se na jméno sv. otce Augustina; nicméně však podržel kostel dle *kůru* i potom jméno sv. Tomáše.

Budova tehdáž ve hlavních částech dokonaná rozeznávala se od nynější poloby kostela sv. Tomáše gothickým slohem, ve kterém byla vyvedena, měla však přitom ty samé rozměry a základy jako kostel nynější. V *kůru* stál *velký oltář sv. Tomáše*, před ním po stranách v pravo a v levo *stolice* řeholníků a slavnější pro biskupy a praelaty, jestliže kdy kteří byli přítomní v kostele. Po pravé, čili polední straně *kůru* stála jako nyní, *kaple sv. Doroty*, co zvláštní poboční stavení, do něhož vedly dvěře z *kůru* a jiné bezpochyby tak jako nyní z čela

pravé lodi kostelní. Na levé straně kůru byly dvéře do krátké chodby, která dělila kůr od sakristie. Stěny kůru bývaly v čase jistých svátků ověšeny čalouny, na nichž byly obrazy rozličného druhu.

Lodi chrámové byly snad s největší část rozděleny na *kaple*, kterých se připomíná sedm: *sv. Mikuláše, sv. Jana evangelisty, sv. Matěje, sv. Petra a Pavla, sv. Antonina, sv. Augustina a božího těla*. Kaple sv. Augustina byla vzadu, to jest blízko hlavních dveří chrámových; o jiných nevíme, v kterých místech stály. Oltář sv. Mikuláše v kapli téhož jména připomíná se již roku 1339, a kaple sv. Jana roku 1345. ve kterém vysvěcen oltář téhož jména. Obě tyto kaple stály tedy mnohem dříve. než byl kostel dostaven ve své celosti. Naproti tomu kaple božího těla neboli oltář v ní vysvěcen byl teprv roku 1400 neb ještě o něco později.

Krom oltářů v kaplích těchto připomínají se ještě čtyry jiné. které nepochybně stály u pilířů po obou stranách prostřední lodi chrámové. totiž oltář *panny Marie*, ku kterému byl odkaz pánů Hasenburských již od roku 1352. *sv. Václava* a druhých dědiců českých, vysvěcený dne 23. Ledna 1390, *sr. Kříže* a svatých Bartoloměje i Ondřeje vysvěcený téhož dne, a oltář *sv. Trojice*. Později, roku 1414 dne 18. Unora, vysvěcen byl ještě oltář *panny Marie navštívení* a sv. Maří Magdaleny uprostřed kostela, na němž stála kamenná socha nejsvětější panny. zjednaná k tomu již roku 1396 od pána českého Marquarta z Kosti.

Dlouhé trvání stavby kostela sv. Tomáše dá se dílem vyložití tím také, že se mezi ní stavělo zároveň o jistých částech kláštera. Mezi těmito a kostelem byl *ambit* na místě, kdež se spatřuje nyní. Do něho vedly dvéře z kostela, kterých teď není, ač nemají-li se jimi rozuměti dvéře v čele levé chrámové lodi do chodby mezi sakristií a kůrem, ze které se teprv jinými dveřmi přicházelo do ambitu jako nyní. *Sakristie*, s velkou část doposud zachovaná ve své staré stavbě, připadala vedlé východní strany ambitu nejbliž kůru, od kterého se do ní vcházelo. V ní byl oltář *sv. Kateřiny*. O velké

hojnosti rouch mešných a jiných drahocenných i jiným způsobem památných ozdob a klenotů kostelních, které se tu chovaly, svědčí obšírný popis jich ze začátku 15. století, posud zachovaný. V ní byly jak obyčejně uloženy také právní listiny kláštera.

Vedle sakristie stála po též straně ambitu *kapitula* čili *kaple sv. Filipa a Jakuba*, to jest nynější kaple sv. Barbory, zachovaná podobně dílem ve starém způsobu. Zakladatelem jejím byl Štěpán z Tetína nejvyšší písař království českého za posledních časů krále Jana, synovec Jana probošta Vyšehradského a tudý pobočně příbuzný s rodinou královskou. Byla dokonána asi roku 1338 neb 1339. Oltáře v ní světil v neznámém roce za panování císaře Karla biskup Jan Olomoucký ze Středy, zvláštní příznivec kláštera tohoto. Opět byly však vysvěceny roku 1410 nový oltář *sv. Kristikoly a Bargarie*, svatých mláďátek a jedenácti tisíc děvic uprostřed této kaple a oltáře *sv. Markéty a Anešky* po levé straně i *sv. Šimona a Judy* a sv. panny Justiny. bezpochyby po pravě, kteréžto oba byly nejspíš starší, ale stala se s nimi tehdáž nějaká proměna. Blíž nového oltáře prostředního položena jsou tehdáž ve hrobě povýšeném těla svaté Kristikoly, jedné prý z jedenácti tisíc děvic, a sv. Bargarie dcery krále španělského, darovaná někdy od krále Jana nejvyššímu písaři Štěpánovi, zakladateli kaple, a ve zvláštní skřínce připojeno tělo jednoho prý ze svatých mláďátek, které daroval klášteru císař Karel. Tělo sv. Justiny, též z jedenácti tisíc panen, odpočívalo pod oltářem dle ní a sv. Šimona a Judy nazvaným. Kaple tato nazývá se tehdáž, roku 1410, obzvláště krásnou.

V ambitu stála *kazatelnice německá* (ambon Theutonicorum), a tamže kdesi obraz neboli socha *panny Marie*, kterou věnoval Frenclin stolař od mostu Pražského roku 1385 neb o něco dříve, od něhož později (1391) založena také věčná lampa pod ním, aby hořela v noci.

Kostel sv. Tomáše s kaplemi při něm i ambit tudíž byly oblíbeným místem ku pohřbům znamenitějších osob z měšťanstva Pražského, zvláště Malostranského, i také z vyšších stavů,

kterí sobě poslední vznamení toto zjednali co dobrodinci kláстера. V pametech klášterských připomíná se jmenovitě v kůru hrob sväticého biskupa Prazského *Hynka*, biskupa *Vladimířského*, který byl ze řádu poustevníků (1374—1387), tamže pak při začátku kůru se strany kostela blíž pulpitu, který tu stal, hrob *Kejstuta* čili Jindřicha, bratra Witoldova velkého knížete litevského, který zemřel v Praze roku 1413, * kamenem mramorovým nad hrobem. Prostřed kostela před oltářem panny Marie pohřben byl rytíř Jan *Kluk*, jinak řečený *Bolec*, správce čili nájemník probošství Prazského za časů císaře Karla, i manželka jeho Markéta a vedlé nich šlechticeň jakas *Ofka z Kolesova*; v kapli sv. Petra *Jenteš* polkomoří královský za posledních let císaře Karla, ze znamenitého měšťanského rodu Prazského; v kapli sv. Augustina *Mikuláš z Ořechu* odj.nud z Kneževsi, hofmistr královny Žofie manželky krále Václava IV; v kapli božího těla *Aněška* jeho manželka; jinde *Procek ze Suchomast* dvořenin markrabě moravského, tuším Jana, jinde pan *Odolen z Pyšel*. V kapitule a v kůru bylo obyčejné pohřební místo řeholníků samých; onde však byl mezi nimi pohřben také *Štěpán z Tetína*, zakladatel této kaple i dcera jeho Markéta.

Roku 1405 byl ve dvoře klášterském slit *veliký zvon* kostela sv. Tomáše, který vážil mědi a cínu 52 centivřů a stál i s praci 116 kop grošů českých; byl však vysvěcen a na zvoni vytažen teprv 16. Prosince roku 1412, protože, pokud rozumeti jest zprávě o tom zachované, musilo k tomu na věži tep v zjednání byti dřevěné přístroj a střecha veže musila se přestaviti.

Z jednotlivých částí stavení konventského připomínají se *refektář* (1398), nejspíš na téměř místě, kde je nyní, *ložnice* (dormitorium, 1420), *dílna* (officina, 1420), *knihovna* (libraria, 1368), *pekárna* (1421) a *sklepy* (cellae, 1420), tuším ve zvláštním oddělení budovy. Knihovně u sv. Tomáše daroval biskup Olomoucký Jan knihy své odkazem r. 1368, když se strojit na cestu do Vlach. Byly mezi nimi netoliko spisy duchovního obsahu, nýbrž i dílo Tita Livia, tragedie Seneky, Valerius

pen od souseda, jménem Hasa, po kterém i později nazýván byl domem *Hasovským*. Třetí nejzadnější oddělení, v ohbě ulice k straně východní, začínalo se nyníjším domem hrabat z Kolovrat (č. 162, na palnoční straně Wulsteinského náměstí; i stálo v něm též osm domů až ke bráně Písecké.

Výše ulice Písecké vycházela z rynku mezi domy Očkovým a Škudlovým čili u nyníjšího mistodržitelstva ulice s ní souběžná, které se nejobecněji říkalo *k sratěmu Michalu*. Po pravé straně této ulice stál za domem Očkovým v zadní části nyníjšího domu Montagovského (č. 6) rovněž narožní dům, který roku 1407 náležel slovatnému *Jankovi Sezemovi*, písaři desk dvorských, od něhož roku 1412 prodán *Tomáškovi*, rovněž písaři desk dvorských, nástupci jeho v tomto úřadě, potom vdovou Tomáškovou Kateřinou dostal se druhému manželu jejímu *Herbortovi z Otradovic*, písaři a služebníku pana Jana Sadia z Kostelce, pověstného radce krále Václava (1416), konečně pak od tohoto prodán opět písaři desk dvorských *Martinovi* (1417). Při tomto domě stál jako ve výstupku na straně odvrácené od rynku zvláštní domek který Tomášek písař roku 1414 přikoupil ke svému: vedle pak velkého domu Tomáškova v uličce vedoucí dolů do ulice Písecké stála *fara kostela sv. Mikuláše*, a proti ní v též uličce (č. 9) dům někdy kanovníka Iražského Bohuty, ježž roku 1366 císař Karel daroval kanovníkům *Všech Svatých* co professorům v učení Pražském jakožto kollej.

Proti domu Tomáškovu stál jako v též uličce, však v místě nyní otevřeném před velkým nyníším domem zemským (č. 176) kostelíček *sv. Martina* (*ecclesiola S. Martini*), na místě pak téhož zemského stavění pět neboli šest domů až k nyníššímu náměstí Pětikostelskému.

Po levé čili západní straně ulice k sv. Michalu stál předně za domem Škudlovým ještě jeden dům narožní v zadní části nyníšího domu mistodržitelstva, a za ním ob ulici postranní ke stupňům zameckým sedm domů, z nichž třetí v pořadí (č. 174) náležel někdy panu *Vilémovi z Landšteina*, roku pak 1407 již panu *Oldřichovi Zajícovi z Hasenburka*, čtvrtý (č. 173)

měštce Anně Šacovně (do r. 1414), po které i později nazýván domem *Šacovniným*. Dále v pořadí téměř stál kostel farní sv. *Michala* v zadní části nynějšího domu hrabat Harbuval-Chamarée (č. 171) se hřbitovem v přední části téhož domu, za hřbitovem pak v koutě pod samou horou zámeckou ještě jeden dům (č. 170), z něhož se prudkým stokem vody dešťové dalo mnoho škody na hřbitově a na zahradě farní, pročež stalo se r. 1397 narovnání s majetníkem jeho, Mikulášem kamenníkem, o položení zdi ochranné.

Před kostelem sv. Michala byl v prostředku nynějšího náměstí Pětikostelského ještě jeden kostelík, nyní docela zmizelý, sv. *Ondřeje pod hradem* Pražským, na který ještě za pamětníků našeho času upomínalo tudíž jakési místo vyvýšené a obezděné i posázené stromy, ježto náležívало majetníkům někdejšího kostela sv. Michala. Vedlé kostelíka tohoto stával v rozcestí, nepochybně na východní straně, dům řečený v *Kokotkách* (in Kokotkonibus).

Na půlnoční straně od kostela sv. Ondřeje z koutu proti sv. Michalu až dolů k ulici Písecké bylo pět domů, z nichž druhý (č. 164) náležel v časech před válkou Husitskou panu *Mikulášovi Zajícovi* z Kosti, poslední pak byl oddělen malou uličkou od domů v zadní části ulice Písecké.

Části města Malostranského od ulice k sv. Michalu i také již od ulice Písecké a od zadní strany domů stojících v rynku a v nynější ulici Ostruhové až k hoře zámecké a po stráni její pod *stupni* i vedlé stupňů vedoucích na hrad říkalo se vůbec *pod hradem* (sub castro) nebo v *podhradí*, kteréžto jméno, vztahovavší se někdy na celou Prahu, mělo již jen tento úzký význam.

Krom všelijakých malých domků rozličných osob připomíná se v této části města několik domů slavných, náležejících vzácnějším osobám světským neb i duchovním, kterým náleželo na přebývání blíž královského sídla na hradě, jichžto přezdívek však veskrz nelze určitě udati. Byl tu na místě nynějšího paláce hrabat Thunů Žehušických (č. 180) dům biskupa *Probošského* stkvějící se věží, která se roku 1388 nazývá

novou: od něho ob dům dále vedlé stupňů ke hradu dům pana Benese z Kravař (č. 183), jež brzy před r. 1370 koupil biskup Petr *Latomyšlský* pro sebe a své nástupce, s kaplí sv. Kříže, ve které poustevníci sv. Augustina a sv. Tomáše vykonávali pravidelně jisté služby boží, jinde kdesi dům *vévody Těšínského* (1380., dům někdy *opata Pomuckého*, který později náležel Jindřichovi *vévodovi Brčskému*, po něm Janovi proboštu Lübeckému (potomnímu biskupu Olomouckému), potom Mikulášovi z *Ořechu* jinak z Kněževsi, tehdy mistru kuchyne královny (1399 – 1404)

Ku kamenným *stupňům*, po kterých se chodilo na hrad, vedla jedna ulička krátká z rynku, tu kde nyní, za domem Sobukovským (iter castrum ascendendo) a jiná delší z ulice k sv. Michalu. Jdouc nahoru měla ulice tato posledne řečená po pravé straně koutek při vchodu k nynějšímu paláci Thunovskému jak posud, a rovněž čtval dům výše tohoto koutku stojící (č. 181) západním koncem svým úhel s prvním domem v pořadí dalších stavení, talmoucích se výše po pravé straně stupňů zámeckých. V místech mezi stupni a domy za nynější ulicí Ostruhovou řtkalo se „pod stupni“. Bylo tu pořadí asi devíti domů (č. 193 – 200) od rohu uličky za domem Sobukovským až do kouta pod stupni, a nad tímto koutem zdvihal se jako nyní ještě jeden dům vedlé samých stupňů (č. 192) se zahradou na straně hory zámecké. Roku 1407 náležel officialovi arcibiskupství Pražského Mikulášovi Zieselmeisterovi, a i nehož koupil jej roku 1412 mistr Zdenek z Labauně, probošt Věch Svatých na hrade Pražském

Ulice Ostruhová, od rynku až k tehdejší bráně Strahovské, nazývala se *ulicí Strahovskou* (platea sive vicus Strahowiensis), a byla, jak se da souditi z polohy její na hlavní cestě do města od západu, rovněž jednou z nejživějších ulic Menšího města. Po pravé straně její, jdouc vzhůru ke bráně, stalo od rohu dolejšího při uličce ke stupňům až k nynějšímu kostelu Kajetánskému 11 domů, z kterých dva bývaly na místě nynějšího paláce hrabat z Thunu (č. 214). Za posledním z těchto domů byla ulička, kterou se chodilo ke hradu.

bořtova nacházela se nejspíš blíže města a blíz *kostela sv. Jana v Oboře*, jehož podací náleželo královně a později kapitule Pražské (na místě nyn. čísla 322); část klášterská táhla se dletem až nahoru ulicí nad nynějším palácem knížat Lobkovických (c. 347), kdež byla cesta ku klášteru Strahovskému vedlé zahrady a vinice klášterské. V menších domech o jednom neb dvou městištích jak se počítalo dle půdy jim vyměřené na zemi kláštera, přebýval vesnický robotný lid; ve větších několik zakupovávali se měšťané Malostranští a jiní značnější lidé, jakož připomíná se ku př. dům doktora *Kbela* (před r. 1399), který držel také vinici Strahovskou *Kbelovku*, jinde připomenutou, dům rytíře *Kekule* (1402), *Kříže a Miličína* písaře (1402), *Tomáše prokuratora* konsistoře arcibiskupské (1400) a největší ze všech jakéhos *Ondřeje* kanceláře o 13 městištích (1410). Někde blíz *kostela sv. Jana* nacházel se farní dům se zahradou k němu náležející.

Pot Oborou na stráni za zdí městskou ke straně polední, za dvorem proboštovým, a ještě nad příkopem tadiž, stály rámy soukennické (tentoria, vulgeriter rami) čili dvůr řečený *v Rámích* a při nich tadiž až k Oboře v místech nynější úzké ulice Truhlářské nad Novým trhem domy soukenníka poplatné městu, protože staly na půdě obecní. Jindy prý tyto domy postaveny byly na třech místech; roku však 1416 uvedeny jsou na dvě, to jest snad do dvou rad, jak nyní stojí ulice. Prvotně i rámy náležely obci, od které později prodány jsou tuším dvěma soukenníkům na polovic. Jeden z nich Jan Flachgerst prodal svůj díl r. 1403 Hanušovi Mršenskému, zlatníku ze Stareho města, tento pak zase r. 1408 Mikulášovi soukenníku. Při novém sporádání domů v rámci roku 1416 jmenuje se majetníkem jednoho rámu *Kostka*, draheho Hanuš soukenník řečený *Slaměný rytíř*. K domům těmto vedla z města strouha, kterou odcházela voda z dvoru probošta Pražského v Strahovské ulici.

Celá část Malé strany Pražské na polední straně ode zdi městských, mezi Petřínem a Vltavou, nazývala se *Ongerd*. Část rozsáhlého tohoto predměstí ležící východně od hlavní cesty

za branou Oujezdskou, to jest od nynější ulice Karmelitanské až proti velikému domu, který nyní jest kasárnami četnictva (č. 388), při samé Vltavě pak ještě o něco dále od města na poledne, náležela Johannitům od matky boží konec mosta tak že domy tu se nacházející stály pod právem kláštera. K tomu náleželo předně několik domů v ulici Svatoprokopské, které se nacházely za příkopem městským na polední straně za domy v rynku a v ulici mostské (č. 297—292), proti nimž na druhé straně ulice stál farní kostel sv. Prokopa (v zadní části č. 376). Příkop Menšího města Pražského táhl se totiž od brány Oujezdské mezi těmito domy s jedné strany a domy městskými s druhé strany ve směru od západu k východu: potom zatácel se okolo ohrady kláštera Matky boží ku poledni asi kdež nyní jsou domy na východní straně Maltanského náměstí (č. 291, 481, 476, 473), a opět na východ ve směru k řece Vltavě.

Proti příkopu tomuto na západní straně od ohrady klášterské nacházela se vedle kostela sv. Prokopa a proti škole Svatomařské až do roku 1343 zahrada náležející klášteru, kterou tehdy převor a konvent prodali právem zákupním dvěma sousedům Malostranským a mezi ně ji rozdělili: od těch pak vystaveny jsou ta dvě sládovny (č. 480). Vedle těchto stála na straně jižní starší sládovna (č. 479) a dále bezpochyby pořádí několika domů až k tak zvané velké sládovně (magnum braseatorium č. 886) proti klášteru sv. Mari Magdaleny. Druhé pak pořádí domů táhlo se bezpochyby za tímto na straně západní, totiž ve hlavní ulici nynější Karmelitanské, kdež v rohu před kostelem sv. Prokopa stál malý domek nazvaný *Kieretor* (č. 816) a vedle něho za zahradou výše zmíněnou opět sládovna, která až před rokem 1343 náležela jakémus panu Jelenkovi (č. 349).

Na příkopu na polední straně nacházely klášterské nacházela se zahrada častěji zvaná *Svatomařská* a proti ní jižněji při řece Vltavě tak zvaná *malá zahrada* kláštera (č. 470).⁴³⁾

* Zmínky o příkopě od brány Oujezdské až ke klášteru Matky boží konec mosta i dále okolo ohrady toho nacházela se časté v listinách tohoto kláštera. Sám totiž zde rektor se vyskytuje. O příkopě od

V hořejší části Újezda, od mezí okršlku Johannitů až asi k nynější ulici Špitálské, ležela ulice čili vlastně ves *Nebovidy* (vicus Nebovidi) s farním kostelem sv. *Vavřince* pod *Vřínem* (při nyn. domě 390), v němž r. 1399 založena zvláštní *kaple* sv. *Doroty* z odkazu Petra apotekářova, písaře kanceláře biskupské, a neznámého času *oltář* p. *Marie* (1418). Do této vsi připadaly dva kláštery ženské. Jeden byl řádu Magdalének s farním kostelem sv. *Marí Magdaleny* na místě nyníšních kasáren četnictva svrchu řečených, při němž zahrada jeptišek se připomíná (1395), druhý *klášter* sv. *Anny* jeptišek na sv. Dominika v zadní části nynější císařské zbrojnice (450), který jednou také nacházíme pod jménem kláštera Jana a sv. Anny na Újezdě (1335). Část této vsi, jmenovitě s kostelem sv. Vavřince, náležela jeptiškam Svatojirským na údě Pražském, jiná část klášteru sv. Anny právě řečenému.

Mezi klášteřem sv. Anny a hořejší lázní Křížovníků Svatojirských, tedy při ramenu Vltavy (nejspíš na místě č. 468 (69), měli Benediktini Brevnovští jakýs dvůr, kterého roku 1402 postoupili doživotně svému prokurátorovi Konradovi de *Wichis* a jehož jindy užívali za sklad dříví, nepochybně plavěného po Vltavě. Roku 1402 nebylo v něm jiného stavění než *malá* světnička a komůrka proti ní při zemi.

Vyš Nebovid stál na Újezdě starodávny kostel farní sv. *Jana* *okřesťanů*, jehož podlaží náleželo proboštu Pražskému, a blíž něho na proboštství s vinicemi i s několika domy jenm poplatnými, a v místech nynější ulice Chotkovy velika *cihelna* čili vá-

Újezdské brány až k ohradě kláštera roku 1375: super brassatorio (č. 295?, quod est ex opposito S. Procopii et inter fossatum minoris civitatis Pragensis. O příkopě na západní straně od kláštera v listině též super brassatorio et area cum domo (č. 2937, quae est sita inter stratam publicam, quae ducit versus minorem civitatem, et inter fossatum castrorum, v listině roku 1367: ortum cum area domus nostrae (č. 480) situm in Újezd super fossato ex opposito scolae nostrae (č. 488) inter brassatorium quondam Gyrytzezkorum (č. 479) ex una ac ecclesiam S. Procopii parte ex altera. O příkopě na polední straně od kláštera r. 1378: in fossato retro monasterium cruciferorum b. Mariae virg. ibidem in Újezd a dextris transcendendo ad balneum Valentini (č. 470).

pennice, která na začátku 15. století (1406) náležela matce doktora Jana *Náze*, později biskupa Churského; na břehu pak tudíž proti ostrovu nyní Střeleckému mlýny poplatné ku proboštví Mělnickému. Koupí od starších poplatných majetníků nabyli jich pro sebe již někdy na začátku 14. století (před r. 1325) rytíři Svatojanští od panny Marie konec mosta, prodali je však zase pod plat roku 1393 Augustinovi apotekáři, měšťanu Staroměstskému.

Vedle této cihelny šla *nová zeď Malostranská* založená od císaře Karla. Kde je nyní brána Oujezdská, tam byla tehdy brána v této zdi s mohutnou věží, které se říkalo *brána Kartouská* (valva Carthusiensis). Malý domek vedle této brány dělil ji od cihelny právě řečené, která však za ním sáhala až ke zdi městské. Někde blíž řeky byla v této zdi ještě jakási *fortna*, kudy se chodilo ku kostelu sv. Jana evangelisty, čili jak se říkalo k sv. Janu Odranému, jenž stál již vně této nové ohrady.

Stráň hory Petřína obrácená k městu byla krom části náležející k ohradě kláštera Strahovského celkem zaujata pěti vinnicemi. První byla vinnice jeptišek Svatojirských, která hraničíc se Strahovskou vinnicí Kbelovkou zaujímala nynější velkou zahradu knížat Lobkovických (při č. 347 oc.); druhá arcibiskupa Pražského, západně od oné, jak se zdá na krásném hrboleku vystupujícím ze svahu Petřína za nynějším kostelem panny Marie Vítězné. S ní i s předešlou sousedila velká vinnice kapituly Pražské, náležející nyní k náboženskému fondu, nazvaná zahradou seminářskou (při č. 392. 410). Nad ní vznášela se na nejvyšším vrchu Petřína starodávná kaple sv. Vavřince. Od ní jižně táhla se úzkým prouhem po celé stráni s hůry až dolů vinnice toliko 4 korce výměry obnášející, s domem v ní vystaveným, která se již tehdy (1433) jak ještě podnes nazývala na Nebožezu (Hasenburk, čís. 411). Ostatek hory od ní až ke zdi městské nad branou Kartouskou zaujímala vinnice Křížovníků Svatojanských od panny Marie konec mosta.

Na východní straně od městských zdí Malostranských přicházelo se branou Píseckou do vsi čili předměstí řečeného

Písek, na které poněkud výhradně přešlo toto jméno, kterým se prvotně nazývala celá ta strana od města až k Vltavě. Předměstí toto, náležející krom několika domků městských za samou branou jeptiškám Svatojirským, zaujímalo nejspíš celou nynější ulici i zahradu Waldšteinskou podél polední straně Opyše. Jeptišky Svatojirské měly zde dvůr svůj; byla tu lázeň, která se často připomíná, dům řečený *cihelnice* (č. 149) pod samou Opyší, zahrada poustevníků sv. Tomáše blíž ohrady jejich kláštera a jiné všelijaké domy a zahrady.

Od polední strany podlouhlého tohoto předměstí až skoro k mostu Pražskému vztahovala se veliká *zahrada arcibiskupská* vne města za dvorem arcibiskupovým, zaujímajíc krom tohoto prostranství posavadní veliké zahrady Anglických panovníků místo domů v nynější ulici Lužické pod mostem Pražským, a taktéž nepochybně i na půlnoční straně místo domů po obou stranách východního konce ulice Senovážné. Někdy sahovala zahrada tato skutečně až ke zdi mostu Pražského; ale za času krále Jana za dlouhého nuceného přebývání biskupa Jana Dražického při dvoře papežském zmocnil se nejzřejmějšího cípu jejího jakýsi Verius de Mazzius, dle jména soudíc jeden z Vlachů krále Janových, a odděliv jej zdí vystavil sobě tudíž domek vedlé same věže mostské a vedlé dvoru arcibiskupova. Domek ten, jež roku 1336 kral Jan zase přikl biskupovi, nacházel se potom z udělení arcibiskupů v rukou rozličných majetníků, a býval za času krále Václava IV někdy zase sporný mezi ním a arcibiskupem. Nelze pochybovati, že skrze zeď městskou, která dělila vnitřní a venkovskou zahradu arcibiskupovu, vedla také nějaká fortna z jedné do druhé.

Krom předměstí Píseckého a zahrady arcibiskupovy vytyčovalo ještě nějaké větší dílem prázdne prostranství na břehu Vltavy, které se ty časy snad častěji ještě měnilo pískey vyrvanými od řeky. Zde bývaly někdy mlýny, které po poslední roku 1342 pro zanesení pískem musily býti zrušeny. Býval tam již tehdy přivoz přes Vltavu, v místech kdež nyní vystavena jest přes řeku železná lávka, náležející arcibiskupu

(1303), jehož byla i řeka od mostu Pražského až pod Brusku, ježto hořejší běh nad mostem s část náležel Johannitům. Níž přivozu řečeného byl jakýsi ostrov až asi k místům nynější zahrady Jesuitské; říkalo se mu *ostrov pod hradem Pražským* (1360), ⁴⁴⁾ jinak také pod mostem Pražským; na něm pak se nacházel farní kostel sv. Petra, k jehož osadě příslušeli zvláště rybáři a plavci na břehu obývající, poplatní arcibiskupu, od čehož říkalo se mu v pozdějších časech *sv. Petra v Rybářích*. ⁴⁵⁾ Vedle něho nacházela se na téměř ostrově zahrada s kamennou věží v ní vystavenou, která též náležela arcibiskupu čili ke stolu arcibiskupovu a bývala dávána pod plat právem zákupným. Když se v ní některého času uvázal měšťan Staroměstský František Donatův proti právu arcibiskupovu a prodal ji, ano

⁴⁴⁾ Roku 1360 čte se v knize Staroměstské od r. 1351 fol. 197: Bernhardus filius Seidlini de Pieska emit ortum in insula sub castro Pragensi erga Johlinum Stuk.

⁴⁵⁾ První určitá zpráva o tomto kostele sv. Petra „v Rybářích“ jest teprve od roku 1549, když jej král Ferdinand I dal s právem podacím a se vším příslušenstvím místosudi dvorskému Janovi Kolskému z Kolova. (Viz Hammereschmidtův Prodomus p. 498 a Bílkovy Dějiny konfiskací v Čechách str. 666.) Tehdáž byl spustlý, a nový opravce mohl jej znovu upravit, aby v něm mohly zase konány býti služby boží. Byl při něm také hřbitov, z čehož se dá souditi, že byl někdy kostelem farním. Starší jsou zprávy o kostele farním sv. Petra v Registrech decimarum papalium (pag. 37) z let 1367 až 1405, kdež pokaždé se jmenuje prostě „S. Petri in insula“, a v knihách Confirmationum z let 1362 až 1393, kdež se rovněž jmenuje S. Petri in insula, někdy in insula Pragensi, dvakrát pak toliko in insula sub ponto Pragensi (1377 fol. D. 1. a 1392 fol. J. 8). Ze slov těchto můžeme poznati, pod mostem Pražským, vykládal jsem si jindy, že to byl někdy kostel toho jména na ostrově Kampě. Ale o takovém kostele tam nebylo nikdy žádných stop, kdežto zase divné jest, žeby v Rybářích tento kostel dávno byl stavěn a žádné o něm památky by nebylo v žádných pamětech církevních z doby předhusitské. Žeby teprve v době husitské by býval založen a již zase do roku 1549 spustl, jest ještě těžko si vysvětliti. Protož domnívám se, že ostrovem, na kterém by byl stálo kostel sv. Petra, má se rozuměti ostrov nyní pod hradem Pražským, který byl ovšem také pod mostem Pražským, neboť ten byl v té době v té době pod mostem, nýbrž pod nim dle toho vědu. Podlé toho náležel arcibiskupovi, což zase dobře se srovnává s tím, že právo arcibiskupovo „pod hradem Pražským“ byl

prodej ten dokonce vložil do desk zemských, obeslal jej arcibiskup Jan z Jenšteina před soud svůj (1376), a po několikerém nestání jeho zadržadu jemu rozsudkem odňal a udělil věrnému svému Mikulášovi ze Svitav (1378) pod starodávným platem. Později dostala se nejspíš Křížovi kramáři, měšťanu Staroměstskému; neb ji aspoň později měl syn jeho Vacek.

Z nynějších ostrovů v řece Vltavě při břehu Malostranském dělí se v té jako již ve starší době zmínky o nynější Kampě co ostrovu, přes který šel most Pražský, rovněž pak o nynějším ostrově Střeleckém. Na onom se v hořejší části nacházely *mlýny* kláštera sv. Jiří (1393), kteréž později nazývány mlyny Sovovy (č. 503). Dolejší část od mostu nalezela arcibiskupu jako i voda v toku od mostu. Byly pak již tehdaž na ostrově rozličné příbytky. Ostrov Střelecký nazýval se za starších časů (1325) *Trávník*, a náležel rytířům Svatojanským a paní Marie konec mosta. Na něm byly zahrady a jakási tvrz; což řád roku 1393 prodal Augustinovi apotekářovi zároveň s mlýny blízkými na břehu Malostranském i s jezem, který šel od nich k tomuto ostrovu.

Po velké povodni roku 1342, kterou starý kamenný most přes Vltavu byl pobořen, jednalo se dosti brzy, hned za života krále Jana, o obnovení neboli opravení jeho péčí markrabě Karla co správce na místě otcově. Učinilo se opatření, aby Křížovníci s červenou hvězdou, jimž byl most poručen od starodávna, obraceli všechen příjem z mostného a ze vši k mostu náležejících na dílo mostu tak dlouho, ažby aspoň tolik opraven byl, aby se po něm zase jezdit mohlo s koni i s vozy. Spůsobena k tomu oučelu pokladnice, do které by se ukládaly jak jmenované příjmy tak také dobrovolné dary, kterých se došlo na tuto obecnou potřebu; od kteréž pokladnice jeden klíč měli mítí Křížovníci a dva klíče měšťané Pražští. Ne-li hned z počátku, aspoň v pozdějších letech, a snad nejednou, dály se sbírky na dílo mostu prostředkem duchovenstva, totiž všech děkanů v celém království.

První, čeho se dosáhlo, bylo však toliko vystavení prozatímného mostu dřevěného, ku kterému se nepochybně po-

užilo pozůstatků mostu starého. Roku 1348 učiněno jest nařízení o vybírání mýta na tomto mostě dřevěném, nepochybně ve větší výšce než předtím, které se mělo obracet dále na vystavení nového mostu kamenného. Uplynulo však ještě devět let, prvé než se přikročilo k dílu tomuto. Teprv roku 1357, jak jinde již vypravováno, císař Karel IV položil základní kámen k němu na břehu Staroměstském, a odevzdal úkol ten zkušenému již staviteli kostela sv. Víta Petrovi Parlérovi. Správu důchodů potřebných ke stavbě vedl tuším zvláštní zřízenec, který se nazýval mistrem mostu Pražského.

Nový most, dílo nákladné, které bylo určeno vzdorovati věkům, staven jest ve směru něco málo rozdílném od mostu starého, tak totiž, že z Malé strany vycházel sice starodávnou branou mostskou, ale uchýloval se od předešlého směru v pravo, tak že druhým koncem, na břehu Staroměstském, nepřipadal již jako starý most k samému špitálu Křížovnickému, než dále od něho v stranu jižní, jak se spatřuje podnes.⁴⁶⁾ Stavba trvala podobně jako dílo kostela Pražského neb jiná větší podniknutí stavební toho času dlouho. Když mistr Petr Parlér roku 1386 dokonat slavné dílo kůru kostela sv. Víta, řídil ještě vždy stavení mostu, a tehdaž, ano ještě i roku 1406 mluví se o platech věnovaných na dílo mostu Pražského, kteréž tedy ještě vždy trvalo, ač tehdy již bylo dospělo potud, že se mohlo jezdit po novém mostě: nebo se jmenovaného roku vybíralo již myto v domku stojícím vedlé něho na straně Staroměstské. Pokud nebyl nový most v té míře dohotoven, užívalo se vždy prozatímného dřevěného, jakož jmenovitě ještě roku 1367, ve kterém povodeň prudká opět na mnoha místech jej protrhla, nový most však jen při jednom pilíři. Neznámo, kterého času na novém kamenném mostě Pražském postaven jest kříž na místě, kdež se i nyní spatřuje, ač již pozdějšího díla. Letopisci toho času, kteří opominuli zaznamenati zprávu o dokonání mostu, vypravují nam předce, kterak roku 1419 dne 10. Zaří kříž ten poboren jest, nepravice, jakou nehodou.

⁴⁶⁾ Známo, že jsou pozůstatky základů starého mostu Pražského ještě pod vodou severně od mostu nynějšího.

4.

Staré město.

Přes most přicházíme již na pravou stranu Vltavy k Starému městu Pražskému.

Ačkoli čteme u Beneše z Waitmle, že roku 1367 císař Karel, chtěje míti jednotu Nového se Starým městem Pražským, kázal pobořiti brány, věže a zdi a zasypati příkopy okolo Starého města: i ačkoli ctihodný letopisec dodává také, že se jest tak stalo, jak císař nařídil: předce dějí se i v potomních časích tak četné a jasné zmínky o těchto branách, věžích, zdech a příkopích Staroměstských, že nelze o stávání jich pozdějším právě po celé čáře mezi Starým a Novým městem míti žádné pochybnosti. Musíme tedy míti za to, že se Beneš z Waitmle se zprávou onou přenáhlil, že se snad s bořením zdi stal nějaký začátek, ale že se potom od něho ustalo, a snad dílem i to, co pobořeno bylo, zase obnoveno jest, když i právní jednotu obou obcí zase byla zrušena.

Místo, které zaujímaly *zdi a příkopy městské*, táhlo se od nejkrasnější *brány* u Vltavy za *svatým Františkem* (nejpodobněji mezi č. 775 a 769) po celé šířce a délce nynějších nejkrasnějších domů Staroměstských proti Novému městu (totiž čísel 769 - 770, 767—762, 726, 725) až ke *bráně na konci Dlouhé třídy* (mezi c. 726 a 723), a rovněž odtud dále (na prostranství čísel 723, 724 a 655) až ke *bráně sv. Benedikta*, tak že podél hradeb šla ulička až k místnostem náležejícím ku kostelu a komendě sv. Benedikta, kteréžto dle vši podobnosti dosahovaly až ke zdi. Asi v polovici délky zdi mezi dvěma těmito branami připomíná se věž (proti č. 689, ještě roku 1412. Od brány sv. Benedikta až ke bráně na místě nynější Prašné věže, tehdejší *bráně k sv. Ambroži*“, rozprostíral se památný dům, jenž se posud honosí jménem Dvoru králova (č. 654), který zadními místnostmi svými dosahoval až ke zdi městské a dílem snad ji nabízel svou vlastní pevností. Z něho dal pry sobě král Václav (někdy před rokem 1402) udělati ven zvláštní průchoď čili *fortnu* skrz městskou zed proti Novému městu.

Odtud zaujímaly zdi a příkopy prvotně celé prostranství domů na Staroměstské straně nynějšího Příkopa, kdež ještě za naší nedávné paměti byly pouze zahrady a leda skrovné domky, od Prašné věže nepřetržitě až k Mostku čili k tehdejší *bráně Svatohavelské* (č. 584, 583, 582, 395—388), a všudež dosahovaly tu domy z Nového tržiště vzadu až ke zdi městské. Teprv král Václav IV dal prý zároveň se založením fortny při svém dvoře otevřítí nynější ulici Havířskou a prolomiti z ní druhou novou fortnu skrze zeď, příkop pak v tom místě srovnati s ulicí. Říkalo se tu od toho ještě v 16. století v *Prolo-meném*. U brány Svatohavelské stály dva domy jeden proti druhému (č. 387 a 380) již v čáře připadající do příkopa městského čili na mostě, jenž vedl z brány přes příkop.

Opět šly zdi a příkopy prostranstvím nynějších domů v Ovocné ulici po straně Starého města (č. 379—370) až k *fortně* v nynější ulici Perlové (mezi domy č. 370 a 365), a odtud zase na místě domů po té straně nynější Aleje (totiž části č. 365, čísla 364, zadních částí domů 414, 415, 416, čísla 363, zadní části čísla 417, konečně čísel 362 a 361) až ke *bráně sv. Martina* čili *bráně Zderazské* (mezi č. 360 a 343), kdež domek jakýs také stál na mostě přes příkop za branou, po pravé straně vycházejíc z města. Pořád ve stejném směru dále táhla se potom zeď odtud v místech ještě před nedávnem málo výstavných (č. 342, 341, 340) až ke *bráně svatého Štěpána* (mezi č. 314 a 315); zde však i s příkopy obracela se trochu více v pravo ve směru k někdejšímu domu přívoznímu (č. 334), který býval u samé řeky před založením nynějšího Nábřeží, tak že městiště cihelny nedávno zrušené proti Uršulinám (č. 338) připadalo již mimo město.

Příkop městský končil se v těchto místech nejspíš do strouhy neb malého chobotu řeky Vltavy, kterého se užívalo ještě nedávno ku potřebám řečené cihelny, který však za starších časů vypadal mnohem větší. Opevnění Starého města odtud dále podél řeky Vltavy záleželo, jak již jinde pověděno, jen z jednoduché zdi, která šla hned za zadními domy Poštovské ~~ulice~~ v ~~našedl~~ západním čili blíž řeky. Tato zeď, jak se zdá,

zmizela částečně po nařízení Karlova roku 1367; zůstala z ní jen část, která se blíž mlýnů mostských táhla až k samé řece, s branou sv. Jana na Zábradlí.

Odtud bylo ohrazení města přetrženo nejprve mlýny právě řečenými, které byly vystaveny až do řeky, dále pak s druhé strany mostu špitálem Křížovnickým, který stál u samé řeky. Teprv od půlnoční strany špitálu šla zeď městská zase v některém vzdáli od řeky za domy po západní straně nynější ulice Granátové (č. 86, 68, 69, 70), kdež se však zmínky o ní dějí jen ještě roku 1365, až ke bráně Svatovalentinské na konci nynějšího Reydiště v cestě z ulice Kaprové ku přívozu přes Vltavu (blíž č. 71), potom dále v témž směru podél nynější západní meze židovského města až na konec ohrady starého hřbitova židovského. Tam nejspíš připadala hned za touto ohradou fortua, která se roku 1310 nazývá *brankou v Židech* (portula inter Judaeos), a zase roku 1411 *fortnou k řece Vltavě* (porta aquae Multaviae), kterou se vycházelo ve směru severozápadním na břeh proti Brusce (vedle žid. č. 208). Odtud obracela se zeď městská silněji na východ prostředkem tak zvaných Krecht a náměstí Svatojanského za klásterem sv. Kříže, kdež ještě v letech 1404 a 1406 několik domů po levé straně této čary (č. 882 oc.) nazývá se „za zdí městskou“ (retro murum civitatis), ač myslím, že spíše jen ze starého zvyku píсарů než zeby zeď ještě tehdy byla stávala. Další směr nekdejší zdi městské byl nejspíš prostředkem místnosti nynějšího špitálu Milosrdných (č. 847) a potom hned za klásterem sv. Františka až ke bráně dle něho nazvané, od které jsme vyšli; ač zmínky zjevných o tom nestává. Část břehu řeky Vltavy hned za branou posledně zmíněnou, při rozhraní mezi Starým a Novým městem, měla zvláštní jméno „na Prelátě“. ⁴⁷⁾

Vnitř této ohrady městské stěsnáno bylo celé velké bludiště ulic Staroměstských již tehdy v témž rozložení a zapletení, v jakém je nyní spatřujeme, sem tam ještě klikatejší

⁴⁷⁾ Vyskytují se ponejprv ve Starých letopisech českých při roce 1420 na str. 37. Podoba vysvítá ze zmínky pozdější, z roku 1476. Viz v Základech st. m. Pr. I 199

všelijakými koutky a postranními uličkami, od těch dob zarovnanými nebo pozavíranými. Přistupující ku popisu jich, počneme od samého středu, ve kterém se v jisté míře sbíhaly, což bylo *Staré tržiště* (forum antiquum, der markt) čili *rynek Staroměstský* (circulus). Prostrannost jeho byla za času císaře Karla a dávno předtím ta samá jako nyní. Jmenovitě stálo již celé skupení domů okolo nynější radnice, které přetrhovalo někdejší snad souvislost jeho s nynějším Malým rynkem a pláckem u svatého Mikuláše, s kterými byl by býval asi o polovici větší než nyní.

V rohu tohoto jakéhos „*prostředka rynku*“ (in acie medii fori. in medio fori. obráceném ke straně jižní a východní, stál dům někdy Veldy od Kamene, jež roku 1338 koupili konšelé Staroměstští a učinili z něho potomní *radnici* (rathúz, domus consilii. praetorium). Dům tento zaujímal sotva čtvrtou část prostranství nynější radnice Staroměstské. Delší strana jeho byla na poledne proti nynější ulici Širkové, kratší toliko byla obrácena na východ do hlavního prostranství rynku. Na oné straně nacházela se hlavní vrata, plechy pobitá, nepochybně na témž místě kde nyní. Konšelé zřizovali dům tento, prvé soukromý, teprv ponenáhlu tak, jak toho žádal nový jeho účel. Stavělo a přestavovalo se v něm, pokud známo, zvláště v letech 1350 až 1354. Již roku 1348 byli konšelé uzavřeli, založiti v domě radním kapli s oltářem, a roku 1350 byl oltář ten také již vystaven a dosazen k němu stálý kaplan. Potom způsobena jest rádná komnata s ostatními potřebami za příbytek pro vrchního písaře městského, a nařízeno roku 1354, aby tu s rodinou svou stále přebýval. Později teprv začalo se nejspíš stavěti o reži v rohu radnice, která se nyní vypíná nad rynkem. Roku 1351 dne 4. srpna vysvěcena jest *kaple*, nepochybně tehdyž právě do ní přenesená, biskupem Hynkem Vladimírským řádu poustevníků sv. Augustina na jméno svatých *Vita, Václava, Vojtěcha, Sigmunda a Ludmily i jiných svatých* — — — — —
s nejb na straně západní, Křížem kramářem,
o 1 cí a domem jeho pro ochranu proti ohni.

Nejdůležitějšími místnostmi v radním domě byly *světnice radní* (aestuarium consilii), kdež zasedávali konšelé „v lavicích“, a sně či *palác* neb také *mázhaus* (palatium) pro lidi přicházející ve svých potřebách, kdež také dala se shromáždění obce. Dvě tyto místnosti byly vedlé sebe, jak se spatřují podnes, tak že se chodilo dveřmi z jedné do druhé. Roku 1399 vyhořela světnice radní, „s mnohými prý hamfešty, listy i oděním“, a vystavena jest potom znovu celkem v té podobě, jak se dochovala do našeho věku. Roku 1407 zasedali konšelé již v této nové radné světnici. V radním domě byla zřízena také *šatlava* k zavírání zločinců. Ve dvorci nějakém vzadu nacházela se *střednice*. Na věži visel veliký zvon, kterým se dávalo znamení v rozličných příпадnostech; a také již na začátku 15. století byly tudíž hodiny či *orloj* městský. Albert orlojník byl správcem jich v letech 1405–1415.

V pořadí na polední straně, obrácené proti nynější Širkové ulici, stál vedle radnice *dům Kříže kramáře* prvé zmíněný ještě na prostoru nynější radnice (č. 1. vedlé něho dům řečený *u kohouta* (ad gallum, č. 2), který nyní také jest již obecní (1431),⁴⁹⁾ dále pak ještě jeden malý (č. 3) a jeden velký nárožní dům (č. 4) do nynějšího Malého rynku. Na straně východní, obrácené do hlavního náměstí, byly vedle radnice ještě tři domy, z nichž druhý od počátku 15. století nazývá se *Šmerhof* (č. 938), třetí pak nárožní (č. 937) zasahoval do uličky, která jej dělila od velikého domu o sobě stojícího, nyní Krönovského (č. 936).

Okolo radnice a domů v obou těchto pořadích vedlé ní byl největší obchodní život na rynku Staroměstském. Od samé věže radnické až k uličce právě řečené stály jak pod radnicí samou tak pod ostatními domy *krámy* se zbožím kramářským v podloubích; na druhé straně byly pod radnicí a domem Kříže kramáře *krámy pikařské*; v radnici samé stávali ve dni tržní *kožíšníci* se zbožím svým, platíce z místa, a před domem prodávali *kuchaři* jídla lidem okolo se hemžícím. Delší

⁴⁹⁾ Rok udaný v závorce znamená zde i jinde, kde se v podobné případnosti udává čas první zmínky pod tím názvem.

čas stávaly také ještě dvojí *kotce soukenníčí* v rynku. staré dřevěné totiž a novější kamenné. v podloubích o sobě stojících. podél celého pořadí domů od radnice až k uličce. jak šly krámy kramářské. Podloubí tato opírala se jedno o druhé; blíž domů bylo podloubí kotců dřevěných, dál kamenných, obojí však byla v prostřed přetržena uličkou. kterou se obecně procházelo. tak že každé mělo dvě oddělení. jedno jižnější. do kterého se vycházelo z trhu *Tandlérského*, někdy tak řečeného (od nynější ulice Sirkové). druhé severnější, kterým se vycházelo druhou stranou proti nynějšímu domu Krönovskému. V severním oddělení mohlo se dvírkami vejíti z kotců dřevěných do kamenných. Kotce kamenné. jichž bylo 21, ve dvou řadách proti sobě stojících. náležely obci co příslušenství domu radního. od jehož přešlého majetníka byly vystaveny: nad nimi nacházely se i přibytky pro lidi. které se najímaly. Kotce dřevěné náležely dílem k domu radnímu. dílem ke druhým domům. podél kterých stály.

Někdy roku 1362 dali však konšelé Staroměstští nejspíš obojí kotce soukenníčí. dřevěné i kamenné. strhnouti. aby se nabylo víc místa na rynku, kdež se odbyvaly obyčejné trhy; místo nich vystaveny jsou nové kotce na Novém tržišti. jak ukázáno bude později. Odtud dostalo se toliko kožišníkům jakýchsi kotců neboli štůků k vykládání svého zboží před radnicí a před domem vedlejšího souseda se strany půlnoční. nejspíše vždy jen o trhu. tak že nemusili již stávat v samé radnici. Později připomínají se tudíž také místa *plátenníků*. krámy kramářské nabývaly časem pěknější podoby. S povolením konšela vystavil sobě na příklad Chval kramář roku 1419 kram „pod kamennými stupni“ (sub gradu lapideo) pod radnicí. který držel v nájmu od obce. na své outraty, přídílem nakladným k ozdobě města; začez konšelé jemu potom postoupili kram toho právem zákupným.

Krámy. kterými se honosilo východní průčelí radnice druhých domů až k rohu uličky proti nynějšímu domu Krönovskému, šly také uličkou touto po levé straně, a dále okolo jeho konce jejího zase v levo po obou stranách ulice nyní

větším dílem zastavené, která tu jindy šla hluboko do kouta až k zadu poledního křídla radnice a domu Kříže kramáře. Tomuto všemu dohromady, totiž domům v rynku vedlé východní strany radnice a těmto dvěma uličkám za nimi říkalo se *u krámíků* neb *mezi kramáři* (inter instítas, inter institores). Stepa ona ulice však nazývala se ve 14. století také *uličkou pastířskou* (parva platea cingulatorum), a německy říkalo se jí tehdáž i ještě v prvních částech 15. století *Huselmarkt*. V tomto tak těsném koutě (od rohu nynějšího č. 24 až k č. 19), který měl vzadu ještě několik koutků postranních, stálo tehdáž neméně než 17 domů, malých ovšem, ale dílem velmi výnosných, jak se dá souditi z kupních cen některých z nich. V nejzadnějším koutě za samou radnicí a domem Křížovým bývaly *krámy kloboučnické*.

Nynější dům Krónovský (č. 936) stal již toho času se všech stran od jiných domů oddělen; a dle kupní summy 600 kop českých, za kterou ceněn byl roku 1400, byl to vůbec jeden z nejnádhernějších měšťanských domů v Praze.

Za ním ob uličku začínalo se půlnoční poradí domů v rynku nárožním domem (č. 935) řečeným *u labutí* (ad cignos, 1414). Druhý dům v témž pořadí (č. 934) sloul *u tváře* (ad faciem, 1429), třetí (č. 933) *u trouby* (ad tubam). Čtvrtý (č. 932) byl starodávny rodinný dům *Olbramoviců*, v jehož zadní části nacházela se, pokud známo již roku 1361, *kaple Všeck Svatých* od toho rodu založená. Teprve snad později začal se dům ten jmenovati *u podušky* (ad cusuum, 1435). O dva menší domy dále (č. 931 a část č. 930) následoval jiný památný dům (č. 930), jež roku 1405 koupil sobě *Jošt markrabí moravský* a přebýval v něm v potomných letech, když se zdržoval v Praze. Po jeho smrti (1411) daroval jej král Václav manželce své, královně Žofii (1413), i není pochybí, že v něm odtud skutečně přebývala s dvorem svým. Hned vedlé následoval dům řečený *u stupně* (ad gradus, uí dem steglein, též v části č. 930 r. 1377, a ještě jeden dům větší (č. 929), za kterým ostatek toho pořadí táhl se již ke Dlouhé třídě.

Na pravé straně při vchodu do této ulice počínalo se východní pořadí domů v rynku domem nárožním (č. 609, 610) řečeným *u slona* (ad elephantem, 1427). Vedlé něho stály dva domy (č. 608 a 607) tak jako nyní až do kouta, z kterého vystupuje do předu nynější palác knížete Vchynského (č. 606). Na místě tohoto paláce byly dva domy, z nichž první vedlé koutu onoho slul na začátku 15. století *u staré měny* (ad antiquum cambium, 1403). Potom stál zas jeden dům nárožní do uličky k Týnu více vzadu čili v koutě (č. 605), řečený *u bílého zvonu* (ad albam campanam, 1418). Půlnoční část prostranství v rynku, totiž od tohoto pořadí domů až k uličce na protější straně, kterou se chodilo mezi kramáře, nazývala se od starodávna *trhem rybným* (forum piscium). Asi u prostřed trhu tohoto stával *praněř* Staroměstský, místo popravné.

V kratším pořadí na východní straně rynku, totiž před kostelem Týnským, byly tři domy měšťanské, z nichž dva stály na místě nynější školy Týnské (č. 604). Teprv roku 1403 nazývá se jeden z nich, totiž druhý od rohu, *školou Týnskou*, byv nepochybně teprv nedávno předtím zakoupen pro kostel; druhý, nárožní do uličky Týnské, koupili tehdejší ředitelé stavby kostela Týnského roku právě jmenovaného k jiným potřebám kostela.

Na polední straně rynku začínalo první pořadí domů od Celetné ulice nynějším tak zvaným domem Sixtovým (č. 553), který od roku 1410 až 1418 náležel slovutnému *Mikulášovi z Okoře*, jinak z Egerberka, nejvyššímu písaři desk zemských, a od něho byl rozšířen připojením síně čili paláce a dvou komnat domu vedlejšího (č. 554), jehož byl též majetníkem. Po něm držel jej Jindřich Lefl z Lažan, zemský heitman Vratislavský, nepochybně toliko co poručník dcery jeho Doroty. Vedlejší dům v rynku (č. 552) nazýval se *u černých dveří* (ad nigrum ostium, 1424), druhý vedlé tohoto (č. 551) *u nové měny* (ad novum cambium, 1400), třetí (č. 550) *pod škrídlicí* (ad rupos, 1429). V rohu Železné ulice stál veliký dům bohatého měšťana Václava *Geynhera* (1359, č. 548), někdy Jana *Jakubova* z rodu Velfloviců.

Od Železné až k nynější Sirkové ulici stálo osm domů na místě nynějších sedmi. Dva z nich vedlé sebe na místě nynějšího domu s číslem 480 měly názvy *u čápnů* (ad ciconias, 1371, vedlé č. 481) a *u srpů* (ad falces, 1434, vedlé č. 479). Jindy nazývalo se místo mezi tímto pořadím a radnici trhem Tandlérským; ve druhé polovici 14. století zdá se že jméno toto přišlo již v zapomnutí; domům těm říkalo se již jen vůbec „proti radnici“ (contra praetorium, ex opposito praetorii).

Od rohu nynější ulice Sirkové dále počítaly se ještě tři domy v rynku. První z nich (č. 462) slul *u volku* (ad bovem, 1412), druhému (č. 461) říkalo se *u Křištofora* (ad Christophorum, 1429). Tento stál v rohu úzké uličky, kterou se chodilo ku kostelu sv. Michala, a proti němu ve druhém rohu též uličky třetí (č. 460), jenž zadní zdí dosahoval až k tomuto kostelu. Od dávna bývala v něm modlitebna v prvním poschodí s oknem do téhož kostela. Roku 1405 dal majetník toho domu, Purkart z Aldemburka, udělati z modlitebny této kapli s okny dvěma pěknými, a dole druhou kapli v kostele, ku které se mělo choditi z domu jeho po schodech točitých, vše dílem skvostným a nákladným.

Vedlejší dům (polovice č. 459), řečený *u Mouřenínů* (ad Aethiopes, 1416) počítal se již do *trhu Ovočného* (forum fructuum, forum pomorum). Tak nazývalo se nynější Malé náměstí. Krom prodavaček ovoce měly však tu také vlasaři čili věnečníci své místo; totiž po východní straně a odtud ještě dále po celé nynější podsíni obrácené do Linhartského plácku; pročez domy na této straně (č. 4 až 13) i také několik v protějším poradí (č. 142 až 139) nazývaly se také na trhu *věnečnickém* (in foro crinalium, krenzelmarkt).

V domě u Mouřenínů bývala lékárna někdy Augustina apotekáře (před r. 1400), a ob dům (druhy na místě č. 459) dále v domě *u lilium* (č. 458 r. 1405) druhá lékárna, někdy Onofora, potom (1405 oc.) Rudolfa apotekáře. Ostatek toho poradí zaujímaly domy *u zlatého orla* (ad auream aquilam, 1429 č. 457), *u kozlů* (ad hircos 1409, č. 456) a natožní (č. 455) *u kapra* (ad carponem 1424).

V rohu protějším na západní straně trhu (č. 144) byla zase lékárna, totiž *Angela* Florentského, někdy dvorského lékárníka císařova Karlova, a po něm dědice jeho Loysy čili Ludvíka apotekáře (od r. 1408). Vedlejší dům v tom pořadí (č. 143) sloul u *bílého lva* (ad album leonem, 1419), a první za ním (č. 142) u *pštrošů* (ad strutiones, 1405); neboť byli na něm pštrosové namalováni; později, náležev měšťanu Jan-kovi Ochsovi (1413—1419), začal se nejspíš dle něho nazývat u *vola* (ad bovem, 1427). Dále byly jen ještě dva domy (č. 141 a č. 140 a 139), kdež nyní jsou tři až do rohu.

Na protější straně odtud, *mezi věnečníky*, byly krom ná-rožního domu z rynku (č. 4) veskrz domy malé. První vedle tohoto domu nárožního (č. 5) nazýval se u *vlků* (ad lupos, 1416), třetí (č. 7) u *raků* (ad cancos, 1406), a čtvrtý (č. 8) u *hřebení* (ad pectines, 1408).

Když se z rynku Staroměstského vstoupilo do úzké uličky, kterou se chodilo k Týnu (in platea, qua solent transire ad Laetam curiam), spatřoval se po levé straně tak jako nyní za domem u bílého zvonu ještě jeden dům (č. 629) řečený u *duhy* (in qua iris est depicta, 1404), a za ním šla druhá ještě užší ulice zase v levo, do které s jedné strany sáhaly toliko zadky domů z rynku; druhou stranu zaujímal nárožní dům za duhou (č. 628), který od roku 1361 až do posledních let krále Václava IV náležel měšťanské rodině *Nindertheimerů*. Za ním byl po té samé straně uličky pivovár a sladovna i také domek rovněž jim náležející, který sloul domem jejich zadním (č. 611); později pak říkalo se mu také u *pekle* (in inferno, 1429). V uličce k Týnu po pravé straně, když se přišlo z rynku, stál za nárožním domem, to jest potomní školou Týnskou, do roku 1365 i snad něco déle ještě jeden dům již na místě nynějšího kostela Týnského, a to dům na onen čas znamenité velikosti, proti domu u duhy i ještě také proti domu *Nindertheimerovu*; z čehož viděti jest, že se tehdejší velikost kostela Týnského zdaleka nerovnála nynější.

Kdež se z rynku jde do Celetné ulice, stál za nárožním domem po levé straně předně dům řečený u *tří králů* (ad

tres reges, 1393, č. 602), za ním pak dále dům staropamátný, který před časy knížete Soběslava I býval špitálem pro eizi příchozi, darováním pak od něho (1135) stal se jménem kapituly Vyšehradské (č. 601) a býval příbytkem správce kostela Týnského, od ní dosazovaných. Nedlouho předtím, než se kapitula narovnáním s Frencllem Jakubovým roku 1325 vyhradného práva dosazování faráře ku kostelu Týnskému zbavila, postoupila domu tohoto Štěpánovi z Tetína synovci probosta Vyšehradského Jana právem zákupným, za jistý plat roční (1322). Od něho přešel dům týmž právem na měšťana Pražského Johla Rupertova; od jeho pak dědice, Ondřeje Rupertova, koupili jej roku 1365 osadníci Týnští, a učinili jej potom *farou* svého kostela, jakž jest podnes.

Dle výslovných svědectví dotýkal se dům tento *kostela Týnského*, tak že některou částí byl podepřen na zeď kostela; z čehož dá se souditi, že starý kostel Týnský, prvotně jako to kostel špitálský k domu tomuto přistavený, stál na východní straně od něho, vedlé místa kostela nynějšího. Byl to kostel malý, ač i v tomto prostranství větší než některé jiné tehdejší kostely farní v Praze. Pokud s jistotou známo, bylo v něm sedm oltářů, možná však, že o některý více; totiž: 1. velký *oltář panny Marie*, nadaný ode dvou z nejbohatších měšťanů Pražských, Jakuba Bolkova z rodu Veltloviců a Václava Geunhera; potom dva oltáře, postavené v *kryptě* neboli snad ve kryptách dvou, ježto byly každá po jedné straně kostela; z nichž jeden byl 2. sv. *Šlůstného a Zbožného* (Felcis et Adacti) i sv. Marty, založený od měšťanského rodu Planerů, potom nové roku 1360 od Václava Planera faráře v Lysé a sestry jeho Elšky Rokycanské vystaveny a nadaný; druhý 3. sv. *Prokopa* a sv. Maří Magdaleny, založený od téhož Václava Planera, již kanovníka Pražského, Vyšehradského a Boleslavského, a Elšky sestry jeho roku 1368; ostatní pak oltáře 4. sv. *Kateřiny* s nadáním od měšťana Johla Steklíce; 5. *Všech Svatých*, s nadáním mše od Sibota z Benešova; 6. *dvanacti svatých apoštolů*, s nadáním od Ješka Rotha; 7. *Božino těla* a sv. *Václava*, nadaný od měšťana Mikuláše Sidersekla a

... kostela Týnského. Věž se zvonem
... při událostech roku
... přistavená, mezi

... s kapitulou Vyše-

... dostalo společně
... (1325).

... kostela, nepochybně

... o odkazu souseda

... panny Marie před

... na dílo takové veli-

... rovněž tak jisté: může

... Karlem IV

... Když však

... Rupertova, stalo

... rozměru; nebo dům

... a tak některá

... novému stavení, a jen

... k tomu přikoupili osad-

... velký dům

... a v letech

... Roku 1380 byla

... presbyteria pobočních

... vystaveny. Neboť toho

... Zbožného přenesen

... po straně nového kůru,

... nového kostela. Roku

... stavený oltář *sv. Jana*

... lodi a v pozděj-

... místo. Téhož pak času

... na svém místě v novém

... Franka Terklera, hlavního

... druhou mši založil

... i snad ně-

... starý kostel Týnský

snad asi v těchto letech rozbořen, a někdejšího místa jeho užito napotom za *hřbitov*. O dalším pokračování ve stavbě nového kostela dá se poněkud souditi z let zakládání nových oltářů v něm, zvláště ze založení oltáře sv. *Lukáše* r. 1388, který stál při druhém sloupu svobodně stojícím na levé straně, od velkého oltáře počítajíc. Musly již tehdáž poboční lodě i se sloupy prostředními státi buď celé buď aspoň s některou částí: a nad prostředkem kostela byl nepochybně nějaký prozatímný strop, pod kterým se konaly služby boží. Roku 1402 připomíná se také již jedna z nových věží, ve které tehdáž založen oltář sv. *Bartoloměje*; musila tedy již byti vyhnána do některé výškv. Konečně roku 1410 děje se také zmínka o „nové“ kapli na hřbitově kostelním, kterouž míní se nejspíš kaple vedlé sakristie po pravé straně kostela, tedy na místě starého kostela *Tynského*, kdež nyní jiný nevkusný přístavek se spatřuje. Vysvěcen v ní tehdáž oltář sv. *Eustachia*. V letech potomních stavělo se nepochybně o hořejších částech kostela a věží až do vypuknutí velkých bouří po smrti krále *Václava IV* (1419), které toto dílo podobně jako stavbu kostela sv. *Víta* přetrhly.

Roku 1404 jmenují se měšťané dva, *Peter Smelczer* a *Otto Schautler*, mistři stavby kostela panny *Marie* před *Tynem*, i rozumejí se jimi hospodářští ředitelé této stavby. O mistřích stavitelích, kteří konali velké dílo samo, neděje se pohříchu nikde žádná zmínka.

Krom sedmi oltářů svrchu vypočtených, které stály prvotně ve starém kostele a odtud do nového se přenesly, lze vypočísti ještě 17 jiných, které v čase od roku 1380 až do smrti krále *Václava* mezi stavbou kostela buď nové byly založeny, buď aspoň ponejprv se připomínají; totiž 8. oltář sv. *Petra a Pavla* i jiných apoštolů, založený r. 1380 *Lyem krejčím*, *Petrem Latoméřickým* a *Jindřichem Lvovým* sousedy *Pražskými* a opět nově vyzdvižený od dědiců jejich roku 1396. 9. sv. *Bartoloměje, Lazara a Marty*, založený téhož roku (1380) od *Ješka z Hory*; 10. sv. *Mikuláše*, založený ode *Lva krejčího* a těchž druhých dvou sousedů, spoluzakladatelů oltáře sv. *Petra a Pavla*.

(1383); 11. *sv. Jana křtitele* v presbyterii levé lodi, založený Annou manželkou Jana Litoměřického roku 1384; 12. opět oltář *sv. Petra a Pavla* apoštolů, založený Františkem Kamařem r. 1388; 13. oltář *sv. Lukáše evangelisty a Vavřince* mučenníka, založený r. 1388 od Vavřince syna někdy Martina kramáře, který prvé mínil založiti oltář *sv. Mikuláše*, ale když jiní jej se jménem tímto předešli, přenesl úmysl svůj na jiné; 14. oltář *sv. Jeronyma*, při kterém roku 1394 Sigmund Huler, královský podkomoří, a bratr jeho Ondřej založili druhého oltářníka; 15. oltář *sv. Šimona a Judy* založený r. 1395; 16. nový oltář *Božího těla*, založený r. 1396 od Hensla z Bělé, jednoho ze spolupatronů staršího oltáře *Božího těla a sv. Václava*, kterýžto se od toho času nazývá pouze oltářem *sv. Václava*; 17. oltář *sv. Bartoloměje* apoštola v nové věži, jejž založil r. 1402 Herdegen Falcner z Normberka; 18. oltář *sv. Jana evangelisty* (1403) neznámého zakladatele; 19. *sv. Alexia a Brigitty*, založený r. 1404 měšťanem Jindřichem z Falknova; 20. opět oltář *sv. Petra v okovích a sv. Pavla* na víru obrácení i *sv. Václava*, jejž roku 1405 nadal Dětřich ze Cách v kapli neznámé polohy, založené od příbuzného jeho někdy Jana ze Cách, již asi 20 let předtím; 21. oltář *nejsv. panny Marie a sv. Alžběty* (1409); 22. oltář *sv. Eustachia* a duší všech věřících zesnulých v nové kapli na hřbitově, založený od Františka Rokycanského; 23. oltář *sv. Perpetuae a Felicitatis* i svatých Mládátek, založený r. 1411 od kněze Prokopa Bartova od Kokotů; konečně 24. oltář *sv. Anny* (1417).

Nejblíže za novým kůrem kostela Týnského bral začátek starožitný *Týn*, dvůr prostranný, do kterého cizí kupci povinni byli vjížděti se svým zbožím hned při svém příchodu do Prahy, zaplatiti clo čili ungelt a podrobiti se jiným předepsaným pořádkům. Vedla do něho dvojí vrata, přední za kostelem Týnským, zadní proti *sv. Jakubu*, jak se posud spatřují. Ve dvoře nacházela se váha, jakož i jiné všelijaké zařízení za příčinou vybírání ungeltu; byla tu tedy od starodávna také rozličná stavení k tomu potřebná, kdež přebývali lidé mající službu pánům; byla tu také hospoda pro příchozí a potahy jejich.

Majetníkem toho všeho byla dle darování knížete Bořivoje II. kapitula Pražská, která však za těchto časů Týn se všemi svými dýchody z něho obyčejně pronajímala. Nájemník, vždy některý zámožný měšťan Pražský, nazýval se hospodářem Týnským. Mimo to nacházela se v Týně také slévárna na cín, která stála pod správou městskou. Časem hleděli kanovníci roznožiti příjem svůj také prodáním městišť k vystavení několika soukromých domů v Týně, z kterých se potom odváděl roční plat kapitule. Takovéto domy stály jmenovitě po jižní a i po východní straně dvoru, ježto stavení určená pro vlastní potřebu veřejnou zaujímal blavné stranu západní a půlnoční, tak se spatřuje podnes.

Při jihovýchodním rohu Týna stál již svobodný měšťanský dům (č. 646), který nepříslušel k němu, a podobně stály po celé půlnoční straně ohrady jeho domy měšťanské, zde časem přistavené v pravém pořadí ulice, kterou se chodilo od rynku k masným krámům Staroměstským (*platea ad maccella carnum transeundo*). První dům v ulici této klikaté, která měla již tehdyž aspoň tolik všelijakých rohů a koutů jako nyní, nejbliže předních vrat Týna (č. 630) nazýval se u stříbrného neboli zlatého prstenu (*ad annulum argenteum* 1427. *ad annulum aureum* 1429), druhý (č. 631) u *Heleny* (1405), třetí (č. 632) dům *Temný* (*domus tenebrosa*, 1424). Čtvrtý (č. 633) byl nárožním na druhém konci ulice, vedlé něhož stály ještě dva domy obrácené proti sv. Jakubu. Druhý z nich (č. 634), který dosahoval k zadnímu průčelí Týna, sloul u *tří obrazů* (*ad tres imagines* 1426, také *domus sculpta* 1425).

Po druhé straně této ulice, která brala začátek vedlé předního domu Nindertheimera, stálo sedm domů. Třetí z nich v tomto pořádku (č. 625) nazýval se u *holubů* (*ad columbos*, 1429). Za ním byl malý dům *lekýnů* (č. 624), založených tudíž od někoho z rodiny Štuků již před r. 1365), dále (č. 623) dům u *červeného kola* (*ad rubeam rotam*, 1418); potom dům u všech stran jinými domy obstoupený (č. 622), tak že jeho vrata šla do této ulice a jiný východ byl úzkou uličkou na stranu proti dlouhé třídě (vedlé č. 618, jemuž se na začátku

15. století říkalo *dvůr Fikérův* (curia Fickerii) dle staršího nějakého držitele. Hned vedlé vrat tohoto dvoru začínal se dům nárožní, řečený *u železných dveří* (ad ferreum hostium. 1411. č. 621), k němuž někde v rohu přistaven byl jakýsi malý domek, nyní již zmizelý.

Ulicí touto přicházelo se na prostranství někdy veliké, kudy musil bývati volný příjezd k Týnu, které však nyní bylo již větším dlem zatěsnáno klášterem sv. Jakuba a jeho příslušenstvím. Vedlé domu u železných dveří právě zmíněného stál na západní straně tohoto prostranství dům řečený *u registra* (ad registrum. 1429. ještě na místě čísla 621), vedlé něho dům někdy Václava Rolla (před r. 1400), který se dle pozůstalé manželky jeho Doroty později nazýval *u černé Důry* (ad nigram Dorotheam. 1416. č. 620), a dále ještě jeden dům nárožní (č. 619).

Ob ulici dále začínalo se půlnoční pořadí téhož prostranství dvěma domy (č. 702 a 701), za kterými dále bývala ulička nyní zmizelá, která vedla do Dlouhé třídy. V této uličce byly po prave straně zastrčeny dva domy mimo druhý nárožní dům (č. 700), který sloužil *u tří lící* (ad tres facies. 1404). Dále následovalo ještě pět domů, jak pojedn. až k jiné uličce do Dlouhé třídy na konci tohoto pořadí (č. 699 až 695).

Proti domům v pořadí na této půlnoční straně stály *masné krámy* Staroměstské. Byly dvojí dle dvojí národnosti v Praze, české a německé. Každých bylo do počtu 50. Masné krámy *německé* (macella Teutonica) stály na téměř místě, kdež jsou masná krámy *masné*, s jedním vchodem od západu, druhým od východu a ve dvou pořadích proti sobě, z nichž jeden byl obrácen proti domům právě popsaným, druhé proti domům u kláštera sv. Jakuba. Východní konec byl proti domu u tří lící (č. 700). Zde začínaly se v téměř směru masné krámy *české* (macella Bohemica) též jedním pořadím obrácené proti domům až proti č. 697, druhým proti domu u kláštera. V uličce napecvané mezi krámy českými s jedné a německými s druhé strany takž i u východního konce krámy *české* stáli také domy, v nichž byli kteří prodávali droby.

Celé prostranství od obojích těchto masných krámů až ku kostelu sv. Jakuba zaujímaly místnosti *kláštera sv. Jakuba* řádu menších bratří (*monasterium S. Jacobi, sent Jacobs munster*). Polohou a rozdělením těchto místností podobal se klášter ten velice klášteru bratří poustevníků sv. Augustina u sv. Tomáše na Malé straně; a nádherou svých budov i oblibou obyvательства Pražského, jak nižších tak vyšších stavů, jistě spíše jej převyšoval, než by se mu byl nerovnal, toliko nezapomínalo se nám tolik zpráv o něm, co se toho týkalo, jako u onom.

Kostel sv. Jakuba byl ve své nynější velikosti, však v celé čistotě a plnosti gothických forem, nyní pozbyté, během 14. století vystaven na místě staršího, buď menšího buď chatrnějšího, kostela, který stával po prvotním založení kláštera za krále Václava I. Již roku 1339 stavělo se o novém kóru. Učinil ohled k tomu odkaz měšťan Pražský Konrad z Litoměřic, a založil také věčnou lampu v kaph, kterou byl již vystavil u sv. Jakuba. Roku 1374 vysvěcen jest kostel dne 16. Července arcibiskupem Pražským Janem Očkem z Vlašimě. Podivno, že již za uměleckého věku Karlova neb Václavova přistaven byl k němu za kórem mezi pilíři v stranu polední domek jakýsi k pořízení oplatků.

Po levé straně od kostela byl *ambit*, jako u sv. Tomáše, který spojoval kostel se stavením klášterským. Sloužil jistě rovněž jako tam za oblíbené místo pohřební pro znamenitější osoby, nemáme však výslovných zmínek o tom. Roku 1368 připomíná se toliko, že sestra arcibiskupa Jana Očka z Vlašimě, Anna Kateřina, a Markéta manželka bratra jeho Pavla z Jenšteina byly pochovány u sv. Jakuba. Však také Kateřina dcera císaře Karla, vdova po Ottovi markrabí brandenburském, pohřbena u sv. Jakuba, nejspíše v kostele (1386). V prostranném *refektáři* kláštera držely se i v těchto časech některé sněmy zemské a jiná shromáždění. Na východní straně od stavení klášterského bývala snad *zahrada*; na půlnoční straně dosahoval *dvůr* až k masným krámům čím vlastně k malé uličce, která vybyvala mezi krámy a obytelní zdi jeho. Do uličky mezi českými

a německými krámy šla *sadní vrata* klášterská z dvoru tohoto, a ve dvoře nacházel se po straně východní blíž krámů českých *pivovár* kláštera (vedlé č. 686).

Někdy snad bývalo podél východní strany ohrady klášterské širší otevřené prostranství; za těchto však časů stála tam již řada domů tak jako nyní; z nichž první, dosti veliký (č. 676), hned za křem kostela sv. Jakuba, sloužil *u sůvy* (ad noctuam, 1426); při posledním (č. 686), v rohu blíž konce českých masných krámů, nacházely se jatky čili *šlachtát*.

Proti domům těmto stálo, jak se podnes spatřuje, druhé pořadí domů, beroucí začátek hned z uličky do Dlouhé třídy v koutě blíž východního konce českých krámů masných a těchto jatek, kdež se neříkalo jinak než vůbec *za masnými krámy* (retro maccella carniū). Pořadí toto bylo hned v těchto místech přetrženo dvěma postranními ulicemi, které vedly přímo až ke zdi městské. První byla, kdež jest i nyní, proti jmenovanému *šlachtátu*, a byl v ní na levé straně opět *šlachtát* (č. 691) jiného držitele, za ní pak v uličce, vedoucí vedlé samé zdi městské v levo ke bráně ve Dlouhé třídě, byl jakýsi *dvůr obecní* (curia dominorum, na místě č. 722). Poslední dům po pravé straně v ní (č. 689) stál zrovna proti věži, která se tu vypínala nad příkopem městským. Druhá ulice, s touto souběžná, začínající se jen o dům (č. 685) dále, jest nyní na předním konci zastavena průčelím hostince řečeného u Karlových Varů (č. 682 a 683). Za touto ulicí čili za posledním domem jejím po pravé straně (č. 684) připomíná se v koutě proti zdi městské ještě jakýsi *doměk sádušní*, to jest nejspíš bekyněmi obydlený (domus animarum, 1407).

Na místě starší části hostince u Karlových Varů (č. 682) staly tři domy vedlé sebe; z nichž prostřední byl toliko malý domek s pivovárem; krajní ke straně polední, o málo větší, stál vedlé uličky nyní zavřené, kterou se chodilo z těch stran ku kostelu sv. Benedikta. V koutě v pravo za touto uličkou byl domek *bekyní Fiedlorých* (r. 1404, v zadní části č. 673); dále pak šlo ob výstupek ještě šest domů v pořadí až proti *u sůvy*. V jednom z nich (č. 679) byla starodávná lázeň,

řečená na hrobce (in colle, uf dem hubel), již roku 1335. Nárožní dům proti sůvě (č. 675) vyznačoval se obrazem sv. Vavřince, který na něm byl namalován (1415).

Navrátíce se odtud něco zpátkem mimo kůr kostela sv. Jakuba, spatříme proti polední straně tohoto kostela a proti zadním vratům Týna dům veliký a starozitný, jenž nyní slove u Šupartů (č. 647). Mám za to, že v tomto domě přebývala někdy královna Eliška a po ní syn její Karel za prvního vládnutí svého roku 1333. Jistě jest, že potom nalezl *králi Janovi*, kterýž sobě v něm roku 1335 mnoho dal stavěti a potom v něm přebýval s dvorem svým. Karel IV. daroval jej již roku 1348 Fridrichovi markrabí míšenskému do jeho života († 1349), a později opět synům jeho Fridrichovi, Baltazarovi a Vilémovi (1361), aby v něm přebývali. Odtud nazýval se až do 15. století domem neb *dvorem míšenským*, až někdy před rokem 1415 dostal se držitelům jiným, stavu městského.⁴⁹⁾ Vedle něho stál proti kůru kostela sv. Jakuba jiný velký dům (č. 648), a dale skupení domů řečených od starodávna v *Templu*, snad že někdy městiště jejich náležela řadu Templářů. Tyto domy činily uličku, ve které po obou stranách dosahovaly až k Celetné ulici. Při vchodu do ní z této ulice náležel dům narožní po levé straně (č. 589), který se podnes nazývá *Templ*, na začátku 15. století *bekyním*; za ním stály ještě 4 domy (na místě č. 648) až k velikému domu proti kůru sv. Jakuba posledně zmíněnému. Po pravé straně stály čtyry domy za sebou na místě nynějšího hostince u zlatého Anděla (č. 588); z nich nejzadnější náležel od r. 1416 i s malým domkem přistaveným (č. 651?) panu Janovi Hájkovi z Hodětína, mistru kuchyně královské; dále pak ještě dva domy znamenité. První z nich náležel od r. 1359 až 1364 opatu a *klášteru Skalickému*, potom panu Tímovi z Koldic (1364, 1365), v letech 1370 do 1375 jak se zdá klášteru Sázavskému; později panu Hyncíkovu Pluhovi (1392) a nedlouho potom (před r. 1405) Vlachutkovi z Waitmile, vrchnímu písaři královu; po němž

⁴⁹⁾ Snad po smrti řečených tří markrabí, a nichž nejmladší Vilém zemřel r. 1407.

spadl na krále, a od krále Václava konečně darován panu Petrovi *Zmrzlíkovi* ze Svojšína, nejvyššímu mincmistru na Horách Kutných (1410). Druhý dům, nárožní proti kůru sv. Jakuba a domu u sůvy, kdež se nyní nachází tak zvaná Kopmanská zahrada, náležel roku 1359 i předtím Konradovi Rotlevovi čili Červenému Lvů, a nazýval se rovněž *u červeného lva* (ad rufum leonem, 1406). Roku 1411 koupil jej pan Petr Zmrzlík mincmistr, a odtud prosluly tyto dva domy vedlé sebe společným názvem *domu páně Zmrzlíkova* (č. 649, 650).

Východně od těchto posledních dvou domů v Templu spatřoval se malý čtyrhran domů, ulicemi a uličkami zrovna tak jako nyní ohražený, ve kterém na začátku 15. století mezi jinými domy stály neméně než tři domky bekyňské, jeden na západní straně proti domům Zmrzlíkovým, *bekyň Bolkových* (v části domu č. 669, ne v rohu). druhý na jižní straně. *bekyň Fránových* z Brna (část č. 665). a třetí na půlnoční straně (č. 670) *bekyň Kadanského*. jakž nazývaly se dle svých nadatelů.

Také na protější straně uličky půlnoční při tomto čtyrhranu, do které se vcházelo od nárožního domu s obrazem sv. Vavřince (č. 675), stál hned vedlé tohoto domu ještě jeden domek *bekyň* (část č. 674) někdy *Pillungových* (1409), později *Nindertheimerových* (1415). dále pak za ním dva domy výstavné. První, menší (č. 674), náležel od r. 1409 sekretáři královskému Janovi z Aujezdce. Po jeho smrti daroval jej král Václav Jindřichovi Kolmanovi, mistru kuchyně královské (1412); od něho pak koupil jej téhož roku vrchní písař královský Jan z Bamberka, vůbec *mistr Hána* řečený. Druhý z těchto domů, který byl větší svými částmi zadními, schovanými mezi okolními domy (č. 673), držel r. 1408 a snad již dříve kanovník Pražský Václav Nos z Olomouce, arcijahen Bechyňský a vrchní písař králův. Od něho koupili jej roku 1411 dva dvořané stava duchovního společně. Jakub děkan Vyšehradský, rovněž vrchní písař králův, a Jakub farář Bečouský, nejvyšší písař komory královské, i rozšířili jej ještě více do zadu přikoupením místa, které dosahovalo až k domu

vedle lázně na Hrobce (č. 677). Roku 1416 koupil týž dům Jan ze Smržova a z Kostelce, oblíbený sekretář krále Václava a purkrabí na Běle.

Tento dům stál vedle malé pokoutní uličky, nyní zahrazené, kterou se chodilo k sv. Benediktu; v druhém pak rohu též uličky nazýval se dům malý vedlejší (č. 672) u šachovnice (ad scacabulum, 1436.). Odtud vedla úzká ulička, která posud jest, v pravo do ulice větší, kterou se chodilo k bráně sv. Benedikta pročež nazývala se také prosto *ulicí sv. Benedikta* (platea S. Benedicti).

Mimo šest domů ze čtyřhranu výše zmíněného obrácených do této ulice, stalo v ní po levé čili půlnoční straně ještě pět domů od oné úzké uličky až ke bráně (č. 662, 661, 660, 658 spolu s 659? a 657). Veskřz byly to domky nepatrné, mimo jeden (č. 658), kterýž byl *farou sv. Benedikta* (curia plebani S. Benedicti). Poslední, hned za farou (č. 657), sloužil za školu u sv. Benedikta.

Mám za to, že vsecky tyto domky hned od pokoutní uličky vedle domku posledně Jana sekretářova ze Smržova až ke škole a ke zdi městské tudíž náležely prvotně k ohradě kláštera čili kommendy *rytířů německých u sv. Benedikta*, od které byla městské teprv časem odprodána k vystavení jich, snad, jak byl obyčej, pod platem ročním. Ohrada pak sv. Benedikta zaujímalá celé prostranství od těchto domů až k uličce již výše zmíněné, kudy se chodilo na hřbitov sv. Benedikta a k stavením v ulici za masnými krámy ke zdi městské, první s této strany. Jak nezbyvá již ani nejmenší památky z kostela a ze stavení náležejících ku kommendě sv. Benedikta (nebo vše obráceno jest v zahradu nynějšího ústavu pro šlechticny, č. 655); předece aspon ze souvěkých zmínek o domech tu však dá se poněkud určití položení těchto budov. Fara sv. Benedikta, do které se vcházelo z ulice téhož jména, byla jako popřední dvorů neb stavení konventskeho, které se rozkládalo vzadu za domky toho pořadí dále. Teprv za tímto stavením v stranu půlnoční stal *kostel sv. Benedikta se hřbitovem*, který se musil začínati již před hlavními dveřmi

kostelními na straně západní, protože k němu vedla ulička vedlé krajního domku na místě nynějšího hostince u Karlových Varů. Na tomto hřbitově pak stál proti témuž domku ještě zvláštní dům náležející klášteru, vedlé něhož *ořech* se připomíná roku 1429. V kostele sv. Benedikta byla jedna *kaple* založena Hankem kancléřem krále Václava IV před r. 1409; a vedlé kostela byla přistavena kaple s *oltářem sv. Petra a Pavla* apoštolů i sv. Anešky, založeným r. 1395.

Po pravé čili polední straně ulice sv. Benedikta stával ve 14. století vedlé samé brány na místě nynějších Královských kasáren (č. 654) jakýsi malý dům, ale vedlé něho hned druhý dům velký a starodávný, který již někdy za času krále Václava I nebo Přemysla Otakara II náležel *Pitrolfovi*, tehdejšímu podkomorí království českého (1235—1258). Neznámo jakým způsobem, ale snad odkazem od téhož, dostal se řádu rytířů německých, od nich pak z usnešení celé provincie česko-moravské z nějakých zvláštních ohledů darován jest r. 1332 Janovi proboštu Vyšehradskému, pobočnímu synu krále Václava II, který jej potom držel i když se stal biskupem Olomouckým, roku pak 1345 daroval jej klášteru panen-skému sv. Ducha, jehož byl spoluzakladatelem. Od kláštera tohoto koupil jej po některém čase (snad mezi léty 1365 a 1370) pan Tuma z Koldic, mistr komory královské, kterážto koupě roku 1386, již po smrti pana tohoto, došla stvrzení arcibiskupova. V některém pozdějším roce konečně zjednal si je král Václav buď koupí buď jiným způsobem dům tento s domem velkým někdy Velkoviců vedlé brány u nynější Prahy velké i snad ještě s několika menšími domy okolními, a stáhl je vše v celém prostoru od brány sv. Benedikta až ke bráně této druhé zvané přívěsk královské. Odtud napojilo se celé toto velké stavení domem královským (*curia regis*).

U této velké brány sv. Benedikta na někdejší domem královským Jana Olomouckého a pozdější arcibiskupovy se nacházel i malý, menší dům bývalý přívěsk ke dvoru královu; a ten stál také někdejší přívěsk menšího domu po pravé straně ulice sv. Benedikta, jenž tam až pak stával. Na začátku

15. století nebylo tam již žádných více, krom tří na začátku té ulice proti domům v Templu (č. 653 a dva na místě č. 652), kdež se dva spatřují podnes; potom však dále stály ještě čtyry domy na místě nárožního domu někdy hrabat Pachtů (č. 585), z nichž poslední dotýkal se dvoru králova s druhé strany, totiž kde se přicházelo k němu z Celetné ulice.

Ulice celetná (platea czaltenariorum, czeltenariorum, také czeltneri, czeltenarii; německy czeltnergass) začínala se, když se přicházelo z rynku, po levé straně domem starodávným stojícím na rozcestí (č. 600), který se již brzy po polovici 14. století nazýval německy *uf dem steif* (1364), později česky *u hřebene* (ad pectines, 1422). Za ním stávaly někdy domy v ulici po levé straně, kudy se chodilo k sv. Jakubu, které nyní již veskrz připojeny jsou k domům v Celetné ulici co zadní části. Již na začátku 15. století zůstával z nich však jeden toliko, tehdejší Mikuláše Schautlera (1413), až v koutě v pravo od domu někdy markrabí míšenských (totiž v zadní části č. 595), od něhož dělila jej slepá ulička. V Celetné ulici samé stály po té straně větším dílem domy oupravné, náležející zámožnějším měšťanům. První, hned vedlé hřebene, (č. 599) sloul *u dítek* (ad pueros, 1429), druhý (č. 598) *u červeného* a později *u zlatého jelena* (domus ruffi cervi 1366, ad aureum cervum 1428). Úzká ulička, nyní zobrazena, dělila jej od domu následujícího (č. 597). Jeden z dalších domů v témž poradí (č. 595) jmenoval se *u koz* (ad capras, 1413). Za ním byly ještě tři menší domy (č. 594, 593, 592) až ke druhé uzke uličce, překlenuté fortnou čili vraty, kterými se vcházelo do školy čili *kolleje juristské* (schola neb scholae juristarum, collegium juristarum; č. 591).

Byl to dům někdy Frencla Jakubova neb aspoň potom synů jeho (1361) a později jednoho z nich Pešla, komorníka císařova Karlova (1364), se všech stran za jinými domy zastřešený. Dosahoval vzadu až k domu markrabí míšenských (č. 647) a ke druhému velkému domu (č. 648) proti kostelu sv. Jakuba; a byl k němu s druhé strany přístup zmíněnou uličkou v koutě mezi domem míšenským a domem Schau-

flerovým i zadní částí domu u koz (č. 595). Roku 1373 koupil jej císař Karel od Pešla komorníka, a daroval universitě juristů tehdáž právě zřízené, kteráž tu měla odtud své veřejné školy a místnosti ke všem jiným svým výkonům. Hned v prvních létech potom přispůsobili sobě právníci sami dům ten lépe k těmto potřebám. Šestý rektor jejich, Jan Slepek, dal učiniti malby nad obojími dveřmi domu a vydlážditi uličku ke hlavním vratům (1378). Potom pak roku 1383 vystaveny jsou ve dvoře nové školy práva duchovního, a nad nimi *síně velká* a slavná s kathedrou a s lavicemi omříženými k soudům, radám, volbám a jiným řízením. — S druhé strany uličky z Celetné ulice ke školám juristů stál ještě jeden dům (č. 590), a za ním hned domy v Templu, kterých polohu jsme již vypsali.

Těž pravá strana ulice Celetné, přicházejíc z rynku, slyňula zvláště v první své polovici domy většími a důkladně stavenými. Vedlé domu Mikuláše z Okoře, který jsme uvedli co poslední v rynku (č. 553), byl jiný tehdáž velký dům (č. 554 spolu s č. 555), řečený *u srpů* (ad falces, 1407), který roku 1407 koupila manželka jeho, paní Voršila, potom pak pan Mikuláš prodal jej (1414) Erhartovi Fictumovi, podržev palác a některé jiné části, kteréž připojil k onomu svému domu vedlejšímu. Za prvním domem dále (č. 556) vedla ulička v pravo, nyní s té strany zahrazená, která dle někdejšího majetníka Oldřicha Plaiera (před r. 1360) nazývána jest *ulíčkou Plaierovou*, a později německy skráceně *plaigessel*. Druhý dům za touto ulíčkou (č. 558), největší v tom pořadí, nazýval se *u červených zvonů* (ad rubeas campanas, 1435), čtvrtý (č. 560) *u císaře* (ad Caesarem, 1426), pátý (č. 561) *u vrše* (ad sagenam, 1426), šestý (též č. 561) *u Antonina* (ad Antonium, 1426). Osm jiných domů bylo ještě dále tak jako nyní až k rohu proti Templu (č. 562—569).

Ve druhém rohu odtud dále po též straně, již proti ulici za Templem, stál na místě někdejšího generalného kommanda (č. 587) jeden z nejpřednějších a nejnádhernejších domů v Praze, jehož starší příběhy nejsou nám známy, až se stal majetníkem

jeho Jan Brunonův, probošt Lübecký a později biskup Kaminský, kancléř krále Václava IV, krátce obyčejně pan Hanek nazývaný; odkudž ještě i v pozdějších časech nazýván dům tento domem čili *dvorem Hankovým*. Po smrti Hankové roku 1409 spadl na krále, a užívalo se ho odtud ku potřebám dvoru královského, jenž sídlil tudíž na blízce ve „dvore králově“. Roku 1413 připomíná se v něm jisté shromáždění rad královských v malé světnici, kdež byly nahé lazebnice (*nudae lixae*) namalovány. Panu Hankovi náležel také menší dům vedlé tohoto velkého (č. 586), jejž král Václav po jeho smrti daroval služebníku jeho Albertovi Sworzholecovi. Za tímto domem stály ještě dva domky proti dvoru královu (na místě č. 982), z nichž krajní již vedlé brány proti sv. Ambroži.

Od západního křídla domu Hankova bralo začátek *Nové tržiště* (*novum forum, neuer markt*) neboli *trh Svatohavelský* (*forum S. Galli*), kterým byl někdy král Václav I rozšířil Prahu na této straně, velké podlouhlé náměstí, zaujímající celý nynější Ovocný trh, Rytířskou ulici, Tandlérský, Zelený a Uhelný trh, vše v souvislosti. Zcela nového založení byla zvláště dlouhá jihovýchodní strana jeho, která se proto také hned na první pohled rozeznávala od starších ulic Starého města větší pravdelností.

Na této straně byl vedlé samého domu Hankova v koutě (ještě na místě č. 587) dům, jenž asi od začátku 15. století (před r. 1403) náležel mistrům národu českého v učení Pražském a protož nazýval se *kollejí národu českého* (*collegium nationis Bohemicae*). Také domu nejbližšího vedlé (ještě č. 587) nabylí mistři čeští roku 1404, ale prodali jej roku 1413 k nadání královny polské Hedviky pro studenty litevské v Praze, vyjma dva pokoje, jejichž dveře obráceny byly k staršímu domu národu českého, i se sklepem pod ním. Odtud se dům tento nazýval *kollejí králové* (*collegium reginae*). Vedle něho stal dům (č. 573), který již o mnoho dříve náležel k učení Pražskému, totiž *kollejí krále Václava* (*collegium regis Wenceslai*), od tohoto krále roku 1381 neb něco dříve založen pro mistry svobodných nauk. Mimo jeden dům bez zvláštního znaku

ním sloužil druhdy také dvůr s pavlačemi, které byly po stranách domu obrácených do vnitř. V prvních létech 15. století připomíná se již také prodavač knih, který měl vyloženo před kolejí Karlovou. Hlavní vrata domu nacházela se nejspíš u té straně, kde nyní; jedny zadní dveře byly do kouta mezi kolejí a ulicí Železnou.

V posledním oddělení severozápadní dlouhé strany Nového tržiště, které se kolejí Karlovou začínalo, stály tak jako nyní větším dílem zadní části domů z Celetné ulice, které však měly tehdaž méně oublednou podobu. Hned vedle koleje Karlovy byla zadní část domu řečeného u císaře (č. 560), ve které se stavělo nebo přestavovalo cca roku 1387 a zavdala byla tím příčina k stížnostem kollegiátů pro škody činné přitom na jejich stavení. Dále byla kovárna, náležející k jinému domu z Celetné ulice (č. 562), potom sladovna od domu nejbližšího vedle (č. 563); potom tři domy samostatné, u červeného koníčka (ad nigrum equulum 1404, ještě v části č. 563), u červených zvonů (ad rufam campanam, 1411, č. 572) opět s kovárnou, a malý dům u krkavce (ad corvum, 1412, č. 571). Za ním byl zase malý zadní domek, který náležel k většímu domu v Celetné ulici (č. 567), potom pivovár náležející k domu jinému vedle tohoto (č. 568), konečně malý dům nározný proti domu Hankovu a proti koleji národu českého vedle posledního domu z Celetné ulice po též straně.

Prvotně i až asi do polovice 14. století nestálo v prostředku na Novém tržišti v celém dlouhém prostranství jeho nic jiného než farní kostel sv. Havla, založený hned při vysazení nového města Svatohavelského, kteréž bylo jeho prvotní osadou. Jak se zotáh, měl kostel tento v době císaře Karla a krále Václava IV. ještě svou prvotní podobu, ve které byl vystaven za Václava I.; nebo neděje se nikde žádná zmínka o stavbách na něm. O vnitřku jeho vysvítá tolik, že byl po stranách buďto veskrz buďto se znamenitou částí rozdělen na kaple; nebo z deseti oltarů, kterých jména jsou nám známa víme o čtyřech, že stály v kaplích; o jedné z nich praví se, že byla v hořejší části kostela, čímž rozuměl se kůr nejspíše

spolu s apsidami pobočných lodí. Oltáře tyto byly veskrz buď nového založení buď aspoň nového nadání během 14. století; o starších, kterých musilo byti více, nemáme zprav žádných, jmenovitě ani o hlavním oltáři sv. Havla, který musil býti postaven zároveň s kostelem. Veskrz byly nadány od jednotlivých měšťanů Pražských, jakož: 1. oltář sv. Šimona a Judy i sv. Jana evangelisty z odkazu Jakuba čili Jekla od Věže (1344), s lampou dnem i nocí hořící nad brobem jeho v kapli téhož oltáře; 2. oltář sv. Bartoloměje a sv. Tomáše Kantuarienského, z odkazu Alžběty matky Barty Pillungova r. 1353; 3. oltář zvěstování panny Marie, z odkazu Bořuty rychtáře (1362); 4. oltář svatých panen Kateřiny a Doroty v kapli, která se nazývala farářovou, založený Menbartem z Dubče z rodu Wellfloviců, kterým náleželo podací pravo tohoto kostela (1365); 5. oltář sv. patronů českých, totiž Vít, Václava, Vojtěcha a jiných, nadaný z odkazu měšťana Jobla Steklice (1369); 6. oltář a kaple sv. Anny, kterou vystavil Jindřich cihlář a poslední vůlí svou (1375) opatřil nadáním pro dva oltářníky čili kaplany; 7. oltář sv. dvanácti apoštolů s nadáním od několika městek, vdov a dcer po členech bratrstva mladších kramářů, tak řečeného (1388); 8. oltář sv. Jana křtitele v kapli v hořejší části kostela, nadaný farářem Lanbartem, po němž podací jeho náleželo farářům sv. Havla (1392); 9. oltář sv. Erasma, s nadáním od Martina Rotleva z Koloděj (1392); a 10. oltář Božího těla, založený od Kristiny vdovy po Oldřichovi Bavorovi (1386).

Při kostele sv. Havla byl nepochybně hřbitov, jako při všech tehdejších farních kostelích v Praze. Po pravé straně pak od kostela, totiž od hlavních dveří kostelních, stála škola Svatohavelská, nejspíš při samé zdi hřbitova tohoto.

Někdy okolo polovice 14. století přenesen jest do nejzadnějšího konce Nového tržiště na straně jihozápadní trh uhlí, od čehož tato část jeho dostala později jméno *nového trhu uhlího* (novum forum carbonum, kolmarkt). Za příčinou tou vystavěna byla snad již tehdaž tak zvaná *huť uhlířská*, to jest bouda jakási ke skládání uhlí (hutta carbo-

num, gaze in qua carbones reponuntur), v prostředku tohoto místa, vedlé které asi rovněž tak dávno stála *kovárna*, připomínaná ponejprv roku 1361.

Větší proměna stala se s Novým tržištěm, když asi roku 1362 postaveny jsou v něm nové krámy čili *kotce soukenníci* a *postřihačské* (*gasae sive huttae pannicidarum, gasae pannirasiae*), které předtím, jak povéděno, stávaly na rynku před radnicí. Ponejprv čteme o nich jmenovaného roku v knize městské, kterak devět jich prodáno ode dvou měšťanů, Johla Steklice a Pešla Pillungova, nejspíš prvních tehdejších vystavitelů jejich, devíti sousedům právem zákupným. Ale teprv o 15 let později vydáno bylo privilegium císaře Karla a syna jeho krále Václava tehdy již korunovaného, dle kterého měly všechny míti stejnou výšku, délku a šířku (1377) a mělo jich všech býti sto, tehdáž pak bylo jich skutečně již 67 vyzděno dle výměry.⁵¹⁾ Kotce tyto stály ve dvou krytých podloubích, v každém ve dvou řadách proti sobě, jednom kratším čili menším (*in minori parte pannilobiorum*), které se začínalo v pravo od vchodu kostela sv. Havla proti škole Svatohavelské a šlo až v roveň s prvním rohem ulice Junošovy, druhém delším čili větším (*in majori parte pannilobiorum*), něco dál odtud až k novému trhu uhelnému, tak že mezi jedním a druhým podloubím zanechána byla ulička, kterou se chodilo z ulice Junošovy proti rychtě, tak jak se i nyní spatřuje. Kotce byly jedny vlastně soukenníci, ve kterých se sukna prodávala od soukenníků neb kraječů suken, jiné postřihačské, to jest vlastně dílny s lisy, ve kterých se sukna postřihovala. Nebyly jedny od druhých přísně odděleny; ale nejvíc nacházely se kotce postřihačů ve větším podloubí po straně proti pořadí domů vedlé ulice Junošovy; ostatní, a tedy větší počet, byly pouze ku prodávání suken. Jednotlivé kotce byly časem podobně jako domy jmenovány dle znaků na nich namalovaných. Tak nazýval se jeden kotec nárožní proti uhelnému trhu *u ruky* (*ubi manus est depicta*, 1406); na jednom ve vět-

⁵¹⁾ Dle privilegií právě zmíněných, kterých opis ze 16. století nachází se v knize archivu městského 556.

šim podloubí byli namalováni *dva jeleni s jednou hlavou* (1432), na jiném tudíž *svatí Petr a Pavel s oslem a s hlavami vlčími* (1433).

Na místě, kdež postaveny jsou kotce, býval jindy *trh dřevný* (*forum lignorum*), to jest prodávaly se tam prkna a klády i rozličné věci dřevěné, jakož žlaby, mísy, kola, necky, kopí a jiné zboží toho druhu, a proto snad také již tehdaž přebývalo tu mnoho hotovitelů těchto věcí. Roku však 1372 císař Karel přenesl trh tento odtud do Nového města, nejspíš protože se již nehodil tu vedlé prodeje suken. Nicméně byla strana Nového trhu proti kotečům postríhačským od uhelného trhu až k ulici Junošově i potom oblíbeným místem ku přebývání kolářů; pročez říkalo se tu také *v kolářích* (*sub rotificibus*).

Roku 1376 císař Karel nařídil, aby se na Starém městě odbýval každý týden v sobotu svobodný trh masný, kdež by každému komukoli dovoleno bylo prodávati masa, netoliko mistrům řezníkům, kteří měli své krámy za svatým Jakubem; a konšelé Staroměstští vykázali místo k tomu v části Nového tržiště od potomního domu Hankova až mimo dům Rotlevův čili potomní kolleji Karlovu blíž kostela sv. Havla. Tato část Nového tržiště nazývala se odtud *novým trhem masným* (*novum forum carniū*), nebo také *framarkem* (*ludiforum, patiforum*). Vedle toho dále mimo školu Svatohavelskou, a snad až blízko rychty byl *trh slanečků* (*forum piscium salsorum*).

Nové tržiště bylo dvěma ulicemi, Železnou a Junošovou, spojeno s rynkem čili starým tržištěm, a mimo to vedla z něho v koutě za domem Rotlevovým, později kollejí Karlovou, ulička Plaierova výše zmíněná do ulice Celetné. V této uličce stávaly po pravé straně čtyry domy, kdež nyní jsou již toliko dva. První z nich, blíž zadních vrat kolleje Karlovy (č. 542) *sloul a tři panen* (*ad tres virgines*, 1403). Zadnější dva nazývají se výslovně *malými domky*; za posledním z nich byla *zadní vrata domu v Celetné ulici s té strany* (č. 557). Po levé straně byly jen zadní části několika domů z Celetné ulice a z rynku, které až tam dosahovaly, a teprv vedlé nárožního

domu ze Železné ulice byl ještě jeden dům zvláštní (zadní část č. 545).

Železná ulice (platea ferrea, platea ferri, eisengasse), nazývaná také druhdy ulicí železnickou (platea ferratorum), měla jméno své od železníků, prodavačů železa neb zboží železného, kteříž tu měli místo své a byli proto také majetnsky většího počtu domů tamějších. Domy v této ulici, větším dílem malého objemu, vyznamenávaly se přitom důkladnou stavbou, pokud se dá souditi z kupních cen jejich v porovnání se skrovnými městišti. Nárožní dům po pravé straně, jdouc od kolleje Karlovy, vedlé uličky Plaierovy (č. 544), nazýval se *u beránka* (ad agnos, ad agnellum, 1403). Za ním byly dále domy *u jestřábu* (ad accipitrem, 1434, č. 545), *u modrých dveří* (ad flaveum ostium, 1403, č. 546) a *u červených dveří* (ad rufam portam, rubeam portam, ad rubeum ostium, 1364, č. 547); ostatek této strany zaujímal velký dům Geunherův (č. 548), nárožní do rynku. Po levé straně stál vedlé nárožního domu do Nového tržiště (č. 495) ještě jeden nárožní dům, s oním v úhlu, dále pak v pořadí za sebou předně dům řečený *u ruky* (ad manum, 1407, č. 493), nad jehož dveřmi byla namalována ruka s diademem, a domy *u černých nedvědů* (ad nigros ursos, 1426, č. 492), *u červeného jelena* (ad rubeum cervum, 1419, č. 491), někdy Petra Rothirše (před r. 1405), *u červené růže* (ad rufam rosam, 1357, č. 490) neboli později *u páva* (ad pavonem, 1405) a ještě tři domy až k úzké postranní uličce (mezi č. 487 a 486), a zase tři od této uličky až k nárožnímu domu do rynku (č. 486 a dva na místě č. 485).

Ulice Junošova (platea Gynoslini, Gynochslini, Gynochlini) začínala se po pravé straně z Nového tržiště velikým nárožním domem (č. 503) již onde uvedeným, za kterým stálo v pořadí pět domků k němu poplatných, z kterých do dneška pozůstal jen ještě jeden, nejzadnější (č. 470). Dále následovaly po též straně dům řečený *u velbloudů* (ad camelos, 1424, č. 471), jiný menší beze znaku (č. 472) a dům nárožní (č. 473) někdy Petra Schirmera, česky snad Širměře (před r. 1409), dle něhož říkalo se tu potom *u šermířů* (a překládáno do latiny ad dimi-

catores, 1414). Za tímto domem byl podobný kout jako za kolejí Karlovou, z něhož vedla postranní ulička, nyní Kožovou nazývaná, do Železné ulice; dále pak byly po té straně ulice Junošovy ještě tři domy až do nárožního domu v rynku, z nichž prostřední (č. 476) nazýval se *u tří konví* (ad tres cantaros, 1409).

V koutě právě zmíněném byl po pravé straně vedlé Šermířů dům malého objemu, ale vystavný, řečený *u duh* (ad irides, 1430, č. 474), za ním zadní vrata domu *u velbloudů* (č. 471) a jak posavadní poloha ukazuje, také jednoho domu z Nového tržště proti kostelu sv. Havla (č. 500), potom opět vystavný dům *u černé růže* (ad nigram rosam, 1402, zadní část č. 499), kterým byl od starodávna průjezd z domu za ním stojícího proti sv. Havlu (č. 499); potom ještě jeden domek na městišti odděleném od domu u červeného jelena (č. 491) v Železné ulici roku 1406. Ještě blíz Železné ulice stávala nejspíš také po této straně za starších časů lázeň (1354), o které však později zmínka se neděje. Po levé straně, když se do uličky této vstoupilo z ulice Junošovy, stál nejprve pivovar náležející k nárožnímu domu proti Šermířům (č. 475), dále pak dosahovaly zadní strany domů z ulice Junošovy a z rynku. Jen docela vzadu připomíná se ve starším čase také jeden dům o sobě, jež však již roku 1359 přikoupil Hertvik lékař ke svému domu v rynku (č. 482).

Po druhé straně ulice Junošovy stály za nárožním domem *u ryté věže* (č. 504), v levo, když se přišlo z Nového tržště, nejprve čtyry domky k tomuto domu poplatné (č. 469, 468, 467, 466); za nimi dům velký *u pěti korun* (ad quinque coronas, 1402, č. 465) posud tak nazvaný, s medárnou, a malý dům řečený *u košíků* (ad sportas, sportulas, 1407, č. 464), dále v ohbu ulice dům větší, zaujímající celé městisko nynějšího domu Taublovského (č. 463), potom na místě nyní tak zvaného kláštera Michalského (č. 461) dům řečený *u oslů* (ad asinos, 1402), nárožní do postranní uličky, nyní překlenuté; za touto pak uličkou malý domek, vlastně maštál, toliko s příbytkem nad ní, náležející k domu u Kristofora v rynku (č. 461),

z kterého se chodilo do něho malou uličkou za kůrem kostela sv. Michala. Ostatní část ulice až k rohu do rynku zaujímal dům u volka, jinde již uvedený (č. 462).

Farní kostel sv. *Michala* stál v koutě mezi domy v rynku a v ulici Junošově, se všech stran zastrčen, tak že kůr na východní straně obrácen byl proti domu u volka, hlavní dvěře na západní straně proti zadnější části domu u Mouřenínů (č. 459), kudy se vcházelo k nim úzkou uličkou; levá strana dlouhé části kostela byla podepřena o dům Purkarta z Aldemburka v rynku (č. 460), levá pak strana kůru toliko úzkou uličkou oddělena od domu u Křištofora: toliko pravá strana kostela stála trochu volněji proti zadní části domu u oslů. Po této straně byl vedlé kostela *hřbitov*, a na něm při zdi *škola Svatomichalská*. Z odkazu často jmenovaného měšťana Konrada z Litoměřic na dílo kostela sv. Michala r. 1339 dá se souditi, že se kostel tehdaž přestavoval, ač o tom jiných zpráv nemáme. Pokud známo, bylo v něm 10 oltářů: 1. velký oltář sv. *Michala archangela* a všech angelů, 2. oltář *Božího těla*, sv. kříže a Všech Svatých, blíže sakristie, 3. sv. *Kateřiny*, založený r. 1361 od Frencle z Chebu, 4. *světování panny Marie*, nově nadaný r. 1361 od Maří vdovy po Gestlovi kožíšník, 5. *svatých apoštolů*, jinak sv. Petra a Pavla, 6. sv. *Doroty* dle sv. panen Markety a Doroty, 7. *nejsv. Trojice* a *svatých tří králů*, nově založený roku 1391 od měšťanů Jana Plajera a Jana apotekáře, sestřence jeho, v sakristii, 8. sv. *Mikuláše* vytravatele a duší zesnulých, nově založený roku 1391 od Jana Plajera, 9. sv. *Kateřiny*, Antonina a dědiců českých, založený r. 1401 slavným pánem Albertem z Greifsteta na Strakoněch, a 10. sv. *Nastavěho a Zbojného* i Erazima s nadáním dle oikaru Jana Meisnera r. 1407. O někdejší modlitebnu po levé straně kostela sv. Michala, v domě Purkarta Aldemburského a dvou kaplich bořejší a dolejší, na tom místě od téhož porádějí vystavených, jest již jinde pověděno.

V rohu uličky, kterou se chodilo ke hlavním dveřím kostela, stála v levo za domem u Mouřenínů *fara sv. Michala*

(v zadní části č. 459), vystavená roku 1364 na městišti, které k tomu koupili farář a osadníci toho kostela od tehdejšího majetníka domu onoho, Hanuše Rosta. Vedle farního domu byly dále zadní vrata domu nejbližšího z Ovocného trhu vedle Mouřeninů (též č. 459) a v levo od nich ulička do malého kouta, již tehdež dveřmi s té strany zavřená.

Ulice, která od kostela neb od fary sv. Michala v poledním směru vedla k Novému tržišti čili k novému trhu uhelnému, aloula jako nyní ulicí *Svatomichalskou* (platea S. Michaelis); říkalo se jí však také někdy jen *za svatým Michalem* (retro S. Michaellem, post S. Michaellem). Na východní straně stály v ní od rohu nejbliže fary předně zadní části domu u oslů a druhého domu vedle něho z ulice Junošovy, dále dům řečený *u tří bratří* (ad tres fratres, 1411, č. 434) a jiný bez názvu zvláštního (č. 433), potom na místě potomního velkého domu panského s číslem 432 dva domy, z nichž první sloul *u melounu* (ad melonem, 1422); ostatek byly již zadní domy z Nového tržiště. Po druhé straně byl předně menší dům (č. 435) vedle samých dveří uličky za domem Plaierovým, potom velký dům Jana Meisnera (1405) na místě nynějších železných dveří (č. 436), dále domy *u tří sluncí* (ad tres soles, 1426, č. 437), jeden beze znaku (část č. 438), *u vlka vyjícího* (ad lupum fistulantem, 1425, též č. 438), *u tykví* (ad cucumeres, 1424, č. 439, 440), *u proroků* (domus in qua prophetae sunt depicti, 1400, č. 441), konečně dom čili dvůr *kláštera Sedleckého* (č. 447), který klášteru tomuto náležel již roku 1360 a potom po celý čas panování císaře Karla i krále Václava. Za ním šla postranní ulice v pravo; v jejímžto druhém rohu stál dům řečený *u řebříků* (ad scalas, 1427, č. 431), za ním dům větší *u paterů* čili *u otcenášů* (ad pater noster, 1418, č. 430) a ještě dva domy v konci ulice již tehdež tak jak nyní zouženo, kdež se přicházelo na uhelný trh nový.

Pravou stranu postranní ulice vedle dvoru Sedleckého zaujímal asi do polovice dvůr tento sám, druhou pak polovici jiný dům nárožní (č. 445), který za času císaře Karla (1364, 1366) býval ještě v rukou sousedských, později však (1415

a jistě mnohem dříve) náležel klášteru Benediktinskému v Opatovicích. Po levé straně této ulice, nazývané také jen za sv. Michalem, stály krom nárožního domu u řebříků nejprve čtyry malé domky, potom větší starodávný dům sladovnický (část č. 353), a ještě dva domy (č. 353, 527), z nichž druhý nárožní do jiné postranní ulice, nyní Škořápkové, dle držitele svého na začátku 15. století (1406) Jana Bechyně nazýván byl delší čas *domem Bechyňovým*.

Vrátíce se odtud zpátkem mimo dům Opatovický (č. 445) prvé zmíněný, máme před sebou pořadí domů, jím začínající, kterému se nejobyčejněji říkalo *za svatým Jiljím* (retro S. Aegidium). Vedle domu kláštera Opatovického stál tudíž dům jiného kláštera řádu sv. Benedikta, *Vilémovského* totiž (curia cellae Wilhelmi), který jej koupil již roku 1364 a držel rovněž až do konce panování krále Václava (č. 446). S druhé strany vedle domu tohoto dosahovala sem zadní část dvoru Sedleckého; odtud pak pořád dále až k nárožnímu domu v Ovocném trhu, řečenému tehdaž *u kapra* (č. 455), stálo okolo polovice 14. století ještě deset, na začátku 15. století však již jen osm domů. Jeden z nich hned ob dům od dvoru Sedleckého, stojící na místě dvou domů někdejších (č. 447), sloul *u slatého prstenu* (ad aureum annulum, 1433).

Proti poslednímu domu v tomto pořadí (č. 454) vedle samého domu u kapra brala začátek *ulice Zlatničí* (platea aurifabrorum), to jest nynější malá ulice Jesuitská, skoro veskrze zlatníky obydlená, kteří se rozkládali dílem také v nejbližším sousedství před ulicí touto od Ovocného trhu i od sv. Jiljí. Nárožní dům po pravé straně ulice Zlatničí (č. 146), vedle kterého stál tak jako nyní ještě jeden dům v koutě (č. 145) po straně k Ovocnému trhu, nazýval se *u Adama a Ery* dle obrazu na něm namalovaného (1409). Za ním bylo v pořadí pět domů, z nichž jeden sloul *u pávů* (ad pavones 1424, č. 149), jiný *u kalicha* (ad calicem, 1424, č. 154). Za posledním ve druhém rohu ulice po té straně (č. 155) stály ve vedlejší ulici v pravo prvotně dva, na začátku 15. století však již jen jeden dům malý, a za tímto na místě nynějšího

paláce Klam-Gallasova velký dům (č. 158), který roku 1353 náležel *markrabí moravskému Janovi*, bratru císaře Karla. Nepochybně přebýval zde za častého meškání svého v Praze; a teprv snad po jeho smrti (1375) dostal se dům tento do jiných rukou. Od roku 1402 nacházíme v držení jeho bohatého *zlatníka Otla*.

Levou stranu ulice Zlatničí zaujímal asi do polovice dům nárožní v rozcestí mezi nynější malou Jesuitskou a Jalovcovou ulicí (č. 147), kterému se po německu říkalo *auf dem striff* (1364). Roku 1365 jmenuje se domem *pánů z Wartenberka*; v prvních letech 14. století náležel sirotkům zlatníka Pezolta, a nazýval se dále potom *domem Pezoltovským*. Za ním byly v ulici Zlatničí ještě čtyry malé domy, kterých držitelé obyčejně byli nožíři. Ihned první z nich (č. 150) nazýval se *u ša-ladě* (ad glandes, 1433), dle znamení, jehož Štěpán nožír, majetník jeho od roku 1414, užíval na zboží svém. Vedle tohoto domu připomíná se *studnice* venku v ulici (1414). Za nárožním na druhém konci ulice Zlatničí (č. 230) byly v ulici odtud k nynější ulici Jalovcové tři domy, rovněž menší, z kterých první (druhá část č. 230) nazýval se *u klíčů* (ad claves, 1432), druhý (č. 231) *u písma* (ad scripturam, 1427), jinak *u Benedic* (ad Benedic, 1428), od latinského nápisu Benedic domine; třetí nárožní při nynější ulici Jalovcové (č. 232 a 233) dosahoval až k zadu domu Pezoltovského.

Stranou od domu Pezoltovského, v rozcestí jdouce k sv. Jiljí, jak se tehdy říkalo, stál na místě nynějšího kláštera Dominikánů dům velky (č. 234), ve kterém se roku 1356 připomíná šest krámů, nazvaný později *u pelikána* (ad pelicanum, 1429). Dle někdejšího majetníka svého Mikuláše Ortlova čili Ertlova (před r. 1410) nazýval se také skrácene *domem Mikertlovým*. I on náležel za posledních časů krále Václava bohatému zlatníku, Hanušovi Neumeistrovi z Chotěbuze. Za ním byly dále na místě nynějšího kláštera tudíž (č. 235) jiné tři domy. Poslední z nich koupili roku 1407 Mikuláš Jakubův ze Stříbra, sakristan kostela sv. Jiljí, mistr Jan Kardinál, správce školy Svatojilské, dva vikáři kanovníků, Martin a Ma-

těj. a dva oltárnici panny Marie v kostele sv. Jiljí od měšťana Petra Prstka pro sebe a pro své nástupce v těchto úřadech a službách: odtudť nazýval se brzy *domem sakristanovým*, brzy *řikární* neb ministrů kostela sv. Jiljí. Vešlé něho počínal se *hřbitov* téhož kostela, na kterém roku 1373 vystavena byla hned z ulice *ševka sv. Jiljí*, tak že stála mezi domem posledně jmenovaným a kostelem.

Kostel sv. Jiljí, založený co kollegiální, s proboštem, děkanem a kapitulou, někdy za času krále Václava I, byl tak jako mnoho jiných kostelů Pražských tehdejší ještě malý, a teprv někdy později začalo se stavěti o větším kostele, totiž nejprve o křtu, jakož jest zmínka o tom roku 1293. Po dokončení křtu počal biskup Pražský Jan IV. Dražický, jakožto patron stavbu ostatní části kostela v nynější jeho velikosti s dřeva vězení v popředí obráceném do ulice, která však teprv dlouho po něm jest dokončena. Roku 1371 dne 4. Května vysvěcen jest nový kostel od arcibiskupa Jana Otky se slavností velikou, které přítomen byl také císař Karel. S pochvalou mluví se o krovu kostela sv. Jiljí, „velmi nákladně dělaném pod křídly“. O vnitřku kostela nejsou zprávy dosti bohaté. Připomíná se totiž 9 oltářů, kterých jistě bylo více, totiž 1. velký oltář sv. Jiljí (1386). 2. oltář sv. Václava (1369). 3. sv. Erasmus (1372). 4. *řeka Božího*, založený od měšťana Václava Bošvického (1389). 5. panny Marie (1390) s dvěma měšci při něm ladnými, jednou členou, jednou zpívanou. 6. sv. Kříže, ladný z oltáře měšťana Kristofa Litoměřického (1397). 7. sv. panny *Děvy* v kapli při věži po pravé straně od hlavních dveří kostela (1397). 8. sv. *Mari Magdaleny*, s nákladem od Jindřicha plázeňského (1405). a 9. starých panen *Řasy* a *Agáty*, nově založeny slavným panošem Opatem z Břestové (1417). Mimo to byl 10. oltář sv. panny *Kateřiny* v sakristii, která pozdě nazývána také kaplí sv. Kateřiny (1418) a tři oltáře v kapli na hřbitově, přistavených ke zdi kostela na straně západní, jež 11. sv. *Anošky* (1377) hned vedle počátku hlavních dveří kostela, kterými se vycházelo na hřbitov, jindy 12. v kapli *Božího těla*, nově vystavené roku 1410 od

Alžběty vdovy po Fridlovi Klauerovi kožišníku; konečně 18. oltář sv. Šimona a Judy i Všech Svatých neb také pouze Všech Svatých v kapli dle něho zvané (1416).

Ulice, do které byly obráceny hlavní dvéře kostela sv. Jiljí, nyní Dominikanská, nazývala se dle něho *ulicí sv. Jiljí* (palatia S. Aegidii); obyčejněji říkalo se však vůbec jen u sv. Jiljí nebo blíž sv. Jiljí, a domům v pořadí na straně západní nejobyčejněji „proti sv. Jiljí“ (ex opposito S. Aegidii).

Po té samé straně co kostel stála v této ulici jen o několik kroků dále *starší škola sv. Jiljí* (č. 237), totiž až do roku 1373, ve kterém po dokonání stavby chrámu byla vybudována nová škola na druhé straně od kostela při hřbitovu, jak jest výše uvedeno. Bývalé školní stavení stalo se odtud domem soukromým. Vedlé něho byl v ulici Svatojilské dále jeden menší a druhý velký dům na rozcestí (č. 352) proti domu Bechyňovu, který od roku 1404 náležel stále měšťanu Petrovi Krtkovi.

Vzadu za těmito třemi domy, na straně obrácené proti domům klášterů Vilémovského (č. 446) a Opatovického (č. 445), bylo předně nejbližze kostela sv. Jiljí v koutě vedlé bývalé *poli děkanství* (č. 236, 1391) a za ním *proboštství* (1379) sv. Jiljí, potom pak ještě jeden dům sousedský (v zadní části č. 352), který dosahoval až k domu Krtkovu.

Pořadí domů v ulici Svatojilské na straně proti kostelu sv. Jiljí začínalo se v rohu nynější ulice Řetězové domem *řezaným u černého beránka* (ad nigrum agnellum, 1421, č. 243), při kterém připomíná se zvláštní malý domek k němu náležející (1414). Proti tomuto domu stála někde na konci nynější uličky Jalovcové *prostřed cesty studnice* (1408). Druhý dům v tom pořadí (č. 242) nazýval se *u čtyř kalichů* (ad quatuor calices, domus in qua calices sunt depicti, 1416); třetí, zrovna proti dvéřím kostela sv. Jiljí (č. 241), byl památný co místo, na kterém se za panování krále Václava po nejdelší čas, a snad i davněji předtím, chovaly usky zemské království českého. Možná, že tu byly již roku 1363, ve kterém dům ten nazýval *dvorem pana Michalce* (curia domini Michalcei), nepochybně

z rodu pánů z Michalovic. Roku 1385 nazývá se již výslovně *domem desk zemských* a urozeného pána Beneše z Chaustníka, nejvyššího písaře desk zemských království českého. Poměr byl nejspíš takový, že dům náležel obyčejně nejvyššímu písaři neb jinému z ouředníků zemských, který jej koupí sobě zjednal a za nějakou odplatu k užívání ouřednímu propůjčil. Při deskách bylo tudíž stálé ouřední sídlo menších ouředníků zemských, kteří byli zavázáni ku každodennímu zachovávání určitých hodin služebních; zde odbýval se také tak zvaný soud menší v určité časy roční, na kterém zasedali titíž ouředníci. Později, v neznámém čase před rokem 1405, přestalo se užívati domu toho k těmto účelům, snad že zavdaly k tomu příčinu zmatky za druhého zajetí krále Václava roku 1402. Náležel pak tehdáž Konradovi z Vechty, proboštovi Mělnickému, královskému podkomoří, který jej potom roku 1408 co zvolený biskup Olomoucký prodal Mikulášovi z Prahy, jinak z Okoře, nejvyššímu písaři urbury na Horách Kutnách a potom nejvyššímu písaři desk zemských. Od tohoto koupili jej roku 1412 purkmistr a konšelé Starého města Pražského na místě vsí obce za 400 kop grošů českých se zvláštním svolením královým, a s ustanovením, aby se tu napotom zase jako předtím chovaly dsky a konaly soudy zemské; při čemž tak zůstalo, pokud s jistotou známo, do roku 1416 i snad až do konce panování krále Václava. K domu tomuto náležely vzadu rozsáhlé místnosti příslušné nyní k ústavu technickému (č. 240), a v pravo sáhal za vedlejšími domy dílem až do nynější ulice Řetězové.

Vedle tohoto dvoru desk zemských stály v pořadí proti sv. Jiljí dále tři domy na místě nynějšího ústavu technického (č. 240), z nichž třetí byl *farou Svatojilskou*; vedle této dům, jenž od roku 1406 náležel Vackovi synu Kříže kramáře, a potom (od r. 1411) Křížovi samému, z jehožto odkazu dostal se později *studentům Betlemským* (č. 239); konečně ještě tři domy až k rohu proti domu Krtkovu výše zmíněnému (na místě č. 351).

Další prodloužení ulice této odtud až ke bráně sv. Martina, to jest na nynějším Peršteině, nazývalo se ve 14. století *ulicí*

sv. Martina (platea S Martini); později, totiž jmenovitě již od počátku 15. století, říkalo se tu obyčejně jen blíž brány *sv. Martina* nebo blíž brány Zderazské (prope valvam Zderazensem). První dům velký v těchto místech po pravé straně, přicházející od *sv. Jiljí*, v rohu k nynějšímu Betlemskému náměstku (č. 350), nazýval se dlouho, jmenovitě již od r. 1333 *domem Boršovským*, dle majetníka tehdejšího Václava Boršovského, až jej r. 1407 koupil Blažej řečený Purkrabí. Vedle něho byly dva domy (na místě č. 349) až k rohu druhé ulice, nyní Bartolomějské, potom pět domů od druhého rohu této ulice až ke bráně *sv. Martina* (č. 348—344), z nichž jeden (č. 346) býval někdy (před r. 1404) *biskupem Litomyšlským*; kromě toho však ještě jakýs domek při bráně již nad příkopem městským (č. 343) a ještě jeden dům na můstku za branou, kdež kovář provozoval své řemeslo, jakož na hlavní cestě ze Starého města ke Zderazu a k Vyšehradu.

Po levé straně od samé brány bylo pět malých domů na místě nynějšího jednoho (č. 360), z nichž dva ve hlavní ulici Svatomartinské, tři pak ve postranní ulici, kterou se odtud chodilo ku kostelu *sv. Martina*. Za nimi dále stála v též postranní ulici *fara Svatomartinská* (č. 418, 1358), malý domek oltářní, a vedle ní *kostel sv. Martina „ve zdi“*, jinak *sv. Martina* většího, nyní zrušený (č. 417). Ačkoliv byl kostelík dosti malý, připomíná se v něm již roku 1379 šest oltářů, z nichž jeden ještě neposvěcený. Zejména připomínají se: 1. oltář *sv. Kateřiny* (1360), 2. *sv. panny Marie*, nově založený r. 1387, 3. *sv. Eulogie* (1394). O hlavním oltáři *sv. Martina* neděje se výslovná zmínka. Na *hřbitově* při kostele stála vedle domu *pana Bradatého*, t. j. nynějšího *Plataizu*, *škola Svatomartinská*.

Protější stranu této krátké ulice zaujímal celou dům řečený *u modrého kola* (ad flaveam rotam, 1403, č. 359), to jest dům nárožní, jehož přední průčelí šlo do hlavní ulice Svatomartinské po té straně, s malým domkem k němu příslušným. Dům počínalo se pořadí pěti domů, z kterých největší (č. 356) stál na začátku 15. století měšťanu Jindřichovi Názovi a po něm synu jeho proslulému doktoru práv Janovi Názovi.

i sestře jeho Anešce. Od těchto koupili jej purkmistr a konšelé ve jménu obce Starého města Pražského (1407), a postoupili ho Rudolfovi vévodovi saskému sménou za jeho dům na Malé straně vedlé mostu. Odtud nazýval se i tento dům *domem Saským*. Vedlé něho stál doleji proti domu Bechyňovu nárožní dům (č. 355), řečený *Sobkovský*, dle někdejšího držitele Sobka sladovníka (před r. 1407); vedlé postranní ulice, nyní Škořápkové, vedoucí k novému trhu uhelnému.

Postranní ulice tato byla s jedné strany zaujata předně tímto domem nárožním a dále zadními částmi nového domu Saského; teprv blíž druhého konce stál po té straně ještě jeden dům (část č. 420) vedlé domu nárožního z uhelného trhu. Druhou stranu zaujímal předně dům Bechyňův (č. 527); za ním jeden toliko dům zvláštní (č. 354) asi prostřed v ulici; ostatek zadní části dvou domů z uhelného trhu (č. 423, 421).

Z ulice Svatomartinské a Svatojilské vedlo několik ulic ve stranu západní do jisté chudší části města, vzdálenější od hlavního průmyslu a obchodu Pražského, která však proto předce nebyla prázdna všelike pamětihodnosti. První z ulic těchto od brány Svatomartinské byla nynější Bartolomějská, která se za času císaře Karla nejvíce nazývala *ulicí Benátskou* aneb také *Svatoštěpánskou*; později zaniklo první ono jméno po odstranění předmětu, od kterého mělo původ, a říkalo se tu obyčejně „nedaleko Jerusalema“ neb zase „nedaleko sv. Štěpána“.

Když se do ulice této vstoupilo z ulice sv. Martina, spatřovaly se po levé straně nejprvé zadní části domu nárožního (č. 348) a dvou domů vedlé něho z ulice Svatomartinské (č. 347, 346), z nichžto druhý dům, někdy biskupa Litomyšského, měl zadní dvéře k této straně. Hned za těmito dveřmi následoval dům čili dvůr někdy *kapituly Vyšehradské* (č. 310), který roku 1361 přešel koupí na pana Jana ze Šternberka, od něho (snad někdy již za panování krále Václava) na *Prokopa markrabí moravského*, od tohoto prodán jest bratřím Heršovi a Alšovi z Bychor, od nich pak konečně r. 1398 opatu a klášteru *Břevnovskému*. Odtud nazýval se vždy *domem*

Štefánovským. Za ním dále byly ještě tři docela malé, a potom dva větší domy, z nichž druhý, nárožní (č. 314), dosahoval druhou stranou svou až ke bráně sv. Štěpána. Proti němu stál s druhé strany vedle samé brány a zdi městské *kostel sv. Štěpána*, řečený proto *ve sdi* (č. 315), s kůrem na východ proti domu právě řečenému, s dveřmi od strany západní. Připomínají se v něm jen jednou, roku 1407, dva vedlejší oltáře, 1. *panny Marie*, a 2. *těla Božího*. Za ním dále v stranu západní byla toliko zahrádka se stodolou a opět stodola s dvořečkem při samém příkopu městském (mezi č. 315 a 316) až ke koutu, kdež se začínala jiná ulice, nyní Poštovská.

Druhá strana ulice Benátské měla jen od rohu z ulice svatomartinské dva větší domy až k uličce úzké postranní odtud v pravo, dále pak celou řadu domů docela malých a nejspíš od dávna jen chudinou obydlených. V uličce právě řečené byly po pravé ruce mimo to ještě čtyři domky rovněž tak malé, z nichž první byl od vystavení svého poplatný k domu nárožnímu (č. 309), za kterým stál bezprostředně. Roku 1359 postoupila totiž majetnice tohoto domu, Keruše Hoffartová, *městište kalová*, na kterém on sobě v tomto zastrčeném koutě vystavil příbytek, pod platem 20 grošů ročně. V těchto místech vyhlídlo sobě dávno již také smilstvo hlavní pelech svůj, jemuž neznámo z jaké narážky dáno jméno *Benátky* (Venetiae), nejspíše již před časy Karla IV. Byl to dům od rohu uličky právě řečené tehdež pátý (č. 293), který nepochybně již tehdy měl rozsáhlejší místnosti do zadu až k uličce pokoutní, která jej spojovala s druhou ulicí, nyní Konviktskou; neplecha pak, ku které určen byl, rozlézala se nejspíš odtud po více chatrčích jak v této tak ve právě řečené uličce i ve hlavní ulici, která se dle domu onoho nazývala Benátskou. Neřest těchto míst obrátila na sebe za pozdějších let císaře Karla pozornost mravokárných kazatelů družstva Miličova. Císař sám z nářadu jich dal roku 1372 nevěstky odtud rozehnati a peleš jejich rozbořiti. Milič pak, sebrav prostředky peněžité z darů věřících, jal se na předešlém místě nepravosti zakladati ústav ku polepšení a semeniště jineho dobrého. Jiz 19. Zari toho

předně dům Keruše Hoffartové výše zmíněný (č. 309) se čtyřmi chýšemi za ním v úzké uličce, potom čtyři domy ve hlavní ulici Benátské na místě nynějšího konviktu (č. 291), z nichž první v rohu vedlé oné uličky nazýval se později *u železné hlavy* (*ad ferreum caput*, 1429) dle Petra sladovníka řečeného Železná hlava, který jej koupil r. 1406, konečně pět domů dalších v pořadí téměř za Jerusalemem (na místě nynějších č. 308, 307 a 306). Za nimi hned dále stála předně *fora sv. Štěpána* ve zdi (č. 305, již r. 1353) a ještě čtyři domky až k rohu proti stodolám za svatým Štěpánem (č. 304–301).

Opodál od ulice někdy Benátské přicházelo se mezi dvěma nárožními domy v rozhraní mezi ulicí Svatomartinskou a Svatojilskou (č. 350 a 351) k otevřenějšímu prostranství, které se nyní nazývá Betlemským pláckem čili náměstím, z něhož rozcházelo se několik ulic dále zrovna v téměř položení jako nyní. Náměstí tomu říkalo se za času císaře Karla *ulice sv. Filippa a Jakuba*, dle farního kostela tohoto jména, který stál v rohu mezi tímto náměstím a nynější ulicí Lahovou proti domu u Habánků (č. 269). Před rokem 1391 nalezla, jak se zdá, celá strana ulice od domu nárožního z ulice Svatojilské (č. 351) až k tomuto kostelu k jednomu domu čili mestišti, které se tehdy nazývalo *Skalským*. Majetník jeho Kříž kramář daroval z něho roku jmenovaného místo k vystavení kaple Betlemské a domu kněžského při ní, jejímž zakladatelem byl rytíř Jan z Milheima. Dům kněžský (*domus capellanorum*, *curia sacerdotum de Bethleem* (č. 256)²²) stál v ulici samé vedlé nárožního domu z ulice Svatojilské, kaple hned dale vedlé nebo (č. 255); na prostranství pak dalším od ní až ke bráně u sv. Filippa a Jakuba byl nejspis teprve v prvních letech po založení tomto vystaven jeden dům nový (č. 254). Kříž kramář podržel z celého toho místa pro sebe jen část zadní (č. 239) za kapli a za domem kněžským, maje východ

²² Pamětní deska o tom, kde Hus bydlil co kazatel Betlemský jest nesprávně postavena v domě vedlejší, totiž v novém čísle 7, které povstalo teprv před nedávnem oddělením od domu nárožního č. 351.

odtamtud do ulice Svatojilské buď nějakými zvláštními dveřmi nebo spíše malým domem vedlé fary sv. Jiljí, o kterém jest zmíněno výše (č. 238). Vedlé samé kaple Betlemské vystavil tam sobě sladovnu. Když později nabyl domu právě řečeného vedlé fary Svatojilské, stalo se to nejspíše z úmyslu nového zvelebení ústavu Betlemského; neb snad dle odkazu Křížova bylo, že r. 1419 syn jeho Vacek předních částí domu, tím přikoupením zvětšeného, postoupil studentům při Betlemě od Kříže nadaným, podržev toliko části zadní s volným průchodem a průjezdem z ulice Svatojilské.

Kaple Betlemská, již prvopočátečně od Milheima samého takto nazvaná, byla založena na jméno *sv. Mláďátek* (SS. Innocentium). Od Kříže kramáře byly v ní v prvních létech potom založeny dva oltáře: 1. *sv. Matěje a Matouše* apoštolů (1394?) a 2. *sv. Markéty*, Kateřiny a jiných svatých panen (1396).

Farní *kostel sv. Filippa a Jakuba*, čili, jak se také říkalo, *sv. Jakuba* menšího připomíná se ponejprv roku 1357. Stával na místě nynějšího malého domku (č. 252) nárožního vedlé Láňové ulice a na prostranství vedlé něho, o které nyní rozšířen jest Betlemský plácek. Za kůrem jeho obráceným ke straně východní stával ještě jeden domek při *hřbitově* nebo na *hřbitově* jeho (č. 253), nyní též odstraněný, ježž malý koutek dělil od domu na někdejšíh městišti Skalském vedlé kaple Betlemské s té strany. Vnitř malého tohoto kostela nacházely se již r. 1379 čtyry oltáře.

Protější stranu ulice sv. Filippa a Jakuba, totiž proti městišti Skalskému čili potom Betlemu, zaujímal předně dům Boršovský (č. 280) od rohu ulice Svatomartinské až do kouta, ve kterém se začínala úzká ulička spojující tato místa s ulicí Benátskou, od nás již výše popsána. V zadní části toho domu sem choděně nacházela se sladovna. V tomto koutě začínala se ulice souhlavná s Benátskou, nyní: *Konviktská*; tehdáž nazývaná se *ulicí sv. Jakuba menšího*. V ní stály po levé straně domy č. 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

té strany do Jerusalema. V uličce této druhé bylo po levé straně pět chýší, které s jedním domkem v potomním vnitřku Jerusalema (in medio Jerusalem) a jedním ve druhém rohu té uličky (č. 294) činily sedm oněch „městíšť, chýší neb domů“, které z osady sv. Filippa a Jakuba byly k Jerusalemu přičleněny za času Miliče, také s platem dvou kop, který prvé z nich vycházel faraři. Vedle nárožního domku posledně dotčeného měl v ulici sv. Kříže jeden dům opat a konvent kláštera Kladrubského (již r. 1356), který i když r. 1408 prodán byl do rukou soukromých, předce se vždy ještě nazýval *domem Kladrubským* (č. 295). Ob dva domky dále (na místě č. 296) byl podobně dům čili *dvůr opata Postoloprtského* (č. 297, již r. 1361), potom ještě tři domky, z kterých poslední byl *farou sv. Kříže*. Za farou stál kostelík *sv. Kříže menšího* na konci ulice. Okrouhlým, jak se posud spatřuje, nazývá se vyslovně roku 1369 *ecclesia S. Crucis rotunda*), jakozto v čase, když male někdejší okrouhlé kostely podhradí Pražského již skoro vesměs ustoupily novějšímu slohu gothickému. Již r. 1379 byly v něm tři oltáře.

V rohu proti kostelu sv. Kříže stál na druhé straně ulice dům který na začátku 15. století náležel *pánům z Hradce* (č. 288, 289). V pořadí vedle něho bylo předně pět domů velmi rozličné velikosti až k malé uličce, kterou se chodilo z této ulice v druhou stranu proti kostelu sv. Filippa a Jakuba. Největší z nich byly dva s pivováry a sladovnamy, z nichž jeden (č. 264) v prvních létech 15. století náležel Ondřeji Lučovi a potom jeho dedičům, druhý (č. 262 větší část) Velislavovi sladovníku; nejmenší byl krajní vedle oně uličky, který r. 1413 nazýva domem *bekyň pániů z Rosenberka* (část č. 262). Od této uličky dale byly ještě tři domky na místě největšího jednoho domu (č. 200) a čtvrtý nárožní (č. 257) proti sladovně domu Boršovského. Domy tohoto pořadí sem dříve nazývaly se často *proti Jerusalemu*, protože na protější straně od nich byla ulička k Jerusalemu, svrchu popsaná.

Nárožní dům posledně řečený (č. 257) stal v rozcestí mezi ulicí sv. Kříže a druhou částí polední strany ulice sv. Filippa

chybně ve větší velikosti, a nazýval se odtud dle sv. Anny. Nemáme však o něm zcela žádných zpráv podrobnějších, a tak ani o místnostech kláštera, leč že se dá souditi o nich z posavadní polohy. Část posud tak zvaného dvoru sv. Anny (č. 211), do které se vchází z Liliové ulice, činila nepochybně ambit při půlnoční straně kostela.

Po jižní straně byla vedlé kostela ulička slepá a s druhé strany její dům, který za prvních let krále Jana byl náležel Jindřichovi kanovníku Pražskému (č. 219). Od něho koupila jej *paní Perchta* vdova po panu Hynkovi čili Hynáčkovi z Dubé, odjinud z Housky (1320), a odkázala jej potom (1329) jeptiškám sv. Anny, s uložením, aby v něm bydlily, jak medle by byl náležitě k tomu upraven. Nacházíme je v držení jeho aspoň již roku 1355. Západní část nynějšího dvoru sv. Anny, obrácená do náměstí Svatoanenského, byla ještě roku 1361 domem *pánů z Landšteina*. O čase a způsobu přivtělení jeho ku klášteru není nic povědomo. Od někdejšího domu *paní Perchty* až k rohu nynější Zlaté ulice proti domu Sezemy komorníka stály ještě tři menší domy (č. 218—216).

Také Zlatá ulice neměla tehdy žádného vlastního jména, leč že i tu říkalo se obyčejně u sv. Anny, a dále k řece „za svatou Annou“ neb také blíž sv. Jana na zábradlí. Vedlé nárožního domu z ulice Liliové (č. 216) stály po půlnoční straně její dva domy (č. 215, 214) až k malé nyní zahrazené slepé uličce: odtud zaujímal dobrou třetinu té strany velký dům *pánů z Rosenberka*, ze dvou domů povstalý, z nichž jeden (č. 214) náležel někdy (1352) *pánům z Říčan*, druhý (č. 215, 216) hned roku 1353, potom pak s prvním spojený *pánům Rosenberským* po celý čas panování císaře Karla i krále Václava. Dosahoval pak až ku postranní uličce, kterou se posud chodí ze Zlaté ulice na malé náměstí za svatou Annou: na této uličce stály ještě tři domy až do rohu proti fortě Svatojanské u řeky. Jižní stranu Zlaté ulice zaujímalo krom nárožního domu Sezemy komorníka proti kostelu sv. Filipa a Jakuba (č. 219) devět domů, z nichž třetí v pořadí od Sezemy postranní (č. 217) náležel do roku 1407 *panu Mikulá-*

stori z Borotína a po něm také vždy osobám šlechtickým; za ním hned první (č. 271) byl největší po té straně; ostatní, od tohoto koutkem jakýms značně oddělené, veskrz menší, náležely již k Boršovu.

Souběžně s touto ulicí vedla také na půlnoční straně od kláštera sv. Anny ulice směrem k řece Vltavě, která rovněž neměla jiného jména než u sv. Anny neb za sv. Annou. Jižní stranu její zaujímal klášter, za kterým dále bylo otevřené prostranství, jak se podnes spatřuje. Na půlnoční straně proti klášteru byly za domem kovářským nárožním z nynější ulice Lahové předné dva domky, ve kterých za prvních let 15. století přebývaly *bekyně* (č. 184, 185), potom dům nevelký, jenž roku 1404 náležel dvěma zemanům, Bohuslavovi Žáčkovi z Nechvalic a Humprechtovi z Tasnovic, potom pak koupí od nich (1408) panu Zdenkovi Medkovi z Waldeku (č. 186). Do otevřeného prostranství za klášterem hleděly dále po té straně dva domy, z nichž první (č. 188) nazývá se na začátku 15. století (1404) poustkou; druhý byl domek docela malý; za ním pak byl o něco větší nárožní dům v krátké uličce (č. 197), která vedla tudíž dále.

Druhou stranu této uličky činil dům, ve kterém ne-li již dříve, aspoň při začátku 15. století (1405) míval sídlo *inquisitor* kacířství (*curia inquisitoris haereticarum pravitatis*, č. 203), jedním průčelím do řečeného prostranství za sv. Annou, druhým proti řece obrácený; a vedle něho v stranu polední stál farní kostel sv. Jana Křtitele na zábradlí (č. 204–206, 210). V něm byly čtyry starší oltáře, krom nichž nadal r. 1395 Jakub z Brázdíma, někdy měšťan Pražský, nové oltář *panny Marie*.

Zase ob uličku dále stály tři domky v pořadí proti řece na místě nynějšího jednoho domu velikého (č. 208) až k rohu nynější Zlaté ulice; za prvním pak z nich v řečené uličce vzadu proti křtu sv. Jana dům, jejž roku 1409 koupil Kříž Trunka od opata a konventu kláštera Milevského, dle kterého proto předce i potomní léta nazýván jest *dvorem Milevským* (č. 209). Ještě pak od těchto domů naproti byl jeden malý domek na samém břehu Vltavy (č. 207) vedlé fortny k řece:

opodál pak od něho v stranu půlnoční *mlýny* nad mostem Pražským na svém posavadním místě. Deset do počtu připomíná se jich roku 1366. Od nich šla krátká ulice ku prostranství před mostem tak jako nyní, ač nelze říci jak dávno; nebo se poloha míst těch musila poněkud změnití zvýšením břehů, ježtož bylo potřeba při zakládání nového mostu. Teprv na začátku 15. století (1406) připomíná se vedle samých mlýnů v této ulici *lázeň králova* (balneum regis), do dneška na zrušení č. 196 a 195), vedle ní pak dům velký nárožní č. 194. r. 1415 po levé straně k mostu jdouc, za nímž vedle starého mostu po levé straně malý *doměk celný* (domuncula theloniarum pontis, gaza pontis theloniei, 1406, č. 193). Nový most byl ještě bez věže na této straně, a o někdejší mostské věži vedle špitálu Křivošnického neděje se také již žádná zmínka; snad se stěžena byla při konečném odstranění mostu starého v roce zrušením.

Hlavní ulice vedoucí od mostu přímo dovnitř Starého města, nyní velká Jesuitská, nazývala se ve 14. století *ulicí S. Klementy* dle kláštera sv. Klimenta řádu Dominikánského, však rozuměla se tím jen část této ulice od prostranství před mostem až asi k nynější ulici Liliové, a obyčejněji říkalo se celému pořadí domů tudíž po straně polední jen *proti se Klementu* (ex opposito S. Clementis). V pořadí tomto bylo devět domů prostřední velikosti, z nichž první v rohu proti domu vedle lázně královny (č. 189) sloul *u dítek* (ad pueros, 1426), druhý hned vedle (č. 188) *u Faunů* (ad Faunos, 1429); třetí byl na začátku 15. století domem *bekyň* řečených *Zbraslavských* (beginarum de Aula regia, 1404, č. 186, 185); z ostatních následely poslední tři nejobyčejněji zlatníkům; tak i dom ve druhém rohu nynější ulice Liliové, jak jest výše již položeno.

Ostatek nynější ulice velké Jesuitské, asi od rohu ulice Liliové, až na konec proti domu někdy markrabí Jana moravského a potom Otla zlatníka (č. 158) nazýval se *ulicí zlatníků* (platea cultellatorum, cultellifabrorum, mesrergasse), dle čísla však také *ševcovskou* (platea sutorum). Třináct domů

ni na straně polední a osm na straně kratší půlnoční, která počítala teprv od domu nárožního v rozcestí mezi touto ulicí a uličkou nynější seminářskou (č. 175), náleželo skoro přeskrz a vždy mistrům dvou oněch řemesel, která se tu provozovala jako výhradně. Mezi domy v pořadí poledním nazýval se jeden *u labutě* (ad cignum, 1429, č. 169). Na straně půlnoční stál dům v rozcestí mezi řečenými dvěma ulicemi (č. 175, 176) *u půl kola* (ad mediam rotam, 1401). Od rohu ulice nožní až k ulici kožišnické stálo ještě pět domů, větším dílem menších (kromě nárožních s jedné i s druhé strany), ve kterých rovněž provozovalo se nejvíce řemeslo nožnické neb ševcovské.

Půlnoční stranu ulice Svatoklimentské zaujímaly větším dílem místnosti *kláštera sv. Klimenta* na místě nynějšího Klementina, odtud tak nazvaného, které však tehdáz nebylo ještě jediným velikánským stavením jako nyní, nýbrž ulicemi obhajovací bylo rozděleno na tři nestejně velké ochozy. Jeden, nejmenší, činilo pořadí šesti domů stojících na místě čela nynějšího kostela sv. Salvatora a k tomu některé části nynější arcibiskupské semináře hned vedle. Druhý, něco víc než dvakrát tak velký, byl nepravidelný čtyřhran domů, který zabíral skoro celé místo vnitřního seminářského dvoru s částmi křídel tohoto stavení obrácených do nynějších ulic Křížovnické a Platnéřské. Ostatní vše bylo třetím největším skupením, nepravidelnými ulicemi od druhých dvou odděleným.

Do ulice Svatoklimentské byly obráceny při začátku od mostu snad asi dva nebo tři domy z prvního onoho malého ochozu. Potom byla postranní ulice, a za ní začínalo se teprv stavení klášterské s kostelem sv. Klimenta, čtvercím čtyřhran, jehož polední strana byla obrácena do ulice Svatoklimentské, západní strana do ulice postranní právě řečené, půlnoční do jiné poboční ulice na té straně, východní do velké zahrady klášterské. V rohu do ulice Svatoklimentské stál *kostel sv. Klimenta* čili vlastně zeď, která objímala tuším *hřbitov* při něm na této straně. Hlavní dvěře kostelní byly z poboční ulice ze strany západní. Kostel byl v porovnání s jinými chrámy kla-

sterskými v Praze malý, zaujímaje jen asi dvě pětiny délky nynějšího kostela sv. Salvatora, a však slavný co pohřebiště mnohých vzácných osob a mnohostrannou činností řádu, jemuž byl poručen. Za kůrem jeho byl na místě nynější vlaské kaple, to jest nejspíše v části hřbitova prvotního, vystaven zvláštní domek, náležející ku klášteru; dále sáhalo do ulice hlavní stavení klášterské jen ještě asi v třetině délky nynějšího kostela sv. Klimenta, a byl tudy vchod do kláštera. Vnitř stavení klášterského byl, jak se zdá, ambit po straně kostela, buď jen velmi malý, buď podlouhlý, tak že jen kratší stranu jeho činil kostel asi polovicí délky své při presbyterii. Někde blízko něho i kostela, totiž v místě, kdež se scházela kapitula konventu, připomíná se *kaple sv. Vincentia*. Jiná zvláštní kaple *sv. Bartoloměje*, do které se vcházelo z chodby na východní straně kláštera, vysahovala odtud do *zahrady klášterské*. Na té samé straně až k rohu půlnočnímu při zahradě byla veliká *jizba konventská* (*stuba magna conventualis*), to jest nepochybně refektář, ve kterém se ve 14. století podobně jako v klášteře sv. Jakuba drželo i mnohé hlučnější světské shromáždění. Vedle samého kláštera sv. Klimenta stály dále v ulici Svato-klimentské dva domy soukromé, ještě na místě nynějšího kostela sv. Klimenta, z nichž druhý nazýval se *u trouby* neboli *u trubek* (*ad tubellas, ubi tuba est depicta, 1414*). Ostatek této strany ulice až proti domu u půl kola zabírala zeď *zahrady klášterské*, kteráž za řečenými domy dosahovala od kláštera až k nynější uličce seminářské skoro po celé její délce a činila nepravidelný čtyrhran, větší než klášter sám, zabíhající dílem dále na půlnoc než stavení klášterské.⁵³⁾

Skupení šesti domů, které v prostranství před mostem začleňovaly hlavní průčelí kostela a kláštera sv. Klimenta,

⁵³⁾ O položení ulic a domů na místě nynějšího Klementina dává poučení půdorys učiněný od jednoho z rektorů kolleje Jesuitské z první polovice 17. století, který představuje místo, jak vyhlíželo před skoupením všech domů tamějších od Jesuitů. Uveřejněn jest v Schallerově topografii Prahy. Musí se toliko poznamenati, že v něm omylně starý kostel sv. Klimenta nazván jest kostelem sv. Bartoloměje a naopak kaple sv. Bartoloměje kostelem sv. Klimenta.

dosahovalo od rohu ulice Svatoklimentské až do nynější ulice Křížovnické, ve které teprv proti zadní části nynějšího velkého chramu u Křížovníků otvírala se krátká ale široká ulička vedoucí k půlnočnímu konci západního průčelí kláštera sv. Klimenta, a zúžená vedla dále okolo křídla půlnočního až k zahradě téhož kláštera. Dale v ulici Křížovnické od oné krátké uličky až k rohu nynější ulice Platnéřské stály tři nevelké domy, z nichž poslední byl největší.

Protejší stranu této ulice zaujímal po celé délce *špitál Křížovníků* s červenou hvězdou při samém břehu řeky Vltavy; o němž jakkoli stávají zprávy jinak dosti bojué, však neposkytnu mnoho světla co do rozdělení jeho místností. Jen tolik dosvědčuje se, že vlastní špitál s příbytky bratří i s kostelem prvotním sv. *Ducha* zaujímal přední část blíž mostu, dale pak při konci ulice byl pivovár s chlévy a se zadními vraty obrácenými proti poslednímu domu na protejší straně též ulice. Roku 1368 dne 16. Června vysvěcen jest velký oltář v kůru kostela špitalského, nepraví se však za jakou příčinou neb po jakém díle na něm. O deset let později však shořel špitál celý krom pivovaru a chlévů (1378), tak že i některý počet chudých přišel přitom o život. Roku 1394 dělalo se o novém krovu nad stavením; nelze tvrditi, zdali ještě následkem shoření tohoto

Ulice na půlnoční straně od Klementina, která se nyní nazývá Platněřskou, bývala někdy nazývána ulicí *Ostrožnou* či *ostrožnickou* (*platea calcariatorum*); a ještě ve druhé polovici 14. století jmenuje se někdy kostel sv. Martina menšího kostelem toho svateho v ulici *Ostrožné*; ale jinak se prestalo tehdaž již užívatí toho jména o této ulici, a říkalo se domům v ní obvykle jen „u sv. Martina menšího“. Na půlnoční straně její stalo, jako nyní, šest domů: z nichž třetí od rohu západního (č. 89, náležel někdy (před r. 1402) panu *Huncíkovi Pluhovi*; pátý, největší v tom poradí (č. 91), byl do roku 1412 slavného lékaře *ministra Albika*, až totiž do povýšení jeho za arcibiskupa, a nazývan byl ještě později *Albikovským*; šestý nározní (č. 92) stoupl u *slunce* (*ad solem*, 1401). Polehni

strana té ulice dělila se na dvě ulicí poboční, která vedla odtud k půlnočnímu křídlu kláštera sv. Klimenta. V rohu proti Křížovníkům stál tu předně dům čili *dvůr kláštera Tepelského* (1401), poněkud do kouta odstupující vedlé sousedního domu, který vystupoval více do ulice, za tímto pak sousedním domem ještě dva malé domky; potom hned skrovný *kostel sv. Martina menšího* (S. Martini minoris, také parvi) v rohu poboční ulice, do níž byl obrácen kůrem svým. V poboční této ulici stála po pravé straně hned vedlé kostela *fara* a za ní tři domky, z nichž dva vystavené na městišti *fary* a k ní poplatné. až k úzké uličce, která dělila toto skupení domů od kláštera sv. Klimenta. Po levé straně byl v rohu proti kostelu sv. Martina velký dům, řečený *u červeného kříže* (ad rubeum crucem, 1424) a za ním zeď zahrady klášterské u sv. Klimenta, která tu činila kout s půlnočním křídlem kláštera. Ve hlavní ulici, která v této části tehdáž velice byla zoužena klikatými výstupky domů, stál vedlé červeného kříže ještě jeden, dosti velký dům v pořadí, za ním pak nárožní dům řečený *u zlatého koflíka* (ad aureum cyphum), který druhou stranou svou zaujímal nynější průčelí Klementina nad hlavním vchodem z Mariánského náměstí.

Tomuto náměstí říkalo se *na Louži* (in Lacu, uf der hůle), a pamatovala se tím nepochybně nějaká louže, která tu bývala před časy jakožto v místě níže položeném než okolní ulice; později nazývalo se také *rynečkem* u matky boží na Louži. V pořadí vedlé zlatého koflíka stály tu na místě nynějšího Klementina až do kouta, ve kterém se začíná seminářská ulička, a tedy až ke zdi tehdejší zahrady klášterské sv. Klimenta, ještě čtyry domy, z nichž třetímu přezdívalo se *u blech* (ad pulices, 1409); čtvrtý čili poslední nazýval se *u anděla* a určitěji *u anděla tepoucího* (ad angelum percutientem, 1410), namalovaného nejspíš, an vyhání z ráje první rodiče. Proti těmto domům stál na jižní straně rynečku předně velký dům v rozcestí (č. 159) mezi dvěma ulicemi, jehož prvním nám známým držitelem byl Jan Ullmanuv, od roku pak 1400 Pechanec švec. Za ním byl v uličce proti zahradě Svatokliment-

ské jen jeden malý dům (č. 177) krom nárožního domu u půl kola na druhém konci; s druhé strany dosahoval až k nárožnímu domu v ulici nožírské (č. 160); při něm samém pak byl přistaven ještě jeden malý domek, jak se naskytuje zhusta toho času. Na protější straně ulice s východní strany od domu Pechancova stál právě podobný malý domek náležející k domu často řečenému Ota zlatníka (č. 156) v této ulici, a vedle něho v rohu proti domu Pechancova škola u matky boží na Louži.

Proti škole stál ve druhém rohu východní strany rynečku farní kostel *Matky boží na Louži* (*beatæ virginis in Lacu*), nyní zcela zmizely; neboť jest stržen pro rozšíření ulice. V něm bylo jedenáct oltářů, z nichž dle jmen připomínají se: 1. oltář velky panny Marie (1359); 2. sv. Lukáše (1348); 3. sv. Mikuláše a tří králů (1379); 4. svatých apoštolů (1391); 5. sv. Kosmy a Damiana, založený od mistra Albika v kapli od něho vystavené (1410), kdež sobě za živobytí dal udělati hrob „ve tm krásny a nádherný s mnohými cimbuřimi“; 6. sv. Maří Magdaleny a sv. panny Barbory s nadáním od slovatného Marše z Tuněchod (1409); 7. sv. Václava, nadany od Ota zlatníka častěji řečeného; a 8. sv. Kateřiny, nově nadany od Arnošta z Metelska, kanovníka sv. Apollinariše (1415). Jeden z oltářů těchto stál v kapli pod zvonici. V pořadí s kostelem stály hned dále dva domy na místě nynějšího jednoho domu velkého proti hlavnímu vchodu Klementina (č. 102).

Půlnoční strana rynečku na Louži začínala se velkým domem (č. 99) v koutě proti domům u kotlíka a u slunce, který náležel již roku 1353 pánním z Lipe a zejména tehdejší panu Čenkovi z Lipe, nejvyššímu maršalku království českého, později na začátku 15. století (1408) panu Hynkovi Berkovi z Dubč a z Hohenšteina, nejvyššímu sudí zemskému. Za ním byla dosti velká zahrada, k němu příslušící. Vedle domu tohoto panského stál přinejeden skrovnější dům (č. 100) a hned dále dům úzkého síce průčelí ale dlouhý do zadu, kdež měl širší místnosti vpravo za vedlejšími domy až ku postranní uličce, nyní Žatecké. Byl to za času císaře Karla dům znamenitého mešťana Konrada Zerselmeistera (1364, 1365) a po-

zději příbuzného jeho Vavřince Martinova hofrychtěře měst královských (1402—1415), i nazýval se proto obyčejně *dvorem Zeiselmeistrovým* neb *hofrychtěřovým* (č. 101 a č. 41).

Další pořadí domů táhlo se odtud do ulice *ostrožné* čili *ostrožnické* (platea calcariatorum), jinak *platnéřské* (platea thorificum), která se tak nazývala, pokud známo, od polovice 14. století, i když jméno toto ve druhé čáře od Louže ku Křížovníkům toho času zaniklo. V této ulici provozovala se hřmotná díla *ostrožníků*, *helměřů*, *platnéřů*, *konvářů* a jiných podobných řemeslníků, však zhusta také *sedlářů*, *uzdářů* a *řemenářů*. Dva a třicet domů těsně vedlé sebe stojících, z nichž 5 bylo od domu Zeiselmeistrova až ku postranní ulici a 16 odtud až ku konci ulice v pořadí půlnočním, 3 od nárožního domu na Louži až ku krátké uličce do nynějšího náměstí Linhartského a 8 odtud až ke druhému rohu pořadí poledního, bylo skoro veskrz v držení řemeslníků dvou tříd těchto. Jindy stával dům (mezi č. 109 a 111) také nad krátkou uličkou posledně řečenou, pod kterým procházelo se toliko *fortnou* z jedné ulice do druhé; roku však 1405 spůsobili konšelé, že jest stržen a učiněn průchod docela volný.

Souběžně s ulicí *ostrožnou* vedla z rynečku na Louži v koutě mezi kostelem Matky boží a domem Otlovým krátká a tehdaž také uzká ulička na *kurný trh*, jakž nazývalo se nynější náměstí Svatolinhartské. Levou stranu této uličky zaujímal zed hřbitova u Matky boží na Louži a za ní, kdež obcházela kůr, ještě dva malé domky (na místě nyn. č. 133). Po pravé straně stála za malým domem Ota zlatníka *fara* téhož kostela a za ní dům, který se nazývá *nárožním*, protože byl za ním nějaký koutek (vše na místě nynějšího paláce Clamova. č. 158).

Náměstí Svatolinhartské bylo ve 13. století místem zavřeným, to jest byl tu nějaký panský dům či dvůr, ve kterém stál farní kostel sv. Linharta podobně asi jako kostel sv. Ondřeje ve dvoře tehdaž kláštera Ostrovského a později Zbraslavského. Nejstarším nám známým majetníkem jeho byl Jaroš z Fuchsberka, purkrabí Loketský za času krále Přemysla Ota-

U (okolo r. 1266) nebo aspoň manželka jeho Kateřina; nazýval se vůbec *dvorem Jarošovým* (curia Jarossii, Hof) neb *dvorem Jarošové* (curia Jarossinae).⁵⁴⁾ Co vdova dala jej Kateřina z Fuchsberka roku 1298 na smrtelném věku se všim příslušenstvím, to jest s podacím kostela Linhartova i s platy z městišť některých a jmenovitě z kotců měšťanů uzdárských tudíž jeptiškám u sv. Anny pod Petříčkou, které se později přestěhovaly k sv. Vavřinci na Staré náměstí. Toliko dům blíž kostela sv. Linhartova, to jest nejspíš stavení ve dvoře tom, byla darovala bratřím téhož řádu to jest Dominikánům u sv. Klimenta; od kterých jej jeptišky sobě koupily (před r. 1301). Podobá se, že Jarošov zaujímal právě celé náměstí Svatolinhartské, tak že na straně východní přehrazeno zdí, jdoucí od naroždomu na Ovocném trhu (č. 139) až k nárožnímu domu v ulici ostrožné (č. 127). Tudy nejspíš byl hlavní vchod do domu, a zadní vchod nějaký z uličky od Matky boží na Staré náměstí, jiný pak fortnou z ulice ostrožné, o které svrchu zmíním. Však snad již za života Jarošova z Fuchsberka byla dána městiště k vystavení menších domů ve dvoře pod domem v platem, a tímž způsobem postaveny krámce uzdárské měšťany rovněž oblibeným právem zákupným; při čemž nejspíš jinak býti, nežli že se dvůr otvíral vždy více obecně. Roku 1346 neb něco málo dříve koupili konšelé Staroměstští dvůr Jarošov pro obec se všemi požitky, kromě platu kotců uzdárských, jež i potom podržely jeptišky u sv. Anny a přenesli do něho čili na náměstí již potom otevřené kůbeže ze staršího místa jeho u kostela sv. Mikuláše. Náměstí to nazývalo se náměstí toto trhem kurným (forum pullo-

⁵⁴⁾ Jmenění vyslovené v Palackého Dějinách národu českého I 2. pag. 493. Jarošov z Fuchsberka byl též co Jaroš z Poděhna, slavný purkrabí Pražský v letech 1253 až 1264, nemá se ničím odůvodnit; a menší, žeby byl býval purkrabím Loketským i Chebským zároveň, nebo purkrabím Chebským jmenuje se v listinách r. 1268 až 1272 Jarossius de Waldemberch kterýž potom zase v letech 1277 až 1282 jmenuje se co purkrabí Litoměřický. Jaroš z Fuchsberka jmenuje se vůbec jen jednou v listině asi z roku 1266.

rum), ač se názvu dvoru Jarošova užívalo také ještě potom některá léta.

Nový kurný trh, tímto způsobem povstalý, počítal se na straně polední od domu, který stál s druhé strany koutku svrchu zmíněného na konci uličky od rynečku na Louži (ještě na místě nynějšího paláce Clamova); vedle něhož hned dále stály čtyry domy (č. 134 až 137), povstale nejspíš na městských odprodaných ze dvoru Jarošova, až k rohu, za kterým otvíral se kout dosti veliký mezi krajním z těchto domů (č. 137) a *farou sv. Linharta* (č. 138), vedle které v témž koutě zastrčena byla škola téhož kostela, za ní pak dále zadní příbytky, náležející ke dvěma domům z Ovocného trhu (č. 141. 142). Východní stranu kurného trhu zaujímal pořadí domů, táhnoucí se z trhu ovocného čili věnečnického tudy dále až proti ulici ostrožné a proti kostelu sv. Mikuláše, kdež se končilo domem řečeným *u žáby* (ad ranam, 1412, č. 17). Na půlnoční straně stál v rohu proti tomuto pořadí farní *kostel sv. Linharta*. Ač nebyl o mnoho větší než kostel Matky boží na Louži, předce jakožto v bohaté osadě ležící, těšil se z hojných nadání, i bylo v něm, pokud toliko známo, neméně než 12 oltářů. Veliký *oltář sv. Linharta* připomíná se roku 1404 za příčinou nadání, které učinilo k němu pověstné tehdejší bratrstvo těla božího, o kterém bude řeč na jiném místě. Druhé byly: 2. oltář *Všech Svatých* a sv. Erharta (1360); 3. *panny Marie*, nově vyzdvižený r. 1361 od bratří Alberta a Jana synů „Ditla pod krámy“; 4. *sv. Václava*, se mší založenou r. 1363 z odkazu Vítka Horského; 5. *sv. Anešky i Anny* (1371); 6. *sv. Šťastného a Zbožného* (Felicis et Aucti), nazývaný také oltářem nejsv. Trojice a týchž dvou svatých mučenníků (1373); 7. *sv. Fabiana a Šebestiana* (1380); 8. *sv. Václava a Prokopa*, jinak svatých dědiců českých, nově založený r. 1382 z odkazu Petra uzdaře; 9. *dvanacti svatých apoštolů*, nově vyzdvižený Marketou vdovou Ondráčka z Budějovic roku 1360; 10. *sv. Blažeje a Erazima* mučenníků (1390); 11. oltář *Božího těla* (1407); a 12. oltář *sv. panny Kateřiny*, vyzdvižený r. 1410 od Alžběty vdovy Pezolda plátenníka.

Kostel sv. Linharta podepřen byl s levé strany po celé délce své na dům, který stál mezi ním a posledními domy v ulici ostrožné (č. 128) a k východní straně vysahoval trochu dále nežli kůr kostela a hřbitov při něm s této strany. Od tohoto domu začínaly se *krámce uzdářské* (*institae frenificum*), přistavené ke zdi hřbitova za kůrem, kterých bylo všeho vaudy sedm, čtyři v jedné řadě vedlé sebe, tři pak v téměř směru dále ob uličku jakous, tak postavené, že druhý stál proti nárožnímu domu z Ovocného trhu (č. 139), třetí tedy nepochybně za ním v stranu západní. Ulice, která povstávala z tohoto postavení krámců s jedné strany a domů na východní straně odtud s druhé strany, říkalo se *v uzdářích* neb „mezi uzdaři“.

Vedlé kostela sv. Linharta stály na půlnoční straně kur-ného trhu tři domy na místě jednoho nynějšího (č. 129), a tři zadky domů z ulice ostrožné až k uličce čili nekdejší fortně do této ulice, na západní straně toliko jeden domek vedlé této uličky (č. 131), pivovár náležející k domu na rynečku Matky boží na Louži (č. 132) a domek nárožní při uličce k téměř rynečku (č. 133) již výše zmíněný.

Vrátíme se odtud přes rynček na Louži a ulicí mimo kostel sv. Martina menšího až k zadu špitálu Křížovských a červenou hvézdou. Odtud vedla ulice k kostelu sv. Valentina; v níž předne na levé straně v rohu hned za špitálem byla lázeň, která se roku 1360 nazývá *lázní špitálskou* (*balneum hospitalis*), ač pochybné jest, zdali špitálu nalezela; později nazývala se *na schodci* (in gradu, 1402, č. 86). Za ní staly podél nekdejší zdi městské toliko čtyry malé domky po této straně ulice. Po pravé straně bylo šest domů, z kterých však snad ani jeden nebyl vlastně čelem obrácen do této ulice. První totiž, nárožní proti receně lázni (č. 87), náležel do pořadí domů proti kostelu sv. Martina menšího odtud až k ulici postranní vedlé dvoru pánů z Lipé (č. 99). Z ostatních byly tři obráceny do tak zvaného *dvorce* u sv. Valentina (*curiola circa S. Valentinum*). Tak nazývalo se celé skupení domů za poradím právě zmíněným mezi jednou ulicí na západní straně

a druhou na východní straně až ku kostelu sv. Valentina, které nejspíš i s tímto kostelem podobně jako dvůr Jarošův s kostelem sv. Linharta náleželo někdy pánům podacího téhož kostela a teprv během času rozděleno bylo na městiště k vystavení domů poplatných; tyto pak domy obráceny byly větším dílem do vnitřka dvorce, otevřeného již pak z jedné i z druhé ulice. Po straně pravé, když se vstoupilo z ulice západní, byly čtyry domy ve dvorci, z nichž první (č. 66) byl největší, poslední (č. 60) v rohu do východní ulice nejmenší. Po levé straně stál v rohu ze západní ulice dům, jenž roku 1400 profesorem theologie mistrem Janem Eisnerem odkázán byl ku přebývání *chudých studentů* národu polského a dle toho se nazýval (*domus pauperum studentum, pauperum scholarium, collegium pauperum*, 1404, č. 67); za ním malý dům v koutě čtyřhraného plácku, jenž byl vlastním vnitřkem dvorce (č. 64), dále *fara sv. Valentina* (již r. 1364, č. 63), a potom ještě dva domky (č. 61, 58). Za těmito na straně půlnoční stál farní *kostel sv. Valentina* se hřbitovem, který jej objímal (na místě nynějšího domu č. 56). Neznámo, s které strany kostela byla na hřbitově tomto postavena zvláštní *kaple sv. Trojice* vystavená roku 1300 od měšťana Pražského Konrada syna Velflova. V kostele připomíná se oltář panny Marie (1408).

Půlnočně od kostela sv. Valentina bylo též jisté skupení domů, které se nazývalo *ve dvorci* (*in curiola*). K tomu náleželo předně pořadí čtyř domků podél někdejší zdi městské v těch místech (nyní čísla židovská 15 až 12) a východně od nich čtyry domy ve čtyřhranu stojící (nyní č. žid. 11 a 10), z nichž největší byl dvůr probošta *kláštera Chotěšovského* již roku 1363 (žid. č. 11), později sousedním domem (žid. č. 10) ještě rozšířený, před tímto pak ještě jeden malý domek (žid. č. 17). V pořadí za čtyřmi domky prvé řečenými, které činily západní stranu dvorce, stála na kraji půlnočním (snad ještě na č. žid. 12) *lázeň*, řečená *židovská* (*balneum Judaeorum*, 1411).

Prostředkem mezi dvěma dvorci, a tedy po půlnoční straně vedle kostela sv. Valentina vedla krátká ulička k někdejší bráně sv. Valentina, kterou se přicházelo na břeh Vl-

lavy, na místo, které do roku 1339 bývalo obecným smetištěm a také trhem dříví, toho roku pak z povolení krále Jana přeznačeno jest a stalo se jménem obce Staroměstské, podél řeky na zadní strany špitálu Křížovnického až mimo bránu sv. Valentina něco dále půlnočně. Připomíná se tam potom jakýsi *domus městský* (*domus civitatis* 1414), nejspíš posavadní obecní dům (č. 80) vedlé přivozu přes Vltavu.

V postranní ulici na východní straně od prvního dvorce u sv. Valentina byl mezi domem *u slunce* (č. 92) na jednom konci a nárožním domkem ve dvorci na druhém konci (č. 60) jen jeden domek (č. 94? čili část č. 60?); ostatek té strany ulice zaujímaly nejspíš jen ploty dvorečků domů sousedních. Na druhé straně té ulice za domem pánů z Lipé (č. 99) šla ale než do polovice zeď zahrady téhož domu, za kterouž byla nátká ulička v pravo do kouta. V této stály proti zadní zdi zahrady pánů z Lipé, tedy na straně půlnoční tři domky a vedle nich nejzáz v koutě pivovár, náležející k domu jednomu v nynější ulici Kaprové (č. 49). Také při druhém z těchto domků od kraje byl pivovár. Dále za uličkou stály po té straně ještě dva domky (č. 59 a část č. 52), druhý z nich se slámovnou a sušárnou.

Od konce této uličky, ve směru od brány sv. Valentina až ku kostelu sv. Mikuláše blíž rynku Staroměstského, vedla jedna z hlavnějších ulic Starého města, nyní Kaprova, která tehdaž od kostela sv. Valentina měla jméno *ulice Svatovalentinské* (*platea S. Valentini*). Pořadí domů v ní na polední straně začínalo se v rohu proti kůru sv. Valentina domem nevelkým *červeného lva* (*ad rubeum leonem*, 1414, část č. 52), od čehož druhý byl dům řečený *u kapra* (*ad carponem*, 1421, první část č. 49); celkem pak stálo osm domů až ku postranní uličce (nyní Žatecké) odtud do ulice ostrožné. V uličce této bylo v prostředku po západní straně zadní stavení domu *Zeměmistrora* (č. 41), co do rozsáhlosti vlastně hlavní; proti tomu po východní straně zadní stavení domu řečeného *u tří biskupů* (*ad tres episcopos*, 1408). Tak nazýval se druhý dům (č. 38) v ulici Svatovalentinské v pořadí od uličky této až

k rohu na východním konci, které obklopovalo toliko čtyry domy. Na jižní straně ulice činily domy jen jedno pořadí po celé délce, v počtu třinácti. Z těchto nazýval se třetí od rohu blíž sv. Valentina (č. 51. *u tri koron* (ad tres coronas. 1403. Páry č. 45) náležel za času císaře Karla (od r. 1357) slavnému lékaři *Baltazarovi z Tuscie*, jednoma z prvních učitelů v universitě Pražské povolanych od Karla. Nejbližší vedle něho (č. 46) koupil r. 1354 pan *Boreš z Risenburka*, nejvyšší soud dvorský, od měšťana Pražského Pavla z Klaviska; od kteréž doby, jak se zdá, rostával v rukou panských: na začátku 15. století (1400) náležel panu *Folcsovi z Waldšteina*. S druhé strany vedle tohoto byl dům mistra Fridericha, životního lékaře císaře Karla (č. 43. do r. 1353), který se později neznámým způsobem dostal fakultě lékařské v učení Pražském a stal od ní školou neb *kolleji lékařskou* (collegium medicorum, scola medicorum). Nárovní dům na východním konci ulice v tom pořadí, se sádovnou a pivovárem, nazýval se *u kokotů domus, in qua galli sunt depicti*. 1415, č. 32).

Málo kroků od tohoto konce ulice Svatovalentinské nacházelo se malé, docela nepravdivé prostranství, na kterém před kostelem sv. Mikuláše býval kurný trh až do zakoupení dvoru Jarosova od obce Pražské: pročez nazývalo se někdy ještě i později *starým trhem kurným*, zvláště pak kostel sv. Mikuláše nazývan býval pořád ještě na trhu kurném (in foro pullorum, ač tu skutečné trhu takového již nebylo. Na jedné straně tohoto prostranství stal vedle domu u záby, nárovního proti ulici ostrožné, dům řečený *u černé kočedy* (ad nigram stellam, swarez stern. 1356, č. 15), od tohoto pak s druhé strany již první dům z uličky v krámkách za radnicí Staroměstskou, kterou jsme jinde již popsali. Východní stranu činily zadky dvou velkých domů z rynku, nynějšího Krönovského totiž (č. 936) a nárovního domu u labutě (č. 935). Proti poslední řečenému stal na jižní straně starodávný *kostel sv. Mikuláše*, největší a nejslavnější z farních kostelů Pražských, pokud se nezačal vynášeti nad něj kostel Týnský novou majeternou stavbou svou. Připomíná se v něm 17 oltářů, z-

bozených neb nadaných větším dílem od bohatých měšťanů té osady. Kromě hlavního *oltáře sv. Mikuláše* byly dle stáří, jak se o nich dějí zmínky 2. oltář *sv. Kříže* prostřed kostela, vystavený již před rokem 1346 od blízkých sousedů Albrechta a Jana bratří Štuků; 3. oltář *nejsv. Trojice*, řečený v *kryptě* čili pod kryptou, před rokem 1357; 4. *sv. Lazara a Marty*, nově založený r. 1358; 5. *sv. Václava*, téhož roku nově nadaný; 6. *sv. panny Marie* (1360); 7. *sv. Vavřince* (1361); 8. *sv. Blažeje* a svatých mučenníků (1377); 9. *sv. Prokopa* (1377); 10. druhý oltář téhož jména (1384); 11. oltář *sv. dědiců, Víta, Václava a Vojtěcha* (1391); 12. druhý oltář panny Marie (1394); 13. *sv. dvanácti apoštolů*, vyzdvižený r. 1398 od Kristiny vdovy po Oldřichovi Plánerovi; 14. *sv. Jana křtitele* (1409); 15. *svatých panen* (1411); 16. *sv. Kateřiny* (1414); a 17. *sv. Ondřeje*. Vlevo kostela v rohu na západní straně při hřbitově byla od roku 1363 *fara Svatomikulášská*, koupená tehdež farářem Dětlebem Stormerem (část č. 27) místo staršího farního domu, který stával (1356) někde jinde.

Západní stranu starého kurného trhu zaujímal velký dům někdy biskupa Olomouckého Jana ze Stredy a po něm Vincentia Neydeka ze Zhorelce, studenta učení Pražského (č. 16), po jehož smrti (1379) koupili jej sobě mistři kolleje Všech Svatých i přeložili do něho sídlo své (před r. 1383); pročež nazýval se odtud *kolleji Všech Svatých*, kteréž jméno zůstalo jemu do dneška. Hned od tohoto domu brala začátek ulice, jdoucí z kouta kurného trhu po té straně ve směru půlnočním až k židovské části města. V ní po západní straně vedlé samé kolleje Všech Svatých stál předně dům řečený *u jednorožce* (ad unicornum, ubi unicornus est depictus, 1393, č. 28), za ním dům *u strak* (ad picas, 1424, č. 29), potom ob ulici Svatovalentinskou dům u kohoutů již řečený (č. 32 i žid. č. 60?), a dále ještě jeden dům křesťanský, jehož místo nyní již zaujímá několik malých domů židovských v tak zvané Zlaté uličce (žid. č. 59, 58, 57?). Na východní straně zdvihal se za farou sv. Mikuláše velký dům řečený od starodávna *u reze* (in turri 1353, ad turrin 1429, č. 27), obrácený čelem proti

ulici sv. Valentina, s místnostmi prostrannými, které sáhaly vzadu až do druhé ulice v koutě za kostelem sv. Mikuláše. Vedle něho končila se ulice v druhém rohu domem řečeným *u tváře* (ad faciem, 1428, č. 30).

Odtud vedla ulice jiná ve směru od západu k východu, nyní k židovskému městu připočtená, ale tehdáž ještě po obou stranách ku křesťanské části Starého města náleževší. V pořadí na polední straně v ní stály tři domy, z nichž první sice hned za domem u tváře (žid. č. 64) náležel někdy Židu bohatému Ebrušovi, ale darováním od císaře Karla r. 1362 dostal se číšníkovi jeho Peškovi Hlavňovi a potom jiným křesťanským držitelům zase. Třetí z těchto domů v rohu východním nazýval se *u Jonáše* (ad Jonam, 1418, žid. 70, 69). Také první dům na půlnoční straně nejblíže vchodu do Židů z té ulice (žid. č. 63, 62) dostal se týmž darováním císaře Karla z držení Židů nepochybně jen dočasně do rukou křesťanských; celkem pak stálo pět domů v tom pořadí; z nichž poslední na rohu východním proti domu u Jonáše nazýval se již roku 1379 *u dvou lvů o jedné hlavě* (ad duos leones cum uno capite, žid. č. 75), za času pak zmíněného darování císaře Karla (1362) náležel ještě s několika sousedními domy Lvovi krejčímu. Také ulička krátká od tohoto domu dále na půlnoc a zase od východu na západ zatočená náležela po obou stranách ku křesťanské části města. V těch místech nazýval se po levé straně hned první dům za dvěma lvy (žid. č. 76) *u jednorožce* (ad unicornum, 1408), a druhý ob roh za ním (žid. č. 82), tehdáž poslední křesťanský na té straně, *u kůry* (ad pullos, 1433). Proti němu nazývá se poslední dům křesťanský po pravé straně v této zakřivené ulici (žid. č. 87) jinak také věží (domus seu turris), a vzpomíná se roku 1404, že předtím byl náležel Pinkasovi Židu, ač nepochybně nenáležel prvotně již k židovské části města. Odtud jdouc zpátkem, stál malý domek jeden v koutě (žid. č. 80), vedle něho dům větší řečený *u Samsona* (žid. č. 79), konečně dům nárožní proti dvěma lvům řečený *u rajských jablek* (ad poma paradisi, 1426, žid. č. 78).

Žádná z těchto ulic neměla svého zvláštního určitého jména; než celé této straně od kostela sv. Mikuláše až k tehdejšími hranicím židovské části města říkalo se prostě a vůbec „za svatým Mikulášem“. K tomu náležela také ulice východně od kostela sv. Mikuláše ze starého kurného trhu vycházející. Tato po levé straně hned za kůrem kostela sv. Mikuláše stála *farní škola* téhož kostela; dále pak čtyry domy, které se zdá všechny i s jakýmsi *krámy*, ježto tu někdy stávaly, byly ve 14. století (1363) poplatné k domu u věže (č. 27) a nespíš tedy vystaveny byly na městištích prodaných od zadní části jeho. Třetí v pořadí od školy nazýval se ještě v 15. století pivovárem od věže (1424), a připomínají se vedle něho také „zadní vrata domu od věže“. Poslední hned za ním a vedle domu u Jonáše (žid. č. 70) s druhé strany nazýval se *tři studní* (ad tres fontes, 1414), jakož na něm byly tři studně namalovány, a zavdal tudy příčinu k nynějšímu názvu této ulice. Po pravé čili východní straně stály hned od rohu vedle velkého domu u labutí (č. 935) dva malé domky k němu náležející, totiž na jeho městišti přistavené, jeden proti kůru kostela, druhý proti škole sv. Mikuláše; za nimi zadní vrata sousedního domu z rynku, totiž u tvář (č. 934). potom pak čtyry domy nyní židovské; z nichž třetí (žid. č. 73) se nazýval *flásek* (ad flascas, 1428); poslední byl někdy za času císaře Karla (1365) domem znamenitého měšťanského rodu Kornpuhlů.

Za tímto domem šla v pravo *ulice kostelná* (platea taxillorum, taxillorum), posud tak nazvana, ve které hned vedle kurního domu právě zmíněného stála *kaple Všeck Svatých* náležející k domu Olbramovu v rynku (č. 932) s příbytkem pro šest pobožných žen, to jest *beckyně* tak zvaných, které při ní byly stále nadány. Ostatek té strany ulice zaujímaly zadní části velkého domu někdy markrabě Jošta a potom královny Boženy v rynku (č. 930). Protejší strana, půlnocní, začínala se domem již zmíněným u rajsých jablek (žid. č. 78); od něhož se ke druhému rohu ulice na východním konci stálo devět malých, nyní k židovskému městu připočtených (žid. 117, 120, 121).

Z ulice kostečné přicházelo se do ulice, které se neřikalo jinak než u sv. Ducha (circa S. Spiritum), poněvadž se tudy chodilo od rynku ku klášteru toho jména. Až k rohu této ulice na konci poledním prodlužovalo se pořadí domů z rynku, ze strany půlnoční totiž, šesti malými domky, kterýmžto všem neb aspoň čtyřem blíž rohu (č. 926, 925, každé po dvou domích) říkalo se *na Veselé*. Za nimi stál po levé čili západní straně ulice jen ještě jeden dům rovněž tak malý; ostatek té strany až k ulici kostečné zaujímaly celkem nebo s největší část zadní místnosti velkého domu někdy markrabí Jošta; za ulicí pak kostečnou stály ještě dva domy, také ne velké, až k rohu proti klášteru sv. Ducha. Druhá strana této ulice začínala se v rohu proti Veselé velikým domem *Františka Rokycanského* (1405) a snad již prvé jeho předků (č. 924); za kterým hned byl toliko jeden domek malý (č. 905), potom ob uličku slepou velký dům *u tří andělů* s pivovárem a sladovnou (ad tres angelos, 1405. č. 906) i zase menší dům vedle něho; potom koutek, a za ním malý nárožní dům proti sv. Duchu, řečený *u lesního muže* (ad sylvestrem virum, 1407. č. 908).

Jdouce od rynku do Dlouhé třídy mimo dům Františka Rokycanského a jeden dům za ním (č. 923), spatřovalo se po té straně široké průčelí domu velice památného, který se nazýval *u černého orla* (ad nigram aquilam, ubi aquila est depicta, 1405, č. 922. 910). Byl to dům, který pokud známo s část aspoň od roku 1401, s část pak od roku 1405 nebo málo dříve náležel králi Václavovi; v němž on střídavě přebýval s dvorem svým tak jako ve dvoře u sv. Benedikta; pročez i tento dům nazýval se toho času *dvorem královým* (curia domini regis dicta ad aquilam). Prostrannost jeho byla veliká: neboť sáhal vzadu až do ulice proti staré škole židovské a zavíral v sobě tudy největší část celého toho ochozu domů. Místnosti jeho dosahovaly západně až k oběma slepým uličkám vedlé domů u tří andělů i u lesního muže, a měly tudy nejspíš také postranní východy, jakož snad jiný východ také do ulice po východní straně toho ochozu (vedlé č. 916). V zadních

částech, totiž na straně půlnoční blíž domu u lesního muže, nacházel se pivovár se sladovnou, a také zahrádka připomíná se uvnitř. V dávnější době skládal se ze dvou velkých domů, z nichž přední na straně jižní (č. 922) náležel roku 1351 Menhartovi Rokycanskému a po něm synu jeho Štěpánovi, od něhož roku 1360 koupili jej Břetislav biskup Vratislavský a Petr probošt tamže, později děje se o něm zmínka jen r. 1403 co o domě jakési purkrabiny. Na dům zadní (č. 910), který již roku 1401 náležel králi, vztahuje se nejspíš pozdější zpráva, dle které byl někdy arcibiskupa Pražského, nejpodobněji Olbrama ze Škvorce, od něhož jej král Václav asi koupil.

Po pravé straně, když se šlo z rynku ke Dlouhé třídě, byla předně obrácena proti domům na Veselé levá strana nárožního domu u slona (č. 609, 610). Zanim stál ve výstupku z uličky vedoucí v pravo ku kostelu Týnskému vedlé pekla čili zadního domu Nindertheimerova (č. 611) znamenitý dům, řečený *u stříbrné hvězdy* (ad argenteam stellam, 1405, č. 612); potom dále v pořadí proti domu Rokycanského a dvoru královu u černého orla dům řečený *u tří měsíců* (ad tres lunas, 1428, č. 613) a tři jiné domy, za kterými ohýbala se ulice v pravo mimo domy *u pěti kostelů* (ad quinque ecclesias, 1425, č. 617) a *u klobouků* (ad pileum, ad pileos, 1426, č. 618) do kouta, z něhož oddělovala se ulice vedoucí k masným krámům. Z této vedla na pravé straně hned za domem u klobouků ulička ouzká v pravo ke dvoru Fikářovu (č. 622), dále pak byly dva domy (1. část č. 620, 2. mezi č. 620 a 619) až k nárožnímu domu v pořadí proti masným krámům (č. 619) vedlé černé Důry. Po levé straně též ulice byl jeden dům v rohu proti kloboukům (č. 704), za ním pivovár v zadní části sousedního domu z Dlouhé třídy (č. 705) a ještě dva domy: z nichž poslední v koutku vedlé prostranství u masných krámů (č. 703) sloul *u raků* (ad cancos, 1400).

Teprv od rozcestí vedlé začátku této postranní ulice pokládal se ve 14. a 15. století začátek *Dlouhé třídy* (longa platea), nejdelší ulice Starého města, která se táhla odtud nezcela rovně až ke bráně proti Poříčí. Za času starého ote-

vřeného podhradí Pražského, ve kterém se ulice tato nepřetržitě prodlužovala prostředkem Poříčí dále, zdá se že to byla jedna z nejouhlednějších a nejživějších ulic Pražských. Od času však obezdění Starého města i s nedávným tehdejší přírostkem jeho okolo kostela sv. Havla, ještě pak mnohem více od založení Nového města Karlova, kterým se nevyhnutelně musilo proměnit mnoho ve hlavních proudech života Pražského, dostala se Dlouhá třída silně v postraní, tak že již v této době nacházíme ji co položenou mimo střed průmyslu a obchodu. Domy v ní, ač stály na městištích prostrannějších než ve mnohých jiných ulicích Staroměstských, byly předce skoro veskrz jen prostřední velikosti neb i docela malé, a neposkytovaly také jinak mnoho znamenitého. Bylo jich 20 na polední, a 29 na půlnoční straně, a dělily se na každé straně v troje pořadí; na polední totiž dvěma uličkami k masným krámům, na půlnoční dvěma k sv. Haštalu. První dům na rohu při začátku Dlouhé třídy na polední straně jmenoval se jak doposud *u zlaté štiky* (ad aureum luceum, 1428, č. 705); první vedlé něho (část č. 706) *u bílého jelena* (ad album cervum, 1409). Byly to vůbec největší dva domy po té straně. Půlnoční strana začínala se hned za nárožním domem proti dvoru kralovu u černého orla (č. 745), kdež stálo dvanáct větším dílem prostředně velkých domů v prvním pořadí čili až k první uličce v levo, z nichž jeden nazýval se *u zeleného orla* (č. 743 neboli část č. 742), jiný *u tří králů* (ad tres reges, část č. 742), jiný (zadní část č. 748) *u sv. Osvalda* (domus in qua S. Osvaldus est depictus, 1401). Ve druhém pořadí po též straně říkalo se jednomu domu (č. 734) *u koží* (ad pelles, 1432), jinému (č. 733) *u opic* (ad simeas, 1405).

V levo přede vchodem do Dlouhé třídy za dvorem královým u černého orla vedla ulice kratší k starému uhelnému trhu, nynějšímu Kozímu plácku, která se za časů císaře Karla nazývala *ulicí hrncířskou* (platea ollatorum, platea ollarum); na začátku 15. století však bylo toto jméno již zapomenuto. Po levé straně stálo v ní tehdejší osm domů, nejprvé šest malých, mezi nimiž jeden nazýval se *u kohouta* (ad gallum, 1430,

ca. 1217), potom dva větší, z kterých poslednější (č. 216) za
 času přebývání krále Václava v řečeném dvoře a černého orla
 měl za držitele osoby, kterým bylo pro služby dvorské potřebí
 přebývat blízko sídla královského. Nejprve koupil jej totiž
 roku 1402 přední písař králův Jan z Bamberka, který, jak
 zde uvedeno, měl také dům blíž druhého dvora královna
 sv. Benedikta; od něho r. 1412 pan Vilém Zajíc z Valdeka;
 od tohoto roku 1413 Jan z Chotěmic, seděním na Vlašimi,
 hejman Vratislavský, společně s panem Jarošem z Risenburka
 seděním na Opočně. Konnice při dome tom stála vedle rad-
 niho stavení dvoru u černého orla s této strany. Dále v témž
 pořadí stály ještě dva malé domky, které již obráceny byly do
 trhu uhelného. Po pravé straně v též ulici hrnčířské byly to-
 likotri malé domy; za nimiž hned začínal se veliký dům
 nadev pana Parla z Jenšteina písaře komory královské, bratra
 arcibiskupa Jana Očka z Vlasimě, potom pánů Rosenberských
 (č. 747, 748), který zaujímal skoro celou polední stranu uhel-
 ného trhu a měl také východ do Dlouhé třídy s malým zad-
 ním stavením při něm (v části č. 741, hned vedle č. 740).

Starý uhelný trh (antiquum forum carbonum) činil malé,
 neupravdělné náměstí v též podobě, jak se spatřuje po-
 řadí z kterebuz rozcházelo se patero ulic na rozličné strany,
 č. 10. Lzevíz Jedna vedla na východ souběžně s Dlouhou
 ulicí, kterou ji dvě krátké uličky spojovaly; říkalo se v ní
 č. 11. Hřtala Dlouhé třídy rovnala se celkem i neve-
 st domu i nevadnou zivostí. Na polední straně byly dva
 domy od domu Rosenberského až k první uličce, pět
 č. 12. v pořadí od první uličky ke druhé, a šest od rohu
 č. 13. až do kouta, kterým se ulice končila, kamž
 č. 14. až do zadní části domů z Dlouhé třídy. V po-
 řadí č. 15. nazýval se narožní domek vedle uličky
 č. 16. domus, in qua tres secures sunt
 č. 17. druhý část tohoto čísla byl již
 č. 18. domem čili deorem k'rotora Hradst-
 č. 19. měla malé chýše. V první z řečených
 č. 20. se jmenoval dům na zapadní straně, pro-

střední mezi dvěma nárožními do hlavních dvou ulic, u *láhve* (ad amphoram, 1431, část č. 739), jiný na východní straně u *žaludů* (ad glandes, 1428, část č. 735).

Na půlnoční straně ulice u sv. Haštala počínalo se pořadí domů dvěma, ježto stály ještě na uhelném trhu; od nich dále byly čtyry až ke hřbitovu farního kostela sv. Haštala. Největší byl druhý z nich (č. 344 a 791), kterýž dle majetníka svého Jakuba z Krňova, jinak Jakobina, advokata přisoudě duchovním (1404), i později nazýván byl *Jakobinovským*.

Hřbitov sv. Haštala byl velký čtyrhran, v jehož prostředku stál kostel toho jména, od dávna jeden z největších farních kostelů Pražských. S jedné strany šla zeď okolo něho v pořadí s domy právě jmenovanými, a při ní vystavena byla farní škola sv. Haštala, obrácená rovněž do ulice. Po západní straně stál za nárožním domem vedlé zdi této ještě jeden dům na hřbitově (č. 803), a činil kout s třetím domem na půlnoční straně hřbitova (č. 788, 789), tu kdež nyní stojí škola a fara Svatohaštalská. Dům posledně jmenovaný náležel do roku 1404 sekretari krále Václava IV. Janovi ze Smržova odjinud z Kostelce, potom koupil od něho doktorovi *Janovi z Weilburka*, vrchnímu písaři Starého města Pražského, který se později stal vrchním písařem královým. On odkázal dům ten r. 1418 klášteru Škalskému u Kouřimě.

O kostele sv. Haštala zachovaly se zprávy nedosti hojné. Činí se zmínka toliko o šesti oltářích v něm, kterých snad více bylo, neboť že se vůbec ani nepřipomíná nikde velký oltář sv. Haštala. Bylyť oltáře: 1. *panny Marie* s nadáním měšťana Fridla Janova od roku 1357. 2. *sv. Markety* oltář vystavený panem Pavlem z Jenšteina, častěji jmenovaným (1368). 3. oltář *sv. Kateřiny* (1372). 4. *Všech svatých* v kapli toho jména založené od Peška z Příboje jinak z Litovic (1375). 5. *sv. Štěpána* (1395), a 6. *těla Božího*, vyzdvižený Marketou vdovou po panaši Boncovi z Vršce (1401).

V rohu ulice Svatohaštalské na východní straně od kostela neb lépe ode hřbitova a školy stála *fara sv. Haštala* (č. 104), domek koupený k tomu účelu roku 1378 od císa-

ny Alzbety, poslední manželky císaře Karla, jakož náleželo zalovnam českým podací toho kostela. Odtud dále stálo pět domků v pořadí až k zadnímu konci ulice Svatohaštalské, od kteréhož obracela se krátká ulička řečená *Újezd* na půlnoc a hned zase na východ proti zdi městské, vcházejíc do ulice, která šla podél hradeb od brány ve Dlouhé třídě.

Vedle fary Svatohaštalské na půlnoční straně, tedy proti východní straně hřbitova u sv. Haštala, stál ještě jeden dům, za ním ob uličku *dvůr pánů ze Šternberka* (č. 784), který tomu rodu náležel, jak se zdá, již roku 1363 a potom opět roku 1401 koupen jest panem Zdislavem ze Šternberka; ulička tak právě řečená vedla do prostranství se všech druhých stran uzavřeného, ve kterém stálo asi osm domů, a uprostřed mezi nimi *studně*. S druhé strany za dvorem Šternberským začínala delší ulice nerovná, která ve směru severovýchodním vedla někdejší bráně za svatým Františkem čili do nejzadnějšího kouta Starého města na straně východní při řece Vltavě. Ulice tato nazývala se *Slávičína* dle Židovky jakés Slávičky, která tu prebyvala někdy za času císaře Karla neb snad ještě dříve. Zda se, jakoby ji byly náležely jakési *rámy soukennické*, které tu tehdyž bývaly. Daroval totiž císař Karel roku 1366 jakýsi dům čili dvůr židovský „vedle Slávičky Židovky, jinak dle ramů“ sousedovi jistému Niekovi Streylovi; a říkalo se jiným domům v té ulici také vůbec jen u Slávičky. Za času císaře Karla připomíná se tu také dvůr jakys řečený *Chotěbořský* který roku 1353 náležel písaři zemskému Štepanovi Motina od něhož koupil jej r. 1354 Ondřej Štak, zamožný měšťan. Také jiny znamenitý měšťan, Oldřich Rokycanský, měl tam dům se zahradou ovocnou (1360). Později, jak se zdá, upadla i tato strana města následkem zmáhání se Nového města Pražského, i zastávala od zamožnějších tříd opuštěna. Na začátku 15. století prebyvala tu v nepatrných chýších většinou dílem jen chudina, zelinci neboli zelenáři, živící se od malých zahradek, kopáči a jini podobného druhu, zejména také čističi ryh, čim králové zachová, jak se jim tehdyž přezdívalo (*rex cloacarum*).

střední mezi dvěma nárožními do hlavních dvou ulic, u láhve (ad amphoram, 1431, část č. 739), jiný na východní straně u šaludů (ad glandes, 1428, část č. 735).

Na půlnoční straně ulice u sv. Haštala počínalo se pořadí domů dvěma, ježto stály ještě na uhelném trhu; od nich dále byly čtyry až ke hřbitovu farního kostela sv. Haštala. Největší byl druhý z nich (č. 344 a 791), kterýž dle majetníka svého Jakuba z Krňova, jinak Jakobina, advokata při soudě duchovním (1404), i později nazýván byl *Jakobinovským*.

Hřbitov sv. Haštala byl velký čtyrhran, v jehož prostředku stál kostel toho jména, od dávna jeden z největších farních kostelů Pražských. S jedné strany šla zeď okolo něho v pořadí s domy právě jmenovanými, a při ní vystavena byla farní škola sv. Haštala, obrácená rovněž do ulice. Po západní straně stála za nárožním domem vedlé zdi této ještě jeden dům na hřbitově (č. 803), a činil kout s třetím domem na půlnoční straně hřbitova (č. 788, 789), tu kdež nyní stojí škola a fara Svatohaštalská. Dům posledně jmenovaný náležel do roku 1404 sekretáři krále Václava IV, Janovi ze Smržova odjinud z Kostelce, potom koupil od něho doktorovi *Janovi z Weilburku*, vrchnímu písaři Starého města Pražského, který se později stal vrchním písařem královým. On odkázal dům ten r. 1418 klášteru Skalickému u Kouřimě.

O *kostele sv. Haštala* zachovaly se zprávy nedosti hojně. Činí se zmínka toliko o šesti oltářích v něm, kterých snad více bylo, netoliko že se vůbec ani nepřipomíná nikde veliký oltář sv. Haštala. Bylyť oltáře: 1. *panny Marie* s nadáním měšťana Fridla Janova od roku 1357, 2. *sv. Markety* oltář vystavený panem Pavlem z Jenšteina, častěji jmenovaným (1368). 3. *oltář sv. Kateřiny* (1372), 4. *Všech svatých* v kapli toho jména založené od Peška z Příboje jinak z Litovic (1375). 5. *sv. Štěpána* (1395), a 6. *těla Božího*, vyzdvižený Marketou vdovou po panoši Boncovi z Vršce (1401).

V rohu ulice Svatohaštalské na východní straně od kostela neb lépe ode hřbitova a školy stála *fara sv. Haštala* (č. 754), domek koupený k tomu účelu roku 1378 od císa-

ovny Alžbety, poslední manželky císaře Karla, jakož náleželo královnam českým podací toho kostela. Odtud dále stálo pět domků v pořadí až k zadnímu konci ulice Svatohaštalské, od kteréhož obracela se krátká ulička řečená *Újezd* na půlnoc a hned zase na východ proti zdi městské, vcházejíc do ulice, která šla podél hradeb od brány ve Dlouhé třídě.

Vedle farv Svatohaštalské na půlnoční straně, tedy proti východní straně hřbitova u sv. Haštala, stál ještě jeden dům, a za ním ob uličku *dvůr pánů ze Šternberka* (č. 784), který tomu rodu náležel, jak se zda, již roku 1363 a potom opět roku 1401 koupen jest panem Zdislavem ze Šternberka; ulička tak právě řečená vedla do prostranství se vsemi druhých stran zavrhu, ve kterém stálo asi osm domů, a uprostřed mezi nimi *studně*. S druhé strany za dvorem Šternberským začínala ta delší ulice nerovná, která ve směru severovýchodním vedla k někdejší bráně za svatým Františkem čili do nejzadnějšího místa Starého města na straně východní při řece Vltavě. Ulice tato nazývala se *Slávičkou* dle Židovky jakés Slávičky, která tu prebyvala někdy za času císaře Karla neb snad ještě dříve. Zda se, jakoby ji byly náležely jakési *rámy soukennické*, které tu tehdyž bývaly. Daroval totiž císař Karel roku 1365 jakysi dům čili dvůr židovský „vedle Slávičky Židovky, jinak vedle ramů“ sousedovi jistému Nickovi Štrejlovi; a říkalo se i jiným domům v té ulici také vůbec jen u Slávičky. Za času císaře Karla připomíná se tu také dvůr jakýs řečený *Chotčanský*, který roku 1353 náležel písaři zemskému Štěpanovi z Tetina, od něhož koupil jej r. 1354 Ondřej Štuk, zamožný měšťan. Také jiný znamenitý měšťan, Oldřich Rokycanský, měl tam dům se zahradou ovocnou (1360). Později, jak se zda, utrpěla i tato strana města následkem zmáhání se Nového města Pražského, i zůstávala od zamožnějších tříd opuštěna. Na začátku 15. století prebyvala tu v nepatrných chýších větším dílem jen chudina, zelinci neboli zelenáři, živící se od malých zahradek, kopači a jini podobného aruhu, zejména také čističi ryb, čili králové zachodu, jak se jim tehdyž přezdívalo (*rex cloacarum*).

trhu k sv. Duchu (platea sicut itur de antiquo foro carbonum ad S. Spiritum). Zde stály v pořadí na straně polední od nárožního domu v uhelném trhu (č. 914) až ke dvoru královu tři domy, z nichž poslední dva byly od sebe odděleny slepou uličkou (č. 912, 911): za dvorem pak královým ještě jeden větší dům (č. 909) až k nárožnímu domu u lesního muže (č. 908) jinde zmíněnému. Po půlnoční straně byl vedle druhého nárožního domu z uhelného trhu (č. 859) jen jeden dům velký (č. 860), řečený *u červeného štítu* (ad rubeum clipeum, 1401): za ním postranní ulička; ostatek ulice zaujímala *stará škola židovská* (antiqua synagoga Judaeorum, žid. č. 151—142, 265, 150, 149, 271, 153), neznámo zdali tehdáž ještě k účelu jmenovitému užívána čili již jen tak nazývaná, skutečně pak rozdělená na domky židovské, jak se později shledává v šestnáctém století.

V dalším prodloužení svém přes ulici, kterou se chodilo z rynku k sv. Duchu, vedla ulice tato až ke hlavnímu vchodu do židovské části města, kteráž se i s této strany začínala dale než nyní, totiž až teprv od začátku nynější ulice široké židovské. Zde byly po levé čili polední straně čtyry domy, z nichž třetí od rohu (žid. č. 170, 169, 122) sloul u *slatě polkovy* (ad aureum babatum, 1432), a od r. 1407 náležel rytíři Purkartovi z Roupova, od r. 1411 Jindřichovi Kolmanovi, jinde již zmíněnému mistru kuchyně královské; čtvrtý největší (žid. č. 115, 116, část 117, 118, 119, 269) koupil sobě roku 1410 *Jošt markrabí moravský*, a měl jej krátký čas až do smrti své. Pravou stranu ulice této zaujímal celou *klášter sv. Ducha* panen řádu sv. Benedikta, zánovného tehdáž založen. Byl teprv za posledního času krále Jana bohatý Mikuláš Holýčanský učinil odkaz na založení takové, jehož vykonatелеm jmenoval Jana biskupa Olomouckého. Roku 1346 byly domy, které předtím stávaly na tom místě, skoupeny a dílem již poborěny, dílem měly se teprv bořiti za příčinou nové stavby. Biskup Jan smluvil se téhož roku s klášterníky od sv. Kříže, k jejichž faře tyto domy náležely, o škodu, která nastávala ze zmenšení tím počtu osadníků; roku pak

1348 vydal arcibiskup Arnošt stvrzovací listinu na založení vykonané.

Místnosti kláštera tohoto rozkládaly se po všech stranách okolo kostela sv. Ducha, posavad stojícího, tak že s tří stran obehnuty byly ulicemi a jen se čtvrté, půlnoční strany sousedily dílem s domy soukromými. Východní část celého prostoru zaujímal *hřbitov* při kostele, do kterého byly jedny dveře se strany polední, druhé nepochybně se strany půlnoční. Hlavní *stavení konventské* s refektářem a s příbytky bylo na západní straně od kostela a spojeno s ním *ambitem*, ve kterém se nacházela *zahradka*. Z dvorku na polední straně od kláštera šla vrata do ulice západní proti Židům, kdež i nyní jest ulička. Ve dvoře tomto předním nacházel se pivovár, ve dvoře zadním, na půlnoční straně od stavení, sladovna a tamže také *zahrada*. V kostele připomínají se dva oltáře vedlejší: 1. *panny Marie* (1361) a 2. *sv. Alžběty* (1373).

Mezi klášterem sv. Ducha s jedné a starou školou židovskou se strany druhé brala začátek ulice jdoucí ve směru od jihu k severu, která se jak i podnes nazývala *ulicí sv. Kříže* čili k sv. Kříži (*platea sicut itur ad S. Crucem majorem*). Pořadí domů na východní straně této ulice bylo přetrženo třemi ulicemi postranními, z nichž první, za domem, který stál hned vedle školy židovské s této strany (žid č. 154, 156), nazývala se *Cip*, německy *im Zips*, a vedla nejprve do kouta, potom od něho v pravo do ulice od uhelného trhu k sv. Duchu; druhá, začínající se jen ob dům (č. 861) dále, zatáčela se v levo do kouta; třetí byla toliko krátká slepá ulička mezi dalšími dvěma domy (č. 865 a 866). V Cipu uvodí se pět malých domů, které v pozdějších časech dílem zaujali Židé při *staré škole*; v druhé oné postranní ulici bylo rovněž zastrčeno několik domků, mimo to pak dům velký (č. 865) se zahradou, který náležel klášteru sv. Kříže.

Teprv od půlnočního kraje ulice k sv. Kříži šla jiná ulice v pravo veskrz až proti rohu zahrady kláštera sv. Frantiska. V té bylo po jižní straně krom nárožního domu z ulice Svato-křížské (č. 867) a zase nárožního domu na druhém konci

z ulice u rámeč soukennických (část č. 853) šest domů větším dílem malých, náležejících obyčejně soukenníkům, a ještě také jeden dům (č. 849) v pokoutní uličce čili *dvorci* (in curiola), kterou se s té strany přicházelo k zahradě při domě klášterníků od sv. Kříže prvé řečeném. Na půlnoční straně této ulice, kterou nyní zaujímá klášter čili špitál řádu Milosrdných bratří (č. 847), stál i ve čtrnáctém století již také špitál pro nemocné, jež založil Bohuslav Olbramovic, syn mocného Olbrama známého ze času bouří za Jindřicha korutanského. Dle něho nazýván byl dlouho *špitálem Bohuslavovým*, a potomci jeho spravovali jej až do 15. století. Při něm byla kaple sv. Šimona a Judy, mající své nadání a svého správce duchovního. Náležela pak ke špitálu *sahrada* prostranná, dílem do ulice právě řečené, dílem do zadu ke břehu řeky Vltavy obrácená. V ulici zaujímalý místnosti špitálu i se zahradou asi dvě třetiny délky nynějšího kláštera Milosrdných; teprv blíž východního kraje ulice stály vedlé ještě tři domky, obyčejně soukenníků, za nimi dva jiné obrácené na východ proti zahradě sv. Františka, a pět vzadu proti řece dílem v pořadí až ke zdi zahrady špitálské s té strany, dílem v pokoutní uličce, kterou činily mezi sebou, čili *ve dvorci*, jak se také říkalo. Proti nim v témž dvorci, nazývaném *v řiti* (in culo), nacházela se blíž břehu řeky Vltavy a proti zahradě jeptisek sv. Františka *lázeň* nazývaná rovněž *v řiti*, jinak *v koutě* (in angulo), kterou od roku 1411 držel lazebník jménem Karel. Jeden domek (č. 871) byl také vystaven při samé zdi zahrady špitálské na půlnoční straně, a tři domy hned vedlé v stranu západní, z nichž dva rovněž při samé zahradě, jeden do předu proti ulici Svatokřížské (č. 868), druhý do zadu od něho (č. 870), třetí vedlé prvnějšího k západu do nynějšího náměstí Svatojanského (č. 869).

Po západní straně ulice sv. Kříže stál předně hned za klášterem sv. Ducha jeden dům při samé zdi hřbitova téhož kláštera (č. 893), za nímž druhý (č. 891) v pokoutní uličce vedlé též zdi; dále činily tři větší domy celé pořadí od této uličky slepé až ke druhé postranní ulici, z nichž poslední

(č. 888) nazýval se od starodávna na *Budyni* a náležel někdy klášteru Břevnovskému, od něhož roku 1367 prodán jest právnímu zákupným. Ostatek té strany ulice zaujímaly místnosti kláštera bratří kajících čili křížovníků *sv. Kříže většího*, které byly ochoz samy pro sebe, jsouce se všech čtyr stran obklopeny ulicemi (č. 885, 886, 887 a žid. č. 186—189). Při velkém kostele, který byl farním, nacházel se rozsáhlý *hřbitov*, který se podél ulice *sv. Kříže* vztahoval až proti dvoru na *Budyni*. Jinak nemáme žádných zpráv o jednotlivých částech kostela ani stavení klášterského.

Souběžně s ulicí *sv. Kříže* šla po západní straně od obou klášterů, *sv. Ducha* i *sv. Kříže*, ulice dlouhá od vchodu k Židům na zadní vraty kláštera *sv. Ducha* až proti někdejší zdi městské na půlnoční straně města a snad nějaké bráně městské tamže: kterážto ulice, nyní větším dílem od Židů zaujata, tehdaz ještě po obou stranách nalezela ku křesťanskému městu. Po pravé straně byly v ní toliko čtyry domy od ohrady kláštera *sv. Ducha* až ku postranní ulici při polední straně ohrady *sv. Kříže*, z nichž předposlední (žid. č. 179) nalezel v 15. století mnichům posledně řečeného kláštera. Po levé straně, dvěma postranními uličkami přetržené, stálo devět domů, větším větších dílem menších až k rozcestí blíž půlnočního konce, ve kterém se scházela ulice tato s jinou souběžnou západněji, a ještě jeden dům nározní za tímto rozcestím.

Ulici tuto říkalo se v *Podžidí* (in Subjudaea): domy v ní na západní straně dotýkaly se dílem již domů židovských ve starodávném bydlíšti Židů Pražských, kterémuž se říkalo vůbec *ulice židovská* (platea Judaeorum) neb také prostě v *Židcích* (inter Judaeos). Dětilo se, jak již viděti, na dvě od sebe oddělené části, starou školu židovskou totiž, o které vyše zmíněno a vlastní okrsek Židů. Není zcela k víře nepodobné, že v dávných časech, někdy snad za Kosmy, před prvním od něho vypravovaným pronásledováním Židů od krizáka Prahou táhnoucích (1096), obě části spolu souvisely. Později však, od prvého času, z kterého máme místnější zprávy před sebou, nazýváme krajinu města mezi starou školou a větší částí ulice

židovské veskrz zaujato od křesťanského obyvatelstva. Židé pak stěsnány ve mnohem obmezenějším bydle, než zaujali zase později v okolnostech jim příznivějších. Hlavní totiž okršlek jejich zaujímal celkem nynější širokou ulici židovskou a Pinkasovu, větší část zlaté uličky odtud ve stranu polední za sv. Mikulášem, dvě krátké a úzké uličky vedoucí v stranu druhou k masným krámům a k veliké škole židovské, asi polovici ulice rabinské odtamtud dále na půlnoc a tři malé uličky odtud v levo k starému hřbitovu židovskému.

Okršlek tento byl ve všech ulicích, kterými se vcházelo do něho z ulic křesťanských, přehrazen brankami čili *fortnami* (porta Judaeorum, portale), nejspíš k ochraně Židů, co poddaných komory královské, proti zášti obecného lidu, od něhož vždy časem mívali nátisky. Šest takových fortén židovských připomíná se výslovně: 1. jedna totiž na konci hlavní ulice židovské blíž sv. Valentina proti dvorci tamějšímu, kdež byl dům probošta Chotěšovského (mezi č. 55 a žid. č. 9); 2. druhá při vchodu do vlastní židovské zlaté uličky (mezi žid. č. 55 a 61); 3. na rohu krátké uličky od nynější tak zvané školy Meyzlovy do široké ulice židovské (mezi žid. č. 86 a 87); 4. při vchodu do též ulice široké od strany východní proti sv. Duchu (mezi žid. č. 115 a 124); 5. na půlnoční straně v prostřed ulice rabinské (mezi žid. č. 213 a 211); 6. nedaleko odtamtud blíž konce postranní uličky k tak zvaným Krechtám (mezi žid. č. 214 a 230). Posledním dvěma říkalo se obyčejně „blíž hampeyzu“. Mimo to byla nejspíš také branka v postranní uličce od velké školy do ulice v Podžidí za sv. Duchem svrchu popsané (asi při žid. č. 165 neb 166?). Mimo meze brankami těmito vyhrazené bylo Židu zřídka kdy dopuštěno zakoupiti se v dům nějaký, a vždy bývalo to jen do času. Opak stávalo se, že se židovské domy dostávaly v držení křesťanů, ač bylo k tomu zapotřebí zvláštního povolení královského.

Pohříchu nestává žádných podrobnějších zpráv o vnitřních částech tehdejší ulice židovské, leč toliko o jednotlivých

domích sem tam při kraji, které nejbližší sousedily s domy křesťanskými. Tak připomíná se v rohu vedlé brány židovské u sv. Valentina s příločnou stranou, nejbliž dvorce za sv. Valentinem, velký dům někdy *Michala Žida*, jež roku 1404 král Václav daroval sekretáři svému *Janovi ze Smržova*, purkrabí na Bečce, od něhož zase jej později koupili Židé Abraham z Jičina a Lída vdova po Judovi z Benešova se synem svým Aaronem (1416). Dům ten zahrnoval v sobě místo několika, ne-li všech, nynějších malých domů židovských po obou stranách uličky Golárovské (žid. č. 9, 8, 7 at.). Proti němu náležel dom s druhé strany té brány, ležící za nárožním domem na začátku ulice Kaprové (č. 55), který nyní jest křesťanský, tehdež k ulici židovské, byl pak od krále Václava darován služebníku jeho Václavovi Vlčkovu, kterýž jej roku 1415 co městské pusté prodal Kateřině vdově po krejci Vavřincovi Malinovi. Od něho šly domy židovské v tom pořadí za samými zadky domů křesťanských v ulici Kaprové, tehdež Svatovalentinské. Jeden připomíná se tudíž zastrčený mezi domy s jedné i s druhé strany a tedy jen jiným některým domem přístupný (žid. č. 54), jež roku 1361 koupil nejbližší soused v ulici Valentinské (č. 37) Ula Nesl od Žida Slanského.

V pravo vedlé brány židovské za sv. Mikulášem v nynější zlaté uličce stál dům *Lazara Žida*, jež císař Karel roku 1366 daroval učení Pražskému čili kolleji své Karlově, kteráž tu měla své sídlo až do přenesení do domu Rotlevova na Novém tržišti. Bylo to několik nynějších domů pohromadě (žid. č. 61, 61 at.), při kterých ve stranu východní připomíná se jakási zahrada židovská (*ortus Judaeorum*, 1406), snad též někdy Lazarovi náleževší, však myslím zcela nebo větším dílem zabrázená domy tehdež křesťanskými v pořadí odtud až k domu nárožnímu u dvou lvů o jedné hlavě (žid. č. 75); možná že tyto domy byly k ní teprv přistaveny někdy ve 14. století. Po přeložení kolleje Karlovy na novější místo její dostal se dům Lazarův zase v držení Židů, i připomíná se opět r. 1411, kdež mistr Mauricius z Bučiny, doktor lékařství, koupil sobě část jeho na polední stranu obrácenou od křesťanského domu

tehdež Petra Múčka (žid. č. 62, 63) až ke bráně židovské od Libovky Židovky, totiž sklep, světnici, komoru, konnici i „saxlou jizbou českou“ a jiným příslušenstvím.

V pravo vedlé nejbližší brány židovské nedaleko odtud u nynější školy Meyzlovy byl někdy dům *Pinkas Žida*, který se také nazývá věží (žid. č. 87), ale roku 1404 darován byl od krále Fránovi illuminatorovi královu a po něm zůstal v držení jiných sousedů křesťanských. Nejbližší dva sousedé odtud hned vedlé (žid. č. 80, 79) rozšířili okolo téhož času domy své přikupováním dvorečků a částí domů od Židů, kteří s nimi sousedili vzadu z hlavní ulice židovské blíž sv. Ducha. První dům v této ulici v levo, když se vešlo branou židovskou proti sv. Duchu, tedy vedlé domu tehdež markrabě moravského Jošta, náležel Izraelovi Židu (žid. č. 114, 113 oc.); první v pravo od této brány na straně protější (žid. č. 124 oc.) býval někdy *Jonáše Žida*, potom však pana Smila ze Sulevic, kterýž jej roku 1409 prodal měšťanu Osvaldovi Rollovi. První dům židovský v postranní uličce z Podžidí blíž sv. Ducha, vedlé nárožního křesťanského na půlnoční straně této uličky (žid. č. 166? 165?), náležel roku 1433 *Aaronovi Židu*. Poslední židovský dům v nynější ulici rabinské po pravé straně vedlé půlnoční fortny byl *Jozefa Žida z Chotěboře* (žid. č. 213), vedle něhož tehdež (1402) stála tak zvaná *nová škola židovská* (na místě žid. č. 215?). Vedlé druhé fortny k hampeyzu nedaleko odtud byl po levé straně dům křesťanský (žid. č. 230; i 233?), který vzadu sousedil s domem někdy Michala Žida. později sekretáře královského *Jana ze Smržova*, u fortny blíž sv. Valentina, to jest nepochybně přistaven byl k velké zahradě při tom domě, která až sem dosahovala, tu kdež nyní jest hřbitov židovský.

Břeh řeky Vltavy podél této zahrady nebo podél zdi městské v té straně od zahrazeného obecního místa za Křížovníky až ke brance městské hned za tou zahradou, byl celý kopcovitý, jak se spatřuje na vyobrazení Prahy ještě na začátku 17. století; pročez nebylo tu, pokud známo, žádných stavení; na půlnoční však straně odtud i od ulice židovské, byla ještě

jistá část města dílem před někdejší zdi městskou, dílem již za ní, která se tak jako ulice za sv. Duchem nazývala v *Podřídí* neb ještě obyčejněji *u Židů* (retro Judaeos) Zde předně za půlnoční branou židovskou v nynější ulici rabínské šla ulice dále ve směru půlnočním až k rozcestí, ve kterém se scházela s ulicí právě řečenou za sv. Duchem blíž kláštera sv. Kříže. Ve 14. století nazývala se tuším *pasířskou* (platea cingulatorum prope S. Crucem, 1365), kteréhož názvu neužívalo se již na začátku 15. století; byla pak tehdež obydlena větším dílem řemenáři. Jeden dům po pravé čili východní straně této ulice, blíž rozcestí právě zmíněného (část žid. č. 196), nazýval se *u psů* (domus, in qua canes sunt depicti, 1418), po levé straně byla celá řada malých domků, počínajíc od prvního za branou židovskou (žid. č. 202), který stál v rozcestí mezi touto ulicí a jinou malou uličkou na levo odtud. Tato ulička zdá se že ve 14. století nazývala se *hřeбенářskou* (platea pectenariorum 1363, platea kemmer prope hanbeiz 1365).

Když se vyšlo druhou fortanou židovskou v těch stranách, za domem a zahradou někdy Michala Žida, potom Jana sekretáře ze Smržova, spatřoval se hned v levo malý domek v rozcestu mezi dvěma krátkými uličkami (část žid. č. 230); od něho pak dále v levo byl tak zvaný *starý hanpeyz* (německy hanners, hanpeyz, což městští písaři tehdejší překládali do latiny antiquum gallimordium), peleš smilstva a jiné neřesti, o které jsou tak davné zmínky jako o pověstných Benátkách (od r. 1365); neměla však s nimi rovného osudu, nýbrž zachovala se pořád až do 15. století (žid. č. 208). Proti hanpeyzu byly v pravo od řečené fortany židovské nejprv dva domy až ku koutku, do kterého přicházela s pravé strany malá ulička nazvaná, jak řečeno, nejspíš hřeбенářskou. Za touto uličkou stalo ve vystupku na místě nynějších jatek židovských (č. 883 a žid. č. 278) neméně než osm domků na tři strany obrácených; od nich pak dále šlo pořád domů, dosahujících dílem vzadu do zmíněné ulice pasířské, až k rohu proti klášteru sv. Kříže (č. 884).

Proti těmto domům stály jiné v čáře od starého hampeyzu dle břehu řeky Vltavy až na blízko od špitálu Bohuslavova, ježto všecky bývaly někdy již za zdí městskou. První hned vedlé starého hampeyzu (část č. 882) nazýval se *u červených dveří* (rufa porta, 1364), druhý větší hned dále (též č. 882) dům *Rabšteinský* (1410) dle držitele asi z polovice 14. století. Za tímto byl v rohu tak zvaný *nový hampeyz* (novum gallimordium, 1400, žid. č. 265), za tímto jeden dům též nárožní v stranu k řece (č. 879), vedlé kterého, jak se zdá, stálo ještě několik domů k řece obrácených za třemi domy právě vypočtenými.

Opodál od tohoto skupení stála dále dle břehu řeky velká *lázeň* řečená *Hodáčkova* (č. 877), pokud známo již roku 1354. dle které říkalo se těm místům někdy také *ulice Hodáčkova* (1364), vedlé ní dům (č. 876) a od něho úzkou uličkou oddělena opět *lázeň*, řečená *nová* (1400, č. 875, 874). Konečně mezi lázní touto a domy za zahradou špitálu Bohuslavova, tedy na půlnoční straně nynějšího náměstí Svatojanského (č. 873) byly mlýny s dvojím jezem, jedním hořejším a jedním dolejším, které do začátku 15. století náležely Olbramovicům a dle nich se obyčejně nazývaly *mlýny Olbramovými* neb i Menhartovými, až pak roku 1405 prodali je bratři Olbramovici Pavel a Václav ze Škvorce Mikulášovi Zárovskému. Odtud počaly se jmenovati *mlýny Zárovskými*.

5.

N o v é m ě s t o.

Od času císaře Karla IV bylo Staré město Pražské po stranách od řeky obrácených obtočeno Novým městem od něho založeným. Bylo to po některý čas velikánské staveniště, na kterém se nové ulice a domy teprv zdvihaly ve velkém prostanství od starodávného Poříčí až nahoru k Rybníčku u sv. Štěpána a odtud dolů přes nynější Karlovo náměstí až ku Podskalí, ke Zderazu, Podzderazí a Opatovicům, jakožto dáv-

nejším bydlístím, která již stávala v těchto stranách. Jak rychle pokračovalo dílo toto hned po prvním založení, o tom nemáme sice žádných dostatečných souvěkých svědectví; víme však, jak jiude poveděno, že již ve čtvrtém roce po založení (1351) začátky byly znamenité, a v knihách městských, které se začínají rokem 1377, nabyváme ze vkladů domů, hned od počátku skoro úplných ve všech částech města, přesvědčení nemylného, že tehdaž Nové město stálo již téměř jako celé: jen sem tam v některých ulicích zakládaly se ještě i potom některé nové řady domů aneb aspoň připomínají se co od nedávna teprv založené. Jest tedy jisté, že císař Karel sám ještě za života svého patřil na své založení již jako na dokonane, a lze se domnívati, že tak bylo již drahně let před smrtí jeho; nebo když roku 1360 zakládal novou zed okolo Malé strany, která měla sloužiti k rozšíření města onde, musil již býti jist, že starší jeho založení na pravé straně Vltavy dojde žádoucího dokonání, a protož právem můžeme míti za to, že vystavení největší části Nového města Karlova připadá do prvních dvanácti let po vložení základního kamene, od roku 1348 do roku 1360.

Nové město Pražské bylo hned při prvním založení svým opevněno silnou zdí a příkopem, které se začínaly od Vltavy pod Pořicími a táhly se až k Vyšehradu. V celé této délce prorazeny byly zdi touto jen čtyry brány, z nichž, pokud známo, třem dána jsou z počátku jména dle jistých kostelů, později však ustoupila jiným názvům běžnějším. První byla

1. brána pod samým starým Poutěm netaleko vody na posavadním místě svém, která se prvotně nazývala *branou sv. Petra* (valva S. Petri, 1382) dle farního kostela tehdáž jména, později obecně branou *Poříčskou* (valva Porziczensis).

2. *Brána Horská* (valva Montana) proti hore Vitkově na konci nynější ulice Hybernské vedlé nádraží, nazvána tak, protože ji vyjždělo se z města na silnici tehdaž obyčejně do Kutnéhory

3. *Brána sv. Prokopa* (porta S. Procopii, 1351) na konci trau konského, kudy se jezdilo ku klášteru sv. Prokopa na Sázkvě, později nazvaná *koňskou branou* (porta equorum).

4. *Brána sv. Jana* (porta S. Johannis, 1351) vedle starodávného kostelíka sv. Jana na Bojišti, na místě nynější Slepé brány. Jí říkalo se později vůbec *brána svinská* (valva scropharum) dle trhu svinského v nynější Ječné ulici.

Každá z těchto bran byla hájena dvěma mohutnými věžemi neboli baštami po obou stranách; mino to pak zdvihalo se více jiných věží vysokých a pevných nade zdi od brány ke bráně. Na věžích těchto jakož i na Malé straně na věžích v nové zdi objímací císař Karel ubytoval *střelce*, to jest hotovitele samostřílů a jiné podobné zbraně (balistarii), aby tu a ne jinde dělali své řemeslo (1360). Z povolení krále Václava IV roku 1390 směli sobě tudíž pod věžemi stavět neb dělati domky a zahrady. však tak aby zůstala všudež vozná cesta mezi zdi městskou a domy krajními ve městě.

V stranách obrácených proti řece Vltavě a proti Starému městu Pražskému nemělo Nové město žádného dělaného opevnění. Od Starého města dělila je toliko stará *strouha dešlová*, která šla od Vltavy až zase k Vltavě. Podél ní táhla se krajní řada domů Novoměstských, čelících proti zdem a příkopům Starého města, rovněž od řeky až zase k řece, a říkalo se tu *na příkopě* (in fossato).

Za hlavní prostranství Nového města bylo císařem Karlem ustanoveno Karlovo náměstí, dobře tak nyní dle jména jeho nazvané. Tehdáz říkalo se mu dle obecného zvyku *rynek Novoměstský* (circus novae civitatis, circulus i někdy girus), neb také *velké tržiště* (forum magnum). Byl to veliký čtýhran, na kterém dle nejvyšší podobnosti již prvé jednou, za časů Kosmových, odbyvaly se velké sobotní trhy mezi podhradími Pražským a Vyšehradským. Na dolejším konci jeho v rohu vedle ulice od strany půlnoční bylo bezpochyby hned prvotně vykazáno místo pro *radní dům* Nového města (praetorium novae civitatis), který však teprv po některých létech byl dostaven, předež se po ten čas úřadovalo jinde. Přenesení obecního úřadu do něho stalo se, pokud známo, aspoň již před rokem 1374. Stavení toto zaujímalo jen asi polovici nyní tak zvané radnice Novoměstské (č. 1.). Strana do rynku obrácená

abovala v sobě nejvíce místnosti sloužící k vlastnímu řízení věcí obecních; ve straně, která šla do ulice, nacházelo se řízení, pročež nazývala se vůbec *šatlavou*. Roku 1407 připomíná se stavění o šatlavě. V letech pak 1411 a 1412 byla radnice buď celkem přestavěna buď důkladně opravena prací bednickou i tesařskou s nákladem znamenitým. přitom pak také roku 1413 *světnice radní* (*aestuarium praetorii*) ozdobena obrazem v ní namalovaným, novými okny, lavicemi a mříží; opatřena do ní též nová almara a nová truhla k ukládání listin. O jiných místnostech v radnici jest nám málo povědomo. Připomíná se malá jizbička (*stubella parva*), z které se po pavlači chodilo do kuchyně (1418); jinde mučírna (*torquina*, 1419); také dvůr od sousedního domu (č. 2) zdí oddělený (1418). Věž vypínající se nyní v rohu mezi rynkem a ulicí, nestála tehdy ještě. Na místě ostatní části nynější radnice (č. 2) stály v pořadí do rynku dva domy sousedů, z nichž jeden, vedlé samé radnice, nazýván od toho někdy Rathouským. Vedlé druhého souseda bývala uhčka, nyní překlenutá, a od ní až ke druhému rohu nad nynější ulici Spálenou stály ještě dva, a později (od r. 1411) tři domy menší (č. 3, 4, 5), kterými se zakrýval starodávny špitál sv. Lazara.

Dolejší částka rynku, která se na té straně schyluje silně dolů k Spálené ulici, měla od toho zvláštní jméno; říkalot se tu o *Podhrbí*. Zde stály po západní straně rynku nejdolejší tři domy, z nichž jeden, vedlé krátké uličky vedoucí ku kostelu sv. Petra na Zderaze, nazýval se u *červeného zvonu* (ad *tubeam campanam*, č. 285, 1428). Od uhčky této šla delší řada domů po té straně, kterými se začínal starodávny klášter Krížovníků hrobu Božího na Zderaze až k ulici druhé, nyní Hurtovské, kudy se chodilo z rynku ke blavnému vchodu téhož kláštera. Odtud pak šlo druhé poradi domů dále po té samé straně, počínající se domem narožním (č. 310), jemuž se říkalo *dům Tanečný* (1433) dle Hanuše mistra tanečního, který jej měl již za posledních let císaře Karla (1377). Od domě bořejší, kterou se poradi toto končilo, počínala se již zahrada kláštera Slovauského, tak že zahrada čili vinice kla-

jedním z míst, ku kterým ustanoveno bylo putovati věřícím, kteří se odpustků těch mínili státi účastni. A však stavělo se ještě déle nejspíš o hořejších částech kostela, jakož i o prostranném a vysokém stavení na způsob věže čtyrhrané vedlé něho (1392), ve kteréžto nové věži měly napotom ukazovány býti ostatky jako prvé v dřevěné starší věži Karlově.

Již před tímto novým založením kaple Božího těla přeložen byl císařem Karlem také prodej rozličného druhu dřev a náradí dřevěného, který dotud býval na Starém městě na trhu Svatohavelském, odtamtud na rynek Novoměstský, a vykázáno k tomu místo od věže svatých ostatků až ke Slovákům (1372). Ve druhé polovici rynku, od kaple Božího těla k radnici, připomíná se zvláště také *trh slanečků* (forum alecum) proti domům mezi nynější Ječnou a Žitnobranskou ulicí (1387).

Z rynku Novoměstského vedla krátká ulice vedlé východního křídla domu radního čili vedlé šatlavy dolů k rozcestí mezi nynějšími ulicemi Širokou a Vodičkovou, právě tak jak se i nyní spatřuje. V levo stály v ní pod šatlavou ještě dva domy, a pod druhým, nárožním z nich (č. 13, 14), dosahovaly sem masné krámy Novoměstské jako nyní. Pořadí domů na pravé straně, proti šatlavě, bylo přetrženo dvěma souběžnými ulicemi, které se nyní nazývají řeznickými, a přes které na příč také již tehdáž šla krátká ulice prostředkem jich. Poslední dům nárožní mezi těmi dvěma ulicemi, který třetí stranou svou obrácen jest proti zadnímu částem domů z ulice Štěpánské (č. 661, 662), sloužil prozatímne za radnici Novoměstskou, pokud nebyla vystavena radnice na rynku, a nazýval se proto později *starou radnicí* (antiquum praetorium). Roku 1374 náležel již soukromému majetníku, Štěpánovi Vladykovi, měšťanu Staroměstskému. Zasluguje byti připomenuto, že ulice tyto nebyly tak pusté, jak se dílem spatřovaly za našich časů ještě před krátkou dobou. V dolejší z nich po půlnoční straně, kterou za naší paměti s větší část zaujímaly pouze zděné ploty, stálo šest domu vedlé sebe od jednoho rohu ke druhému. Nárožní dům v tom pořadí s kraje proti

šatlavě (č. 675) nazýval se *na schodci* (in gradu, 1407), nejspíše že tu bývaly nějaké schody při vchodu do ulice.

V místech odtud doleji, asi v celém tříhranu zavřeném nynějšími ulicemi Šírokou, Vodičkovou a Pasířskou, musily před založením Nového města bývati stojaté vody neboli bláta od vody dešťové, která sem stékala s hořejších míst a činila i nějaké rokle, tu kdež nyní vede do Vodičkové ulice dolů ulice řečená školní a dále ulice řečená posud Jamka. Dolejší ona místa, totiž v Šíroce ulici a ve větší části Vodičkové ulice, nazývala se i po vystavení domů tudíž pořád ještě *na Louži* (in Lacu), a netoliko Jamka nynější, nýbrž i zmíněná ulice školní, jakož někdy také část Vodičkové ulice po té straně mezi těmito dvěma ulicemi vedlejšími nazývaly se *v Jámě* neb *na Jámě* (in fovea, fodina), neb zase nad Jamou neb nad Louží (supra fodinam, supra Lacum, superius Lacu). Vzdálenější odtud část ulice Vodičkové nazývala se *starou ulicí pasířskou* (antiquus vicus cingulatorum). Po založení Nového města musilo se brzy státi nějaké opatření k vysušení a k vyrovnání této louže; neboť domy v těch místech větším dílem stály tak brzy, jak nám povědomo jest o jiných nově založených částech města; a jmenovitě zase spatřujeme, že v ulici nad Louží, která se nyní nazývá školní ulicí, stály domy houšf než před nedávnem za našich časů; byloť po pravé straně od dolejšího rohu až do hořejšího proti staré radnici 14, po levé straně nezcela do též délky 11 domů, za kterými se výše počínaly zadní domy z ulice Štěpánské. V pořadí ve Vodičkové ulici od domu na schodci až k ulici nad Jamou tuto právě zmíněné byl prvotně největší dům řezníka Martina Salače (č. 677, r. 1379), nazvaný později *u jelena* (ad cervum, 1435), ku kterému náleželo šest menších domů na jeho městišti vystavených (č. 678—683) až s místem nynější vyšší dívčí školy městské, předtím obecního dvoru Novoměstského; tu byly jatky čili *slachtát*, též ještě k domu onomu náležející, jehož městiště mimo to také dosahovalo až nahoru do ulice Hopfenstokovy (vedle č. 666). Po smrti Salačové jsou domy tyto od hlavního domu odprodány. Podobný větší dům nacházel se v ochoze

zavřeném ulicemi Šírokou a Vodičkovou blíž rohu, ve kterém se obě ulice tyto scházejí (č. 731—735), z něhož prodáním po částech od majetníka Zdenka na Louži roku 1380 a v potomních několika letech učiněno pět domů menších.

O něco novějšího původu byla nynější ulice Pasířská; neb se o ní ještě roku 1383 a později mluví co o *ulici nové*. Dle Hanuše Hofmana, majetníka velkého domu nárožního ze Šíroké ulice v pořadí poledním (č. 738), říkalo se jí některý čas ulice *sa Hofmanem* (1385, 1389); později ustálil se název *nové ulice pasířské* (vicus novus cingulatorum, 1394) k rozdílu od staré.

Pořadí domů na půlnoční straně této ulice bylo přistaveno k ohradě *kláštera Karmelitanů* u *matky Boží Sněžné*, jinak *na Písku* (in Arena), jehož místnosti zaujímaly prvotně největší část celého ochozu, obehnutého ulicemi Šírokou, Pasířskou, Vodičkovou a Koňským trhem. Mniši Karmelitani, uvedení Karlem IV v roce před založením Nového města (1347), vystavili sobě, jak již na jiném místě pověděno, prvotně kostel prozatímný a některé jiné budovy k svému přebývání ze dříví jim k tomu darovaného, jehož prvé bylo užito k vystavení slavnostné síně při korunování Karlovu. Teprv za panování krále Václava IV počalo se stavěti o kostele stálém, nádherném, i dokonána stavba kůru neobyčejné výšky, jak se podnes spatřuje, roku 1397.⁵⁵⁾ O další stavbě dlouhé části kostela nemáme zpráv výslovných, vyjma leda, že roku 1405 uloženo bylo Jakubovi písaři rychtářovu ze Starého města narovnáním o hlavu Peška Šilhavého, mezi jiným za duši jeho dodati 30 vozů kamene ku klášteru matky Boží Sněžné. Nepochybně hned tehdáž byl kůr od ostatního staveniště od-

⁵⁵⁾ Svědčí o tom zaznamenání v staré knize téhož kláštera, o které zachoval pamět Beckovský ve své Poselkyni (I. 109). Dle něho dokonat dílo kůru převor Heřman z Tachova v osmnáctém roce svého probořtatví; což toliko v odporu jest se současnými paměťmi, ve kterých se aspoň v letech 1391 až 1395 převor tehdejší nazývá Hartman. Snad že toliko jména k sobě podobná Heřman a Hartman jsou spletena.

Široká ulice neměla tehdáž ještě žádného vlastního jména. V hořejších částech jejích říkalo se, jak pověděno, na Louži; doleji „u Karmelitanů“ nebo „proti Karmelitanům“. Domy v dolejší části této ulice, ležící na protější straně od zahrady klášterské u matky Boží Sněžné, náležely k někdejšímu oujezdu sv. Martina, který zaujímal celý čtverhran mezi Šírokou a Spálenou ulicí od příkopu Staroměstského až k zahradě židovské. Kapitula Vyšehradská prodala, jak pověděno v prvnějším díle těchto dějin, oujezd Svatomartinský již dávno před založením Nového města, zejména s dvorem a se sladovnou i s právy a soudem nad lidmi a domy k tomu oujezdu náležejícími: čehož všeho v držení nacházel se od roku 1332 Pešek zeť Petra Glasa, měšťana Pražského, později Jindřich Schramm. Petr Kaufhaus a konečně od roku 1343 Bohuslav Olbramův, v jehož kupní smlouvě doposud zachované vyhražuje se kapitule Vyšehradské plat tří kop a 20 grošů, a krom toho plat kapitule Pražské, vlastně k oltáři sv. Tomáše „ve staré kapitule“ při kostele Pražském, dvou kop grošů. Dvůr onen se sladovnou stál v Šíroce ulici, a zaujímal místo několika nynějších domů (č. 30—34) od dolejšího konce tehdejší zahrady židovské až přes úzkou uličku, která vede na západní stranu z ulice Šíroce, tak že i městiště nárožního domu s druhé strany té uličky (č. 34) náleželo ještě k němu. Za dvorem tímto byla velká zahrada k němu náležející, která dosahovala až přes polovici délky od Šíroce ke Spálené ulici. Ostatní domy v oujezdě Svatomartinském, co jich bylo již před založením Nového města, stály obráceny dílem do Šíroce ulice, dílem na příkopě v nynější Aleji, dílem do Spálené ulice, kdež se počet jejích potom, jak se zdá, o několik rozmnožil. Soudní moc majetníků dvoru onoho nad nimi přestala, ale poplatek ku kapitule Vyšehradské a ku kostelu Pražskému odváděl se z nich i potom.

Dvůr se sladovnou náležel za posledních let císaře Karla Janovi čili Johlovi zlatníkovi, a po něm synu jeho Vackovi, kterýžto konečně tři domy v Šíroce ulici na jeho městišti stojící (č. 30 a 31, č. 32, č. 33 a 34) prodal třem novým

na němž. Hlavní část č. 33. 34) bez sladovny, ale s celou
 příkopem zahrádou vzadu. koupil měšťan Jakub Charvát r. 1378.
 Ten mezi tímce potom zahradu zrušil, a rozdělil ji na mě-
 stské a vyslavení i s menších domů sobě poplatných, proraziv
 uličku do tří. jednu ze Široké ulice se směrem k západu,
 druhou vzadu od této na levo až ke zdi objímající tehdejší
 zahradu Joniovskou a třetí na pravo odtudž ku příkopu proti
 vnějšímu Placázu: což poslední buď se stalo v dorozumění
 s tanešními sousedy. buď byla tam již prvé nějaká ulička
 do rohu až k zahrádce zdi Charvátově, tak že potřeboval
 jenom ten otvor do zdi. Později, roku 1395, spůsobili konšelé
 Novoměstští také otevření malé uličky ze Spálené ulice (mezi
 č. 32 a 34), tak že se i odtud mohlo vcházeti do míst ně-
 které zahrady Joniovy. Dle zakladatele, Jakuba Charváta, na-
 zývaly se uličky tyto všechny tři *ulicí Charvátovou*, kteréžto
 meno do dneška se zachovalo. ač jen o uličce z Aleje proti
 Placázu. Osmnact poplatných domů Charvátových bylo posta-
 veno po obou stranách ve všech těchto uličkách, krom nárož-
 ního domu při vchodech. jak ze Široké ulice, tak z Aleje i ze
 Spálené ulice na místě nyn. č. 32, 43, 55, 57, 41, 42 i části č. 34).
 V místech, kdež se uličky tyto křižovaly v prostředku, stála
 budova (vedle rohu č. 55 v stranu východní), nepochybně na
 tomto místě, kde bývala prvé již v zahradě Johla zlatníka.

Jakub Charvát podržel sobě toliko nárožní dům v Široké
 ulici po prave straně od nové uličky postranní (č. 34), na
 kterém byl v rohu vytesán obraz panny Marie, odkudž dům
 ten pamatný nazýval se „u obraza“ (ad imaginem, 1385).
 Vedle něho staly v Široké ulici ještě tři jiné domy až k rohu
 na příkopě proti hřbitovu panny Marie Sněžné. Dům v tomto
 rohu (č. 36) připomíná se již roku 1356 co dvůr náležející
 bratřím „mladších kramářů“ (juniorum institorum), od nich
 tak se dá teprv nedávno předtím dostavený. Domy na pří-
 kopě v nynější Aleji od tohoto rohu až ke Spálené ulici byly
 všem dětem dosti výstavné. Zde bylo nejobyčejnější bydlo
 kramenků Pražských, hotovitelů pergamenu. Jeden z těch
 se nazýval se „u tří červených svonů“ (ad tres rubeas cam-

panas, č. 38, r. 1413), jiný v oddělení od Charvátovy ulice ke Spálené u *černého koně* (ubi niger equus est depictus, část č. 61, r. 1384).

Židovská zahrada (ortus Judaeorum, cimiterium Judaeorum), veliký hřbitov [náležející od času krále Otakara II Židům Pražským i vší obci Židů v království českém, zaujímal asi polovici čtyřhranu mezi Širokou a Spálenou ulicí, na jižní straně od někdejšího oujezdu Svatomartinského čili již uliček Charvátových. Nejspíš teprv po založení Nového města, a však jistě již za času císaře Karla, vystavili sobě Židé na tomto hřbitově po straně obrácené do Široké ulice pět domů, z kterých snášeli obecní břemena spolu s jinými obyvateli Nového města. Domy tyto stály v některém vzdálí ode dvoru někdy Johla zlatníka, tak že mezi tímto a jimi stála dílem ještě pouhá zeď zahrady židovské po té straně Široké ulice. Vedle těchto domů židovských přistaveno jest časem také 5 křesťanských domů ke zdi zahrady, z nichž jeden stál v rohu na konci Široké ulice (č. 15, r. 1391), dva pak vedle něho v Široké ulici, a dva na polední straně od zahrady. Podobně připomíná se také na druhém konci polední strany zahrady židovské, totiž v rohu u Spálené ulice (č. 82), domek čili chyš malá přistavená ke zdi v držení křesťanském.

Mezi polední stranou zahrady židovské s jedné strany a domy za radnicí Novoměstskou se strany druhé stály *masné krámy* v počtu 100, ve dvou oddílech uličkou rozdělených, která šla asi tu, kde se přicházelo z rynku uličkou dělicí pořadí domů vedle radnice, tak že nynější masné krámy, kterých jest 54, zaujímají jen asi místo jednoho oddílu krámů bývalých; druhý oddíl dosahoval až k nynější ulici Spálené.

Spálená ulice, na někdejší cestě ze Starého města od brány Zderazské ke Zderazu a k Vyšehradu, nazývala se ve čtrnáctém století *ulicí korářskou* (platea fabrorum), teprv pak později také někdy *ulicí flašnéřskou* (vicus flassneriorum). Byla to ulice, do které snad aspoň částečně vystěhovala se hřmotná řemesla ze Starého města, jak byl výslovný úmysl císaře Karla IV při založení města Nového. Bydlili tu větším

dílem řemeslníci, kteří dělali z kovů, jakož kováři, zámečníci, kotláři, nožíři, hřebíčníci, zlatotepci a jiní podobní, nejvíce v domích malých asi jako v ulici ostrožné na Starém městě. Po východní straně ulice stálo takovýchto domů 16 od rohu na příkopě až k zahradě židovské ve dvou pořadích, rozdělených od sebe uličkou nově založenou roku 1392, kterou se chodilo do ulice Charvátovy. Ostatek té strany zaujímalá holá zeď zahrady židovské až k domku na poledním rohu k ně přistavenému. Na západní straně ulice bylo domů 39, rovněž na dvě pořadí rozdělených, mezi nimi několik vystavených jak se zdá již před založením Nového města; neboť odváděl se z nich poplatek ku kostelu Vyšehradskému jako z jiných domů někdejšího oujezdu Svatomartinského. V pořadí kratším dolejším nazývaly se dva domy, třetím od sebe oddělené (části č. 109 a 110) *u čápů* (ad ciconias, 1424) a *u černých křížů* (ad nigras cruces, 1424); v hořejším nacházelo se několik domů větších, jakož zvláště připomenouti sluší o domě nárožním, řečeném nyní u Myslíků (č. 171), při kterém již tehdaž (1387) nacházel se pivovár se sladovnou. Zvláštními názvy vyznačovaly se v pořadí tomto domy *u pelikánu* (ad pellicanum, č. 100, 1433), na němž byl pelikán vyryt, *u černých klíčů* (č. 97, 1435), *u božího líce* (ad faciem Christi, č. 96, 1405), na němž byl obličej Kristův namalován, *u štičky* (č. 94, 1431), *u kos* (č. 87, 1435), *u mečů namalovaných* (ad gladios depictos, č. 84, 1432). Na východní straně ulice kovářské byl vyše blíž rynku starodávný *špitál sv. Lazara* pro bídne choré (č. 7), dům dosti prostranný, s dvorem, v jehož pozadí podnes stojí kostelík téhož zasvěcení (curia leprosorium, ecclesia S. lazari inter leprosos), výše pak jeho ještě tři domy (na místě č. 6) krom nárožního, který již obrácen byl do rynku (č. 5).

V ulici postranní, která dělila západní stranu ulice kovářské na dvě části, to jest v nynější ulici Ostrovní, nazýval se jeden dům (č. 131) *u červeného kříže* (ad crucem rubeam, 1433). Tudy přicházelo se do *Opatovic*, jakž nazývala se po založení Nového města již netoliko prvotní starodávná osada toho mena, nýbrž počítaly se k tomu také poplatné domy

vystavené na někdejší zahradě díňové Jindřichem Švábem, jakož i několik jiných nových ulic v celé části města mezi nynějšími ulicemi Spálenou a Jirchářskou. Staré Opatovice zaujímaly toliko ulici, do které obrácen jest kůr kostela sv. Michala, nyní protestantského, s hořejším prodloužením jejím, které se nyní nazývá Černou uličkou, a ulicí napříč mezi těmito dvěma, ježto doposud slove ulicí Opatovickou.

Ve starodávném kostele farním sv. *Michala*, kterému se tehdež ještě často říkalo sv. Michala v zahradě díňové (*S. Michaelis in orto peponum*), připomínají se čtyři vedlejší oltáře: 1. *panny Marie*, s nadáním od r. 1369, 2. *těla Božího*, nově nadany r. 1387, 3. sv. *Petra a Pavla* apoštolů (1391), a 4. sv. *Marty*, nadany r. 1402. Kostel byl obejmut prostranným *hřbitovem*, na kterém na straně západní stála fara (č. 152), a vedle ní v rohu dům, který z poslední vůle Jana ze Žďara, oltářníka panny Marie v kostele sv. Michala († asi r. 1402), náležel třem oltářníkům téhož kostela, totiž správci oltářů panny Marie, Božího těla a sv. Marty, k společnému přebývání (část č. 151); na polnoční straně byla *farní škola* (část č. 153); na polední dosahoval hřbitov až k nárožnímu domu řečenému *na schodech* (in gradu, č. 159). V koute proti tomuto domu nacházel se s druhé strany ulice dům znamenitější (č. 158), který po několika jiných čelnějších držitelích od roku 1394 náležel opatu a klášteru Pomuckému. Proti samému kostelu sv. Michala vedla z této ulice krátká ulička nyní zavřená do postranního kouta, ve kterém stály dva domy, krom třetího, jenž zadem dosahoval až tam z ulice kovárské (č. 92). Jeden z oněch dvou domů koupil roku 1384 arcibiskup Jan z Jenštejna, a usadil v něm jakési *pousterníky*, kteříž tu potom bydlili. V Černé uličce, nyní velmi prázdné, stalo tehdež po straně východní šest domků, kromě tří domů, které tam dosahovaly z ulice kovárské na konci hořejším.

Domy nového založení Jindřicha Švába na zahradě díňové, které se připomínají za posledních let krále Jana, rozumí se dle vši podobnosti 23 domů postavených v ochoze při same škole (č. 153, 128, 129, 142, 143) a v části ochozu při

samém kostele sv. Michala (č. 151, 150) i ve dvou ochozích nejbliž těchto v stranu západní při dolejším konci nynější ulice Křemencovy a hořejším konci nynější ulice Ursulinské (č. 181, 149, 148, 144, 145, 146), které se uvodí roku 1399 vesměs co poplatné měšťanu Staroměstskému Martinovi Weikartovi. Z novějších ulic počítaných k Opatovicům vyznačovala se zvláštním jménem *ulice pasířská*, tak jako Vodičková i *starou ulicí pasířskou* nazývaná (*vicus antiquus cingulatorum*), to jest nynější Nikolandská, oživená četným obyvatelstvem provozujícím řemeslo onoho jména neb jiná k němu podobná. Na místě nynějších šesti domů v pořadí východním v této ulici stálo tehdáž 9, v západním pak na místě nynějších pěti tehdáž 13 ovšem menších domů; jeden z nich na straně poslední řečené (část č. 36) nazýval se *u labutí* (1434).

Několik větších domů zaujímalo místo na příkopě od ulice kovářské až ku pasířské, a zase od pasířské až k nynější Ursulinské, která tehdy neměla ještě zvláštního jména. V prvnějším jmenovitě z těchto dvou pořadí koupil sobě dům (část č. 116) *mistr Albik* roku 1413 brzy po svém složení arcibiskupství.

Prostranství nynějšího kláštera Ursulinek (č. 139) se zahradou a domy na městišti jeho v nejnovějším čase vystavenými bylo větším dílem zaujato vápennicemi a cihelnami, ač tak, že při nich přistaveny byly domy jak po straně obrácené do hlavní, tak také do zadní ulice Ursulinské; z nichž největší se sladovnou stál v rohu na příkopě proti Staroměstskému kostelu sv. Štěpána ve zdi; majetníkem jeho byl od roku 1379 nebo ještě dříve Frána Terklér, a později syn jeho Hanušek. Vedle něho stál na příkopě, asi kde nyní kostel Ursulinský, ještě jeden dům, tehdáž (1379) Mikuláše Hražáka; od toho však dále k řece šla toliko ohrada velké *cihelnice* a *vápennice* náležející k onomu domu *Terkléřovu*, která zaujímala větší část vnitřka celého toho ochozu. Vedle ní na straně k řece stála lázeň, jížto se v 15. století začalo říkati *lázeň Lounská*; za touto pak lázní v roze zadní ulice Ursulinské počínala se druhá velká vápennice a cihelnice, která

od roku 1378 náležela znamenitému měšťanu Novoměstskému Mikulášovi Praseti, roku však 1393 jest mu vzata králem Václavem, když pro rozličné viny odsouzen byl hrdla i statku. Odtud se nazývala vápennicí královou (*cimentiburna domini regis*), i když po některém čase (1404) byla od krále prodána. Půlnočně od cihelny Terkléřovy byla ještě jedna cihelnice a vápennice při samém příkopě Staroměstském vedlé sv. Štěpána ve zdi, ta, která nejposledněji ze všech dýmem svým naplňovala okolní místa ještě za našich nedávných časů (č. 338); vedlé ní pak starodávná lázeň, která se nazývala *lázní písanou* neb *malovanou* (*balneum pictum*) v místech nového nynějšího paláce hrabat Lažanských (stm. č. 337). Místům těmto, zejména lázni Lounské, vápennici Terkléřově a vápennici vedlé písané lázně říkalo se vůbec *na hřebeni* (*in pectine*); k oběma těmto cihelnám, k vápennici Mikuláše Prasete a k lázni právě řečené náležel také břeh Vltavy tudíž vedlé, na kterém ještě stála jedna lázeň sama o sobě (č. 224) proti ostrovu, nyní Žofínu, kde nyní jest začátek mostu naň vedoucího, jak se zdá rovněž starodávná.

Jižněji odtud nacházel se blíž řeky proti témuž ostrovu jiný ochoz, nejvíce též vápennicemi zaujatý. Na půlnoční straně jeho byla *vápennice* a cihelnice menší Mikuláše Prasete (č. 225), kterou mu král v roce po odsouzení jeho (1394) z milosti navrátil i s domem menším při ní. S vápennicí touto hraničily na polední straně dvě jiné (č. 227), obrácené proti nynější Nové lázni (č. 228). poplatné klášteru Zderazskému (1378). Vedlé nich bylo několik malých domů v lázenské uličce nyní tak zvané, a blíž hořejšího konce této uličky kostelík *sv. Petra*, řečený *na Strouze*, neznámo kdy založený (při č. 220). Připomíná se ponejprv roku 1379, a jmenuje se jednou také (1406) kostelem *svatých pěti bratří* (*ecclesia quinque fratrum*). Také v pořadí s druhé strany od tohoto kostelíčka stály domy v té části nynější ulice Jirchářské, z nichž nárožní na kraji půlnočním (č. 222) jmenován byl *na Větrově* (1404); při něm byla cihelnice hraničící s menší vápennicí Prasete.

Část města při řece Vltavě od kostela sv. Petra na Strouze až pod vrch Zderazský, to jest nynější ulice Jirchářská a vedlejší uličky mezi ní a řekou, měla netoliko ve 14. století, ale nejspíše již i dříve to samé zmotané rozložení jako nyní, leč že tam bývalo ještě o několik postranních nebo slepých uliček více, které nyní již jsou zavřeny. Byloť tu starodávne sídlo jirchářů čili smradařů Pražských, hned před založením Nového města. Dle nich nazývala se hlavní ulice tamější již ve 14. století ulicí *smradařskou* (*platea cerdonum*). Ale obyčejnější název celé té částky města byl vždy *Podsderasí*, což vztahovalo se také k ulici Křemencově, ač tato rovněž tak často zase počítala se k Opatovicům; nebyloť v tom žádných přísně vyměřených mezí. Zvláštní název ulice Křemencovy byl vzat od domu Velíka Křemence (č. 186), který sousedu toho jména náležel, pokud známo, již roku 1378.⁵⁶⁾ Farní kostel sv. Vojtěcha ve Smradařích neboli pod Zderazem stál na svém nynějším místě, jak jinde pověděno, již v první polovici 14. století, ne-li dříve. Roku 1408 založen v něm poboční *oltář* sv. Mikuláše. Vedle samého kostela stála *fara* (1367) rovněž na svém nynějším místě (č. 214), a tak též i *škola* (1413, č. 202), jak obyčejně, na *hřbitově*, který byl jak se zdá o něco prostrannější než nyní. V ulici smradařské nazýval se jeden dům (č. 206) zvláštním jménem „na *Zvíkově*“ (1382). Na řece tudíž podél připomínají se dvoje *mlýny*, *hořejší*, které již ve 13. století byly jménem kapituly Vyšehradské; říkalo se jim nebo snad jen jednomu z nich *mlýny německé* (*molendinum Theutunicale*, 1408); a *dolejší*, nyní Šitkovské (č. 237 oc.), tehdejší *Kartouské*, jakožto majetnost kláštera Kartouského u Prahy, od něhož bývaly prodávány právem zákupním (1377). Výše mlýnů stála na břehu na místě nynější vápennice Novoměstské (č. 247) *lázeň* znamenitá. Ulička, kterou se chodilo od jedněch mlýnu ke druhým, nazývala se *pekařskou* (*vicus pistorum*,

⁵⁶⁾ Nicméně naskytuje se název *vicius Krzemenczonis* v písemné paměti poprvé teprv roku 1435. Ulice tato v pozdějších časech byla nazývána Starou ulicí Poštovskou; starší pak onen název obnoven teprv za našeho času.

1403). Širší ulice nyní Myslíkova, vedoucí z konce nynější ulice Spálené ke mlýnům neboli k řece pod vrchem Zderazským, neměla tehdáž ještě žádného určitého jména; i tu říkalo se pouze všeobecně *pod Zderazem*, a v části bližší při Spálené čili tehdáž kovářské ulici říkalo se někdy také ještě v Opatovicích.

Na vrchu *Zderazu* stál dávného založení klášter *Křížovníků hrobu Božího*, jehož místnosti byly od založení Nového města s dvou stran zakryty domy nově vystavenými, na straně východní totiž pořadím domů na rynku Novoměstském, na straně půlnoční částí ulice posledně zmíněné. Toliko ku kostelu klášterskému *sv. Petra*, na posavadním místě jeho, byl přístup s této ulice; byl pak s té strany při něm *hřbitov* prostranný, nyní novějšími domky zastavený (č. 276—281), na jejichž místě tehdáž stála toliko *škola Zderazská* (č. 280) vedlé hřbitova.

Od času nového nádhernějšího vystavení kostela ve druhé polovici 13. století byl kůr a hlavní oltář v něm zasvěcen na jméno *hrobu Božího a sv. Jana křtitele*. Z novějších založení v kostele tomto připomíná se také *oltář těla Božího a nanebevzetí panny Marie* (1415). Klášter sám byl nově staven za času krále Václava IV (1393). Místnosti jeho dosahovaly na dvou nezakrytých stranách do nynější ulice Hurtové a do náměstí Zderazského, i také do uličky Zderazské. Možná že *proboštským* byl již tehdáž dům obrácený k straně západní (č. 269), který v časech po bitvě Bělohorské až do zrušení kláštera za císaře Josefa sloužil za příbytek proboštům. Příbytky konventské připadaly pak nejpodobněji na stranu polední, do nynější ulice Hurtové. Nemáme žádných zvláštních zmínek o nich, než jednou toliko o příbytku bratra Jehlina, kterýž byl farářem v blízkém kostele sv. Václava (1403), a jednou o nemocnici (*infirmatorium*, 1431). Roku 1391 připomíná se kaple Božího těla v ambitu. Ve vnitřním prostranství kláštera až k zadkům domů na rynku Novoměstském nacházela se *zahradka* klášterská. Připomíná se studně v ní roku 1424.

Naproti klášteru Zderazskému stál na kraji vrchu, odkud se schyluje k Vltavě. totiž na místě nynější zemské trestnice (č. 329), dům památný, ve kterém přebýval časy svými král Václav IV podobně jako ve dvou dvorích svých na Starém městě. Dům ten dle vši podobnosti náležel roku 1356 častěji od nás jmenovanému panu Pavlovi z Jenšteina, písaři komory královské; později nazývá se jednou *dcorem vévodovým* (*curia ducis*. 1399). což by se asi nejspíše hodilo na bratra Václavova Jana vévodu Zhořeleckého, že jemu snad za živobytí jeho náležel a po jeho smrti (1396) dostal se králi Václavovi. *Dcorem královým* (*curia domini regis*) nazývá se v souvěkých zprávách ponejprv roku 1406. Byl nepochybně vystaven na způsob malého hradu; připomínat se měl při něm na straně obrácené k řece (1399). ač celkem zaujímal jen část nynějšího velkého stavení trestnice: část zaujímal nejspíš, jako za pozdějších časů, zahrada, totiž část obrácenou k půlnoci, až kde ulice vede se Zderazu dolů k vodě. Od této ulice až k nynější ulici Myslíkové šlo krátké pořadí domů i na straně hořejší obrácené proti klášteru Zderazskému (č. 268 a.), i také dole proti vápennici Novoměstské (č. 247), kdež jest nyní jen zeď od zahrady.

Vedle dvoru krále Václava na Zderaze stál starodávňý farní *kostel sv. Václava*, nyní k trestnici přivtělený, tehdež však sám o sobě, tak že mezi ním a dvorem královým vcházelo se do zastrčené uličky, ve které po obou stranách stálo několik domů, první z nich v pořadí na straně východní hned vedle hřbitova, jenž objímal kostel. Na východní straně od téhož hřbitova stál první dům v ulici nynější Svatováclavské, která se tehdež nazývala *psí ulicí* (*vicius caninus*). Do ní šly s protější, totiž východní, strany větším dílem jako podnes zanní části domů z rynku Novoměstského, totiž domky, pivovary, dvory neb zahrady k nim náležející. Na západní straně stálo několik domů od kostela čili hřbitova sv. Václava až ku postranní ulici *kočičí*, která se podnes tak nazývá. Krom této postranní ulice vedla však v místech nynější zahrady při Svatováclavské i nyní také jakási stezka (*semita*) ze psí ulice

dolů ke studánce sv. Václava, která se tehdáž nazývala *Pučka*. Místo této zahrady náleželo, jak se zdá, klášteru Zderazskému; připomínáť se tu vedlé Pučky jakýsi *haltér* Zderazský.

Ku psí ulici počítalo se také prodloužení ulice Svato-
václavské, schylující se dolů k Podskalí; kterému se nyní
říká „na lávkách“. Východní stranu této části ulice zaujímala
zeď zahrady čili vinnice kláštera Slovanského, která, jak jinde
pověděno, s druhé strany své dosahovala až do rynku. Klášter
sám zdvihal se, jak se posud spatřuje, na polední straně od
této zahrady na kraji vrchu řečeného od starodávna *Skalka*
při někdejším farním kostele sv. *Kosmy a Damiana*, a nazýval
se ještě delší čas dle tohoto kostela klášterem sv. Kosmy a
Damiana, pokud nebyl dostaven nový nádherný kostel při něm,
jehož zasvěcení znělo na jméno sv. Jeronýma a sv. Cyrilla
a Methodia, Vojtěcha a Prokopa patronů českých. Dílo kostela
tohoto dokonalo se teprv roku 1372, ve kterémž jest vysvěcen
v pondělí velikonoční od arcibiskupa Jana u přítomnosti cí-
saře Karla a mnohých knížat i jiných slavných hostí se slávou
velikou. Na polední stráni vrchu klášterského a pod ní dále
v rovině rozkládala se druhá zahrada neb vinnice klášterská,
s část doposud zachovaná.

Mezi návrším táhnoucím se od dvoru králova na Zderaze
až ku klášteru Slovanskému a Vltavou, potom pak výše na
Vltavě až ku potoku Botíči rozkládalo se *Podskalí*, starodávné
sídlo dřevařů Pražských. Uzké části jeho nejdolejší, od jezu
nad mlýny Novoměstskými až pod kočičí ulici, říkalo se oby-
čejně *pod Pučkou* dle studánky Pučky. Pod touto studánkou
byla tu již ve 14. století (1381) znamenitá lázeň na místě
nynější lázně Svatováclavské, však od zahrady nynější uličkou
oddělená, nazývaná též obyčejně *lázeň pod Pučkou* (č. 340);
blízko ní připomíná se jakési „roubení“ nad Pučkou (1385).
V hořejším Podskalí vlastně tak zvaném, od kočičí ulice výše,
dají se ve zprávách ze 14. století rozeznati dvě části od sebe.
jedna starodávná a jedna novější teprv po založení Nového
města vysazená na půdě kláštera Slovanského, kdež teprv
opatové slovanští v pozdějších létech císaře Karla rozprodali

znamenitý počet městišť k vystavení nových domů za roční platbu ku klášteru. Klášter Slovanský měl zde totiž ze svého prvotního nadání velké tříso země, které se táhlo pod názevem klášterským na straně západní, začínajíc se něco dál na půlnoci a končíc se zas něco dál na poledni než půlnoční a polední zahrada klášterská v potomní jich obou rozsáhlosti. Tato majetnost náležela prvé, aspoň pokud známo v půlnoční části, k zahradě klášterské, tak že tato prvotně objímala klášter s tří stran bez přetržení. Po odprodání jí vzniklo tu teprv několik nových ulic a uliček, ve kterých nacházíme za 14. století znamenitý počet domů, ježto v pozdějších časech zase s velkou část zmizely. Poplatné tyto domy začínaly se od obou konců kočičí ulice, kdež roku 1378 probošt slovanský Otářích založil dvojí pořadí domů poplatných, jedno totiž ve psi ulici, druhé dolejší v souběžné ulici v Podskalí; a teraz dvě pořadí zadními stranami domů jedno druhého se dotýkala. Neudaleko poledního konce obou těchto ulic, na kterém se soubíhaly do rohu, vystavili sobě mnichové slovanští již to roku 1350 znamenitou *rápennici* (č. 350), která se i později připomíná; někde blízko ní měli také sladovnu, a vedle sladovny dvě takysí dům přistavený tak blízko hory klášterské, že se bylo bati škod na stavení kláštera, když poplatný klášter toho jednou rozkopával horu, aby si rozšířil dvoreček a potom 1379, podruhé zase sklep čili loch dělal sobě až roku 1395, a čehož přišlo k rozepřím a rovnání. Již tehdy poplatná více měla domy své v ochoze větším, nyní skoro všechna pascem, ale odtud ke straně polední (při č. 378).

Název Podskalí čílo hlavně jednu dlouhou ulici ve směru od kláštera k Vltavě, ve které toliko na východní straně stály domy, a to velmi početným mnohými a však jen krátkými, a toliko v severní části větší dílem jak se spatřují posud; a toliko v jižní části jen pod břeh Vltavy, někde širší někde úzké, a toliko v severní části na částky, které náležely jednotlivým domům, a toliko v jižní části blížších domů, a sloužily jim za dvorečky, a toliko v jižní části také tak zvaná *čerpadla*, ku kterým se přivádělo s vodou plaveným po Vltavě. Obecný *trh*

dříví byl dle nařízení konšelů Staroměstských od roku 1341 a konšelů obojího města, Starého i Nového, od roku 1356 na břehu, kdež byl nejširší, od kostela sv. Jana v Podskalí až k jezu nad mlýny pod Zderazem, tedy podél ulice řečené pod Pučkou a o něco výše. Farní *kostel sv. Jana* stál totiž ve hlavní ulici Podskalské výše někdejšího přivozu (č. 364), právě asi v kolmé čáře od kostela sv. Kosmy a Damiana k Vltavě. V malém vzdálí od něho byl v též ulici druhý starodávný farní *kostel sv. Mikuláše* v Podskalí (č. 383), ku kterému od založení kláštera Slovanského přivtělena byla také někdejší osada sv. Kosmy a Damiana, když se kostel tento farní obrátil v klášterní (1348). Odtud něco dále zdá se že již stará část Podskalí měla o něco větší šířku v stranách blíž potoka Botíče, tak že i pořadí domů obrácené na východ do nynější ulice špitálské pocházelo ze časů před založením Nového města; neboť v tomto pořadí stál na kraji půlnočním třetí farní kostel Podskalský, *sv. Vojtěcha* (při č. 418), o němž máme sice nejstarší zmínku od roku 1362, ale nezdá se, že by teprv nedávno předtím byl býval založen. Nejjižnějším koncem Podskalí bylo místo při vtoku potoka Botíče do Vltavy, kdež kapitula Vyšehradská měla clo řečené *výton* čili *úton* ze dříví tudy plaveného, od čehož pochází posavadní název místa.

Potok *Botíč* a v malém vzdálí od Vltavy náhon toho potoka činil vůbec polední hranici Nového města proti Vyšehradu. Na hlavní cestě, kterou se k Vyšehradu chodilo tehdáz jako podnes, byl *městek* přes něj. Hlavní ulice tato, do které se přicházelo z rynku Novoměstského mezi klášteřem Slovanským s jedné a dvorem knížete Opavského s druhé strany, počítala se také někdy ku Podskalí, ale obyčejně říkalo se tu *pod Slovany* neb zase *pod Vyšehradem*. Na západní straně ulice stál v postranní uličce pod samou zdí zahrady čili vinice Slovanské ještě jeden farní kostel Podskalský, *sv. Antonína*, jinak *sv. Ondřeje*, který se nyní nazývá kostelem sv. Trojice. Připomíná se ponejprv roku 1359, a byl nejspíš jako *kostely* prvé jmenované staršího původu. Na východní straně proti klášteru Slovauskému stálo v též ulici hned pod dvorem

knížat Opavských pět malých domků (č. 431), a pod nimi šlechtické jakési sídlo na místě „hrádku“ posavad tak nazvaného (č. 432), které nepochybně pocházelo již ze časů před založením Nového města. Nazývá se v pamětech 14. století dvorcem s věží velikou, a náleželo někdy panu Zbyňkovi *Zajícovi* z Hasenburka, po němž se i později jmenovávalo. Ku příslušenství jeho náležely dvě vinnice na stráni za pořadím domů na polední straně rynku až nahoru za nynější nemocnicí. Roku 1381 náležel tento dvůr někdy pana Zajíce Ješkovi Hůrákovi z Lopuce, potom Konradovi Krajířovi z Krajku, dvořanu krále Václava, od něhož koupil jej roku 1383 mistr Konrad puškář králův. Tento prodal jej po třech letech znamenitému měšťanu Staroměstskému Jindřichovi Názovi (1386), a již roku 1392 jmenuje se majetníkem dvoru Petr z Holešova, písař kuchyně královské a perkmistr hor vinnických, od jehož dědiců koupil jej roku 1405 nejvyšší písař králův mistr Hána z Bamberka.

V rozcestí nedaleko odtud, kdež se dělí hlavní cesta k Vyšehradu čili ulice špitálská od ulice Slupské, na místě kdež jest nyní kostelík sv. Bartoloměje při domě chudých, stál dům, který roku 1378 náležel panu Oldřichovi z *Rosenberka* (č. 427). Za ním čili vedle něho v nynější ulici Slupské stála starodávna kaple sv. *Michala*, kterou někdy královna Eliška (1330) byla darovala i s nadáním jejím jeptiškám u sv. Anny pod Petřínem. Neznámo, jakým způsobem podací této kaple někdy mezi léty 1374 a 1379 dostalo se od nich králi. Darováním však od krále Václava obdržel je vyše zmíněný pan Konrad Krajíř z Krajku, kterýž potom roku 1387 ku kapli této uvedl *Coelestinu*, odevzdav ji s nadáním jistým klášteru toho řádu nedávno teprve založenému v Mořvině čili Ojvině. Bratřím Coelestinům dostalo se dílem od tohoto nadatele jejich, dílem pozdějším přikoupením celé prostranství tříhrané mezi dvěma ulicemi výše uvedenými, špitálskou a Slupskou až k náhonu Botičskému, s domem někdy *Rosenberským*, i několika jinými domy tudíž a zahrádami při nich. Domy tyto jsou později větším dílem zase přikoupeny ke *Souborům* velkých, tznak vinnice, z menších přeneseny a jedním slozem, počtena pro pohodlí sídla řeholního.

Výše zahrady Coelestinů byly na té samé straně ulice Šupské ještě čtyry domky (č. 449), kdež se nyní spatřují jen malé zahrádky při náhonu Botičském; při čtvrtém připomíná se již roku 1378 zahrádka, jinak vinníčka.

Na východní straně té ulice stály předně hned ob uličku k věži páně Zajícovy dva domy na místě nynější zahrady spolku zahradnického (č. 433), a třetí se sladovnou vedlé nich ve druhém roze téhož pořadí (č. 434), potom zase ob ulici, kterou se jde vzhůru na horu Větrnou, na místě nynějšího kláštera Alžbětinek, dva domy se zahradami a vinnicemi proti kapli sv. Michala; z nichž první koupil roku 1382 Augustin apotekář od Onofra apotekáře; snad že se zahrady užívalo k pěstování rostlin lékárnických. Dále se nacházela starobávná kaple panny Marie na Botiči, jinak na Trávníčku, při které císař Karel roku 1360 založil klášter Servitů (č. 450), nazývaný odtud též klášterem panny Marie na Botiči. Řeholníci počali při klášteře tímto stavěti nový kostel větší, jehož však toliko kůr, jak se zdá, byl dostaven během panování Karlova a Václavova.²⁷⁾ V pořadí s klášterem sáhala vinnice až k rohu ulice, kterou se chodí nahoru ku Karlovu, ještě pak dále stál jeden dům ve druhém rohu této ulice již při řádě městské.

Na vrších, které ovénčují tuto část města se strany východní, stkvělo se trojí slavné založení Karla IV., jímž okrášlil Nové město své, předně v rohu na samém jižním konci města kostel sv. Karla s klášterem kanovníků řeholních sv. Augustina; blíž k mestu na vystouplem ostroze nyní Vetrov nazvaném kostel sv. Apollinářské, k němuž byla převedena kapitula ze Sadské; opodál pak odtud, zas více v pozadí, kostel sv. Kateriny s klášterem jeptišek řádu poustevnického sv. Augustina. O přibězích stavby těchto kostelů, ani o jménech stavitelů jejich, jakkoliv byla díla nádherná, nezachovaly se žádné paměti; jen o klášteře sv. Kateriny jest zpráva, že

²⁷⁾ Nový tento kůr a stará kaplička p. Marie na Trávníčku připomínají se vedlé sebe ještě u Vavřince z Brezové při vypravování o obležení Vyšehradu r. 1420.

byl roku 1367 dne 28. Listopadu vysvěcen. Od kostela sv. Karla nazývala se celá část města ve výšce položená, od těchto tří kostelů až ke zdi městské, *Karlovem* (Karlowia). Již ve 14. století připomíná se tu mnoho malých domů, dílem se zahradami; kteréžto zmínky, ač nejsou dostatečné k úplnému určení poloh, předce ukazují jistotně, že bylo zalidnění ulic tamějších hustší než za našeho času. Na rozsáhlých stráních táhnoucích se k dolejšímu částem města, hlavně k Podvyšehradí, nacházely se vinnice, zahrady i chmelnice, ježto náležely větším dílem k ohradě a ke jmění řečených tří kostelů a klášterů. Pod horou sv. Apollinářské na půlnoční straně připomíná se také *škola Sratoapollinářská* asi v rohu zahrady nynější Helferské (při č. 437) nad místem, kdež se scházejí obě ulice Benátské; blíž pak kostela samého byl jakýsi dvůr, ve kterém král Václav IV časem přebýval.⁶⁸⁾ Výš ohrady kláštera sv. Kateřiny, ve směru od něho k Svinské bráně, rozkládala se zahrada náležející k staršímu záduší, ku kostelu totiž sv. Jana na Bojišti. popluží to darované někdy i s kostelem rytířům Svatojanským u panny Marie konec mosta od kněžny Alžběty manželky Fridricha syna krále Vladislava II (1183). Část zahrady této byla však také již odstoupena k vystavení domů tudíž. Při ní blíž kostela byl *dům farní*, náležející rytířům čili Křížovníkům (č. 464). Kostel sám vystavený ve způsobu basilik a posvěcený na jméno sv. Jana evangelisty, stál nejvýše blíž same brány Svinské, nyní Slepé (č. 465).

Ku klášteru sv. Kateřiny vedla z rynku ulice, která nyní jde okolo všeobecné nemocnice, neměvší tehdáž žádného zvláštního pojmenování. Hlavnější byla ulice vedená z prostřed rynku až ke Svinské bráně, nyní Ječná, kteráž od trhů v ní držaných nazývala se *trhem Svinským* (forum scropharum, porcorum) neb *ulicí Svinskou* (platea scropharum), zřídka také vůbec *trhem dobytčím* (forum pecudum). Říkalo se také *stará ulice svinská* (antiquus vicus scropharum) k vyznačení této jediné dlouhé a široké ulice, ježto se také nejbližší ulice

⁶⁸⁾ Jméno roku 1485 jmenuje se v knize Vinohradské fol. A 14 Andreas
ultim domotiens curiae ad S. Appollinarem regis Wenceslai.

stranní počítaly k trhu Svinskému v širším smyslu. S ní souběžná ulice, nynější Žitnobranská, která tehdaž nevedla ke bráně, než pouze ke zdi městské, nazývala se *ulicí Žitnou* (*vicus siliginis*). Ulice svinská byla s onou z rynku ke sv. Kateřině spojena příčnou ulicí, na tento čas zahrazenou, ježto sloula *ulicí krupnou* (*vicus triticeus*?), do kteréžto dílem docházely domy z rynku z pořadí na místě nynějšího vojenského spítálu při kostele sv. Ignatia. Vys ulice krupné nazývala se nynější Lipová ulice, kterou se chořila ze Svinského trhu k sv. Kateřině, nejobyčejněji právě *ulicí sv. Kateřiny*. Touto a částí svinské ulice od ní výše i jinými dvěma postranními ulicemi zavíral se ochoz, který až asi do roku 1380 z obou stran obrácené do ulice svinské sestával skoro cele z dvou velkých zahrad; jedna sloula *Škeřidlova*, druhá *Lopatova* dle majetníků Ješka Škeřidla čili Škoridla a Václava Lopaty. Roku 1380 odprodal Václav Lopata a nejspíš téhož roku také Ješek Škeřidlo městské k vystavění domků poplatných, kterýchž bylo ze zahrady Škeřidlovy 14 (č. 516—527), z Lopatovy 10 (č. 469—472) ne-li více; důkaz, kterak se v těchto stranách ve 14. století pilně stavělo, ježto v pozdějších částech řečené domky skoro vesměs zmizely. Dle Škeřidla říkalo se krátce hořejší uličce, souběžné s nynější Lipovou, *ulicí Škeřidlova*.

V ochoze obejmutém dolejšími částmi ulic Svinské a Žitné povstala podobným rozdělením nějakého většího majetku již někdy před rokem 1376 ulička slepa, která se podnes spatřuje, proti kostelu sv. Štěpána, nazývaná tehdaž v *Riti* (malo). V ní stalo po pravé straně od vchodu 7, po levé 6 poplatných domků, s nimiž v rovné poplatnosti staly také ještě dva domy v pravo (č. 538, 539) a dva v levo v ulici Svatoštěpánské (č. 543, 544) i ještě dva ob roh dale na trhu Svinském (č. 545, 546).

Ochoz druhý týmiž dvěma ulicemi, Svinskou a Žitnou, v prostrelních částech jejich obejmutý, byl větším dílem zastat *kostelem sv. Štěpána* na Rybníčku, rozsahlym *hřbitovem* *šlao*, *farou* a velkou *farní zahradou* Svatoštěpánskou. Ačkoliv

se praví při vyzdvižení kostela sv. Štěpána za farní roku 1351, že již prvé stával od dávných časů, předce lze pochybovati. byli to již tehdy nynější kostel na svém nynějším místě a v nynější své velikosti; zprávy však žádné o pozdějším stavění kostela nejsou. Roku 1376 děje se ponejprv zmínka o oltáři v kostele sv. Štěpána, totiž 1. o oltáři *těla Božího*. Později připomínají se oltáře 2. sv. *Václava* a jiných dědiců českých (1383), založený z odkazu Vincentia Nydeka, študenta v učení Pražském (1379), 3. sv. *Bartoloměje* apoštola, založený roku 1390, 4. sv. *panny Barbory* (1407), 5. sv. *Maří Magdaleny* (1419). Věž na svém nynějším místě proti uličce řečené v Řiti připomíná se ponejprv roku 1401. Velký hřbitov rozprostíral se okolo kostela, zvláště se znamenitým prodloužením do zadu. V pravo od kostela stála na něm *škola* (č. 535, 536), v levo dosahoval až k faře, která stála již tehdy na nynějším místě svém v rohu do Žitné ulice (č. 568) se zahradou větší, než jest nyní. Za kostelem na hřbitově připomíná se roku 1406 ponejprv *kaple Všeck Svatých*, založená prý okolo roku 1340; staršího pak původu byl tudíž na hřbitově kostelíček okrouhlý, o sobě stojící, jenž se nyní nazývá kaplí sv. Longina, snad to prvotní kostel sv. Štěpána ve vsi Rybníčku. Blíže školy stál vedlé hřbitova jeden dům soukromý čelem do též ulice, vedlé něho pak dům nárožní, kterým se počínalo pořadí domů v ulici Svinské v témž ochoze. Na tento ochoz a ostatní část města odtud až ke zdi městské mezi Žitnou a Svinskou ulicí vztahoval se starodávný název „*na Rybníčku*“. Ve příční ulici, která se nyní nazývá Tůňovou, byl tu na protější straně od kostela sv. Štěpána jakýsi dvůr se zahradou ovocnou a s třemi *rybníčky* čili *hálčeri* (část č. 524), od kterých patrně jméno toto mělo původ svůj. Nedaleko toho, tuším již proti zdi městské, nacházela se jiná zahrada, ježto v letech 1381 až 1384 náležela panu Petrovi z Kosti.

Dlouhá ulice od Svinského trhu a od kostela sv. Štěpána dolů až ku Koňskému trhu se táhnoucí nazývala se od počátku tak jako nyní *ulicí Svatoštěpánskou* (vicus S. Stephani,

platea S. Stephani); jen v dolejší polovici její blíž Jamky říkalo se také *nad Jamou* neb *nad Louží* (supra fodinam, superius fovea, supra Jamam) a také někdy *v ulici provaznické* (platea funificum). Dlouhá pořadí domů v ní po obou stranách stála v úplnosti hned v prvních létech, ve kterých se počínají knihovní zápisy v Novém městě dotud zachované. Proti faře Svatoštěpánské přes kříž nazýval se nárožní dům mezi touto a Žitnou ulicí (č. 653) *u točenice* (1435). Souběžně s ulicí Svatoštěpánskou vztahovaly se i jiné dvě ulice, jako nyní, od ulice Žitné až ku Koňskému trhu; první řečená *Smečky* (Smekhacz, vicus Smekhaczonis), druhá *Krakov* (Krakowia). I tyto byly záhy zouplna vystaveny. Jmenovitě v Krakově, kdež pamatujeme před několika desíletími jen jednotlivá osamotnělá stavení a dlouhé zdi zahrad, stála ve 14. století po západní straně nepřetržitá řada 19 domů, po východní straně asi tolikéž. Jinak byla to i tehdejší ulice nevážená, jak se dá souditi dle katů v ní bydlících a dle veřejných nevěstek, kterých byla plna.

Koňský trh (forum equorum), ve způsobu dlouhé a neobyčejně široké ulice přes celou šířku Nového města od hradeb Staroměstských až k Novoměstským se táhnoucí, měl své místo beze vší pochybnosti hned v prvním rozměření ulic při zakládání Nového města Karlem IV, a nazýval se, pokud známo, již aspoň roku 1362 svým nynějším jménem. Pořadí domů po jedné i po druhé straně jeho byla tolikýmiž a těmitýmiž ulicemi rozdělena jako nyní. Po pravé straně, jdouc od Starého města, stálo od dveří hřbitova u panny Marie Sněžné až k rohu ulice Pasířské (nyní Vodičkové) neméně než 28 domů. vesměs malých krom posledního nárožního (č. 791), který předčil druhým co dům nákladnický, totiž s pivovarem. Zdá se, že všechny ony menší domy, ježto se ještě roku 1378 nazývají domy novými (inter novas domos), byly vysazeny podobně jako domy v části ulice Široké na městištích prodaných od zahrady kláštera panny Marie Sněžné, která předtím dosahovala až do náměstí tohoto. Čtyry domy větší stály od druhého rohu ulice Pasířské až ke Svatoštěpánské, mezi nimiž jeden

byl dům pana *Jindřicha Berky* z Dubé od roku 1396 až 1412 (č. 793). nazvaný *u tří králů* (ad tres reges, 1434); výše 5 domů až ke Smečkám, tři až ku Krakovu a šest neb o některý více odtud až na konec proti zdi městské u Koňské brány.

Na levé straně Koňského trhu připomíná se již ve třetím roce po založení Nového města (1351) v roze nad příkopem Staroměstským velký dům kováře Jakuba Turšmida čili Duršmida, po kterém se dlouhý čas obyčejně nazýval *domem Duršmidovým*. K němu náleželo prvotně osm menších domů na městišti jeho vystavených, které teprv časem (před r. 1383) od něho jsou odprodány. Pět jich stálo v pořadí na Koňském trhu (až do č. 841) vedlé domu hlavního; za nimi dále dva jiné domy (č. 840. 839), a za těmito čtyry domy po sobě (č. 838—836), které prvotně náležely k jednomu majetku. Byla to *zahrada* měšťana Konrada *Hauera*, která dosahovala z Koňského trhu do zadu až k nynější Panské ulici, jakož vůbec celý čtverhran zavřený Koňským trhem, Příkopem, Panskou a Jindřišskou ulicí, soudíc dle zachovaných pamětí, skládal se v čas založení Nového města jen z několika velkých zahrad. Roku 1378 Konrad Hauer odprodal jeden dům (č. 838) a dvě městiště, na kterých se teprv tehdy vystavily nové dva domy (č. 836 a část č. 837), i podržel jen jeden dům velký (větší část č. 837) s pivovárem pro sebe, který později (od r. 1386) delší čas náležel Prokopovi Galmovi, dvorskému sudí měst královských, a proto nazýván obyčejně *domem hofrychtěrovým*. Vedlé těchto domů na městištích Hauerových stály ještě tři domy až k rohu nynější ulice Jindřišské, z nichž jeden (č. 834) nazýval se *u Serafinů* (1405); odtud pak až k nynější ulici Marianské 13 domů prostřední velikosti, mezi nimiž zasluhuje připomenutí dům pana *Beněše z Chaustníka* (č. 819); konečně 6 domů v pořadí nejhořejším až proti bráně Koňské.

Na Koňském trhu byly od roku 1397 *krámy pasířů, tobolečníků a měšečníků*, přenesené tam z rozkazu konšelfů Novoměstských z předešlého místa svého před vraty kláštera panny Marie Sněžné. Buď hned tehdáž buď něco později (do r. 1407)

byly tam pro ně vystaveny kryté kotce (kaufhaus, domus mercatorum) v prostřed místa proti bráně Staroměstské na nynějším Městku. Řemeslníci trojího tohoto díla přebývali také ve velkém počtu na Koňském trhu v dlouhém pořadí domů při ohradě řečeného kláštera. Kdesi proti domu Duršmidovu připomíná se jakys kamenný *sloup* (statua lapidea) na trhu Koňském (1385), i asi v prostřed dolejší polovice trhu stála *studně* (proti domu č. 780). Že náměstí toto určeno bylo také k odbývání trhů koňských, musí se souditi z názvu jeho.

Domem Duršmidovým počínala se dlouhá rovná čára domů na příkopě proti hradbám Staroměstským, kterou ještě dodnes nazýváme na Příkopě. Již ve 14. století byla to jedna z nejvýstavnějších ulic Novoměstských, vyznamenávajíc se mnohými většími domy sousedů. Zaslouhuje byti připomenut *dům Salšíře* (od r. 1384) na místě nynějšího paláce Nostického (č. 852) proti fortně Staroměstské v nynější ulici Havířské, vedle něho dům řečený *u černé růže* (ad nigram rosam, 1408), ve kterém do nedávna bývala beseda měšťanská (č. 853), který se někdy mezi léty 1391 a 1395 stal majetkem národu českého v obecném učení Pražském.

Dlouhé toto pořadí domů bylo, jako nyní, přetrženo dvěma ulicemi, vedoucími souběžně s Koňským trhem až do nynější ulice Jindřišské. První z nich, nynější ulice Panská, ač nepochybně hned při založení Nového města vyměřená, předce nejspíše později začala byti stavěna, protože ještě roku 1380 zmiňuje se ulicí novou. Do nedávna předtím byly po obou stranách této ulice větším dílem jen zahrady, po celé východní straně, od příkopa až k nárožnímu domu v ulici Jindřišské, zahrada *Kříže* sladovníka řečeného *Křizala*, kterýž měl dům nárožní s pivovarem na místě nynějšího kostela Piaristů; po západní straně tři zahrady, z nichž jedna náležela k nárožnímu domu na příkopě, jedna k nárožnímu domu v Jindřišské ulici třetí v prostřed ulice k domu Konrada Hauera na Koňském trhu vyše zmíněnému. Roku 1378 Křizala rozdělil zahradu svou podél ulice na pět městišť, a prodal je k stavění

nových domů, i asi téhož času učinili tak též majetníci zahrad na druhé straně ulice, zejména také Konrad Hauer. Dle Křižaly nazývala se ulice od té doby *ulicí Křižalovou*. Dílem zároveň s ní, dílem něco později povstala tímž způsobem, rozprodáním totiž městišť, ulička postranní slepá, nyní zahrazená, dosahující k zadním částem domů Hauerových na Koňském trhu (mezi č. 896 a 897), kteráž se nazývala druhdy vůbec *cípem*, druhdy *Betlemem* i také *ulicí Heršovou* dle Herše z Lipska, majetníka domu v ulici Jindřišské (č. 900), jemuž několik tamějších městišť neb domků bylo poplatno.

Druhá ulice od příkopa až do ulice Jindřišské, s Křižalovou souběžná, nebyla zamýšlena při prvním rozvrhu ulic Novoměstských, nýbrž povstala teprv později tím způsobem, že majetník jednoho domu v Jindřišské ulici (č. 888, 876, 875), jehož zahrada dosahovala až ku příkopu, otevřel skrz ni cestu, a prodal městiště po obou stranách jejích k založení domků poplatných. Byl to nejspíš Svach pícník, od něhož ulici již založenou s platy z domků koupil roku 1379 Pešek celný pro syna svého Šimona celného z Hory. Dle tohoto nazývala se potom ulicí Šimonovou, *ulicí Šimona celného*. Záhy však ulice tato dosti dlouhá ale úzká a nerovná přišla ve zlou pověst pro nekázeň, která se v ní zahnízdila, a protož nazývala se velmi brzy *ulicí Nekázanou* (vicus turpis) ano i *Kep* (1383). Domků poplatných Šimonovi celnému bylo roku 1383 i ještě 1391 osmecnáct, roku 1400 pětmecíť, nejspíš po spojení několika vedlé sebe stojících.

Jindřišská ulice neměla toho času žádného dosti určitého pojmenování. Říkalo se jen ulice, kudy se chodí k sv. Jindřichu, nebo kudy se chodí na senný trh; zadnější však polovice jen, od ulice Křižalovy až k sv. Jindřichu, také se zhusta počítala již k Sennému trhu. V této ulici byl v rohu proti ulici Křižalové na místě abaldy někdy tak zvané, nyní hlavní pošty (č. 909), dům *Angela z Florentie*, dvorského apotekáře císaře Karla IV., s pověstnou zahradou *lékárnickou*, která se ještě dlouho v pozdějších časech nazývala *Andělskou zahradou*. Pripomíná se tu již roku 1360, když císař Karel Angelovi,

svému věrnému milému, pro zásluhy jeho dal osvobození od daní městských z domu i ze zahrady se vším jich příslušenstvím. Zvláštní zalíbení v této zahradě měl král Václav IV, z jehož uložení synovec a nástupce Angelův, Ludvík apotekář, v ní sázel a pěstoval rozličné bylí nebo koření voňavé i aromatické.²⁹⁾ Dle zahrady této nazývala se také ulice vedlejší (nyní Bredovská) *ulicí Angelovou* (platea Angeli).

Tudy přicházelo se do *Chudobic*, kterýmžto názvem znamenala se hlavně nynější ulice Marianská, v širším pak smyslu celá ta strana města od Jindřišské ulice nahoru až ke zdi městské, tak že se i řečená ulice Angelova počítávala ke Chudobicům a tak též i domy proti zdi městské stojící odsud až ku konci Senného trhu. Ve hlavní ulici Chudobické bylo několik znamenitějších domů, z nichž první hned vedle nárožního od Koňského trhu (č. 920) sloul *u ryb* (domus in qua pisces sunt depicti, 1430). Vedle něho byl dům se zahradou někdy *Sigmunda z Orlíka*, podkomoří královského, jež po jeho smrti roku 1405 král zabavil. Jinak zdá se, že jméno Chudobic nebylo beze vztahu k třídě obyvatelstva, která převládala v těchto stranách. Malé domky stály tu všude hustě vedle sebe, jmenovitě také v pořadích obrácených proti zdi městské od Koňské brány až k trhu sennému, kdež za pozdějších časů nebylo téměř žádných.

Kostel sv. Jindřicha byl na svém nynějším místě vystaven hned krátce po založení Nového města, a již roku 1351 vyzdvižen za farní. Velké osadě k němu přičtené byla přiměřena rozsáhlost *hřbitova*, který hlavně po levé straně od kostela, kdež nebylo ještě žádné ulice, zaujímal celé místo novějších domů při nynější zvonici stojících. Podobně jako u sv. Štěpána byla tu také velká *farní zahrada*, rozprostírající se po celém místě ohraničeném ulicemi Růžovou přední a zadní i Jerusalemskou. *Dům farní* stál prvotně v rohu mezi Jindřišskou a

²⁹⁾ Quem quidem ortum pro speciali consolatione nostra commisimus per ipsum Ludwicum diversis redolentibus et aromaticis herbarum radicibus excoli et plantari, praví král Václav v listině r. 1409, kterou se osvobození domu a zahrady potvrzuje.

Růžovou ulicí při této zahradě (č. 972); ale roku 1390 prodal jej tehdejší farář Rudl jistému sousedu, a od té chvíle připomíná se fara ve vedlejším domě (č. 973) blíž kostela. Okolo téhož času přistoupilo se pak také k odprodání městišť od zahrady k vystavení nových domů v sousedních ulicích, jimžto se od toho ještě i potom říkalo „*na zahradě farní*“, nebo „*na zahradě špitálské*“, protože kostel byl přivtělen k řádu Křížovníků špitála Pražského, nebo také „*v nové ulici faráře sv. Jindřicha*“ (in novo vico plebani S. Heinrichi, 1397). Měly však ulice tyto také starší, zvláštní svá jména. Zadní ulice Růžová sloula *Okřes* neb *Otes*; ulice Jerusalemská pak *Sedmíhrady*. *Ulice růžená* (platea rosarum) čte se ponejprv roku 1418; říkalo se pak ještě i později také domy *v zahradě růžené* (in horto rosarum).

Nepravidelné náměstí za hřbitovem sv. Jindřicha, ježto nyní jmenujeme Senovážným, nazývalo se prvotně *trhem senným* (forum foeni, forum foenorum, forum pabuli, pabulatorum) od prodeje sena a jiné píce, kterému na něm bylo vykázano místo. Pícníci měli tu zvláštní své krámy čili *stany* (casa foeni, gaza pabuli) dílem v prostřed trhu za hřbitovem sv. Jindřicha na straně půlnoční i snad východní, dílem jak se zdá také při domích.

Z trhu senného vedly dvě ulice a třetí vedlé zdi městské, jako nyní, do hlavní ulice, nyní Hibernské, která vedla od brány Starého města vedlé dvoru krále Václava IV ke bráně Nového města, ježto jak výše pověděno sloula brána Horská. Od toho nazývala se i tato ulice *Horskou* (platea Montana), jinak pak dle kláštera sv. Ambrože *ulicí Svatoambrožskou* (platea Ambrosiana, platea S. Ambrosii), ještě pak obyčejněji *ulicí Dlážděnou* neb krátce *na Dlážděném* (platea pavimentata, strata lapidea, dle bible litostratus, což zhusta mylně psáno licostratus ano i liquostratus). V rohu této ulice po levé straně přicházejíc od Starého města, stál *klášter sv. Ambrože* řádu Benediktinů s liturgií Mediolanskou, císařem Karlem IV roku 1354 založený, na místě nynější hlavní celnice (č. 1037). K němu náležela velká *zahrada*, která zaujímalá vnitřek ce-

lého ochozu domů, ve kterém se klášter nacházel, tak že domy tyto ve třech sousedních ulicích byly ke zdi této zahrady přistaveny. Na straně obrácené do ulice Dláždění počala se stavěti řada domů teprv od roku 1382, kteréhožto roku totiž král Václav daroval celé místo od stavení klášterského blíž dveří na té straně až ku konci zdi zahradní sousedu Bláhovi Švikovi, ševci, kterýž potom prodával jednotlivá městiště na něm k vystavění domků poplatných. Domků těch bylo 18, ne-li ještě o několik více.

Ulice řečená nyní na Blátě, kterou se jde z Dlážděního na Poříčí, nazývala se *ulicí Slaměnou* (platea straminea), a jinak *Florencem* (Florentia, Florencz, Florenecz), kteréžto jméno druhé vztahovalo se také na postranní ulici, vedoucí mimo nádraží nynější ke zdi městské mezi branami Horskou a Poříčskou. Podobně zas název ulice Slaměná dáván byl také přední části hlavní ulice Poříčské, která vede od Starého města ke bráně Poříčské; v zadnějších částech, blíž brány, neměla ulice tato žádného určitého pojmenování; teprv od prvních let 15. století, pokud známo, začalo se jí říkati také *ulice Šilinkova* (vicus Sylink, 1405), dle měšťana Šimona Šilinka (1377) a několika potomních členů jeho rodiny, kterým náležely dva domy (č. 1040, 1041) v ní v pořadí vedlé sv. Ambrože; z toho vzal původ nedorozuměním pozdější název ulice Penížková.

Tato ulice byla celá ještě nového založení, totiž počala se stavěti teprv po založení Nového města, ježto půlnočně od ní rozkládalo se staré *Poříčí*, co stávalo dávno před časy Karlovými. Ještě před založením kláštera sv. Ambrože vystavil po levé straně při začátku této ulice, kdež se přichází od Starého města, bohatý Welflovic Jan Jakubův *špitál* pro chudé (okolo r. 1350, 1351), jehož oprava později náležela dvěma slavným rodinám ze Starého města, Štukům a Rokycanským. Krom vlastního špitálského stavení s kostelíkem náleželo k němu větší příslušenství, které zaujímalo větší část nynějších kasáren Josefovských (č. 1077, 1078), předně dům řečený v *Ráji*, nárožní od Příkopa (č. 1077) s jiným menším domem, velký pivovár a dvůr se zahradou a se stodolou, což vše časem od-

prodáno pod plat roční k užitku špitálu. Stavení špitálské stálo něco dále v ulici, a za ním ještě dále jiný dům, který roku 1418 přikoupila Anna Štukovna ke špitálu, jakožto tehdejší opatrovnice jeho. V kostelíku byl hlavní oltář *panny Marie* a vedlejší *svaté Marty*.

Již před založením Nového města vedla cesta jakási podél starého předměstí Poříčí ve směru ku potomní bráně Poříčské. K této cestě dosahoval na konci předměstí starodávný *dvůr špitálský* čili dvůr Křížovníků s červenou hvězdou při kostele sv. Petra, a od něho blíže k městu velká *sahrada* téhož řádu čili špitálu. Po založení Nového města přistavila se nová dvě pořadí domů ke zdi dvoru i zahrady po půlnoční straně nové Šilinkovy ulice, i asi zároveň s nimi povstala nejspíš také na západní straně od zahrady špitálské nová poboční ulice, která se nyní nazývá ulicí Zlatnickou. Ve 14. století říkalo se jí *ulice Stercéřská* (1399) dle souseda Oldřicha Stercera čili Stercéře (1386). Později (hlavně r. 1398) počali Křížovníci odprodávati městiště k stavění domů poplatných na někdejší špitálské zahradě, čímž povstala nová pořadí domů na straně její půlnoční a východní, to jest v nynějších ulicích Svato-petrské a Biskupské.

Od domu řečeného Ráj začínalo se pořadí starých domů na Poříčí, stojících podél příkopu Starého města před branou sv. Benedikta a branou na konci Dlouhé třídy, o kterých jsou zmínky již v časích před založením Nového města. Celé staré Poříčí lišilo se patrně od nových částí města svými malými, těsně vedle sebe položenými domky a křivými ulicemi a uličkami, kterými se veskrz rovnalo Starému městu Pražskému. Toliko v pořadí od Raje až k řece Vltavě, třemi ulicemi přetrženem, stálo ve 14. století 30 domů. Poslední, na samém břehu Vltavy, byla starodávná *lazeň* (č. 1243), tu kdež před nedávnem stála továrna, nyní za příčinou stavby nového železného mostu stržená. Roku 1396 postoupila obec Novoměstská lazebníku Jakubovi Holbovi k rozšíření ji část obecního místa až k cestě vedle příkopa čili strouhy okolo zdi Staroměstské; čímž se tu ulice nepřiměřeně zouzila.

Tři ulice, které vedly od Starého města do prostřed starého Poričí, byly soudíc dle směru jich prvotně jen prodloužením tří ulic Staroměstských, s kterými spojení přetrženo bylo v 13. století obezděním Starého města. Do jedné totiž přicházelo se branou sv. Benedikta rovným směrem od ulice Svatobenediktské, do druhé z Dlouhé třídy; třetí nejspíš někdy souvisela s ulicí Svatohaštalskou.⁴⁰⁾ Oběma prvněji jmenovaným z těchto tří ulic říkalo se na *Latranu*, jinak nazývala se ulice před branou sv. Benedikta také *ulicí hrnčářskou* (*platea cingulorum*), ona pak před Dlouhou třídou *ulicí soukenníčí* (*platea pannificum*), a někdy zrovna také Dlouhou třídou. Ani, jak název sám ukazuje, jakož i v bližším okolí jejím provozovalo se nejvíce řemeslo soukennické, a byla to vůbec starodávna hlavní ulice Poričská. Po pravé straně její přibližně od Starého města, stálo ve 14. století 18 domů, po levé straně ještě o několik více.

Nemene hustě osazena byla třetí ulice, nazvana jak ještě *podnes*, dle kostela sv. Klimenta, jinak také *Újezdem za svatým Klimentem* (1379). Po pravé straně její šlo poradi domů přetržité, v počtu více než dvacetí. Po levé straně přicházelo se okolo starodávne sladovny v rohu hned za nárožním domem mezi touto ulicí a Příkopem k farnímu kostelu sv. Klimenta, kterýž stal sám o sobě, obejmut zdi hřbitovní, při které v rohu po pravé straně od hlavních dveří kostelních dle obyčeje přistavena byla škola Svatoklimentská. Ve starožitném kostele tomto byly r. 1379 tři oltáře: k tomu r. 1385 vyzdvižen nový oltář panny Marie. Uhlíkem mezi školou a sladovnou právě uvedenou přicházelo se k jiné sladovně v koutě stopci (č. 1244), které tak jako o lázni Holbové vyše zmíněné jsou zprávy z času před založením Nového města. Vedle této sladovny přicházelo se dale ke *mlýnům* v místech, kdež jsou podnes, řada na radu českou a německou rozděleným. Od východu

⁴⁰⁾ Krom zli městské rušilo se sice spojení této ulice s ulicí Svatohaštalskou také domem č. 761, který však jest nebo býval průchozí z čehož se lze domýšleti se, že před obezděním Starého města šla tudy ulice veskrz.

k nim z ulice vedlo pořadí domů dále křivou uličkou, ve které se na břehu Vltavy nacházela ještě jedna lázeň. Hned za kostelem sv. Klimenta stály v ulici Svatoklimentské dva domy ve zvláštním ochoze samy o sobě, při jednom z nich sladovna (č. 1237, 1236); potom ob uličku krátkou jiný malý ochoz domů (č. 1235), ve kterém hned v rohu stál *farní dům* sv. Klimenta, vedlé něho pak dvůr s *rámy soukennickými* (curia dicta ramhoff), několika jinými domy obtočený. Dále vedla ulice v stranu východní tak jako nyní až k místu, kdež uchýlovala se od ní v levo ulička, ježto nyní slove Barvířská, dosahující až k řece u mlýnů, kterým se nyní říká na lodkách. Tehdáž nazývaly se *mlýny špitálskými* neb Křížovnickými, náležejíce k prvotnímu nadání špitálu a řádu Křížovnického, pokud ještě sídlo jeho bylo u sv. Petra na Poříčí. Při vchodu k nim nacházela se *lázeň* (č. 1224), nejspíš starodávna.

Z knih městských vysvítá, že dvě hlavní ulice starého Poříčí, soukenníčí totiž a hrnčířská, scházely se, jako podnes, na východním konci svém na malém náměstí nedaleko kostela sv. Petra, které bylo hlavním střediskem ulic Poříčských. O druhých stranách náměstí tohoto nejsou však zprávy dosti jasné, a tak také o malém bludišti krátkých a křivých uliček východně od něho, ač dle vši podobnosti lze míti za to, že co do směru uliček těchto bylo takové, jaké se spatřuje nyní.

Kostel sv. Petra náležel mezi větší ze starších kostelů Pražských; ve 14. století však bezpochyby nebyl to již prvotní kostel sv. Petra, který za knížete Soběslava II náležel Němcům Pražským; musít se tak souditi dle gothického slohu jeho, ač není žádné výslovné zprávy o stavbě novější. O vnitřku jeho rovněž nedějí se žádné zvláštní zmínky, kromě že r. 1399 založen v něm nový *oltář sv. Doroty*, a r. 1402 *oltář sv. Štěpána*. Vokol objímal jej rozsáhlý *hřbitov*, na kterém východně od kostela vystavena byla *farní škola* (č. 1156), a vedlé ní dále v témž pořadí dva domky (č. 1157), které však r. 1382 tehdejší farář Bohunek přikoupil zase ku kostelu. *Dvůr špitálský*, již výše zmíněný, rozkládal se větší částí svou na jižní straně od kostela a hřbitova, dosahoval však ze zadu také na

východní straně až do ulice, ve které stála škola sv. Petra. V té části jmenovitě nacházela se v něm stodola. Dvůr ten nazývá se i v pamětech ze začátku 15. století ještě někdy špitálem; ale v skutku sloužil, jak se zdá, výhradně k účelům hospodářským.⁶¹⁾ Oddílně od něho nacházela se *fara Svatopetrská* v pořadí domů proti škole na půlnoční straně od kostela (č. 1173)

Ze stavení v nejzadnější části města od kostela sv. Petra až k Vltavě sluší ještě uvést dvojí *lázeň*; jednu (č. 1166) u samé zdi městské na konci ulice Svatopetrské, druhou něco dále za ní (č. 1219). Za touto druhou lázní stály na konci města *mlýny*, dilem na lodkách stavěné, které se již ku konci 14. století (1398) tak jako dnes nazývaly *Helmovými*, dle majetníka prvního z nich při břehu (č. 1220).

6.

Vyšehrad.

Za času císaře Karla IV nabyt také starožitný Vyšehrad lepší tvárnosti než za časů předešlých. Karel IV dal hned po založení zdi Nového města Vyšehrad rovněž obejmouti novými zdmi a pevnými věžemi, a což nepraví se výslovně ale vychází na světlo z potomního stavu věcí, vystavil také v novém způsobu někdejší sídlo královské vnitř Vyšehradu s paláci a pokoji rozličnými. Nebydlívali tu již sice králové čeští sami, jako za starých časů, než leda že měli kde se zdržeti, když někdy na krátko navštívili Vyšehrad; ale bývali tu nyní zase řádně dosazování purkrabí královští s náležitou posádkou manskou.

Založením nových hradeb nestala se snad žádná proměna v počtu východů z hradu. Hlavní brána vedla přes příkop na straně, kdež Vyšehrad souvisel s okolní vysočinou, to jest k nynější silnici Tábořské; druhá, jak se zdá méně slavná,

⁶¹⁾ K špitálskému, nyní „biskupskému“ dvoru náležela čísla domovní 1189 až 1157, 1158, 1159, 1160.

na straně půlnoční k městu na hlavní cestě z Vyšehradu, teprv za naší paměti (1841) přeložené. Mimo to byly tři fortny, kterými se chodilo pěšky po stráni zámecké dolů, jedna na půlnoční straně se směrem k můstku přes Botíč, přes který šla obyčejná cesta na Nové město Pražské; druhá na západní straně k Vltavě; třetí na jižní straně blízko královského paláce k pěšině, po které se chodilo přímo dolů k Podolí.

Kromě šlechticů a sprostých bojovníků, náležejících ku posádce Vyšehradské, kteří jakož i purkrabí, velitel jejich, bydlili nepochybně v *královském dvoře* čili zámku (castrum) zvláště tak řečeném, měl Vyšehrad za vzácnější část svého obyvatelstva vždy praelaty a kanovníky i žákovstvo kostela Vyšehradského; kostely a kaple i domy kněžské byly čelnější mezi staveními, kterými se vyplňovalo prostranství uprostřed hradeb.

Mezi chrámy držel první místo kapitulní *kostel sv. Petra* ve svém posavadním položení. Císař Karel IV byl o zvelebení jeho pečliv jak o všecka jiná památná místa ve svém království. Když na jízdě své do Italie roku 1355 ve městě Pise uslyšel, kterak v kostele panny Marie nedaleko města, nazvaném u stupňů mořských (ad gradus maris), nachází se deska kamenná, kterou prý sv. apoštol Petr svýma rukama zasadil do oltáře prostřed kostela stojícího, u kteréhožto oltáře potom i mši svatou častěji sloužil; vyžádal sobě snažným úsilím od arcibiskupa Pisanského částku posvátné desky té pro kostel Vyšehradský, aby v něm s některými jinými ostatky téhož sv. apoštola do některého oltáře vložena byla k větší oslavě místa toho. Chrám byl ve stavbě sešlý, prý z příčiny válek i pro stáří, a potřeboval velkého obnovení. Byla k tomu již královna Eliška, matka Karlova, učinila nějaký začátek. Karel naléhal úsilně na to, aby prý zbožné úmysly matčiny ku konci svému přivedeny byly, i učinil roku 1369 nařízení, dle něhož po tři léta nejprve příští musila jistá část důchodů proboštství obrácena býti na novou stavbu. O dvě léta později (1371) udělil papež Řehoř XI odpustky věřícím, kteří by čím

náspeli k dílu tomuto, tehdy již započatému, ve kterém však, jak se zdá, ještě po 26 letech se pokračovalo; neb roku 1397 papež Bonifacius IX udelil nové odpustky k témuž účelu. Má se, že se jednalo přitom o úplné přestavení kostela; ale určitě zprávy o tom nemáme.

O prostrannosti chrámu svědčí veliký počet oltářů a kaplí, k nimž se v něm připomínají. Dle nahodilých zmínek, jistě ne-
úplných, da se jich vypočítati 32. Nalezí k tomu předně osm oltářů již v době před rokem 1348 uvedených (díl I. 236), totiž 1. hlavní oltář sv. *Petra*; 2. oltář sv. *Gereona* a tova-
řů jeho; 3. sv. *Michala* archanděla i sv. *Vitališe*; 4. sv. *Mi-
chaláše*; 5. sv. *Dominka* v ambitu; 6. sv. *Kříže*; 7. *panny
Marie* a 8. sv. *Jana evangelisty*; dále 9. oltář sv. *Filippa a
Jakuba*, vystavený roku 1349, v místě, kdež se zvonívalo,
v kryptě čili pry u kazatelny; tři oltáře roku 1350 nově vy-
stavené, totiž 10. sv. *Martina vyznavače*; 11. sv. *Ducha* a
12. sv. *Tomáše*; potom 13. oltář sv. *panny Doroty*, založený
roku 1353; 14. oltář sv. *Petra* s příjímím: *pane, kam půjdeš*
(domine quo vades), který až do roku 1391 tím právem po-
hyným se vyznamenával, že u něho žádná mše bez zvláštního
povolení papežského sloužena býti nesměla; byl to snad týž
oltář, do kterého císař Karel Pisanskou desku sv. *Petra* dal
požiti; 15. oltář sv. *Hedviky*; 16. sv. *Prokopa*; 17. oltář
zkříšení páne v kapli, kterou založil Václav patriarcha Anti-
cheňsky, probošt Vyšehradský (1404), s nadáním pro zvláštní
chor několika nových kanovníků s praelatem jedním v čele;
18. oltář sv. *Panny Barbory* (1405); 19. sv. *Šimona a Judy*
(1406); 20. *Všech Svatých* (1412); 21. sv. *Aleria* (1415);
22. sv. *panny Kateřiny* v kapli tebož jména (1418); podobně
také 23. oltář sv. *Jeronyma*, a 24. oltář sv. *Stěpána* v kapli
tehze jmen; poslední jmenovaný blíž sakristie; 25. sv. *Maří
Kaplaleny*; 26. sv. *Veroniky*; 27. sv. *Mauritia*; 28. *svatých
pro doktorů*; 29. sv. *Václava*; 30. sv. *Ondřeje*; 31. sv. *Jana
ochránce* a 32. sv. *Bartoloměje*.

Vedle kostela sv. *Petra* stál snad ještě vždy někdejší
kapitulní dům (claustrum ecclesiae Vyšegradensis), a to pak

nepochybně po levé čili půlnoční straně kostela, ač již nepřebývali v něm kanovníci, než asi toliko vikáři a jiní služební kněží kostela. Připomínát se ještě vždy *ambit* (1388, 1392), jenž musil připadat mezi kostelem a domem kapitulním, a v něm místo, kdež se kapitula držívala (*locus capitularis*).

Před hlavním vchodem do kostela na straně západní stála starožitná *kaple sv. Klimenta*, po pravé straně od kostela *škola* (1396) již na městišti nynější zbrojnice císařské a tedy blízko královského zámku; nedaleko pak školy *kaple sv. Petra*. Vedle kostela byla také kaple *Božího těla*, vystavená od kanovníka Vyšehradského Ekrika roku 1328 a opodál v stranu jižní při domě děkanově (nyn. č. 14) *kaple sv. Vavřince* (1328). Jiné zvláštní kaple neb kostely vnitř hradu připomínají se: *sv. Maří Magdaleny* (1130), *sv. Martina* (1396), a *sv. Kříže* (1353). Kostel sv. Martina stojí doposud; druhých poloha jest jinak docela neznáma; nejspíše pak bylo ještě několik jiných, o kterých se nedějí buď žádné zmínky, buď teprve v pozdějších časech, jakož ku př. kostel *sv. Jana stěží* při samé zdi hradu na straně východní. — Z domů kněžských připomíná se předně *děkanství*, východně od královského zámku na místě, kdež i podnes jest residencí kanovnická (č. 14), mimo to několik domů kanovníku, dílem stále přivtělených ku kapitule, dílem od jednotlivých kanovníků koupených neb vystavených.

Povolení krále Jana dané roku 1327, aby praelati a kanovníci kostela Vyšehradského směli na hoře Vyšehradské své domy neb dvory rozšiřovati, i také „pro čeled svou jakož i pro jiné řemeslníky a sobě potřebné lidi“ příbytky stavěti, kterážto lidé pod jich právo slušeti měli, zavdalo, jak se zdá, podnět nejen k rozmnožení kanovnických a jiných kněžských domů na Vyšehradě, nýbrž vůbec k usazení se četných obyvatelů tudíž, tak že velká část hradu nabyla podoby malého města s náměstím a s rozličnými ulicemi, na jejichžto někdejší polohu ještě částečně ukazují cesty, kterými se nyní vnitř Vyšehradu chodí mezi ploty a polemi. Náměstí, jak se zdá dle Sadlerova vyobrazení Prahy za času císaře Rudolfa II, bylo v severovýchodní části Vyšehradu, tak že na východní

straně jeho stál kostel sv. Jana stěti svrchu zmíněný, nedaleko pak něho také *rychta* s krčmou svobodnou, o které jest první zmínka roku 1400, však co o stavení již starém a tehdáž velmi sešlém.

Kde se nyní nachází město Vyšehrad pod horou na straně půlnoční, tam stála do 15. století vesnice *Psáry*, náležející k statkům kostela Vyšehradského. Měla svůj farní kostel, jehož osada hraničila s osadou sv. Vojtěcha na Novém městě; ale ani jméno svatého není známo, na které byl kostel tento zasvěcen, ani místo, na kterém stál. Mimo to byla starodávná kaplička sv. *Markéty* (1373), okrouhlé stavby, kdesi v hořejší části vesnice blízko hradeb Vyšehradských nad cestou k Botíči proti klášteru Servitů. Také kaple sv. *Hippolyta* pod Vyšehradem, která se uvodí mezi beneficiemi toho času, nejspíš na též straně od hradu stála co Psáry. Od času, co kapitula Vyšehradská koupila mlýn vedlé mostu přes Botíč na hranici proti potomnímu Novému městu i také několik městišť nad Botičem blíž něho od rytířů Svatojanských u panny Marie konec mosta, náleželo jí celé pěkné zelené místo mezi potokem a náhonem Botíčským, na které se vlastně vztahovalo starodávné jméno *Trávníček* (in Viridi). K tomu příslušel také dům poplatný na pravém břehu náhona Botíčského proti kostelu sv. Vojtěcha na Novém městě (č. 419). Držitelé jeho měli spolu s ním zahradu, louku a rybníček na ostrově mezi potokem a náhonem, to jest snad největší část celého ostrova. Výše, blíž zdi městské, kdež šla přes Botíč od Karlova k Vyšehradu, měl na počátku 15. století rychtář Vyšehradský Jan Rachel zahradu s dvěma haltěři na témž ostrově.

Také úzký břeh Vltavy pod horou Vyšehradskou na západní straně od ní nezůstával beze všeho osazení. Tam nejblíž potoka Botíče proti Výtonu založil před rokem 1364 biskup Olomoucký Jan Očko z Vlašimě, potomní arcibiskup Pražský, špitál pro chudé obojího pohlaví, takové, kteří byvše někdy v bohatství a ve cti, v chudobu upadli. Špitál ten, v místě, jak letopisec praví, dosti líbezném položený (č. 49), nedaleko nynějšího pivováru řečeného Libušín (č. 48), nazván

jest od zakladatele *špitálem pokory panny Marie* (S. Mariae de humilitate). Při něm byl kostel téhož jména na polední straně od stavení špitálského, kdež jest nyní škola městská (č. 47). Výše jdouc po řece mimo více domků, které tu nejspíše stávaly, přicházelo se k *lásni* pod kostelem kapitulním a zámekem královským, kterouž za času krále Václava IV koupil Chval purkrabí Vyšehradský (1382—1386) k zámku. později pak král Václav prodal zase (1393). Ještě výše byl přívoz přes Vltavu nejspíš kde nyní, a blíž něho domek kapitule náležející pod samou horou Vyšehradskou se zahradou zelenářskou a dílem chmelničkou (1387), nepochybně kdež jest podnes jedna z kanovnických residencí (č. 46), poslední dům na břehu Vltavy.

7.

O k o l i P r a ž s k é. ⁶²⁾

Panování císaře Karla IV, za jehož času rozšířil se tak velice objem měst Pražských na obou stranách Vltavy, způsobilo zároveň také velikou proměnu v tvářnosti nejbližší krajiny okolo Prahy, nejvíce nařízením Karlovým roku 1358 o *dělání vinnic* v místech k tomu se hodících. Dle nařízení toho počaly se hned tehdáž na všech stranách vrchy holé neb méně užitečné obracet ve vinnice, a pokračovalo se v tom stále i za potomního panování krále Václava IV se zalíbením velikým, tak že po několika desetiletích byla Praha na všech stranách ověncena vinnicemi i také chmelnicemi a zahradami, které sloužily k ozdobě krajiny a zároveň poskytovaly obživu velkému počtu pilných dělníků.

⁶²⁾ Co v článku tomto položeno jest o vinnicích, zakládá se na podobném sestavení pamětí o nich, nejvíce z knih městských ode mne učiněném, jako jest sestavení o domích uveřejněné v Základech starého místopisu Pražského. Pro nedostatek místa není mi lze podávati zde podrobných dokladů o tom; musím se jen odvolati na prameny vůbec, z nichž jsem ono sestavení sobě učinil se vši pilností a svědomitostí, ač nebylo možné dosáhnouti přitom všude též jistoty jako při sestavení domů.

Jedna pěkná řada vinnic, jak se zdá vesměs teprv od času Karlova založených, pokrývala hned nejbliže hradu královského protější stráně hory *Brusky* nad staropamátným potokem Brusnicí v Jelením příkopě nyní tak zvaném. Počínajíc od západního konce Pohořelce, kdež z uličky nyní Novým světem nazvané vycházela cesta do blízké vesnice Třešovic, táhla se mimo Pohořelec, Hradčany a hrad až k ouvozu nad východním koncem Opyše, též vinnicí ozdobeným, kterým tehdejší vedla vozná, nyní již jen pěší cesta k Ovenci. V pořadí tom bylo osm vinnic, jak se podobá, vesměs neb větším dílem na královském zboží založených, však od soukromých osob, kterým místo k tomu bylo postoupeno. Dvě z vinnic těch zaujímaly místo nynější císařské zahrady za zámkem, z nichž jednu, v části západní, měl na začátku 15. století *Vlk* děkan *Všech Svatých* (1408) a po něm kapitula téhož kostela; druhou, v části východní, měly abatyše a konvent *panen od sv. Jiří* na hradě Pražském (1396), proti jichž klášteru ležela.

Cesta, kterou se z tehdejšího Malostranského předměstí Písku okolo Opyše jezdilo k Ovenci úvozem výše zmíněným, dělila se nad úvozem tím na dvě, tak že odtamtud tuším rovnější cestou, nyní pro hradby pevnostní zrušenou, jezdilo se do Ovence, druhou pak cestou na levo zatočenou, snad zrovna skrz nynější bránu Bruskou, jen ke *hliništi* jakémus, kdež posud jsou cihelny za branou.⁶³⁾ Hora v pravo od úvozu toho se začínající a táhnoucí se podél Vltavy ve směru východním až k Bubnům proti půlnoční straně Starého i dílem Nového města, nazývala se starodávným jménem *Letné*. I ona byla po celé délce stráně své zdělána ve vinnice. Jedna z těch vinnic, zaujímající místo nynějšího bastionu nad zahradou Jesuitskou (č. 128), nazývala se *Piesenstein* (1413), kteréžto jméno snad jí dal někdejší držitel její Reinhard z Mühlhausen. Němec, měšťan Staroměstský. Vedle ní byla vinnice stará, již roku 1352 připomínaná, která zasahovala nejvýchodněji také

⁶³⁾ *Vinea in monte dicto Bruska inter vias, sicut itur in Owencz ex una et via, qua pergitur pro argilla, parte ex altera. Kniha Staroměstská k roku 1415 fol. 63.*

místo nynějšího Belvederu a náležela i s *lomy kamene* na blízku držitelům mlýnů Olbramových (později Zárovských) na protějším břehu řeky na Starém městě (č. 846). Od ní východně ležela ještě jedna vinnice na sklonku hory od Belvederu k Bubnům, náležející klášteru Zderazskému.

Vesnice *Bubny*, prvotně ku koruně náleževší, kdež ještě roku 1311 královna Eliška vládla některým zbožím, ⁶⁴⁾ a kdež roku 1320 král Jan tři dvory a jednoho podsedka, příslušné tehdaž ku Pražskému purkrabství, směnou postoupil ku proboštství Pražskému, ⁶⁵⁾ nacházela se později větším dílem v držení soukromém. Roku 1407 připomíná se rytíř Heřman z Jeřan (snad z Jerčan) sezením v Bubnech, ⁶⁶⁾ a roku 1419 jmenuje se jiný zeman Frenclin z Buben. ⁶⁷⁾ Toliko podací kostela a nadání jeho, totiž dvůr s polnostmi tudíž náleželo vždy klášteru Zderazskému v Praze. Starodávný kostel sv. *Klimenta* byl roku 1311 postaven na jiném místě než předtím, to jest nepochybně na svém místě nynějším. ⁶⁸⁾

V oklice, kterou činí řeka Vltava tekouc na východ od Buben k Libni a zase na západ odtud k Holíšovickým, rozkládala se pole Bubenská a Holíšovická. Ves *Holíšovice*, prvotně královská, náležela ve druhé polovici 14. století již buď celá buďto s část měšťanům Pražským z rodu Rokycanských, ⁶⁹⁾ později pak spolu s Libní bohatém Martinovi Rotlevovi. Od Holíšovic až k Ovenci vztahovala se starodávná *obora královská*, v níž chovali se jeleni. K ní náleželo něco polností, 12 jiter totiž, kterých užíval hajný čili hlidač obory. ⁷⁰⁾ V *Ovenci* měly jeptišky Svatojirské dvůr poplužní ze svého starodávného na-

⁶⁴⁾ Listina královny Elšky daná 25. Července toho roku, v diplomatách českého musea.

⁶⁵⁾ Viz díl I. 361.

⁶⁶⁾ *Acta consist. F. 4.*

⁶⁷⁾ *Lib. confirm. K. 16. Kniha Staroměstská b. 36.*

⁶⁸⁾ Viz listinu výše zmíněnou v pozn. 51.

⁶⁹⁾ Již roku 1353 vykazuje se v knize Staroměstské fol. 18 kopa platu super Franam Rokzaneri et bona sua, videlicet Holissobiez oc.

⁷⁰⁾ Viz díl I. 361.

dání; ⁷¹⁾ jiný dvůr byl od nich právem zákupným prodán; ⁷²⁾ také mlýn nynější císařský pod oborou náležel jim až do r. 1395, kdež jej prodaly Machovi mlynářovi z Nelahozevsi. ⁷³⁾ Ku proboštví Pražskému náležel v Ovenci dvůr s poplužím, s rybníkem, se zahradami, postoupený k němu směnou r. 1320 ze statků purkrabství Pražského.

O krajině od Ovence k návrší v stranu severozápadní odtud, za kterým se vine oudolí Šárecké, nedostáva se zpráv; nejspíše však byly tam již od času Karlova četné vinnice, jakž se jeví v časích pozdějších. Při vchodu do Šárky od řeky Vltavy nazývala se hora krajní na straně půlnoční *Bába*, odkudž pochází posavadní název Podbabí. ⁷⁴⁾ Dolejší tato část Šárky náležela tehdaž ku proboštví Pražskému s dvorem o půl druhém popluží, lesem, malou vinnicí a několika poddanými, což ve starších časích nazývalo se vesnicí *Újezdcem v Šárce* (1334). V hořejších částech Šárky měl klášter Strahovský něco polností, luka a hojné lesy. Nad lukami těmi se připomíná vrch řečený *Vraní hora*. ⁷⁵⁾

Od Šárky blíž ku Praze mělo proboštví Pražské velké popluží v *Dehnicích*, nabyté směnou častěji zmíněnou s králem Janem roku 1320. Krom toho byly v té vsi, pokud známo, ještě dva svobodné dvory soukromých majetníků. ⁷⁶⁾ Od Prahy chodilo se k Dehnicům po zvláštní pěšině přes Brusku okolo vinnice *Pařezovské*, nepochybně té, ježto nyní slove *Ořechovská*. ⁷⁷⁾ Blízká odtud vesnice *Třešovice* náležela celá klášteru

⁷¹⁾ Viz v knize Staroměstské od roku 1400 mezi paměťmi na listech 1110—1113.

⁷²⁾ Pamět o něm v knize Novoměstské od roku 1432 B. 1.

⁷³⁾ *Acta consist.* 1395. 49.

⁷⁴⁾ V urbáři proboštví Pražského v rkp. kapitulního archivu S. I. fol. 3. čte se: V Sedlezi za Babů; ibidem sunt quinque hereditates atd.

⁷⁵⁾ Urbář kláštera Strahovského z roku 1410 fol. 34.

⁷⁶⁾ Dvůr někdy Treskův (Ješka Tresky z Dehnic 1409) uvodí se r. 1421 v knize Staroměstské od roku 1400 f. 1110—1113, jiný paní Kláry z Dehnic roku 1426 v knize Hradčanské b. fol. 4.

⁷⁷⁾ V knize Staroměstské b. fol. 86 k roku 1426: vinea quondam Parzewowska nuncupata, quae sita est in monte Brusca retro castrum Pragense secus callem, quo graditur in Dehnicz.

Strahovskému. Dva domy v ní, s polem jednoho popluží, byly někdy postoupeny právem zákupným, ale spadly zase zpět na klášter, i nazývaly se ještě potom dle někdejších držitelů dvorem Valšovým a dvorem Krichovým, to jest Řekovým, dle Václava Řeka čili Kricha zlatníka na Starém městě Pražském.⁷⁸⁾ Poddaní Třešovičtí, dědicové starodávni na usedlostech svých, měli zvláštní starožitné řády vesnické. Od Dehnic a Třešovic na západ ležela předně stará ves *Veleslavín* kláštera Břevnovského, *Ojkovice* (Okovice, Vojkovice) arcibiskupství Pražského, ještě dále *Liboc* s kostelem farním a *Ruzyně*, oboje kláštera Břevnovského. Z rybníka Libockého byla již v 15. století vedena voda náhonem k Veleslavína a k Třešovicům, odtud pak po hliněných trubách do hradu Pražského.⁷⁹⁾

Klášter Břevnovský byl ve staveních svých beze vší pochybnosti prostrannější a nádhernější, než se nyní spatřuje, a také poloha jeho částečně byla jiná, ježto se hlavní stavení nacházelo západně od nynějšího v místě povýšenějším nad studánkou od starodávna nazývanou Vojtěška. O zvelebení a zachování jeho v dobré výstavnosti byl se v předešlých časech zvláště vynasnažil opat Bavor za 39letého vládaření (1294—1333). Jsou zachovány vlastní zápisky jeho o útratách na to učiněných.⁸⁰⁾ V ohradě klášterské stály dva kostely, jeden větší a novější *sv. Vojtěcha*, druhý starší *sv. Benedikta*. Onen byl vlastně klášterním, tento farním. Opat Bavor založil r. 1296 *ambit* při kostele větším. Krom toho připomíná se *kaple panny Marie* nejspíš obzvlášť stojící, kterou opat Bavor dal opravit,

⁷⁸⁾ Dle desk manských zemřel r. 1381. Srov. *Základy místopisu Pražského* na str. 71 při č. 156.

⁷⁹⁾ Roku 1437 zapsal císař Sigmund Matějovi Perníčkovi hrnčířovi z Nového města Pražského 60 kop na dvoře kláštera Strahovského v Třešovicích, „kterýchž má časy svými oddělati na trubách, po nichž se voda vede na hrad Pražský, i na jiných potřebách“. *Archiv český* I. 511. Zprávy o Třešovicích, Veleslavínu, Liboci, Ruzyni a j. nacházejí se v urbářích Strahovském (1410) a Břevnovském (1406) z toho času. O Ojkovicích viz zvláště v knize Staroměstské b. fol. 81 při roce 1423.

⁸⁰⁾ V pamětní knize Jana Chotovského z 16. století, do které jsou vloženy, chované nyní v klášteře Broumovském.

a ve které on (1321), i později zase opat Diviš (1404) založil zpívající mši ranní (in aurora). Roku 1405 počítalo se 20 oltářů v kostele Břevnovském. Mezi nimi byl oltář sv. *Maří Magdaleny* s nadáním synů někdy Bořivoje z Lochovic od roku 1393, jehož tělo jakož i starších jeho předků odpočívalo vedle toho oltáře.⁸¹⁾ V zápiscích opata Bavora připomíná se zvláštní *dům opata* blízko kaple panny Marie, *refektář*, *ložnice*, *nemocnice*, *dům hostinský* (domus hospitum), také zvláštní *dům pro krejčí* a jiné řemeslníky, kteří dělali pro klášter, ano i zvláštní *kovárna* v klášteře. Při samém klášteře byl také dvůr hospodářský s dvojím poplužím, řečený *Týn* neb také *Týnek*, od čehož vzala později jméno nynější vesnice Týnka. S tří stran byl klášter obejmut *zahradami*. Připomíná se *zahrada* před klášteřem, *zahrada* v levo jdouc do kláštera vedle zdi klášterské, s malou vinníčkou, a *zahrada mnišská* vnitř ohrady klášterské vedle zvonice. V objemu zdi poplužního dvoru byla také zdělána *chmelnice*.

Na východní straně od kláštera ležela stará ves *Břernov*, jak se spatřuje podnes; v níž bylo 19 lidí poddaných a jeden man sloužící klášteru, krom toho tři zahrady a jedna chmelnice, dané pod platy roční. Hora táhnoucí se na půlnoční straně za klášteřem a za vsí Břevnovem od Liboce až na blízko města, náležela s větší část k nejstaršímu majetku kláštera Břevnovského. Na stráni této hory hned východně od zahrad Břevnovských bylo několik vinnic, nejspíš nově zdělaných, které náležely měšťanům Pražským: vedle nich připomíná se *cesta*, po které se chodilo *do Slaného*, nejspíš přes Veleslavín. Níž odtud na potoku Brusnici, kdež se vine od Břevnova ku Praze, ležela vesnice *Týnec*, starodávné jméno kláštera sv. Jiří,⁸²⁾ při níž měl týž klášter vinnici. nyní tak

⁸¹⁾ *Dobn. Mon. VI. 148. 115.*

⁸²⁾ Poloha této vsi, jejíž jméno již jest dávno zapomenuto, vysvítá nejzřetelněji z následujících zmínek. V knize Staroměstské roku 1407 fol. 112 klade se vinnice někdy Ješka Meziříčského prope monasterium Brenowiense ex opposito villae Tynecz penes viam Slanensem in dextra manu; roku 1427 fol. 259 vinea olim abbatissae S. Georgii

Plaskou hraničila západně *vinnice kláštera Kartouského* a s touto již u Košíř veliká vinnice, víc než 80 korců výměry, která v prvních létech 15. století náležela Václavovi Lauterbachovi od srpů (část č. 190) na Starém městě Pražském, a odtud se později nazývala *vinnicí Srpovou* neb *horou Srpovou*.⁸⁹⁾ S ní sousedila vinnice, kterou sobě roku 1404 koupila Markéta vdova advokata Konrada de Braclis a roku 1415 odkázala ji kanovníku Pražskému Zdeňkovi z Chrasti. Vedlé ní dále v stranu západní byla opět velká vinnice, která někdy v druhé polovici 14. století náležela bohatému měšťanu Staroměstskému Fryckovi Neugrünerovi a dle něho dlouho byla nazývána *vinnicí čili horou Fryckovou*. Po něm ji držel Augustin apotekář ze Florencie až do smrti své roku 1400, a rukou vdovy jeho Voršily dostala se druhému jejímu manželu Mikulášovi z Prahy, tehdaž písaři urbory královské na horách Kutnách, potom mocnému dvořenínu krále Václava IV; po jeho smrti pak spadla na krále, a nazývána odtud *horou královou* (mons regis).

Vinnice Srpova i hora králova hraničily na hřebenu Petřína s vinnicemi na půdě Strahovské, a hora králova dotýkala se také Žejdlovky na půdě kláštera Břevnovského. Odtud dále na západ byla proti Žejdlovce *hora Perníčková* totiž vinnice, kterou od roku 1411 držel Michal Perníček pekař z Malé strany, a vedlé ní dále a o něco níže vinnice čili *hora Hynkovská*, nazvaná tak dle Malostranského souseda Hynka z Vojkova, který ji roku 1412 koupil od slavného lékaře Jana Šindela. Od této ještě dále na západ od hřebenu hory vedlé cesty k Berounu zrovna proti klášteru Břevnovskému, tu asi kdež nyní stojí usedlost řečená Ladronka, táhly se dvě vinnice po stráni dolů již za vsí Košíři, které spojil v jednu Tiburtius Rak, rovněž soused Malostranský, koupiv jednu blíž Košíř r. 1404, druhou již na pozemnosti k Motolu příslušné r. 1417, odkudž nazývána potom vinnice celá *horou Tiburciou*. Na

⁸⁹⁾ Vinea a falcibus nuncupata čte se výslovně r. 1428 v knize Staroměstské b. 130, jinak zhusta vinea in monte Srponis, in monte dicto Srpowicz hora, Srpova hora.

Spadla hraničila s ní ještě jedna vinnice, nejpodobněji tu kdež jest nyní usedlost řečená Šafránka kteráž za posledních let krále Václava IV náležela Divišovi staršímu a Divišovi mladšímu z Kyzire, sousedům též Menšího města Pražského. Z ní jakož i ze sousední části vinnice Tiburciovské šel desátek ke kromu jeptušek sv. Jiří v Motole.

Více jiných vinnic nacházelo se v sousedství těchto zde jmenovaných ve polohách nižších na stráni nad Košíři, jakož byla pod horou královou vinnice Tomáše špižire krále Václava v letech 1405 až 1419, dle něhož nazývána i později horou Špižirovou, a blízko ní nad samým hořejším koncem u Košíř vinnice, kterou měl tehdejší arcibiskup Pražský Konrad, dle vši podobnosti tu kdež jest nyní usedlost řečená Kalinka.

Prostranství rovné blíž řeky Vltavy, na kterém se nyní rozkládá velké předměstí Smíchov, bylo ještě větším dílem zevněnou krajinou, ve které se střídaly zahrady s vinnicemi, melnicemi i poli. Hned za zdí městskou mezi branou Kartoušskou (nyní Újezdskou) a řekou ležela zahrada probošta Mělnického s kouskem louky, a v ní nebo při ní dvůr téhož probošta a farní kostel sv. *Jana evangelisty*, jinak kostel sv. Jana Odrany (S. Johannis lacerati, 1384), jehož podací náleželo proboštovi. Kostel ten připomíná se ponejprv r. 1365.²⁹⁾ Nejspíš stal ještě v místech nynějších hradeb a příkopů pevnostních. Tudíž na blízce za branou Kartoušskou bylo i několik domků se zahradami a vinníčkami, z nichž jedna kláštera panenského sv. Marii Magdaleny na Újezdě, a opodál k levo od cesty, která jest nyní hlavní ulicí Smíchovskou, nyní farní kostel, sv. *Jakuba*, to jest nynější farní kostel Smíchovský. Připomíná se ponejprv roku 1360,³⁰⁾ byl však nepochybně mnohem staršího původu. Podací jeho náleželo abbatovi Svatojirskému; a již jmenovaného roku založen byl v něm

²⁹⁾ *Lib. confirm. G. 5.* - O poloze jeho i zahrady Mělnické svědčí ku př. kniha Staroměstská r. 1421 fol. 235 *ortus oliv. praepositi Mielnicensis cum prato extra muros penes S. Johannem dictum Odrany.*

³⁰⁾ *Lib. confirm. C. 3.*

také *oltář panny Marie*. Oba dva tyto kostely i domy při nich na blízce počítaly se ještě k Oujezdu na Malé straně Pražské, od kterého teprv novou zdí Karlovou byly odříznuty.⁹¹⁾

Dále za kostelem sv. Jakuba, rovněž v levo od cesty hlavní tudíž, stál slavný *klášter Kartouský*, nádherné založen krále Jana od roku 1341. Místnosti kláštera tohoto zaujímaly celý ochoz nynějších domů a zahrad ve hlavní ulici Smíchovské buď hned od rohu blíž kostela sv. Jakuba, buď aspoň od místa nedaleko od něho vzdáleného až k ulici přívozní proti Podskali spolu s celým objemem nynější zahrady botanické. Kostel klášterní, založený na jméno *panny Marie*, stál při straně obrácené k nynější hlavní ulici, a tamže tedy nepochybně i vlastní stavení klášterská; ostatek byla velká zahrada, dle které nazýval se klášter Kartouský také *domem zahrady sv. Maří* (domus orti S. Mariae prope Pragam ordinis Carthusiensis). Jinak není o položení jednotlivých částí kláštera nic povědomo, nežli že před klášterem, tedy ovšem vedle cesty od Prahy, stál také domek kováře, náležející ku klášteru. Za klášterem na břehu řeky Vltavy byly *mlýny*, náležející rovněž klášteru, spojené jezem s mlýny Kartouskými na Novém městě pod Zderazem. Nedaleko jich připomíná se chýše jakás kláštera Strahovského u vody s místem k ukládání dříví plaveného ku potřebám téhož kláštera, s něhož platilo se Kartouským 12 grošů ročně.

Teprv za klášterem Kartouským dále od města, na konci nynějšího Smíchova, ležela malá vesnice *Smíchov*, o níž jsou první zmínky od roku 1421.⁹²⁾

⁹¹⁾ Ecclesia S. Jacobi in Vgiezd Pragensi, praví se r. 1368 v lib. confirm. H. 10.

⁹²⁾ Ze zpráv důležitějších k objasnění polohy někdejšího kláštera Kartouského, nyní docela zmizelého, které však plného světla před sebou nabývají teprv ze sestavení všech zpráv jiných k této krajině se vztahujících, uvedu zde jen následující: Acta consist. 1377 fol. 17: Marzco et Laurentius laici, molendinatores de Praga, confessi sunt, se molendina duo, unum prope monasterium Cartusiense, secundum vero sub Zderasio, pro centum et decem sxg. gr. Prag. apud priorem et conventum monasterii Cartusiensis prope Pragam in jus emphy-

dvora nazvána jest horou *Malčovou* dle Malče, vinničníka, který ji měl roku 1413. Byly platem povinny k dvoru. Za hájem vedlé cesty k Stodůlkám říkalo se na *hoře Kamenné*; dále pak na západ nad cestou z Košíř do Motola nazýval se jiný vrch *horou Kbelnou*; byly na něm vinnice na půdě náležející k obci Košířské. Tudíž pak při cestě k Stodůlkám připomínají se jiné dva vrchy řečené *Okolnice* a *Vratec*. Údolím až k Motolu táhly se při potoce louky, z nichž jedna nazývá se *pustou*, nad ní pak místo jakési *Hostov*.

Motol náležel několika vrchnostem. Roku 1356 připomíná se tam jistá dědina, náležející ku kapli panny Marie v královském paláci na hradě Pražském.⁹⁴⁾ Tři poddané měl tam klášter Strahovský, krom toho částku pole řečenou *Košířská niva*.⁹⁵⁾ Největší majetnost však slušela ke dvoru v Motole, jehož díl náležel Křížovským Svatojanským u panny Marie konec mosta, díl jeptiškám u sv. Jiří. Zboží kláštera sv. Jiří rozkládalo se zvláště na stráni Petřína nad Motolem.

Ouzemí obce Košířské hraničilo na straně jižní se vsí *Radlici* v údolí s Košířským souběžným, kterážto ves náležela k nadání jeptišek kláštera sv. Anny na Starém městě Pražském. Stráň nad údolím tímto na straně půlnoční nazývala se horou *Vysokou*, a kdež se končilo za vsí, říkalo se na *Homoli* čili na Homolce. Byla ještě tehdáž porostlá lesem; toliko na Homolce připomínají se roku 1419 dvě vinnice tehdáž nověji štěpené. Rovněž byl lesem pokryt vrch v levo, kdež se do údolí přicházelo se strany řeky Vltavy. Pod ním však na straně polední nacházela se vinnice jeptišek řečená *konventska*, asi tu kdež nyní jest usedlost Závěrka, a jiná na straně východní, kdež se říkalo na *Skřínkách* (in. scriniis). Okolo Homole šla cesta k *Butovicům*, vsi náležející klášteru Kartouskému, od této pak cesty v pravo táhlo se poboční údolí řečené *Mezihoří*, nad kterým byly vinnice příslušné k obci Košířské.⁹⁶⁾

⁹⁴⁾ Listina v archivu kapituly Pražské.

⁹⁵⁾ Dle urbáře od r. 1410.

⁹⁶⁾ V knize Staroměstské od r. 1310 fol. 138 konšelé Staroměstští roku 1406 vypovídají v rozepři inter villanos seu communitatem villae

Blíž řeky Vltavy sousedily Radlice s malou vsí *Zlýchovem*, která rovněž náležela klášteru Kartouskému. Při ní byla vinnice sousedící se Skřinkami, která se nyní nazývá Konvářka. Nad kostelem stojícím na chlumu při řece Vltavě stál na vyšším vrchu starodávný *Děvín*, o němž se však nenacházejí žádné zmínky v této době. Oudolí za Zlýchovem, při jehož konci nad Vltavou leží stará vesnice Hlubočerpy, nazývalo se v *Daleji*. Část jeho pod nynějším kostelem a jeskyní sv. Prokopa náležela i s polovicí háje s druhé strany potoka ke dvoru kláštera Kartouského v Butovicích.⁹⁷⁾

Na pravém břehu Vltavy, počnem-li proti Hlubočerpům, jakožto v rovné vzdálenosti nad Prahou, ležely starodávné vesnice *Braník*, *Dvorce* a *Podolí*. Hned u Braníka připomíná se několik vinnic vedlé sebe na stráni nad údolím, které se táhne od Vltavy východně ku Krči, na zboží Křížovníků německých od sv. Benedikta na Starém městě Pražském. Těmto nejspíš náležela část této vesnice, jiná zase proboštu Pražskému. Pověstná nyní vápenná skála nad Braníkem, jak se zdá, nebyla tehdáž ještě nalomena.

Dvorce připomínají se ponejprv roku 1388, kdež klášter Kartouský postoupil dvoru tamějšího, vysazeného právem zákupním kapitule Vyšehradské směnou za tři kopy platu ročního ve Hlubočerpích. I tu připomíná se několik vinnic, však také les, částečně doposud zachovaný, který náležel Křížovníkům německým od sv. Benedikta. Kdež se od Dvorce jde ku Podolí, byla po pravé straně rokle nějaká, řečená *Stráž díl*; a nad ní vrch, kdež jsou nyní lomy, sloul *Kavčí hora*.

V *Podolí* měla někdy královna Eliška některé zboží, z něhož odkázala půl druhé kopy platu za duši svou ku ko-

Cossyrs ex una nec non Herssonem et certos cives de minori civitate Pragensi et alios homines, qui retro et circum dictam villam Cossii in monte dicto Mezyhorzy versus Butowicz seu alias ubilibet in fundo dictae communitalis vineas habere dinoscuntur, de quibus decimas ipsi villani percipiunt, parte ex altera, ratione viarus, quae de ipsis vineis transeunt. (že mají držitelé vinnic sami cesty opravovati, Košířským beze škody.)

⁹⁷⁾ Viz *Archiv český* I. 511.

stelu Vyšehradskému (1330). Ostatek náležel dílem kapitule Vyšehradské, dílem ku proboštství Pražskému. Byla tu jmenovitě také lázeň náležející Vyšehradskému děkanu. Podací kostela farního měl scholastikus Vyšehradský. Kdež nad Podolím ční na půlnoční straně hora Vyšehradská, založil roku 1361 děkan Vilém s povolením kapituly vinnici na stráni, která se vztahovala od pěšiny pod fortanou zámeckou nad Podolím až ke hlavní bráně Vyšehradské proti svatému Pankrací. Jiné vinnice ozdobovaly také protější stráň, kteráž jest na východní straně ode vsi až ku postrannímu ouvalu, kterým se od Podolí chodí vzhůru k sv. Pankrací. V tomto ouvale byly níže jakési rybníčky čili *močidla*, nad nimi pole, jichžto část náležela k nadání faráře sv. *Pankrací*. Roku 1414 postoupil jich farář Ondřej devíti lidem, větším dílem Pražským, pod plat k udělání vinnic. Podací kostela tohoto náleželo rovněž kapitule Vyšehradské. Při něm byla malá vesnice *Krušina*, o jejímž položení však nemáme zpráv jasných.

Okolo kostela sv. Pankrací vedla hlavní cesta z brány Vyšehradské do jižních stran království českého. V levo od této cesty náležely rozličné polnosti kapitule Vyšehradské, jichžto část nejbližze hradu ležící, 16 korců míry, dala roku 1388 pod plat šesti lidem, později pak (1396) jinou část větší, 69½ korce míry, v místech mezi sv. Pankracím a Michlí, opět desíti lidem. Místům těmto posledně řečeným říkalo se *na Veselí*. Tam byla nad Michlí *studánka*, z které se od dávnych časů vodila voda na Vyšehrad po trubách dřevěných, položených pod zemí; kteréžto poněvadž často přehníjely a protož správa jejich mnoho stála, také pak okolo studánky dělalo se bahno, kterým se voda kazila ano často i žáby se do ní dostávaly, dala kapitula Vyšehradská roku 1361 uprostřed bahna toho udělati obezdění studánky z kamenů čtyrhraných, jak se spatřuje podnes, a místo trub dřevěných položiti kamenné, dlabané, aby jimi přicházela napotom voda čistá.

Vesnice *Michel* náležela klášteru Břevnovskému. Byl v ní dvůr poplužní s dvěma poplužími polí, sedm dvorů kmecích poplatných, také mlýn, louky, lesy i také zahrady a vinnice.

Krásné oudolí nad potokem *Botíčem*, kdež se vine od Michle k Vršovicům a odtud k Nůslům, až konečně mezerva ve zdi městské vchází do města pod Vyšehradem, bylo větším dílem obráceno ve vinnice; kteréžto ověnčovaly nejen celé površí na půlnoční straně oudolí toho od Karlova až za Vršovice, nýbrž pokrývaly i velkou část doliny, zvláště na půlnoční straně od potoka; pročez říkalo se tu někdy také v *oudolí vinnicném* (in valle vinearum).⁹⁸⁾ Vinnice na půlnoční straně Botíče počínaly se od samé zdi městské pod Karlovem, kdež nynější Folimanka již tehdáž nazývala se *vinnicí Folmanovou* neb Folemanovou dle někdejšího držitele svého, nejspíš Jakuba Folmana měšťana Pražského, který se připomíná roku 1353. Později měli ji bratři Pavel a Václav z Jenšteina, od nichž ji asi roku 1391 koupil Ludvík apotekář z Florentie.⁹⁹⁾ Od ní nedaleko, na vrchu mezi *dvěma cestami do Nůsel*, totiž mezi nynější silnicí a pěší cestou, byla vinnice měšťana Pražského Martina Cášského, od níž východně táhly se vinnice nepřetržitě až k Vršovicům. Hned ob cestu k Nůslům, totiž nynější tak zvané schody Nůselské, spojil dvě větší vinnice v jednu bohatý měšťan Staroměstský Purkart apotekář (1412: jednu na stráni, druhou pod vrchem za cestou, která se od cesty Nůselské odděluje v levo k Vršovicům; kteréžto spojené vinnici dostalo se později jméno *Konstancí* neboli vinnice Konstanská. Východně od ní byla pod vrchem malá vinnice řečená *Karšteinka*, a dále až k Vršovicům velká vinnice bohatého měšťana Staroměstského Petra z Meziříčí, kterou r. 1409 koupil od řádu rytířů německých. V rovině mezi cestami, po kterých se na půlnoční straně Botíče přichází ke mlýnu Nůselskému, který již tehdáž stál na svém nynějším místě, byla největší vinnice Fraňka vinaře, měšťana Novoměstského a po něm syna jeho Jiry (1405—1436), proti které bylo více menších vinnic také na jižní straně Botíče vedlé polí děkana

⁹⁸⁾ Viz u Vavřince z Březové (Höfl. 415.

⁹⁹⁾ Z roku 1391 jest pamět, dle níž řečení dva bratři z Jenšteina minili vinnici tu prodati. Viz Archiv český VII 606. Roku pak 1404 Ludvíka apotekáře ponejprv nacházíme v držení jí.

Vyšehradského. I na stráni na jižní straně od Nûsel, po které se chodilo pěšinou k sv. Pankrací, bylo několik vinnic v řadě vedlé sebe, z nichž jedna od pěšiny této na straně západní náležela delší čas Františkovi proboštu Boleslavskému a kanovníku Vyšehradskému (1406—1418), jiná východněji nad nynější Fídlovačkou, při níž byla též ovocná zahrada a jakési haltěře, Janovi Sádlovi proboštu Vŕech Svatých († 1408). Jiných pět vinnic bylo dále mezi cestou od Nûsel k Michli a potokem Botíčem. Také připomíná se vinnice na cestě od Michle k Vršoviciím na hoře řečené *Stárka*, což byl jistý výběžek Bohdalce, to jest vrchu, který se táhne od Michle ke Strašniciím, přes který vede cesta z Vršovic do Záběhlic. Od cesty této byly v levo i v pravo některé vinnice vedlé polí sedláků Vršovických, mezi nimiž jedna faráře Vršovického. I v *Nûslích* i ve *Vršoviciích* měla něco statku kapitula Vyšehradská; hlavním však majetníkem obou vesnic byli Křížovníci němečtí od sv. Benedikta v Praze; nejvíce vinnic zde právě zmíněných bylo zděláno na jejich zboží, a jim odváděl se z nich obyčejný desátek dle nařízení císaře Karla.

Jako údolí Nûselské, tak byla také celá krajina na východní straně od města od vrchů nad oním údolím až ku polední stráni Žižkova na mnoze révím posázena, v celé rozsáhlosti, jak se dá přehlédnouti z nynějších hradeb okolo Nového města ano ještě značně dál přes ten obzor. Krajina ta byla prostrížena cestami vycházejícími ze tří bran Novoměstských. Ze Svinské brány totiž vedla jedna cesta v pravo do Nûsel, druhá do Vršovic; třetí oddělující se od Vršovické v rozcestí, blízko kterého roku 1360 stál *obraz kříže*, šla v rovném směru mimo nynější Wimmrovské sady, v levo od nich, až ke hlavní cestě z Koňské brány vycházející, kterou se jezdilo asi přes Uhřiněves a Říčany k staroslavnému klášteru sv. Prokopa na Sázavě, pročez nazývala se vůbec cestou neb *silnicí k sv. Prokopu*. Od této silnice oddělovala se tu kde nyní (nedaleko za koncem zahrady Kanalské) cesta v pravo do Strašnic a něco dále jiná v levo do Malešic. Z Horské brány vycházela cesta vedlé nynějšího nádraží, která se málo kroků od města dělila

na dvě strany, cestu k Olšanům totiž, a silnici k Hoře, kam se jezdilo přes Brod český. Při všech těchto i některých jiných vedlejších cestách připomínají se řady vinnic i zahrad v pravo i v levo, které se dotýkaly jedny druhých, při nich pak nacházely se sem tam domky neb zase vsázky a v nich lišiny na víno.

Jen v místech od části zdi městské mezi Svinskou branou a Karlovem až na konec Wimmrových sadů a něco dále v pravo až k Vršovicům dá se napočítati 32 rozličných vinnic větších neb menších. Od Svinské brány až ku Koňské bylo pět vinnic po pravé straně od cesty, po které se z brány Koňské jezdilo k Vršovicům, z nichž poslední byla nad lomem, který se nacházel hned v pravo od Koňské brány, když se vyjelo z města. Jiných pět vinnic bylo na levé straně od této cesty, kterémužto místu se říkalo na Skalnici, až k rozcestí před branou Svinskou, a ještě jiných sedm vinnic zaujímalo ostatek tříhranu mezi oběma cestami k sv. Prokopu, ze Svinské a z Koňské brány totiž. Od místa, kdež se obě tyto cesty spojovaly, proti nynější zahradě Kanalské, táhly se vinnice po pravé straně dále ve směru ke Strašnicům až k nynější samotě řečené na Stromcích. Byly tu zvláště tři vinnice, řečené Jindřichovská, Chmelěřovská a Názovská, první nazvaná dle souseda Staroměstského Jindřicha syna Tomáškova, druhá dle Jana chmeláře z Nového města, a třetí dle Jindřicha Náza, po němž dědila ji vdova jeho Alžběta (1408). Vinnice Jindřichovská byla tu, kdež jest nyní usedlost řečená Fesslová. Názovská ležela od ní na straně severní, Chmelěřovská na straně východní. Roku 1414 koupil vinnici Názovskou měšťan Staroměstský Jindřich z Falknova, a přikoupil brzy potom také druhé dvě od řečených majetníků jejich, Chmelěřovskou r. 1416. Jindřichovskou 1418, odkudž se potom všechněm třem v jedno spojeným říkalo vinnice Názovská. Od nich dále na východ byla vinnice, kterou roku 1411 Dětrich vrátný krále Václava IV daroval ku kostelu sv. Jindřicha na Novém městě. Několiko jiných vinnic bylo odtud na svahu k malému potoku, který teče od Strašnic k Vršovicům, z nichž nejbližší Vršovic vin-

nice *Nickovská*, nazvaná tak dle Tomáše Nicka, který ji měl roku 1404 a snad ještě dříve. — Ves *Strašnice* náležela pokud známo, již roku 1387 Jindřichovi Názovi, později pak za posledních let krále Václava IV Janovi Hlasovi z Kamenice.

V levo od hlavní silnice k sv. Prokopu, na kterou se vycházelo z Koňské brány, ležely od města až k nynější Pštrosce v oupadu, který se tu táhne, tři vinnice za sebou; ve druhé z nich připomíná se *rybníček*. Do Pštrosky připadala vinnice, jejímž posledním držitelem za času krále Václava IV byl německý měšťan Jindřich Maier. S ní hraničila, kdež jest nyní zahrada Kanalská, velká vinnice, která náležela apotekářovi Andělovi z Florencie a po něm synovci jeho Ludvíkovi čili Loysovi, s touto pak dále na východ v straně k Olšanům vinnice tehdaž Bernarda čili Bernáška Chotka (1408), který měl jeden z dvorů poplužních v Olšanech.

Také krajina před Novým městem od brány Koňské až k Horské, která od příkopu městského vzhůru vystupuje ve směru k Olšanům, byla větším dílem pokryta vinnicemi. Jedna z nich v místech nyní tak zvané Vozové náležela od roku 1405 neb již dříve Vackovi Křížovic, synu totiž Kříže kramáře, a blízko ní jiná velká vinnice na místě nynější zahrady Rajské slušela k farnosti sv. Mikuláše na Starém městě. Odtud dále k Olšanům bylo více vinnic jiných, z nichž jednu již blízko nynějšího hřbitova židovského měl r. 1410 soused Novoměstský Jan Syraň. Dle něho nazývána později *Syraňovskou*, jinak ve *Skytinách*.

Vinnice před zdí městskou od brány Svinské až ku Karlovu byly zdělaný na polích Křížovníků od panny Marie konec mosta, náležejících k nadání kostela jejich sv. Jana na Bojišti u samé Svinské brány, ježto se vztahovala až za cestu vedoucí k Nůslům. Ostatek někdejších Wimmrovských sadů a celá další krajina v pravo od hlavní silnice k sv. Prokopu až ke Strašnicům náležely tak jako oudolí u Nůsel a Vršovic Křížovníkům řádu německého u sv. Benedikta. V levo od silnice k sv. Prokopu začínalo se zboží nového kláštera sv. Ambrože založeného od Karla na Novém městě Pražském, i vztahovalo

II. Obyvatelstvo Pražské.

A. M ě š t a n s t v o.

1.

Řády městské.

a) Z ř í z e n í o b e c n í.

Po velkém rozšíření, které se dostalo Praze za císaře Karla IV, zavírala se v ohradě hlavního sídla země české neméně než tři města královská, Staré, Nové a Menší město Pražské, krom toho poddané město Hradčany příslušící k purkrabství hradu Pražského a podobná obec hory Vyšehradské na zboží tamějšího kostela, též několik osad dle původu vesnických. Každá z těchto větších i menších částí měla ve větší neb menší míře své zvláštní zřízení a oprávnění, svou větší neb menší samostatnost. Promluvíme zde nejprvé a hlavně o řádech a právech tří královských měst Pražských, která, jakkoli v jednotlivostech rozdílná, předce ve hlavních věcech spočívala na stejných základech.

Řízení věcí obecních nacházelo se v každém městě v rukou rychtáře, raddy a starších obecních i shromáždění veškerého měšťanstva čili obce veliké.

Rychtář byl dosazován od krále pod spůsobou pronajímání rychty čili důchodů jejích, to jest pokut a platů z jednotlivých výkonů soudních; ve kterémžto vzhledu, co od dávna mělo místo na Starém a v Menším městě, zavedeno jest hned od počátku také v Novém městě Pražském. Rychtář byl vždy usedlým sousedem téhož města, a to dle povahy věci obyčejně z nejzámožnějších a nejváženějších rodů měšťanských. Nájem uzavíral se pokaždé na rok, ale býval častěji obnovován, tak že týž rychtář zůstával více let v úřadě. Tak jmenovitě na

Starém městě za celého panování císaře Karla IV. vystřídal se jen šest měšťanů v rychtářství: Bořuta syn Děpoltův od roku 1346 do r. 1355, Mikuláš syn Reinbotův Goldnerův od r. 1355 až 1361. František Rokycanský z Okoře (1362), Hána Benešovský (1364—1371), Mikuláš Jenteš (1372—1374) a Martin Stach (1374—1377); kteřížto dva posledně řečení za času spojení Nového se Starým městem Pražským (1367—1377) byli společnými rychtáři obou měst. Po Martinovi Stachovi nastoupil Martin Rotlev (1378—1390), a řídil některý čas též ještě rychty Staroměstskou i Novoměstskou zároveň. Později bylo za krále Václava IV. častější střídání v rychtářství, až zase držel rychtu Staroměstskou od roku 1413 až 1419 Jiří Síně, který byl již od roku 1407 a po celý ten čas spolu také rychtářem Novoměstským. Prvním Novoměstským rychtářem, jehož jméno se připomíná, byl roku 1350 jakýsi Damian, potom r. 1353 Tomáš Nákvasa. Od roku 1356 až aspoň 1359 držel touž rychtu Volflin syn Menhartův z rodu Olbramoviců, potom aspoň od roku 1364 syn jeho Olbram až do sjednocení Starého a Nového města roku 1367. Po zrušení jednoty střídali se spolu v rychtářství dlouhý čas dva, jak se zdá, bratři Rotlevové, Martin a Jiří, až do roku 1389, potom více jiných sousedů až do spojení obou rycht na Starém i na Novém městě pod Jiřím Sínětem. Na Malé straně připomínají se v rychtářství po delší čas Hanek Eliášův (1337—1351), Michal Donátův (1358—1361 oc.), Jenek Michálkův (1384—1389), Přibík (1389—1410) a Ondráček z Boru (1413—1427).

Přísežní čili *konšelé* byli ve všech třech městech dosazováni z moci královské, a však z jistého počtu sousedů, který byl králi navržen. Staroměstští obdrželi na to výslovné ustanovení od krále Václava IV. roku 1413, aby vždy odstupující konšelé podali králi napsáno 50 jmen usedlých měšťanů, z kterýchžto padesáti král měl jmenovati osmnáct.¹⁾ Sázení konšelů stávalo se buď králem samým osobně, buď podkomořím královským neb i jiným vysokým úředníkem, na Malé straně

¹⁾ *Lib. vetust. privil.* 114.

také někdy hofrychtěrem na místě podkomořího. Král přicházel k vykonání toho skutku se slávou na radnici; jen v mimořádných okolnostech stávalo se, že obeslal konšely k sobě.²⁾ Na Malé straně a rovněž na Novém městě hned od počátku bylo konšelů 12; na Starém městě zvýšen jest též počet od roku 1353 na 18 přísežných, z nichžto v prvních letech potom (až do roku 1359) nazýváno jest dvanáct *konšely* (consules, ratherren), šest pak *kmety* (scabini, schöffen); rozdíl tento však později se nečinil.

Přísežní byli voleni na rok, a každoroční sázení nových zachovávalo se za panování Karla IV a Václava IV mnohem pravidelněji, než předtím za krále Jana. Roku 1409 stvrdil král Václav IV pouhým dopisem konšely Staroměstské dosazené v roce předešlém, a učinil tak též ještě jednou r. 1410; ale vzbudilo to nespokojenost v obci, a král proto v privilegiu výše zmíněném r. 1413 slíbil pro budoucnost, že mají konšelé seděti na úřadě vždy jen rok a nic déle, s ustanovením spolu, aby se rok ten začínal vždy 14 dní před sv. Václavem, což se však doslovně nezachovávalo. Před projitím roku směl král konšelům úřad odejmouti, jak ukazuje příklad již vzpomenutý o ssazení konšelů Staroměstských od císaře Karla roku 1361.

Sbor přísežných vykonával jak soudní moc tak vůbec všecku veřejnou správu ve městě v mezích zřízení obecního. Na soudech předsedal jemu dle starodávného řádu vždy rychtář neb náměstek jeho, *místorychtáři* čili *podrychtáři*; v radě čili ranních schůzích (*maniloquium*, morgensprach), kdež se

²⁾ Příklady osobního dosazování konšelů králem připomínají se na Starém městě v letech 1348, 1350, 1352, 1356 v knize městské o roku 1310, na Malé straně r. 1404 v knize městské f. 6, na Novém městě roku 1410 v knize památné 282, kdež se dosazení stalo králem Václavem ve dvoře jeho u sv. Benedikta, a r. 1419, kdež vykonával obřad ten na Novém hradě v Kunraticích v době bouřlivé. Roku 1° komořím, v letech arcibiskupem N straně uv městak

jednalo o jiných záležitostech, jakož o hospodářství obecním neb i nesporných právních věcech lidí soukromých, byl předsedou raddy městské *purkmistr*, jemuž příslušelo také vyřizování běžných věcí. V úřadě tomto střídali se konšelé po pořádku, jak byli od krále jmenováni při každém obnovení raddy, tak že každý zastával purkmistrství čtyry neděle; což však na Starém městě, kdež bylo konšelů 18, vztahovalo se jen na 12 předně jmenovaných; na prvního od krále jmenovaného přišlo tudy purkmistrství dvakrát, i když konšelé byli hned po uplynutí roku nově sazeni; pročež záhy *první purkmistr* (*primus magister civium*) požíval jakési přední vážnosti.³⁾

Asi roku 1380 složena jsou *pravidla konšelů* Staroměstských (*statuta consulum*), dle kterých se měli řídit v raddách. Předně aby každý konšel poslouchal purkmistra; purkmistr pak aby ukládal práce všem stejně, aby nebyl jeden víc obtížen než druhý. V raddě aby žádný konšel u přítomnosti jiných lidí nemluvil dřív než purkmistr, leč s povolením aneb z rozkazu jeho. Žádného přítele aby do raddy nevodil, leč s povolením purkmistrovým. Každý den aby do raddy přicházel a odtud nevycházel bez dovození od purkmistra. Kdyby se v raddě stala sváda neb dokonce potržka mezi dvěma konšely, purkmistr dej jim oběma za vystoupenou, a coby purkmistr s druhými konšely mezi nimi vyřkl, tím se spravte bez odporu. Pakliby který z rozvaděných vzdorně odešel z radnice, nevyčkaje výroku, ukládá se za nápravu, aby nazejtří dal

³⁾ Na Starém městě dá se střídání purkmistrů pozorovati již roku 1352, ježto dne 6. Března byl purkmistrem Heřman kramář, dne 5. Července Pavel Benešovský. Čím dále pak, tím jsou doklady hojnější. V dopise, kterým král Václav r. 1409 stvrzuje konšely předešlého roku (*lib. vetust. 100*), nařizuje jim, ut modum et ordinem in singulis civitatis vestrae agilibus, prout hactenus fecistis, et praesertim in locando magistrum civium inter vos vicissim, ad instar anni praeteriti tenere modis omnibus debeatis, taliter videlicet, quod is, qui in locatione vestra per nos alias facta primus magister civium fuit constitutus, parill forma et modo magister civium denuo primus existat et per consequens alii subsequentes. Na Novém městě dá se to samé střídání ukázati ponejprv roku 1395, na Malé straně r. 1354; bylo však nepochybně všude již starodávně.

oběd všem konšelům a přitom snažně je prosil, aby mu toho odpustili. Na jiné přestupky proti těmto pravidlům kladou se malé pokuty peněžité, šesti haléřů neb i jednoho groše. Dále se ukládá konšelům, aby zachovávali tajnost rady, i aby všichni stáli za jedno ve všem, co se týkalo jich úřadu, jak pokud by byli na konšelsví tak i po odstoupení z úřadu, poněvadž vždy celá rada byla odpovědna za skutky své, všichni za jednoho a jeden za všechny. Zvláště připomínalo se, kdyby který konšel povolán byl ke dvoru královskému a tázán o věcech, které se týkají rady, aby sám od sebe ničeho neodpovídal, než aby to vznesl na své spolupřísežné. Na soudě měli konšelé všichni pilně poslouchati žaloby a odpovědi, při rovnání stran nebyti jedné na ruku víc než druhé, žádných darů od nikoho nebrati jinému na škodu. Také mělo býti pravidlem, aby kdo na radnici dříve přijde, byl také dříve odbyt s vymíněním toliko záležitostí vdov, sirotek, hostů (to jest přesporních lidí), kněží, muichů, jeptišek jakož i věcí městských; ty aby se vyřizovaly před jinými. Zvláštní pozornost ukládala se konšelům na *pečeť městskou*. Choval se v truhlici, od níž několik konšelů mělo klíče. Jestližeby který z nich klíč ztratil, pokuta, aby dal společný oběd všem konšelům.⁴⁾ — Zvání konšelů do rady dalo se, když bylo potřeba, listky psanými na malých proužcích pergamenu, někdy s vytknutím pokuty, kdoby nepřišel.⁵⁾

Odměna konšelů za práce úřadu jejich záležela, jak od starodávna, v pokutách, o které se dělili, pokud nenáležely rychtáři, a v jiných některých příjmech. Jídání konšelů na

⁴⁾ *Lib. vetust. priv.* 203. u Rösslera 88.

⁵⁾ *Nalel jsem sedm takových proužků vložených do knihy městské počínající rokem 1366. Na každém jest jméno konšela, a při něm poéma: Sit cras mane in consilio sub poena II gr. Jména konšelů jsou: 1. Bernhardus Seidlini, 2. Petrus Smelczer, 3. Hansa in Turri, 4. Johannes de Ach, 5. Heinricus Schaufler, 6. Fridricus de Misa, 7. Paulus aurifaber. První tři byli konšely roku 1383, čtvrtý 1387, šestý r. 1397; sedmý vyskytuje se v pamětech 14. století. Rok, ve kterém byli všichni zároveň*

byli v čas většího úředního zaměstnání bylo též dávným zvykem. Do některého času také se konšelé šatili na obecní radu, s čehož později sešlo.⁶⁾ Znakem důstojenství konšelů byly postříbřené hůlky, které nosili v rukou při slavnostních příležitostech.⁷⁾ „Purkmistr a páni“ byl obyčejný název, kterým se o nich mluvilo k naznačení veřejné moci jim příslušné.

Kdykoliv se jednalo o nařízení jakéhokoli způsobu, která měla mít stálou a obecnou platnost, buď ve věcech právních nebo jiných, brali konšelé radu se *staršími obecními* (älteste, veter, seniores, potiores ac seniores, seniores et sapientes). Toto zřízení, jak se zdá, během druhé polovice 14. století došlo k jakéhosi pevnějšího utváření, tak že nebyli to již, jako dříve, buď ti buď oni z váženějších měšťanů, které kdy konšelé svolali, nýbrž stále k tomu *jmenování*, odkudž německy název *genante*. Jinak nazývali se *přísečnými sousedy* (die vicini), *přísečnými lidmi*.⁸⁾ Jmenování jich záviselo, jak se zdá, vždy od konšelů samých, kterým byli i kromě svých porad rozličným způsobem nápomocni, požívající zvláštní vážnosti. Na Starém městě byla i pro ně vyhlášena zvláštní pravidla, kterými se měli spravovati.⁹⁾ Někdy se k poradám spolu se staršími obecními také *cechmistry* (staršími řemesel)¹⁰⁾

Kromě svolávání starších obecních začínají se ve městech českých za panování císaře Karla také shromáždění celé *celiké obce* (magna et plena communitas, gancze gemein). První příklad, o kterém máme zprávu, jest z roku 1354,¹¹⁾

⁶⁾ Zmíněno to srovnáním mezi konšely a obcí v neznámém roce. V tom Haskův přepis z kodexu kapituly Pražské při *Lib. vetust. priv.* 209 k roku 1400.

⁷⁾ Zvev *jurati vicini* nachází se v Novoměstské knize *liber sententiarum aureas* (7. l. roku 1394. Srovnaj s tím „příseční lidé“ v *Archivum hradské IV* 365 r. 1416.

⁸⁾ Artikel, die genanten angeboren, v *Lib. vetust. priv.* 180, u Bösch 85.

⁹⁾ První příklad r. 1367, v knize Staroměstské od r. 1310 fol. 279.

¹⁰⁾ *Lib. vetust.* 3, kdež praví rychtář a konšelé Staroměstští: „quod ibi et alius potioribus ac senioribus jam dictae civitatis civibus“ viz *Dějepis Prahy. Díl II. Vyd. 2.*

kdež ve shromáždění celé obce stalo se nařízení o sbírce obecní. I potom bývají hlavně záležitosti důchodní čili hospodářské nejdůležitějším předmětem jednání v takových shromážděních, zvláště když se týkalo ukládání nějakých břemen na měšťanstvo. Ale již roku 1360 jednalo se ve shromáždění přísazných, starších i celé obce také o ustanovení pravidla, týkajícího se konání spravedlivosti; a v čase potomním, jmenovitě za panování Václava IV, objem působnosti veliké obce v tom i v jiných oborech čím dál tím více se šíří, a shromáždění obce čím dál tím bývají častější, jak na Starém tak i na Novém městě; při čemž na Novém městě dá se pozorovati jakási ještě větší žárlivost obce na práva svá, tak že se podobá, že založení Nového města zavdalo právě nemálo podnětu k uvedení a vyvinutí tohoto živlu v obecním zřízení Pražském. Od posledních dvou desetiletí čtrnáctého věku byla shromáždění obce veliké již hlavním a vládnoucím ústrojem vlastně zákonodárným, tak že z nich vycházela všechna obecná a trvalá nařízení ve věcech hospodářství obecního, ve věcech právních a všelike policie městské se týkajících.

Nevyhnutelně musila rostoucí moc živlu demokratického prostředkem shromáždění obce veliké působiti časem i na samé základy posavadního zřízení obecního a připraviti v něm důležité proměny. Veliká obec uvazovala se totiž čím dále tím více v bezprostředné vykonávání práv, která byla dotud, ovšem v jejím jméně, vykonávána od rychtáře a konšelů, představených, které dosazoval předce jenom král; a tito představení sami dostávali se vždy více pod dohled a pod moc obce, tak že od ní jsou jim dílem vyměřovány meze oprávnění jejich, jakož i požitky, které jim náležely z jich úřadů. Tak ku př. nalozem obce Staroměstské nebo vlastně doporučením mezi obcí a konšely stalo se svrchuzmíněné zrušení vykálosti, dle které se konšelé živili z důchodů městských. Podobně rozhodla obec Staroměstská roku 1404 mezi

et non sua conventionem, cum divitum quam pauperum, civitatis in
 rebus et simul conventionibus etc.

rychtářem a konšely o podíly pokut jim náležející, tak totiž, aby rychtář dostával ročně 10 kop od města, a z pokut, které radda na někoho uloží, aby neměl ničeho, než toliko z pokut uložených na soudě. Zároveň ustanoveno, co měl rychtář bráti z dopomáhání práva, totiž 5 grošů, jednalo-li se o 10 kop neb více a $2\frac{1}{2}$ groše, bylo-li pod 10 kopami. Spolu připomenuto, že nemá rychtář zasedati na soudě samotou, než aspoň vždy se dvěma přísežnými, aniž nočních hlídek konati bez přísežných ¹²⁾ Roku 1407 nalezla obec, že hospodáři čili správci domů panských a jiní služebníci neb úředníci nemají býti přísežnými, což se dotýkalo nepřímě práva královského. ¹³⁾

Na Novém městě zavdaly některé špatnosti jednotlivých konšelů a jiných úředníků obecních roku 1390 a v následujících letech, proti kterým obec vedla žaloby u krále, zvláštní podnět ku přísnějšímu pozorování a stíhání jich za prvního času potom, což mělo za následek, že si konšelé tím méně důvěřovali činiti něco bez svolení obce veliké. Již roku 1391 držela obec sama soud nad písařem městským, obviněným z rozličného zlého užití moci úřední, a nařídila konšelům, aby mu oňali úřad; což i stvrzeno podkomořím ve jménu krále. ¹⁴⁾ Roku 1401 měla radda i obec Novoměstská stížnosti proti rychtáři tehdejšímu Matějovi Hluškovi, kteréž se prostřednictvím královského podkomořního tím skoučily, že rychtář slíbil budoucně ničeho nečiniti, leč by mu purkmistrem a raddou bylo uloženo. ¹⁵⁾ Přísežným dostalo se též roku veřejně pochvaly od obce, že v ničem, buď malém buď velkém, neryjdnají leč se svolením a s pomocí obce. ¹⁶⁾ Podobně roku potomního (1402) konšelé odstupující, předstoupivše před novou raddu i před velikou obec, podali na ně, „že té chvíle i těch let, v něž jsou na právé seděli, jsou všechny věci i všechny soudy jednali, buď o zboží buď o hlavy a životy, buď o kteréž-

¹²⁾ *Lib. vetust. priv.* 208, u Röslera 95.

¹³⁾ *Lib. vetust.* 212

¹⁴⁾ V knize Novoměstské od r. 1377. 1383.

¹⁵⁾ *Lib. sent. cur.* G. 3.

¹⁶⁾ *Ibid.* A. 29.

koli věci, s naučením, s radou i s pomocí starších i vsí obce veliké a bez jich naučení a rady nic jsou neučinili¹⁷⁾; k čemuž obec přisvědčila a jim za to poděkování učinila, říká: „Nařekl-liby vás kdo, buď duchovní neb světský, v kteréžkolivěk při, buď v duchovním soudě neb světském, buď zde ve městě neb jinde, že podlé nich chtí státi a jim pomocní býti i náklady i životy ve všech věcech, nic po sobě neostavují.“¹⁷⁾ Roku 1403 strhly se různice mezi rychtářem Mikulášem z Bernwalda a purkmistrem Mikulášem z Podskalí proto, že purkmistr propustil jakéhosi vězně bez vědomí rychtářova, což rychtář pokládaje za vsazení do svého úřadu, pohanil purkmistra na radnici. Obec vystoupila co rozsudí, a dala purkmistrovi za právo. Rychtář musil přijmouti napomenutí, aby měl on i nástupci jeho vždy purkmistra ve vážnosti, též aby se rychtář spravoval dle práva svého a nebral od lidí, než co mu náleží dle starodávné zvyklosti. Také nalezla obec, aby napotom rychtář každý, vyřídě své věci v raddě, hned odešel a nepřicházel, leč by byl zavlán; v raddách s konšely zasedati že mu nenáleží.¹⁸⁾ Což svědčí znamenitě, jak velice již tehdáž prvotní moc rychtáře klesla.

Svolávání obce veliké náleželo konšelům; stávalo pak se veřejným vyvoláváním skrz birice čili sluhy obecní.¹⁹⁾ Právo přicházeti do obce měl každý usedlý měšťan, buď bohatý buď chudý; jen neusedlí, to jest podruzi a hosté, nebyli připouštěni.²⁰⁾ Také provinění bylo příčinou vyloučení z veliké obce. Roku 1401 uzavřela obec Novoměstská, že když by zabijci učiněna byla milost, nemá proto předce napotom připuštěn býti ani ku konšelství ani do shromáždění obce.²¹⁾

¹⁷⁾ *Ibid.* A. 30.

¹⁸⁾ *Ibid.* B. 5.

¹⁹⁾ K roku 1401 čte se v *lib. sent. aur. G. 4.*: *coram consilio et plena communitate ad hoc per preconos nuncios publice convocata ac.*

²⁰⁾ Roku 1409 praví konšelé v *lib. sent. aur. B. 29* (viz *Archiv český IV. 348*) o Duchkovi Velikém: „zvědévše, že jest neusedlý, nedali jsme jeho do obce bráti.“

²¹⁾ *Tamže G. 3.*

Nálezy obce, jakož i také konšelů, které měly mítí trvalou platnost, zapisovaly se do knihy k tomu ustanovené pro zachování v paměti. Taková byla na Starém městě nejstarší kniha městská zřízená roku 1310, do které se zapisovalo až do roku 1371. potom jiná, nyní ztracená, z níž máme přepisy učiněné okolo roku 1418 v knize známé pod jménem *Liber vetustissimus privilegiorum, statutorum et decretorum veteris urbis Pragensis*. Na Novém městě měli k tomu „Zlatou knihu náleží“ (*liber sententiarum aureus*), dotud zachovanou, začínající se rokem 1389.²² Nálezy takové čítaly se také častěji v obci, aby se obnovila jich pamět. Dle nařízení obce Novoměstské daného roku 1401 mělo se to stáovati o každých sudých dnech, tedy čtyřikrát do roka.²³

Při věcech, které potřebovaly zvláštního podrobného uvážení neb vypracování návrhu, prvé než by obec o nich uzavřela, rovněž ku provedení a vykonání některých věcí dle nálezu obecního, bývali někdy od obce samé voleni někteří sousedé, kteří se s rozdílem od starších obecních nazývali *volenci* čili *zřizenci* obce (*electi*).²⁴ K těm náleželi také *berníci* volení z měšťanstva od obce, kterým svěřováno bylo vybrání berně uzavřené a obrácení jí k účelu, ku kterému byla ustanovena, ředitelé veřejných prací, jakož dlažby neb staveb obecních a podobní. Jiní obecní úředové, ku kterým byli dohazováni sousedé, jakož litkupníků, dohlížitelů nad kupci, vařečích atd., o kterých jest širě pověděno v prvním díle tohoto episu bývali i v této době osazováni od konšelů, obyčejně na rok, pokaždé hned jak noví konšelé nastoupili na úřad. Jim náleželo právo, dosazeným také úřad zase odejmouti, uznali li

²²) Vlt. pojednání o knize Starého města Pražského od r. 1310 v Časopise českého musea r. 1844 str. 566 Roku 1390 praví se při jednom nálezu v *lib. vetust. priv.* 208 výslovně: Hoc notari debet ad librum civitatis ut perpetuo habeatur et in futurum teneatur

²³) *Insuper exportationes ac inventiones civitatis debent mox nobis conscribibus pro ipsorum informatione legi et declarari, et deinceps singulis quatuor temporibus coram communitate hoc fieri debet, quia tales exportationes debent ipsis recitari et ad memoriam reduci Lib. sent. aur. G. 4.*

²⁴) První známý příklad r. 1354 v knize Staroměstské od r. 1310 fol. 314.

toho potřebu.²⁵⁾ Do třídy úřadů dočasných náležel také tak zvaný *úřad šestipanský*, o němž první zmínku nacházíme na Starém městě roku 1406, ač tehdejší obor moci jeho nedá se ještě udati;²⁶⁾ dále úřad *perkmistra* hor vinnických (*magister montium vinearum*, *bergmeister*), *rychtáře uhlířského* (*judex carbonum*, *carbonistarum*, *judex fori carbonum*), *mistra mostu Pražského*,²⁷⁾ i snad také tak zvaného *hannusgrafa*.²⁸⁾

Mezi placenými neboli stále najatými úředníky obce byl vždy nejpřednějším písař neboli vlastně *vrchní písař městský* (*protonotarius civitatis*), o jehož úřadě pověděno jest také již v prvním díle tohoto spisu. Na Starém městě byla roku 1354 ustanovena mzda, které měl požívat, od rychtáře, konšelů a šesti znamenitých měšťanů zvolených k tomu od obce. Písař měl dle ustanovení toho, tak jak se bylo zamýšlelo již r. 1246, slušný byt pro sebe a rodinu i čeleď svou na radnici, s palivem pro kuchyni a pro jizby na obecní náklad, krom toho pak 40 kop grošů ročního platu ve dvou lhůtách, o sv. Jiří a o sv. Havle, kterýžto plat jest mu vykázán na požitcích z krámů a štoků při radnici, však se závazkem doplnění z jiných důchodů obecních, když by nestačily.²⁹⁾ O šest let později stalo se usnešení konšelů se staršími obecními jednak pro přilepšení písaři jednak pro ušetření nákladů přílišných, které měla obec dotud na poselství za rozličnými příčinami, aby byl písař jmenován řádným poslem čili vyslancem městským k vyřizování takových poselství (*ambassador et specialis nuncius ad legationes faciendas*); začez přidáno jemu ku předešlému ročnímu platu, aby místo 40 měl napotom 90 kop ročně. Za to měl ku potřebě takové chovati tři koně; outraty

²⁵⁾ Příklad ssazení všech litkupníků najednou od konšelů roku 1348 v knize Staroměstské od r. 1310 fol. 285.

²⁶⁾ Praví se totiž v *lib. vetust. priv.* 174: *Carbonistae venerunt ante sex dominos principales officiales oc.* čímž zdá se že rozumín jest úřad, ježž teprv za času války po smrti krále Václava IV poznáváme lépe pod určitým názvem šestipanského.

²⁷⁾ Známe jen jednu zmínku o něm z roku 1359, kdež se uvodí *Otto magister pontis* v knize Staroměstské od r. 1351, 195.

²⁸⁾ Také o něm jen jedna zmínka r. 1392.

²⁹⁾ V knize Staroměstské od r. 1310 fol. 314.

pocestné měly mu však býti nahražovány od obce, též škoda za koně, kdyby mu který padl na cestě.³⁰⁾ Toliko poselství ku králi od obce byla z ustanovení toho vyminěna; o nichž bylo jiné nařízení konšelů a starších z roku 1370, takové totiž, když by buď jeden buď více konšelů neb obecních byli vysláni ku králi v potřebách obce, aby každý měl dosti na třech pacholcích a na čtyrech koních pro sebe i pro ně, a když by byla jízda v Čechách neb jiných krajinách, ježto náležejí ku koruně české, aby měl na cestu čtyry kopy týdně; když by bylo dále, pět kop. S menším průvodem neměl jeti pro čest města, leč by se král zdržoval až ve vlaských zemích neb na Rýně, tehdy aby směl něco umenšiti, aby jistěji vyšel s týdním.³¹⁾

Později zdá se že písař vzal také na sebe stravování konšelů, berníků a jiných zřízených, kdykoli v prácech obecních jídali na radnici. Uzavřeno totiž roku 1381, aby mu ten, kdož by měl tržné, každý rok odváděl tři bečky (schedel?) soli do kuchyně, aby spíše vyšel v takových případech.³²⁾

Ve starších časech býval písař nejspíš ustanovován od konšelů, snad s radou starších obecních; později potahovala to, jako všecky důležitější věci, obec sama na sebe, jak aspoň spatřuje se na Novém městě.³³⁾ Úřad písařův byl doživotný, pokudž nezavinil něho. Na Starém městě býval osazován s velkou pečlivostí, obyčejně totiž muži znamenité právnické zručnosti a učenosti. Za času císaře Karla proslul v něm, jak se zdá, nejvíce mistr Werner, syn Tímův z Erdmansdorfa (ve Slezsku?), za něhož stalo se svrchu řečené ustanovení ročního platu (1354) a jmenování písaře vyslancem městským (1362).

³⁰⁾ Tamže 312. Že ustanovení toto zůstalo déle v platnosti, vysvítá ze svedectví vydaného roku 1412 písaři Staroměstskému Janovi z Weillburka: „solitus enim fuit... legationes sibi commissas elegantius ex-Planare.“

³¹⁾ Tamže 278.

³²⁾ Ibid. retus. prir. 207.

³³⁾ Příklad ustavení Václava písaře r. 1416 v pamětní knize Novoměstské G. 4.

Maline, 24.

... pisaren

_____

... .. jeho Jan.

... .. A 70. Comto. kdr

... jeha Sig

... ..

... .. smrti král

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

... .. nebyl

... stejní př...

100-443887-100

.. .. .

- 2 -

100-443887-100

7-10-68

... ..

... ..

1. The first step is to identify the problem or issue that needs to be addressed. This involves gathering information and understanding the context of the problem.

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

[illegible]

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

... ..

... 2000 ... 18 Kro

... .. 19502 pis

• What is the purpose of the document?

... .. telone

... .. nota

... ..

1. *Journal of the American Medical Association*, 1997; 278: 1039-1044.

... a stana de pământuri gospodărești

... .. materii. convento

... z nich nie spólu wybiera

1. The first step is to identify the problem.

U. S. Patent Office, Washington, D. C.

DATE: 10-17

požitky z radnice i stravoval konšely a zřizence obecní na radnici a činil z toho počty. Na Starém městě, kdež bydlil píšeš na radnici a péči tuto měl na sobě, býval vedlé něho toliko *crátný* (*portulanus praetorii*, *hostiarius consulum*). Nad *biřici* (*precones*) a posly městskými (*nuncius consulum*, *nuncius civitatis*) byl zvláštní představený, *mistr biřiců* (*magister preconum*) čili *vrchní biřic* (*preco supremus*), jehož podřízení nazývali se také někdy sluhami čili pacholky jeho (*famuli preconis*). Jemu náležel také dohled bezprostředný nad vězeními. Sluhové tohoto druhu dostávali krom platů svých také ošacení nákladem obecním.²⁷⁾

Pro některé účely správy obecní dělilo se Staré i také Nové město Pražské na *čtvrť*, ježto se nazývaly dle jistých farních kostelů. Na Starém městě byly čtvrti Týnská, Svato-havelská, Linhartská a Mikulášská. Rozhraní jejich scházela se na rynku čili na Starém tržišti, tak totiž, že východní strana rynku od vchodu do Dlouhé třídy až ke vchodu do Celetné ulice, potom část jižní strany odtud až k Železné ulici náležela ke čtvrti *Týnské* s celou částí města, která jest obehnutá s jedné strany Dlouhou třídou, s druhé strany Železnou a nynější Havířskou ulicí až ke zdem městským; ke čtvrti *Svatohavelské* náležela ostatní část rynku od Železné ulice až k nynějšímu malému náměstí, jižní strana téhož malého náměstí a část města dále nynější malou Jesuitskou ulicí a Dominikanskou i Peršteinskou ulicí ohraničená; ke čtvrti *st. Linharta* západní strana malého náměstí s celou částí města na západě od hraničné čary právě naznačené s prodloužením v opačném směru od malého náměstí mimo Linhartské náměstí a Platnéřskou ulicí až k rohu ulice Kaprové, kterážto ulice s přímou čarou protaženou až k řece činila hranici její na straně půlnocní; čtvrt *Svatomikulášská* konečně pojímala ohoz domu mezi nynějším malým a velkým náměstím i s radnicí Staroměstskou, půlnocní stranu rynku a celou část města ležící na půlnoc od Kaprové ulice v jednom

²⁷⁾ Častější zmínky o tom v Novoměstské knize berniční od r. 1411.

směru a od Dlouhé třídy ve směru druhém, ovšem s vymíněním židovské části města, která byla touto čtvrtí na způsob ostrova se všech stran obehnutá.

Novoměstské čtvrti nazývaly se dle kostelů sv. Václava a na Zderaze (Zderazská), sv. Štěpána, sv. Jindřicha a sv. Petra na Poříčí, neb také dle čísel v témže pořádku, čtvrt první, druhá, třetí a čtvrtá. Čtvrt první čili *Zderazská* pojímala západní krajinu města, tak že se dělila od druhé čili *Svatoštěpánské* čtvrti nynější Spálenou ulicí, a zahrnovala v sobě západní stranu Karlova náměstí i ulice vedoucí z něho k Vyšehradu. Čtvrt Svatoštěpánskou dělil od *Svatojindřišské* Koňský trh, tuto pak od *Svatopetrské* nynější hlavní ulice Poříčské čili Šillinkova. ³⁸⁾

Účastenství ve právech obce nazývalo se *právem měšťanským* (jus civile, purgerrecht). Kdo chtěl v Praze práva měšťanského nabyti, musil zaplatiti k městu 32 grošů a postaviti rukojmě za deset kop grošů Pražských, že chce zlé i dobré snášeti s městem za tři léta a za tři dni; také se musil vykázati listem o dobrém zachování od města, z kterého se do Prahy přistěhoval. Tyto pak výminky musil splniti v prvních čtyřech nedělích po svém příchodu do města. Kdo takto práva měšťanského řádně nabyl, požíval jistých výhod, jmenovitě té, že první rok svého přebývání byl osvobozen ode všech sbírek a jiných povinností městských. Kdo přebýval čtyry neděle v Praze, maje své ohniště, a nenabyl práva měšťanského tímto způsobem, byl sice tím samým považován za měšťana, ale osvobození takového na první rok nebyl účasten, nýbrž hned potahován k berním i k vojenské povinnosti s jinými měšťany; a chtěl-li se z města zase vystěhovati, musil napřed učiniti počet s městem, to jest zaplatiti jistou summu peněz k vynahrazení berní, které tím městu ušly ze statku jeho nemovitého i movitého. Také kdo vzal za ženu dceru měšťan

³⁸⁾ Rozdělení čtvrti Staroměstských jest podrobně provedeno v *Základním místopisu Pražského* dle knih berníčních od r. 1427 ve Příloze I. 26. Novoměstské rozdělení vysvětliti ne tak určitě z jednotlivých zmínek o sousedech z té neb oné čtvrti.

na rakouský nastoupil v panství české.⁴⁹⁾ Také u králů bývala města královská zastupována tak ukazuje příklad již při korunování krále (1. 50)

Za času krále Jana ponejprv měšťan Pražský z rodu Velflovičů, ač jen na krátký čas, dosáhl *podkomoří*, tak úřad tento nejvyšší, kterým práva svá nad městy, také v potomních časích zastával osobami stavu městského, a to, pokud měšťany Pražskými. Již za panování císaře Karla, v letech zůstával v úřadě tom Rús z Litic, po, ještě za času krále Jana (do r. 1356), přibližně 1362 co podkomoří měšťan Pražský Mikuláš, roku 1370 Michal Donatův, tehdejší rychtář Maloměstský Hana měšťan Pražský, to jest nejpodobněji Hana (1374), který krátce předtím byl rychtářem. Jeho nástupcem asi byl Mikuláš Jenteš (1377), rychtář Staroměstský. Za krále Václava následovníkem podkomořství Hanek probošt Lubuský (1381—1384), z Roztok (1384) a Pesík z Minic (1387), po nich Staroměstský Sigmund Huler, jenž zastával úřad podkomořství roku 1387 až do smrti své, když totiž dne 23. Června šel jest z rozkazu krále Václava. Po zajetí krále Václava roku 1394 spravoval některý čas jakysí rytíř Hereš; a opět bylo úřad přetrženo druhým zajetím královým r. 1402, Huler s ním byl držán ve Vídni. Po vybavení král podkomořství na čas, až se také Huler spravovati Mikulášem Augustinovým, též rodilým 1403. Po Hulerovi následoval duchovní, Konrad, arcibiskup Pražský (1405—1412), po něm Janek z Hodetína (1412—1414) a pán, Jan z Lest- (1417), po nich opět měšťan Pražský Jan Bechyně, který přebýl v tom úřadě krále Václava.

⁴⁹ str. 52.

⁵⁰ str. 518.

zvláštními, totiž podkomořím a hofrychtéřem. Osвобоzení toto neutrpělo žádné ujmy během toho času, než spíše dostalo se mu i částečného porozšíření. Tak udělil císař Karel Pražanům Staroměstským roku 1366, aby sobě směli jako obyvatelé stavu panského neb zemanského kupovati *statky zemské* na venkově, ježto se zapisovaly do desk zemských, hledě k tomu, že neměli dědin šosovních k městu samému příslušných jako jiná města královská ⁴⁰⁾ Král pak Václav IV propůjčil roku 1384 v příčině statků takových na venkově, aby o dědičných nápadech jich nesoudili úředníci zemští, nýbrž soud městský. ⁴¹⁾ Tím král propůjčil již o něco dříve (1381) rychtáři a konšelům Starého města Pražského *popravu* v kraji Pražském, to jest právo stíhati loupežníky a jiné zločince i mimo ohradu městskou a souditi nad nimi tak jako jiní popravci téhož kraje, totiž přednější páni, kterým totéž právo bylo propůjčeno. ⁴²⁾ *Krajem Pražským* rozuměl se toho času též kraj, který se jinak nazýval Kouřimským, položený na pravém břehu Vltavy, ku kterému náležela celá krajina s městy Brodem českým, Kolinem, Kouřimí, Benešovem a Vlašimí. Ač Praha nikterak pod úředníky krajskými nestála, bylo předce Staré město Pražské tak jako druhá města zde právě jmenovaná jedním ze stanovišť (*sessiones*), ve kterých se vybírala berně zemská v tom kraji, kdykoli sněmem byla svolena. Pražané pak potom měli také jisté účastenství v tom, že dle řádu tehdejší obvyklého bývalo v každém kraji králem jmenováno několik berníků ze stavu panského a k tomu jeden měšťan, tento pak spolu s písařem berničním téhož kraje byl vlastním chovatelem peněz od berníků sebraných, jakož i register berničních, maje za to ustanovené požitky. Menší město Pražské náleželo tímto samým způsobem ku *kraji Slanskému*, ve kterém krom něho byly stanovišti berničními Slaný, Velvary a Roudnice. ⁴³⁾

⁴⁰⁾ *Lib. vetust.* 28.

⁴¹⁾ *Lib. vetust.* 79.

⁴²⁾ *Tamže* 75.

⁴³⁾ Viz řád vybírání berně královské v pergamenové knize práv ze začátku 15. století v archivu městském fol. 78.

Vrební moc, kterou král vykonával nad Prahou jako nad jinými městy, zůstávala vždy v mezích oných, ve kterých chovala již v době předešlé od času prvního zavedení zvláštního stavu městského. Jevila se totiž předně co nejvyšší moc soudní nad soudy městskými, krom toho pak co vyšší soudní moc ve všech věcech, ve kterých moc obcí a úřadů jejich postačila. Král měl také znamenité důchody z měst, o kterých ovněž již při starší době jest pověděno. O záležitostech celého stavu městského se týkajících a o potřebách králových, kterých stav městský měl potažen býti ku pomoci, brával král radu s městy: což stávalo se na *sjezdech* buď *stavu městského* samého buď společně s *opaty klášterů* nebo posly jejich, poněvadž i kláštery staly ku komoře královské v podobném poměru jako města. Sjezdové tyto odbývali se obyčejně při sídle královském v Praze. Svolání stávalo se od krále neb rozkazu jeho prostředkem podkomořího, obyčejně s nařízením rychtářů, purkmistru a kouřelům jednobokaždého města, aby k tomu vypravili dva posly ze svého prostředka, opatřené svou mocí od obce.⁴⁴⁾ Nejobyčejnějším předmětem jednání těchto sjezdů bylo ustanovení berně, které král vyžadoval na stavu městském a duchovním.

Na sněmích zemských stav městský tehdaž ještě neměl žádného místa vedle stavů panského a zemanaského, poněvadž ze původu svého byl stavem v zemi cizím, který se také upravoval přímno zákony ze sněmu zemského vycházejícími. Nicméně míval buď sjezdy oněmi zvláštními, buď jiným způsobem vždy také jisté účastenství v důležitých věcech celé země se týkajících. Král Karel IV. mínil zejména Prahu a mínil ještě tři důležitá města v zemích koruny české, Horu, Vratislav a Budišín, vyznamenati vzložením na ně práva a povinnosti k jistému zabezpečení celosti jmění korunušho. Dle zřízení jeho řečeného *Majestas Carolina* měl každý král český při nástoupení v panství, buď před korunováním buď po korunování, když by ponejprvé vjížděl do měst těchto, uvítán býti

⁴⁴⁾ Palackého *Formelb.* II. 116 oc.

dávati práva před rychtářem městským a konšely.⁵⁶⁾ Přísedíci soudu byli *starší židovští*. v jichž rukou nacházela se vůbec správa obecní. Jim byl k ruce *školník*, zdá se asi podobným způsobem jako písař městský konšelům.⁵⁷⁾

Při založení Nového města císař Karel IV propustil také Židům svobodu, aby se tudíž směli osazovati, vyjma toliko Židy dotud na Starém městě v ulici židovské osazené. Ale svobody této nebylo od nich skutečně užito, leda snad že teprv za panování Karlova vystavili sobě několik domů při svém starodávném hřbitově čili zahradě židovské. Domy tyto jako i hřbitov sám byly dle výslovného svědectví ze začátku 15. století jménem „všech Židů jak tudíž ve městě tak i v celé zemi české obývajících“. ⁵⁸⁾ Sem dovážela se těla zemřelých jejich z celé země.

Základem práv Židů českých zůstávalo vždy privilegium krále Přemysla Otakara II dané roku 1254, které od oné doby stvrzeno bylo králem Janem a císařem Karlem (1356) a nověji vyloženo a rozšířeno králem Václavem IV roku 1393.⁵⁹⁾ Od krále tohoto obdrželi Židé také zvláštní potvrzení na hřbitov svůj na Novém městě a na domy k němu přistavené r. 1410.⁶⁰⁾

⁵⁶⁾ Wenceslaus quondam iudex Judaeorum připomíná se roku 1351 v knize Staroměstské fol. 28. Naproti tomu roku 1407 v knize soudní Novoměstské fol. 160: magister Lyppman (Žid) iudex.

⁵⁷⁾ Takový školník připomíná se ponejprv v pamětní knize Novoměstské r. 1403 fol. 59, též 1404 fol. 73; ouřední postavení jeho vysvitá však více teprv z pamětí 16. století.

⁵⁸⁾ Viz doklady k tomu v *Základech starého místopisu Pražského II. 70. Communitas Judaeorum*, jak se jmenuje okolo r. 1384 v Palackého *Formelb. II 148*, musí se bráti v témž smyslu o Židech Pražských i venkovských.

⁵⁹⁾ Listiny tyto se nacházejí v pergamenovém rukopise archivu městského, obsahujícím stará práva zemská i městská fol. 258 cc. a jsou vytištěna u Rösslera (*Altprager Stadtrecht* 177) a u Pelzla (*Wenzel IV Urkundb.*) 124.

⁶⁰⁾ Nachází se v pamětní knize Novoměstské při tom roce fol. G. 23. Stvrzení dává se „den Juden, vnsern camer knechten, in der alden stat zu Prage gesessen vnd allen andern Juden in vnserm konigreich zu Behem, die zu in in iren freithoff in der newen stat zu Prage gehoren“.

b) Konání spravedlivosti.

Jak od prvního vysazení měst Pražských, tak i v době panování císaře Karla IV a krále Václava IV bylo dvojí právo v Praze, dle kterého se konala spravedlivost na soudech městských, obojí původu cizího, německého, však rozdílné dle hlavních dvou směrů, ve kterých se právo vyvinulo během času v Němech samých, právo saské totiž čili *Magdeburské*, a právo běžné v jižní části Německa čili *švábské*, které se ve zvláštní způsobě své, jak do Čech přišlo, nazývalo *právem Pražským*. Právo Magdeburské panovalo již netoliko na Malé straně Pražské čili na Novém městě pod hradem Pražským, které byl založil král Přemysl Otakar II, nýbrž také v novějším městě Hradčanském. Právo Pražské mělo kolebku svou na Starém městě, a rozšířilo se odtud také na Nové město dle ustanovení krále Karla při založení jeho, aby těchž práv a obyčejů užívalo jako město Staré.

Při konci panování krále Jana bylo se jednalo o to, aby právo Pražské, které dotud spočívalo nejvíce na ústním podání a na starodavné zvyklosti soudců, uvedeno bylo v sepsání, čili vůbec aby nalezeno bylo právo psané, dle něhož by se napotom řídila všechna města královská v Čechách. Není pochyby, že mužové ze sousedstva Pražského, kterým práce ta byla uložena roku 1341, v ni skutečně se uvázali: neb a-poň ještě o dvě léta později (1343, mělo se vydání psaného práva posud na mysli¹⁾ Ano zachováno jest jisté sepsání o právech z toho času, o kterém z jistých příčin domnívati se můžeme, že snad ono jest dílem mužů oněch, kterým se pokoušeli o učinění za dost svému úkolu. Miníme nemecky psaná „práva města Pražského i také v království českém“ ve dvou rukopisích kapituly Pražské a kapituly Olomoucké zachována a ponejprv roku 1845 vydaná tiskem.²⁾ Tato kniha práv, na

¹⁾ Viz díl I. na str. 582.

²⁾ Totéž od doktora Röslera: *Das Altprager Stadtrecht* viz XXXVI a 101—163. Vydání toto jest učiněno dle rukopisu kapituly Pražské,

První kniha právního řádu obsahuje v devatenácti člancích
 právní řád konseilů Pražských, veskrze z let 1338, 1339
 a 1340, a poslednímu času před uzavřením, aby psané
 právo bylo vto. ani, emuho pak z pozdějšího času; z čehož
 je zřejmé, že jest to práce hned brzy po r. 1340 složená.
 První kapitola obsahuje práva, kterým zrovna tehdaž práce
 byla věnována.¹⁴⁾ Všechna ostatní obsah této právní knihy
 obsahují v rozličných starších zákonníků práva německého
 práva měst iec krajín, jakž z tak zvaného Zrcadla šváb-
 ského, i práva římského, i práva Magdeburského, ze Zra-

adumované při něm 1394. O rukopise Olomouckém dává zprávu
 Haskoň - *Verzeichniss Stadtrechte und Privilegien*. Wien. 1857.

První kapitola jest začátek právní knihy slovy: Hye hebt sich an
 die Rechte der Stadt Prag in des reyches czu Beheim; po právní
 kapitole následuje listina krále Václava IV o svobodách království
 Pražského roku 1348. Po ní pak na konci psáno jest: Explicunt
 iura civilia antiquae civitatis Pragensis.

Články 1—3, 15—18, 73—78, 93, 105, 138—141, 177. Články
 4—14, 16, 18, 138, 139, 140, 141, 177 jsou vzaty z nálezů konseilů
 Pražských z roku 1338 (viz u Rösslera str. 47—50), články
 15—18, 19 z nálezů roku 1339 (u Rösslera str. 53—55), články
 19—22 z nálezů roku 1340 (u Rössl. 55—56), konečně články 77.
 23—25 z nálezů téhož roku 1340 (u Rössl. 56—58).

První kapitola, v níž se nachází toto sepsání práv, obsahuje dále
 právní řád vypsané z nejstarší knihy Staroměstské (od roku
 1340) a z nálezů konseilů Pražských. V rukopise Olomouckém jest tato sbírka
 právních slov. Nunc subsequuntur nova jura ejusdem civitatis Pra-
 gensis per numerum antescryptum, kterýžto nadpis následuje hned po
 kapitole. Explicunt iura civilia oc. jak položeno výše v poznamenání
 14). Zdá se, že podporuje i to mínění naše, že právní kniha ona byla
 složená brzy po roce 1340, ježto nálezy pozdější nazývají se tu
 nova jura. Ale nemůžeme tomu přikládati váhy, ježto nadpis ten
 zřejmě a pravdě podobněji vzat jest ze samé knihy staré od roku
 1340. První kapitola následuje jest slovy: Incipit registrum jurium et
 privilegiorum ejusdem civitatis per numerum antescryptum; k čemuž hned bez-
 středně následuje. Nova statuta quaere in folio CCclxxi; rozumějí
 se za rok 1341 a. p. Viz o tom pojednání mé o knize
 Pražské Staroměstské Múzea 1844 str. 585. Také rukopis kapituly
 Pražské z roku 1340 začíná ale hned na prvním listě při desce, totiž:
 Incipit registrum jurium et privilegiorum civitatis Pragensis in isto libro conti-
 netur. První kapitola vzata jest z téhož zřídla.

dla saského a z jiných zříděl podobných.⁶⁵⁾ Celkem jeví se nám však práce tato co nedokonalá, neouplná ano ještě konečně nespořádaná. Nacházejí se v ní články některé nevy-psané, toliko začaté,⁶⁶⁾ jiné zase omylem dvakrát položené na místech od sebe vzdálených;⁶⁷⁾ o velmi mnohých věcech potřebných neobsahuje žádného ustanovení. Jest to patrně dílo, které nebylo přivedeno ku konci.

Jestli tedy i pravé domnění naše, že právní kniha obsažená v rukopisích dvou kapitul Pražské a Olomoucké sepsána jest od důverníků, jimž bylo roku 1341 uloženo sepsání práva pro Prahu a pro celé království, musíme předce dle povahy díla tohoto samého míti za to, že zákonného uznání nedošlo, že se z jakýchkoli příčin, o kterých zbytečné jest rozjímati, od vyvedení úmyslu tehdaž pojatého zase upustilo. Stvrzujeme pak se v tom docela, když v celém čase potomním nikdež nenacházíme žádné stopy, žeby se tohoto neb jakéhokoli jiného nově zhotoveného zákonníka bylo úředně užívalo v Praze. Shledávámeť naopak, že po roce 1341 jako předtím ustanovování práva na Starém městě Pražském dalo se jednotlivými nálezy konšelů, dle potřeby v dorozumění se staršími obecními a v pozdějších časech s velikou obcí, beze všeho ohledu na jakékoli v jedno sebrané psané právo. Nálezy takové zapisovaly se i dále jako předtím do staré knihy od roku 1310,

⁶⁵⁾ Ze 206 článků „práva města Pražského“ jest asi šest, kteří se buď celí buď s některou částí téměř doslovně srovnávají s články tak zvaných práv Otakarových (viz dílu I. str. 279 poznám. 90), totiž články 41 a tamějším 61, 59 a 54, 113 a 40, 153 a 44, 176 a 45, 181 a 57, 58 a 59. I asi také tolik jiných srovnává se s jinými články těchž práv dle obsahu; což samo jest příliš málo, abychom i tato práva Otakarova mohli pokládati mezi hlavnější prameny, z nichž skladatelé této právní knihy čerpali; nad to pak nevylučuje se možnost, že i v těch věcech buď oba tyto zákonníky čerpaly ze zřídla třetího, nebo že právní kniha z roku 1341 nečerpala z práv Otakarových zrovna bezprostředně. Může se i to uvést za důkaz, že tak zvaná práva Otakarova již ve 14. století v Praze byla buď málo známa buď docela neznáma, zákonné pak platnosti dokonce míti nemohla, nebo by se byla musila nové zákonodárné práci sloužiti za hlavní základ.

⁶⁶⁾ Viz články 114, 195.

⁶⁷⁾ Tak jsou totožného znění články 40 a 103, 8 a 142, 13 a 144.

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

části Zrcadla švábského,⁶⁶⁾ 4. Jana písaře Brněnského sbírku nálezhů čili rozsudků konšelů Brněnských okolo roku 1353 zhotovenou, ve formě dílem poněkud skrácené pod názvem *Cursus seu registrum civilium sententiarum*.⁶⁷⁾ Při čemž zvláště jest pozoru hodno, že řecený překlad Zrcadla švábského má nadpis: „Práva rozličných věcí a běhů města Pražského“, a rovněž také poznámkou závěrečnou nazývá se „právy města Pražského velikého“. Dle mého zdání nedá se pojmenování toto jinak vyložiti, nežli že se zrcadla švábského užívalo v Praze jakožto práva pomocného, a to již od tak dávna, že překladatel nebo opisovatel překladu do jazyka českého na začátku 15. století ani nevěděl, jakého původu bylo dílo překládané, nýbrž za domácí právo Pražské je pokládal. Dobře tedy jest míti za to, že se rychtaři a konšelé Staroměstští na soudech spravovali na předním místě sice obecnými nálezy svými vlastními a svých předchůdců, ale vedle toho také Zrcadlem švábským a druhými pomocmi obsaženými v knize právě zmíněné, jak se co lépe srovnávalo se starými právními podáními v Praze panujícími.⁶⁸⁾

⁶⁶⁾ Od článku 160 dle vydání Lassberkova až do konce.

⁶⁷⁾ Viz vydání této sbírky dle prvotního znění jejího v Rösslerových *Deutsche Rechtsdenkmäler aus Böhmen und Mähren* II. Band

⁶⁸⁾ Pergamenová kniha archivní městského zde mšněna počítající 266 listů in folio, jest psána celá jednou rukou a tedy proběhnutím času poměrně krátkého. Ruka jest na pohled z konce 14. neb ze začátku 15. století. Že však nemohla kniha býti sepsána před začátkem 15. století vypývá již z toho, že pana Ondřeje z Dubé právo zemské v ní obsažené bylo složeno teprv okolo roku 1400. K sepsání jí teprv po roce 1411 ukazuje ta okolnost, že doktor Jan, vrchní písař krále Václava IV. (protonotarius domini regis), který se uvádí na listě 254 v popise summy placených králi od klášterů a měst, byl v tom úřadě teprv od roku 1412, prvé ještě pak roku 1411 byl nejvyšším písařem Staroměstským ještě pak na pozdější čas, totiž teprv po roce 1413, ukazuje jmenování tamže pana Jindřicha Bechyňe z Lažan co heitmana Vratislavského, jehož známe v tom úřadě v letech 1415 až 1418, ježto v 1413 ještě byl heitmanem Vratislavským Janek z Chotěmic, kterýž se roku 1415 nazývá „někdy heitmanem Vratislavským“. S druhé strany jest naprosto nepodobné, žeby kniha pocházela teprv z času po válce náboženské a vůbec po smrti krále Václava IV. Jednak již die stáří ruky a přesnosti starého pravopisu a forem mluvnických, jednak že v ní není žádná paměť obsažena, která by se

Radda a obec Staroměstská zachovaly sobě tímto způsobem vždy velkou samosprávu ve věcech právních, tak že krom málokterých věcí ustanovených privilegii královskými vykonávaly moc nejen soudní, nýbrž i zákonodárnou. Moc tato pak vztahovala se netoliko na Staré město samo, nýbrž nepřímo v jisté míře také na mnoho jiných královských měst v Čechách, totiž na města, která se dle privilegii svých nebo dle zvyklosti spravovala právem Pražským, a od jichžto soudů proto šlo *odvolání* ku konšelům Starého města Pražského.

Mezi města taková náleželo také Nové město Pražské, a požívalo proto svézákonnosti ve věcech právních v míře mnohem skrovnější. I jeho konšelé a shromáždění obce veliké vydávali sice obecné nálezy v oboru práva; ale poněvadž od rozsudků Novoměstských bylo svobodno odvolati se k radě Staroměstské, musili se přitom držeti v mezích takových, aby se nevyšinuli z právních zásad na Starém městě platných, protože by sice nálezy jejich v nejvíce případnostech byly bývaly soudem odvolacím zvráceny. Dá se proto souditi, že i soud Novoměstský užíval asi týchž pomocných pramenů cizích k nalezení práva, které byly oblíbeny na Starém městě. Mimo to však byly právním zřídlem pro Novoměstské zrovna také rozsudky konšelů Staroměstských vydané v rozepřích, ve kterých se stalo k nim odvolání. Roku 1389 založena byla z té příčiny zvláštní kniha již na jiném místě zmíněná, do které se vedle vlastních nálezů radby a obce Novoměstské vkládaly všechny důležitější rozsudky Staroměstských ve věcech z Nového města k nim odvolaných, kteráž nazvána jest zlatou knihou nálezů (*liber sententiarum aureus*).⁷¹⁾

vztahovala k časům po roce 1419, ano že obsaženy jsou v ní věci, které aspoň po roce tomto a zvláště po skončení války náboženské a přijetí císaře Sigmunda do země roku 1436 pozbyly své důležitosti, jako na příklad právě onen popis summ králi povinných, ježto kláštery, které se někdy odváděly, tehdy s velkou částí byly buď rozpuštěny, buď jména jejich se nacházelo v jiných rukou, proč summa těch již aspoň v též době neodváděly.

Název *liber sententiarum aureus* až anno 1389 usque 1418 stojí psán na desce z venku; vnitř pak na té samé desce stojí psáno: Anno 1389. Scribitur et dicitur hic liber aureus.

V podobných mezích musila se držeti také svézákonnost konšelů a obce Menšího města Pražského, kteréž se spravovalo právem Magdeborským, ježto i od jeho soudů bylo dopuštěno odvolání jinam; máme však o tom ještě méně vědomosti z psaných pamětí onoho času. Jako na Starém městě Zrcadlo švábské, tak nepochybně bylo tu Zrcadlo saské jednou z nejdůležitějších pomocí při nalézání práva. Kniha pergamenová chována doposud v archivu městském, obsahující zákonník tento v řeči německé, psaný roku 1391, sloužila snad někdy ku potřebě té konšelům Malostranským.⁷²⁾

Poněvadž se dle vyložení tohoto při soudech městských nevyřizovalo vše dle psaných domácích nálezů čili zákonů, nýbrž mnoho dle pomocných práv cizích, aniž se ví kterých ve které případnosti, nelze nám ani v této době podati úplného obrazu o způsobu konání spravedlivosti ve městech Pražských; musíme přestat na pouhém zlomkovitém vypsání o tom dle jediného zcela bezpečného zřídla, totiž jen dle zachovaných domácích nálezů, a to tudyž hlavně dle práva platného na Starém městě Pražském, s připomenutím zvláštností, které byly na Novém městě, na Malé straně a na Hradčanech, pokud jsou jaké kusé paměti o nich.

O *moci otcovské* předně nacházíme z toho času jen jedno zákonné ustanovení platné na Starém městě, že totiž mladík ani dívka neměli bez vůle otce a matky zaslibovati se k manželství; žádný starší obecní čili „jmenovaný“ neměl býti při takových smlouvách svatebních, a rovněž i jiným námluvěm zakazovalo se to pod pokutou.⁷³⁾

Po smrti otce nastoupil v moc nad dětmi nezletilými *poručník* (tutor, vormund) neb obyčejněj dva, někdy i více poručníků. Právo jmenovati je náleželo předně otci samému v poslední vůli; nejmenoval-li však nikoho, měli konšelé právo poručníka dosaditi.⁷⁴⁾ Nebyli-li ani od nich dosazen,

⁷²⁾ Má podpis: Flinitus est liber iste anno domini Millesimo trecentesimo nonagesimo primo quarta feria in vigilia purificationis S. Mariae

⁷³⁾ Artikel die genanten angehoren *Lib. vetust. priv.* 180, u Rösslera 87.

⁷⁴⁾ Nález o tom r. 1497 v *lib. vetust. priv.* 212.

náleželo aspoň nejbližšímu příteli, který měl první právo k dědictví po sirotcích, ujmouti se jich v rozepřích právních.⁷⁵⁾ Poručníci měli na péči jak výživu a vychování sirotek,⁷⁶⁾ tak i správu jmění jejich. Měli-li sirotci statek nemovitý neb stálý plat, nesměli jeho poručníci prodati bez obzvláštního svolení konšelů.⁷⁷⁾ Pakli jej prodali a došel-li prodej právní platnosti v obyčejném k tomu ustanoveném čase, byli poručníci povinni časem svým státi za to sirotku, a neměli-li dosti jmění, aby mu učinili náhradu, měl kupec na nich se hojiti, statek pak musil navrátiti sirotkům, ač jestliže se hlásili ku právu svému v roce a v šesti nedělích od času, když došli let.⁷⁸⁾ Hotových peněz sirotek neměli poručníci obracet na provozování kupectví, než koupiti za ně buď statek buď plat.⁷⁹⁾ Přátelé zemřelého otce měli právo stěžovati u konšelů na poručníky pro zlé hospodaření.⁸⁰⁾

Konšelé byli *nejvyššími poručníky* (supremi tutores) nad všemi sirotky ve městě po králi, jemuž se vyhrazovala též zvláštní moc ochranná.⁸¹⁾ Z moci tohoto vyššího poručnictví plynulo samo právo dosazování poručníků a dohledu nad nimi, zejména vyžadováním od nich počtů ze správy statku sirotčího.⁸²⁾ Krom toho však ujímali se dílem konšelé sami sirotčího jmění v případnostech, když nebyl poručník jmenován nebožtíkem, tak totiž že peníze hotové vzali pod své opatrování a obraceli je až do právních let sirotek ku potřebám města, vyplácejíce jim z nich obyčejný tehdejší roční plat, po

⁷⁵⁾ Rössl. 81.

⁷⁶⁾ Quod dictos duos pueros debemus nutrire et educare, zavazují se Ješek a Albert pekaři co poručníci dětí Václava pekaře z Kamýka, tchána svého, listem psaným asi roku 1841 neb 1344.

⁷⁷⁾ 1373 Rössl. 64.

⁷⁸⁾ 1390 Rössl. 75. 76.

⁷⁹⁾ 1373 Rössl. 64.

⁸⁰⁾ 1350 Lab. vetust. priv. 60.

⁸¹⁾ Doklady viz v lib. vetust. priv. 212. k roku 1407, v Archivu českém IV. 347, 361 k letům 1406 a 1415. Nejvyššími poručníky po králi nazývají se konšelé (Novoměstští) tamže na str. 356 roku 1414.

⁸²⁾ Viz příklady v Archivu českém IV. 347 roku 1406 a IV. 361 r. 1415.

desíti kopách ze sta.⁸³⁾ Pro zlé hospodaření mohli konšelé poručnictví také odejmouti, a to i poručníku poslední vůlí jmenovanému.⁸⁴⁾

Poručnictví se končilo, když sirotek došel *právních let*. Nálezem roku 1350 ustanoveno bylo, že mužský dosahuje právního věku rokem osmnáctým, ženská rokem patnáctým.⁸⁵⁾ Byla-li pochybnost o stáří, měl sirotek proti poručníkovi dokázati svá právní léta svědectvím dvou neb tří blízkých přátel.⁸⁶⁾ Před časem mohl král *dáti léta* sirotku, což dle privilegia krále Václava IV od roku 1384 nemělo býti na ujmu právům přátel k dědictví.⁸⁷⁾ Došel-li z více siroteků jeden syn právních let, mohl žádati, aby jemu byla odevzdána správa jmění druhých bratrů neb sester, ač proti jistému zaručení.⁸⁸⁾

Jako nezletilí, neměli také *nerozumní* svobodného nakládání s jměním svým, nemohouce platně ničeho odciziti leč se svolením nejbližších přátel.⁸⁹⁾

Ženská vystoupila z moci otcovské neb poručnické také provdáním. Řádné námluvy měly se stávati v sezvání přátel ženicha i nevěsty neb jiných dobrých usedlých lidí, kterým se říkalo *svatební lidé* (heireczleut). Před nimi dali sobě snoubenci slib a vyjednalo se o *věno* neb i jiné výminky smlouvy svatební. Co dva ze svatebních lidí vysvědčili o věně během roku a due, to platilo. Vyjednalo-li se co jiného kromě véna, o tom platilo svědectví jejich jen do třikrát čtrnácti dní. Po této neb oné lhůtě musila se smlouva uvésti ve spis čili list nebo vložiti se do soudních kněh způsobem přitom obyčejným. V *manželství* bylo pravidlem, že muž vládl jměním svým i man-

⁸³⁾ Příklad v *lib. vetust. priv.* 110 roku 1411. Na Novém městě vedla se od roku 1398 zvláštní kniha o takovýchto penězích sirotčích, s nadpisem: Praesens liber pro debitis orphanorum est comparatus, quae si persolvi illo tempore non poterint, ut census super eisdem debitis talibus orphanis solverentur.

⁸⁴⁾ Příklad r. 1414 v *Archivu českém IV.* 355. 358.

⁸⁵⁾ *Lib. vetust. priv.* 60.

⁸⁶⁾ V knize Starom. od r. 1310 fol. 60, roku 1354.

⁸⁷⁾ *Lib. vetust. priv.* 79.

⁸⁸⁾ Nález roku 1373 u Rösslera 64.

⁸⁹⁾ Rössler 87.

zeičiným. Žena nesměla ničeho odciziti bez svolení muže, ani na kienotech neb šatech ani na jiných věcech, buď mnoho neb málo. Ie bylo-li o tom co vyminěno smluvou svatební.⁹⁷⁾ Vyslovně však bylo za právo, že nemovitý statek ženy nenáleží spolu muži, lečby mu jeho postoupila.⁹⁸⁾ Byli-li manželé zapsani v knihach co majetníci domu, rozumělo se, že muži a ženě každému náleží polovice.⁹⁹⁾ Věno, které muž slíbil ženě smluvou svatební, musil jí vyplatiti, i když manželství bylo rozvedeno.¹⁰⁰⁾

Znoci, kterou měl muž nad jméním svým i manželčíným nevymineným, nasledovalo, že půjčil-li kdo ženě, nebyl muž povinen platit dluhu toho ani ze svého ani z jejího jmění, a to vyslovně i byla-li žena kramářova, suknakraječova neb kásková žena, která každodenně sedala při prodeji na trhu. I když dluh vyminěného jmění byla povinna platiti, a neměla-li to, musil věřitel čekati, ažby po smrti muže vládla svým jménem.¹⁰¹⁾

Práva nad dílem náleží leta vládla sama svým jméním, a musila i tento své práva před soudem. Vstoupila-li pak znovu taková podruhé v manželství, mohly se na ní dluhy předchozího manželství pomělavati ještě rok a den; později zase toliko z jmění jejího vyminěného: jehož neměla-li, musil věřitel čekati, až by takého nabyla.¹⁰²⁾

Každý měšťan Pražský, který řádně přijal měšťanské právo, měl svobodou nariaditi, co se mělo po jeho smrti státi se statkem jeho. Ie konal-li řádně povinnosti své měšťanské, zeměna uváděti-li soubřív městské: neb jen tehdy drželo město právo nad posloum vůči jeho proti komukoli, kdožby se si c e

⁹⁷⁾ Nalez roku 1364 v knize Staroměstské od r. 1310 fol. 271.

⁹⁸⁾ Lib. recast. prae. 206 r. 1380.

⁹⁹⁾ Viz Archiv český IV. 358 r. 1414. Vysvitá to však vůbec z km. III městských o prodech domů.

¹⁰⁰⁾ Archiv český IV. 344 r. 1403.

¹⁰¹⁾ Rössler 70 r. 1390.

¹⁰²⁾ 1373 Rössl. 63. 1390 Rössl. 81. kdež dokládá se: Ab man vmb d. i selbe frawe unge aufhalten, die weil sie den man hat, das ist no nicht ausgetragen.

táhl k pozůstalému jmění.⁹⁶⁾ Svoboda ksaftování byla Staroměstským přirčena také, co se týkalo statků jejich mimo město ležících, předně privilegiem císaře Karla IV (1366), kterým se jim dopouštělo statků venkovských nabývatí, potom zřejmějšími slovy privilegiem krále Václava roku 1384.⁹⁷⁾

Aby poslední porřízení čili *poručenství* (gescheft, testamentum) mělo platnost, musilo od zdravého neb nemocného učiněno býti při dobrém rozumu a pokud mohl mluvit.⁹⁸⁾ Musilo pak se státi před dvěma neb více svědky (totpetleut), usedlými dobrými lidmi, a musil o něm učiněn býti list (ksaft-gescheftbrief) s pečetí poroučejícího a dvou konšelů, nebo rychtáře a dvou konšelů, nebo dvou konšelů a dvou přátel, kteří byli svědky při poručenství. Nebyl-li list sepsán za živobytí poroučejícího, mohl jej ustanovený poručník se svědky se všemi, kolik jich bylo, dáti sepsati do třikráte čtrnácti dní po úmrtí a předložiti dvěma konšelům ku přivěšení pečetí; po tom čase nemělo svědectví *ksaftovních lidí* žádné platnosti. Tak nařizoval nález konšelů a starších obecních vydany roku 1364.⁹⁹⁾ Později však zdá se, že se svědectví ksaftovních lidí vůbec nepřipouštělo, nýbrž žádalo se přítomnosti dvou konšelů samých s písařem při dělení ksaftu. Nálezem obce veliké roku 1380 dopouštělo se toliko, kdyby v čas moru jeden z konšelů přítomných zemřel před sepsáním listu, že svědectví druhého konšela a písaře má postačiti.¹⁰⁰⁾ Na Novém městě bylo za právo, pokud známo již roku 1394, že měli při posledním poručenství býti dva konšelé s rychtářem nebo písařem a měli

⁹⁶⁾ *Lib. vetust. priv.* 208 r 1381.

⁹⁷⁾ Wann eyu yder burger oder burgeryne der egenant stat zu Prage mag sein gute, uff dem lande oder in der stat gelegen varude vnd unvarude schicken vnd schaffen, wem oder wie er wil. *Lib. vetust. priv.* 79

⁹⁸⁾ Ksaft Frany Olbramovic roku 1413 byl uznán za neplatný, protože „Frana již pro nemohu smřednu mluvit nemohl“, Prokop z Rakovníka v jeho jméně rozkazyval „a Frany se dotazoval, jestli jeho slovo, a Frana nemoha mluvit jedno mikal“. *Archiv český IV* 354

⁹⁹⁾ V kříže Staroměstské od r 1310 fol 272

¹⁰⁰⁾ *Lib. vetust. priv.* 206

býti dle pravidla vyžádání k tomu od plné raddy; ¹⁾ však když by pro okolnosti času nemohlo to býti, aby konšelé byli přítomni, měli dle nálezů roku 1394 povolání býti aspoň dva přísežní sousedé (starší obecní?) blízcí, ²⁾ a mělo pak poručenství platiti. Také ustanoveno téhož roku, aby postačovala přítomnost dvou sousedů přísežných při kšaftu, když by pozůstalost byla menší než za 25 kop. ³⁾

Ze svobodného pořizování nebylo žádné jmění, movité ani nemovité, vymíněno. Což pak kdo poslední vůlí ustanoví, platilo také o jmění nabytém teprv po učinění poručenství, ze zásady, že se poručenství tvrdí teprv smrtí. ⁴⁾ Naproti tomu nemohl nikdo poroučeti o tom, čeho sám neměl. Dle toho neplatil odkaz něčeho, co odkazující sám teprv měl děditi po jiném. ⁵⁾ Manželka nesměla kšaftovati za živobytí muže, leč o věcech, s kterými měla i sice svobodné nakládání. ⁶⁾

V každém poručenství jmenovali se dle obyčeje konatelé jeho (executores, dispensatores testamenti, commissarii), to jest dva, tři neb i více mužů, jimž umírající svěřil vykonání všeho, co kšaftem nařizoval. ⁷⁾ Obyčejně byli zároveň poručníky pozůstalých sirotek, i nazývali se také *poručníky*, a měli i jinak podobné povinnosti a odpovídání jako poručníci. Prátelům nebožtíka příslušelo právo stížnosti proti nim, jestliže nekonali svědomitě svých povinností. ⁸⁾ Konatelé tito chovali také kšaft u sebe, kterýž dle nálezů obce Novoměstské z r. 1394 neměl jim od konšelů býti odjímán. ⁹⁾

Umřel-li někdo bez posledního pořízení, dostala se pozůstalost *nápadem* dědicům jeho zákonným. Pořádek nápadu byl,

¹⁾ Viz *Archiv český* IV. 354 r. 1413 a 368 r. 1417.

²⁾ Duo jurati vicini de vico. *Lib. sent. aur.* 1394 G. 1.

³⁾ *Tamže* A. 6.

⁴⁾ Nálež obce r. 1381 v *lib. vetust. priv.* 207.

⁵⁾ Nálež obce r. 1380 *tamže* 206.

⁶⁾ Kniha Staroměstská od r. 1310 fol. 271 r. 1364.

⁷⁾ Václav služebník kláštera Slovanského ustanovuje okolo roku 1400 pět poručníků čili konatelů toho poručenství. V rukop. archivu Třeboňského C. N. 5. fol. 53.

⁸⁾ Viz v knize Stm. od r. 1310 f. 60 r. 1350.

⁹⁾ *Lib. sent. aur.* A. 6.

že po rodičích předně dědili děti, synové i dcery rovným dílem: nebylo-li pak dětí, tehdy nejbližší přátelé po meči, mužského i ženského pohlaví bez rozdílu; když pak těch nebylo, rovněž nejbližší přátelé po přeslici.¹⁰⁾ Umřelo-li jedno z dětí oddělených, prvé než mělo právní léta, dědily druhé jeho podíl, jak oddělené tak neoddělené: toliko dcera provdaná a odbytá neměla přitom žádného práva, leč po úmrtí všech druhých dětí.¹¹⁾

Žena dostala dle staršího práva (1342)¹²⁾ po smrti muže jen věna svého, a umřely-li potom děti, nedělila po nich, nýbrž nejbližší přátelé jejich se strany otcovy. Roku však 1364 vršel o tom jiný nález konšeln s radou starších obecních. Předně že ma vdově připadnouti *ženský nábytek* (*frewlicher hausrat*), to jest šperky její (*gebende*), všecko její šatstvo i s truhlami, ve kterých je chovala, svatební prsten, nebyl-li prvé odcizen, a postel manželská, ať pak to vše bylo přineseno do domu od ní nebo nic, tak že o tom muž ani křástem jinak ustanoviti nemohl. Krom toho pak že jí náleží třetí díl všeho ostatního domácího náradí, jest-li toliko jedno dítě nebo dvě, a rovný díl jako každému dítěti, je-li dětí více. Pakli by dětí nebylo, aby dva díly připadly nejbližším přátelům manželovým po meči.¹³⁾ Roku 1373, za času sjednocení Starého s Novým městem Prazským, vydali konšelé spojeného většího města Prazského nález, kterým to, co tu bylo ustanoveno o domácím nábytku, vztazeno jest na pozůstalý statek vůbec, tak že jeho přírčen ženě buď třetí díl buď rovný díl s dětmi dle počtu jejich, s vyhrazením, že vždy tak zvaný ženský nábytek má byti její.¹⁴⁾ Po dětech dedila matka teprv, když nebylo žádných přátel po meči.¹⁵⁾

¹⁰⁾ Vyslovuje se to nejasněji v privilegii krále Václava roku 1364. *Lib. vetust. priv.* 79.

¹¹⁾ *Rozsl.* 63 r. 1373. Příklad dělení provdané dcery po úmrtí bratří a sester r. 1381 v *Lib. vetust. priv.* 207.

¹²⁾ V knize Starom od r. 1310 fol. 283.

¹³⁾ *Tauke* fol. 271.

¹⁴⁾ *Rozsl.* 63.

¹⁵⁾ *Lib. vetust. priv.* 206 r. 1380.

Nálezem z roku 1364 zde zmíněným bylo mezi jiným ustanoveno, kdyžby žena umřela bez poručení, že má jmění její vymíněné k svobodnému nakládání připadnouti muž. Ustanovení toto jest však zase zrušeno a z knihy městské vymazáno z nařízení konšelů a obce roku 1380;¹⁶⁾ přičemž se patrně zásadám, na kterých jinak spočíval řád nápadu.

Rozdělení dědictví mezi více nápadníků stávalo se předně narovnáním mezi nimi,¹⁷⁾ někdy losem (per sortem).¹⁸⁾ Když pak se srovnati nemohli, výrokem konšelů.

K nápadu měli právo jen zrození v manželství. Nemanželské dítě mohlo krom připadností ustanovených právem duchovním toliko od krále obdržeti právo manželské čili legitimací, což se však bezpochyby stávalo jen v řídkých případech.¹⁹⁾

Děditi nemohl také mnich; jiný duchovní však měl právo jako člověk světský.²⁰⁾ Odkazy i nápady dostávaly se ostatně dle práva toliko měšťanům čili těm, kteří trpí a městem, jak vytýká se v často připomenutých privilegiích císaře Karla IV (1366) a krále Václava IV (1384) i v nálezích obecních.²¹⁾ Z odkazů učiněných cizím neb osobám duchovním musilo se platiti k městu po kopé z desíti kop.²²⁾

¹⁶⁾ Domini consules et communitas jusserunt illud deleri anno domini Mcccclxxx in vigilia beati Matthaei apostoli et evangelistae. Tak přepsáno na kraji v knize městské od r. 1310, a místo to jest infekované.

¹⁷⁾ Příklad r. 1352 v knize Stm. od r. 1310 fol. 12.

¹⁸⁾ Viz knihu Staroměstskou od r. 1351 fol. 10 při roce 1353.

¹⁹⁾ Legitimování Doroty nemanželské dcery Háška písaře Staroměstského Karlem IV roku 1353 nachází se mezi znamenitými listinami v *lib. vetust. priv.* 9. Oprávnění zní: „quod hujusmodi non obstante defectu sis et esse debeas ac ab omnibus per consequens dicaris et habeari filia legitima, et quod omnes actus civiles et legitimos in iudicio extra exercere et ad quoslibet honores admitti debeas, possis et valeas ac etiam universa et singula bona seu hereditates quae a praedictis Haskone, genitore tuo, vel a consanguineis amicis suis aut aliis hominibus iusto titulo erogata tibi fuerint rite ac licite tenere et habere possis“.

²⁰⁾ Viz *Archiv český* IV. 360 r. 1415.

²¹⁾ 1373 *Römal* 68.

²²⁾ Dle nálezu r. 1380 v *lib. vetust.* 205.

O právních záležitostech mezi živými ustanovovaly nálezy konšelů a obce hlavně způsob, kterým měly smlouvy platně býti zavírány.

Prodeje domů, venkovských statků a jiných nemovitostí činaly se mezi stranami před svědky čili *lilkupnými lidmi* (Leukaftleut), při čemž dání *božího peníze* (goczphenig), ²³⁾ to jest závdavku, od kupujícího prodávajícímu bylo znamením uzavřené smlouvy. Kupující však tím ještě se nedostal v držení domu neb statku. Strany musily prvé smlouvy ohlásiti „mezi čtyřmi lavicemi“ na soudech zahájených čtyřikrát po sobě; až zapisovalo se do *knih soudních* čili do *desk městských*, jak se říkalo jmenovitě na Hradčanech; ²⁴⁾ a jestliže za rok a za den od prvního ohlášení nikdo právem smlouvě neodporoval, tehdy koupě nabyla právní platnosti. *Rokem a dnem* rozumělo se přitom jak i vůbec jeden rok a šest neděl. ²⁵⁾ Po uplynutí toho času dostal kupující na dům neb statek kupený list s městskou pečeti dle znění knihy městské, a od té chvíle nemohl jemu nikdo právně překážeti v držení. Listy starší, s kterými by se kdo potom hlásil k tomu domu neb statku, neměly již žádné platnosti. ²⁶⁾ Zřídka zachovávaly se i dle odevzdání domu knihami městskými také zvláštní obřady, které snad za starších časů hustěji bývaly v obyčeji, jakož ku př. praví se v knize Hradčanské roku 1365, kterak Martin podjahan, menší mansionář v kostele Pražském, před konšely prodal dům svůj Buzkovi sakristanovi a čtyřem bra-

²³⁾ Název ten dle se v *Archivu českém* IV. 341 roku 1401. Srovnej Rösslerovy *Stadtrechte von Brunn* pag. 128.

²⁴⁾ Na Starém městě známe zapisování takové od roku 1351, na Hradčanech od r. 1350 z nejstarších soudních knih (libri iudiciorum bannitorum), které se dotud zachovaly. Knihy Novoměstské zachovaly se teprv od roku 1377, Malostranské od r. 1403 byly však rovněž stejného původu, neb se v zachované Malostranské knize od roku 1403 mluví o knize starší: „prout in libro antiquo continetur“ (fol. 18.).

²⁵⁾ Dle nalezu r. 1370 v knize Stm. od r. 1310 fol. 273.

²⁶⁾ Viz o tom r. 1373 *Rossk.* 66, 67; 1391 v knize soudní Novoměstské fol. 198, r. 1399 *ib.* sent. aur. G. 2; r. 1401 tamže A. 27. G. 4, též v *Archivu českém* IV. 341 (r. 1401), 349 (r. 1411), 351 (r. 1413).

bylo roku 1397 ustanoveno, že se nemá dávatí vý-
větší než dle znění listu, kterým byl plat koupen; jestli-
pak v listu žádná summa nebyla položena, tehdy desíti
ná za kopu platu neb jak by se strany spolu srovnaly.³²⁾
Starém městě nebylo ještě roku 1373 jiného usnadnění,
že dle nálezů tehdejších učiněného, když kdo chtěl plat
na domě neb statku druhého prodati, držitel domu
statku měl přední právo koupě a mohl tudý platu se zba-
*) Teprv roku 1418 obdrželi Staroměstští privilegium od
Václava, kterým se jim propůjčovalo právo od Novo-
městských již skutečně užívané, aby totiž směli platy vykupo-
vatí kopami za jednu kopu, jak na domích ve městě
na statcích venkovských, z nichž by držitel trpěl s mě-
stem tím doložením, kdyžby majetník platu nechtěl vykou-
piti, aby povinný složil summu výkupnou z domů
městě u purkmistra a konšelů, ze statků pak venkovských
sedníků zemských.³⁴⁾

Platy na plat vydávaly se obyčejně s ustanovením, že
by měl list s *dobrou volí*, to jest, komu by byl od kupce

imperatorum, quod census de ipsorum domibus omni tempore
essent redimere et domos ipsorum liberare per solutionem pecu-
niam. Tak pravi se v *Actu consistorii* 1407 F. 4, což právě v tom
je důležité. Rovněž mluví o tom konšele Novoměstští v knize
městní r. 1414 C. 19: Cum in eadem civitate nostra a primave
in originali fundatione ipsius sit iudicium et consuetum, quod qui-
libet domum suam et ejus aream in eadem nostra civitate a censibus
temporalibus et perpetuis, videlicet unam sexagenam grossorum cen-
sum pro et cum decem szg gr. vel ut per quocumque pactatum seu
scriptum fuerit, parata pecunia libertate, deonerare, redimere et
liberare valeat, quando velit, censu tamen ultimi medii anni, liber-
tatem precedentis, cum capitali seu originali pecunia etc., qui
eam super domo habuerant, reponendo ac

*) *ant. aur. G. 2* Patrně na nálezu tomto opožívá, co se v pozna-
mání předchozím klade o výši výplaty, tak jako by to bylo platilo
od prvotního založení města.

*) *ant. aur. G. 2* Z roku 1380 zní nález v *Leb. vztat* pro 206: Item der
brief sei man sigeln mit der stat sigel, die in selber lauten,
da ein man der mag den czins mit X szg. ablosen; což však není
srovnatelné.

*) *ant. aur. G. 2* *Leb. vztat* pro 123.

platu postoupen, měl míti právo k vybírání platu jako jeho předchůdce.³⁵⁾

Plat vězel na domě neb na jiném svém předmětu, a nemohl tedy býti pohledáván na jiném jmění držitele, než jen na onom. Protož byl řád na Novém městě, ustanovený nálezem obecním roku 1403,³⁶⁾ kdyžby dům byl přetížen platy, tak že se ho držitel musil vzdáti pro nemožnost placení, aby byl prisouzen tomu, kdo měl nejnovější plat na něm; nechtěl-li by se v dům uvázati se závazkem k odvádění platů starších, aby list jeho na plat byl zrušen, a aby vyzván byl držitel platu nejnovějšího před ním, by se domu ujal, tím pak způsobem dále dle stáří platů. Přitom bylo však přátelům držitele domu vyhrazeno, chtěl-li kdo z nich nastoupiti na místo některého z těch, kteří se tím způsobem platu svého odřekli. Na Malé straně odevzdával se dům opuštěný pro nesnesitelnost platů všem, kteří na něm platy měli, aby jej prodali se slevením platů, jak nejlépe mohli.³⁷⁾

Týmž řádem jako prodeje domů a platů vkládaly se také smlouvy o služebnosti na domích neb také dluhy pojištěné na domích do knih soudních po řádném ohlášení na soudě.

³⁵⁾ Viz ku př. v *Archivu českém* IV. 349 r. 1412, neb 366 r. 1417.

³⁶⁾ *Lib. sent. aur. G. 5.*

³⁷⁾ Příklad v soudní knize Malostranské r. 1414 fol. 72. — Jinak snáť nález Staroměstský r. 1380 v *lib. vetust. priv.* 206: Item si unus vendit census super domo sua et plus erit ibi de censu, quam domus possit portare aut solvere, tunc pro residuo ad omnia alia ipsius bona est facienda iustitia, si habet; si vero non habet alia bona tunc in corpore detineatur. To však zda se, že se vztahovalo jen právě na toho, kdož sám na domě víc platu prodal, než dům mohl snést, ne na držitele domu, který již po předchůdcích jeho byl přetížen. V jiném nálezu Staroměstském roku 1407 v *lib. vetust. priv.* 313, kdež se mluví o přednosti sbírek městských z domů před platy na domích mluví se také o ujmnutí domu od toho, kdožby byl na platu svém skračen: Collectanei debent recipere collectas et nemini debent expectare, et ille, qui habet census, si appareat sibi, quod dampnificetur in censibus, ille intromittat se de domo; dle čehož zdá se, že byl v tom také podobný řád jako na Novém městě. Znamená se se pro plat na jedné nemovitosti nemělo sáhati na jinou majetnost tohož držitele, jest iasně vyslovena v nálezech Brněnských. Viz *Rösslerovy Stadtrechte von Brunn* str. 63 (článek 120).

Smlouvy jiného druhu zavíraly se bez prostřednictví soudů buď toliko oustně buď písemně, ač nebylo vložení jich do knih městských, totiž do knih pamětních, dle přání stran zamezeno. Druhy smluv, o kterých nacházíme paměti v Praze z toho času, jsou vůbec následující:

1. O *dluhy* buď za zboží, buď za půjčené peníze. Vydávaly se na ne *dlužní listy*.³⁸⁾ Zavázalo-li se více osob *společnou rukou* (mit gesampter hant. in solidum), musil každý státi za celý dluh, jestliže druzí neplatili.³⁹⁾ *Úroky* z půjčených peněz *bráti*, pokládalo se za lichvu a bylo zakázáno církevními zákony, pročez smlouva o úroky byla neplatná. Toliko Židům bylo to propuštěno, zejména privilegiem Otakarovým.⁴⁰⁾ K pojištění dluhu dávaly se *základy*, někdy s vyjednáváním, že neplatil-li dlužník v ustanovený čas, mohly se na jeho škodu zastaviti Židům, kdež pak již musil platiti ouroky.⁴¹⁾ I bez odevzdání základů mohlo se *bráti* u jiného na škodu dlužníka dle řadu ustanoveného o tom již v létech 1328, 1330 a 1332.⁴²⁾ Rovněž užívalo se k pojištění *rukojmi* a starodávného řadu *lešení* (obstagium, leistung, inleger), o čemž byly nálezy dva z r. 1330. Dlužník neb i rukojní musil totiž, když nezaplatil v ustanovený čas, odebrati se do přislytku poctivého souseda, kdež mu bylo ukázáno, a přebývati tu, nevycházeje ve dne ani v noci bez povolení věřitele, nejídaje také než dvakrát za den kromě postu, začez měl hospodář dáti sobě platiti tři groše denně, nic více, a nebyl jemu povinen čekati s platem déle nežli čtvrt roku.⁴³⁾

2. O *nájmy*, totiž bytů. Obyčejná umluva mezi hospodářem a nájemníkem bytu čili podruhem stávala se sice oustně

³⁸⁾ Příklad obojího druhu viz v rukopise archivu Třeboňského C. N. 2. pag. 36. 37. roku 1348.

³⁹⁾ Starší nález o tom z roku 1340 v knize Stm. od r. 1310 fol. 278, pozdější z roku 1390 u Řealera 81.

⁴⁰⁾ Viz tamže 185.

⁴¹⁾ Viz příklad v Monum. univ. Prag. Tom. I. 978

⁴²⁾ Viz v díle I. str. 274. Nálezy ty nacházejí se v knize Stm. od r. 1310 fol. 28. 34, příklady z let 1354, 1356 v soudní knize Staroměstské od r. 1351 fol. 14, 99, 104 a jinde.

⁴³⁾ V knize Stm. od r. 1310 fol. 34.

písemné smlouvy však nacházejí se i do knih pamětních vložené, když se stal nájem o celý dům neb největší část domu na určitý delší čas se zabráněním vypovědi.⁴⁴⁾ Pravidlo „vypovědi“ bylo na Novém městě ustanoveno úřadem konšelů a obce roku 1389, tak totiž, aby hospodář směl podruha vybrat kdy chtěje. Stalo-li se to bez viny podruhovy, měl hospodář zaplatiti toliko „zasedlou čáň“ (censum obsessum); provinil-li se však nějakou výtržností, mohl na něm hospodář žádat celý nájem, rozuměj za jednu ustanovenou lhůtu, naproti tomu měl-li podruh spravedlivou stížnost proti hospodáři, mohl se odstěhovati beze všeho zaplacení.⁴⁵⁾

3. O zjednané práce, jakož ku př. smlouvy se stavitelem obvyčejné toliko při stavbách kostelů, neb smlouvy o přepisování knih a t. p.⁴⁶⁾

Jednání soudní v právních přích bylo veskrze *oustřední*. Strany spolu se přičl *obsířaly* se k soudu *biřicem* čili *službou* neb *poslem městským* (*biidelus civitatis*).⁴⁷⁾ Soud byl buď *plný*, *sahájný* (*judicium plenum*, *bannitum*, *contestatum*), na kterém zasedala v určitý čas celá rada s rychtářem, buď *menší*, který se skládal z rychtáře a ze dvou konšelů, dle rozdílu mezi větším a menším přemi. Za *menší pře* pokládaly se, při kterých se jednalo toliko o 10 kop nebo pod 10 kopami. Zda se, že se konšelé střídali v menším tomto soudě po dvou každý týden.⁴⁸⁾ Přisedici soudu slyšeli žalobu a odpověď na ni i další řeči stran, kterých počet, jak se zda, nebyl přísně odměřen, nýbrž dopouštělo se jich dle potřeby. Soud dával přitom stranám *roky* ku přednesení svých důkazů neb zase ku přátelskému

⁴⁴⁾ Takové jsou příklady dva z roku 1418 v pamětní knize Staroměstské fol. 15, kdež se pronajímá jednou dům ucty na tři léta za 34 kop ročně, podruha dům u pavů s vyměněním jednoho pokoje též na tři léta za týl nájem.

⁴⁵⁾ *Lab. sent. out. tr. 1*. Nejstarší zmínka o nájmu bytu zachází se k roku 1351 v soudní knize Staroměstské fol. 42. *Franchinus Tancr.* *obtinuit ius super Nicolauum Carupach per 14 sexag. gr. per an. quot impedit eum in commodo suo, quod spoliatum Nicolauum convenit*.

⁴⁶⁾ Doklady podají se na všech místech.

⁴⁷⁾ Příklad v knize Mamontronské r. 1415 f. 92.

⁴⁸⁾ V knize *Sum.* od r. 1810 fol. 272 r. 1862.

omluvení, kteréž se často stávalo zvolenými rozsudci čili *obrmány*, někdy také *nadubrmánem*.⁴⁹⁾ Teprv pak když k omluvě nepřišlo, buď že některá strana ji zamítla neb narovnání se selocílilo, vypověděl se rozsudek čili *ortel*.⁵⁰⁾

Důkazy záležely v listech, svědcích a přísahách. *Listy*, aby stačily za důkaz, musily míti vlastnosti, jakých která věc vyžadovala, o čemž výše jest pověděno. Tolikéž platily knihy městské. *Svédectví* byla rozličná dle rozličnosti věcí, o kterých se mělo svědčiti. O věcech, které se staly před soudem, platilo plně svědectví konšelů, kteří byli toho roku; o čemž ustanovoval nález roku 1340, kdyby z dvanácti konšelů jeden umřel, že postačuje svědectví ostatních jedenácti.⁵¹⁾ Co se stalo při *knihách soudních* (*tabulae iudicii*, *des gerichtes tafe*), o tom mělo plnou moc vyznání rychtáře a jednoho konšela pod jich přísahou.⁵²⁾ O kšaftech, o smlouvách svatebních a o prodejích svědčili kšaftovní, svatební a litkupní lidé, jak již pověděno. Tito jak i svědkové o jiné smlouvy měli býti dle nálezu roku 1338 lidé usedlí ve 20 kopách na statku vlastním nemovitém, nepočítajíc do toho platů, kterými by statek byl zatížen.⁵³⁾ Nález tento byl však učiněn jen „na rok nebo pokud by se nic lepšího nenašlo“, i byl skutečně později změněn, neznámo ve kterém roce, ježto dle pravidel sousedů přísahných čili jmenovaných (*genante*) neměl nikdo nikoho nařizovati na soudě jinými svědky než „jmenovanými“.⁵⁴⁾ Ku platnému nálezu o dluh neb jinou věc pod 25 kopami grošů bylo potřeba svědectví dvou jmenovaných, kterých osoby musil ten, kdo se na ně odvolával, hned určitě oznámiti. Vysvědčení

⁴⁹⁾ Příklad v *Archivu českém* IV. 363 r. 1415.

⁵⁰⁾ Nálezy o běhu soudním nezachovaly se; něco málo nachází se o tom v rádu konšelském (viz Řřast. 88.), něco pak více světla dávají soudní výroky Novoměstské v *liber sententiarum aureus*, vytištěné a část v *Archivu českém*, ku př. IV. 341. 344 a jiné.

⁵¹⁾ V knize *Stm* od r. 1310 fol. 297.

⁵²⁾ Nález r. 1330 tamže fol. 34.

⁵³⁾ Tamže 275.

⁵⁴⁾ *Lib. vetust. priv.* 180.

jejich stalo se pak před soudem k vyzvání od rychtáře s odvoláním jmenovaných na jich přísahu.

Rozdílné od svědectví o smlouvách bylo však svědectví o jiných skutečích. K oněm musili se povolati jmenovaní neb konšelé, jak ku platnosti které smlouvy bylo předepsáno. K jiným skutkům, často nahodilým, nemohlo se toho žádati; protož dopouštělo se tu také svědectví jiných lidí, netoliko zvláště k tomu povolaných.⁵⁵⁾

Vedl-li žalobník svědky, žalovaný pak rovněž svědky se bránil, dávala se větší víra svědkům žalovaného, což také tehdy platilo, když proti dvěma jmenovaným, vedeným od žalobníka, žalovaný vedl rovněž dva jmenované.⁵⁶⁾

Každé svědectví musilo se vydati osobně před soudem, listovně odjinud je zaslati, nemělo platnosti; tomu se říkalo, že se přes pole nemůže svědčiti.⁵⁷⁾

Svědectví stvrzovalo se *přísahou*. Přísaha stran samých dopouštěla se však ve právních rozepřích jen zřídka kdy. Hlavně mohl jí uziti dlužník proti věřiteli k zamítnutí dluhu, neměl-li věřitel svědků na důkaz.⁵⁸⁾ Přísaha vykonávala se u kříže.⁵⁹⁾ Žid musil, týkalo-li se větších věcí, položití prsty na starý zákon (rodal); v menších věcech pod 50 kopami vykonal přísahu před školou židovskou u dverí.⁶⁰⁾

K jednání před soudem i před radlou mohly strany užiti pomoci *řečníků* (prolocutores, fursprechen), to jest lidí znalých ve právě, kteří k zastupování takovému nepochybně musili

⁵⁵⁾ O tom není sice nálezů žádných, ale ukazují to příklady, jmenovitě zase z knihy *liber sententiarum aureus* v Archivu českém

⁵⁶⁾ Viz r. 1373 u Rösslera 69 a v pravidlech o jmenovaných tamže 86. Na odpor tomu stojí nález tamže pag. 81. Vnd ez wone mit einander krigen oder traydingen vnd der elager furt ezeugen, und der antwort furt auch seine ezeugen . . so sol man des elagers ezeugen neme vnd des antwurters ezeugen vorwerffen

⁵⁷⁾ Viz *Archiv český* IV 367 r. 1417

⁵⁸⁾ Viz u Rösslera str. 63 k roku 1373, kdež jest řeč o přísaze poručníka na místě sirotka v takové případnosti. Srovnává se s právy Otakarovými v článku 38

⁵⁹⁾ Viz nález r. 1330 v knize *Stm* od r. 1330 t. 34

⁶⁰⁾ Ide privilegia Otakarova článku 19

míti zmocnění od konšelů a spravovati se přitom jistým řádem, který jim byl uložen. Známo jest nám toliko nařízení konšelů Staroměstských o platech jejich roku 1355, dle něhož, jednalo-li se o dluh desíti kop neb více, měli bráti dva groše, pod 10 kopami groš, pod jednou kopou šest haléřů, od jiných pak žalob neb ohlášek na soudě po groši. Na přestoupení tohoto vysazení byla pokuta desíti kop grošů k městu neb vypovědění z města na dvě léta.⁶¹⁾ Krom oprávněných řečníků nesměl nikdo jiného zastupovati na soudě než svého přítele neb náchlebníka.⁶²⁾

Od rozsudků konšelů Staroměstských nebylo jiného odvolání než ku králi samému; bylo pak značně obmezeno nálezem konšelů a starších obecních roku 1356, dle něhož, kdo se odvolal ku králi, musil zaplatiti konšelům deset kop, a musil přinéstí rozsudek králův ve 14 dnech, byl-li král v zemi, neb ve třikrát čtrnácti dnech, byl-li ven ze země, sice přišel o právo své.⁶³⁾ Ku konšelům Staroměstským samým naproti tomu šlo, jak již pověděno, odvolání ze mnohých jiných měst království českého, a mezi nimi zejména také od konšelů Novoměstských. Zakládalo se to nejprvé na obyčeji vůbec rozšířeném, dle kterého z menších měst bývalo odvolání do větších týmž právem se řídících, často i za hranice země. Z měst českých, která měla právo Magdeburské, stávalo se odvolání druhdy až do Magdeburka samého, z měst, jejichž právo pocházelo z práva jihoněmeckého, často do Norimberka. Odvolávání toto za hranice jest však zakázáno nařízením krále Václava vydaným roku 1381 při dosazení Sigmunda Hulera za podkomořího, dle něhož napotom ti, kdož by se chtěli odvolati ku právu Magdeburskému, měli odvolání takové učiniti v Litoměřicích a ne jinde; kdož pak by se chtěl odvolati ku

⁶¹⁾ Viz v knize Stm. od r. 1310 fol. 276.

⁶²⁾ Dle nálezu z r. 1335 v knize Stm. od r. 1310 t. 46.

⁶³⁾ Tamže f. 277 — Příklad odvolání ku králi zmíněn jest roku 1353 v soudní knize Staroměstské fol. 74: „Ab ipsa antem sententia praedicti Nicolai Wilkna et uxor sua Dorothea ad dominum Karolum regem appellaverunt.“

práva Normberskému, měl to učiniti ve městě Pražském, „kdež se dle toho práva soudí“, rozuměj na Starém městě Pražském.⁶⁴⁾ Kdo by však chtěl se odvolati k osobě krále namého, tomu to dle obojího řečeného práva mělo býti volno⁶⁵⁾

Nařízením tímto bylo netoliko Nové město Pražské určitéji než předtím odkázáno s odvoláním na radu Starého města, nybrž i Malá strana na radu Litoměřickou.⁶⁶⁾ Shledáváme pak z potomních pamětí skutečně, že se z Menšího města Pražského činilo odvolání do Litoměřic;⁶⁷⁾ což nepřekáželo staršímu již odvoláváníi neboli práva tážání z Košíř, z Jinonic a z Butovic zase u rady Malostranské;⁶⁸⁾ ano shledáváme později ještě (1395), že také konšelé Hradčanskí brá-

⁶⁴⁾ „A simili etiam is, qui ad ius Nurembergense appellare voluerit, ad civitatem nostram Pragensem, ubi talia iura redduntur, appellare debet.“ Viz Palackého *Formelbucher II.* 136 — Počet měst, u kterých se z toho času ví určité, že z nich šlo odvolání do Prahy jest pohledu velmi skrovný. Krom Nového města máme výslovně svědectví o odvolávání jen z Rokycan (1406. *Dipl. regis Georgii* 805) a z Běchovic 1405 v knize Štm. od r. 1310 f. 135) Mimo to jest známo o Doksačích (1264, viz dle 1 277), u Bernuě (1350. *Přelozka Karla IV.* 134 a o vsi Vladislavcích 1352 *orig. archiv. capit. Prag.*), že se spravovaly právem Pražským, z čehož se dá souditi, že měly iž odvolání ku konšelům Staroměstským. Skutečně však u náslo měst takových býti mnoho již ve 14. století, později se počet jich ještě více rozmnožil

⁶⁵⁾ Verum si aliquis ad audientiam nostram personalem appellare decreverit, in faciendi hoc ipsum in utroque iurium praedictorum habebit liberam facultatem. Tamže

⁶⁶⁾ Že se Novoměstští odvolávali již za císaře Karla IV ku konšelům Staroměstským, vychází na jevo z listiny krále Václava IV r. 1409, kterou přikazuje Novoměstským, aby odvoláním do Starého města nepřekáželi, „quotiam multis acerbum arbitramur, nostris temporibus praedecessorum statuta decrescere. Nam nichil studiosius servari cupimus, quam nostrarum veterum ordinata, et quod ab antiquis laudabile semper est habitum aut nobis potius grata suscipiat incrementa.“ *Lab. vetust. prae* 99 Nepochybně rozumělo se při zavedení práva Starého města Pražského na Nové město hned při založení jeho tím smyslem, že má také odvolání jíti do Starého města, jako a jiných měst tímž právem se spravujících.

⁶⁷⁾ Viz kniha soudní Malostranskou k roku 1408 fol. 36.

⁶⁸⁾ Viz dle 1 str. 277 v pozn. 87 Dle listiny od r. 1358 v archivu Strahovském fol. 8 měla také ves Unjezd u Hrabce právo Menšího

vali naučení o právu od Malostranských; z čehož se dá souditi, že k těmto šlo také odvolání odtamtud.^{6v)}

Jako odvolání ze Starého města ku králi, tak mělo také odvolání z jiných měst ku konšelům Staroměstským své jisté meze co do času, tak že nevyšlo-li rozhodnutí odvolacího soudu do jisté lhůty, měl průchod rozsudek první stolice bez dalšího odporu.^{7a)}

Odvolání ku králi, vymíněnému všem městům nařízením krále Václava roku 1351. rozumělo se tak, že i od rozsudku obyčejného soudu odvolacího, tedy od konšelů Staroměstských neb Litoměřických, dopuštěno bylo odvolati se ku králi, ale také pomínutím soudů oněch, byť snad toliko výjimkou.^{7b)} Král poroučel pře k němu samému odvolané obyčejně svému podkomořímu a hofrychtéři měst královských, jen zřídka kdy jiným vyšším úředníkům svým; od nichž, jak se zdá, stávalo se rozhodnutí obyčejné tím způsobem, že slyševše i strany i radu městskou, od které byl rozsudek vyšel, v sezení konšelů samých učinili výrok ve jménu krále.^{7c)} Chtěli-li kon-

města Pražského; „in suo iudicio iuribus minoris civitatis Pragensis perfiri debet.“

^{6v)} Viz soudní knihu Hradčanskou z toho času f. 24.

^{7a)} Při rozsudku Novoměstském v *lib. sent. aur.* z roku 1412 (v Archivu českém IV. 349), od něhož byla se strana odvolala do Starého města, jest připsán závěrek „A poněvadž ten ortel psán a do Starého města poslán a v šesti nedělích zase nevyšel tehdy my konšelé sarchupausi toho ortele mozně potvrzujem, neb jest přese všeobny pravnie časy zdržán.“

^{7b)} Příklad prvního způsobu nachází se z Nového města roku 1414 v *lib. sent. aur.* C. 30, příklad druhého způsobu r. 1408 v pamětní knize Novoměstské z toho času fol. 170.

^{7c)} V případnosti na posledním místě v předebrázejícím poznamenaní zmíněné odvolal se Sigmund syn někdy Prokopa hofrychtěte od rozsudku konšelů Novoměstských ku králi. O tom praví pamětní kniha: Quam appellationem non virtute iuris, sed respectu potentiae nos admittere oportebat ad quae diffinienda nobilis dominus Laczco de Cravar, magister curiae praedictae, per Serenitatem regis datus est cum plena auctoritate. Qui nostris diligentibus pulsatus est rogationibus, ut iuris intuitu ac antiquae bonae consuetudinis nostrae sententiae suae edictum non proferret alias nec in loco alio nisi in nostro praetorio coram consiliis tunc praesidentibus civitatis nostrae. Quae

šelé odvolání ku králi předejíti, mohli také sami napřed vznésti věc na krále.⁷³⁾ Na Malé straně býval každoročně při sázení nových konšelů a někdy také mimo to držán sou- zahájený v přítomnosti podkomořího a hofrychtéře neb něk- rého z nich s písaři jejich, na kterém se soudilo s jich vlas- ním přihlížením, čímž se nepochybně mnoho odvolání př- dešlo. Soud ten nazýval se *zahájeným soudem podkomořího ve jménu králově* neb i *soudem královým*.⁷⁴⁾

petita nostra ipse dominus Laczco utpote rationabilia suscipiens favorabiliter annuens, praetorium nostrum personaliter visitans, auctoritate domini regis plenarie habita et consensu, edixit et pronuntiavit oc. (Schválil nález konšelů.) — Jiný zajímavý příklad vypravuje soudní kniha Malostranská r. 1417 fol. 91: Sabbato die post ascensionem domini proximo in pleno et contestato iudicio dominus Johannes de Lestkow, protunc regni Boemiae subcamerarius, sententias per juratos consules hujus civitatis contra Dipoldum de Colonia pro parte juris quondam dominae Annae occasione bonorum in Brudisko latas . . ac etiam per scabinos et consules civitatis Lithmierzicensis pro parte dictae Annae confirmatas et ratificatas, prius auditas et eas plenum rigorem habere cognoscens, ac ulterius cum Serenissimi domini regis . . consiliariis consultus super eodem unitus, praefatas sententias regia auctoritate pariter et propria confirmavit effectualiter et roboravit, et prudentes viros Jacobum iudicem protunc hujus civitatis et Sigismundum Pertoldi de disbrigatione dictorum bonorum coram iudicio, prout optabant, cum consulibus protunc ibidem eidem iudicio praesidentibus sententialiter liberos dimisit et solutos. Circa quam praenominati domini subcamerarii praedictarum sententiarum confirmationem et pronuntiationem nobiles domini Vilhelmus de Hazenburg, domini regis consiliarius, dominus Henricus de Elsterberg et Bawarus de Samburg (sic), sui in eodem iudicio assessores, et in testimonium evidens personaliter praesiderunt.

⁷³⁾ Tak stalo se roku 1402 v při mezi mistry a studenty uárodu českého a knězem Jakubem z Kaplic i soudruhy jeho o dům u černé růže na příkopě, kdež starší radda tážána jsouc od konšelů Novoměstských o stavu věci, pravila: „quod ipsi illam causam diffinire et terminare noluerunt ob reverentiam literarum tam papalium quam regalium, sed ipsam causam ad audientiam domini regis tamquam ad altius jus remiserunt“; dle čehož potom i nová radda se zachovala. Viz lib. sent. aur. B. 3.

⁷⁴⁾ Viz v soudní knize Malostranské od r. 1403 zvláště na stránkách 24, 50, 68, 77, 94.

Po rozsudku následovalo dopomožení čili *vedení práva*. Byla-li pře o jmění věci movité neb nemovité a obdržel-li žalobník za právo, věc se mu odevzdala, nebo uveden jest držení statku, jehož se týkalo. Jednalo-li se o dluh, a dlužník odsouzený nezaplatil, tehdy se sáhlo nejprvé na movité věci jeho. Po zabavení jich rychtářem neb podrychtářím⁷⁰⁾ musily se třikrát ohlásiti v soudech zahájených, aby se zvědělo, měl-li snad kdo jiný lepší právo k nim; potom musil jich věřitel dlužníkovi podati před dvěma konšely nebo před dvěma přísežnými lidmi (*genante*) nebo v raddě; a nevyplatil-li jim sobě dlužník ihned, směl je věřitel prodati s týmž ovědoměním a ze strženého sobě dluh zaplatiti. Byly-li to však věci k jídlu, ty se prodaly ve třech dnech po zabavení s týmž ovědoměním. Po přiřčení věcí ku prodeji nemohl jich věřitel býti zbaven, i když se k nim táhl někdo starším dlužním listem ukazoval lepší právo.⁷¹⁾

Jestliže nestačilo jmění movité, dopomáhalo se dluhu nejprv na domě neb na jiném nemovitém statku dlužníkově. Přitom činil se rozdíl, byl-li to dluh v hotových penězích, to jest dluh pocházející z *půjčky*, neboli jiného původu, tak zvaný *dluh prostý* (*slechte schuld*). V první případnosti musil věřitel dům neb statek, ku kterému jemu bylo ukázáno, ohlásiti na třech soudech zahájených. Potom byl v dům uveden, musil však jej zase jako při věci movité nabídnouti dlužníku před dvěma konšely neb lidmi přísežnými nebo před raddou, chtěl-li by jej sobě vyplatiti; nevyplatil-li, tehdy mohl věřitel dům prodati. Byl-li komu dům přiřčen pro prostý dluh, tehdy musil jej věřitel též ohlásiti na třech soudech zahájených, ale potom ještě musil vyčkati rok a den, než mohl v dům býti uveden.⁷²⁾ Uvedení v dům čili *zvod na dům* stával se jakýmsi obřadem, při kterém tuším byl hřeb zaražen do dveří domovních; neb se aspoň v soudní knize Staroměstské od

⁷⁰⁾ Viz příklad v *Archivu českém* IV, 366 roku 1416.

⁷¹⁾ Nález r. 1378 u Rösslera 69.

⁷²⁾ O tom celém způsobu jednání viz nález r. 1390 u Rösslera 74, též r. 1407 v *lib. estat. priv.* 211.

roku 1351 vždy mluví o zvedení na dům *hřechem* (per claviculum, per clavum). ⁷⁸⁾

Neměl-li dlužník čím platiti aniž měl statku, na který by věřitel jeho mohl býti zveden, tehdy se vedlo právo k jeho tělu, tak totiž, že jest tomu, komu byl dlužen, odevzdán za ruku, aby jej držel v zajetí. Měl pak jej držeti ne v zimě, ne v teple; nesměl naň vložiti pout ani jiné vazby, a měl jej chovati toliko o chlebě a o vodě, leč chtěl-li mu z milosti dáti více neb dovoliti, aby mu dali přátelé jeho. Také mohl jej věziti, jak dlouho chtěl; umřel-li mu v zajetí, neměl z toho žádného odpovídání; utekl-li pak dlužník ze zajetí, měl býti psán pod nejvyšším právem. Žid. byl-li mu kdo vydán pro dluh, nesměl jeho toliko chovati u sebe, než u poctivého křesťana týmž řádem. Zvláštní nález konšelfů a obce Staroměstské roku 1407 směřoval k zabránění toho, aby dlužník tak zvanými listy nápomocnými (*hulfebriefer*), to jest dlužními listy vydanými na oko osobám s ním srozuměným, nebyl sprošťován zajetí pro dluh, takovým způsobem totiž, že jaloví věřitelé jeho vymohli sobě, aby jej směli zavřít, ale skutečně jeho nezavřeli. V takovéto případnosti měli hned praví věřitelové nastoupiti v právo od jalových vymožené. ⁷⁹⁾

Na Novém městě byl řád o zavření dlužníka poněkud jiný. Nebyl chován od věřitele samého v jeho bytu, nýbrž v obecné šatlavě, nejprve v hořejší jizbě osm dní, potom, jestli se v tom čase s věřitelem nesrovnal, v těžším vězení dole v šatlavě opět osm dní neb déle, jak se vidělo radě městské. Přitom měl míti k vychování svému denně za haléř

⁷⁸⁾ Zápisy o takových zvodech jsou v řečené knize fol. 28 nadešly : Hic continetur, quando aliquis introducitur in domum pro debiti, vel domus vel hereditas alicui per claviculum praesentatur. V jedné případnosti toho druhu r. 1353 fol. 32 praví se: Item Nicolao Grunwaldt est domus appropriata Nycolai Waczingeri per clavum, ita quod debet sibi exire de domo infra III dies. Tamže: Item Ulae Neglim est domus appropriata et assignata, videlicet domus Petri Strnad de Eylow pro 120 szg. . . cum qua domo debet habere potestatem vendendi pro suo beneplacito voluntatis.

⁷⁹⁾ Nálezy o tom r. 1338 v knize Stm. od r. 1310 fol. 275, 1359 tamže 277 a r. 1407 v lib. vetust. priv. 211.

chleba a džbán vody. Když pak věřitele dokonce nespokojil, měli jej konšelé dle uznání svého vypověditi z města. Nikdy však neměl tím dluhu svého býti sprostěn, nýbrž měl vždy přidržeti býti k placení, jakby nabyl mohovitosti.⁸⁰⁾

Umřel-li dlužník neb utekl-li z města a nezaplatil-li dluhu svých, tehdy zabavilo se všecko jeho jmění movité i nemovité k zaplacení věřitelů, pokud stačilo. Odběhlému dala se jistá lhůta, do které se měl vrátiti. Nevrátil-li se, mělo to za následek, že se uznaly dluhy nejen tech, kteří měli na ně řádné listy, nýbrž i, kteří nároky své stvrdili přísahou. V jedné i druhé případnosti platilo za pravidlo, že mělo každému býti dáno dle poměru, kolik se dostalo na každou hrivnu, však s rozdílem mezi měšťany a hostmi. Napřed totiž zaplatily se dluhy měšťanů, pokud stačilo zabavené jmění dlužníkovy, a teprv co zbylo, rozdělilo se mezi hosti dle hrivny, při čemž toliko, kdo z nich měli dlužní listy, přišli k vyplacení před ostatními. Nestáčí-li jmění zemřelého neb odběhlého ani na zaplacení dluhů měšťanům, a měla-li žena dlužníkovy klenoty, šatstvo neb jinou mohovitost, musila z toho ze všeho trpěti s mužem, tak že se jí mělo nechat jen jednoho pláště, jedné sukně, jednoho závoje, coby věřitelé sami vybrali, a peřin, na kterých každodenně ležávala.⁸¹⁾

Zvláštní překážkou vedení práva byly tak zvané *srohodné listy* (*Freibriefe*), kterých se někdy jednotliví měšťané doprosovali od krále totiž zákazy, aby se na nich a na statech jejich nedopomáhala práva pro dluhy, které za nimi měli buď jiní měšťané buď hosté. Konšelé Staroměstští s celou obcí, vyzvěv škodlivost toho a narčení města jak doma tak v cizích zemích, jakoby nechteli konati spravedlivosti, vynesli nález proti tomu roku 1389, kterým ty, ježtoby sobě takových listů od krále neb od jiné mocné osoby vyžádali, prohlásili za nevěrné a bezectné a za zbavené práv dobrých lidí.⁸²⁾

⁸⁰⁾ *Tab. sent. aur.* G 4.

⁸¹⁾ Nálezy o tom roku 1360 v knize Stm. od r. 1310 fol. 61, r. 1380 v *lib. retust. prio* fol. 30, a r. 1390 u Rösslera 81.

Reissler 71.

Průběh. Dějepis Prahy. Díl II. Vyd. 2.

S rozdílem od doby starší obsahují nálezy konšelů a obce Staroměstské za času panování císaře Karla IV a Václava I jen málo ustanovení týkajících se práva trestního. Musilo se konání spravedlivosti v tom oboru díti větším dílem jen dle starého zvyku a dle cizích práv pomocných. Předmětem domácího zákonodárství městského byly, pokud známo, hlavně jen ony zločiny hrubé proti životu a bezpečnosti osoby vůbec pocházející ze surové svárivé povahy tehdejších lidí, o jejichž zamezení vynasnažovali se představení města tolik již za časů předešlého.

K nim vztahoval se jmenovitě zákon vydaný roku 1347, kterým se ustanovovaly těžší pokuty na zločiny tohoto druhu, když by kdo spácháním jich zrušil *příměří* zavřené prvé mezi ním a jeho protivníkem. Když by totiž někdo za takového *příměří* druhého zabil nebo ochromil usečením ruky neb nohy, neb vyražením oka, neb jej zranil, tak žeby mu učinil otevřenou ránu (*vulnus apertum, offene wunde*), nebo kdyby mu dal políček čili udeřil jej v hrdlo; za každý takový skutek, když by při něm byl postižen, aby zbaven byl hrdla. Pakli by utekl, měl býti psán, a měli rukojmí jeho, kteří totiž ručili za zachování pokoje, platiti za hlavu 50 kop grošů, za ruku, za nohu neb za oko 20 kop, za otevřenou ránu 5 kop, za políček tolikéž; ze kterýchžto pokut měli míti uražený ne přátelé zabitého dvě pětiny, město dvě pětiny, rychtář pětinu. Na zrušení *příměří* slovy hanlivými ustanovena pokuta půl sedmé kopy a na pomoc při vraždě (*coadjutorium, volle St*) též půl sedmé kopy. Vinný, který by této pokuty nezaplatil, měl býti vypovědán na pět mil od města: dal-li by se pak ve městě viděti, měl mu utat býti jeden kloub od ruky neb od nohy. Týmž zákonem ustanoven nově způsob důkazu při vraždě, totiž sedmi muži usedlými v desíti kopách, proti kterým obviněný mohl se očistiti devíti muži usedlými též v desíti kopách. Ze zrušení *příměří* řečmi neb z pomožení při vraždě měl býti nařčený překázán dvěma svědky usedlými ve dvaceti kopách, a směl se očistiti týmž počtem.⁸³⁾

⁸³⁾ V knize Staroměstské od r. 1310 fol. 54.

Obyčej zavírání neb ukládání příměří mezi stranami na sebe rozezlenými zachoval se po celý čas, o kterém tuto jednáme, jak dokazují rozličné zápisy a zmínky o tom zachované v knihách městských i jinde z 14 i 15. století.⁸¹⁾ Rovněž dopouštělo se dle starého obyčeje srovnání o zločin spáchaný mezi vinníkem a zraněným nebo přátelů zabitého. Srovnáním takovým ustanovila se obyčejně jistá peněžitá náhrada, pobožné skutky za duši zabitého a jisté veřejné pokání. Tak stalo se roku 1353 na Hradčanech před místopurkrabím bradu Pražského narovnání mezi Václavem Pikounem z Jino-
nic a Radslavem z Ořecha o skutek nejmenovaný. Václav Pikoun měl předně zjednatí sto mší a bratrství u sv. Tomáše, sto mší a bratrství u sv. Klimenta, sto mší a bratrství v Ořechu. Potom měl vykonati pokání v neděli třetí postní (Oculi), jdu od kostela sv. Vojtěcha (na Pohorělci) ku kostelu sv. Benedikta na Hradčanech se svými bratry strýčenými, Mikulem a bratřími jeho, a s jinými přáteli, aby bylo v počtu dvaceti osob. Také téhož dne měl dáti v kostele sv. Benedikta dvě kopy, opět na nebevzeti panny Marie dvě kopy Radslavovi a na sv. Martina poldrubé kopy temuž Radslavovi před rychtářem a konšely na Hradčanech. Potom o provodě roku příštího měl vzíti hálku z ruky Radslavovy v Ořechu před lidmi hodnověrnými a navštívit chrám nejsvětější panny v Cáchách, z pontu se pak přiměstí list pod pečeti poenitentiáře s vysvědčením.⁸²⁾

Podobné bylo narovnání Jakuba pisare rychtařova ze Starého mesta a Beneše sluzebníka jeho s Příbou vdovou Pešika Šilhavého, souseda Novoměstského, a jiným přátelstvem r 1405 o hlavu tohož Pešika. Jakubovi bylo uloženo, zjednatí 30 mší

⁸¹⁾ Ku př. r 1374 v pamětní knize Novoměstské fol. 2, r 1395 v *lib. sent. cur. A 7*; r 1405 v Novoměstské knize psaneč fol. 8, r 1407 v *Actis consist. B 1*. Pamět posledně uvedena svědčí o příměří mezi Václavem oltářníkem v kostele Týnském a Jindřichem krejčím z Loun. Každá strana staví tři rukojmě a alibuje držeti příměří pod pokutou 50 kop. Václav oltářník pak až do rozhodnutí pře, Jindřich z Loun do sv. Havla (od 17. Června).

⁸²⁾ Viz v knize Hradčanské fol. 5.

za duši Pešíkovu v kostele farním. kdež byl pohřben, a svíci voskovou pěti liber. aby tamže hořela při mších vždy před pozdvihováním, ažby dohořela. Dále měl dodati 30 vozů kamene ku klášteru matky Boží Sněžné na Nové město. rozamí se nepochybně ke stavbě; měl zjednati bratrství ve čtyřech klášterích, aby byly konány modlitby za duši Pešíkovu: pokoriti se sám čtvrtý, jdouce bosi z domu až ke hrobu Pešíkovu v průvodu dvaceti osob, konečně sám druhý vykonati pouť do Říma do chrámu svatých apoštolů Petra a Pavla.⁸⁶⁾

O rány nachází se narovnání roku 1414 mezi Jindřichem z Waydy a Hanušem Šafkunkem mladým, když byl Hanuš řečeného Jindřicha ve vlastním domě jeho zranil, zlehčil a ztýral. Hanušovi uloženo, aby napotom po čas života nesměl choditi se žádnou zbraní, leč s malým nožskem jídelným s uraženým brotem.⁸⁷⁾ — Každé narovnání takové bylo spojeno se slibem obou stran i rukojmů od nich postavených o zachovávání pokoje mezi sebou, a mělo tudý tytéž následky jako příměří před zločinem zavřeném.

Narovnání o *hlaru* dopouštělo se, jak řečeno, jen při vraždě spáchané ze vzájemného nepřátelství, čili jak praví nález Novoměstských z roku 1401, z prudkosti nebo při hájení sebe (*ex vehementia vel se defendendo*); a i komu v takové případnosti učiněna byla milost, byl dle téhož nálezu zbaven práva nošení zbraně, vyloučen z konšelství a ze shromáždění obce, zbaven též spůsobnosti k svědčení. Pakliby ani potom se neukrotil a dopustil se i menší výtržnosti, mělo mu předěšené provinění byti *zdříženo*, a měl trpěti trest prvé zasloužený. Jiné bylo právo o *vrazích zákeřnických* čili loupežných. Na ně byl vždy trest smrti, a to spůsobem krutějším. Vrah

⁸⁶⁾ Narovnání toto nachází se v Novoměstské knize psanců fol. 2; v knize pak pamětní z téhož času fol. 112 vložena jsou vysvědčení poenitentiáře papežského o pouti do Říma vykonané Jakubem písařem a Benešem, též představených čtyř klášterů Pražských, sv. Klimenta, sv. Františka, sv. Kříže a sv. Jakuba o přijmutí do bratrství Pešíka Šilhavého do bratrství a oučastenství modliteb.

⁸⁷⁾ V pamětní knize Novoměstské C 19.

z nepřátelství, nedosáhl-li milosti narovnáním, byl stat. vrah zákeřnický však, jak se zdá, kolem lámán. což byl způsob popravy ustanovený na zločin ten zrcadlem švábským a jinými právy, jež konšelé Pražští brávali sobě ku pomoci. Nálezem Novoměstským právě zmíněným ustanovovalo se z příčiny častějších loupežných vražd, které se toho času stávaly ve městě, aby vrahové takoví byli koni smýkáni na popraviště a kolem lámání. ⁸⁸⁾

Mezi ouhlavní zločiny pokládalo se *podávení* panen a vdov (*oppressiones virginum et viduarum*). ⁸⁹⁾ Dle všech cizích pomocných práv, kterých se v Praze užívalo, bylo trestáno smrtí násilníka, i není pochybnosti, že totéž také v Praze bylo za právo. Vyznáním však té, jíž se týkalo, že se stalo s jejím přivolením, byl obviněný prost všeho stihání. ⁹⁰⁾

Na *zlodějství* bylo, soudíc rovněž dle jiných práv, týkalo-li se menších věcí, vymrskání neb vypálení znaku, při větší ceně kradeného šibenice. Při *ohni* kdožby co nejmenšího vzal z věcí v hořícím domě neb z něho vynesných. měl býti stat. ⁹¹⁾ Rovněž byl vysazen trest smrti na některé druhy podvodu. Kdoby prodal jinému dům a chtěl zapříti plat na něm vězíci. propadl hrdlo. ⁹²⁾ Na kažení peněz bylo upálení za živa, ⁹³⁾ ano i na podvádění některým zbožím, jakož se připomíná ku př. o nepravém šafránu. ⁹⁴⁾

⁸⁸⁾ *Lib. sent. aur. G. 3.*

⁸⁹⁾ Viz v soudní knize Staroměstské r. 1351 fol. 108.

⁹⁰⁾ Příklad r. 1404 v Novoměstské knize psanců fol. 2, kdež Marek syn Prokopův z Miroslavě viněn z násilí učiněného Machniče z Blažnic ?). V nálezech nenachází se o tom žádného ustanovení, rovněž nic o unesení, o cizoložství, o dvojím manželství a j. p.

⁹¹⁾ *Rössler 4.*

⁹²⁾ Dle nálezu r. 1390 u Rösslera 75

⁹³⁾ V soudní knize Novoměstské děje se zmínka roku 1387 fol. 157 a 159 o Jiříkovi kuraři neboli syrníkovi „qui fuit crematus propter obesione[m] grossorum et minorum ex mandato domini Capleri, magistri monetarum“.

⁹⁴⁾ Ve výrocích svědků proti Husovi roku 1414 čte se k r. 1403 o jakémsi Berlinovi a Vlašce „qui illo tempore propter falsificationem croci fuerunt combusti“. Dva příkladové upálení zločinců, ač neznámo

O *škodách* na cizím jmění bylo zvláště přísné nařízení císaře Karla v privilegii jeho o zakládání vinnic okolo Prahy (1358). Kdož by na vinnicích těch učinil jakou škodu, buď malou buď velkou, jitím, jetím na koni, prorážením cest neb jakýmkoli jiným způsobem; stalaliby se škoda ve dne a bylliby postižen, měl ztratiti pravou ruku, leč by ji vykoupil dvadeti kopami, ostatní pak majetnost jeho měla se dostati perkmistrovi; pakli by se škoda stala v noci, měl propadnouti hrdlo, a statek jeho měl spadnouti na perkmistra. Byl-li by pak při té škodě zabit, neměl za to ten, kdo ho zabil, o nic jiného přijíti než o dva haléře, které měl položit na mrtvolu.

Co zrádné zachování proti obci byly zakázány *postranní jednoty a schůze* čili *raddy*. Bylo zvláště uloženo jmenovaným čili přísežným sousedům, aby se vynasnažovali o stavení a zamezení jednot takových čelících proti obecnému dobrému.⁹⁵⁾ Kdož by vůbec jednal co na škodu města, měl dle nálezu z roku 1356 pokutován býti padesáti kopami, a neměl-li by čím zaplatiti, aby mu byla Praha zapověděna na sto let a na den.⁹⁶⁾

Jednání ve věcech trestných začalo se buď *satčením* zločince postiženého při skutku, buď žalobou uraženého, po které žalovaný obyčejně též byl vzat ve vazbu, nezavřeno-li příměří, které od obou stran musilo pojištěno býti rukojmi. Zatýkání dále se rychtářem, podrychtářím neb sluhy čili pacholky jeho. Na Novém městě bylo nálezem obecním teprv roku 1418 uzavřeno, že mohli také přísežní sousedé člověka provinilého staviti až do příchodu rychtáře neb jeho služebníků, aby od těchto byl zajat.⁹⁷⁾ Obyčejné místo k zavírání obviněných byla *šatlava*. Roku 1401 uzavřela obec Novoměstská, aby usedlý měšťan, chudý nebo bohatý, pro jakékoli provinění.

pro jaké viny, připomínají se v Novoměstské knize berní r. 1412 A. 6. a 1414 A. 18, jeden také r. 1365 v soudní knize Staroměstské 220.

⁹⁵⁾ Viz v pravidlech jejich v *lib. priv. vetust.* 180.

⁹⁶⁾ V knize Stm. od r. 1310 fol. 277.

⁹⁷⁾ V pamětní knize Novoměstské J. 3.

mimo krádež neb vraždu, nesměl býti zavřen, tím méně spoután, než toliko volně chován na radnici, tak aby odtud neodcházel ⁹⁹⁾ Ale nález tento byl po dvou letech (1403 zrušen z rozkazu krále Sigmunda za jeho vládu na místě zajatého Václava IV, protože by prý byl zlým ku prospěchu, dobrým ke škodě. ¹⁰⁰⁾ Teprv roku 1418 uzavřela obec opět, aby se v radním domě připravila nějaká slušná jizba pro vězně a jmenovitě pro sousedy usedlé, ¹⁰¹⁾ což jak se zdá na Starém městě bylo již dávno předtím podobně opatřeno. ¹⁾

I při trestním jednání, tak jako při právních přích, činil se rozdíl mezi většími a menšími věcmi, dle čehož zasedala na soudě buď celá radda, buď soudil toliko rychtář se dvěma konsely. Před menší tento soud náležely totiž žaloby pro urážky hanlivými slovy a pro modré, ne otevřené rány. Důkaz viny neb neviny vedl se způsobem pro každý zločin obzvlášť ustanoveným hlavně svedky a očištníky. ²⁾ Ze svědčení byli vyloučeni zjevní cizoložníci, kuběnáři, lazebníci, řečníci, pístei, keyklíři, divadelníci, hráči, nemanželsky zrození a lotrovstvím

⁹⁹⁾ *Lib. sent. cur. G. 4*

¹⁰⁰⁾ *Tamže G. 3*

¹⁰¹⁾ V pamětní knize Novoměstské J. 3.

¹⁾ V úmluvě mezi městem a universitou roku 1373 ustanovuje se aspoň o študentech, aby nebyli uzavíráni v šatlavě, nýbrž jen prozatímně chováni „in loco honesto civitatis“, ažby mohli vydáni býti rektorovi. *Lib. vetust. priv. 101.*

²⁾ V pergamenové knize právní v archivu městském ze začátku 15 století fol. 256 poň napsan: *Secuntur statuta praetori seu consilii majoris civitatis Pragensis, klade se počet očištníků při jednotlivých zločinech takto: Pro capite debet se expurgare metseptimus (což se odchyluje od bohejšího ustanovení devíti očištníků . . . item de adjutorio capitis debet se expurgare mettertius . . . it de mutilatione, mettertius; . . . it de adjutorio mutilationis debet se expurgare solus; . . . item pro aperto vulnere potest se expurgare solus; . . . it de adjutorio vulneris aperti potest se expurgare solus, . . . it de stupro debet se expurgare metseptimus sub jure altissimo tamquam pro capite; . . . it de plagis flavetis debet se expurgare solus — Tamže mluví se o jednoduché pokutě, rozdílné dle práva Pražského a dle práva Magdeburského. Item in jure Pragensi emenda una facit iii sexg. xx grossos. Item in jure Magdurgensi una emenda facit i sexg.*

v noci chodili po ulicích. V uznání větší potřeby chodilo na hlídky tyto s rychtářem také několik konšelů, a rovněž byli i jmenovaní čili přísežní sousedé povinni účastniti se v tom, jestliže dvěma, třem, čtyřem neb i více z nich bylo nařízeno od konšelů. Chodíce přitom se zvláštním znakem svým, užívali pak téhož práva jako konšelé sami.¹⁵⁾ Nálezem obce Staroměstské roku 1404 bylo rychtáři dokonce uloženo, nechoditi na hlídky bez konšelů.¹⁶⁾

Aby se zločinci nemohli lehce ukrývati před ramenem spravedlivosti, byl v Praze již ve 14. století zaveden jistý dohled na cizí příchozí v *hospodách*. Hospodský totiž nesměl přechovávat žádného hosta, leč věděl-li, že jest muž dobře zachovalý. Neměl-li o tom jistoty, měl učiniti oznámení jmenovaným, nejbližším, které by mohl najíti; kteříž měli povinnost pod pokutou pěti grošů hosta takového ohledati. Vykázal-li se, dobře; nemohl-li, měl se rychtář jím ujistiti, až by se vykázal; vždy měl tázán býti, odkud jest a jaké jest jeho zaměstnání, i měly se odpovědi jeho zaznamenati před konšely nebo před jmenovanými. Pakli hospodský člověka škodlivého neoznámil a jej u sebe choval, byl pokutován, byť host byl zajat nebo utekl.¹⁷⁾ Jiné bylo nařízení o hospodách vydané od Staroměstských konšelů a obce roku 1404, kterým se zakazovalo, aby se sklepti neužívalo jinak než za sklepy, aby nebyly v nich dělány komory, jizby neb jiné příhrady, ve kterých by se skrývali zločinci, než aby se jizby a komory takové i ohniště strhaly pod pokutou půl sedmé kopy grošů. Hospodští neměli také jinak přechovávat *lotrů*, *kostkářů* a jiných škodlivých lidí, pod pokutou jedné kopy ponejprv a půl sedmé kopy podruhé.¹⁸⁾

Hry o peníze byly na Starém městě zakázány starým nálezem z roku 1328 pod peněžitými pokutami. Z roku 1356 jest pamět o Mikšovi tandleri, který hrál o *krk*; musil pak

¹⁵⁾ Viz pravidla jmenovaných v *lib. vetust. prir.* 180 (u Rösslera 87).

¹⁶⁾ Tamže 208.

¹⁷⁾ Tamže v pravidlech jmenovaných (u Rösslera 86).

¹⁸⁾ *Lib. vetust. prir.* 208.

alibiti před konšely v plné radě nečinili toho více pod vypořádáním z města na vždy.¹⁹⁾ Na Novém městě zakázána jest roku 1403 hra s kostkami naskrz; hospodář, který by jí dopustil v domě svém, měl byti pokutován ponejprv pěti groši, podruhé desíti, potřetí patnácti, počtvrté dle uznání konšelů; brachi pak měli ztratiti peníze, kolik by se při hře u nich našlo.²⁰⁾ Na Starém městě vyjímala se ze zákazu „poctivá“ hra v kostky (*honestus ludus aleae*).²¹⁾

Morová rana, kterou ve druhé polovici 14. století Praha a Čechy častěji byly navštíveny neb zastrášený, byla snad příčinou, pro kterou začalo se pečovati nebo se aspon pečovalo pilněji než předtím o zdravotu a čistotu věcí potravních a vzdachu ve městě. Již roku 1357 ustanoveno jest od konšelů Staroměstských z usnešení se starsími obecními a s cechmistry remesel, kdoby prodal neb ku prodeji choval masa z domácího dobytka nebo ze zvěře smrdutá, nečistá neb zkažená, nebo vino vlaškovité neb zkažené nebo cožkoli jiného nečistého a zkaženého k jidlu nebo pití, čím by se někdo mohl nakaziti, aby ponejprv stál celý jeden den na praně, podruhé dva dni, potřetí tři dni celé, také pak potřetí aby byl vyhnán a vypořádán z města na sto let a na jeden den.²²⁾

Roku 1364 zakazali konšelé Novoměstští *jirchářům* v Podzderazi, aby žádný nenechával koží svých ležeti na břehu Vltavy, pro smrad z nich vycházející, anž aby jich v řece nejotapěl daleko od břehu, pod pokutou pěti grošů ponejprv, podruhé a potřetí, počtvrté pak dle usouzení rychtáře a konšelů.²³⁾ Podobně roku 1396 v zimě zakázáno *jirchářům* na Pomoři ke státnosti faráře a osadníku sv. Klimenta tamže, aby jirchy ani jiného smradu nevystavovali neb vody z toho smr-

¹⁹⁾ V soudní knize Staroměstské fol. 179: Item Mixo tendler, gener Hermann bartoria, promissit coram scabiora in pleno consilio, quod ulterius non debet audere sub collo, quia si hoc intringerit alio, extra civitatem esse debet, quamdiu vixerit.

²⁰⁾ *Lib. sent. n. r.* G. 3.

²¹⁾ Nalezem zmíněným v pozn. 18.

²²⁾ V knize Stm. od r. 1310 fol. 279.

²³⁾ Nalez ten v pamětní knize Novoměstské od r. 1440, Q. 7.

duté nevypouštěli na ulici okolo téhož kostela neb jinde v té osadě, nýbrž času nočního aby to vynášeli s jinými nečistotami na led na řeku Vltavu.²⁴⁾ Roku 1380 bylo nařízeno na Starém městě, aby *prasata* svá každý choval ve svém domě, aby neběhala po ulicích, pro smrad.²⁵⁾ A na Novém městě z usnešení rady i obce zakázáno roku 1407, aby *jatkáři* nevypouštěli nečistot svých na ulici, pod trestáním *panským* (rozuměj konšelským); aby nikdo *hrnců nečistých* s močem neb lejny nevyléval na ulici, pod pokutou pěti grošů; též usnešeno o nečistotě a *blátě uličném*, aby každý soused čistil před domem svým ve třech dnech po svolání, pod pokutou pěti grošů.²⁶⁾ O odvážení bláta z ulic na náklad obecní jest zmínka roku 1413.²⁷⁾

K zachování čistoty ve městě mnoho sloužilo *dláždění ulic*, ve kterém se na Starém městě nepochybně pokračovalo stále od prvního začátku učiněného za panování krále Jana, jak dlouho bylo potřeba. Již před časy Karla IV bylo se také začalo dlážditi na Malé straně Pražské, a opravovala se dlažba vždy péčí konšelů nejen ve městě, nýbrž i před branami v předměstích. Roku 1376 císařovna Alžběta manželka Karla IV vykázała ročně 20 kop grošů na dláždění a opravování takové ze cla na Malé straně jí na ten čas náležejícího, o kterém ukázali konšelé listy „předešlých králů českých“, totiž aspoň privilegiem krále Jana z roku 1338, že bylo prvotně k dláždění města zavedeno.²⁸⁾ Z roku pak 1407 jest pamět o Janovi písaři celném, jenž odkázal dům svůj u brány Strahovské obci Menšího města Pražského na dílo dlažby téhož města.²⁹⁾ Také na Novém městě musilo se s dlažbou počítati dosti záhy. Již roku 1378 nazývala se nynější ulice Hibernská *Dlážděnou*. Roku 1389 uzavřeli konšelé s obcí, aby se všecka pokuta ze

²⁴⁾ *Lib. sent. aur. G. 1.*

²⁵⁾ *Lib. vetust. priv. 205.*

²⁶⁾ *Lib. sent. G. 5.*

²⁷⁾ V Novoměstské knize berní A. 13.

²⁸⁾ Privilegium královny Alžběty nachází se v rukopise Bndišinském 56 pag. 408.

²⁹⁾ V knize Malostranské fol. 27.

Senného trhu obracela na spravování, to jest nejspíš na dláždění, cest k témuž trhu vedoucích i také jinde, kdež by bylo potřebí; což svěřeno bylo jistým sousedům k tomu ustanoveným.³⁰⁾ Podobně byli v letech 1398 až 1400 dva sousedé ustanoveni k vybírání jistého cla pod Vyšehradem a k řízení dlažby ulice od můstku přes Botič mezi Novým městem a Vyšehradem až k ohradě kláštera Slovanského z výnosu téhož cla.³¹⁾ Roku 1411 dláždila se ulice v Podskalí, a roku 1415 ulice Slaměná, vedoucí ke bráně Poříčské.³²⁾ Dá se souditi, že dlažba jiných ulic, více v prostředku města ležících, šla již mnohem dříve předse.

Na Starém městě pokračovalo se vždy také, ač neznámo v jaké míře, v plnění nálezů učiněných při prvním nařízení o dlažbě roku 1331, směřujících ke všemožnému odstranění rozličných nerovností a jiných překážek volného chodění a ježdění po ulicích. Příkladem toho jest stržení fortny někdejší z nového trhu Kurného do ulice Platněřské roku 1405 z rozkazu konšelfů.³³⁾ Na Novém městě bylo o rovnost a šířkost ulic pečováno větším dílem již při samém založení města tohoto, kteréž se stalo s vědomým rozmyslem. Již zakládací listinou rozkazovalo se také, aby nikdo nestavěl do ulic, ani do výšky ani pod zemí.

Bdělo se rovněž o zachování starého nařízení z r. 1338, aby pod pokutou nikdo nestavěl nic na domě svém leč s povolením konšelfů. Povolení takové dávalo se zvláště s uvážením, zdaliby nová stavba nepřinášela nebezpečství ohně pro sousedy.³⁴⁾

³⁰⁾ Nález o tom v knize pamětní Novoměstské fol. 15.

³¹⁾ Liber orphanorum Novae civit. Prag. ab anno 1398, fol. 1—2.

³²⁾ Zmínky o tom v Novoměstské knize berní r. 1411 A. 1, 1415 A. 22.

³³⁾ Viz výše na str. 194.

³⁴⁾ Zápis v pamětní knize Staroměstské roku 1419 fol. 42 ve při mezi Hanušem Šínkem konvářem a sousedy jeho: quod ipse Hanussius comynum ubi campanas solet fundere, juxta informationem nostrorum juratorum, magistrorum laborum laborare debet, quod nulli vicinorum suorum aliqua ab eo dampna fiant.

Rozsáhlá byla zákonodárná činnost konšelů a obcí v ustanovování pořádků s strany provozování rozličných živností ku prospěchu obecnímu: o čemž však i tuto jako v díle prvním odložíme promluvit až při vypisování o živnostech městských.

d) Důchody obecní a královské ve městech Pražských.

K zaplacení nákladu, jehož bylo potřeba k řízení všech věcí náležejících do rozsáhlého oboru tehdejší obecní samosprávy, měla královská tři města Pražská rozličná zřídla důchodů, buď více buď méně výdatná.

Nemovitě jmění obcí nezaujímal mezi nimi ani v té době místa tuze znamenitého. Žádné ze tří měst Pražských nemělo dotud nitadního jmění mimo objem zdí městských ležícího. Zdi městské samy byly jen na Starém městě, pokud můžeme souditi, neobmezenou majetností obce. Na Novém městě bylo ještě dosti v žive paměti, že zde vyřazena byla při založení města od krále: i se opravování zdí městských dalo se nákladem obce, přece vykonával král snahu z oné příčiny, některá práva z proutního jmění vyplývající, jakož udělování věcí střechem, v nich se řemeslo provozujícími. Bylo to nicméně právo, kterého se často také obec sama užívala.²⁵⁾ Bez velikého nároku náleželo králi právo uvěsti při věcích

²⁵⁾ Je třeba tu připomenouti, že v tom samém roce ve městech Pražských nemělo právo se užívat i starodávno právo. Tak si p. r. 1412 udělují král a Novoměstská obec, která byla dříve v osobné brany i s městskými věcmi královským vlastnictvím. V r. 1416 kupuje král Šimon z Vídně od krále Karla IV. královské právo, aby se mohl užívat práva, které král Štěpán II. dříve a bratři jeho Štěpán III. a Jan IV. měli. Právo to bylo, aby král mohl uvést při věcích obce, které byly v jeho vlastnictví, právo, aby král mohl uvést při věcích obce, které byly v jeho vlastnictví, právo, aby král mohl uvést při věcích obce, které byly v jeho vlastnictví. V r. 1419 J. 25.

v zevnější zdi Malostranské vedené přes Petřín, která, od města Malostranského jsouci vzdálena, rovněž vystavena byla nákladem královým. Ale i starodávné zdi Nového města pod hradem Pražským pokládaly se za věc, s kterou král mohl svobodně naložiti, jakož se jeví z listu toliko ve formuláři zachovaného, kterým král Václav IV roku nejmenovaného dává dědičně věrnému svému M. z Al. (Maršíkovi z Alberovic?) věž nárožní vedlé brány Strahovské se zdí nad touto věží i se zdí a dvadeceti věžkami neboli baštami od té věže v stranu k Vltavě stojícími s městištěm i půdou i s domky a zabrádkami, které ta zeď v sobě zavírala, tak aby to vše on a dědici jeho drželi, sobě opravovali i jiná stavení tudíž nově vyzdvihovali a tu obývali i jiným toho postoupiti směli svobodně. ⁸⁶⁾

Nejdůležitější nemovitá majetnost jednékaždé ze tří obcí Starého, Nového i Menšího měst Pražských byl *radní dům*, jakožto stavení, které netoliko sloužilo každé obci za středisko správy její, nýbrž i podobně jako některé větší domy měšťanské přinášelo každoročně peněžité požitky. Zvláště při Staroměstské radnici byly, jak na svém místě uvedeno, četné krámy a místa ku prodejm rozličných věcí, z nichž přicházely městu nájem a jiné platy. Již roku 1354 cenily se asi na 40 kop ročně. Podobné příjmy, byť ne tak veliké, měli také Novoměstští a Malostranští z radnic svých; Novoměstští pronajímali je tak zvanému hospodáři domu radního. Roku 1395 zavřen byl nájem takový na tři léta za devět kop ročně.

Roku 1407 Staroměstští rozmnožili obecní jmění své koupením *domu Saského* na Malé straně od vévody Rudolfa, i dostali se tím samým také v držení a užívání věží při mostské bráně Malostranské vedlé něho. Vznikla rozepře o to mezi obcemi Starého a Menšího města, ve které však Rudolf saský vysvědčil Staroměstským listovně roku 1409, že jak předkové jeho tak také on sám obě věže, s obou stran brány i také s pokojem nad branou drželi bez odporu a bez pře-

⁸⁶⁾ Palackého *Formelb.* II. 214.

kážky všeliké, a že také malou věž i s pokojem zmíněným nad branou jiným pronajímali dle své libosti.³⁷⁾ Roku 1412 koupila obec Staroměstská dům, ve kterém se chovaly dsky zemské a konaly se soudy zemské (č. 241), za 400 kop grošů. Mimo to připomínají se také dva menší domy náležející obci Staroměstské (domus civitatis), jeden za zdí městskou blíž sv. Valentina (č. 80) r. 1414, druhý za sv. Haštalem (č. 945?), koupený od obce roku 1416 toliko za čtyry kopy a 15 grošů, ve kterém potom měl příbytek jeden ze sluhů obecních (1418).

Krom požitků ze skrovného jmění nemovitého měly obce příjmy z pokut, z některých cel a z rozličných jiných dávek, jichž neznáme v úplnosti, než jen dle nahodilých zmínek.

Co se *pokut* týče, rozumějí se tu jen ty, o kterých bylo výslovně ustanoveno, že měly připadati městu, ne rychtáři neb konšelům. Byly pak to pokuty rozličného druhu, jak ze zločinů, tak ze přestupků všelijakých zákonů policejních, obchodních a živnostenských vůbec, jak jest o tom příležitostně již zmíněno aneb ještě bude.

Cla náležející městům byla, pokud známo, dle prvotního vysazení svého věnována k určitým účelům, které měly obce na péči. Takové bylo clo vybírané na mostě Pražském k novému jeho vystavení, rovněž clo pod Vyšehradem, z jehož příjmu dláždilo se Nové město, a prvotně tak též clo vybírané ve branách Malostranských, z něhož potom císařovnou Alžbětou toliko roční summa 20 kop byla konšelům téhož města vyplácena na dlažbu. Příjem ze cla mostu Pražského choval se, jak na jiném místě pověděno, v pokladnici, od níž měli Křížovníci s červenou hvězdou jeden klíč a konšele Staroměstští dva; i bylo řádu řečenému vymíněno, aby měl své platné slovo v záležitostech stavby mostu; nicméně však hlavní řízení nacházelo se v rukou měšťanů, a bylo od nich jak se zdá, provozováno tak zvaným mistrem čili úředníkem mostu, o němž výše jest zmínka učiněna. Novoměstští spravovali clo pod Vyšehradem i dílo dlažby z něho obstarávaná.

³⁷⁾ V *lib. vetust. priv.* 118; kdež se (fol. 109) nachází také dopis Rudolfa k Staroměstským z roku 1408, téhož předmětu se týkající.

však dvěma sousedy k tomu volenými od obce. Krom dlažby musili ze cla toho opravovati také most u hlavní brany Vvšebradské proti sv. Pankrací. ²⁸⁾

Dávky vybíraly se k dobrému obce z rozličných věcí prodajných dílem na Starém, dílem na Novém městě, dílem v obou; o Malé strane nedostává se zpráv. V obou městech vychazely obci tím způsobem požitky z trhu uhelného, na Novém městě krom toho z trhu ryb slaných, z trhu senného, snad též z trhu dobytčího a koňského. Na Starém městě uvodí se mezi jiným plat ze soli prodávané na trhu; zvláštní pak a starodávny byl důchod Staroměstských z váhy městské v krámcích (pondus civitatis inter institas, der stat wage unter den kramen), čili z váhy malé, rozdílné od velké váhy v Týně, která náležela kapitule Pražské. Zapiskem učiněným okolo roku 1348 v nejstarší knize Staroměstské ustanovuje se podrobně, co k jedné i ke druhé této váze příslušelo. Podobný byl příjem Staroměstských z měření plátna, které se též dalo v krámcích, to jest ve krámcích pod radnicí a pod domy sousedními.

Vybírání všechuěch těchto rozličných důchodů stávalo se úředníky dosazenými od obce, kteří, takto jsouce nazváni, vlastně větším dílem byli nájemníky příjmů těchto úřadů rok od roka. V tomto způsobu stával úřad senný, úřad ryb slaných, úřad ruchtáře uhelného, úřad važčího a t. p. Na Starém městě stal v tomto poměru také nájemník slévárny cínu v Týně, která náležela obci. Připomenouti sluší také důchod obce z odkazů svědeckých cizím neb osobám duchovním, jak jest o něm již na jiném místě povéděno.

Nahodilé byly příjmy z odkazů jednotlivých měšťanů k dobrému obce; nebož chvalitebné příklady častěji se naskytují. Zmíněn již výše odkaz domu od Jana písaře celného na dlažbu Malostranskou roku 1407. Tež obci odkazala roku 1410 Kačka vdova Dobešova 300 kop věna svého, majíc jak pravila lítost s chudobou města ²⁹⁾

²⁸⁾ O tom děje se zmínka r. 1400 v tak zvaném *liber orphanorum* od r. 1398, fol. 2. též r. 1417 v Novoměstské knize berní A. 37.

²⁹⁾ V soudní knize Malostranské 46.

Všeliké tyto druhy příjmů nestačily však ke všem potřebám městským. tím méně k zaplacení povinností měst ku králi. K dosazení nedostatku musilo se užívati berní čili *sbírek městských* (*collecta civitatis, losung*). Sbírka byla daň z jmění, která se vybírala hlavně z domů, z věčných platů, ze statků na zemi, však také ze svrchků čili jmění movitého a tudý nejen od hospodářů, to jest majetníků domů, nýbrž také od podruhů čili nájemníků.⁴⁰⁾ Uložení berně na měšťany náleželo jediné obci veliké, i stávalo se co do výšky tím způsobem, že svolovala obec, jak se říkalo, jednu, dvě, tři neb i více berní, při čemž jednou berní rozumělo se dle jistého příkladu z r. 1409⁴¹⁾ po půl groši z jednékaždé kopy jmění, dvěma berněmi tedy z kopy groš atd.

K vybírání berně volila obec pokaždé *berníky* (*collectores, losunger*). Dle jistého nálezu, pocházejícího nejspíše z času, když Staré a Nové město byly spojeny v jednu obec (někdy po roce 1373), nemělo býti berníků nikdy více než čtyry, dva z konšelů a dva z obecních; což jak dlouho se zachovávalo v obou městech, není známo.⁴²⁾ Roku 1399, ve kterém Novoměstští podstoupili sbírku neobyčejně velikou, šestnácti berní totiž, jsou od nich zvoleni čtyři berníci z každé čtvrti, po dvou z konšelů a dvou z obecních;⁴³⁾ v roce pak potomním 1400

⁴⁰⁾ Tak dle nálezu z roku 1373 u Rösslera 65. Pozdější knihy berníční zachované na Novém městě z let 1411 až 1418 a na Starém městě z let 1427 až 1433 nejsou s tím ve srovnalosti, ježto se v nich neuvodí daň ani z movitého jmění ani z venkovských statků ani z platů, než toliko z domů a vedlé toho z nájemníků, při kterýchžto nevysvítá, dle jakého měřítka se na ně ukládalo. Naproti tomu v *Liber sent. aur. G. 5.* podotýká se roku 1409 něco o počtu konšelů „de pecuniis perceptis a swrchonibus“.

⁴¹⁾ *Lib. sent. aur. G. 5.* Consules dimissi sunt liberi a duabus bernis, per medium grossum quaelibet, per communitatem majorem. Že se pak rozumí po půl groši z kopy, jest zřetelné ze zápisů v berní knize Staroměstské z let 1427 až 1433. Viz v *Základech starého místopisu Pražského I. 264 až 271.*

⁴²⁾ Na Novém městě připomínají se čtyři berníci, nejspíš ještě dle tohoto řádu volení, roku 1390 v *Lib. sent. aur. A. 2.* též v soudní knize od roku 1377 fol. 198.

⁴³⁾ *Lib. orphanorum fol. 1.*

ustanovení jsou v každé čtvrti tři berníci, jeden konšel a dva obecní, k nim pak pro zavedení lepší rovnosti a spravedlivosti v ukládání berně přidáno 24 sousedů k raddě a ku pomoci, po šesti z každé čtvrti, kteří měli pro tentokrát rozdělení berně upravití buď přiřazením buď slevěním, jak by se jim vidělo dle jich rozumu. ⁴¹⁾ Později byl počet berníků zase zmenšen, tak že, pokud známo jmenovitě v létech 1411 až 1419, obyčejně byly dvě a dvě čtvrti města spojeny, totiž Zderazská se Svatoštěpánskou a Jindřišská s Poříčskou, pro každé pak dvě volení jsou tři berníci, jeden konšel a dva obecní. Říkalo se jim berníci čtvrtí Zderazských a berníci čtvrtí Poříčských, a nazývala se přitom čtvrt Zderazská první Zderazskou, čtvrt Svatoštěpánská druhou Zderazskou, čtvrt Jindřišská první Poříčskou a čtvrt sv. Petra na Poříčí druhou Poříčskou. Na Starém městě odstoupilo se zatím také od předešlého počtu berníků, tím způsobem, že brzy volení jsou berníci tři (jeden konšel a dva obecní), brzy jich šest (dva konšelé, čtyři obecní) z celého města. Pokaždé byl k berníkům přidán zvláštní *písař* (notarius collectarum), který vedl rejstřík a opatroval jiné potřebné písemnosti; v čemž ostatně, aspoň na Novém městě, také vrchní písař pomáhal dle potřeby.

Při vyžadování berně na jednotlivých sousedech sloužil berníkům za základ pokaždé *rejstřík berně* nejposledněji předešlé, ve kterém se nacházelo zaznamenáno jmění jednoho-každého, z kterého byl tehdy platil, domy zejména dle poslední kupní summy. Koho jmění se však od té doby přimnožilo, byl povinen to udati; či jmění bylo menší, měl také platiti méně. Berníci měli právo, v pochybných případech žádati nového udání jmění: napočítali-li pak někomu větší summu, než ku které se sám znal, byl pokutován zabavením toho, co zamlčel, k dobrému města. Co však kdo statku nově přikoupil, z toho při první berni platil jen třetí díl a teprv při druhé berni celou summu. Zamlčel-li kdo statek sirotčí neb zádušní sobě poručený nebo jmění, které měl s jiným vespolek, pro-

⁴¹⁾ *Lib. sent. aur. G. 2.*

padl tím tři kopy pokuty. Kdo se ponejprv přihlásil k berni, s tím jednali berníci o cenu jmění jeho, a nemohli-li se jinak s ním sjednati, platil z tolika, co vzal na svou přísahu. V nálezu konšelů sjednoceného Starého a Nového města roku 1373, kterým se ustanovoval řád v těchto věcech, nachází se také ustanovení, dle něhož měl každý, jak by se s berníky shodl o výšku berně své, do třetího dne potom skutečně zaplatiti, pod pokutou, že se sic žádalo na něm o třetinu více. Později povolilo se, aby směli dopřáti lhůty nejdéle do 14 dní. Dle potřeby dávali berníci častěji biřicem vyvolávati po městě, aby se berně pilně přinášela. Kdo neplatil, na tom vymáhali berni zabavováním svršků, nejvíce šatstva, pomocí biřiců, kteří jim k tomu byli podřízeni. Měšťané bydlící na venkově bývali napomínáni cedulemi k nim zasílanými; jestliže pak berníci musili ku kterému vyjeti z města na zábavy, byl povinen zaplatiti outraty. Kdo nemohl aneb dokonce nedbal platiti berni, proti tomu nastoupilo se na zbavení práv měštanských.

Berníci konali úřad svůj jako konšelé na radnici, a stravovali neb aspoň občerstvovali se nápojem po čas úřadování svého na obecní peníz. Nálezem vydaným brzy po roce 1373 bylo jim to sice zakázáno. kromě pokud by jim na to stačily pokuty sebrané. Měli přestati na pouhém platu pěti kop grošů pro každého. Ale obyčej byl mocný, tak že se zachovával předce zase, a snad již proto tím více, když plat pěti kop byl po krátkém čase berníkům zase odňat.

Berníci byli netoliko výběřčími a vymahateli peněz ze sbírek městských, nýbrž spolu také náleželo jim vydávání jich na potřeby obecné. Protož chovali je sami pod svým společným odpovídáním, majíce, jak se zdá, každý jen pro okamžité uschování toho, co sám vybral, pytlíčky plátěné (*sacculi linei*), z nichž ukládaly se peníze potom do pokladnice větší (*pixis magna*) pod rámký, které jak se podobá, často byly měněny. Ačkoliv byli konšelé nejvyššími správci hospodářství obecního, nicméně nebylo jim dovoleno, této

pokladnice se ujímati.⁴⁵⁾ Jen berníci měli ji v moci své, kteří však zase ničeho z ní nesměli vydati, než co od konšelfů neb od obce bylo nařízeno, neb čeho bylo potřeba k vlastnímu jich úřadování. Jen purkmistr každý dostával od nich, když toho žádal, nějaké kopy grošů do rukou na běžná vydání, z nichž se časem svým musil vykáhati. Úřadování pak berníků trvalo tak dlouho, až berní vybrali, což obyčejně spadalo v jedno s dobou, do které byly peníze také vydány. Zůstal-li nějaký malý zbytek, odevzdali jej berníci konšelfům. Berníci pak i konšelé učinili potom *oučet* ve shromáždění obce veliké, od které vyřklo se schválení jeho s poděkováním, když se shledalo vše v pořádku. Nálezem o počtu a povinnostech berníků vydaným po roce 1373 byla jim ustanovena nejdelší lhůta půl roku, do které měli býti s vybráním berně hotovi. Z pamětí však Novoměstských z let 1411 až 1419 jest viděti, že bývali v tom čase obyčejně mnohem dříve hotovi. Při berni ku př., která byla roku 1416 od obce svolena dne 17. Října, uplynulo jen něco přes čtvrt léta do samého schválení počtu, kteréž se stalo dne 28. Ledna 1417.⁴⁶⁾

Placení sbírek městských bylo jednou z nejpřednějších povinností každého měšťana, ježto na konání jí záviselo, jak řečeno, zachování měšťanského práva. Vyjmuty z povinnosti této byly jen některé, obyčejně i jinak osvobozené, domy osob panských neb duchovních. Při některých zakládalo se to na privilegiích královských, obyčejně již ze staršího času, k nimž přibyla za času Karla IV a Václava IV jen málokterá nová, jakož ku př. osvobození kollejí náležejících k učení Pražskému. Některá taková osvobození byla propůjčena od obcí

⁴⁵⁾ Roku 1399 žalovala obec na konšely, quia a quatuor electis civitatis receperunt violenter pixidem cum pecuniis bernae, videlicet lxxvi srg. gr. et illam pecuniam converterunt, quo voluerunt *Lib. sent. aur. A. 2.*

⁴⁶⁾ Srov. o berni této zápisky v Novoměstském *liber collectarum* od roku 1411 *A. 34*, a v pamětní knize Novoměstské k roku 1417 *G. 13.* — O čem zde při způsobu nkládání a vybírání berní městských nejsou dány zvláštní doklady, čerpáno jest z nálezů některých tištěných u Rösslera pag. 63 až 69 a z knih berníčních Novoměstské od roku 1411 a Staroměstské od r. 1427.

samých, buď za zvláštní vděky a služby prokázané jich městům, buď z jiných pohnútek podobných. Tak ku př. osvobodili Staroměstští roku 1408 dům někdy Názovský (č. 356), když jej odevzdali vévodovi saskému směnou za starší dům saský na Malé straně.⁴⁷⁾ Za zásluhy a prokázané vděky osvobodili roku 1412 dům Jana z Weilburka, vrchního písaře králova, někdy u nich písaře městského (část č. 800), a roku 1418 dům pana Jindřicha z Lažan na rynku (č. 553),⁴⁸⁾ však onen toliko na čas životů Jana z Weilburka a manželky jeho Kateřiny, tento pak na tak dlouho, jak by Jindřich z Lažan byl v jeho držení. Panu Petrovi Zmrzlíkovi ze Svojšína, mincmistru na Horách Kutných, učinili téhož času k libosti (1416), aby po čas života svého z domu, jež měl blíž kostela sv. Jakuba (čís. 649), platil ročně toliko tři kopy, a tím aby byl prost všech sbírek a jiných břemen.⁴⁹⁾ Podobného způsobu byla stará smlouva s kommendou rytířů německých u sv. Benedikta (roku 1306), dle které platili rytíři ze svého domu pět hriven ročně, zvláštní pak smlouva uzavřená roku 1356 s bohatým měšťanem Františkem Rokycanským, dle které za složenou jistou summu peněz osvobozen byl ode všech berní ze všeho jmění svého ve městě až do poražení 1569 kop na berních, které by byly uloženy.⁵⁰⁾ Vesměs byly od berní na Starém městě osvobozeny všecky vinnice nového založení okolo Prahy dle listu konšelů Staroměstských a vsí obce vydaného na to roku 1359 nepochybně dle přání císaře Karla.⁵¹⁾

Ve větších neb náhlejších potřebách, k jejichž zapravení nebyly peníze tu čívali před rukama, pomáhali sobě konšelé, jak jest jinde již zmíněno, prozatím obrácením *peněz sirotčích* neb jiných za jakoukoli příčinou u ouřadu uložených na obecní vydání, kteréž se časem zase z obecních příjmů nahrazovaly.⁵²⁾

⁴⁷⁾ List. vetust. prir. 92.

⁴⁸⁾ Tamže 112. 123.

⁴⁹⁾ Tamže 129. Vytisknuto v *Archivu českém* I. 196.

⁵⁰⁾ V soudní knize Staroměstské 102.

⁵¹⁾ Original v archivu městském.

⁵²⁾ Příklad takový nachází se již roku 1345 v list. vetust. prir. 10. později více jich v rozličných pamětech.

Když pak nebylo jiné pomoci, užívalo se *půjček* ve jménu města, k čemuž bylo však potřebí svolení obce veliké.⁵³⁾ Spůsob zadlužení byl rozličný. Jako soukromý hospodář na domě svém, tak mohla i obec městská prodati plat roční na radním domě, čehož několik příkladů nachází se na Novém městě v letech 1411 až 1416.⁵⁴⁾ Ku prodeji platu na celém městě bylo potřeba povolení královského, čehož na příklad užili Staroměstští v letech 1412 a 1413.

Města byla dle účelu prvotního vysazení svého jedním z nejhojnějších pramenů příjmů *komory královské*; a Praha, jsoucí hlavou měst královských, měla i v tomto ohledu obzvláštní důležitost. Stálé důchody, které odtud přicházely králi, byly, pokud máme vědomost o nich, následující:

1. *Nájem s rycht* na Starém, na Novém i v Menším městě Pražském. Jak mnoho činil ročně, není povědomo; při rozsáhlosti však měst Pražských musil býti mnohem větší, než ze kteréhokoli jiného města. Máme jen jednu, a to zatemnělou zprávu o rychtářství Novoměstském, když roku 1412 podáváno bylo spolu se clem dříví a clem v Modřanech Jiřímu Síněti, který je již prvé držel od r. 1407. Měl totiž „chovati dům pána krále“ a nadto více odvésti 300 kop grošů. Praví se to s doložením: „A nechtěl-liby přijíti, jiný nalezen bude.“⁵⁵⁾

2. *Ungelt*. Ačkoliv byl král Jan roku 1329 ungelt královský v Praze na vždy zrušil a toliko zřízení ungeltu z vína dovolil Staroměstským ku polepšení jejich města, nacházíme nicméně, že se daň tato v potomních časech, jmenovitě již roku 1349, vždy vybírala k rukoum královým, nejspíš ze všech těch věcí jako předtím, totiž z vína, ze sukna, ze zboží kupeckého, z dobytka, ze soli a chmele, z medu, z ryb i z várek piva. Stalo li se obnovení to pouhým nezdržením slova královského od Jana čili jiným jakým způsobem, není povědomo.

⁵³⁾ Viz o přestoupení toho od konšelů Novoměstských r. 1390 v *lib. sent. aur. A. 2.*

⁵⁴⁾ V knize berniční častěji zminěné.

⁵⁵⁾ „Zřízení dvoru královského“, v rukopise Budišinském 56. str. 435 až 436.

Na každý způsob byl to důchod veliký, jehož musilo koinoře královské těžko býti oželeť. K tomu přičinil král Václav IV roku 1413 nebo krátce předtím dávku z obilí po jednom penězi z každého korce, buď žita, buď ječmene, nebo pšenice nebo ovsa, což se vezlo do města na prodej. Mělo to býti vybíráno jen dočasně. ⁵⁶⁾

3. *Clo z dříví* plaveného do Prahy po Vltavě. ⁵⁷⁾

4. Pevný roční *plat z masných krámů*, který na Novém městě a na Malé straně, tedy snad také na Starém městě činil lehkou hřivnu, to jest 56 grošů z každého krámu. Na Malé straně byl však plat ze 14 masných krámů již za krále Jana (dle listiny z r. 1342) darován služebníku jeho Janovi Schwarcovi z Bacharacha na čas jeho života. Karel IV pak, darovav nejprvé roku 1347 šestnáct kop ročně na týchž masných krámcích Malostranských nově založenému klášteru Slovanskému, obrátil již roku 1349 všecken plat z masných krámů Novoměstských a roku 1352 plat ze 14 krámů Malostranských, které předtím Jan Schwarz držel, k stálému nadání téhož kláštera, a přidal k tomu roku 1355 ještě také osm masných krámů Staroměstských. ⁵⁸⁾

5. *Dávka z vinnic nového založení* okolo Prahy, totiž půl čberu vína ročně z každé vinnice, počítajíc vinnici o šedesáti provazcích sděli a osmi provazcích sšíři, dle ustanovení privilegia o zakládání vinnic (roku 1358), kterým za to nové

⁵⁶⁾ Roku 1349 uděluje Karel IV klášteru Slovanskému na čas desátek z ungeltu vína na Starém městě Pražském. Viz *Pelzel Karl IV* 97. Mělo to býti v náhradu za roční plat jedné kopy grošů z každého masného krámu na Novém městě, jež daroval Karel tomuto klášteru, který však první léta nemohl se klášteru dostávat, pokud trvalo osvobození ode všech platů, Novému městu při založení jeho udělené. Masných krámů Novoměstských bylo 100, kterýchžto počet hned od počátku byl ustanoven. Zamýšlela-li se tedy desátkem ungeltu z vína úplná náhrada za plat ze 100 krámů, bylby ungelt ten toliko z vína musil vynášeti ročně 100 kop.

⁵⁷⁾ Jediná zmínka o něm z toho času v rukopise Budišinském na téměř místě, které doloženo jest v pozn. 55 něco výše.

⁵⁸⁾ Viz u Pelzla *Karl IV* listiny na str. 93, 99, 100.

tyto vinnice byly osvobozeny od ungeltu v Praze a od berní zemských.

6. *Odúmrti* čili nápady po osobách, které umřely bez posledního pořízení aniž zůstavily zákonného dědice dle práva městského. ⁵⁹⁾

Mimo důchody z těchto stálých, více neb méně výdatných zdrojů měl však král také právo ukládati *berně* na města čili vyžadovati na nich *pomocí* peněžitých ke svým potřebám. v čemž nikterak nebyl odkázán na svolení sněmu zemského, ježto na něm města královská neměla místa, než toliko páni a zemané. Z pamětí nám zachovaných není dosti jasno, jak daleko toto právo královo sáhlo, nebo pokud byl v užívání jeho obmezen. Z posledních let panování krále Václava IV (1413—1419) máme popis 22 měst královských a 29 klášterů, ve kterém obsaženy jsou *summy berně královské*, kolik na které město a na který klášter přišlo platiti, když berně taková byla uložena. ⁶⁰⁾ Jest pak to popis, který měl platnost jednotejnou již od delšího času, pokud s jistotou známo, aspoň již od r. 1404. Jedna taková berně činila z oněch měst 3013 kop a z klášterů 5000, tedy dohromady 8013 kop. Kdy a jak popis ten povstal, o tom nemáme žádné zprávy. Jest však jisto, že již roku 1379, ne-li všecky, aspoň mnohé z těchto měst a klášterů odváděly králi tuto neb jinou určitou summu berně ročně; i lze se domýšleti, že se to zakládalo na nějaké umluvě mezi králem a městy i kláštery, zavřené snad za panování Karlova. ⁶¹⁾

⁵⁹⁾ V pergamenovém rukopise práv v archivu městském z let 1413 až 1419 nachází se na listě 256 s nadpisem: Sequitur ruga regalis, seznam vin, z kterých pokuty náležely králi. To však nemohlo se vztahovati na Prahu, aspoň ne na Staré a Nové město, než toliko na jiná města královská, poněvadž v Praze ve všech nálezích, i vin oněch se týkajících, vždy příříkají se pokuty jen rychtářům, konšelům nebo městu, nikdy králi.

⁶⁰⁾ V pergamenovém rukopise právě zmíněném fol. 253.

⁶¹⁾ Roku 1404 zapisuje totiž král Václav Purkartovi Strnadovi z Janovic a bratru jeho knězi Jiříkovi, proboštu kostela Pražského, 1000 kop na Menším městě Pražském, „aby jim vydávali tu summu, kterouž královu českým mají vydávati, jmenovitě 96 kop grošův. Jakož

V popise měst právě řečeném uvedeno jest ze tří měst Pražských toliko menší město Pražské, se summou 96 kop, což jest pod průměrnou částí na jednotlivá města vypadající. Plzeň, Budějovice, Litoměřice platily po 200, Čáslav až 220 kop, ze všech nejvíce; menší summy než Malá strana měly toliko Beroun (88 kop), Domažlice (80), Sušice (80) a Vodňany (30 kop). Staré a Nové město Pražské, jakož i Kutnáhora a města věnná nejsou v popise tomto obsažena; věnná města ovšem proto, že z nich důchod nevycházel králi samému, nýbrž královně; města Pražská však kromě Malé strany nepochybně z té příčiny, že se umluva o poměrné placení, která popisu tomu byla základem, na ně nevztahovala. Nebyla totiž určena pro ně žádná jistá summa, nýbrž ukládání berně královské na ně stávalo se vždy toliko dle uvážení okolností a dle umluvení mezi každým městem samým a králem, aspoň potud, že když král jisté summy peněz žádal, nebylo městu bráněno činiti proti tomu námítky, aby jej pohnulo k slevě. ⁶²⁾ Ačkoliv o břemenech ukládaných na Staré a na Nové město Pražské za času císaře Karla a krále Václava IV máme

k témuž Malostranští jim se zapsali a slibují vyvaditi“. Viz v *Archivu českém* I. 501. Táž summa 96 kop pro Malou stranu vyměřená uvodí se právě také ve zmíněném popise měst a klášterů, s poznamenáním na listě 254, které se na zápis krále Václava právě zmíněný vztahuje: „Praeposito Pragensi in minori civitate Pragensi 96 sig.“ Také ve „*zřízení dvoru královského*“ z r. 1412 výše zmíněném (pozn. 55) uvodí se mezi stálými důchody komorními: „Z měst a klášteruov po Čechách osm tisíc kop grošuv,“ což se se summou v popise výše zmíněném srovnává co číslo okrouhlé místo 8013 kop. Starší zmínky o summách berně jednotlivých klášterů a měst nacházejí se v *Archivu českém* v tak zvaných *Registřích zápisů* z let 1379 (II. 182) a 1395 (II. 175). Roku 1379 zapisuje totiž král Václav Johannesovi lankrabi z Lautnperku „na Sušických 60 kop berně, kterůž každý rok dávají“; roku pak 1395 Henzlinovi ze Zárova 1400 kop gr. „na klášterích na Chotěšovském 528 kop, na Teplé 220 kop, na Plaském 220 kop, na Svatoprokopském 210 kop a na Skalickém 30 kop, aby na dva roky po polovici splnili z berně královské“.

⁶²⁾ Příklady takového vyjednávání s králem od Novoměstských, když žádal příliš mnoho, nacházejí se v knize berníční roku 1412 A. 4. roku 1416 A. 29 a opět téhož roku A. 30.

zprávy toliko zlomkovité, předce z nich tolik souditi se dá, že dosahovala summ mnohem větších, než ve kterémkoli jiném městě dle popisu avrchu řečeného. Nebyla pak vždy ukládána ve způsobě berní, nýbrž zhusta také ve způsobě půjček: kteréžto půjčky král splácel městům zase nejobyčejněji postoupením některého svého dáchodu na čas nebo osvobozením od berní do některé lhůty. Ku podrobnějšímu vyložení toho stájeť zde v krátkosti všecky zprávy o berních a půjčkách takových, které se nám vůbec zachovaly.

Staroměstským uložil císař Karel IV roku 1354 sbírku 2400 kop grošů, s ustanovením, aby řemeslníci nebyli k ní potaženi, pokud se týkalo řemesel i domů jejich.⁶³⁾ Roku 1361 odvedli jemu 1000 kop grošů na vystavení nové zdi přechu Petřín a jiných 1000 kop pro jiné potřeby; začež osvobodil je císař ode všech berní, dle obyčeje ukládaných,⁶⁴⁾ na dvě léta. Roku 1365 půjčili císaři 300 kop a opet 300 kop začež postoupil jim svého ungeltu z vína v Praze až do vybrání té summy.⁶⁵⁾ Musilo pak toto postoupení ungeltu z vína později ještě z jiné nějaké příčiny býti prodlouženo: neboť drželi Staroměstští ungelt tento ještě roku 1368 s vyminěním toliko 220 kop ročně, které měli odváděti manželce císařově, Alžbetě, a později Janovi z Landšteina, proboštu Mělnickému.⁶⁶⁾ Mezi tím půjčili Staroměstští císaři roku 1367 500 kop grošů, za kteréž měli sobě nadelati dříví v lesích královských během tří let nejprvé příštích, klež by jim od královského lesního bylo ukázáno.⁶⁷⁾ Ve větší závazky bylo jim vstoupiti r. 1373 následkem smluv mezi císařem Kariem IV a Ottonem vévodou bavorským o markrabství brandenburské. Musiliť se učiniti rukojmími za velké summy peněz, které Karel IV upsal Ottovi a druhým vévodám bavorským v náhradu za postoupení Brandenburka. Předně totiž zaručili se Pražané s Pízenskými, Stri-

⁶³⁾ *Lib. vetust. priv.* 6.

⁶⁴⁾ *Ab omnibus solutionibus et impositionibus staurarum et exactionum, quibus ipsos et subsidia nostra onerare consuevimus.* Tamže 17.

⁶⁵⁾ Tamže 7.

⁶⁶⁾ Tamže 60.

⁶⁷⁾ Tamže 54.

brskými a Klatovskými za 100.000 zlatých nebo 10.000 zlatých platu ročního, zadruhé Praha. Hora Kutná, Tachov a Domažlice za týdenní plat 60 kop a za roční plat 3000 kop grošů, kteréž obojí císař nařídil na předním místě vypláceti z urbury své na Horách Kutnách (1373. 11. Říj.). ⁶⁸⁾ Musilo pak buď z rukojemství tohoto, buď z jiných vyžadavků královských téhož času vzejíti městu mnoho skutečných vydání, jak na jevo jde z listu krále Václava IV vydaného ještě za živobytí otcova roku 1375, dle kterého bylo město velice zadluženo, pročez král propůjčil osvobození od berní na sedm let. s určitým však vymíněním, aby se Pražané (rozuměj Starého a Nového města, tehdáž spojených v jedno) za ten čas dluhů všelikých zbavili, vyjma toliko právě řečená rukojemství, kterých král sám slíbil je zbaviti, a jisté platy doživotné, které město na sobě bylo prodalo. Sto a tři měšťané vzali tehdáž závazek na sebe, toto vybavení města z dluhů skutečně provést, s pomocí všech ostatních, kteří měli k tomu býti přidržáni od rychtáře a konšelfů. Rozumělo se tím asi, že tito jistí měšťané měli obec nějak založiti a peníze své zase pohledávati ze sbírek městských, které za tou příčinou měly býti ukládány. ⁶⁹⁾

Po uplynutí lhůty sedmiletého tohoto osvobození musilo Staré město Pražské hned zase za panování krále Václava IV silně býti přetíženo vyžadavky královskými. Neb již roku 1388 udělil král městu opětné osvobození ode všech berní na tři léta, s vymíněním toliko, kdyby nastaly mimořádné potřeby. Zároveň požádav od města půjčky jisté summy peněz, postoupil obci ungeltu na tři léta ze všelikého zboží kupeckého i jiných věcí, jak prý prvé vybírali; z čehož viděti jest, že musila předcházeti nějaká půjčka jiná, o níž se zpráva nezachovala. ⁷⁰⁾ Již v roce prvním potom (1389) podstoupilo město opět rukojemství za krále společně s pány Jindřichem z Dubé, Ottonem z Bergova, Hynáčkem z Wismburka a Kunatem Kaplěrem i s městy Kladskem, Frankšteinem. Vratislaví, Namyslaví a

⁶⁸⁾ Tamže 73.

⁶⁹⁾ Tamže 98.

⁷⁰⁾ Tamže 76.

Středou ve Slezsku. ve dluhu totiž 8000 kop grošů, kterým král povinen byl Janovi biskupu Vladislavskému, Bolkovi, Jindřichovi a Bernartovi bratřím, knížatům Opolským, a Přemkovi knížeti Těšínskému. Summa tato měla býti splacena v osmi létech, po tisíci zlatých o každém sv. Havle; když by která lhůta nebyla zaplacená, zavázali se rukojmí k ležení buď v Nise buď ve Břehu, kam by byli žádáni, každý z pánů s dvěma panošemi, s dvěma pacholky a čtyřmi koni, od každého pak města dva radní se čtyřmi koni a dvěma pacholky, až do zaplacení.⁷¹⁾ Rukojemství toto zjednálo městu časem veliké nesnáze. Po uplynutí sice ustanovených osmi let (1397) dostali Staroměstští list Bolka knížete Opolského, kterým ve jménu svém i bratří svých vyznal, že jest zaplacen, a Pražany ze závazku jejich propustil.⁷²⁾ Musil však býti nějaký klam v té věci. Nebo o osm let později byl spor o tento dluh krále Václava rozhodnut výrokem krále polského co přátelského rozsudí, dle kterého byl král český posud dlužníkem a měl dluh 8000 kop býti zaplacen od rukojmů s rozvržením části na každého z nich (1405). Výrokem jiným Václava biskupa Vratislavského roku 1406 ustanovena jest část vypadající na Pražany taková, jakou byli zaplatili Vratislavští, totiž 1428 kop. a měli ji složiti o sv. Jakubě toho roku.⁷³⁾ Skutečné zaplacení stalo se však teprv roku 1412. V čase, který mezitím prošel, byly časté nepokoje v zemi příčinou, pro kterou král vymáhal mnoho peněz, tak že se město musilo zadlužiti. K ulevení obdrželo roku 1400 zase osvobození od berní na tři léta, roku 1406 opět na tři léta, roku 1410 na dvě léta.⁷⁴⁾ K zaplacení dluhu vévodám Opolským roku 1412 zjednali si Staroměstští největší část peněz prodáním platu 120 kop na městě s povolením královským; když pak roku 1413 král požádal summy 3000 kop, zadlužilo se město nově prodáním 300 kop platu ročního.⁷⁵⁾ Trvalejšího ulevení poskytlo Staro-

⁷¹⁾ Tamže 25.

⁷²⁾ Tamže 93.

⁷³⁾ Tamže 87. 90. 102.

⁷⁴⁾ Tamže 83. 100. 107.

⁷⁵⁾ Tamže 110. 113.

městským nové osvobození od berní téhož roku udělené na 10 let, při čemž král Václav také jim daroval čtvrtý peníz z nové dávky z obilí tehdáž zavedené v jich městě.⁷⁶⁾

O Novém městě Pražském, které bylo na prvních 12 let po svém založení ode všech berní a jiných platů osvobozeno, nemáme z ostatního času panování Karla IV žádných zpráv, tohoto předmětu se týkajících, a z první polovice panování Václava IV zachovala se jen jedna pamět z r. 1386 o půjčce 100 kop grošů, od krále žádané, na kterou se složilo 32 sousedů na místě obce.⁷⁷⁾ Teprv k roku 1399 dovídáme se o summě 1212 kop a 42 grošů, kterou Novoměstští tehdáž odvedli králi dílem co berní dílem co půjčku; k jejímuž sehnání uložila obec na sebe tak zvaných berní šestnáct.⁷⁸⁾ Více světla poskytuje berniční kniha Novoměstská počínající se rokem 1411, ve které se nacházejí zaznamenány všechny sbírky, uložené od obce od toho roku až do začátku r. 1418, s uvedením, co z nich bylo odvedeno na summy toho času žádané od krále, buď přímo do komory královské buď rozličným osobám, kterým král již napřed vykázal výplaty z těch summ. Uvedeme toliko léta 1412 až 1417, která jsou v knize s jistotou obsažena úplně.

Roku 1412 uložila na sebe obec poprvé 5, podruhé 3, potřetí 4 berně, dohromady 12 berní, kteréž vynesly 1074 kop 19 grošů. Z toho odvedeno pro krále 536 kop.

Roku 1413 uloženy čtyry, pět a opět čtyry berně, dohromady 13 berní. Vynesly 1141 kop 38 grošů. Králi odvedeno 476 kop.

Roku 1414 uloženy 4 berně. Vynesly 350 kop 33 grošů. Králi nic neodvedeno.

Roku 1415 uloženo pět berní, tři berně, dvě berně, dohromady 10 berní. Vynesly 889 kop 56 grošů. Králi odvedeno 879 kop 20 grošů.

⁷⁶⁾ Tamže 114.

⁷⁷⁾ V pamětní knize Novoměstské z toho času fol. 10.

⁷⁸⁾ *Lib. orphanorum* 1.

Roku 1416 uloženy jsou 3 berně, opět 3 berně, 5 berní, 3 berně, ouhrnem 17 berní. Vynesly 1175 kop 55 gr. Králi odvedeno 476½ kopy.

Roku 1417 uloženy 2 berně a 3 berně, dohromady 5 berní. Vynesly 421 kop 27 gr. Odvedeno králi 279 kop 45 gr.

Není jisto, zdali v počtech těchto právě všecko jest obsaženo, co za ta léta obnášely berně od krále žádané, protože se mohlo k zapravení jich částečně užiti také jiných prostředků než sbírek ukládaných od obce. Rozdíl však sotva bude veliký; pročez přehled tento postačuje aspoň k důvodnému domnění, že jak se Nové město nerovnálo Starému velikostí summ králi odvozovaných, tak zase všechna jiná města v království (vyjmouc snad Kutnouhuru) znamenitě převyšovalo.

O Menším městě Pražském jest pamět z roku 1404, kdež král Václav zapsal bratřím z Janovic, zejména Jiřímu proboštu Pražskému, 1000 kop grošů na summě 96 kop, kterou město toto obyčejně odvádělo, tak aby summa ta do dosažení 1000 kop pokaždé jim byla vyplácena. Poněvadž summa těchto tisíc kop ani roku 1414 ještě dovršena nebyla, dá se z paměti této souditi, že v létech těch obyčejná summa berně královské z měst a z klášterů nebyla vyžádována zrovna každoročně.⁷⁹⁾

Krom berní a půjček měla města Pražská také vydání na dary čili *pocety* (*honorantiae*), které se podávaly králi a někdy také královně při některých výročních slavnostech, jakož o vánocích a o novém roce, i jiných slavných příležitostech, ku př. při korunování krále neb královny, nadto pak obyčejně i při každé schůzi neb jízdě konšelů před krále v záležitostech města. Pocety takové záležely někdy v klenotech

⁷⁹⁾ Srov. výše pozn. 61. V knihách *erectionum* při roce 1407 jest vložen list Malostranských konšelů z r. 1400, dle něhož toho roku král vzal od města tohoto (*exegit et recepit*) 50 kop. Pamět tato jest potud zajímavá, že se z ní musí souditi, buď že obyčejná summa 96 kop ještě nebyla toho roku umluvena, buď že král také na městech, která summu umluvenou měla, vyžadoval předce někdy něčeho mimořádně.

nebo ve skvostném náčiní, mnohem pak častěji ve vzácných nápojích a věcech jídelných.

Mimo krále měli jisté požitky z měst také *úředníci královští*, jejichž úřadování vztahovalo se hlavně na města, totiž podkomoří, hofrychtér a písaři jejich. *Podkomořímu* náleželo předně *ostrožné* (calcariales), to jest pět kop z každého města. když byl nový podkomoří dosazen k ouřadu, zadruhé čtyry groše přírážky ku každé kopě berně královské, kdykoliv summy byly ukládány na města, zatřetí jistý plat, nevšude stejný, při každém obnovení konšelů. Přírážka čtyř grošů náležela však podkomořímu jen ve městech, která platila určité summy: tudý v Praze platila ji jen Malá strana; ostrožné pak a plat při sázení konšelů byly uloženy 23 městům královským, mezi kterými mimo Malou stranu bylo také Nové město Pražské. Od sázení konšelů platilo každé z těchto dvou měst 10 kop. ježto plat ten skoro ve všech druhých oněch městech činil 20 až 25 kop. Na Staré město Pražské se žádná z těchto povinností nevztahovala.

Hofrychtér měl při sázení konšelů od každého města dvě kopy, a jednu kopu od vozu, na kterém jezdil po městech, také 10 grošů od každé přísahy učiněné před soudem; má se snad rozuměti před soudem, kterému byl přítomen. Rovněž bral při sázení konšelů *písař komory královské* od každého města dvě kopy, a *písař podkomořího* jednu kopu.⁸⁰⁾

Mimořádně dávali Pražané také dary rozličným dvorům královským, když užili přimluvy od některého ve svých věcech před králem neb za jinými příčinami.⁸¹⁾

K berním ukládaným od krále na města královská nebyli potahováni *Židé* v nich bydlící. Král vyžadoval zvláštní berně od celé obce židovské v Cechách, které se rozvrhovaly na Židy v celé zemi. Jak vysvítá z příkladu roku 1388, býval k vymáhání této berně ustanoven výběrčí Žid, a úřady městské

⁸⁰⁾ Popis těchto platů nachází se v často zmíněném pergamenovém rukopise archivu městského, obsahujícím práva městská a jiná fol. 256. 257.

⁸¹⁾ Příklady v Novoměstské knize berniční od r. 1411.

byly vyzyvány podkomořím, aby mu v tom byly nápomocny, aby se žádný ze Židů z povinnosti své nevytahoval. Ve případě zpěném měly od výběřešho tohoto peníze sebrané přejmouti a kvitanci a chovati u sebe do dalšího rozkazu. V čas zapsání berně židovské byvali úředové městští také nápomocni, aby dopomahali Židům dluhů jejich za měšťany, by nemohli vymlouvatí z opozdilého odvádění berně.⁸²⁾ Jindy proti tomu ulehčoval král měšťanům v placení dluhů židovských, dle zásady, že Židé náleželi jemu jakožto sluhové králové. Tak ku př. císař Karel IV. roku 1361 nařídil předání sobě všech listů, které měli Židé na dluhy od měšťanů svého města Pražského, aby s nimi k dobrému města i jedincůvých měšťanů naložil dle milosti: vsecky pak listy, které byly do dne ustanoveného předloženy, prohlásil za zrušene a neplatné.⁸³⁾

e) Vojenství městské.

Vedle povinnosti k peněžitým platům byla města povinna i také službami vojenskými, a každý měšťan, bohatý i chudý, povinnost snášeti i v tom vzbledu břemena obecní.

Za příčinou častějších výprav válečných ven ze země ve své polovici panování císaře Karla IV., ve kterých i města česká musila se účastniti, uzavřeli Pražané většího města navštívit sobě jistý řád vykonávání této povinnosti pro zachování rovnosti mezi měšťany; ku kterémužto účelu zřízeno bylo dvanact osob, čtyři z radky a osm z obce (1371). Dle toho jejich stalo se usnešení takové, aby na Starém městě, pokudli by nastala výprava ven ze země, pokaždé vytáhly dve čety, jednou Týnská a Linhartská, podruhé Mikulášská a Rohovelská; mezi nimiž ponejprv mělo se rozhodnouti losem. Čtyřti, na které by přišlo vytáhnouti do pole měli vyjít všichni bez rozdílu osobní a na svůj náklad, za to měli býti osvobozeni ode dvou berní nejprve prstích, tak

⁸²⁾ Palackého *Formelb.* II 137 151

⁸³⁾ *ibid.* *retusat* *prois.* 70.

aby je zapravily druhé dvě čtvrti doma zůstalé. Osvobození to pak mělo se opakovati za každý měsíc. jak dlouho by musili zůstat v poli. Kdoby dokázal zákonnou překážku. tomu měla radda uložiti, jak by povinnosti své zadost učinil náhradníkem. Každá čtvrt měla míti v poli svého *heimana*; z nichž jeden měl býti konšel, jeden z obecních; i oni měli táhnouti na svůj náklad; každému však mělo poskytnuto býti měsíčně 50 kop ku pomoci, jak se dle toho zdá, ne pro jeho osobu. než pro celou čtvrt, jíž byl představen. Byla-li by výprava jen v zemi, ne ven ze země, neměla platiti za odbytí jedné této povinnosti; co by přitom bylo za slušné, mělo teprv nalezeno býti od raddy a od obce.⁸⁴⁾

Město však nevykonávalo vojenské povinnosti své pokaždé osobním vypravením sousedů samých do pole, aniž toho bylo od králů pokaždé žádáno. než snad toliko ve větších potřebách. Častěji stavěli obce toliko *žoldnéře* (stipendiarii, soldinarii) ke službám královým, kteréž zjednaly na svůj náklad. jakž se spatřuje ku příkladu při častých výpravách proti hradům jednotlivých odbojných pánů neb jiných škůdců zemských za panování krále Václava. Žoldnéři tito byli vypravováni do pole buď pod vlastními *heimany*, najatými od města, buď pod velením *podkomořího*, což nejspíš záviselo na větším neb menším počtu jich. Město dávalo jim netoliko plat, nýbrž opatřovalo je také zbraní. Míti hojné zásoby *sbraně* pokládalo se za oslavu obce.⁸⁵⁾ Místem ke chování jich byla dílem radnice, jak jest viděti ze zpráv o vyhoření radního domu Staroměstského roku 1399 „s mnohým oděním (cum multis armis)“. Krom obyčejných ručních zbraní měla města Pražská také větší střilecí stroje (machinae et instrumenta bellica), které se vozily za vojskem.

⁸⁴⁾ V knize Stm. od r. 1310 fol. 273. Podivné jest, že usnešení toto, ať se stalo za času spojení Starého a Nového města v jednu obec, a vydáno jest od konšelů spojených obou měst, přece jen o čtvrtích Staroměstských mluví, o Novém městě pak nečiní žádné zmínky. Musilo to ovšem míti svou příčinu, nám neznámou.

⁸⁵⁾ V pamětní knize Novoměstské k roku 1410 fol. 239 ustanovují se jisté pokuty „pro comparandis armis in decorem nostrae civitatis“.

Žoldnéři chovali se ostatně v některém počtu vždy, i když nebylo války. V čas pokoje užívalo se jich ve větších potřebách k zachování veřejného pořádku, jakož při popravách,⁸⁶⁾ při větších sebráních lidu, na Novém městě ku př. při každoroční pouti na den Svátosti, ke hlídání radnice, bran a zdí městských.⁸⁷⁾ — Ke *hlídkám nočním* v čas potřeby byly ostatně také všichni sousedé zavázáni dle jistého pořádku.⁸⁸⁾

2.

Živnosti městské.

a) Řemesla a umění, služby a jiné práce.

Hlavním zaměstnáním největšího počtu obyvatelstva Pražského, jak stavu městského vůbec, bylo provozování rozličných druhů řemesel. Zprávy a zmínky v pamětech onoho času se naskytující o jednotlivých řemeslích a pracích, které poskytovaly výživy svým provozovatelům, svědčí o velmi hojném rozvětvení průmyslu a velkém rozdělení práce, které mohlo míti místo jen právě ve městě velkém a lidném, jakým tehdaž Praha byla. Sestavíme je v následujícím přehledu dle druhů řemesel a zaměstnání spolu příbuzných.

O připravování pokrmů předně starali se *kuchaři* čili *kuchynníci* (coqui), jedni ve službách vznešených osob postavení, jiní pro obecnostvo strojící, kterému sloužili jídly buď v místnostech zřízených na způsob hostinců (ač určitých zpráv o tom nenacházíme), buď na veřejné ulici, ku př. jak se děje

⁸⁶⁾ Viz *Staré letopisy české* k roku 1412 str. 17.

⁸⁷⁾ Nejvíce zmínek o žoldnéřích a jiných věcech vojenských obsahuje často zmíněná Novoměstská kniha berniční od r. 1411 na rozličných místech.

⁸⁸⁾ Roku 1418 pronajímá Matěj ze Žatce dům svůj Jakubovi sladovníku. Mezi výminkami praví se (v pamětní knize Novoměstské H. 26): *Jacobus vero tenebitur per se temporibus occurrentibus vigilare juxta consuetudinem civitatis. Insuper si stipendiarii medio tempore ex parte civitatis aliquo debebunt dirigi sen expediri, illud Mathias praescriptus suis impensis propriis tenebitur ordinare.*

zmínka, před radnicí Staroměstskou.⁸⁹⁾ *Pekuři* (pistores, peken) pekli chleb, jak rezný, tak také „roháčky a chleby bělní.“⁹⁰⁾ Krom nich byli také *masanečníci* a *koblišníci* (krappenbacher); zvláštním pak řemeslem *perníkáři* čili *pernáři* (pernarii, pernicatores, libetarii, lebothecarii, lebkuchler, celtner). *Mlynáři* neboli *mleči* (molendinatores, molitores, mülner) dělali mouku v četných mlýnech Pražských. Od nich však rozdílní byli *krupníci* (pultifices, kraupner), kteří dělali kroupy (pultes). Vedle těchto připomínají se také *krupičníci*. Ač se plody hospodářství větším dílem přivážely z venkova, pěstovalo se nicméně také v Praze samé něco věcí zahradnických, s čímž zanášeli se *zahradníci* (ortulani, gartner), *selníci* (caulistae, krauter), *cibulníci*, *dynaři*, jak ve vzdálenějších částech Nového města a v někdejších předměstích Malostranských, tak i na Starém městě v ulicích za sv. Haštalem, kdež se ještě zachovalo něco zahrad. Vedle nich připomenouti sluší velmi četné *vináře* čili *viněře* (vinitores), to jest dělníky na vinnicích jak v Praze samé tak v okolí, kteří s velkou část bydlili ve městě. Maso dělali *řezníci* (carnifices, fleischhacker), kterýmžto jménem znamenali se nejspíš jen ti, kteří sekali v masných krámcích. *Huntýři* nazývali se, kteří prodávali jen na svobodném trhu masném ve dni k tomu povolené. Od obojích rozeznávali se *drobníci* (kroseri, totiž ti, kteří prodávali droby (intestina) a dělali snad také jitrnice. *Rybáři* (piscatores, fischer) provozovali dílem v Praze samé rybolov; více však byli ryb prodáváci. Obzvlášť připomínají se mezi nimi *sumečníci*.

S přípravováním nápojů zanášeli se na předním místě *sladovníci* čili *sladři* (braseatores, melzer) a *pivovárníci* (braxatores cerevisiae, kterážto dvě řemesla, totiž dělání sladů a vaření piva, byla od sebe oddělena a jen málo kdy provozována od jednoho. Pivovarníkům i obchodníkům s viny byli k ruce *šťavníci* (vasatores, vasatores cerevisiae, a zase extractores vini, qui vulgariter weinschnitter genannt: posledně pak řečeno

⁸⁹⁾ Viz v *Zakládkách* I. 20. a. 2.

⁹⁰⁾ *Tab. memorab. Novae civit. P.* od r. 1528 fol. 173 k roku 1384.

také okoušeči čili *koštěři* vína (examinatores, gustatores vini, weinkoster). Mnohem řídčejší toho času, než někdy předtím, byli *medníci* (metsider), kteří připravovali medovinu. Prodej a nalévání nápojů vykonávali *vinaři* (caupones), *šenkové* (pincernae) a *krčmáři* (tabernatores). Šenkové nazývali se však podobně jako kuchaři netoliko lidé, kteří sloužili obecenstvu, než také, kteří zaměstnáním tím stáli ve službách vyšších osob.

Vzácné bylo zaměstnání *apotékářů* (apothecarii), kteří připravovali léky, pěstovali zvláštní k tomu potřebné rostliny a koření ve zvláštních zahradách, přitom pak také prodávali rozličné vybrané lahůdky. Počet jich byl velmi skrovný. Na začátku 15. století dá se jich stejným časem napočísti sotva sedm neb osm. Všichni přebývali na Starém městě.

Hlavním řemeslem, které se zanášelo zhotovováním oděvů, jak mužských tak ženských, byli krejčí čili *krajčíři* (sartores, sneider). Krom nich byli však hotoviteli jednotlivých druhů oděvu *kabátníci* (joppatores, joppulatores, jopner, wambaser, jinak také togatores), *kytléři*, *hacníci* (caligatores, hosler, hosenmacher), *šataři*, a spravovateli neb obnovovateli starých oděvů *vetešníci* (renovatores, fullones, mentler). Kožišiny dělali *kožišníci* (pellifices, körsner). Mezi nimi též někteří toliko předělávali staré kožichy (antiqua pellicia). Co zvláštní odvětví řemesla toho jmenují se *černokožišníci* (nigri pellifices). *Ševci* (sutores, schuster) dělali obuv, jedni novou, jiní toliko spravovali, podráželi a podšívali starou: těm se říkalo *přtáci* (sutatores, cosolarii — sic — renovatores sotularium). Mimo to byli také hotovitelé trepek čili dřevěných střevíců (*calopedifex*, calopediator, qui calopedes parat). O pokrytí hlavy pečovali *kloboučníci* čili *koblúčníci* (pileatores, huter), *čepičníci* (mitrarii, mitratores, mitrifices) a zvláštní druh jich *biretníci* (biretarii): závoje pro ženské zhotovovali *šlojířníci* (peplatores) a *šlojířnice* (peplatrices, textrices peplorum). Zvláštními řemesly byli dále hotovitelé rukavic čili *rukavičníci* (chirothecarii, hantschuster) a hotovitelé pásů, *pasíři* (cingulatores, zonatores, gurtler), ku kterýmžto nejvíce se blížili *měšečníci* (bursifices, bursarii, bur-

satores, pentler) a *tobolečníci* (peratores, taschner) i *vačkáři* čili *tlumočníci*.

Menší potřeby větším dílem též k šatstvu náležející dělali *tkaničníci* a *šnoráři* čili *šnorečníci* (praetextarii, praetextifices, praetextarum operarii, schnorer, pantler, bortner nebo börtler), *nitníci*, *dratevníci*, *stuhaři* (od stuh čili stužek, ligas parantes, hosennestler) a *přeskáři* (feruncatores, rinkler, rynkengiser, rinkensmyde); šaty ložní, jak se říkalo, *peřinečníci* (culcitratores. qui praeparant culcitrum) a *polštářníci* (pulvinatores). Hedbávné věci zhotovovali *krumpěři* čili *hedvábníci* (fibulatores, sidenarii, seidenmeter); k nimž jest také připočísti *ornátníky* (ornatistae).

Věnečníci (crinalistae, krenczelmacher), dělali, čeho bylo potřeba k ozdobnému nošení vlasů; bylo to zhusta také řemeslo ženských. *Hřebenáři* (pectinifices, pectinatores, kemmer) hotovili hřebeny. K holení vlasů byli *holiči* (barbitonsores, barbirasores, barbirer), s nimiž se nejbližše stýkali *lazebníci* (balneatores, lixae, pader).

Látky vlněné dělali *vlnáři* čili *vlnáci* (lanistae, lanifices) a *soukenníci* (pannifices, tucher, tuchmacher), což bylo řemeslo v Praze velice rozšířené ve všech třech městech, na Starém městě hlavně v ulicích za starým trhem uhelným a blíž sv. Haštala, na Novém městě na Poříčí v ulici Soukennické a v okolí jejím, kdež nacházely se rámy soukennické, jakž zase na Malé straně za zdí městskou blíž Obory. Pomocné práce při řemeslích těchto konali *kramplěři*, *valcháři* (fullones, fullatores, walker) a *raifěři* (rayferz pannorum), rovněž i *postríhači* (paunitonsores, pannirasores, tuchscherer, scherer), kteří měli kotce své na trhu Svatohavelském. Plátno dělali *tkadlci* (textores, linifices, leinwater) čili *osnovníci*(?), přízi *prádlci* (telistae?). Dostí četní byli také *barchantníci*, hotovitelé barchanu (barchanistae, barchanorum textores, barchaner). Z konopí kroutili zboží své *provazníci* (funifices); vedlé nichž obzvlášť se připomínají také *popružníci*.

Vyděláváním koží zaměstnávala se řemesla tak zvaných *smrdařů* (cerdones, gerber), kteříž byli trojí, totiž *koželusi*

(lederer), *jircháři* čili *bělokožci* (albicerdones) a *štumfaři*. Sídla řemeslníků těchto velmi četných nacházela se výhradně jen na Novém městě. Jircháři bytovali od starodávna při řece pod Zderazem v osadě sv. Vojtěcha; koželuzi tamže, někteří však také v Podskalí a v Podvyšehradí, mnozí též na Poříčí v osadě sv. Klimenta při dolejším toku Vltavy. Štumfaři, totiž kteří koží nenapouštěli a nemazali, nacházeli se také v jiných částech města, od vody vzdálenějších. S řemesly těmito souviselo řemeslo *barvířů* (coloratores cutium, färber), kteříž barvili kůže buď na bílo (kůže zámišové, semischferber), buď jiným způsobem (loschferber), též *tříslníků*, kteří připravovali tříslu pro jircháře i pro koželuhy.

Z koží připravených dělali krom ševců a jiných řemesel již uvedených rozdílné zboží své *řemenáři* (corrigiatores, rimer), kteří krom ulic jirchářských u sv. Vojtěcha přebyvali nejvíce na Starém městě za Židy blíž Vltavy, *uzdáři* (frenifices, lorifices, zaumstricker), *sedláři* (sellatores), *střmenáři*, *pochváři*.

Dřevěné zboží nynějších truhlářů dělali řemeslníci skoro tolika druhů, kolik bylo rozličných předmětů tohoto řemesla, totiž *stolaři* (mensatores, mensifices, tischer), *stoličníci* (qui sedes laborant, stuler), *lavičníci* (stalla parantas?). *truhláři* ve smyslu užším, totiž hotovitelé trubel. *pokladníci* čili *pokladnáři*, *postelníci*, *kolebečníci* (cunabulatores, wigenmacher). Prkna k těm a k jiným potřebám nedělala se tehdejší ještě na pilách vodou hnaných, nýbrž strouhali je tak zvaní *struhaři* čili *prknáři* (sarratores, bretsäger). Jménem struhařů znamenali se však také *soustružníci* (tornatores, drechsler). Jiní, kteří dělali ze dřeva buď pouze buď větším dílem, byli *nápravníci* čili *koláři* (rotifices, currifices, wagner). jinak *koloději*, *lodnáři*, *kotečníci*, *budnáři* a *běčváři* (doliatores, dolistae, pinter). *nádobníci* čili *neckáři*, *okřínáři*, *tvoridlníci*, *korytníci*, *trubáci*, *češíři*, totiž hotovitelé číší (picariatores, pechrer), a nejspíš také *lžičníci*, dále *řebříkáři* (qui scalas parant), *houžvaři*, *kletnáři* (kteří dělali klece) a *posadníci*. Z proutí pletli koše *košíři* (sportifices). *Metláři* dělali chvoštiště a podobné věci.

Pálení uhlí ze dříví bylo zaměstnáním *uhlířů* (carbonistae, carbonatores, carbonarii, koler), kteří ovšem nedělali svého díla v Praze, než toliko na trh je přiváželi; nicméně mnozí byli v Praze usedlí.

Ze hlíny dělali zboží své *hrnčíři* (figuli, ollifices, ollatores, lutifiguli, topfer), jak hrnce tak i kamna, a *misaři* (scutellatores, schüssler) i *renlíkáři*. *Hlináci* (argillatores) kopali a rozdělávali hlínu pro ně.

S mazlavými látkami zacházeli *smolaři* (picatores, picifices), *klévaři*, *kolomastníci*, *lojovníci* (sebatores, sepatores, qui fundunt sepum, unslichter), *svíčníci* (candelatores, qui faciunt, praeparant candelas), *mydláři* (saponistae, smigmatores, qui smigma laborant, seifer), *roštníci* (ceraefusores, wachsgisser), *olejníci* (oleatores), *sádlníci*.

Dle rozličných výrobků svých nazývali se *strunaři* (cordifices, cordipari), *štetkáři* (setifices, setatores, setarii, setipari, purstenpinter), *řešetáři* čili *řešetáci* (cribrofices), *rohožníci*, *koltráři* (goltermacher), *sílaři* (qui parant retia), *nevodáři*, *tentáři*, *loutečníci*, *starníci*, *přesličníci*, *vřetenáři*, *ohánečníci* (flagellatores), *hotovitelé jehelníků* (nadelfasser), *púzdrníci*, *páterníci*, totiž kteří dělali růžence (paternatores, paternarii, qui praeparant paternoster), dosti četní, *kostkáři*, kteří dělali kostky (taxillatores, taxillos parantes), *šachovníci*, *vrhacívníci*, *vážníci* (wagmacher), konečně hotovitelé nástrojů hudebních, jako *hubenníci*, *varhanáři*, *trubaři*, *pištělníci*, *husleři*.

Přidáme k nim *knihaře* (ligatores librorum), kteří vázali knihy, a hotovitele věcí potřebných ku psaní. K těmto náleže, především *pergamenníci* (pergamenistae, membranatores), kterých bylo vždy asi osm neb deset v Praze. Skoro všichni přebývali na Novém městě na příkopě v pořadí domů od nynější Široké až do Spalene ulice ne o na blízko odtud v ulici poslední řečeno, tehlať Kovarské. Dále *kalamariáři* (calamariatores) měřičníci (tintner). Papír, jak se zřídka, nehotovoval se v Praze aspoň neděje se o tom nikdež zmínka.

Cetla byla remesla pracující z žovu rozličných. Dobýváním žova se země ovšem nemělo místa v Praze nebožto v oko

Pražském. Protož *horníci*, *hamrníci* (malleatores, hammersmide), *kovadlníci* (ambosmeister), *šejdění* a podobní připomínají se jen málokdy, toliko náhodou, mezi usedlými lidmi v Praze. Naproti tomu hotovení nejrozličnějšího zboží kovového zaměstnávalo na sta ruk. Na předním místě sluší tu jmenovati *zlatníky* (aurifabri, goldner, goldsmide), kterýchžto samotných byl znamenitý počet; od nich rozdílní byli *zlatotepci* (auripercussores, goldslaher) a dílem také *zlatoleji* čili *zlatoměnci* (?) (aurifusores) i *stříbrníci* (argentifusores, silberprener, silberbrunner). Z mědi a z mosaze pracovali *mědnáři* (aerispercussores, cupripercussores, cuprifabri, messinkslaher, messinkcziher. qui percutiunt metallum, koppersmide), *kotláři* (caldariatores, kessler, kesselmacher, rotsmide) a *svícnaři*; z cínu *cínaři* (stannifusores, zingisser) a *konváři* (canulatores, kannelgieser), z nichžto někteří lili také zvony, jakož ku př. okolo roku 1419 Hanuš Šink konvář v ulici Valentinské, nyní Kaprové (č. 50).⁹¹⁾ Připomínají se však také obzvlášť. ač velmi pořídku, *svonaři* a zase *svonečníci* (nolas laborantes, schellenmacher).

Velmi vzácné bylo toho času umění *hodinářské*. Za času císaře Karla připomíná se v Praze jediný hodinář (horologista, orlogiator, magister orlogii) Martin, kterýž se nazývá hodinářem císařovým, ustanoven jsa nejspíš k řízení nějakých hodin na hradě Pražském. Na začátku pak 15. století byl hodinář Albert ředitelem čili opravovatelem (corrector orlogii) jinak *orlojníkem* hodin na věži radnice Staroměstské, po jehož smrti asi roku 1415 nastoupil nejspíš ve službu tuto synovec jeho Martin z Unihova. Krom nich připomíná se jen r. 1404 ještě jeden hodinář Jan, a roku 1408 mistr Mikuláš co hodinář králův.

Ze železa pracovali *kováři* (fabri, smide), *zámečníci* (seratores, serifices, slosser), *pilaři* (limatores, sarratores) a dle rozličných jednotlivých druhů železných výrobků nazvaní *lopatníci*, *sekerníci*, *kosatníci*, *srpníci* (falciñices, sichelhauer), *nebožezníci*.

⁹¹⁾ Měl řečeného roku při se svými sousedy propter „comynum, ubi campanas solet fundere“.

ostrožníci (calcariatores. calcarifices, sporer), *kotevníci*, *vidláři*, *plotnáři*, *pluhaři*, *vochláři*, dále *čepelníci* (lamellatores, plech-smide), *drátníci* (dratcziber), *šínaři*, *flašnéři* asi co jsou nyní klenpíři, *hřebíčníci* (clavulatores. claviculatores, nagler), *jehelníci* (acufices. nadler), *šidlaři* a velmi četní *nožíři* (cultellatores. cutellatores. cultellifices, cultellifabri, messerer, klingen-smide, česky někdy také čepelníci), od nichž rozdílně se uvodí *nožíkáři*, totiž hotovitelé nůžek (forpifices, scherschmide) i *břitváři* (rasicultellifices). Hlavními sídly všechněch těchto a jiných ještě níže jmenovaných hlučných řemesel byly ulice platnéřská a nožířská na Starém a kovářská jinak flašnéřská na Novém městě.

Vedle nožířů uvedeme hned také brusiče čili *šleifěre* (sleifer, qui cutellos acuunt). ⁹²⁾

Hlazení drahých kamenů bylo uměním *pulérů* (pollitores, pullitores lapidum, polirer). Ze skla dělali okna a jiné věci *sklenáři* (vitriatores, vitreatores, vitrofices, vitristae, glaser), a zrcadla *zrcadlníci* (speculifices, spigler). Také hotovitelé skleněného šmelce připomínají se (*smelzmacher*).

Zanechali jsme ještě obzvlášť řemesel, která se zabývala zhotovováním zbraní a odění, ač byla to s velkou částí také díla ze železa nebo z ocele. K tomu náleželi *mečíři* (gladiatores, swertfeger), *hrotníci*, *ratištníci*, *helméři* čili *přilbičníci* (galeatores, helmer), *platnéři* (thorifices, platner), *brniři* čili *pancírníci* (loricatores), *pukléři* čili *štítáři* čili *pavezníci* (clypearii, puchler), hotovitelé *železných rukavic* (qui praeparant chirothecas ferreas, ferratas); dále *lukaři* (arcufices, pogner), *střelci* (balistarii. balistatores), totiž kteří dělali samostřily (balistas, catapultas), *pračníci*, *šípaři* (fabri telorum, tela parantes) a *toulaři* (pharetratores, qui pharetras laborant), konečně novějšího původu *puškáři* (pixidarii, bombardistae, magistri pixidum, buhsenmeister), kteří lili a také obyčejně řídili děla čili pušky, z nichž se střílelo prachem. První mistr

⁹²⁾ O užívání točitého kamene při řemesle tom svědčí zmínka r. 1376 o Václavovi, „qui trahit in lapide dicto vulgariter slifstein“. Viz *Základy místop.* P. II. 23, č. 556 c).

šákar krále Václava IV, jménem Konrad, připomíná se v Praze roku 1383 co majetník domu s věží na Novém městě na místě nynějšího Hrádku (č. 432) a již roku 1385 jiný mistr Jindřich, který měl dům na Starém městě na tržišti Svatohavelském, později mistr Beneš (1396—1417) který se nazývá jinak kotlarem (rotschild), i několik jiných z téhož času. První vyslovenou zmínku o hotoviteli *prachu ručníčního* v Praze (Mathias parans pulveres) nacházíme opožděle teprv roku 1432.

Mezi řemesly, která byla zaměstnávána při stavbách, nalezí vedlejší místo *kamenníkům* (lapicidae, steinmetze), kteří měli pojmenování své od tesání kamenů stavebních, obvykle však byli mistry či řediteli staveb. Mezi nimi byli stavební umělci mnoho věku, od kterých pocházejí slavné pomníky stavitelství nejdelšího v Praze. Takoví vyznačují se někdy v písemných pamětech toho času názvem *stavitelů kostelů* (constructores ecclesiarum), jakož byli ku př. Markwart kamenník na Novém městě, který bydlil v letech 1383 až 1388 na nynějším Karlovu náměstí (č. 293), mistr Oldřich Loutka v Opatovicích (1381—1383 v č. 141, 1391—1394 v č. 156) a bratři jeho Petr a Jan; z nichž Petr prvé řečený stavěl roku 1389 věž panny Marie konec mostu v Praze a roku 1391 kostel Medonosích v kraji Litoměřickém i špitálský kostel ve Skutči, založený panem Smilem z Rychmburka;⁹³⁾ nad jiné nejvytčenější mistr Petr Parlér Gmündský a syn jeho mistr Jan, ředitelé stavby kostela sv. Víta, příbytkem na Hradčanech. K stavitelům tohoto řádu připočítati sluší nepochybně také Mikuláše Milka (1388—1408), který roku 1407 stavěl panu Petrovi Smrčlíkovi ze Svojsína na hradě jeho Orlice,⁹⁴⁾ též mistra Jiříze kamenníka, jenž v letech 1408 až 1412 řídil stavbu nového hradu králova Václava u Kunratic, a Hertwina, který se roku posledně řečeného jmenuje rehiteltem tohož díla (rektor operis Novi castri in Cunitate). Pohřbu ztraceti se

⁹³⁾ Smělný stavební o to zavěšeně nacházejí se v Novoměstské pamětné knize od r. 1387 fol. 16, 48, 49, 60.

⁹⁴⁾ Smělný stavební v pamětní knize Novoměstské od r. 1399 č. 133.

nám jména jiných, snad dosti mnohých soudruhů téhož umění mezi jmény kamenníků a zedníků obyčejných.

Ve stavbách všedního druhu účastnili se *sedníci* (mura tores, mauerer), *tunchéři* (tüncher) čili obmítači, *tesaři* (carpentarii) a *pokryvači* (tectores), kteřížto byli buď *škřidláři* (architectores, syferdecker), ježto kryli škřidlicí, buď *cihléři krycí*⁹⁵⁾ (tector cum lateribus, qui tegit tecta cum lateribus, zigeldecker), ježto kryli cihlami. Příbuzné řemeslo provozovali *dlažiči* (jinak pokladači? beleger), též *rybníkáři* a *studnáři* (qui fontes parat), kteříž se však jen pořádku připomínají. Látky stavěcí připravovali *vápeníci* (cementarii), *cihláři* (lateratores, lateristae, zigler) a *skalníci*, totiž kteří lámali kámen (fractores lapidum, rupatores, latomi).

Jako kamenníci čítali také *malíři* Pražští (pictores, maler) umělce mezi sebou. Díla Dětricha, malíře císařova Karlova (malerius imperatoris, 1359), stkvějí se podnes na Karlštejně a jinde co slavné památky umění onoho času. Nelze pochybovati, že také Ješek malíř krále Václava IV, který se připomíná v létech 1382 až 1392 na Hradčanech, a Kunc malíř téhož krále (v létech 1405 až 1429?) musili vynikati v umění svém, a rovněž více jiných, kterých toliko jména jsou nám povědoma. Zvláštní odvětví malířství bylo illuminatorství, jehož provozovatelé, *illuminatoři*, malovali ozdoby do knih. I to bylo zaměstnání umělecké, ku kterému se obracela velká pile. V jistém způsobu bylo i psání knih uměním, které zaměstnávalo mnoho ruk cvičných, totiž *písařů*. Připomínají se také *malíři do kamene* (pictor lapidis), též *rytci* čili *řezáci* (sculptores).

Umění hudební provozovali co živnost svou *hudci* (figellatores, fiellatores), kteří hráli na housle, *lautníci* (lautnistae), *trubači* (tubicinae, tubicinarii), *píšťci* (fistulatores), *varhanníci* (organistae).

Pamětihodné jest, že se již ve 14. století připomíná v Praze také *taneční mistr* (tanczmagister, tanczmeister), jménem Ha-

⁹⁵⁾ Nacházíme název tento, ovšem nevelmi zdařilý, jen jednou r. 1381.

Viz *Základy* II. 73 při č. 55 b).

1377 až 1388, bytem na rynku Novoměstském (310).⁹⁶⁾ *Herci a keyklři* provozovali umění svá v Praze

Seřazení toto řemesel Pražských jest učiněno hlavně na základě rejstříku ode mne složeného všech obyvatelů Pražských z let 1348 až 1419, o kterých se nachazejí zmínky v pamětech toho času. Z dokazané totožnosti jednotlivých osob, kterých zaměstnání připomíná se jednou českým, podruhé zase latinským neb německým názvem, ukázal se mi význam mnohých názvů řemesel, kterého jsem jinými pomoci nálezi nemohl, tak jak jest v textu udan. Dle rejstříku onoho sčeti jsem také, pokud to bylo možno, řemeslníky jednohokaždého řemesla, o kolika se zmínka děje. I ač sčetení to zdaleka se nesrovnává s počtem řemeslníků, kolik jich tehdaž skutečně bylo v Praze, protože zachované paměti nejsou úplné, nýbrž velmi kusé a zlomkovité, a zvláště protože v nejhojnějším prameni, knihách městských, hlavně se připomínají jen řemeslníci, kteří měli domy, ne pak kteří bydlili v podružích, jichžto dle povahy každého řemesla při jednom bylo více, při jiném snad zase méně než oněch; předece se dá z počtů těch aspoň poněkud sonditi o poměrném rozšíření aspoň některých řemesel; pročť položím je zde v přehledu v téměř pořádku, ve kterém jsou řemesla uvedena v textu. Názvy řemesel, při kterých se neuvodí žádný počet, jsou skoro veskrze vzaty z popisu řemesel v *Historia Irojanské* (knih pátých kapitule 4), jejichž překladatel český (r 1411) od latinského textu tím se uchýlil, že místo 40 řemesel, která se v něm uvodí, položil větším dílem řemesla sobě doma povědomá, všech počtem 143. Viz pojednání mé o tom v „*Sitzungsberichte der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften*“ 1869. Připomíná se totiž v pamětech svrchu vyčteného času.

1. kuchářů 34.	18 sladovníků 287	35. hotovitelé dřevě-
2. pekaři 157.	19 pivovarníků 36.	ných střeviců 3.
3. mazanečníci 4.	20 šrotérů 37.	36. kloboučníků 25.
4. koblizník 1.	21 koštětů vína 7.	37. čepičníků 9.
5. perníkářů 18.	22. medníci 2.	38. biretník 1.
6. mlýnářů 38.	23. šenků 47.	39. šlojířníků 7.
7. krupníků 31	24. krčmařů 63.	40. rukavičníků 27.
8. krupěníci 2	25. apatekářů 20	41. pasířů 107
9. zahradníků 7.	26. krajců 159	42. měsíčníků 61
10. zelníků 16.	27. kytlěři 3	43. tobolčníků 89
11. cibulníci 3.	28. kabatníků 19	44. vačkář 1
12. vlnářů 64.	29. hačníci 4.	45. tkaničníků 18
13. řezníků 176.	30. šatař 1.	46. nitník zwirner 1.
14. luntýr 1	31. vetešníků 47	47. dratovníci.
15. drobníků 10	32. kožičníků 136	48. stubařů 5.
16. rybářů 44	33. seveč	49. přeskařů 12
17. smetáčníci 2	34. a ptáků 238	50. peticečníci 8.

neporobybné častěji než kdekoli jinde v zemi: mezi obyvatelstvem však ve městě usedlým nenacházíme zmínky o nich.

61. polštářník 1.	93. neckář 1.	135. páterníkář 27.
62. krumpáč 18.	94. okřínáři.	136. kostkáři 4.
63. ornátník 1.	95. tvořidlníci.	137. šachovníci.
64. věnečníků 8.	96. korytníci.	138. vrhacíbníci.
65. hřebenařů 8.	97. trubák (= rour- ník?) 1.	139. vážník 1.
66. holíčů 20.	98. češířů 11.	140. bubenníci.
67. lazebníků 47.	99. lžičník 1.	141. varhanníci.
68. vlnařů 19.	100. řebříkář 1.	142. trubaři.
69. moukenníků 189.	101. hůžvaři.	143. píštělníci.
70. krampláci 4.	102. kletnáři.	144. husláři.
71. valchařů 70.	103. posadníci.	145. knihařů 11.
72. rašpři 1.	104. košířů 10.	146. pergamenníkář 17.
73. postřiháčů 32.	105. metlaři.	147. kalamátníci 2.
74. tkadleců 32.	106. uhlířů 21.	148. inkoustníci 2.
75. přádli 1.	107. hrnčířů 35.	149. zlatníků 71.
76. barchanníků 14.	108. misařů 12.	150. zlatotepců 10.
77. provazníků 28.	109. renlíkáři.	151. zlatolej 1.
78. popručník 1.	110. hlináků 10.	152. stříbrníci 2.
79. koželuhů 136.	111. smolařů 5.	153. mědnářů 16.
80. jirehářů 8.	112. klévaři.	154. kotlářů 10.
81. šumfářů 21.	113. kolomastníci.	155. svícnaři.
82. barvířů 23.	114. lojovníků 19.	156. cínaři 2.
83. stělník 1.	115. svičníků 13.	157. konvářů 7.
84. řemenářů 51.	116. mydlářů 7.	158. zvonář 1.
85. uadlů 34.	117. ročníků 6.	159. svonečník 1.
86. sevlářů 26.	118. olejařů 27.	160. hodináři 4.
87. střemenáři.	119. sádlníci.	161. kováři 123.
88. porbvaři.	120. strunaři 10.	162. zámečníků 49.
89. švadlů 18.	121. šitkáři 3.	163. pílaři 7.
90. švadlníci 4.	122. řezáři 2.	164. lopatník 1.
91. šavníci.	123. ročníkář 6.	165. kosatníci.
92. řezník 1.	124. šitník 3.	166. srpař 1.
93. řezník 1.	125. šitník 3.	167. sebošník 1.
94. řezník 1.	126. šitník 3.	168. ostroníci 3.
95. řezník 1.	127. šitník 3.	169. kosevníci.
96. řezník 1.	128. šitník 3.	170. vidlaři.
97. řezník 1.	129. šitník 3.	171. písaři.
98. řezník 1.	130. šitník 3.	172. plhaři.
99. řezník 1.	131. šitník 3.	173. vechlaři.
100. řezník 1.	132. šitník 3.	174. řepníkář 5.
101. řezník 1.	133. šitník 3.	175. dřevníci 2.
102. řezník 1.	134. šitník 3.	176. kuchaři.
103. řezník 1.	135. šitník 3.	177. železníci 15.

se shledali již v době starší, před rokem 1348, která řemesla své *pořádky* co spolkové pečující svých příslušných. Kromě krejčích, platnéřů (sešněřů), soukenníků, zlatníků a mlynářů, uvedených jmenem, objevují se nam co řemesla v pořádky zřítelné také malíři (1348), vinaři (caupones, 1357), střelci (1360), pasíři (1364), tobolečníci (1364), seiláři (1391), ševci (1391), měšecníci (1397), (1399), kožišníci okolo roku 1400, nožíři (okolo 1404), uhlíři (1405), sladovníci (1407), proci (1409), jircháři (1413) a kováři (1418). To však jsou o kterých se v tom směru náhodou zachovaly listy nebo zmínky: nelze pak pochybovati, že bylo tohem více, ano že skoro všecka četnější řemesla již uvedena. Dá se to souditi zvláště z obvyklého se již v letech 1357 a 1362, dle kterého předložených řemesel (magistri mechanicorum et singulorum) byli spolu se starsími obecními povolaváni k poradě o důležitějších věcech správy městské. Z poradků těchto měli *privilegia* královská, jiní které se mezi sebou dobrovolně usnesli a kterých dali potvrditi od konšelů, jiní byli prvotně zřítelní.

165. 5.	195. štitatí 4.	210. rybníkář 1.
166. 17	196. žezných rukavic hotovitel 1.	211. studnat 1
167. 10.	197. lukatů 7	212. vaporel 3
168. 4	198. střelců 13.	213. ciblatů 8.
169. 12	199. pračnick 1.	214. skalníků 27.
170. 20.	200. šípací 4.	215. malířů 98
171. 30.	201. touláčů 6.	216. illuminátorů 10.
172. 30.	202. puškářů 6	217. quinternista pisać knih?) 1.
173. 7	203. kamenníků 46.	218. mait do kamene 1.
174. 21.	204. zedníků 59.	219. fezáků 9
175. 11.	205. tucháčů 1.	220. hudeců 15.
176. 18.	206. tesáčů 71.	221. loutníků 6.
177. 18.	207. pokrývačů (skří- dlarů 14.	222. trubači 2.
178. 18.	208. ciblati kryci 4	223. píštěl 16.
179. 18.	209. dlažičů 7.	224. varhanník 1
		225. mistr tanečný 1.

zeni co bratrstva k účelům pobožným. a ukládali sobě teprv dalším časem také pravidla týkající se provozování řemesla.

Tak měli *řezníci* Staroměstští psané privilegium od krále Jana, potom též od císaře Karla IV. které, když později ohněm bylo zničeno, obnoveno jest jim roku 1417 králem Václavem. Na něm zakládalo se držení masných krámů od řezníků pod platem na vždy ustanoveným jedné hřivny z každého krámu do komory královské.⁹⁷⁾ Řezníci Novoměstští dostali privilegia takového na své krámy od císaře Karla roku 1359.⁹⁸⁾ Týž císař nařídil roku 1360. aby všichni *střelci* v Praze, totiž hotovitelé samostřílů, měli bydlo své na věžích Nového města a na nových věžích okolo Malé strany, tehdy právě založených. a vydal jim z té příčiny list, kterým za služby své při ostríhání těchto věží osvobození jsou ode všech jiných služeb, berní a daní jakýchkolivěk, s vymíněním toliko, kdyžby krále pilná potřeba zašla. pro kterou by služeb jejich vyžadoval svým maršálkem. Rozuměly se tím nepochybně služby vojenské při střelbě. Přitom opatřil král střelce při jich řemesle nařízením, aby samostřílly nesměly od nikoho jiného a v žádných jiných místech býti prodávány než od nich v bydlech jejich na věžích, kromě samostřílů starých a sešlých, jichžto kupování a prodávání bylo dovoleno tandlerům. Pakli by kde přes zákaz tento byly samostřílly nové prodávány, dopuštěno střelcům, aby je směli vzíti.⁹⁹⁾ Od císaře Karla měli také privilegium *pasíři, měšečníci a tobolečníci* (1364), jímž nařídil. aby řemesla tato směla býti provozována jen na Novém městě: pročež ubezpečil je rozkazem ku konšelům Staroměstským a Malostranským. aby v těchto městech zboží řemesel oněch nesmělo býti prodáváno leč o trzích výročních, jakož vůbec od nikoho, kdožby neuměl díla toho provozovati svýma rukama; však když by se na trzích našlo dílo špatné a nepravé. aby je řemeslníci těchto pořádků směli pobrati a spáliti nebo

⁹⁷⁾ Nachází se v *Diplom. regis Geor. fol. 641.*

⁹⁸⁾ V rukopise Budišinském N. 56. pag. 411.

⁹⁹⁾ V pamětní knize Novoměstské od r. 1440 Q. 7.

zkaziti. ¹⁰⁰⁾ Rovněž od císaře Karla obdrželi privilegium *malíři a štítaři* (1365), kterým nepochybně posavadní bratrstvo jejich obráceno bylo v pořádek oprávněný k výhradnému provozování svého řemesla. Privilegium toto stvrdil později král Václav podvakrát (1380, 1392), a nejspíš stalo se to s proměnou, ježto potom cech předešlý malířů a štítařů nazýval se nově cechem *malířů a sklenářů* a náležela k němu tato dvě řemesla pospolu. ¹⁾

Artikuli stvrzovanými od konšelů ustanovoval se hlavně řád každého řemesla, pokud nebyl ustanoven již privilegií královskými. Při každém uznaném pořádku předpokládalo se, že nesměl nikdo jiný řemeslo dělati, než kdo byl do pořádku přijat. Mezi řemesly k sobě podobnými bývaly z té příčiny zavírány umluvy o to, co náleželo k jednomu nebo k druhému, aby si nepřekračovali mezí svého oprávnění. Jak již r. 1318 mezi *krejčími a vetešníky*, byly meze takové ustanoveny r. 1404 mezi *ševci a prtáky* v artikulích vydaných těmito posledněji řečeným od konšelů Novoměstských, zejména aby jim bylo dovoleno dávat nové nártý (*praepedia*) a podešvy (*subsolia*) ke staré obuvi. ²⁾ Mezi *uzdáři a sedláři* stalo se přátelské narovnání v podobném směru roku 1391.

Přijmutí do pořádku záviselo předně na přijmutí měšťanství v Praze, kteréž musilo předejít. V artikulích prtáků právě zmíněných (1404) nachází se ponejprv také výminka, aby se, kdož chtěl byti přijat, vykázal listem o svém narození, odkud jest, a o své zachovalosti.

Pořádky měly obecnstvu pojistiti dobré dílo a získati tudý důvěru jeho k řemeslníkům do nich přijatým; pročež ukládaly v tom směru závazky členům svým. Záměru tako-

¹⁰⁰⁾ Tamže P. 12.

¹⁾ Privilegia ona císaře Karla a krále Václava ze zmíněných let připomínají se v pozdějším majestátu krále Ludvíka z roku 1523 a ve stvrzení od konšelů Novoměstských z roku 1669 v rukopise archivu městského v Praze nadepsaném *Práva městská*. Pohřichu nejsou znění jejich vložena. Privilegium císaře Karla bylo dáno roku 1365 ve čtvrtek před sv. Aneškou.

²⁾ Tamže str. 6.

vého bylo usnešení *konvářů* Starého i Nového města r. 1371, stvrzené od společných konšelů většího města tehdaž sjednoceného, dle kterého mělo býti stejné míšení cínu s olovem při všem zboží jejich, jako prý v Normberce a ve Vídni. totiž aby k 10 librám cínu přidávána byla jedna libra olova. Všichni tehdejší mistři musili na to učiniti přísahu, kteráž měla napotom býti žádána od každého mistra nově přistupujícího. O zachování tohoto nařízení mělo býti pečováno dvěma mistry volenými vždy na čtvrt léta, kteří měli každé čtyry neděle držeti přehlídku všeho díla; když by se našla uchylka od pravidla, mělo dílo takové býti roztlučeno, a zhotovitel měl stihán býti pokutami na to ustanovenými.³⁾ Roku 1410 usnesli se mistři *sedláři* Novoměstští a Malostranští o dobré dílo, zejména „aby nebylo děláno v zajícové kůži ani v jirchové, a také aby koží podkladkových nekladli na holé dřevo“. ⁴⁾

Směřování k tomu, aby řemeslníci k pořádku příslušní dělali hlavně na zakázku, ne do zásoby na prodej, aby tudý každému byl pojištěn výdělek jak nejvíce možná rovný s druhými, objevuje se jak při krejčích již roku 1318, tak později také při jiných některých pořádcích. Jen na svobodných trzích výročních bylo prodávání každému povoleno; ale mimo to neměli roznášeti neb rozesílati hotového zboží na prodej; zejména neměli jezdit s ním po posvíceních ani po kterých svátcích, ani pokoutně prodávati jeho tandlerům neb jiným prodávacům.

V artikulích pořádků měl se také zřetel ku poměru mezi *mistry* a jich pomocníky, kterým se říkalo *pacholci* (knechte). Pacholek neměl bez spravedlivé příčiny, pro ledajakýs spor s mistrem, vstáti jemu z díla mezi ustanoveným časem. Když by to učinil, neměl ho dle pravidel malířů (1348) žádný jiný mistr brati do díla. Proti tomu čelil obyčej *pacholků*, na který stěžují artikule provazníků roku 1410, že když prý který málo se s mistrem pohněval, tehdy když jiné pacholky obeslal, nedali ninemu nížadnému u toho mistra dělati. Sva-

³⁾ V knize Starého m. P. od r. 1310 fol. 294.

⁴⁾ V pamětní knize Novoměstské od r. 1399 fol. 264.

zek takový se zakazoval jakožto nepočetný a šibalstvu se rovnající, pod pokutami napřed peněžitými, konečně pod vyobcováním z řemesla i z města. Týmiž artikuli obmezoval se obyčej *svobodného pondělí* v tu míru, když by který týden nebylo žádného zasvěceného svátku krom neděle, tehdy aby pacholci měli odpuštění, aby v pondělí od nešporu světili a své potřeby dělali; pakli by kdo světiti chtěl také v týden, když jest svátek neb snad i dva, tomu aby byla sražena mzda ten pondělí i těch svátků k tomu: „nebo podle Boha a podle počestnosti, praví artikulové, jest každému lépe dělati a pracovati, nežli se na které marnosti vésti“. ⁵⁾ Mezi mistry a pacholky zámečnickými strhly se roku 1399 sváry pro jiné zlé obyčeje, až přišlo i ke hlučnému odejití mnohých pacholků z Prahy. Konečně stalo se narovnání před raddou Staroměstskou (8. Pros.), jejíž obsah hlavní byl, že nemá žádný pacholek vstáti svému mistru z dílny, když se stane, že přijde přespolní pacholek toho řemesla co host do města: než pro kterého by pacholka host poslal do dílny některého mistra, ten nechat jde k němu; přijde-li pak host k některému domů do dílny, ten nechat vstane od práce a posedí s ním ten večer i nalévá jemu, a druzí pacholci, chtě-li jemu dáti píti, učíňte to v den svobodný a ne v jiný; kteří pak nechtí, buďte toho prosti. Též aby propitné všecko (*alle trunkpfenning*) v dílnách přestalo. Kteří z Prahy odešli, aby se směli navrátiti zase bez překážky. ⁶⁾ Mistrům samým bylo artikuli provazníků výše vzpomenutými, jakož podobně také usnešením nožířů Starého i Nového města r. 1410 ⁷⁾ zakázáno, aby jeden druhému pacholků neodluzoval, pod pokutami na to uloženými.

O zachovávání pravidel každého řemesla a o jiné řízení pečovali představení jeho čili *mistři přísazní* (*magistri jurati*), kteří byli při některých řemeslích čtyři, při jiných dva; čtyři ku př. při pořádcích krejčířů, soukenníků, pasířů, dva u sedlářů a uzdářů. Nezdá se, žeby volení jich bylo zhola příslu-

⁵⁾ V pamětní knize Novoměstské od r. 1399 fol. 267.

⁶⁾ V knize Staroměstské od r. 1310 fol. 133.

⁷⁾ V pamětní knize Novom. od r. 1399 fol. 252.

šlo řemeslu samému, než že dosazování byli od konšelů po každém obnovení rady městské.⁸⁾ Dle zvláštních potřeb některých řemesel byly vedlé nich pro některé výkony ustanoveny také jiné osoby, jak ukazuje výše příklad při řemesle konvářském. Mistrům přísežným náleželo mezi jiným také rovnání neb i rozsuzování rozepří mezi příslušníky pořádku, které se týkaly samého řemesla. Tak bylo ustanoveno r 1401 jmenovitě při řemesle pasířském, kdež ke čtyřem mistrům přísežným ku konání toho přidáno jest osm mistrů jiných volených od obce toho řemesla (*per communitatem ejusdem artificii*).⁹⁾

V rozepřích obecnějších uvnitř jednotlivých pořádků musili ovšem zakročovati konšelé, jak jest viděti na příkladě svárů mezi mistry a pacholky zámečnickými, již výše zmíněném. Podobného rovnání bylo častěji potřeba mezi mistry pasíři, měšečníky a tobolečníky o krámy jejich na Koňském trhu. Až do roku 1410 užívali krámů těchto střídavě, rozhodující mezi sebou losováním; což tehdáž konšelé pokládajíce za pramen různic mnohých, pro budoucnost jsou zrušili, i nařídili pořádek jiný, dle něhož přednější místa měli míti starší mistři, déle v Praze usedlí, a neměli v nich míti překážek od mladších. Však již roku 1412 rada a starší obecní z nařízení obce veliké zase pořádek předešlý obnovili, a nařídili losování o krámy každý rok, kteréž hned tehdáž také skutečně předsevzato. Přitom obdrželi pasíři jedno oddělení krámů, blíž k Starému městu, měšečníci a tobolečníci druhé, dál od Starého města, ve kterémžto měšečníci zaujímalí levou stranu, tobolečníci pravou. Tehdáž bylo všech pasířů podělených místy 33. měšečníků 21. tobolečníků 23.¹⁰⁾

⁸⁾ Sedláři ve svém svolení r. 1410 žádají sami na konšelích Novoměstských, „aby jim dva přísežná byla dána a ustanovena“; však již předtím r. 1391 připomínají se také dva přísežní toho řemesla (*jurati ipsius artificii*) v pamětní knize Novom. od r. 1387 fol. 50. Srov. co v I. díle na str. 348 pověděno o soudu mlynářském.

⁹⁾ *Lib. sent. aur. G. 3.*

¹⁰⁾ V pamětní knize Novom. od roku 1399 fol. 239, a v druhé od roku 1411 B. 8.

Bratrstva řemeslníků (fraternitates) rozeznávala se od pořádků, jak již výše zmíněno, svým účelem, který se vztahoval k jistým společným pobožnostem a jmenovitě k slušnému pochovávaní zemřelých členů. Byly to spolky docela dobrovolné, ku kterým přistoupiti nebyl nikdo nucen; pročež nevšickni řemeslníci jednoho pořádku náleželi také k bratrstvu toho jména, a naproti tomu zase do bratrstva jednoho řemesla byli také přijímáni příslušníci řemesel jiných. Nejstarší ku příkladu nám známé *bratrstvo malířské* v Praze, založené r. 1348, bylo hned prvotně ustanoveno pro malíře a štítaře; mimo ty nacházíme však záhy také řezáky, sklenáře, ano i jednotlivé zlatotepce, pergamenníky, holiče, krumpěře, knihaře, pokryvače a jiné v témž bratrstvu. V *bratrstvu krejčích*, které se připomíná ponejprv roku 1354, nacházeli se později četní stolaři, rybáři, sladovníci a z jiných řemesel. *Pastíři, měšečníci a tobolečníci* měli společné bratrstvo, dle všechněch těchto tří řemesel příbuzných nazvané. Podobná připomínají se bratrstva *bečvářů* (1404) a *pekařů* (1410). Každé bratrstvo mělo své znamení čili po německu svůj *cech* (zeichen, signum) na korouhvích a svících, s kterými ukazovalo se při slavných veřejných příležitostech; dle toho nazývala se bratrstva také *cechy*, kterýžto název teprvé v pozdějších časech přešel také na pořádky

Každé bratrstvo volilo své představené, řečené *cechmistry* (magistri signi, czechmagistri) docela svobodně ze svého prostředí. Obyčejně bývali čtyři, z nichž jeden byl hlavním ředitelem čili *mistrem bratrstva*, druzí tři chovali klíče od pokladnice cechovní. V bratrstvu malířském bylo však hned při složení pravidel roku 1348 vymíněno, že mistrem bratrstva nesměl býti jiný než malíř. Krejčíři, kteří si toho ve svém bratrstvu opominuli vymíniti, musili toho pykati, když se časem spolučlenové jiných řemesel zmohli proti nim počtem svým. V rozepřích vzniklých mezi krejčími a druhými řemeslníky v bratrstvu učinili konšelé Novoměstští výrok asi r. 1393, kterým se nařizovalo, aby krejčí znamení svého řemesla, totiž nůžky, složili, a aby většinou hlasů bylo ustanoveno jiné znamení bratrstva, totiž umučení páně a na svících obraz sv.

Václava neb jiné jakékoli znamení: též aby
nebo více, voleni byli většinou hlasů bez pro-

Chťice vypočísti všecky a všelijak
živili tehdejší obyvatelé Prahy, uveď
městnání taková, ku kterým nebylo
a cviku neb zvláštních nástrojů j-
více méně provozovala rukama

Připomeneme přede vši-
prostě tak zvané, ve služ-
u pánu a zemanů ve mě-
níků duchovních, buď
nezle postavení: na-
nimi zasluhují zvlá-
panských (domes-

Podobně v-
tores). od ni-
(také koč-
zjednání
kteří
Na
(n-

...
... kterými se od-
nebo se poskytovala
...
... ke v Němcích ku pro-
... udělením privilegia dne
... všeck cel ze zbož-
... následuje v tom př-
... VII. od něhož za jeho živo-
... jiným listem vydaným
... to, aby se vztahovalo
... kách, hradech, vesnicích
... ve všech místech bez platu
... ávati zboží svá a s nimi
... jaké užívali měšťané
... překážka při cle ve Frank-
... příslušenstvím jistých le-
... náhradou k letům
... od cla Frankfurt-kého
... Praze, Vratislavi, Hore
... vydané na to v Cáchách
... svoiovacími listy všech

Ačkoli vzdělání duchovní i v této době bylo ještě větším dílem věcí duchovenstva, předce byl také již některý počet lidí světských, ke stavu městskému náležejících, kteří se živili prací duchovní. K tomu náleželi předně četní *písaři* rozličného povolání. Rozuměliť se názvem tím všelikého způsobu úředníci kancelářští, jak ve službách obce nebo při dvoře královském, při úřadech zemských a duchovních, tak také ve službách soukromých, jmenovitě i u bohatších měšťanů, zvláště kupců, kteří jimi vedli své písemnictví. Zvláštní třídou byli však *písaři veřejní* (notarii publici), kteří požívali víry z vyšší moci jim udělené a skládali listiny a svědectví mající platnost důkazů. Poněvadž se služeb jejich potřebovalo nejvíce jen před soudy duchovními, byli to větším dílem osoby duchovního stavu, předce však také mnozí světští. Jim rovnali se povoláním svým nejvíce *advokati* konsistoře Pražské, totiž právní zástupci před soudem duchovním, též dílem světští lidé, dílem duchovní. Od nich byli rozdílní *řečníci* (prolocutores, causidici, vorsprecher), kteří vedli pře u soudů městských, veskrze stavu světského.

Jiný učený stav byli *lékaři* (medici, physici). I mezi nimi byli někteří duchovní, ale největší díl byli též světského stavu. Od lékařů vlastních, kteří léčili vnitřní nemoci, rozeznávali se *ranlékové* (chirologi) a *oční lékaři* (medici oculorum, oculistae). Připomíná se také jedna lékařka očí Kateřina (Katherina medica oculorum) v létech 1365 až 1384.

Krom lidí, kterým nauka poskytovala živnosti, byli ostatně také jednotliví měšťané jinak literně vzdělaní; k těm tuším vztahoval se již tehdaž název *literatů* (literatus, civis literatus). ¹³⁾

¹³⁾ Již roku 1401 připomínají se Johannes Meisner, Johannes Rulandi alias Lyssy cives literati v *Monum. Univ. Prag. II. Pars I.* 895, později několik jiných ve městských knihách ze známějších také podkomoří Vavřinec Zeiselmeister a Jan Celný mistopisatel komory královské roku 1413 v jedné listině kláštera Zderazského.

b) O b c h o d.

Druhou hlavní živností městskou byl obchod. Co jsme v prvním díle dějin Pražských pověděli o směrech jeho, o druzích kupeckého zboží, o řádech při obchodu tehdejších platných, to vše zůstávalo ve svém způsobu i později, ač v rozsáhlejším a živějším vyvinutí, o které s trvalým účinkem pečoval císař Karel všelijakými prostředky po celý dlouhý čas svého panování.

O obchodních svazcích mezi Čechy, s Prahou na předním místě, a všemi okolními zeměmi svědčí všelijaké smlouvy s panovnickými zeměmi těchto neb jiná jednání, kterými se odstraňovaly nahodilé překážky obchodu nebo se poskytovala kupcům rozličná ulehčení.

Karel IV užil moci své královské v Němcích ku prospěchu Pražanů svých již roku 1354 udělením privilegia dne 19. Ledna, kterým osvobození jsou ode všech cel ze zboží jakéhokolivěk ve všech městech říšských, následuje v tom příkladu děda svého císaře Jindřicha VII, od něhož za jeho živobytí mívali podobné osvobození; ano jiným listem vydaným již 10. Března potom rozšířil udělení to, aby se vztahovalo na všeliká cla po městech, městečkách, hradech, vesnicích v celé říši, tak aby kupci Pražští ve všech místech bez platu jakéhokoliv směli vézti, kupovati, prodávati zboží svá a s nimi projížděti se vši svobodou, jmenovitě jaké užívali měšťané Normberští. Proti tomu naskytla se překážka při cle ve Frankfurtě na Mohanu, poněvadž bylo příslušenstvím jistých lén hradeckých. Karel IV však učinil peněžitou náhradu k lénům těmto, za kterouž pojistil osvobození od cla Frankfurtského čtyřem čelným městům koruny české: Praze, Vratislavi, Hoře Kutné a Sulzbachu, a dal privilegium vydané na to v Cáchách roku 1359 pro větší jistotu potvrditi svolovacími listy všech kurfirstů. ¹⁴⁾

¹⁴⁾ Listiny v lib. vetust. priv. 28, 33, 26, 27.

V samých počátcích panování Karlova měl obchod český překážky v některých částech říše německé pro válku s Ludvíkem markrabí brandenburským, který se protivil uznání Karla za pravého krále Římského. Po smíření s králem vydal tak Ludvík brandenburský list dne 25. Června 1349, ale zboží měli napotom kupci ze zemí českých, a jmenovitě Pražští, do jeho zemí přicházeti svobodně beze všeho zdržování a překážek. Takový též list vydal o rok později bratr Ludvíkův císař vévoda bavorský (1350) o narovnání mezi Pražany a Norimberskými, které se stalo téhož roku o zboží zabaveno kupcům obapolným, poveděli jsme již na jiném místě.¹⁵⁾ Poté přihodilo se ve Frankfurte roku 1361, že na veřejném trhu výročním byl měšťanu Pražskému Oldřichovi Rokycan-
skému vybit vůz se sukny a mnoho suken z něho pobrano. Císař Karel dal o to psáti purkmístru a radě tohoto říšského města, aby se postarali o dopomožení této škody, s vylovením svého podivení že neumejí na trzích svých zjednati bezpečnost.¹⁶⁾

Na východ jezdili kupci čeští od starodávna netoliko do Polska, nýbrž i do Rusi a do země pruské se zbožím a pro zboží. V tom počali jim činiti překážky měšťané Krakovští novými vymyšlenými rady, kterými jim cesty přes Krakov do oněch zemí zakazovali a zavírali, svým toliko domácímu kupcům je vyhrazujíce. Král Karel z té příčiny nařídil r. 1350 konšelům Pražským, Vratislavským, Horníkam, Olomouckým, Brněnským, Kladským a Uničovským i jiným všem v zemích koruny české i říše německé, když by koli kupci Krakovští neb z jiných měst a zemí krále polského k nim přibýli se zbožím svým, aby jim kazali hned odtud jíti a vrátiti se odkud přišli, nedopustíce jim, aby věci své u nich rozvázali, vyložili, prodávali neb jakkoli jiné obecně ty tudíž provolili.¹⁷⁾ Tím chtel je donutiti, aby od novot svých upustili zároveň jak psal králi polskému žádaje jeho, aby kupcům jak z krá-

¹⁵⁾ Viz str. 20

¹⁶⁾ Original v archivu Frankfurtském

¹⁷⁾ List octast. prir. 64

lovství českého tak z knížetství Vratislavského svobodný průchod jako jindy otevřel.¹⁸⁾ Zdá se však, že vynasnažení toto nemělo na ten čas žádoucího účinku, nebo aspoň nebyl účinek trvalý. Neboť byl císař Karel již roku 1359 přinucen opět učiniti nařízení, aby se v Praze zavřely cesty kupcům polským i také ze zemí krále uherského a vévod rakouských, protože se kupci z jeho zemí nepropouštěli Krakovem, Budínem i Vídní. Vyslovoval přitom hotovost svou otevřítí kupcům cesty, aby všudež mohli jezdit svobodně se zbožím svým, však když by se tak i jinde stalo, a vyzýval proto města říšská v Německu, aby psali v témž smyslu králům uherskému a polskému i vévodovi rakouskému Rudolfovi.¹⁹⁾

V království *uherském* měli kupci z Čech a z jiných okolních zemí těžkosti rozličného způsobu na cestách, předně nejistotou od loupežníků, zadruhé vymáháním na nich neobyčejných a neslušných cel, mimo to obyčejem, že se pro vytržnosti neb dluhy jednotlivých kupců zabavovalo zboží jiných bez rozdílu. Pro tyto věci usnesli se roku 1357 kupci Pražští s Normberskými o vypravení posílů společných ke dvoru krále uherského Ludvíka. Z Prahy byl k tomu zvolen Mikuláš Šerf, z Normberka Wolfram Stromaier. K žádostem jejich král Ludvík vydal dva listy dne 29. Července řečeného roku, kterými obnovil nařízení otce svého krále Karla z týchž příčin vydaná, o nichž dala kupcům svědectví matka jeho královna Alžběta. Jedním z těchto listů nařizovalo se, aby napotom žádný kupec nebyl zdržován nebo potahován pro dluhy nebo provinění jiných, než toliko pro své vlastní. Druhým stvrdil král list svého předchůdce, krále Karla, daný r. 1336, kterým se pevně ustanovovala cla, kolik kde slušelo platiti na cestě od hranic království uherského až do hlavního města Budína, dle staré zvyklosti, která prý bývala prvé od času krále Bely, tedy již od 13. století. Z ustanovení těch vysvítá, že obyčejná cesta kupců z Čech a z Moravy do Uher byla přes Holič.

¹⁸⁾ Hofmann II. 246.

¹⁹⁾ Psaní takové k Frankfurtským nachází se v archivu toho města.

Trnavu a Ostřihom do Budína. Poněvadž se přitom o vzdálenějších částech země uherské nemluví, zdá se, že již od starodávna další cesta se zbožím přes Budín cizím kupcům se nepropouštěla.²⁰⁾

S vévodami *rakouskými* bylo činiti o volnou cestu kupcům Pražským skrze země jejich do *Benátek*. Císař Karel zavřel roku 1358 obchodní smlouvu s dožetem Benátským Janem Delfinem, dle které měli kupci Benátští míti svobodnou cestu po celém Německu i po Čechách a druhých zemích koruny české, za to pak kupci čeští a z druhých zemí Karlových volný a bezpečný přístup do krajín panství Benátského.²¹⁾ Tím však bylo kupcům Pražským málo pomoheno, když jak již výše zmíněno, ve Vídni bránilo se jim projížděti a zastávalo se co staré právo města tohoto, že všecko zboží vezené buďto z Čech do Benátek nebo z Benátek do Čech musilo se tam skládati a prodávati. O právo toto zasazoval se zvláště úporně vévoda rakouský Rudolf IV. který se ku Karlovi skoro pořád choval nepřátelsky. Teprv po zavření míru s ním r. 1364 obdržel od něho císař, že Pražanům dovolil listem daným dne 25. Unora, aby směli se zbožím jezdit skrz Vídeň až do vánoc toho roku, s vymíněním toliko vlaských vín, kterých provázeti neměli.²²⁾ Po brzké smrti Rudolfa IV (1365) povolil však bratr jeho Albrecht III po zavření dědičné jednoty mezi Čechy

²⁰⁾ Jeden z řečených dvou listů nachází se v prvopise v archivu městském Pražském, druhý v *lib. vetust. priv. 23*. — Od Mikuláše Šerfa nachází se psaní (ve sbírce formulářů v rukopise archivu Třeboňského C. N. 1. pag. 88) k matce jeho Marketě i k manželce, nejspíš z této cesty do Uher psané, v němž dává jim věděti, že jest zdrav a oznamuje o 100 zlatých (*centum florenis auri*), kterých jim poslal po Henzlovi z Budína, i o jiných 100 zlatých poslaných po Henzlovi Portnerovi bydlícím proti domu jejich, a nařizuje, aby je chovaly, ažby viděly, žeby se daly proměnit s dobrým ziskem, též o dvou kopách a 8 groších, kteréž jest jemu dlužen Konrad vozka z Čáslavě: končí pak oznámením, že dá-li Bůh, brzy se vrátí, a napomenutím, aby dobře bedlivy byly v domě. Henzl Portner připomíná se r. 1365, když koupil sobě dům nyn. čísla 496 na Starém městě. Viz *Základy I. 116*.

²¹⁾ Listina na to vydaná od Jana Delfina v *Lib. vetust. priv. 41*.

²²⁾ *Lib. vetust. priv. 10*.

a domem rakouským roku 1366 kupcům Pražským opět svobodnou cestu skrz Vídeň na pět let.²³⁾ I ač přitom vyhradil, že toto propůjčení nemá býti na ujmu právům a svobodám měšťanů Vídenských. zdá se, že i v potomních časech cesta do Benátek zůstávala ne-li stále, aspoň často otevřena. Letopisci staří z 15. století vytykají to za zvláštní zásluhu císaře Karla IV, že prý „všecka kupectví, kteráž z Benátek přes hory korutanské šla, ta všecka musila se prvé v Praze staviti císařským zjednáním, a tudy (prý) velké požitky, a zvláště Praze, byly přivedeny“. ²⁴⁾ O překážkách, které se přitom vždy naskytovaly, svědčí list císaře Karla IV v r. 1373, kterým na žaloby Pražanů, že se jim v některých zemích a městech (nemluví se přitom o Vídni) cesta z Prahy a z Čech do Benátek zamezuje, dává rozkaz, aby se obyvatelům zemí a měst takových nedopouštěly v Čechách žádné obchody, pokud by se to od nich dalo; ²⁵⁾ později zase smlouva mezi králem Václavem IV a Albrechtem III uzavřená roku 1389, kterou se v rozepřích svých jak o jiné věci tak také o silnici do Benátek podali na rozsudek Jošta markrabě moravského. ²⁶⁾

V roce propuštění svobodné cesty skrze Vídeň vévodou Albrechtem III (1366), a to ještě některý čas před tímto udělením (16. Bř.), psal dože Benátský Marek Cornaro měšťanům Pražským, „přátelům milým“, žádaje jich z příčiny jistého zboží pobraného jakýmsi Smercherem a tovaryši jeho, cožby toho do jich rukou se bylo dostalo, aby vydali Vilemovi Lisaciovvi, hospodáři ve Mnichově, ukazateli listu, na místě obce Benátské; přitom pak poněvadž prý slyšel, že se někteří rozpakují přicházeti se zbožím svým do země Benátské, ubezpečuje, že mohou bezpečně přicházeti dle libosti své, jak obyčejně. ²⁷⁾

²³⁾ *Tamže* p. 42.

²⁴⁾ *Staré letop.* č. 3. *Dob. Mon.* IV. 139.

²⁵⁾ *Lib. vetust. priv.* 72.

²⁶⁾ *Pelzel. König Wenceslaus I. Urkdb.* 87.

²⁷⁾ *Lib. vetust. priv.* 35.

O tom, jaká zboží z které země do Čech, a jaká zase z Čech ven se vozila, máme zprávy jen velmi zlomkovité, uvedené již dříve při době starší; předce však zasluhují zmínku. Vysvítá z nich, že i v této době předně ze vzdáleného Níozemska přicházela do Prahy vzácná *sukna*, jakož Gandské, Ypernské, Brüsselské, Tournajské a Löwenské. Ze zprávy o zabavení 214 kusů těžkých suken Tournajských kupcům Pražským v Normberce roku 1350 jest viděti, že kupci naši sami jezdívali sobě pro zboží to todo ciziny. Z Níozemska francouzského čili valonského pocházel nepochybně také *vlaský kment* (welsche leinwat, tela gallica), který se v Praze prodával. Ze západního Německa, zvláště z krajin Rýnských, přivážely se rovněž oblíbené druhy suken, jakož Cášské a Frankfurtské, *bavorský kment* (payerische leinwat, tela Bavaricalis), též *vína*, zejména franská, Rýnská, švábská a elsaská. Vedle všelijakého zboží, které se vozilo do Čech po silnici od Pasova, děje se také zmínka o litém *zlatě a stříbře*.¹⁰⁾ Severní Německo bylo průchodištěm obchodu se *slavnými rybami* do Čech; odtamtud přivážela se také nejvíce *sůl*. Nejdůležitějším předmětem obchodu z Polska do Čech byly nepochybně *kožišiny*; a však děje se také zmínka o rozličném *sukně polském*, které se prodávalo v Praze, ač počítalo se mezi druhy sprosté (1365). Z Uher přivážela se *uherská vína*, z Rakous rakouská. Obchodem s Benátky konečně, vedeným buď bezprostředně buď prostředkem Vídně neb i měst bavorských, přicházela do Čech skvostná *vína vlaská*, jakož se připomínají Botzenské a Rivolské, i *řecká*, jakož Malvaské, ježto se vozilo buď v sudech buď také v láhvích, nepochybně pak vůbec všeliké *jižní plodiny* evropské i z jiných dílů světa.

Ku prospěchu domácího dělání vinnic, které se velice rozšířilo jak v okolí Pražském tak v jiných krajinách země české, císař Karel roku 1370 ze sněmovního usnešení vydal zákon, kterým se zakazovalo přivážení cizích vín, zejména uherských, rakouských i moravských, franských, švábských,

¹⁰⁾ V *Archivu českém* II. 444. roku 1366.

elsaských a Rýnských, každý rok od vinobraní až do dne svátosti, tedy do pátku po provodu, do jakýchkoli míst v zemi české kromě do Hory, do Budějovic a do Písku. Toliko drahá vína vlaská a jiná byla z toho vymíněna.²⁹⁾ Ano roku 1373 rozšířil zákon tento nařízením, aby ve městech neb ve všech na statcích korunních a duchovenstva přivážení vín oněch cizích vůbec na vždy a po celý rok nebylo dopouštěno.³⁰⁾ Povolovaly se však později někdy na čas výjimky z tohoto pravidla.³¹⁾

Co věci, které se z Čech vyvážely, připomínají se předně *obilí*, kteréž se vozilo po vodě na Labi do severního Německa, *koně* a *dobytek*, zejména voli, vepři, ovce, přes hranice do Bavor, tamže *uzená masa* (carnes pernales) a *peří*. Mezi věcmi pobranými Pražanům v Normberce (1350) uvodí se 677 *kozích koží*, nejspíš také zboží vývozného; a z pobraní *sukn* Oldřichovi Rokycanskému na trhu Frankfurtském dá se souditi, že jak polská sukna do Čech, zase česká do Němec se vozila, ač se nerovнала skvostností suknům nizozemským a vzácnějším německým. Však i jiné výrobky domácího průmyslu, „na divy čistá díla“, jak praví Pavel Židek, vozívala prý se tehdáž z Prahy do Vídně, do Normberka, do Benátek i do Říma.

Za krále Václava IV byl některý čas vývoz perí z Čech přes hranice zakázán, ale roku 1385 zase dovolen k žádosti matky Václavovy, císařovny Alžběty, která tehdáž požívala cla na pomezí bavorském.³²⁾

Obchod s cizími zeměmi byl v Praze sestředěn tím způsobem, že *cizí kupci* nesměli nikde jinde v zemi české skládati neb rozvazovati a prodávati zboží své než jedině v Praze, a že dovážení zboží skrz Čechy z jedné země do druhé nesmělo se od nich též díti nikudy jinde než přes Prahu. Na jakém prvotním ustanovení to se zakládalo, není nám povědomo. Ale roku 1393 vydal král Václav IV obnovené nařízení o tom,

²⁹⁾ *Lib. vetust. priv.* 60.

³⁰⁾ *Tamže* 75.

³¹⁾ Jako ku př. r. 1394. Viz *Formelb.* II. 71.

³²⁾ *Formelb.* II. 136.

jež se odvolává na starodávnou platnost toho pravidla.³³⁾ Samého byla výslovně vyjmuta jen tři města, Most, Kolín a Budejovice, totiž potud, že se v nich dopouštělo skladání slaněček a jiných ryb slaných jak od starodávna. Mostští totiž měli privilegium již od krále Přemysla Otakara II (1273), dle něhož měli se tam kupci se zbožím svým zdržeti po dva dny na vyložení na prodej, teprv pak tehdy jeti dále, kdyžby neprošli; což však dle znění privilegia samého nevztahovalo se pouze na slané ryby, nýbrž na obilí, sukna, sůl a jiné zboží jakéhokoli věku. Podobně měli Budejovičtí takové též právo skladu na tři dny na všelikého druhu zboží hned od založení svého města, které jim stvrdil císař Karel IV listem daným r. 1351. Připomnělo se pak nejspíš při vydání nového nařízení krále Václava IV na jiné starší vyjmutí, totiž měst Litoměřic a Mělníka, ježto Mělničtí měli privilegium krále Otakara II z roku 1274, stvrzene Karlem IV roku 1352, na čtyry lodě soli, slanečky a jinými věcmi, aby směly ve městě jejich zboží skládány svobodně; Litoměřičtí pak dle privilegia Karla IV z r. 1349, které jim král Václav IV sám byl stvrdil teprv r. 1391, měli od časy nepamětných svobodný sklad obilí, slaneček, vína a jiného zboží, plaveného po Labi jak dříve tak dále.³⁴⁾

Nařízení krále Václava o obchodu skrz zem přes Prahu bylo výslovně o všelikém kupectví, které by se vezlo z Bavor, z Rakous, z Uher, z Polska, z Luzice, z Mišně nebo kterýchkoliv jiných zemí, aby bylo vedeno pravou cestou skrz Prahu na jih. Zvláštní nařízení vydal král Václav později r. 1400 o vlaských a jiných jižních vinech, ježto se ze Řeburka, z Pasova, z Rezna, z Landshuta, ze Mnichova a jiných měst bavorských vozila po jiných cestách mimo zemi českou do Žitavska, Budišinska, Zhořelecka a do knížetství Slezského a Vratislavského, aby se napotom nesměla voziti ani skrz Čechy a jmenovitě přes Prahu.³⁵⁾

³³⁾ *Lib. certat. priv.* 83. *Formellb.* II. 137. 138.

³⁴⁾ *Patrol.* Karl IV. *Urkab.* 156 215 196 198 66. *Wenzel IV.* 96.

³⁵⁾ *Diplom. regis Georgii* 667.

³⁶⁾ *Tomek, Dějepis Prahy.* Díl II. Vyd. 2.

Silnice od hranic ku Praze byly určité vyznačeny, tak že se nesmělo jezdit jinudy se zbožím, než jak bylo ustanoveno, aby se neobjížděla cla a mýta. Tak byla cesta z Rakous, zejména od Cáhlova (Freistat), nařízena přes Budějovice, Vodňany a Písek; z Pasovska přes Prachatice; cesta od bavorských hranic, a jmenovitě od Tachova, Přimdy a Teplé přes Stříbro, od Domažlic, od Klatov a od Stříbra dále přes Rokycany; cesta od Cheba přes Locket, Radešov (Rodisfurt), Mašfov, Žatec, Louny a Slaný.³⁶⁾

Pokuta na složení a prodávání zboží v nedovoleném místě a na ježdění po nepravých silnicích byla pobráním všeho zboží; jehož polovice připadla králi, polovice Pražanům. Na to dohlíželi královští *strážci silnic* (custodes stratarum, strozreyter), též zvláštní úředník Pražanů řečený *hannusgraf*, jemuž rychtáři a konšelé všech královských měst měli býti nápomocni v zabavování propadlého zboží.

Mimo silnice suché měla také *plavba po Vltavě i po Labi* velkou důležitost pro obchod jak domácí tak přeshraničný. Pod Prahou konala se okolo Mělníka a Litoměřic na lodích; nad Prahou plavilo se po Vltavě dříví a na něm vozilo se zboží všelikého druhu, tak že byla řeka od starodávna hlavní obchodní cestou od Budějovic až do Prahy. Císař Karel IV osvobodil plavbu tuto od obtíží a překážek, které byly vznikly vystavením nových jezů a vyzdvižením některých nových cel od několika pánů, nařízením vydaným roku 1366, dle něhož jezy všecky musily býti hned zřízeny tak, aby měl každý bránu dostatečnou a pohodlnou, aby mohly vory projížděti shůry dolů bez nebezpečení; cla pak všechna jsou prohlášena za zrušená, vyjmouc toliko sedm, totiž ve Hluboké, v Oujezdci, pod Zvíkovem, pod Orlíkem, v Kamýce, u Braníka a pod Vyšehradem, jichž práva jsou určité vyměřena. V rozepřích jakýchkoli při vybírání těchto cel neměl nikdo jiný souditi než purkmistr a radda Starého města Pražského. Kdožby proti nařízení tomu učinil, měl propadnouti 50 kop

³⁶⁾ Pelzel. Karl IV, Urkdb. 215. Wenzel IV, 34. 48. 98. Diplom. regis Geor. 604.

grošů, jichž polovice měla náležeti komoře královské, polovice Pražanům. Jim dána také moc, kdož by se tomu zprotivil, aby směli proti němu sebrati pole, rozbořiti jeho tvrze, uvázati se v jeho statky až do zaplacení pokuty; a když by sami s mocí svou nestačili, měl jim pomáhati purkrabí Pražský se svou mocí, též jiní purkrabí a města královská. ³⁷⁾

Obmezení cizích kupců, že nesměli zboží svého prodávati jinde v zemi nežli v Praze, krom řídkých výjimek svrchu položených, nevztahovalo se na *kupce domácí*, kteří přiváželi zboží z cizích zemí, tak totiž že kupci usedlí kdekolivěk v Čechách, na Moravě neb i ve Slezsku směli volně zboží takové prodávati ve městech, kde bydlili, a odtamtud také jinam voziti je kam chtěli. ³⁸⁾

V Praze samé byli cizí kupci obmezení dávným nařízením ze času krále Václava II, dle kterého nesměl prodávati host hostu, než toliko domácím. Nařízení toto bylo často přestupováno, poněvadž byla dohlídka na zachovávání jeho velmi těžká; měšťané Pražští však zasazovali se vždy pilně o hájení výhradného v tom práva svého, a obmezení ono tudy čím dál tím více se zostřovalo. Již roku 1351 stěžovali si domácí kupci na velké škody, které se jim prý daly od hostí přestupováním starého řádu v obchodu. Konšelé Staroměstští předložili tyto stížnosti králi Karlovi, a král vyslyšev je, dal jim moc, aby sami o tom nařídili, coby uznali za dobré. Následkem toho konšelé vydali nové nařízení o obchodu, uradivše se napřed se staršími obecními, při čemž právu cizích kupců vytčeny jsou meze značně užší než prvotně. Dle starého nařízení ze času krále Václava nesměl host prodati hostu, ale směl prodati měšťanu buď Pražskému buď z jiného města v Čechách neb na Moravě; novým nařízením dovolovalo se mu prodávati jen měšťanům Pražským, totiž výslovně těm, kteří platí daně městské. K usnadnění dohledu na to bylo

³⁷⁾ Original německý v archivu městském v Praze; český překlad poněkud změněný u Pelzla *Karl IV, Urkdb.* 341.

³⁸⁾ Viz o tom v nařízení konšelů Staroměstských roku 1351 v *l^{ka} priv.* 52.

nařízeno předně, aby každý host, jenž přijede se zbožím do Prahy, jel s ním nejprvé do dvoru do *Týna*, kdež se mělo zaznamenati, do které hospody s ním mínil jeti. V hospodě nesmělo se zboží složiti neb rozvázati, pokud nebylo popsáno od osob k tomu ustanovených. Hospodář sám nesměl toho dopustiti pod pokutou. K zaznamenávání a popisování takovému byli ustanoveni čtyři písaři vzati pod přísahu, nad nimiž byli postaveni čtyři kupci domácí, jmenovaní od konšelů, jakožto dohlížitelé nade vším kupectvím. Dále nesměl se žádný prodej od hosta státi leč u přítomnosti *litkupníka* dosazeného od konšelů, vyjma toliko kupoval-li měšťan Pražský pro svou potřebu, ne k dalšímu prodeji, aneb byla-li koupě pod jednou kopou. Jestliže bylo zboží loketní, musilo měřeno býti *měříčem městským*; bylo-li na váhu, musil přitom býti *važčí městský*; host nesměl míti svého lokte neb své váhy. Litkupníci musili každý prodej, při kterém byli, zapsati, a vypočítati to potom čtyřem kupcům dohlížitelům, kterým osobám který host zboží své prodal, aby to mohli porovnat s popisem zboží učiněným při složení. Když se shledalo vše v pořádku, dostal host vysvědčení na to ode čtyř kupců dohlížitelů, a směl svobodně odjeti z města; bez vysvědčení takového nesměl ho hospodář propustiti z hospody. Zbylo-li hostu něco zboží, že ho v Praze neprodal, směl s ním odjeti zase svobodně, a také bylo hostu volno se zbožím svým projeti, nechtěl-li vůbec prodávati v Praze; v tom kuse bylo nařízení toto mírnější než staré za krále Václava; jen musil slíbiti pod přísahou, že s ním pojede ven ze země a nikde na cestě nebude prodávati. Každé takové zboží z Prahy odcházející, jakož i které domácí kupci odváželi z města, musilo býti znamenáno pečeti čtyř kupců dohlížitelů; sic bylo zastaveno a stiháno pokutou.

Pro zamezení všelijakých podvodů, kterými se mohla zá-pověď prodávání hostu od hosta obejít, zakazovalo se jako za času krále Václava předně prodávati na dluh, leč na nej-déle do čtyř neděl, zadruhé, aby hospodáři žádných ob-hodů neměli s hosty, kteří u nich leží, tím méně litkupníci, měřící neb važčí, zatřetí, aby žádný měšťan neměl s hostem spolků,

aniž přijímal zboží jeho za své a prodával hostům; což všecko ovšem musilo těžko býti přetrhnouti. Na přestupky všeho toho jak od hostů tak hospodářů jejich a jiných měšťanů byly ustanoveny pokuty peněžité; litkupníci, měřiči, važčí a přísední písaři byli trestáni stáním na praněři po celý dlouhý den a vyloučením na vždy ze všech ouřadů.

Právo Prahy, dle něhož nesměli cizí kupci nikde jinde v zemi rozvazovati, skládati a prodávati zboží své, vyslovuje se v nařízení tomto již výslovně, ano tím způsobem, že se vztahuje netoliko na celé království české, nýbrž i na *Moravu*; což bylo však v odporu s právem města *Olomouce*, které požívalo právě podobného výhradného skladu, tak že cizím kupcům přijíždějícím do Moravy byla vykázána cesta přes Olomouc a ne jinudy.³⁹⁾ V tom patrně Pražané nařízením svým vykročili z mezí; a nemohlo přitom zůstati. Proto nepochybně pozdější nařízení krále Václava IV roku 1393, o kterém svrchu jest pověděno, nepraví ničeho o Moravě, než jen o Čechách.⁴⁰⁾ Od krále Karla IV bylo nařízení konšelů Staroměstských nejspíš z nedopatření schváleno bez ohledu na tuto nepřislusnost. Roku 1354 král zavázal také konšely Novoměstské, aby se ve svém městě spravovali tímto nařízením aneb i jinými nařízeními o témž, která by budoucně vyšla dle dorozumění s nimi.⁴¹⁾

Nedlouho před vydáním tohoto nařízení konšelského byli sobě měšťané *Chebští* nejspíše stěžovali opět (jako roku 1333) u krále, že jim Pražané nedopouštěli práva svobodného prodeje ve městě svém, a Karel IV vydal jim list dne 18. Května 1350, kterým jim právo takové propůjčil a slíbil od Pražanů samých zjednati jim na to listy.⁴²⁾ Stalo-li se to však skutečně, nelze jistiti, poněvadž nařízení konšelské nečiní o Chebských

³⁹⁾ Viz u Dobnera *Mon. IV.* 336. 346.

⁴⁰⁾ Důležité toto nařízení konšelů Staroměstských nachází se v *lib. vetust. priv.* 52. a s jistými přídávky v rukopise kapituly Pražské, z něhož viz výpis u Rösslera 70.

⁴¹⁾ *Lib. vetust. priv.* 71.

⁴²⁾ Pelzel. *Karl IV, Urkdb.* 75.

žádné zmínky. Naproti tomu stala se roku 1410 smlouva dobrovolná mezi Pražany a *Horníky*, kterou Kutnohorským dopuštěna jest svoboda prodeje v Praze jako měšťanům domácím beze vší berně neb obtíže, a za to zase Pražanům rovné právo s domácími v Hoře v provozování hornictví.⁴³⁾

Ačkoliv byl obchod cizích kupců v Praze těmito nařízeními značně obmezen, nepocházelo z toho žádné zmenšení příjmků jejich, protože obmezení podobná byla tehdejší ve zvyku také jinde všude. Stará svědectví srovnávají se ve zprávách, že jak za času císaře Karla tak i za syna jeho krále Václava IV kupci bohatí z nejrozličnějších krajín přijížděli do Prahy a jednak rozličné zboží přiváželi, jednak zase v Praze kupovali a jinam rozváželi na prodej; z čehož městu i celé zemi přicházelo veliké bohatství.⁴⁴⁾ Rovněž tak jest však zjevné, že kupci domácí nezůstávali za hostmi pozadu, jezdíce, jak již ukázáno, také sami na všechny strany do zemí cizích a přivážejíce i rozvážejíce zboží. Staří pamětníci vychvalovali v pozdějších časech velikost zásob jejich, kterak prý u Mouřenína (stm. č. 459) a u Váhy a v jiných sklepích byli kupci tak bohatí, „že každý z nich měl třiceti pytlů zázvoru, třiceti pytlů hřebíčků, třiceti muškátu, třiceti pepře a tak dále o jiných koupích“.⁴⁵⁾

Kupci (mercatores, kaufleute) byli nazýváni, jak již na jiném místě pověděno, jen právě ti, kteří vedli obchod ve velikém, měli spojení s jinými zeměmi a místy obchodními a prodávali ze *sklepů*, to jest ze skladů, ne v *krámích*. Vedle nich zaměstnával obchod místní jiné rozličné třídy prodávců, kteří se dělili dle rozličných druhů zboží neb i dle větší a menší rozsáhlosti svých obchodů. Již v díle prvním jest pověděno, že přední místo mezi těmito drželi *kramáři* (institores, kremer a *krýječi suken* (pannicidae, gewand-sneider).

⁴³⁾ *De veter. prae. lib.*

⁴⁴⁾ *Viz Staré české právo* č. 11 Dobner *Mon. IV. 139.*

⁴⁵⁾ Pavel Zdek ve *Správnosti* v rukopise univ. knihovny Pražské pag. 221

Nařízením konšelů Staroměstských vydaným roku 1418 ustanovovaly se jisté meze kupcům, přes které neměli sáhati kramářům do jich oboru, tak totiž, že kdo prodával ze sklepu (*testudo*), buď svého vlastního ve svém domě buď z najatého, nesměl prodávati pod jistou váhou, a to dle rozdílu mezi dvěma třídami zboží, totiž šafránu, květu, muškátových oříšků a t. d. neméně než dvě libry, pepře, mandlí, fíků a j. neméně než půl čtvrti centnýře. Pod touto váhou smělo se prodávati jen ve *krámích*; ale nebránilo se kupci míti sklep i krám a prodávati v onom na velkou, v tomto na malou váhu. Krámy však, ve kterých se prodávalo kramářské zboží čili specie, měly své místo od starodávna vykázané, totiž v radnici a v sousedních domích na rynku i za nimi v uličce od nás jinde popsané, kdež se říkalo v *krámích* (*inter institas*). Jinde nesměly býti.⁴⁶⁾ Podobně měli *kraječi suken* k svým prodajům *kotce soukenníci*, které se za staršího času nacházely rovněž na rynku Staroměstském blíž radnice, později pak na novém tržišti, jak jest jinde již pověděno.

Vedle kramářů a kraječů suken byli však od starodávna menší prodavači zboží kramářského a střížného, kteří prodávali toliko v *budkách* (*hurden*) a nazývali se dle toho německy *hurdler*, česky snad budkáři. Mezi takové nejspíš sluší klásti *mandláře* (*amigdalatores*, *mandler*), kteří se častěji připomínají, a *kořenáře*, kteří se uvodí mezi živnostmi v české historii Trojanské. Budky jejich stávaly dílem na blízku kamenných krámů před radnicí a sousedními domy, před věží radnickou i jinde na tržišti, také před kostely a kláštery i jinde ve městě. Roku 1365 stěžovali si na ně kramáři a kraječci suken, že prodávali rozličné zboží, které od starodávna náleželo jen do krámů jejich. Konšelé rozhodli dle usnešení se staršími obecními, aby budkáři takoví směli kramářské zboží prodávati na váhu jen do čtyř lotů, nic více; co se pak týče střížného zboží, aby nesměli prodávati *barchanu*, plátna a některých jiných zvláštních druhů, zvláště pak

⁴⁶⁾ *Lib. vetust. priv.* 212.

také žádných látek hedbávných, vyjma jediné porty, buďtež černé nebo bílé, též stříbrné a zlaté, však které by byly jen na prst široké; ty pak aby směli prodávati na loket, a jen které by byly jejich dílem, také v kusích. Jiným jakýmsi budkářům, před domy tehdaž Reysenkytlovým a Litoměřického, dopouštělo se dle jich vlastního přisvědčení prodávati fíky, mandle, rýži, rozinky, olej a jiné věci, které prodávali od starodávna, vyjma toliko cukr, vosk a jiné věci.⁴⁷⁾

Konšelé učinili zároveň výpověď mezi kraječi suken a krejčíři, aby tito nesměli krájeti, to jest prodávati suken těm, kteří u nich dali šíti, kromě suken sprostých jakékoli barvy, ježto by byla dělána v zemi, neb suken polských jakýchkolivěk. Přitom napomínali se kraječi suken, aby dávali dobrou míru a aby jmenovali každé sukno pravým jeho jménem, nevydávajíce jeho za jiné, a kramáři aby dávali dobrou váhu; loket a váhy aby byly železné a znamením města znamenané.

Když se později menší prodavači začali také usazovati v Týně a na rynku před kostelem Týnským, nalezla obec r. 1380, aby tu trpíni nebyli, a zejména z Týna aby byli vyhnáni.⁴⁸⁾

Kraječům suken rovnali se dle povahy obchodu svého nejvíce *plátenníci*, to jest prodavači pláten (*liniciidae*, *vendentes pannos lineos*). Od nich byli nejspíš rozdílní *lenaři*, a od těchto zase *koudelníci* (*stupam vendentes*).

Se zvláštními odvětvími obchodu zanášeli se *železníci* (*feratores*, *eisner*), *obilníci*, *chmeláři* (*humulatores*), *herynečníci* (*aleciatores*, *vendentes aleca*, *heringer*), *solníci* (*salinatores*, *salistae*) a *pícníci* (*pabulatores*, *foenatores*, *vendentes foenum*), kterých místem byl senný trh na Novém městě; tam, jak jinde zminěno, stály jejich kotce.

Dříví, větším dílem po Vltavě plavené do Prahy, prodávali *dřevníci* (*mercatores lignorum*) čili *překupníci dříví* (*praeemptores*, *subemptores lignorum*). přebývající větším dílem v Podskali.

⁴⁷⁾ V knize Staroměstské od r. 1310 fol. 115.

⁴⁸⁾ *Lib. vetust. prae. 225.*

Koníři (mangones, rostausher), **kravaři**, **sviňáci** (scropharii, mercatores scropharum), **kozáci** (?) (ziger) nazývali se dle druhů dobytka, který prodávali. S drůbeží obchodili **kuruři** (pullatores, hūner), **kokotáři**, **kačenníci**, **husaři** čili **husáci** (aucatores, genser), s ptactvem **ptáčníci** (aucupes); zvěřinu prodávali **svěřináři** (ferinatores, venditores ferinarum).

Drobný obchod s rozličnými věcmi každodenní potřeby vedli **hokynníci** (penestici), vedlé nichž zase dle zvláštních druhů podobného zboží nazývali se **syrníci** čili **syraři** (caseatores, keser), **vaječníci** (ovatores, ovorum venditores), **ovocníci**, **hrachovníci** (vendentes pisa), **semináři** (semen vendentes), **hrstníci** a **otrubníci**. Bývaly to zhusta také obchody ženských, hokynnic, syrařek, hrachovnic a t. d.

Četní byli **tandlěři** (tandlerii, tandler, tendler), kteří kupovali a prodávali staré věci, zvláště šatstvo.

Kněhkupců (venditores librorum) bylo málo, a jak se zdá, obyčejně zanášeli se spolu s vázáním knih, ježto tak jako važači knih nazývali se česky **knihaři**.

Jako řemeslníci, měli záhy také obchodníci spolky mezi sebou týmž způsobem zřízené. Již roku 1364 připomíná se **bratrstvo kupců** (fraternitas mercatorum), ku kterému zdá se že přistupovali mnozí mužové jiných vážených tříd, jakž ku př. nacházíme v něm roku 1405 výtečného písaře Staroměstského doktora Jana z Weilburka. Kramáři měli dokonce dvě bratrstva, kteráž se nazývala **starších** a **mladších kramářů** (fraternitas majorum, fraternitas juniorum institorum, také czecha institorum); první bylo nejspíš dříve zřízeno, druhé později; mladší bratrstvo připomíná se však již roku 1356, starší roku 1358. Asi pak rovněž tak dávného původu bylo **bratrstvo kraječů suken** (fraternitas pannicidarum), o němž se děje zmínka roku 1364. Nepochybně však nepřestávalo se přitom jen na pobožných účelích bratrstev, nýbrž byly i pořádky obchodnické s podobnými právy jako při řemeslích. O povolávání **starších kupců** k radám ve věcech obecních svědčí aspoň jedna listina konšelů Staroměstských z roku 1412, vydaná, jak

se v ní praví, se svolením starších obecních, kupců a řemeslníků i celé obce. ⁴⁹⁾

Z místopisné části vypsání tohoto o tehdejšímu stavu Prahy jest viděti, kterak domácí obchod Pražský byl dílem místně rozdělen dle rozličných náměstí a ulic. Tam totiž jest již pověděno, kde byla obecná *tržiště* na Starém, na Novém i v Menším městě Pražském, kde trh *ovocný*, trh *uhelný*, trh *rybný*, *kurný*, trh *koňský*, *dobyččí*, *svinský*, *senný* a t. d. Jak o krámcích zboží kramářského a kotcůch soukenníčních i postřiháčských, jest pověděno tamže již také o zvláštních *krámcích* *uzdářů* a *kloboučníků* na Starém, *nožířů*, *pasířů*, *měšečníků*, *tobolečníků*, *pícníků* na Novém městě, o *krámcích* *masných* ve všech třech městech i na Hradčanech, též o *lavičích* *chlebných* před radnicí Staroměstskou. Souviselo s tím i rozdělení bydlišť některých řemesel po určitých ulicích, jakož *zlatníků*, *nožířů*, *ševců*, *věnečníků*, *kožišníků*, *jirchářů* a t. d., které snad někdy za starších časů bylo přísněji zachováváno než ve 14. století.

V rozdělení tomto místním staly se některé změny z nařízení císaře Karla IV za příčinou založení Nového města, kteréž mělo ve věcech průmyslu i obchodu činiti jako jeden celek se Starým městem, aby jedno město druhým se doplňovalo. Jak řemesla některá, tak byly i prodeje jistých věcí buďto celkem buďto s část přeloženy ze Starého do Nového města, a občasné trhy mezi obě města rozděleny.

Hned zakladací listinou Nového města roku 1348 Karel IV nařídil přeložení jednoho *týdenního trhu* do něho ze Starého města, totiž trhu, který býval každé pondělí. Později, r. 1367, když Nové město dosáhlo již skoro celé velké své rozsáhlosti, císař nařídil, aby jen na Novém městě byl napotom sklad a prodej *sledí* a všech *ryb slaných*, trh všelikého *obilí*, trh všelikého *dobytka*, jak velkého tak malého, konečně trh *uhlí* třikrát za týden, vždy v pondělí, v úterý a ve středu; ostatní tři dni zůstal trh tento na Starém městě. Roku 1372 přeložil

⁴⁹⁾ V *Chaos rerum memorab. E. II. 2. fol. 172.*

Karel také trh rozličného *dřevěného zboží*, který dotud býval na tržišti Svatohavelském na Starém městě. odtud na Nové město na hořejší polovici rynku od věže svatých ostatků až ku klášteru Slovanskému. Na tomto trhu prodávaly se totiž prkna, žlaby, klády, trouby, dřevěné mísy, kola, necky, kopí a jiné podobné věci, jakž je listina vyčítá. Stálý *trh dříví* byl rovněž na Novém městě, totiž v Podskalí v řece a při řece Vltavě, kdež vyměřeno proň místo určitěji společným usnešením konšelů Starého i Nového města roku 1356, tak aby se vztahoval dle břehu od domu Kujalova kdesi blízko někdejšího přivozu až k jezu u mlýnů pod Zderazem. Zde však se prodávalo jen dříví dlouhé, hlavně stavební; na dříví k pálení byly týmž nařízením ustanoveny tři trhy za týden, v pondělí, ve středu a v pátek, též na Novém městě, u vápennic, kdež jest nyní klášter Uršulinek. Roku 1376 císař Karel zřídil na Starém městě *svobodný trh masný* každou sobotu, tak aby v ten den každému volno bylo všeliké maso přivážeti a prodávati bez překážky. Císař zůstavil konšelům Staroměstským vykázání místa k trhu tomuto; od nichžto ustanoven jest na tržišti Svatohavelském v té části, kdež jest nyní trh ovocný. Privilegiem krále Václava IV roku 1393 zřízen jest na Starém městě také *svobodný trh chleba a mouky* každého dne, a zároveň prohlášen i *prodej slanečků* na Novém městě za svobodný každého dne, aby směli měšťané i hosté prodávati jednoduše.

Trhy měly od starodávna své pořádky a dohlizitele, kterými se hledělo nejvíce k docílení levných cen pro obecenstvo, a protož jmenovitě k obmezení překupnictví, též ku pojištění dobré míry a váhy. Jest to viděti zvláště při rádech *trhu dřevního* a trhu uhelného, které se zachovaly z toho času. Dle usnešení totiž konšelů Starého i Nového města r. 1356, o němž jest výše učiněna zmínka, ⁵⁰⁾ nesmělo na hlavním trhu v Podskalí v řece Vltavě žádné dříví prodáno býti překupníkovi leč po uplynutí tří dní od připlavení jeho; a k za-

⁵⁰⁾ Lib. vetust. priv. 55.

mezení podvodů v tom konšelé obnovili nálezy starší, kterými se zakazovalo prodávání dříví v Podolí a na celé řece Vltavě od Prahy až nahoru ku Kamýku, též na Mži až nahoru k Be-rounu. Dříví k pálení neměl pak žádný ani na Vltavě ani na trzích u vápennic Novoměstských kupovati více než potřeboval neb na nejvýše za 10 kop přes potřebu. Zvláštní kommissaři čili *strážní*, ustanovení od konšelů, měli dohlídku na zachovávání těchto nálezů; jim připadly podíly pokut ustanovených za přestupky.

O *trhu uhelném* byl od konšelů Staroměstských asi r. 1400 a opět v letech 1405 a 1406 jistý řád obnoven, o jehož přísné zachovávání uhlíři sami žádali. Na tomto trhu byl zvláštní představený, řečený *rychtář uhlířský* (judex carbonum, kohl-richter) který měl o každém trhu býti přítomen a dohlížeti na zachování řádu. Poněvadž se uhlí prodávalo buď na celé vozy nebo na půly, nebo na pytle, měl rychtář uhlířský k ruce své pacholky, buď od něho buď od konšelů samých dosazené, kteří výhradně byli oprávněni k donášení nebo skládání uhlí prodaného. Ti měli uhlí měřiti na vzorné pytle (mas-sek), kterých měl rychtář aspoň 30 chovati k té potřebě. Pytle, ve kterých uhlíři sami uhlí přivezli, měly býti od rychtáře porovnávány se vzornými, a byly-li malé, měl majetníky jejich pokutovati. Mzda pacholků, kterou platili kupovatelé, dávala se do zavřené pokladnice, a otvírala se každý týden v sobotu od konšela, na němž byla řada střídavě, pokaždé od jiného; co se v ní sešlo, rozdělilo se pacholkům, však po srážce dvaceti grošů, kterých dostal pokaždé uhlířský rychtář. Mimo to měl za požitok výhradný prodej uhlí na Starém městě ty dni, když připadal trh na Novém městě, jakož i prodávání drobné na halíře čili na peníze. K tomuto prodeji byla ustanovena tak zvaná *uhelná huť* (kohlhutte) prostřed trhu uhelného. Podobným řádem prodávala se na témž trhu také *smůla*, a to na váhu, k čemuž rychtář uhlířský měl zvláštní váhu městskou. ⁵¹⁾

⁵¹⁾ *Tamže* 210. 174.

Největší svoboda v prodávání všelikého zboží, od kupců jak domácích tak cizích, byla o *trzích výročních*. Takoví byli v Praze od starodávna dva, jeden o sv. Vítě, druhý o sv. Václavě, kterýžto se nazýval také Svatomichalským.⁵²⁾ Do roku 1348 odbývaly se obadva na Starém městě. Při založení však Nového města Karel IV trh Svatovítský přenesl do něho (1348), s vymíněním, kdyby později od něho nebo od jiného budoucího krále druhý výroční trh na Novém městě zřízen byl, aby trh Svatovitský zase do Starého města se vrátil. Skutečně jen o málo později byl zaveden druhý výroční trh na Novém městě o Svátosti, to jest o pouti při ukazování svátostí říšských na rynku téhož města; ale nejspíš že to pokládáno více za pouť, podrželo Nové město oba trhy.⁵³⁾ Krom toho mělo svůj výroční trh také Menší město Pražské, čtrnáctidenní o středopostí, o němžto však nevíme, jak dávného byl původu.⁵⁴⁾

Nejobyčejnější *peníze* v obchodu Pražském byly stříbrné *groše Pražské*, které se počítaly brzy na *kopy* po šedesáti, brzy na *hřivny*, ač se rozdíl mezi názvy jedním a druhým nevždy přísně zachovával. Tak jako v době předešlé rozeznávala se *hřivna těžká* a *hřivna lehká* čili *královská*, jinak *hřivna počtu královského*. Hřivna těžká dlouho ještě za panování císaře Karla, jako v posledním čase předtím, počítala se po 64, lehká po 56 groších. Někdy se krom toho připo-

⁵²⁾ Viz ve privilegii pasířů roku 1364 v pamětní knize Novoměstské od r. 1440. P. 12.

⁵³⁾ Jak dlouho trval který z trhů těchto prvotně, není známo; na každý způsob při nejmenším jeden týden, jak bylo v jiných městech toho času. Zdá se to vysvitati z řádu uhelného trhu r. 1405, dle kterého o výročním trhu o Svátosti uhlí po celý čas prodávalo se jen na Novém městě, od čtvrtka před dnem Svátosti (v pátek) až do prvního čtvrtka po výročním trhu tomto (vncz an den nechsten donerstag noch dem jarmark, vnd an demselben donerstag sullen sie verkaufen die kollen in der alden stat). Ale ku pravdě podobno jest, že trval každý z těchto trhů hned z počátku 14 dní, tak jak se nachází později.

⁵⁴⁾ První zmínka jest o něm teprv roku 1506 v knize Malostranské fol. H. 24.

míná také *hřivna čísla Kutnohorského* po 58 groších.⁵⁵⁾ V pozdějších však létech císaře Karla mince se zhoršila; a když měla býti zase napravena, ustanoveno nálezem sněmovním předce jen, aby se z čisté hřivny stříbra razilo 70 grošů (1378);⁵⁶⁾ ano později za krále Václava IV roku 1396 vyřčeno v rozepři mezi ním a stavy, aby byla hřivna po 80 groších, tak že cena groše byla pořád menší.

Drobnější mince než groš byl *malý peníz* (nummus, parvus denarius). jinak *halér* (Haller, Hallensis) neb i *Vídenský* (Wiener). Prvotně měl groš 12 peněz, a tak bylo ustanoveno ještě i nálezem výše zmíněným roku 1378. Později však razily se i halře v menší ceně, tak že již roku 1380 platil groš 14 peněz čili halérů.⁵⁷⁾

S grošem českým srovnával se za prvního času panování Karlova také *Hallský šilink* (solidus Halensis),⁵⁸⁾ který rovněž měl 12 peněz čili halérů. Následkem však pozdějšího zmenšení peníze v ceně rozeznával se šilink od groše, ježto onen vždy počítal se po 12, groš pak po 14 penězích.⁵⁹⁾

Řídčeji než stříbrné mince užívalo se zlaté, nejvíce při výplatách jdoucích za hranice. Peníz ražený ze zlata nazýval se prostě *zlatý* (florenus, gulden); byly pak dle rozličného rázu zlaté české, uherské, Rýnské, Florentské, Benátské, ač v ceně nebyl mezi nimi buď žádný buď malý rozdíl. Florentské a Benátské zlaté nazývaly se jinak *dukaty*. Zlatý vážil asi čtvrt lotu,⁶⁰⁾ ke stříbrným pak grošům měl se dle měnící se ceny jejich během času rozličně. Roku 1353 počítala se hřivna stříbra (tehdaž 64 grošů) za 6 zlatých Florentských; dle toho platil zlatý 10²/₃ groše;⁶¹⁾ roku však 1379 počítal

⁵⁵⁾ Viz *Formelb. II. 49.*

⁵⁶⁾ Palacký *Geschichte von Böhmen II. B. II. Abth. 402.*

⁵⁷⁾ Dle *lib. vetust. priv. 205.*

⁵⁸⁾ *Dobneri Monum. III. 358.*

⁵⁹⁾ Doklady v berniční knize Novoměstské z let 1411 a následujících, kdež ku př. hned r. 1411 A. 1 praví se: *lxx solidos, et faciunt unam sexagenam grossorum.*

⁶⁰⁾ Viz *Beness de Weitmil 412.*

⁶¹⁾ Pelzel. *Karl IV, Urkdb. 148.*

se zlatý (jmenovitě uherský i český) za 17, ⁶²⁾ roku 1380 za 18 grošů, roku 1384 zlatý (Rýnský) opět za 17 grošů. ⁶³⁾ V obchodu však neřídil se poměr mezi zlatými a stříbrnými penězi krom toho žádným zákonným ustanovením, nýbrž měnil se dle stavu peněžního trhu, tak že se při vyměňování peněz zlatých za stříbrné bral větší neb menší příplatek, jak kdy bylo těž neb lehčeji zlata dostat. To bylo předmětem peněžního obchodu. ⁶⁴⁾

Pro časté změny v hodnotě peněz a nedostatečné zprávy, které o nich máme, jest porovnání *cen věcí* v tehdejším čase s cenami nynějšími těžké a nejisté. Nicméně tolik celkem vysvítá předce, že ve věcech každodenní potřeby, které byly domácího původu, byla láce mnohem větší než u nás nyní, ano i než za lacinějších časů posledních před rokem 1848; naproti tomu co přicházelo obchodem do země ze vzdálených zemí, bylo mnohem dražší než nyní. Uvedeme za příklad, že roku 1400 bylo kuře za půl groše, což počítajíc tehdáž jen 80 grošů na hřivnu, vypadne v nynějším rakouském čísle asi na 12 ¹/₂ kreycarů; kopa vajec téhož času za groš, to jest tedy asi za 25 kreycarů. Rovněž tak nízké jsou ceny dobytka, jak se nám vyskytují v jedné zprávě roku 1393, ⁶⁵⁾ kdež cení se kráva za 55 grošů, což činí asi 13 zlatých 75 kreycarů, koza neb ovce za 6 grošů, to jest asi 1 zl. 50 kr., vepř za 15 grošů, tedy asi za 3 zl. 75 kr., prasátko za 6 grošů čili 1 zl. 50 kr., krmný vepř za 22 ¹/₂ groše, tedy asi za 5 zl. 62 ¹/₂ kr.; roku 1418 dle jiné zprávy ⁶⁶⁾ vůl za 105 grošů, což by počítajíc týmž způsobem činilo 26 zl. 25 kreycarů.

⁶²⁾ *Archiv český* II. 182.

⁶³⁾ *Acta consist.* 20. Registrum decimarum papalium při kapitule Všech Svatých.

⁶⁴⁾ Zmínky o měnění peněz, co záležitosti obchodu, viz r. 1351 v *lib. vetust. priv.* 52—54; r. 1356 v knize Starého města Pražského od roku 1310 fol. 287, kdež se připominají subemptores in cambio, quod Wechsel vulgariter dicitur; též r. 1357 v rukop. archivu Třeboňského C. N. 1. pag. 88.

⁶⁵⁾ *Acta consist.* 65.

⁶⁶⁾ V pamětní knize Staroměstské od r. 1417 fol. 24.

Slušný oběd (pro kanovníka Pražského) byl roku 1404 v hospodě v Kutnéhoře za dva groše, tedy asi za 50 kr. a méně skvostný (pro služebníka téhož) za groš, tedy za 25 kr. ⁶⁷⁾

Naproti tomu přišel lot pepře, který se nyní v drobném obchodu dostane za dva kreycary rak. čísla, za prvních let císaře Karla asi za 2½ i až za 4 peníze, což jest nyní asi 7 až 10 kreycarů. ⁶⁸⁾

Ceny obilí náramně se měnily dle větší neb menší úrody každého roku. Podivení hodný příklad toho uvodí souvěký Beneš z Weitmile, kterak roku 1361 byla tak velká drahota, že platil korec žita v Praze až půl kopy (asi 10 zl. 50 kr.), roku však 1362 následkem ourody již zase tak spadly ceny, že se dostal korec žita až za groš (asi 35 kr.). Léta 1400 cenil se korec žita za 4 groše (asi 1 zlatý), korec ovsa za dva groše (asi 50 kr.). ⁶⁹⁾

Co se týče oděvu, nacházíme v počtech městských z roku 1415, že byl koupen loket sukna obyčejného, totiž pro sluhy městské, za 13 grošů, což činí (počítajíc i tu 80 grošů na hřivnu a tedy groš za 25 kr.) 3 zl. 25 kr. Celá sukně mužská, rovněž pro sluhu městského, přišla roku 1417 za 40 grošů, tedy asi za 10 zlatých, ⁷⁰⁾ a sukně kmentem podšitá z pozůstalosti měšťana Novoměstského Frány Olbramovic za 50 grošů čili asi za 12 zl. 50 kr. ⁷¹⁾ Obyčejný kožich dostal se asi za touž cenu, jak nacházíme příklady z roku 1412 a 1414, jednou totiž za 40, podruhé za 45 grošů; střevíce mužské téhož času za 4 groše čili asi za nynější zlatý. ⁷²⁾

⁶⁷⁾ Dle počestného oučtu v originale v archivu kapituly Pražské, když byli tři kanovníci vypraveni na jistou kommissi do Kutnéhory.

⁶⁸⁾ Počítáno dle dvou zpráv z let 1348 až 1356 v Palackého *Formelbucher* I. 260, 261. kdež se počítá jednou sedm centnýřů pepře za 92 kopy, podruhé dva centnýře za 37 kop grošů, při čemž musí se ještě važit, že v drobném obchodu musily ceny býti ještě vyšší.

⁶⁹⁾ *Archiv český* II. 358.

⁷⁰⁾ *Lib. bernarum Nor. cir. P. ab anno 1411 A. 22. 36.*

⁷¹⁾ *Lib. memorialis Norae circ. P. ab anno 1411 D. 10.*

⁷²⁾ *Lib. bernar. Norae cir. P. ab anno 1411 A. 7. 11. Lib. memor. ab eod. anno D. 10.*

Cena stavěcích cihel byla nálezem rychtáře a konšeiů Staroměstských někdy před rokem 1348 ustanovena po 24 groších (tedy asi po 8 zl. 40 kr.) za tisíc; nálezem pak společným všech tří obcí měst Pražských roku 1417 po půl kopě (tedy asi po 7 zl. 50 kr.). Kamenníkoví neb tesaři platily se od denní práce dle nálezu onoho prvé zmíněného dva groše, což tehdáž činilo nynějších asi 75 kreycarů. ⁷³⁾

Koně prodávali se po půl páté kopě, po 5, po 6 kopách, to jest v nynějších penězích asi od 67 1/2 do 90 zlatých, však lepší také o mnoho draže. ⁷⁴⁾

Velmi drahým článkem v obchodě byly knihy, jak jest viděti ze všech zmínek o tom zachovaných. Tak koupil ku př. císař Karel roku 1370 114 svazků knih theologických, právnických i jiných z pozůstalosti Viléma děkana Vyšehradského pro universitu za 100 hřiven stříbra, to jest za 2000 zlatých v našich penězích. Přišlo tedy průměrem za jeden svazek 17 1/2 zlatého. ⁷⁵⁾ *Libër decretalium* byl roku 1374 koupen od kněze Jana z Bydžova za 2 3/4 kopy grošů, tedy asi za 47 zl. 85 kreycarů. Biblí koupil roku 1376 Jakub farář z Nelahozevsi za 6 kop, tedy asi za 104 zl. 40 kr. a Přibislav arcijahen Horšovský dal roku 1381 za Plinia, za Cicerona a za jakési Zrcadlo právní (*speculum judiciale*) dohromady 117 zlatých neboli dukátů, což činí asi 765 zlatých rak. čísla. ⁷⁶⁾

Příčina této drahoty záležela ovšem v tom, že se knihy ještě netiskly, než pracně přepisovaly, mzda pak přepisovačů byla vysoká. Nacházíme smlouvu z roku 1398, kdež sobě kněz Jakeš kazatel kostela sv. Mikuláše na Malé straně zjednal písaře Šimona z Hoštky ku přepsání bible; začez zavázal se jemu platiti po 16 groších, to jest asi 4 zl. rak. čísla za jeden

⁷³⁾ Viz v knize Staroměstské od roku 1310 fol. 2, v knize pak pamětní Novoměstské od r. 1411 H. 8.

⁷⁴⁾ Viz r. 1379 *Formellb.* II. 133, r. 1414 list Husův u Petra z Mladonovic (vydání Höflerovo str. 130), roku 1418 v pamětní knize Staroměstské od r. 1417 fol. 32.

⁷⁵⁾ *Beness. de Weitmil.* 405.

⁷⁶⁾ *Acta consist.* 1374 f. 64. 1376 f. 107. 1381 f. 165.

Tomek, Dějepis Prahy. Díl II. Vyd. 2.

kvintern čili za pět archů, krom toho stravovati jej u svého stolu po celý čas této práce.⁷⁷⁾ Podobně dal sobě roku 1418 pan Jan z Rabšteina přepsati biblí od písaře Jana z Králové Hradce, jemuž slíbil dáti 15 grošů za kvintern veliký, na kterém mělo býti psáno padesát řádků na každé kolumně neb stránce.⁷⁸⁾ Přitom zavázal se písař vždy ve třech nedělích zhotoviti dva kvinterny na čisto.

c) Držení statků na zemi.

Ačkoliv průmysl a obchod byly vlastním povoláním stavu městského, spatřuje se při měšťanech Pražských nicméně také velké zalíbení v držení dědin a statků zemských a v provozování venkovského hospodářství. Skoro všechny zámožnější rodiny, které se provozováním vlastních městských živností povznesly, užily výtěžku svého z nich s větší neb menší část k zakoupení sobě něčeho na venkově. Nařízení císaře Karla o dělání vinnic otevřelo měšťanstvu Pražskému zvláště nejbližší okolí města k šíření nemovité majetnosti jeho; neb na mnohých statecích duchovenstva tudíž zakládali odtud nejvíce měšťané nové vinnice, a stali se tudy majetníky půdy s povinností toliko odvádění desátku předešlým pánům. Největší část krajiny okolo Prahy výše od nás popsané, jak daleko sáhaly *vinnice* nového založení, dostala se tudy v držení měšťanstva Pražského. Ale již ve starší době měli jednotliví měšťané Pražští svobodné zemské statky také ve větším vzdálí od Prahy, jak rovněž také již na svém místě jest ukázáno. Právo ke kupování statku takových jest výslovně uznáno privilegiem císaře Karla, které dal na to Staroměstským roku 1366; i jest se domnívati, že udělení to mělo další šíření majetnosti Pražanů na zemi za následek, jak ukazuje potomní stav věcí. Z pamětí souvěkých, pokud se nám zachovaly, jest viděti, že majetnost ta byla velice rozsáhlá. Nacházelať se rozložena ve

⁷⁷⁾ Ms. arch. capit. Prag. U. XI. fol. 194.

⁷⁸⁾ Smlouva v pamětní knize Starého města od r. 1417 fol. 15.

více než 150 vesnicích a dílem i městečkách v okolí Pražském, někde na dvě, někde na tři i čtyry míle od města, totiž na pravé straně řeky Vltavy v krajině touto řekou a Labem blíž stoku u Mělníka, na jihu pak Sázavou ohraničené, nejhoušf ve směru východním od Prahy až k Českému Brodu; na levé straně v západním směru něco méně dále, asi k Unhošti, naproti tomu mnohem dále ve směru severozápadním, až ke Slanému a za Slany. Porůznu nacházely se ve jmění měšťanů Pražských mimo to některé statky i ve vzdálenějších krajích země české. K doložení toho projdeme se krajinou zde vyznačenou, a pozastavíme se při všech místech, kdež měli Pražané jakou majetnost, pokud jsme toho neučinili již při místopisném přehledu bližšího okolí Pražského.

Ve *Vršovcích* v oudolí Botičském byl za času krále Jana měšťan Pražský Albrecht Štuk roku 1328 prodal dvůr svůj s rozsáhlým příslušenstvím i také podacími kostelním komendě rytířů německých u sv. Benedikta na Starém městě. Tito však, podrževše hlavní část koupeného statku, nejspíš brzy zase odprodali od něho dědičnou krčmu stojící na blízku kostela a s ní podací kostelní, které odtud zůstalo příslušenstvím této krčmy.⁷⁹⁾ Již v létech 1363 a 1364 nacházejí se v držení toho měšťana Pražští Jan Kotil, Dépold uzdař a Jan Moudry bratři, později Otto z Posenpacha (1372) a po něm jeho přátelstvo, posledně zejména Mikuláš z Posenpacha, který zemřel roku 1417. Dvůr kapituly Vyšehradské v též vesnici, který náležel k jedné kanovnícké praebendě, byl některého času prodán právem zákupným měšťanu Novoměstskému Henslovi z Pernova, jehož sirotci prodali jej později tímž právem měšťanu tehdejšího města Janovi Halérovi se schválením kapituly (1413).⁸⁰⁾

V buzdce odtud vesnici *Štrašnicích* stál roku 1387 měšťan Jindřich Naz, dle něhož nazývala se tamze vinice *Nazovska*, jinde připomenuta. V *Olšanech* pak jeden z tamějších

⁷⁹⁾ Dle desk manských *lib. proclam. III. v. 1417*

⁸⁰⁾ Dle pamětní knihy Novoměstské D. 7.

dvorů poplužních náležel Štěpánovi Pušovi a po něm vdově jeho Dorotě (1353).

Výše Vršovic na potoku Botíči za Michlí, vsí kláštera Břevnovského, náležely dvory v *Záběhlicích* a v *Pračích* r. 1357 a snad již prvé Reinbotovi Goldnerovi, otci rychtáře Staroměstského Mikuláše Goldnera. Darováním od něho před smrtí roku 1363 dostaly se zeti jeho Matějovi od Věže z rodu Velfloviců.

Přejdouce odtud přes Kunratický les, najdeme na konci jeho vesnici *Kunratice*, kterou měl někdy Velflovic Frenclín Jakubův, v držení Olbramoviců Pešla Bohuslavova (1358—1362), později synovce jeho Prokopa (1376—1407). Teprv později dostala se v držení krále Václava, který tu sobě vystavil Novýhrad Kunratický.

V krajině odtud v stranu západní a polední blíž řeky Vltavy byly statky měšťanů řidší. V *Braníce* při samé řece držel Petr Duršmid od černého orla na Starém městě dvůr s polem, lukami a jiným příslušenstvím od oltáře sv. Markéty v Betlemě pod ročním platem (5 kop grošů); a rovněž byl v *Modřanech* dvůr náležející k sakristanství Pražskému vysazován pod plat osobám stavu městského. Po smrti měšťana Pražského Anderlina, který jej držel tím právem, prodán jest týmž způsobem Mikulášovi od Kamene, jinak Slanskému, za ročních 6 kop grošů. Později připomíná se v držení téhož nebo jiného dvoru v Modřanech Petr Duršmid prvé řečený. Ve směru od Kunratic ke Zbraslavi náležely *Cholupice* Václavovi Štukovi, který se dle nich nazýval Václavem Cholpickým (1393 a p.), a po něm synu jeho téhož jména (až 1431). Teprv dále v krajině u Jílového náležela vesnice *Zvole* Henslinovi Menhartovu Olbramovici, kterýž ji však již roku 1358 neb o něco dříve prodal biskupu Janovi Litomyšlskému; západně pak od města tohoto náležela vesnice *Bohuliby* měšťanu Pražskému Ondřejovi Stachovi, který se roku 1379 srovnal s opatem a konventem kláštera Ostrovského o požívání řeky Sázavy tudíž na polovici, tak aby společný rybář, kterému by

se najala, odváděl polovici platu jemu, polovici klášteru.⁸¹⁾ Výše na řece Sázavě náležela vesnice *Chrast* s podacími kostelními bratři Hanzovi a Mikulášovi z Benešova (1374). Východně od Jílového měl měšťan Pražský Václav z Lito-
měřic (1412) některé zboží ve *Skalsku*. Nedaleko pak odtud rozkládalo se zboží Ondřeje Štuka z Kamenice, v *Kamenici* samé tvrzi, dvůr poplužní s poplužím, dvory kmecí s platem, a ve *Skuhři*, v *Olešovicích*, v *Ládvém*, v *Laderci*, v *Pichoticích* (nyní neznámých) vsi a dvory kmecí s platem (1412—1430). Roku 1356 připomíná se v též krajině Mikuláš Rost co držitel *Popovic*, od kterých něco dále ve směru ke Mnichovicům držel zboží v *Kunicích* Ondřej Štuk (1359) i po něm jeho potomci. Roku 1359 vykonával právo podací tudíž společně se zemanem Janem z Říčan, roku 1363 se slavným sudím zemským panem Ondřejem z Dubé. Vnuak jeho, též Ondřej nazvaný, měl ještě roku 1430 v *Kunicích* i v blízkých *Svojšovicích* dvory kmecí s platem.

Krajina půlnočně od Říčan ležící, na západě potokem *Botičem* ohraničená, od něho pak ku potoku *Rokytnici* a daleko za něj na východ až přes *Ouval* a *Škvorec* se táhnoucí byla právě klassickou půdou měšťanstva Pražského co do šíření se jeho venkovské majetnosti; neb zde, s malými jen výjimkami, všechno jemu náleželo.

Na *Botiči* samém předně měli bratři Mikuláš a Jakub *Steichenkauf* vesnici řečenou *Hole*, o kterou se nejspíš rozdělili po otci. Roku 1359 Mikuláš postoupil své polovice *Jakovovi*. Později nacházíme v držení celé této vesnice *Martina Hollewa* (1400). Proti *Holi* leží na pravé straně potoka *Práhomice*. Ves tato náležela v první polovici 14. století a ještě roku 1360 četné rodině zemanské; roku však 1392 vykonával již právo podací v *Práhomcích* Jan Prokopův *Ulmánův*, měšťan Pražský, a později (1402, 1403) nacházíme vesnici v držení *Petra Meziříčského*, kterýž ji dskami prodal *Fránovi Hauerovi*. Od něho koupil ji dále s tvrzí, dvorem poplužním a vsí

⁸¹⁾ Viz v urbář. téhož kláštera 128

jiným příslušenstvím roku 1404 Jan od Věže z rodu Velflovičů, a zůstal ve stálém jí držení. Doleji též na Botíči měl Mikuláš Klementer již roku 1355 vesnici *Petrovice* s podacím kostelním; po němž drželi ji potomci jeho, pokud známo, až do sklonku 14. století.

V krajině mezi Botíčem a potokem Rokytnicí postoupil roku 1362 měšťan Pražský Bernard syn Seidlina Píseckého vsi *Šestlic* Mikulášovi Pušovi. Později nabyl té vsi Bartoloměj Štuk následkem spolku o jmění zavřeného s Janem řečeným Kantorem děkanem sv. Apollinaříše roku 1378. S ním společně vykonával roku 1380 podací právo při kostele tamějším, stal se smrtí děkanovou nedlouho potom jediným držitelem, prodal však *Šestlice* zase měšťanu Fenclovi Kamaréři Velfloviči (asi roku 1383), o němž není známo, jak dlouho zůstal v držení. V blízkých *Býnicích* koupil též Fencel Kamarér roku 1388 toliko plat na zboží Jana z Ronovce. Naproti tomu *Pitkovice* nejbliž odtud k Uhřetěvsi náležely Štukům (1366—1420 a p.). V *Měcholupích* velkých čili horních měl Jakeš Rechcer r. 1364 dvůr a tvrz s příslušenstvím, v jejímž držení nacházíme později, roku 1382 Olbramovice Prokopa Bohuslavova; v *Měcholupích* malých prodal roku 1353 Fridlin Pfeffer statek jeden Mikulášovi Klementerovi, držiteli blízkých *Petrovic* o něco výše zmíněnému. Později pak připomíná se roku 1413 měšťan Pražský řečený Jan Nichilen, který prodal zboží své v *Měcholupích*, 22 kop plata s dvory kmecími a s rychtou. Petrovi řečenému Holkre, někdy rychtář v Krupce, a strýci jeho Janovi Holkre za 220 kop. Vesnice *Dubec* a *Dubček* byly od roku 1353 a nespíš ještě dříve stálým majetkem Velflovičů; na cestě pak od *Dubce* k *Rechovicím* náležely *Litoznice*. Ves tam byla v r. 1353 páně Mikulášovi Rokytcanskému, který je koupil roku 1353 od vdovy Urdana Janova měšťana Pražského. Roku 1353 koupil také páně Urdan roku 1397, měšťanu Pražskému Štefanovi z Litoznice. Roku 1412 prodal tři Štefan z Litoznice dědictví své tam v *Litoznicích*, s rolemi s kámen s zastavením, s lesem, s porostlinami, s rybníky, potoky, vodami a s vlnou, mostem s lidmi poplatnými, s ku-

rami i vejci, též s rychtou a pokutami malými neb velkými i se vším jiným příslušenstvím sestře své Kateřině, manželce Václava Štuka, na šest let pořád příštích, za 40 kop platu ročně, s vymíněním sobě podacího kostelního.

V *Běchovicích*, kterážto ves nazývala se německy Walhendorf neb také Walhensdorf, bylo několik svobodných dvorů, v jichž držení rozliční měšťané Pražští se střídali.⁸²⁾ Jeden z nich, jehož polnosti hraničily s polemi vsi Počernic a slušely desátkem k faře Litožnické, měl r. 1374 Jindřich syn Seidla kramáře, i postoupil ho roku 1380 jeptiškám od sv. Kateřiny na Novém městě Pražském směnou za dvůr jejich svobodný v Sobíně. Později náležel jiný dvůr Běchovický měšťanu Pražskému Janovi Ortlovu, jinak Domšíkovi, a po jeho smrti (1413) synům jeho Václavovi kustosy Vyšehradskému a Janovi i matce jejich Markétě, kteráž jej spravovala zvláštním úředníkem. Od Běchovic přijdeme po potoce Rokytnici vzhůru ku *Kolodějům*, hradu, jenž náležel roku 1353 a neznámo jak dlouho potom Penovi Rokycanskému. Od roku 1392, ne-li dříve, sídlil na něm Martin Rotlev a po něm jeho potomci. On koupil sobě blízkou ves *Oujezd* od kláštera Zderazského na čas života, se svolením pak probošta i konventu prodal ji roku 1401 sestrám Alžbětě a Dorotě z Waldšteina též do jich životů, s ročním příjmem 33 kop a 45 grošů českých. Též náležely jemu blízké *Stupice*, tvrz i dvůr (1418 a p.). Výše na Rokytnici náležela roku 1396 část vsi *Královic* s dvorem poplužním Velflovicovi Janovi z Dubče, a vesnice *Nedvězí* roku 1345 Donatovi Rostovi, roku 1364 synům Mikuláše Planera.

V krajině od potoka Rokytnice východně ležící upustil roku 1366 Mikuláš Sleichenkauf, co poručník sirotek Pesolda Jílovského od práv, neznámo jakých, na vsi *Chřenicích*, kteráž později náležela s tvrzí tudíž slavnému lékaři mistru Albikovi. *Sluštice* a *Bříza* s podacími kostelními, též *Zlatá* byly v lé-

⁸²⁾ Zmínky o nich dosti časté nacházejí se v knize Staroměstské od r. 1351 a dvakrát také v knihách Erectionum I 93, II 156 při létech 1374 a 1379. Později se německé jméno více nenaskytuje.

tech 1352 a potom jméním Rostů, Bernarda, Donata a Domnika. Roku 1361 Donat Rost prodal Zlatou Velflínovi Menhartovu, Olbramovici, a snad brzy potom Břízu Mikulášovi od Věže; Sluštice pak i Břízu měli později (1380) Stachové, bratři Ondřej a Martin, jak se podobá, dědictvím po Rostech. Koupí Zlaté porozšířilo se hlavní panství Olbramoviců, které se rozkládalo hned tu vedlé v souvislosti, ku kterému náležely vesnice *Sibřín* (1349, 1362), *Květnice* (1362, 1391) německy nazvaná Blumenau s tvrzí (1425) a někde jak se zdá v sousedství *Lhotka* (Elhota), ves již zašlá (1362, 1377), *Škvorec* (1385—1426), *Radešín* na vrchu s dalekou vyhlídkou ležící (1367—1418), *Přišimasy* (1385), *Horka* (1385—1418), *Hostyně* (1426) a půl městečka *Ouvalu* (1426). V sousedství těchto statků náležel *Hodov* u Ouvalu roku 1364 synům Mikuláše Planera před málem jmenovaným, *Tuklaky* s částí Pešlovi Bohuslavovu Olbramovici (1375—1386), s částí (roku 1385) Janovi ze Cách a později synu jeho Jindřichovi (1404), *Límuzy* roku 1348 Johlinovi Jakubovu z rodu Velfloviců. Od něho ves tato starožitná, na devatenáct lánů vyměřená a právem zákupným vysazená, jmenovaného roku dostala nové listiny, jíž zrušil některá břemena neurčitá a obtížná za výplatu ročních čtyř hřiven těžkých a 10 grošů, které měly jemu odváděny býti pokaždé k vánocům, a zavázal se také rychty a svobodné krčmy tudíž nikomu jinému nepropůjčovati než kdoby v té vsi byl usedlý. Jižně od Radešína koupil Frána syn Janův, též jak se zdá z rodu Velfloviců, okolo roku 1356 dědictví v *Doubravčicích* i ve dvojích *Babicích* blíž Břízy, kterým později (1359) nadal ranní mši každodenní v kostele matky boží na Louži.

Ve větším vzdálí od statků svých prvé vypočtených měli Olbramovici také vsi *Klučov* (1418) a *Poříčany* (1414) za Českým Brodem východně. Tam na blízku měl měšťan Pražský Ješek Rotl zboží v *Konicích* čili Kounicích, které po jeho smrti (1381) dílem připadlo králi co odúmrtí, dílem písaři Starého města Pražského Janovi z Weilburka (14 kop grošů platu ročního). *Mochov* náležel Petrovi Nimburskému (1367—

1377), *Čelákovice* Františkovi Rokycanskému (1368) a po něm synu jeho Janovi (1388—1396), později Johánkovi ze Cách (1400) a po něm sirotkům syna jeho Mikuláše (1403); blízkou pak odtud *Toušev* koupil roku 1365 Mikuláš Jenteš od jiného měšťana Pražského Mikuláše syna Frány Pesoldova.

Obrátíme se odtud zpátkem ve směru ku Praze, nacházíme předně *Mstětice* r. 1369 co pozůstalé jmění po měšťanu Janovi Steklicovi, později v držení Štuků (1430). V *Jirnách* vykonávali roku 1367 podací kostelní Jakeš Bolkův z Velfloviců a Pešek z Klučova, tuším z Olbramoviců, společně. V *Zelenci* přicházíme opět na majetnost Olbramoviců; kteroužto ves však roku 1385 tehdejší držitel Olbram Menhartův minil prodati a také snad prodal skutečně. Hořejší *Počernice*, někdy tuším ves Sibota Benešovského, stala se roku 1366 jměním kolleje Karlovy z darování císaře Karla IV. Dolní Počernice zůstávaly ze starší doby rodině Pušů, pokud známo aspoň do roku 1361, kdež byla v držení Dorota vdova Štěpánova Pušova. Roku 1381 náležely již, jak se zdá, Janovi ze Cách, později pak Síněti rychtáři. *Chvaly* měl někdy rychtář Staroměstský Bořita, jehož syn Václav prodal je Heinlovi Neglovi (1359); později nacházíme v držení jich, tvrze a vsi, Václava syna Kříže kramáře (1423) z dědictví po otci. V *Malešicích* drželi část vsi měšťané Pražští Seidl z Píška a Frána i Bernard synové jeho (1365).

Blíž ku Praze připomíná se nedaleko za Libní na potoku Rokytnici dvůr v *Podviní*, dle něhož nazývala se Kristina Podvinská, vdova Oldřicha Bavora, měšťana Pražského, a dcera Barty od kokotů. Ona měla též podací v Prosíku (1395—1407), které roku 1361 náleželo měšťanu Pražskému Janovi Pušwicerovi, a dvůr svobodný ve *Vysočanech* pod Prosíkem, což obojí darovala roku 1407 opatu a konventu kláštera na Karlově v Praze. Nicméně nacházíme později zase dceru její Markétu řečenou Podvinskou, manželku Marka Čotra měšťana Pražského, v držení podacího v Prosíku. Jiný dvůr ve *Vysočanech* byl koupil roku 1325 mistr Zdeněk, rytíř a lékař krále Jana, jinak hvězdářem (astrologus) nazvaný, od

královských Beneše a Borše; po němž zdědil jej syn jeho Ješek, který se nazývá rytířem z Vysočan, a však byl také usedlým na Novém městě Pražském v prvních začátcích toho města (1351). Později, již na začátku 15. století, byl v držení toho dvoru měšťan Novoměstský Beneš ze vzchodce (de gradu).⁸³⁾

V krajině za Prosíkem byly předně *Letňany* starodávným dědictvím Velfloviců, které však roku 1376 tehdejší držitel z toho rodu, Matiaš od Věže, mínil prodati. On zdědil také po tchánu svém Reinbotovi Goldnerovi *Vinoř* a jeden dvůr sedlský ve *Kbelích*, což obé prodal roku 1364 bratřím Stachům. Reinbota Goldner byl držel *Vinoř* s podacím kostelním, pokud známo, již roku 1358. Později nacházíme v držení jich zase Velflovice Hanzu od Věže (1392—1407). Blízké *Ctěnice*, dvůr poplužní s třemi poplužími a s tvrzí, rolemi, lukami, prodala roku 1372 Gera vdova Volfina Galma s dětmi svými Janovi Zeiselmeisterovi. V *Čachovicích* měl Václav Bořitův dvůr (1360), jež roku 1361 prodal Václavovi z Knína. Nejistě, zdali s držením jeho čili s jiným zbožím tudíž spojeno bylo podací kostelní, ježto vykonávali v krátkém čase po sobě Ela vdova Oldřicha Rokycanského (1372), Mikuláš Rost (1380) a František Geunher (1395). V blízkých *Tryskovicích* u Třeboradic měla Klara vdova po Oldřichovi Čotrovi roku 1362 jistě zboží, nejistě zdali dvůr a tvrz, která za staršího času příslušela ku proboštví Pražskému a kterou později (1406) nacházíme ve jmění kláštera Strahovského. V držení *Přezletic* střídaly se městské rodiny Pražské v málo létech po sobě. Roku 1351 koupil tu ves pekař Pesold řečený „s čepicí“ (cu[m] mitra) od vdovy Frenclina z Posenpacha, hofrychtěře městských. Brzy potom měl ji Mikuláš Rotlev, který ji r. 1356 prodal Habartovi suken kraječi, a roku 1365 jmenuje se již zase měšťan Pražský Petrman sezením v Přezleticích, který

⁸³⁾ O tom viz zápisy v pamětní knize Staroměstské od r. 1417 na listě 186. Ješek z Vysočan připomíná se také r. 1348 v rukopise archivu Třeboňského C. N. 2. pag. 57 a mylně Pešek místo Ješek) v listině r. 1351 u Hammerschmida 288.

měl podací oltáře panny Marie v kostele ve Vnoři. Blízko Přezletic náležely později *Kostomlaty* (čili Kostomlatky) Vac-kovi Křížovic čili Václavovi synu Kříže kramáře. Něco dále odtud byly vesnice *Brázdín* a *Brázdítec* snad dávno jménem měšťanského rodu Benešovských. Brázdítec prodal Mikuláš Benešovský roku 1362 Matějovi z Turnova; ale na Brázdíně stál mnohem později ještě Jakoubek Benešovský, v letech 1395 až 1400 i nejspíš dále.

Obrátíme se odtud západněji do krajiny ležící na vysočině, která se táhne podél řeky Vltavy od ohbí její za Oven-cem a Holšovici ve směru na sever. Zde nejblíže jižního kraje této vysočiny náležela ves *Bohnice* do roku 1357 Mikulášovi Jentešovi. Od něho koupil ji roku jmenovaného pan Vaněk z Wartenberka, měl ji však jen několik let (s jistotou ještě roku 1360), po kterých zase nacházíme v držení jí i s podacím kostelním měšťana Pražského, Pešla Bohuslavova z rodiny Olbramoviců (1368—1372), později však zase šlechtice jakéhos Václava (1377) neboli Unslava (1378). Něco dále odtud, ve *Zdibích*, koupil roku 1356 Příbek řečený Děkan, měšťan No-vého města Pražského, dvůr s dědinami od jakéhos Václava Wertenpechera za 123 kop českých. Později měl týž nebo jiný dvůr ve Zdibích Ondřej Lobl s povinností platu tři kop a 6 grošů pro konvent kláštera Břevnovského (1390). Týž On-dřej Lobl měl téhož času také dvůr v *Přemyšlanech*, s nímž platil klášteru Břevnovskému dvě kopy bez 16 grošů ročně. Ve starším čase dějí se zmínky o dvou dvořích v této vsi, jednom větším, jež roku 1358 koupil Frencl z Posenpacha, hofmester často jmenovaný, od jakéhos Vilema, druhý menší, který nejprve Oldřich z Hamburka prodal Františkovi Hopf-nerovi (1351), potom Prokop Hopfner Mikulášovi Korn-puhlovi (1361), tento pak hned (1361) dále Martinovi z Cheba. Později však jmenuje se Ludvík apotekář z Florencie držitelem tvrze, dvoru poplužního a vsi celé v Přemyšlanech (1416). *Klčany* náležely Bohuslavovi Olbramovici, který jich r. 1357 prodal synu svému Šimonovi. Ale vedle toho připomíná se dvůr v Klčanech náležející klášteru Zderazskému, jež držel

toho času měšťan Staroměstský Václav Ječmyk od kláštera pod jménem nápravy. Po jeho smrti klášter jej vyplatil od jeho dítek (1358). V letech 1385 a 1386 vykonával podací kostelní v Klecanech měšťan Pražský Rainhard z Remeše, a roku 1406 měl Velflovic Hanza od Věže zboží v Klecanech. Posledně však uvodí se měšťan Pražský Mikuláš z Jevičky, mající „v Klecanech tvrz, dvůr poplužní s poplužím, ves celou, krčmy, dvory kmečí a podsedčí s platem, v *Klecánkách* dvory kmečí a rybáře s platem, s dědinami ornými i neornými, s lukami, s řekou, s luhy, s lesy, s vrbinami, s rybníky, s podacím kostelním, s robotami, s horami, s doly i se vši zvolí a s plným panstvím“ (1421). Něco dále odtud náležely *Hoštice* klášteru Zderazskému, byly však za času krále Václava s přivolením jeho prodány do dvou životů Hanuškovi synu Jana Meziříčského a manželce jeho Dorotě.

Pod výhodným lesnatým oupatím vysočiny právě popsané postoupil r. 1357 Menhart Wigolais polovice dědictví v *Pakoměřích* čili *Pakoměřicích*, která byla podílem jeho nejpiš po otci, Bernardovi synu Seidlina z Písky a Václavovi synu Fancova i společníkům jejich, co rukojmům svým; roku pak 1359 koupil Pakomilice ves s dvorem, s třemi poplužími, podacím kostelním a se vším panstvím často již zmíněný Pešl Bohuslav, Olbramovic, od Václava syna Fancova prvé řeteze a od Petra Nymburského. Později pak nacházíme v držení toho Jana Seidla (1403-1406), syna výše zmíněného Bernarda. První záznam koupě roku 1359 dědictví v *Břiti* od Mikuláše syna Jáchyma Jírovského. Zda se, že to bylo zboží, které později některý čas náleželo klášteru Karlovskému v Praze, nevíme. Roku 1407 měšťan Staroměstský Kasper Čech koupil od Václava syna Fancova některé zboží v *Břiti*. V *Staroměstských* listinách z roku 1384 dědictví své prodal i Jan, syn Václava z Prahy, jeho s věna poplužníma s rožňatky, s rožňatky, s rožňatky.

Podle toho se můžeme domnívat, že v držení *Ladislava* z Prahy, který se nacházel v *Staroměstských* listinách z roku 1384, dědictví své prodal i Jan, syn Václava z Prahy, jeho s věna poplužníma s rožňatky, s rožňatky, s rožňatky.

Jak zboží jistá v *Rudči* (1411), která
 cha z *Rudče*. Doleji na *Labi* náležely
 kostelním (1367 až 1377) *Mikulášovi*
 ze *Libuš* (nyní *Libiš*) měšťanu *Pražskému*
 s tuto prodal roku 1355, jak se zdá, *Janovi*
 nacházíme v držení jí v letech 1367 a 1368.
 náleželo *Ludvíkovi* apotekářovi, a v nejbližším
 ylo městečko *Chlumín* starodávným sídlem *Velflo-*
 : *Jan* z *Dubče* asi r. 1406 prodal klášteru *Břevnov-*
 Ve městečku tomto bylo tehdáž 72 domů, a náleželo
 .u 30 lánů polí, z nichž 2¹/₂ lánů k faře. Měšťané vařili
 a platili vrchnosti od každé várky dva groše. Bylo tu
 é mýto, které vynášelo roku 1406 20 kop grošů; 30 okol-
 ních vesnic platilo kury, vejce a sýry na místě mýta tohoto.
 Ostatní důchod vrchnosti z městečka samého činil ročně přes
 40 kop grošů.⁸⁴⁾ Blíž *Chlumína* náležela před časem vesnice
Dřínov *Štukům*, kterouž po smrti *Otíka Štuka* koupil *Albert*
Kamerer z rodu *Velfloviců* roku 1360 za 563 kop: *Korycany*
 tudíž na blízce byly roku 1402 majetkem *Olbramoviců*; na
 břehu pak *Vltavy* odtud západně náležely okolo téhož času
 (1366) *Chvatěruby* s podacím kostelním *Jakšovi* *Bolkovu*, též
Velflovici, a něco doleji *Lobčec* *Františkovi* *Kbelskému* (1389),
 kterýž koupil ves tuto od jakýchsi manželů *Václava* a *Markéty*.

Překročíme zde přes řeku *Vltavu*, kdež na blízku na
 levém břehu jejím ves *Dolany* náležela roku 1355 *Menhar-*
tovi z *Dubče*, *Velflovici*, jemuž byla postoupena od *Martina*
 z *Cheba*. Blíže ku *Praze* na témž břehu řeky náležely *Roztoky*
Olbramovici *Šimonovi* *Bohuslavovu* zároveň s protějšími *Kle-*
cany (1369—1374). Později měl vesnici tuto měšťan *Pražský*
Eberhard a po něm manželka jeho *Markéta*, po jejíž smrti
 (1381) zdědil ji bratr *Eberhartův* *Rainhard* z *Remeše*. jehož
 jsme též prvé našli v držení *Klecan*. On odtud byl majetníkem
Roztok, jmenovitě také tvrze tamější až do bouří v zemi,
 které vypukly po smrti krále *Václava IV.*

⁸⁴⁾ Dle urbáře *Břevnovského* téhož roku.

U samé Prahy zmínili jsme se jinde již o dvoru zlatníka Pražského Václava Řeka v *Třešovicích*, jež držel právem zákupným od kláštera Strahovského. Po smrti jeho roku 1381 připadl dvůr ~~ten~~ zase klášteru. Týmž právem koupil r. 1367 Václav Albertův z rodu Velflovičů od kláštera Břevnovského vesnici *Trnovou* za Zbraslaví za 33 kop grošů podaje čili ceny kupní a pod ročním platem 10 kop.

Poněvadž nejbližší vesnice nad Prahou na levé straně Vltavy, jakož i v údolí Mže čili Berounky od starodávna větším dílem náležely k rozličným záduším, počínají se venkovské statky měšťanů na té straně kromě vinnic nového založení veskrz teprv ve větším vzdálí od města a od obou řek.

Ve směru od Prahy ku Karlšteinu byly *Řeporyje* první ves, která částečně náležela osobám stavu městského z Prahy. Roku 1341 prodal totiž klášter Plaský vesnici tuto s dvorem a s podacím kostelním vdově Rudlina Pillunga za 300 kop a s povinností ročního platu 60 kop, s vymíněním jiného, „nového“ dvoru tudíž, který klášteru zůstal. Po měštce této měl to zboží syn její Barta Pillungův (1353) a po něm sirotci jeho (1379). Nedaleko odtud byli synové měšťana Pražského Ortla, Mikuláš a Jakub, v držení části vesnice *Ořecha*, dle které se nazývalo děkanství Ořechovské, s právem podacím (1371). Jižněji měl František Bavorův vsi *Třebotov* a *Roblín* s podacím kostelním v Třebotově (1365), které později přešlo na Františka Rokycanského (před r. 1372). *Tachlovice*, západně od Ořecha, náležely Konradovi Klementerovi do r. 1357, ve kterém prodal tvrz a polovici dvoru tudíž Oldřichovi Příbramskému, jinak Čotrovi. Následkem toho vykonávali r. 1358 obadva společně právo podací v Tachlovicích. Dědicem polovice Konradovy Klementerovy byl pak nejspíš Šimon Klementer, který později podíl Čotrův koupil (1362) a tudy spojil zase celou ves ve svém držení. Roku 1382 nacházíme však zase Petra Čotra v držení zboží Tachlovického neb aspoň podacího kostelního tudíž.

Blíž kraje lesu, které pokrývají stráně nad potokem Loděnickým, měl měšťan Pražský Frána ze Žatce ves *Drahelčice*

a vnitř lesů těchto v oudoli Loděnickém *Nenačovice* i s menšími vsemi dvěma již zašlými. *Holonohy* a *Uněbuzi*, kterežto všecky čtyry vsi prodal roku 1357 Jordanovi Rechcerovi právem zákupným za roční plat sedmi čtvrtí kopy. Z roku 1360 jest pamět, že Jordan Rechcer zase dále vysadil *Nenačovice* s 10 lány polí, se svobodnou rychtou a s krémou právem zákupným Hen-lovi rychtáři a sedlákům tudíž v *Nenačovicích*, kteříž mu potom platili dvě kopy a pět grošů z každého lánů. Roku však 1366 dostaly se *Drahelčice*, *Nenačovice*, *Holonohy* i *Uněbuz* k učení Pražskému čili ku koleji Karlově darováním císaře Karla, který je nepochybně koupil od Jordana Rechcera.

V dolejší *Ptíči* blíž *Drahelčic* prodal roku 1358 Hana Benešovský jeden dvůr s poplužím Oldřichovi Tašnerovi. *Cheyne* postoupil roku 1362 Mikuláš Pusch Bernardovi synu Seidlovu z Písku směnou za Šestlice. Později náležela vesnice ona klášteru Strahovskému (1410). V *Brzři* měl dvůr František Rokycanský a po něm syn jeho Jan (1418). V *Sobíně* byl dvůr svobodný roku 1380 postoupen Jindřichovi synu Seidla kramáře od jeptišek kláštera sv. Kateřiny směnou za zboží jeho v *Běchovicích*, jak jině pověděno.

V krajině blízko těchto míst právě jmenovaných nacházela se tři místa ve zvláštním poměru k Menšímu městu Pražskému, takovém totiž, že obyvatelé jejich byli povinni přispívati k berním toho města a rychtáři i konšelé jejich byli ve věcech soudních podřízeni radě Malostranské tou měrou, že se i koupě statků neb dědin tamějších zapisovaly do městských knih Malostranských. Bylo to městečko *Unhošť* a vesnice *Jeneč* a *Hostivice*. Podřízení neb přivtělení jich k řečenému městu bylo nepochybně původu starodávného, ač jsou jen o *Hostivicích* zmínky starší o tom svědectví, uvedene již v prvním díle těchto dějin. Pro tento zvláštní poměr kupovali sobě zhusta měšťané Malostranští ano i Staroměstští jednotlivé sedlské neb svobodné statky v oněch třech místech. K *Hostivicím* náležela v témž poměru tvrz *Hradisko* nyní zašlá v krajině mezi touto vsí a Zlýčnem i *Řepy*, s dvorem

poplužním a dvěma poplužíma i jiným příslušenstvím, kteroužto držel r. 1405 měšťan Staroměstský Jan Plaier. Vdova jeho Anna prodala zboží toto roku 1412 rovněž měšťanu Pražskému Mikulášovi ze Zárova.

Nedaleko Unhoště měl Jindřich Quek, krejčí králův, dědiny v *Přítočně*, které prodal roku 1355 písaři královskému Janovi z Kladska; též měl dvůr jeden v *Hostouni* (1360).

Odtud na blízce nacházelo se něco hustší skupení míst, kdež městské rodiny Pražské vládly zbožím na zemi, v pravo i v levo od nynější silnice vedoucí z Prahy do Slaného. Zde předně měl Štěpán syn Budka, měšťana jmenovaného v starší době dějin Pražských, ves *Běloky*, kterou roku 1366 prodal Prokopovi synu Seidla Píseckého. Jemu, témuž Štěpánovi Budkovu, náležela také ves *Černomice*, nyní zašlá, v témž okolí s podacím kostelním (1358—1361). V *Lidicích* vykonával r. 1377 podací kostelní Mikuláš Ortlův, měšťan Staroměstský, na polovici se zemanem Čížkem odtudž z Lidic, majíce nejspíš každý též asi po polovici té vesnice. *Středokluky* náležely též s podacím kostelním synům pověstného Velflovice Fienclina Jakubova. nejprv Fienclinovi (1354—1362), potom Pešlovi (1370), po kterémž nastoupil ve zboží to slovutný panoše Albert z Grifsteta, jak se podobá, zeť jeho (1391—1401). Ještě pozdějším držitelem této části Středokluk byl Mikuláš z Egerberka, nejvyšší písař království českého, který konečně roku 1415 prodal dědictví to, tvrz, podací a jiné všecko příslušenství zase měšťanu Pražskému Petrovi Meziříčskému za 350 kop grošů. Jiný syn Budkův, Václav, měl do roku 1356 *Tuchoměřice*. Od něho koupil ves tuto s právem podacím Jakeš syn Bavorův, a měl ji ještě roku 1361; později (1401) náležela sirotkům měšťana Pražského Václava Šranka; nedaleko pak odtud náležela Albrechtovi Chotkovi ves *Kopanina* (1414—1418). Blíž Středokluk stála znamenitá tvrz *Makotřasy*, kterou i se vsí téhož jména držel v první polovici 14. století i déle (1356) jistý rod zemanský. Později nacházíme v držení jí Petra Meziříčského spolu se Středokluky. V malém vzdálí odtud byla *Okoř* sídlem Františka Rokycanského (1361—1380) a po něm

syna jeho Jana až do konce 14. století (1380—1399). Potom po některém čase držel zboží to nejvyšší písař zemský výše zmíněný Mikuláš z Egerberka, jinak z Prahy (1411—1415), roku pak 1416 prodali dědicové jeho Jindřich z Lažan a z Bechyně a Jan řečený z Bechyně dědictví své, hrad čili tvrz Okeř, Ludvíkovi apotekářovi, nepochybně i s podsedky podtvrzí a vsemi Číčovici velkými i malými tudíž. František a Jan Rokycanští (1371, 1380) měli také *Buštěves* s podacím kostelním, kterážto ves roku 1400 náležela sirotkům Petra Štuka.

Dále odtud ve stranu západní vykonávali roku 1374 bratři Benešovští Mikuláš a Hanza, měšťané Pražští, právo podací v *Oujezdci* pod Kladnem na polovici čili střídavě s jinými držiteli tamže. Též měli čtvrt práva podacího ve *Vskuřích* (1375) a celé v *Hobšovicích* (1377) v krajině u Slaného. V držení dědictví jejich v obou vesnicích těchto posledněji jmenovaných nacházela se potom Markéta vdova Hanzova do smrti své roku 1391; od ní pak nejspíš přešla čtvrt podacího ve Vskuřích, jakož i polovice v Oujezdci na Štuky. V sousedství Benešovských měl v témž okolí, před Slaným i za Slaným, také často zmíněný Štěpán syn Budkův některé zboží ve *Kvici*, v *Knovízi*, v *Blahoticích*, *Zvoleněvsi*, *Vskuřích*, *Třebísi* a *Hořešovicích* (1385), Ludvík pak apotekář ve *Přelici* (1418). Konečně také ves *Ostrov* blíž Slaného, nyní neznámá, náležela Jakubovi Benešovskému sezením na Brázdimi (1395), později pak Albertovi Chotkovi (1407).

Položíme zde jiné statky měšťanů Pražských, které měli ve vzdálenějších krajinách od Prahy dle krajů, na které se dělila země česká do roku 1848.

V Plzensku předně měl Jakoubek Benešovský ves *Číčov* blíž Spáleného Poříčí s podacím kostelním (1380), Martin Rotlev *Skorice* v též krajině do roku 1400, Ondřej Huler *Nečtiny* (1408).

V Loketsku uvodí se r. 1352 Olbramovic Pešl Bohuslavův a opět r. 1389 sladovník Staroměstský Martin Schramm v držení dvoru řečeného *Neydek*, ač nerozumí-li se jiné místo téhož jména.

V Žatecku náležely vsi *Očihovec* a *Vrbice* měšťanu Pražskému Henslovi synu Bartošovu z Hory, po jehož smrti (1387) spadly na krále. Mikuláš Slanský měl podací kostelní v *Radičevsi* (1370), a Klara vdova Jindřicha Kadaňského svobodné zboží ve *Strupčicích* (1354).

V Rakovnicku v okolí Řípa měl Václav Štuk (1377) dvůr poplužní a 6 lidí poplatných ve *Křivenicích*, též dvůr v *Kostomlatech*.

V Boleslavsku náležely *Blaty* u Mělníka Petrovi Kolin-skému (1365), dále za Mělníkem *Střemy* Bartovi Pillungovu (1353—1363); v krajině pak u Rožďálovic měla Klara manželka Ondřeje Helma ves *Sovolusky* (1420) a Pešl Nimburský *Tuchom* (1360) a *Jeseník* s podacím kostelním v obou místech. Roku 1365 postoupil na Jeseníku 24 kop ročního platu s dvěma díly podacího Jakšovi synu Frenclina Nimburského.

V Bydžovsku měl Jan Rotlev *Sviněves* s podacím kostelním (1374).

V kraji Čáslavském bránil Martin Rotlev roku 1382 zboží své v dolní *Smrčné* a v *Híbralci* (Eberhardsdorf) dskami zemskými koupené proti nápadu královskému.

V Kouřimském kraji měl Mikuláš Rokycanský po otci svém Mikulášovi zboží některé v *Bošicích* a ves celou *Dobrépole* v sousedství města Kouřimě (1352). Pešl Bohuslav v. Olbramovic, měl podíl práva podacího ve *Chvatlinách* u *Zásmuk* (1359). K pozůstalosti Johla Steklíce náležela ves *Dalov* blíž hradu Šternberka, kterou poručníci poslední jeho prodali roku 1374 ku kostelu sv. Havla na Starém městě Pražském. V témž pak okolí měl měšťan Pražský Bartoš z Týna vsi *Teplíšovice* a *Mrchojedy* až do smrti své roku 1390.

V kraji Berounském náležela ves *Blažim* na pravém břehu Vltavy do roku 1364 Klaře vdově Jindřicha Kadaňského, dcer Ondřeje Goldnera.

V Tábořsku měl Bohuněk kramář podací kostelní v *Erchoutovicích* blíž Miličina (1379), a mincmistr Jan Rotlev v *Karmberce* v též krajině (1369).

V kraji Prachenském konečně držel podkomoří Sigmund Huler (1395—1405) a po něm některý čas bratr jeho Ondřej hrad *Orlík* v manství od krále; Jan Rotlev pak měl podací kostelní ve *Winterberce* (1375).

3.

Měšťanstvo Pražské dle rodů a jmen.

Písemné paměti z času, o kterém jednáme, neposkytují nám takových udání, z kterých bychom s jistotou mohli vy počítati, kolik měla Praha obyvatelů za panování Karla IV neb Václava IV. Toliko počet domů dá se ustanoviti s větší neb menší určitostí dle rozličných částí města; byl pak značně větší než nynější. V celém objemu Prahy vyznačeném zdmi Nového města a novou zdí Karlovou na Malé straně, spolu s Vyšehradem, nacházelo se totiž dobře 4100 domů.⁸⁵⁾ Domy tyto byly ovšem menší než nynější; ale příbytky byly tehdy skrovnější než za našeho času; pročť směstnalo se v domě stejně velkém víc lidí než nyní. Kdybychom proto předce

⁸⁵⁾ Dle Základů starého mistopisu Pražského dá se totiž s plnou jistotou ukázati předně na Starém městě 1204 domy, počítajíc v to krom soukromých domů také kláštery, kolleje, školy i také mlýny, ne však kostely; k tomu počítám mimo to asi 120 domů židovských, o kterých určité zprávy nestávají. Na Novém městě dá se ukázati rovněž určitě a s jistotou 1727 domů, mimo které počítám okrouhlým počtem 300 domů v takových částech města, kdež sice zprávy o četných domích jsou, ale nejsou tak úplné, aby se poloha a počet jich daly docela místně ustanoviti. Beru tento počet co nejskrovněji, jsa úplně přesvědčen, že byl skutečně spíš větší. Podobně se dá na Malé straně vnitř tehdejšího města napočísti s jistotou 187 domů, krom kterých bylo ještě asi 9 jiných; na předměstích pak, o kterých nám zprávy určité scházejí (kromě 26 domů, které se dají ukázati) mohlo býti dobře asi 200 domů. Ve městě Hradčanském jeví se v určitých zprávách 80 domů, a mohlo jich býti asi o 20 více, což činí 100; dobře pak druhé sto musilo jich býti na Pohořelci a na Dřáždéném i na Ouvoze; ve hradě Pražském asi 50. Domů Vyšehradských a Psářských, co jich bývalo asi ku konci 16. století, znal Hammerschmid (*Prodromus gloriae Pragenae* 366) 92; není pochybí, že jich před rokem 1420 bylo mnohem více. Všecky tyto počty činí dohromady 4089.

počítali v onom čase v průměru jen polovic tolika obyvatelů na každý dům, kolik jich přijde nyní, totiž 21 místo 42, wypadlo by celého tehdejšího obyvatelstva Pražského 86,100. Asi ku podobnému počtu přišli bychom, počítajíce na každý tehdejší dům jen dvě rodiny sousedské po šesti osobách, což jest 49.200 osob domácích, k usedlým rodinám náležejících, a vedle toho značný počet jiného obyvatelstva ve městě, to jest čeládky mužské a ženské, tovaryšů a učenníků při řemeslích a obchodech, všelijakých svobodných lidí jiných, živících se rozličnými pracemi a službami, osoby panské a rytířské ve městě se služebnictvem svým bydlící, královský dvůr s četným komonstvem jeho, duchovenstvo světské i řeholní, jehož počet, jak bude nížeji ukázáno, byl náramně velký, studentstvo, kterého bylo v Praze jeden čas asi 10.000, konečně množství cizinců na čas v Praze se zdržujících rozličného stavu a povolání. Hledíce ke zprávám všeobecným, jak souvěkým tak i něco pozdějším, které svědčí vůbec o velké lidnatosti Prahy toho času, nepochybíme zajisté, budeme-li ji páčiti spíše o něco výše, tak že snad bylo obyvatelstva stálého i přecházejícího dohromady asi okolo 100.000 duší.

Ačkoliv obyvatelstvo Prahy, jakožto města velkého i živého, mnoho a všelijak se měnilo, předce mělo jistý základní kmen svůj v četných rodinách stále tu zůstávajících, a mezi těmi byli právě nejbohatší a nejmocnější rodové měšťanů Pražských, tak že za časů Karla IV i Václava IV spatřujeme v držení největší moci a největšího jmění ve městě větším dílem potomky oněch rodů, které jsme co nejmocnější poznali již ve století předtím. Promluvíme zde proto především o jejich osudech a poměrech. Staří rodové Velflovičů a Olbramovičů zaujímají mezi nimi po celý onen čas pořád ještě místo nej-přednější.

1. Rod *Velflův* kvetl, pokud s jistotou známo, ve čtyrech větvích. pocházejících od synů jeho Dětricha, Jakuba, Mikuláše a Jana.

Z potomstva *Dětrichova* proslul nejvíce vnuk jeho *Albert Kamarér*, syn *Velflův* (Albertus quondam Wolflini camerarii,

Albert bern Wölfels kamerers son) mezi konšely Staroměstskými v prvních částech císaře Karla IV (1348–1353), zastává také některý čas rychtářství (1354) na místě rychtáře Bořuty Děpoltova. Později býval tak též konšelem syn jeho *František* (Franciscus Kamerer, Franciscus Alberti camerarii, v letech 1378, 1381, 1387) a syn tohoto, mladší *Albert Kamarér* (Albertus Francisci Kamerer, 1407, 1412, 1413), který byl studoval práva v universitě Pražské zapsán byv do matriky právníka roku 1389.⁶⁶⁾

Ze synů *Jakubových* byl *Jan* (Johlinus Jacobi), jak již prvé za panování krále Jana, tak nepochybně ještě i za prvních let Karla IV správcem urbury na Horách Kutných. Roku 1351 poručil jemu král společně s Janem z Leuchtenberka proboštem Strassburským, s Ješkem proboštem Všech Svatých na hradě Pražském a s Pavlem z Jenšteina písařem komory královské spravení účtu svého s hrabaty wirtemberskými, pocházejícího z jistých smluv. Dle počtu toho zůstal král hrabatům ještě dlužen 15.395 zlatých, a ukázal jim tuto

⁶⁶⁾ *Dětřich Velflovec* měl tři syny, *Velfla*, *Jindřicha* a *Petra*, a nichž Velfl přijímá *Kamarér* Camerarius, Kammerer, otec Albrechta Kamaréře, umřel nejspíš brzy po roce 1320 ve kterém se jméno jeho uvádí naposledy mezi konšely Staroměstským. Synové jeho byli *Velfl* a *Albert* již zmíněný. První připomíná se v letech 1348 až 1353, roku pak 1355 již co nebožtík. Sestra jejich *Káča* byla provdaná, a měla dva syny, *Václava* a *Františka*. O ní jest zmínka roku 1359, ve které se píše erga Kaciam quondam Wolfini Camerarii et Wenceslaum et Franciscum filios suos. Poněvadž se nepraví „relictam“, musí se dle tehdejšího obvyčejí mluvení rozuměti, že byla *Káča* dcera, ne vdova Velflova, spíše je pochybné, zdali byla dcerou staršího či mladšího Velfla Kamaréře, ale první je podobnější. *Jindřich* syn *Dětřichův* (Henricus Theodrici) připomíná se roku 1349 spolu s manželkou svou *Markétou* co majetník dvou třetin mlýna na Poříčí blíž sv. Klimenta, a ještě jednou roku 1351, potom pak roku 1356 co zemřelý. Roku 1349 jmenují se co děti jeho tehdaž žijící syn *Jakub* (Jechinus) a čtyry dcery, *Klára* svobodná, *Kateřina* manželka *Václava Domažického*, *Anna* vdova *Fryška Rota* a *Kana* manželka *Elbla Wacinger*. — *Petr* či *Pešl Dětřichovic* (Petrus Theodrici, Prashnus Dytherich) připomíná se roku 1359. Jeho syn byl *Vincentius*. — Roku 1403 nazývá se jakási panna *Markéta Maretha domicella* někdejší služebnicí Albrechta Kamaréře.

e roku 1354 mezi zřizenci obce k ustanovení platu
skeho, a býval v pozdějších letech (1365, 1369)
oměstským; *) řídčej bratranec jeho *Hanza* od
turm. 1343), jeden ze synů Velflových. **)

ého Velflovice *Jana* byl jeden, jménem *Mi-*
tuly Pražské, jak jest již jinde povéděno;
již za času krále Jana Z bratrů jeho
e *Fridrich* čili Fridl (Fridlinus Johannis)
aterůž oba bývali konšely (Fridl r. 1352, Meinlin
1363, 1366), Fridl také roku 1354 zřizencem k ustano-
ní platu písaře, tak jako strýčenec jeho Matěj. **)

Roku 1351 měl Matěj od Věže nějakou rozepř s Frenclem z Posen-
pacha, ve které musil se přísahou očistiti z obvinění, že jej chtěl
zabiti. Naposledy se připomíná roku 1396

Okolo roku 1347 dělili se synové Jakuba a Velfla o společné dě-
dictví. Přitom se jmenují toliko dva synové Velflovi, Mikuláš a
Hanza; o třetím, Františkovi, uvedeném v I díle, neděje se přitom
ani dale žádná zmínka. Zprávy o něm vzali jsme ze sbírky formulí
řečené *Summa Gerhardi*, kdež se dvakrát jmenuje vedle bratra
svého Mikuláše, a to tak, jakoby jiného bratra krom jich dvou ne-
bývalo. Poněvadž se v díle smlouvě již před rokem 1347 zavřené
pravě tak zase účastnil jen Hanza vedle Mikuláše, jest možné, že
se v oné sbírce formulí také jen omylem užívá názvu František
místo Hanza.

Krom děkana Mikuláše jmenují se určité toliko tři synové Jana Velflo-
vice, *Fridrich* čili Fridl (Fridlinus Johannis, ponejprv r. 1311) *Velfl*
a *Kuncman*. Tito dva záhy zemřeli; Kuncman byl pochovan v ko-
stele sv. Mikuláše. Že byl také *Meinhart* čili Meinl synem Janovým,
vědím jen z toho že jak on tak Fridl měl zboží v Dubečku, kdež
Fridl ze svého vysadil plat pro oltář sv. Vavřince v tamějším kostele.
O příbuznosti jeho s Matějem od Věže svědčí, že synu jeho Janovi
po tomto případě podací oltáře sv. Trojice u sv. Mikuláše, s Hanzou
pak od věže listina r. 1407, kterou Hanza témuž Janovi postoupil
podacího kostela Týnského a v něm oltář sv. Kateřiny „po příbu-
zenstvu a z přízně“ *ex consanguinitate et ex favore*. Jan syn
Meinhart byl ustanoven k stavu duchovnímu; neb ještě roku 1396
nazývá se žákem (*clericus*), ale již roku 1397 musil změnití svůj
činyl, neboť se toho roku již nazývá slovným paností (*clien*),
armiger. Ponejprv vystupuje po smrti otce svého do veřejnosti
roku 1389 co vykonavatel práva podacího při oltáři sv. Kateřiny
a krotky od něho přenesen jest plat věnovaný k tomuto oltáři ze
sv. Matěje, na které prvotně byl koupen, na dědičné statky jeho
v Kralovicích.

Velflovice nacházíme svými časy v držení 21 domů v Praze, všechněch vyjma pět na Starém městě. Mezi nimi nenachází se již v této době někdejší dům u věže vedlé brány proti sv. Ambroži, než toliko jiný dům řečený u věže za sv. Mikulášem (č. 27 h.), jež v letech 1353 až 1363 drzel Mikuláš syn Velfův z větve Mikulášovy i s krámy a městišti poplatnými, které k němu náležely. Dle tohoto domu právě nazýval se netoliko on, nýbrž i bratr jeho Hanza, ano i bratřenci jich kněz Jan a Matěj „od věže“.

Albert Kamarér a po něm syn jeho František i vnuk Albert měli dům u bílého medvěda (č. 579 b) na Novém tržišti. Teprv Albert mladší prodal jej roku 1412 za 80 kop Dětrichovi z Ostrova, již pak prvé (1410) jiný svůj dům (č. 553) na rynku blíž Celetné ulice za 350 kop Ursule manželce Mikuláše z Egerberka, a koupil sobě (1412) dům na Novém městě na Koňském trhu (čís. 837 a) za 120 kop, jež potom držel až do roku 1418.

Jan Jakubův a bratr jeho Bolek měli na polovic velký dům (č. 548) na rynku v roze Železné ulice, který se po nich dostal dědictvím synům Bolkovým Matějovi čili Maczkovi (Maczko Polkonis) a Jakšovi, teprv pak po Jakšovi, jak se zdá bezdětném, přešel na bohatou rodinu Geunherů, tuším po příbuzenství.

Frenclovi Jakubovu, někdy podkomořímu, náležel památný dům v Celetné ulici (č. 591), který spadnuv dědictvím na jeho děti, potom od Pešla komorníka císaře Karla IV, co již jediného držitele, prodán jest císaři roku 1373 a od něho darován byv universitě právníků v učení Pražském, stal se kolejí jejich.

Václav Kamarér, jak se zdá vnuk Frencla Jakubova, měl dům řečený u klíčů (č. 412) na Novém tržišti v roze nynější ulice Perlové.⁹²⁾

⁹²⁾ Velf syn Velfa Kamaréře měl dům za kůrem kořtela sv. Jiljí (č. 448) jež po smrti jeho koupil bratr jeho Albrecht Kamarér, a postoupil ho brzy sestře své Kači a synům jejím, od kterých prodán jest roku 1359 Martinovi suken kraječi. — Dům Petra Dětrichovie byl

dosáhla byla majetnost rodu tohoto na statcích v okolí. Jistě nemáme o ní zpráv úplných. Albert z Dětřichovy nabyl v letech 1358 až 1360 Klučova u Veltrus.⁹³⁾ Syn jeho František koupil v jině, totiž u Říčan, ves Šestlice od Bartoloměje, který vykonával roku 1391 právo podací v Čelákovících, a dědčí o nějaké jeho tamější majetnosti. Jan Jakubův z Čimuzy u Českého Brodu, které, jak na jiném místě pojednáno, roku 1348 vysadil právem zákupným. Synovci jeho Jakšovi Bolkovic náleželo podací ve Chvatěrubích, nepochybně se vsí touto celou, a podací v Jirnách na polovici s Peškem z Klučova, nejspíš rovněž s polovici neb jinou nějakou částí této vsi. Že Frencl Jakubův měl znamenité statky na venkově, ukázáno jest již ve starší době, a není pochybnosti, že přešly také na potomky jeho, ač určité zprávy o tom nemáme. Připomíná se toliko syn jeho *Frencl od Věže* (Frenczlinus de turri) čili *Frana Kamaréř* (Frana Camerarii co držitel vsi Středokluk stranou ke Slanému (1354—1362) s podacím kostelním. Dědictvím po něm nepochybně nabyl jí později bratr jeho Pešl komorník (před rokem 1370), a po tomto slovuťný panoše *Albert s Grifsteta*, jak se zdá zeť jeho (1391—1406).

Hlavním dědictvím potomků Mikuláše Velfovice na venkově bylo městečko Chlumín a ves Letňany, které při dělení

za sv. Mikulášem blíž ulice židovské (žid. č. 66, 65, 84); dům Matěje Bolkovic roku 1367 v rohu Dlouhé třídy vedlé ulice hrnčířské (č. 745). — Frencl Kamaréř měl dům nárožní za kostelem sv. Jakuba (č. 676), jež po něm koupil Jakeš Bolkovic (1365), a jiný dům v rynku v pořadí mezi nynějším malým náměstím a Šírkovou ulicí (č. 460). — Velfovi Kamaréřovi náležel dům za sv. Annou (č. 186 b. vzadu), který koupil roku 1364 od rytíře Peška z Ledče; syn pak jeho Václav měl krom domu u klíšť také několik domů na Novém městě (zejména č. 104 b. 94. 105 b. 122 c.), však jen krátké časy. Fridl Janův měl jeden dům za radnicí v krámích a dva jiné se sladovnou za kostelem sv. Mikuláše; Heisl Dubec konečně dům jeden na Novém tržišti, který stál, jak se zdá, na místě jedné části nynější kolleje Karlovy.

⁹³⁾ Albert Kamaréř uvázal se v tuto ves nejprve r. 1358 pro dluhy, které měl za Otíkem Štukem, stále pak nabyl jí roku 1360 koupí za 563 kop, kterými vyplatil druhé věřitele Otíkovi.

vnuků jeho roku 1347 připadly za podíl již řečeným synům Jakuba Mikulášova, knězi Janovi a Matějovi, po smrti pak kněze Jana Matějovi samotnému. On k tomu dostal od tchána svého Reinbota Goldnera roku 1363 vsí Záběhlic, Prač, též Vnoře s podacím kostelním, s jedním člověkem ve Kbelích a s jiným příslušenstvím; z čehož sice Vnořské a Kbelské zboží prodal zase již roku 1364 bratrům Stachům. Z bratranců jeho, synů Velflových, měl jeden jménem Mikuláš ves Břízu (1363), a byl roku 1356 také držitelem rychty v Jílovém; druhý, Hanza, měl zboží v Klecanech (1406) a nabyt k tomu neznámého roku Vnoře buď koupí buď nějakým dědictvím. Potomci Jana Velflovice konečně, zejména synové jeho Fridl a Meinl, byli držiteli vesnic Dubče a Dubečka, kteréž po jich obou smrti přešly dědictvím na syna Meinlova Jana. Vnuk tento Janův měl také statky dědičné v Královicích, a stav se později dědicem Matěje i Hanzy od Věže, nabyt tudy jmenovitě Chlumína a Vnoře, ježto naproti tomu Letňany byly, jak se zdá, prvé od Matěje prodány.⁹⁴⁾ Jan prodal Chlumín roku 1406 neb o něco dříve klášteru Břevnovskému; naproti tomu však koupil sobě již roku 1404 blíz svého zboží Dubečského Průhonice, tvrz a dvůr poplužní, za 680 kop grošů.

Držení venkovských statků bylo příčinou, pro kterou mnozí z Velfloviců nepřebývali stále v Praze, nýbrž více na venkovských sídlech svých, ano časem i odcizovali se tudy stavu městskému a počítali se více mezi zemany. Tak jmenovitě již Pešl komorník nazýván byl druhdy *panošem se Středokluk*,⁹⁵⁾ a bratr jeho Jakub (Jacobus domini Frenczlini olim subcamerarii regni Boemiae) přijal teprv více než 20 let po smrti otcově (1366, 28. Ledna) měšťanské právo na Starém městě; z čehož se dá souditi, že dotud bydlil nimo město

⁹⁴⁾ Roku 1396 Matěj od Věže, zamýšleje Letňany prodati, vyžádal si svolení úřadu arcibiskupského, aby plat vykázaný na této vsi dědem jeho Mikulášem k oltáři nejsv. Trojice u sv. Mikuláše za duši Jakuba syna jeho, otce Matějova, směl přenést na Chlumín.

⁹⁵⁾ V listině, kterou Albert z Grifšteta roku 1401 založil oltář sv. Kateřiny v kostele sv. Michala na Starém městě za duši jeho (quondam Peslini de Strziedokluk armigeri) a jiných přátel svých.

na nějakých stanicích svých. Matěj od Věže r. 1383
odpuštění od města to jest vysvobodil i měšťanského svazku:
i ač, jak vysvitá, brzy zase se k němu navrátil. Zřejmě žil i
i potom Chlumin za obvyklé služby své a nazýval se od mě-
stečka tohoto *slavným* ~~manem~~ Matějem od Věže sezením na
Chlumině. Roku 1395 našel v místě tomto řadu dostatečnými
polnostmi. Bratranec jeho Mikuláš nazýval se již roku 1355
rytířem (Nicolaus, Niclinus miles in Turri. Podobně Hanza
od Věže Mikulášův bratr, sídlivá nejvíce na Vinohr. 1392—
1407), Meinl pak a syn jeho Jan na Dubči. Od místa tohoto
nazývali se také *Dubci*, a Jan jmenovitě, po rozmnožení jmění
svého dědictvím po svých strýčencích nazýván byl *slavným*
Janem Dubcem z Dubčka, sezením na Vinohr. jinak od Věže.

Pověstnou někdejší rozepří Frencle Jakubova s kapitulou
Vyšehradskou o kostel Týnský dostalo se v držení Velflovičů
polovičné podací právo tohoto od oné doby nejslavnějšího ko-
stela Staroměstského, tak že vykonávali je s řečenou kapitulou
střídavě. Za času císaře Karla byl vykonavatelem práva tohoto
Matěj od Věže, nejspíš následkem nějaké smlouvy o to mezi
otcem jeho a Frenclem Jakubovým neb jeho syny. Ve vysokém
věku svém roku 1395 postoupil toho bratranci svému Hanzovi,
tento pak na nemocné posteli roku 1407 Janovi Dubcovi.

Mimo to vládli Velflovici také podacím rozličných oltářů
a nadání, buď od nich založených neb také jiným způsobem
nabytých. Tak vykonávala Anna dcera Alberta Kamaréře
roku 1390 část podacího oltáře dvanácti apoštolů v kostele
sv. Havla, kterou měl po ní (1395) synovec její, mladší Albert
Kamarér. Otec téhož František Kamarér založil r. 1388 oltář
sv. Petra a Pavla apoštolů v kostele panny Marie před Týnem
za duše předků svých a Mikuláše z Poličky, nejspíš příbuzného,
nadaný platem 10 kop na vsi Bynicích u Šestlic, která nale-
žela zemanu Janovi z Ronovce. Od Jakuba Bolkovic bylo
společně s Václavem Geunherem učiněno nadání k velkému
oltáři panny Marie v kostele Týnském (1358), ku kterému
společně dosazovali oltářníka. V témž kostele měli Matěj a
Hanza od Věže podací oltáře sv. Kateřiny, kterého Matěj

zároveň s podacím kostela postoupil Hanzovi samotnému, ten pak Janovi Dubcovi; odkazem pak pokrevného přítele svého kněze Prokopa Bartova od Kokotů dostalo se Janovi Dubcovi také podací oltáře sv. Perpetue a Felicitatis (1411), později pak nejspíš jinými podobnými odkazy také oltáře Božího těla a oltáře sv. Alše a Brigity, vše v kostele Týnském. U sv. Mikuláše na Starém městě odváděli Velflovici větve Dětrichovy od dávna roční plat 10 kop k oltáři sv. mučenníků. *Vincentius*, vnuk Dětrichův, založil tento plat stále na několika domích, a učinil z něho pevné nadání pro kněze k témuž oltáři, který byl povinen čísti u něho čtyry mše týdně (1377). U sv. Havla založili bratři kněz Jan a Matěj od Věže roku 1347 oltář sv. Jana evangelisty a sv. Šimona a Judy v kapli téhož jména z odkazu nevlastního bratra svého Jekla, který v kapli té byl pochován, s nadáním 10 kop platu na městečku Chlumíně pro kněze oltářníka. I podací tohoto oltáře přešlo postoupením Matěje na Hanzu od Věže a potom na Jana Dubce. Fridl Janův učinil v nemoci roku 1357 nadání 36 kop a 12 grošů platu ročního k oltářům sv. Vavřince v kostele sv. Petra v Dubečku, nejsv. Trojice v kostele sv. Mikuláše na Starém městě, panny Marie v kostele sv. Haštala a sv. Blažeje v ambitu kostela Pražského; ⁹⁶⁾ Meinl pak z Dubče založil r. 1365 oltář sv. Kateřiny a Doroty v kostele sv. Havla. ⁹⁷⁾

2. Druhým z nejmocnějších rodů měštanských v Praze byli *Olbramovici*. Rod tento dělil se na dvě větve, potomky totiž dvou synů praotce Menharta, Alberta a Olbrama. Potomstvo *Albertovo* vymřelo však, jak se zdá, již vnukem jeho *Václavem*, který aspoň jest poslední, o němž se zachovala pamět. Ze synů *Albertových* jeden jménem *Václav* (*Venceslaus Alberti*) koupil roku 1367 ves Trnovou za Zbraslaví od klá-

⁹⁶⁾ S ustanovením zdi a služeb zádušních za otce jeho Jana a marku Aluši, za děda Věda a babu Kunigundu i za děda z mateřské strany Heinia, manželku tebeš Meehtida a strýce jakéhos nejspíš též ze ženské strany jménem Olřicha, konečně za zemřelé dva bratry Věda a Kunemana.

⁹⁷⁾ Rodokmen vis na straně následující.

Břevnovského právem zákupním; ⁹⁸⁾ jiný, *František* za Alberti), měl ves Sibřín nedaleko Škvorce, ⁹⁹⁾ jíž syn Václav (Venceslaus Fanczonis) roku 1362 postoupil

Kodokmen k poznám. 97.

(1287—1314)	Velf Kamaréř (1320)	{ Velf (1318— 1353) Albert Kamaréř (1348— 1370)	{ Anna (1390) František Kamaréř (1378—1391)	{ Albert Kamaréř (1389— 1418)
(1288)	Jindřich (1322—1351) mž. Markóta	{ Kateřina (1359) Jakub (1349) Klara (1349) Kateřina (1349), mž. Václav Domažlický. Anna (1349), mž. Friček Rot (†) Kuna (1349), mž. Elbl Wacinger.	{ Václav (1359) František (1359)	
(1289—1311)	Jan (1322—1355) Bolek (1320—1353)	{ Matěj (1355—1357), mž. Mara (vdova 1361) Jakub (1358—1372) Klara (1336), mž. Procek z Wildenberka Frencl (1351—1362) Petr (1364—1373) Jakub (1366) Velf Kamaréř (1357—1378) vdova Eulalia (1396)	{ Václav Kamaréř (1378—1402)	{ Daniel (1393— 1403)
(1310—1332)	Anna, mž. Kristof z Ypern	{ Henslin syn Anny nebo jiné dcery Jakubovy.		
mž. Alfuše	Jakub († před 1347)	{ Jan, kněz (1344—1360) Matěj (1344—1396) Jekl (nevlastní, 1344) Mikuláš (1347—1363) Hanza (1347—1407) František (?)		
mž. Alfuše	Velf († před 1347)	{ Mikuláš, děkan (1333— 1338) Fridrich (1344—1357) Velf († před 1357) Kuncman († před 1357) Meinlin Dubec (1348— 1368)	{ Jan Dubec (1389—1426)	

Václav syn Albertův připomíná se roku 1344 mezi přátely Jekla, vlastního syna Jakuba Velflovice.

Roku 1349 smluvil se o meze této vsi se sousední vsí Oujezdem bohem a konventem kláštera Zderazského v Praze.

zároveň s podacím kostela postoupil Hanzovi samotnému, ten pak Janovi Dubcovi; odkazem pak pokrevného přítele svého kněze Prokopa Bartova od Kokotů dostalo se Janovi Dubcovi také podací oltáře sv. Perpetue a Felicitatis (1411), později pak nejspíš jinými podobnými odkazy také oltáře Božího těla a oltáře sv. Alše a Brigity, vše v kostele Týnském. U sv. Mikuláše na Starém městě odváděli Velflovici větve Dětrichovy od dávna roční plat 10 kop k oltáři sv. mučenníků. *Vincentius*, vnuk Dětrichův, založil tento plat stále na několika domích, a učinil z něho pevné nadání pro kněze k témuž oltáři, který byl povinen čísti u něho čtyry mše týdně (1377). U sv. Havla založili bratři kněz Jan a Matěj od Věže roku 1347 oltář sv. Jana evangelisty a sv. Šimona a Judy v kapli téhož jména z odkazu nevlastního bratra svého Jekla, který v kapli té byl pochován, s nadáním 10 kop platu na městečku Chlumíně pro kněze oltářníka. I podací tohoto oltáře přešlo postoupením Matěje na Hanzu od Věže a potom na Jana Dubce. Fridl Janův učinil v nemoci roku 1357 nadání 36 kop a 12 grošů platu ročního k oltářům sv. Vavřince v kostele sv. Petra v Dubečku, nejsv. Trojice v kostele sv. Mikuláše na Starém městě, panny Marie v kostele sv. Haštala a sv. Blažeje v ambitu kostela Pražského; ⁹⁶⁾ Meinl pak z Dubče založil r. 1365 oltář sv. Kateřiny a Doroty v kostele sv. Havla. ⁹⁷⁾

2. Druhým z nejmocnějších rodů měšťanských v Praze byli *Olbramovici*. Rod tento dělil se na dvě větve, potomky totiž dvou synů praotce Menharta, Alberta a Olbrama. Potomstvo *Albertovo* vymřelo však, jak se zdá, již vnukem jeho *Vácslavem*, který aspoň jest poslední, o němž se zachovala pamět. Ze synů Albertových jeden jménem *Vácslav* (Venceslaus Alberti) koupil roku 1367 ves Trnovou za Zbraslaví od klá-

⁹⁶⁾ S ustanovením mší a služeb zádušních za otce jeho Jana a matku Aluši, za děda Velfla a bábu Kunigunda i za děda z mateřské strany Heinla, manželku tehož Mechtildu a strýce jakéhos nejspíš též ze ženské strany, jménem Oldřicha, konečně za zemřelé dva bratry Velfla a Kuncmana.

⁹⁷⁾ Rodokmen viz na straně následující. *)

tera Břevnovského právem zákupním; ⁹⁸⁾ jiný, *František Fancza Alberti*), měl ves Sibirín nedaleko Škvorce. ⁹⁹⁾ jíž syn jeho Václav (Venceslaus Fanczonis) roku 1362 postoupil

⁹⁸⁾ Kodexmen k poznám. 97.

m. Kunigunda	Dětrich (1287—1314)	Velf Kamarét (1320)	Velf (1318— 1353) Albert Kamarét (1348— 1370)	Anna (1390) František Kamarét (1378—1391)	Albert Kamarét (1389— 1418)
	Menhart (1288)	Jindřich (1322—1351) mž. Markéta	Kateřina (1359)	Václav (1359) František (1359)	Jakub (1349) Klara (1349) Kateřina (1349), mž. Václav Domašlický. Anna (1349), mž. Friček Rot (†) Kuna (1349), mž. Elbl Wacinger.
	Jakub (1289—1311)	Petr (1359)	Jan (1322—1356) Bolek (1320—1358)	Matěj (1355—1357), mž. Mara (vdova 1361) Jakub (1358—1372) Klara (1336), mž. Procek z Wildenberka Frencl (1351—1362) Petr (1364—1373) Jakub (1366) Velf Kamarét (1357—1378) vdova Eulalia (1396)	Vincentius (1377)
	Mikuláš (1310—1332)	František Kamarét (nevlastní) (1320—1342)	Anna, mž. Kristof z Ypern	Václav Kamarét (1378—1402)	Daniel (1393— 1403)
Jan, mž. Aluše	Mikuláš (1310—1332)	Jakub († před 1347)	Velf († před 1347)	Henslin syn Anny nebo jiné dcery Jakubovy. Jan, kněz (1344—1360) Matěj (1344—1396) Jekl (nevlastní, 1344) Mikuláš (1347—1363) Hanza (1347—1407) František (?)	Jan Dubec (1389—1426)
Jan, mž. Aluše	Mikuláš (1310—1332)	Velf († před 1347)	Mikuláš, děkan (1333— 1338) Fridrich (1344—1357) Velf († před 1357) Kuncman († před 1357) Meinlin Dubec (1348— 1368)	Jan Dubec (1389—1426)	

⁹⁸⁾ Václav syn Albertův připomíná se roku 1344 mezi přátely Jekla, nevlastního syna Jakuba Velfovce.

⁹⁹⁾ Roku 1349 smluvil se o meze této vsi se sousední vsí Onjezdem s proboštem a konventem kláštera Zderazského v Praze.

i s blízkými všemi Květnicí (Plumnaw) a Lhotkou (Elhota) svému strýčenci Pešlovi Bohuslavovu.¹⁰⁰⁾

Četnější a mocnější bylo potomstvo *Olbrama* Menhartovce, pocházející, pokud s jistotou známo, ode dvou ze sedmi synů jeho, Menharta a Bohuslava.

Menhart měl čtyry syny: *Hensla* (Henslinus Menhardi), *Velfa*, *Olbrama* a *Jakuba*. Z těchto byl *Velf* (Wolflinus Meinhardi) roku 1352 mezi konšely Staroměstskými, roku 1354 mezi zřizenci k ustanovení platu písaře městského; potom vzav odpuštění od obce Staroměstské a učiniv účet před konšely dle obyčeje (1355), přestěhoval se na Nové město, a nastoupil v něm rychtářství (1356), ve kterém po něm následoval také syn jeho *Olbram* (Wolframus Wolflini). Bratr *Velfův* *Olbram* (Wolframus Meinhardi) povznesl se ve službě královské za purkrabí Vyšehradského, ve kterémž úřadě stál od roku 1373 až do roku 1380;¹⁾ mnohem pak vyššího důstojenství došel syn jeho, po otci též *Olbramem* nazvaný. *Olbram Olbramovic* (Wolframus Wolframi) oddal se totiž roku 1377 studiím právnickým v učení Pražském, a vstoupil do stavu duchovního. Již roku 1382 byl kanovníkem Pražským a dosáhl později vedlé toho proboštství u sv. Appollinářské. Přitom byl roku 1389 také kancléřem Jana knížete Žhořeleckého v horní Lužici, bratra krále Václava IV., ve kterémžto úřadě konal nepochybně důležité služby, když se roku 1394 kníže Jan ujal věci Václavových po prvním jeho zajetí od panstva. Přizní krále Václava stal se konečně roku 1396 *arcibiskupem* Pražským.²⁾ — *Jakub* čili *Jakeš*, čtvrtý syn Menhartův (Jaco Maynhardi) připomíná se v letech 1372 a 1373 mezi konšely Staroměstskými.

¹⁰⁰⁾ Václav syn Fanečův připomíná se ponejprv roku 1357.

¹⁾ Roku 1382 nacházíme ponejprv jineho purkrabi Vyšehradského, jmenem Chvala.

²⁾ Krom arcibiskupa Olbrama měl otec jeho Olbram Menhartovic dva syny Václava a Pavla, a pokud známo dvě dcery, Annu a Kateřinu. Po smrti otcevé přebývali synové jeho nejdříve až do smrti Olbrama arcibiskupa, který byl na ten čas hlavou rodiny.

Bohuslav, druhý ze svrchuřečených synů Olbrama Menhartovice, proslul co zakladatel špitálu pro nemocné na Starém městě na místě nynějšího špitálu neb kláštera Milosrdných, který se i později dle něho nazýval *špitálem Bohuslavovým*. Ve špitále tom byla kaple sv Šimona a Judy, vysvěcená arcibiskupem Arnoštem. Bohuslav, jenž se připomíná mezi živými poslední roku 1357, zůstavil jako bratr jeho Menhart, čtyry syny: Mikuláše, Petra, Šimona a Prokopa, z kterých dva, *Mikuláš* (Nicolaus Bohuslai, 1352–1353) a *Petr* (Pesslinus Bohuslai, 1333, 1366 a 1373) bývali konšely na Starém městě, tak pak též nejstarší ze sedmi synů *Prokopových*, nazvány rovněž *Prokop* (Procopius olim Procopi Bohuslai filius, 1372, 1384, 1403), někdy s přímím *Černý* (Procopius Niger). Tento se propůjčoval, jako strýčenec jeho Olbram Olbramovic, službami svými vévodovi Zhořeleckému Janovi. Svědčí o tom list na rukojemství ve 2400 kopách grošů, které Prokop podstoupil za vévodu s několika společníky, nejspíš za činu zajetí krále Václava ³⁾

³⁾ *Mikuláš* syn Bohuslavův (Nicolaus Bohuslai) připomíná se již za živobytí otce (1351, jmenovitě jednou za příčinou jakéhosi rukojemství v 6 kopách grošů za bratra svého Peška (1352). Poslední zmínka o *Pešku* jest roku 1386, ve kterém zemřel. Po něm jmenují se dva synové, Jan čili *Johannek z Kečince* (1386–1391) a *Jodok* (1396) – *Šimon Bohuslavův* zůstavil vdovu, jménem Markétu, dceru bohatého měšťana Staroměstského Johla Steklce, kteráž po smrti jeho přejala měšťanské právo na Starém městě (1375). – *Prokop Bohuslavův* zemřel za živobytí, zůstaviv sedm synů, z nichž *Prokop Černý* byl nejstarší. Druzi připomínají se jednou, roku 1414. Jmenovali se *Jost*, *Petr*, *Bohuslav*, *Mikuláš*, *Jan* a *Václav*. Ustanovení rodopisu potomstva Bohuslavova má některé těžkosti, pocházející odtud, že se vnukové jeho črsto nazývají dle něho tímž spůsobem jako synové. Tak ku př. *Prokop* vnuk Bohuslavův nazývá se roku 1409, kdež prodává vinnici, dobře *Procopius* čili *Procopi Bohuslai filius*, kdež *olim* znamená, že otec jeho *Prokop* byl tehdaž již zemřelý a předece nazýval se později, roku 1411 když prodává vinnici vedlejší *Procopius Bohuslai* což by dle obvyčeje znamenalo syna Bohuslavova, tedy otec jeho, *Prokopa*, ale nemůže se rozuměti otec jeho, protože nebyl již na světě. Ve smlouvě o opravě špitálu Bohuslavova r. 1386 praví se: Nos Procopius Bohuslai civis Pragenais et Johannes vaim domini Simonis Bohuslai militis filius et Johannes Bohuslai similiter

dictví po nich po obou na třetího bratra jejich Olbrama Menhartova. On jmenovitě byl také držitelem Radeštna (1373); v krajině pak té samé měl také Škvorec (1385), Přisimasy a Horku (1354). Synové jeho drželi krom toho společně ves Korycany (1402), a ku podílu jednoho z nich, Václava, když se později rozdělili o dědictví, náležela také polovice vsi Poříčan za Českým Brodem (1414), jejíž druhá polovice náležela

Menhart (1264)	Albrecht (1279—1306)	Albrecht (1306—1316)	Václav (1344—1367)	Václav (1357—1362)	
		Velf (1303—1327)	František (1349)		
	Olbram (1279—1316)	Václav (1327—1343)			
		Menhart (1310—1351)	Henslin (1340—1360) mž. Markéta dcera Pavla Rehcera. Velf (1352—1361)	Olbram (1364—1367)	
			Olbram (1354—1390)	Olbram (1377—1402) Pavel (1391—1418) Václav (1392—1418) Anna, manž. Zdeňka z Běškovic (1396—1414) Kateřina (1405)	
				Bohuslav (1312—1357)	Jakub (1372—1378) Dcera nej. mž. Jindřicha Kadaňského. Mikuláš (1351—1358)
		Prokop (1396)			Petr (1354—1386) Šimon (1357—1374) mž. Markéta Stekli- cova
			Dcera nej. mž. Jana z Cheba (1344)		Prokop Černý (1368—1411) Jošt (1414) Petr (1414) Bohuslav (1414) Mikuláš (1414) Jan (1414) Václav (1414)
				František (1316. 1317) Mikuláš (1316. 1317) Jan (1316. 1317) Aleš (1316—1324) Kristina. Alžběta, mž. Ingbertova. Kateřina, mž. Dětricha Wacingera.	
		Bartoloměj			Syn nej. (1317) Jan (asi 1334).

sestře jeho Anně. Ze synů Bohuslava Olbramovice měl Petr Kunratice (1375—1386), které po něm nacházíme v držení synovce jeho Prokopa Černého (1376—1399), část Chvatlin u Zásmuk, Bohnice (1368, 1372) a Tuklaky (1375—1386); k tomu koupil roku 1359 ves Pakomilice, někdy Menhartovu Wigolaisovu, a roku 1362, jak již zmíněno, Sibřín, Květnici a Lhotku od strýčence svého Václava Fancova. *Šimon Bohuslavův* (Simon Bohuslai) dostal od otce roku 1357 za podíl Klecany, a mimo to náležely mu potom také Roztoky. Po něm zdědil ves prvé řečenou syn jeho *Jan*, který se připomíná v létech 1386 až 1396.

Držení těchto a snad více jiných statků zemských uvedlo i Olbramovice ve svazky a vztahy se stavem zemanským, a vzdalovalo je čím dál tím více od stavu městského. Olbram Menhartovic, svého času purkrabí Vyšehradský, ačkoliv po celý čas života svého zůstával měšťanem Pražským, býval nicméně často nazýván *slovutným mužem*. Manželka jeho byla rodu zemanského, dcera totiž *Parla z Jenšteina*, někdy písaře komory královské, a sestra biskupa Míšenského, potom pak (od r. 1379) arcibiskupa Pražského Jana z Jenšteina, jehož nástupcem v arcibiskupství stal se syn Olbramův. Ze synů Olbramových nazýval se starší, Pavel, obyčejně *slovutným panošem ze Škvorce* dle obyčejného sídla svého; dcera pak Olbramova Anna byla provdána za zemana, *Zdeňka z Bíškovic*, k jehož jmění náležely Nehvizdy.⁴⁾ Ze synů Bohuslavových jeden jménem Šimon (Simon Bohuslai) vzal hned po obdržení Klecan za podíl od otce odpuštění od města (1357), a nazýval se později *rutířem* (miles, 1368), sezením *na Roztokách*. Teprve roku 1371 přijal měšťanské právo, ale zemřel již roku 1374.

Starodávným sídlem Olbramoviců v Praze byl *dům řečený Olbramovský* na Staroměstském rynku (č. 932), který náležel

⁴⁾ Již roku 1396 byla Anna vdovou. Arcibiskup Olbram byl jedním z poručníků sirotek Zdeňka Bíškovce vedle jiných dvou příbuzných. Na své polovici ročičan, která však měla po její smrti spadnout na bratra jejího Václava, Anna odkázala roku 1414 tři kopy klášteru sv. Karla v Praze.

jak se zdá, již ve 13. století praotci jejich Menhartovi. V držení tohoto domu bylo potomstvo Olbramovo, zejména syn jeho Velfl (1361) a po něm syn jeho Olbram, po jich úmrtí pak Velflův bratr Olbram purkrabí Vyšehradský (1373) a synové jeho. Ještě roku 1400 vydal arcibiskup Olbram jednu listinu z domu tohoto, jejíž držel do té doby společně s bratry svými Pavlem a Václavem. Nedlouho však potom (před r. 1407), po smrti arcibiskupa, byl dům ten odcizen, nejspíš prodejem od Pavla. Ze synů Bohuslavových měl Petr též dům na Staroměstském rynku, řečený u staré měny, v části nynějšího paláce knížat Kinských (č. 636); několik pak jiných domů Staroměstských držel jen kratší časy. Témuž Petrovi Bohuslavovu náležel také po otci tak zvaný oujezd sv. Martina na Novém městě, z něhož se později stala tak zvaná ulice Charvátova. Jiným pak důležitým majetkem Olbramoviců ve městě byly tak zvané *mlýny Olbramovské* čili *Menhartovské* na Vltavě za svatým Křížem větším proti Letné i s vinnicí na stráni protější za vodou. Tyto mlýny měl Hensl syn Menhartův, potom bratr jeho Olbram purkrabí Vyšehradský (1369) a synové i dcery jeho, až je roku 1405 Pavel a Václav společně se sestrou svou Kateřinou prodali Mikulášovi Zárovskému za 850 kop grošů.⁵⁾

Při rodinném domě Olbramoviců na Staroměstském rynku nacházela se památná *kaple Všeck Svatých*, jejíž podací náleželo držitelům domu. I po prodeji jeho podržel Pavel ze Škvorce podací toto výslovným vymíněním. Od starodávna měli však Olbramovici také podací právo slavného farního kostela sv. Mikuláše na Starém městě. Potomci Menharta i Bohuslava synů Olbramových vykonávali právo toto na polovic. V témž kostele měl Hensl syn Menhartův podací oltáře sv. Lazara a Marty i oltáře sv. Václava, ku kterým učinil

⁵⁾ Při mlýnech těchto býval mlynář, který dle psaných smluv bral čtvrtou část požitků jakýmsi právem zákupným. Roku 1360 propůjčil Henslin právo to jakémus mlynáři Eberlinovi. — Prokopovi Černému, synu Prokopa Bohuslavova, náleželo také několik menších vinnic u Nůsel a před branou Svinskou.

nadání roku 1358. Byl také dobrodínem kláštera sv. Tomáše na Malé straně, ve kterémž proto byl i pochován v kapitule i s manželkou svou Markétou, dcerou Pavla Řechce. Synovec jeho Olbram, syn Velflův, vykonával podací právo při kapli sv. Ondřeje v Menším městě Pražském (1365). Arcibiskup Olbram a bratři jeho měli po otci svém podací oltáře Božího těla v kostele Týnském (1398), a na polovic s Prokopem Černým Bohuslavovým také oltáře svatých dědiců českých (1396) a svatých panen (1397) v témž kostele. Týž Prokop Černý vykonával roku 1390 podací oltáře panny Marie v kostele Matky Boží na Louži společně s dvěma šlechticemi, Dorotou manželkou Jana z Okoře a Annou manželkou Jaroše z Opočna.

Potomkům Bohuslavovým náležela též oprava špitálu Bohuslavova, jakožto předkem jich nadaného, i měli o něj vždy pilnou péči. Roku 1368 synové Bohuslavovi Pešek a Šimon a synovec jejich Prokop rozmnožili nadání tohoto špitálu rozličnými platy na vesnicích a zbožích svých.⁶⁾ Pešek byl toho času oprávcem neboli poručníkem špitálu.⁷⁾ Po jeho smrti usnesli se syn jeho Jan a Jan syn Šimonův i Prokop roku 1386, aby právo to náleželo vždy nejstaršímu z nich a z jich potomků, dle kteréhož pořádku připadlo tehdáž Prokopovi.⁸⁾

3. Ze staré rodiny *Fridingerů* připomíná se roku 1353 *Smil* (Smilo Fridingeri), jinak *Štědroň* zvaný, co držitel některé části vsi Běchovic, za kterouž zjednal sobě řečeného roku ves Církvici, tuším u Litoměřic, směnou s Janem Litoměřickým. Již však roku 1356 vzal odpuštění od města, o kteréhož času neděje se v Praze více zmínka o něm a o jeho rodě.

4. Z rodiny *Štuků* známe nejvíce jen potomstvo dvou bratří *Albrechta* a *Jana*, kteří za času krále Jana založili olt

⁶⁾ *Hammerschmid, Prodromus gloriae Prag.* 220 dle listiny nyní známé.

⁷⁾ Zejména také ještě r. 1380, kdež připomíná se v *Lib. visit.* 22,

⁸⁾ V pamětní knize Staroměstské od r. 1417 fol. 124.

Kříže v kostele sv. Mikuláše na Starém městě. Syn Albrecht Jan zanášel se, jak se zdá, kupectvím, a neznámo jest, zda měl jaké jmění na venkově⁹⁾. Teprv jeho syn Bartoloměj nabyl závřením spolku s Janem děkanem sv. Apollinářské (1378) spolumajetnictví na vsi Šestlicích, kterou později prodal Františkovi Kamarérovi.¹⁰⁾ Rozsáhlejšími statky na venkově vládlo naproti tomu potomstvo Janovo. Ze synů jeho měl jeden jménem Ondřej¹¹⁾ zboží v Kunicích s polodělným podacím kostelním (1359, 1363), dvůr v Pitkovicích (1366), vesnice Oujezda, nejisto které, již koupil roku 1361 od Jance s červeným jelenem, dvůr poplužní a šest lidí poplatných ve Křivenicích, které též on koupil od Smila z Mnišova, a plat na Třebotově a Roblíně, který koupil roku 1366 Františka Bavorova. Druhý syn, Václav měl Cholupice nedaleko Zbraslavě. Po Ondřejovi Štukovi dědili dva synové Václav a Jan, z nichž první, jak se zdá, přebýl druhého. Václav zemřev brzy před rokem 1404, zůstavil dva syny, Janíka a Ondřeje. Janíkovi, jenž byl studoval práva dvakrát v učení Pražském (1396), dostaly se za podíl po otci Pitkovice, Ondřejovi pak Kamenice tvrz se všemi a jiným nákušenstvím, které jsme na jiném místě uvedli, jakož i ves Hrachovice nedaleko Strašecího; též pak mu náležely dědiny Rudči u Kostelce na Labi (1411). Václav Cholupický zemřel mezi léty 1412 a 1417, kteréhožto posledního roku man-

⁹⁾ V Praze mu náležela zahrada na ostrově pod hradem Pražským (ortus in insula sub castro Pragensi). Viz v knize Staroměstské fol. 197. Srov. na str. 130.

¹⁰⁾ Snad že z příčiny držení této vsi odřekl se práva měšťanského, které však potom opět přijal roku 1381. Roku 1396 děje se zmínka o synu jeho Janovi a více jiných dětech jmen neznámých; tímto pak jeho synem Janem byl nejspíš Jan Štuk, který sobě r. 1413 koupil dům na rynku Staroměstském (č. 929) v potadi příhočním blíž Dlouhé třídy. — Albrecht Štuk měl ostatně dva syny, Jana a Vrebu zmíněného a Albrechta, a dceru Matí. Albrecht čili Elbl (Elblinus filius Alberti Stukonis) připomíná se v letech 1353 a 1354. Matí co svobodná (Mara domicella) roku 1361.

¹¹⁾ Mám jej proto za syna Janova, že se vedle Jana syna Albrechtova jmenuje při ustanovení o platu k oltáři sv. Kříže roku 1346.

želka jeho Kateřina, sestra měšťana Pražského Štěpána Lito-
měřického, nazývá se vdovou.

Štukové potomstva Janova přebývali mnoho mimo město
na těchto statcích svých. Nicméně býval Ondřej syn Janův
a tak též i syn Ondřejův Václav na konšelství ve Starém
městě (onen v letech 1353, 1368, 1374, tento 1384). Teprv
Ondřej syn Václavův vystoupil (před r. 1412) z měšťanského
svazku, a býval obyčejně nazýván *slovutným Ondřejem Štukem*
z Kamenice. Starší Ondřej Štuk měl v Praze dům na Starém
městě, nárožní v Dlouhé třídě po pravé straně (č. 924), kde
se chodí k sv. Duchu; synu pak jeho Václavovi náležel uě—
kdejší dům Velflovičů řečený u věže (č. 27 h) za svatým Miku —
lášem (1400—1402), jehož snad nabyt rukou manželky sv—
Anny z Vrapic, která nepochybně pocházela z onoho rodu .
Po jeho smrti drželi dům tento dva synové jeho, Johánek a
Ondřej (1404), prodali jej však roku 1407.

Podací oltáře sv. Kříže v kostele sv. Mikuláše, který jak
řečeno založen byl od bratří Štuků Albrechta a Jana společně,
bylo vykonáváno toliko od potomků Albrechtových; ¹²⁾ z po-
tomstva Janova však založili vnukové jeho Václav a Jan,
dle vůle otce svého Ondřeje, roku 1377 ještě jednoho oltář-
níka čili kaplana při témž oltáři, který byl od nich dosazo-
ván. ¹³⁾ Václav Štuk vykonával také podací oltáře svatých
apoštolů v kostele před Týnem (1393, 1394), neznámo jakým
spůsobem nabyté; manželka pak jeho Anna měla část práva
podacího při oltáři sv. Vavřince v Dubečku a podací oltáře
panny Marie ve špitále proti sv. Ambroži, založeném od Velflo-
vice Jana Jakubova. K tomu náležela částečně také oprava
tohoto špitálu, která tudy přešla na rodinu Štuků. Anna co

¹²⁾ Totiž od Bartoloměje Štuka v letech 1371 až 1396, v poslední pak
řečeném roce společně se synem jeho Janem; r. 1405 od Jana sa-
motného.

¹³⁾ Nadání pro něj osmi kop platu ročního jest od nich vykázáno na
dvoře a šesti lidech ve Křivenicích a na dvoře v Kostomlatech v kra-
jině pod Řípem i na usedlosti člověka jménem Zdislava v Liběchově
nedaleko odtudž za Labem.

vdova rozšířila špitál tento (1418) přikoupením vedlejšího domu (č. 1078 i) k němu, a v rozepři s Machnou vdovou Františka Rokycanského, která měla též podíl opravy špitálu tohoto, obdržela výrok konšelfů Staroměstských, dle kterého potom náleželo jí přijímání dvou třetin, Machně Rokycanské pak toliko jedné třetiny nuzných osob do špitálu (1418). ¹⁴⁾

5. Z bohatého rodu *Rokycanských* zjednal sobě v posledním roce života krále Jana (1346) *Mikuláš* syn *Menhartův* znamenitou památku založením kláštera panenského u sv. *Ducha*

¹⁴⁾ Mimo potomky Albrechta a Jana Štuků připomíná se více osob z toho rodu, o kterých není zjevno, jak byli s oněmi příbuzní. Tak se roku 1351 děje zmínka o manželce Peška Štuka (Peslini Stukonis). V letech 1352 a 1354 připomíná se Jakub čili Jakeš Štuk. Téhož času žili dva bratři Štukové Otto čili Otík (1353—1359) a Mikuláš, z nichž prvé jmenovaný měl po otci ves Dřínov u Chlumína. Mikuláš učinil nadání na mši každodenní v kostele sv. Jiljí, které Otto po jeho smrti, jakožto poručník, vykázal na Dřínově (1358). Brzy však potom sám umřel, odkávav šest kop platu na téže vsi sestře své Kateřině, manželce Václava Stachova (135.), s tím doložením, kdyby umřela bez dědiců, aby se odkaz ten dostal Václavovi, synu Hynka Štuka, nám odjinud neznámému. Pro dluhy Ottovy byl potom Dřínov prodán jednomu z věřitelů, Albrechtovi Kamaréřovi (1360). Mimo Mikuláše bratra Ottova byl téhož času ještě jiný Mikuláš čili Mikeš Štuk (1352—1362), který měl syna Tomáše (1362). Konečně připomíná se roku 1360 Konrad Štuk, držitel domu řečeného u čápů (č. 480 a) proti radnici Staroměstské, a později Bohuněk Štuk, který měl dům na Novém městě na trhu senném (1382, 1383).

Rodokmen (částečný):

Simon (1279—1292; † před 1310)	? Albrecht (1310—1327)	Jan (1346—1363) Albrecht (1353—1354) Maří (1361)	Bartoloměj (1371—1396) Václav (1377—1402) Mž. Anna (1391—1434) Jan (1377) Šimon	Jan (1396—1405) Jan (1396—1437) mž. Kateřina z Ledečka (1427) Ondřej (1404—1430) Kateřina (1430).
	? Jan (1314—1332)	Ondřej (1337—1374) Václav Mž. Kateřina sestra Štěpá- na Litoměř- ckého (1412. 1417)	Václav (1377—1402) Mž. Anna (1391—1434) Jan (1377) Šimon	Jan (1396—1437) mž. Kateřina z Ledečka (1427) Ondřej (1404—1430) Kateřina (1430).

Václav (1426—1444)
 Mž. Barbora
 dcera Mikuláše Zárovského
 (1426—1437)

na Starém městě Pražském, ustanoviv k založení tomu poslední vůlí svou ves Libodřice v Kouřimsku a mimo to velkou summu peněz. Nad tímto nadáním vznesl poručnictví na biskupa Jana Olomouckého, pobočního syna krále Václava II, což ukazuje, že musil s biskupem tímto mívat důvěrnější známost. Štědrý tento odkaz k účelu pobožnému neztencil bohatství jeho tolik, aby nebylo nicméně velké jmění pozůstalo synu jeho, jménem též *Mikulášovi*, pokud známo jedinému. Jemu již za živobytí otcova náležely vsi Bošice a Dobrépole u Kouřimě. Mikuláš Rokycanský smluvil se o tyto vsi s obcí Kouřimskou v ten způsob, že byly Bošice osvobozeny ode všech povinností k městu tomuto, začož zavázal se z Dobréhopole platiti ročně 6¼ hřivny stříbra. Na toto sjednání obdržel roku 1352 list královský od Karla IV, ve kterém se praví, že se stalo z jeho zvláštní vůle a z vůle krále Jana i bratra Karlova Jana někdy vévody korutanského. Roku 1351 koupil Mikuláš Rokycanský Litožnice od měštky Pražské, vdovy Ulmanovy. Roku 1352 byl konšelem Staroměstským.¹⁵⁾

Bratr Mikuláše staršího Rokycanského *Menhart* čili Meinlin účastnil se nepřímým způsobem v založení kláštera sv. Ducha, tudy totiž, že posledním svým porúzením odkázal 50 kop ročního platu na neurčitý pobožný účel, dědici pak a poručníci jeho zjednáním biskupa Olomouckého Jana obrátili tento odkaz k nadání nového kláštera. Jeho byl velký dům ve Dlouhé třídě (č. 922), který se později nazýval drem krále Václava u černého orla, jehož dvě třetiny koupil Břetislav biskup Vratislavský a ostatní třetinu Petr prob Vratislavský od dědiců Meinlinových.

Meinlin měl čtyry syny, kteří jej přežili, *Štěpána*, *Michala*, *Penu* a *Fránu*; z nichž jeden, nejspíš Pena, byl vlastní.¹⁶⁾ Ze synů těchto připomíná se Michal již za živobytí otcova co majetník vsi Kolovrat v Kouřimsku (134

¹⁵⁾ Posledně se připomíná roku 1357, a zemřel, jak se zdá, bez potomstva.

¹⁶⁾ Vlastním synem Meinlinovým nazývá se Štěpán.

Pena měl jakýsi podíl na Kolodějích.¹⁷⁾ Jeho syn byl *Sigmund Rokycanský*, který přijav roku 1371 měšťanské právo, byl konšelem Staroměstským po mnohá léta (1394, 1402, 1408, 1410, 1412, 1413). On sobě koupil roku 1407 starodávný dům někdy Olbramoviců na rynku (č. 932); zanášej se pak také hornictvím, obdržel roku 1410 od krále Václava podíl v dolech nové odkrytých na olovo u Mikovic spolu se šesti jinými účastníky, větším dílem též bohatými měšťany.¹⁸⁾

František čili Fráňa Rokycanský byl roku 1353 konšelem Staroměstským a majetníkem velkého domu v rynku při vchodu do Dlouhé třídy, který se později nazýval u slona (č. 609, 610).¹⁹⁾ Roku však 1356 vzal odpuštění od města se vším statkem svým, movitým i nemovitým, a učetl se s konšely dle řádu, složiv summu peněz, za kterou dům jeho, platy a všecko, což měl ve městě, osvobozeno jest od berni na tak dlouho, až by berné z toho vypadající dosáhly summy 15069 kop grosu. Již roku 1359 prodal také dům svrchu zmíněný, a koupil nejspíš okolo téhož času hrad Okoř, na kterém od toho času (1361) bývalo obyčejné jeho sídlo. Odtud nazýván jest statečným rytířem *Františkem z Okoře*. Nicméně nacházel se ještě roku 1362 v držení rychtářství Staroměstského. Krom Okoře měl také Čelákovice (1368), Buštěves (1371) a Třebotov (1372). I on byl dobrodincem kláštera sv. Ducha, odkázav k němu pol desáté kopy platu v Holísovicích u Prahy a 10 kop v Otvojicích jeptiškám na oděv. Od něho byl také založen oltář panny Marie v kostele téhož kláštera (1361).²⁰⁾

¹⁷⁾ Pena se připomíná v letech 1363 a 1364. V roce pak prvé jmenovaném bylo mu přisouzeno právo ku Kolodějím proti soustenci jeho Rogelhartovi, až by mu vyplatil jistou summu peněz.

¹⁸⁾ Roku 1401 jmenuje se Henel z Bělé (Weisswasser) přítelem Sigmunda Rokycanského, odkazuje jemu všechna svá podací při rozličných oltářích. Sigmund zemřel roku 1413, zůstaviv syna Prukopa a dceru Klarn, manželku Jiřího z Oslova, kraječe suken, majetníka domu v osadě sv. Jiljí v tehdejší ulici Svatomartinské (č. 349 a).

¹⁹⁾ Téhož roku prodal jakýsi plat na Kolodějích

²⁰⁾ V letech 1373 až 1378 vykonával také podací druhého oltáře, sv. Alžběty, tamže.

Roku 1382 nazývá se urozená paní *Markéta z Okoře* vdovou po něm. Syn a dědic jeho byl *urozený pán* neboli *statečný rytíř Jan* starší z Okoře, vedle něhož připomíná se syn jeho *Jan mladší* již roku 1380.²¹⁾

Z jiné větve tohoto rodu pocházel *Oldřich* čili Ula Rokycanský, ~~snad~~ syn Václava, třetího syna Menharta Rokycanského, konšel Staroměstský v letech 1348 a 1369, mezitím pak také perkmistr hor vinnických (1359). Co takový zúčastnil se zdělání nových vinnic na zboží kláštera sv. Ambrože před Koňskou branou.²²⁾ Po jeho smrti (asi r. 1372) býval rovněž syn jeho František často v úřadě konšelském (1383, 1388, 1403, 1406), maje dům nárožní z Dlouhé třídy jdouc k sv. Duchu (č. 924), který někdy býval Ondřeje Štuka.²³⁾ Matka jeho Alžběta čili Ela, dcera měšťana Pražského Mikuláše Planera, zůstavila mu po sobě podací oltářů sv. Prokopa a Maří Magdaleny a svatých Felix a Adaukta v kostele Týnském i snad také oltář sv. Vavřince v kostele sv. Mikuláše. Buď on sám buď již otec jeho byl dobrodincem *špitálu* proti sv. Ambroži na Novém městě, a tudy spoluopatrovníkem chudých

²¹⁾ Jan starší z Okoře připomíná se řečeného roku (1380) jak v držení Buštěvsi tak také podacího oltáře sv. Alžběty u sv. Ducha. Jak se zdá, postoupil ještě za živobytí svého Čelákovice synu svému Janovi mladšímu z Okoře. Tento syn jeho byl roku 1380 již ženat. Manželka jeho byla Dorota sestra Markéty vdovy Jenteše a vnuka měšťana Pražského Martina Stacha. Ji roku 1390 náleželo podací oltáře panny Marie v kostele matky boží na Louži. Johannes senior a Johannes junior de Okorz nazývají se takto ponejprv současně roku 1380. Johannes senior jmenuje se naposledy výslovně takto roku 1391, junior pak 1392. Zmínka roku 1396, kdež se děje směna o faru v Čelákovících „de consensu famosi viri Johannis de Okorz, residentis in Czelakowicz“, vztahuje se snad na Jana mladšího, protože starší snad zůstával sídlem na Okoři. Který z obou se miní roku 1399, kdež se v Actis consistorii 252 mluví o „nobili domino Johanne de Okorz“, nelze poznati. Pozdějších zmínek není o jednom ani o druhém.

²²⁾ Tam náležela jedna vinnice ještě na začátku 15. století synu a vnuku jeho.

²³⁾ Vinnice před Koňskou branou náležela mu v letech 1405 až 1410; také měl dvůr v Brzvích.

Špitálu (1396) Mezi vdovou jeho *Machnou* a *Annou* stala se roku 1418 výše zmíněná výpověď konšelů městských o rozdělení opravy téhož špitálu. František z Tynského založil také oltář sv. Eustachia v nové kapli na novém kostele Tynského za duše otce a matky své i první velky své Kateřiny.²⁴⁾

6. Z rodu *Junošů* byl *Jan* čili *Johl* (*Johlinus Junoslini*, *Jochslini*, *Genexilini*), o němž jsou zmínky z času panování Jana, ještě také roku 1359 mezi konšely Staroměstskými.²⁵⁾ Jemu náležel velký dům narožní na Novém tržišti (1304) s domky k němu poplatnými v uvnějši Sirkové ulici, která se dle něho až do 15. století nazývala *ulicí Junošů*.²⁶⁾ Syn jeho *Prokop* a dcera *Marta* prodali dům tento již v roce 1365, a odtud neděje se o nich více žádná zmínka.²⁷⁾

7. Rovněž tak brzo vyhasl rod řečený od *Kamene*.²⁸⁾

Zemřel, jak se zdá, roku 1410, zůstaviv jediného syna Jana nezletilého pod opatrováním matky, jménem *Markěty* čili *Machny*.

Rodokmen.

Mikuláš (1327 - 1346) Mž. Kristina	Mikuláš (1346 - 1347)		
	Michal 1344 Pena (1353 - 1354)	Sigmund (1371 - 1413)	Prokop (1413) Klara (1412) Mž. Jiří z Oslava.
Menhart 1347 - 1341 † před 1348 Vdova 1360	František (1353 - 1378) Mž. Markéta (1382) Štěpán 1360 Sestra Penova) Oldřich 1318 - 1369.	Jan 1380 - 1391)	Jan 1382 - 1399, Mž. Dorota
Václav 1337 - 1344)	Mž. Alžběta Planerova 1372 - 1393	Engelhart 1353 František 1383 - 1410) Mž. Kateřina 2 Machna 1413 - 1418)	Jan 1415 - 1431, 1418 nezletilý) Mž. Anna (1428)

Zemřel brzy po roce 1363.

Také měl dům v ulici Čeletné č. 559).

Mimo Jana Junoše a děti jeho připomíná se jen ještě Mikuláš Junoš roku 1364

Roku 1360 koupil zeť Veltla od Kamene, někdejšího držitele raduho domu Staroměstského, jménem Jakeš z Jindřichova Hradce, polovici téhož domu v ulici Svatomichalské, a roku 1364 nashazela se Alžběta od Kamene (Elze de Lapide), snad dcera Veltlova a man-

8. Z *Kokotoviců* se jmenují roku 1369 tři bratři, *Petr, Ješek a Václav*, měšťané Starého města Pražského, co držitelé podacího kostela sv. Antonína v Podskalí.²⁹⁾ Mimo ně byl ještě za času císaře Karla (1358) na živě *Barta Kokot*, zmíněný již ve starší době, jehož syn byl kněz *Prokop* (*Procopius Barthae, Procopius de Gallis*).³⁰⁾ dcera pak *Kristína*, manželka Oldřicha Bavora. Tomuto dostal se nejspíš její rukou starodávný dům Kokotoviců řečený u *Kokota* (ad gallum, č. 2) vedlé radnice Staroměstské. Jí náleželo také podací v Prosíku, dvůr poplužní ve Vraštaněch a nedaleko odtud nepochybně též dvůr v Podviní, dle něhož se nazývala *Kristinou Podrinskou*.

9. Mocnější bylo potomstvo *Seibotha Benešovského*, pocházející od dvou synů jeho *Frencle* a *Hensla* čili Jindřicha, kteří se jmenují co dědici jeho roku 1329. Z těchto byl mladší Jindřich konšelem v letech 1352 a 1360. Z *Frenclových* pak vnuků proslul nejvíce Jan čili *Hána* neb *Hansa Benešovský* (*Hana Beneschauer*) jakožto rychtář Staroměstský (od r. 1364), potom pak rychtář spojeného Starého i Nového města (do r. 1371) i porádějí ještě co konšel na Starém městě (1372). Také syn jeho, mladší *Hána Benešovský*, byl konšelem Staroměstským (1379 až 1381), a uvedl se roku 1382 mezi členy slavného bratrstva s obručí, které bylo zakladatelem kaple Křížbového těla na rynku Novoměstském.³¹⁾ Jiný vnuk

Jejika Jákova, v držení domu jiného na sv. Anně (č. 138 b). Více se o nich neví. Krom toho připomíná se kněz Václav řečený od Kamene, který byl roku 1367 od měšťanů Pražského Jejíka Roca poslán k oltáři sv. apolonia v hradě Týnském, nově založenému.

²⁹⁾ Jeden z nich, Jan čili Ješek Kokot, byl jak se ví, živ ještě r. 1376, ve kterém se měšťan toho jména připomíná co držitel domu na Novém městě v ulici Starobřezenské proti kostelu sv. Štěpána č. 539).

³⁰⁾ Kněz tohoto Prokopova, žil mezi 1415—1415 dům náležel na soukromí knězi I. 1422 a v místech nynějšího hradce „u Karlových Václav“ a dle toho sice přibývá jeho Václav Kokotovic 1417), sice podomek některého ze tří bratrů výše zmíněných.

³¹⁾ M. nam. um. Pop. Tm. II. 315: „Jenku Beneschauer“, sice sice s sčítacími domy Beneschauer.

Frenclov, jménem *Seibot* zasedal mezi konšely Staroměstskými
prvé již, v letech 1353 a 1361.

Jak Jindřich tak Frenci vládli statky venkovskými. O jmění však Jindřichovu na venkově není nám nic více povědomo, nežli že ze synů, kteří se o ně rozdělili (1364), jeden, jak se zdá nejstarší, jménem *Prokop*, obdržel v podíl mezi jiným dvůr řečený Stenhof, polohy nám neznámé.²²⁾ Hana Benešovský měl dvůr poplužní v dolní Ptíči, jejíž r. 1358 prodal Oldřichovi Taschnerovi. O jiném jeho zboží venkovském svědčí vykonávání práv podacích ve Chrástě na Sázavě (1363), v Oujezdci u Kladna (1374) a ve Vskuřích (1375) společně s bratrem jeho Mikulášem, též v Hobšovicích (1377). Mikuláš bratr Hanův prodal roku 1362 dědictví v Brázdinci, kromě kterého však, jak se zdá, držel větší zboží ve velkém Brázdinci. Tam nejspíš obyčejně sídlil, jakož pak po něm syn jeho, řečený *Jakub z Brázdině*, který teprv roku 1371 přijal měšťanské právo v Praze. On krom Brázdině měl na venkově také zboží v Číslově v Plzensku (1380), v Oujezdě, tuším farní vsi zaniklé stranou ke Staré Boleslavi, (1384) a v Ostrově u Slaného (1395). S povolením krále Václava koupil sobě k tomu rychtu ve Slaném od jakéhos Humperta a tamže masné krámy a lavice chlebné s ouroky jich od Frány Hauera měšťana Pražského (1396). Již před rokem 1395 vystoupil zase ze svazku měšťanského v Praze, a nazýval se odtud slovným Jakubem či Jakoubkem z Brázdině.²³⁾

²²⁾ Krom synů měl Jindřich Benešovský také několik dcer, kterým se dostaly podíly dědictví. Jména jejich jakož i synů kromě dvou, Prokopa a Petra, nejsou známa. Prokop byl živ ještě roku 1382.

²³⁾ O potomstvu Frenci syna Seibota Benešovského nemáme více zpráv výšvých. Lze jen se však domnívati, že měl dva syny, Mikuláše a jiného nejmenovaného, jejichž synové nazývají se obaplně bratry. Mikuláš Benešovský měl tři syny, Jana či Hanu Mikuláše a Petra. Hana připomíná se poprvé roku 1358, a zemřel pak se zdá, r. 1378. V roce potomním 1379 jmenuje se manželka jeho Marketa poprvé vdovou. Byla to dcera Johla Steklíce a vdova Šimonova Boleslavova jinde již zmíněna, s kterou se byl zasnoubil teprv někdy mezi léty 1375 a 1378. Jako po smrti prvního manžela svého tak opět po smrti Hany vzala pro sebe právo měšťanské

Bratři Hána a Mikuláš z Benešova měli podací kostela sv. Jana na Zábradlí na Starém městě Pražském (1369), nejspíš po starších předcích svých, které potom přešlo na

na Starém městě (1379); zemřela pak roku 1391, zůstavivši dědictví na venkově v Hobšovicích, ve Vskuřích a v Dubečku. Mladší Hána Benešovský byl syn Hánův z prvnějšího manželství jeho. Zemřel před rokem 1396. Vdova jeho Aneška byla (1400) v držení domu na nynějším Peršteině (č. 346) až do roku 1407, ve kterém jej prodala. — Že Jakub z Brázdimě byl syn Mikuláše bratra Hánova, dá se souditi právě z držení Brázdimě, jakož i z užívání práva podacího oltáře panny Marie u sv. Mikuláše (společně s Mikulášem, nepochybně bratrem svým, o němž se jiného nic neví). Když Jakub roku 1371 přijal měšťanské právo, byl Hána jeho rukojmím. Zdá se, že měl Jakub více synů. V souvěkých pamětech však připomíná se jen jeden, jménem Jakub, stavu duchovního, který roku 1389 študoval práva a roku 1395 podán jest od otce svého za oltářníka k oltáři novému panny Marie u sv. Jana na Zábradlí. — Druhý bratr Hány Benešovského, Petr Benešovský, připomíná se jednou roku 1365 a podruhé r. 1378. Po něm zůstaly dvě dcery, Markéta a Anička. — Seibot a Václav synové nejmenovaného bratra Mikuláše Benešovského jmenují se ponejprv r. 1353, Mikuláš bratr jejich spolu s nimi teprv r. 1364.

Rodokmen:

Seibot (1296—1314)	Jindřich (1329—1362)	{	Prokop (1364—1382)		
			Petr (1365)		
			Více jiných synů a dcer.		
	Frencl (1329)	{	Mikuláš	{	Hána (1378—1383; † před 1396) Mž. Aneška (1396—1407)
		{	Mikuláš	{	Jakub (1371—1412) Mikuláš (1384)
		{	Petr	{	Mareta (1385) Anička (1385)
		{	Nejmenovaný	{	Mikuláš (1360) Seibot (1353—1360; † před 1362) Václav (1353—1361).

V jakém příbuzenství s těmito členy rodu Benešovských byl Pavel Benešovský a syn jeho Franěk v textu připomenutý, není povědomo; Pavel byl konšelem Staroměstským v letech 1352 a 1356. Mimo to připomíná se také Oldřich Benešovský (Ula Beneschawer), který roku 1356 vzal odpuštění od města, ale již roku 1357 koupil sobě zase dům na Starém městě, jejž držel ještě roku 1364.

Mikulášova syna Jakuba (před r. 1380). On v kostele též založil oltář panny Marie (1395). Tři bratrance Hánovi a Mikulášovi, řečení *Mikuláš*, *Seibot* a *Václav* udělovali společně (1360) plat $6\frac{1}{2}$ kopy grošů knězi nadanému při oltáři panny Marie v kostele sv. Mikuláše. Seibot pak učinil poslední vůli svou (1361) ještě jedno nadání osmi kop platu ročního k témuž oltáři, a založil oltář Všech Svatých v kostele Tynském. Obojí toto podací přešlo potom, nejspíš po úmrtí Seibota i bratří jeho bez potomků, na Hánu, Mikuláše a bratra jejich Petra i jejich potomky.³⁴⁾

Členům rodiny této Benešovských náležely rozličné domy v Praze jak na Starém tak na Novém městě mezi kterými zvláštního připomenutí zasluhuje dům Jindřicha čili Henshna v uličce k Týnu na místě přední části potomního kostela Tynského, jejž koupil roku 1358 za 275 kop grošů.³⁵⁾

10. Z *Kornpuhlů* žil *Henslin*, co konšel za času krále Jana často jmenovaný. neklame-li totožnost jména, ještě roku 1356, a o něco dále snad bratrance jeho *Frencel*.³⁶⁾ Dva synové *Frenclovi*, kněz *Jan* a *Petr*, drželi dědictvím po něm společně dům nározní za sv. Mikulášem při vchodu do ulice

³⁴⁾ Bratři Hána a Mikuláš vykonávali všechna tato podací práva i také na venkovských statech svých společně v letech 1363 až 1375. Roku 1378 jmenoval třetí bratr jejich Petr kněze k oltáři Všech Svatých v kostele Tynském roku 1380 již Jakub syn Mikulášův. Roku pak 1384 užívali Jakub a Mikuláš Benešovští bezpochyby synové Mikulášovi, podacího při oltáři panny Marie v kostele sv. Mikuláše.

³⁵⁾ Syn jeho Prokop prodal jej ve jménu svém a bratra svého Petra i sester svých již roku 1365. — Starší Hana Benešovský koupil sobě roku 1363 dům na náměstí Svatoňavském (č. 502) od kněze Fraňka, syna někdy Pavla Benešovského, nejspíš svého příbuzného. Syn jeho Hana měl od roku 1375 až do r. 1382 dům na Novém městě v ulici Svinské (č. 1255). — Dečram Petra Benešovského, Markétě a Aničce náležel r. 1385 plat z domů na Novém městě v ulici Charvatově, který jindy přisloužel k domu řečenému u obraza (č. 34). — Seibot Benešovský konečně byl držitelem domu za svatým Mikulášem (č. 30) v rohu po pravé straně, kdež se vchází do nynější zlaté uličky židovské.

³⁶⁾ Roku 1358 připomíná se co již zemřelý.

kostečné (žid. č. 74). Oba však zemřeli před rokem 1369. Krom těchto připomíná se *Konrad* Kornpuhel roku 1364, a *Mikuláš* Kornpuhel v letech 1348 až 1361.³⁷⁾ Později není zmínka o tomto rodě.

11. Z rodu *Tafelrunggů* zemřel *František* čili *Frencl* někdy krátce před rokem 1361, zůstaviv vdovu *Annu* a syna *Mikuláše*. Anna prodala řečeného roku dvůr v Košřích a vinnici na Petříně; od té doby pak mizí i tohoto rodu pamět.

12. *Geunherové*, bratři *Mikuláš* a *Václav*, bohatí peněžníci za času krále Jana, zachovali pověst bohatství svého tou měrou, že se pamatovalo ještě ve druhé polovici 15. století.³⁸⁾ Obadva žili ještě dlouho za panování Karla IV, bývajíce konšely na Starém městě (*Mikuláš* r. 1348, 1366, *Václav* 1362, 1368). Ze synů *Václavových* oddal se jeden, jménem *Mikuláš*, stavu duchovnímu a učení práv, i došel tudy znamenitých důstojenství. Stav se nejprve roku 1377 oltářníkem svatých apoštolů v kostele Týnském podáním od měšťana Jana Rothla, byl již roku 1386 kanovníkem Vyšehradským, r. 1390 scholastikem a roku 1403 konečně děkanem té kapituly. Mezitím byl roku 1380 ponejprv místorektorem, potom pak mnohokrát po sobě rektorem university právnické v učení Pražském (v letech 1381, 1384, 1388, 1398, 1399, 1401, 1403). Vedle důstojenství scholastika Vyšehradského požíval r. 1399 také praebend kanovnických při kapitulách Boleslavské a Mělnické. Z druhých synů *Václava Geunhera* býval *Václav* konšelem (1379, 1383, 1385), *František* pak čili *Frána* studoval práva (zapsán byv roku 1379), ač jak se zdá neoddal se žádnému povolání právnickému.³⁹⁾

³⁷⁾ Posledně řečeného roku koupil a zase prodal dědictví v Přemyšlanech.

³⁸⁾ Připomíná totiž bohatství jejich *Pavel Židek* ve své *Správozně*.

³⁹⁾ *Mikuláš Geunher* byl živ, pokud známo, do roku 1366, a není známo, měl-li potomstvo. *Václav* měl více synů, z nichžto však jen tři, totiž *Mikuláš*, *Václav* a *František* jsou s jistotou známi. Z nich *Mikuláš* děkan Vyšehradský zemřel asi roku 1407. *Václav* žil ještě roku 1400. Roku 1383 přijal zeť jeho, jménem *Vavřinec* z Plzně, měšťanské právo v Praze. O *Františkovi* není po roce 1399 nic více

Staršímu Václavovi Geunherovi náležel velký dům někdy Jana Jakubova Velflovice na rynku Staroměstském v roze Železné ulice (č. 548), a připadl po něm za podíl knězi Mikulášovi, který jej držel až do roku 1404, konečně pak jej prodal měšťanu Matějovi Roudnickému za velkou summu 600 kop grošů českých.⁴⁰⁾

Společně s Jakubem Bolkovým, Velflovicem, učinil Václav Geunher nadání ke hlavnímu oltáři panny Marie v kostele Týnském, jehož podací připadlo jeho potomkům.⁴¹⁾

O venkovských statcích Geunherů neděje se však žádná jiná zmínka, kromě že Frána syn Václavův roku 1395 vykonával právo podací v Čachovicích. Zdá se, že o nabytí statků venkovských nedbali, zůstávající po předcích svých vždy hlavně kupci a peněžíky.

13. Z rodiny *Puší* umřel *Štěpán*, držitel dolních Počernic a dvoru poplužního v Olšanech, někdy nedlouho před r. 1353; po němž vdova jeho *Dorota* zůstala v držení Počernic⁴²⁾ i dvoru onoho. Mimo ni žil v Praze z této rodiny *Mikuláš* Pusch rodilý z Kutnéhory (1353), držitel vsi Chýně, kterou roku 1362 směnil s Bernartem Seidlovým za ves jeho Šestlice.

14. Ze dvou bratří *Tausentmarků*, kteří žili za prvních let panování Karla IV, zemřel starší, *František*, již před

povědomo. Zdá se však, že bratrem těchto tří byl také Jan čili Johl Geunher, držitel domu se zahradou za sv. Jakubem (č. 681 b), který koupil roku 1400. Jan Geunher zemřel neznámo kdy mezi léty 1407 a 1411, a zůstavil vdovu jménem Annu a tři dcery, Hedviku provdanou za Mikuláše Rolla a Alžbětu i Markétu. Alžběta byla r. 1418 jeptiškou v klášteře sv. Anny na Starém městě.

⁴⁰⁾ František Geunher měl roku 1385 dům jistý na trhu Svatohavelském.

⁴¹⁾ Ponejprv vykonávali je synové Václava Geunhera společně, totiž kněz Mikuláš a Václav ve jménu ostatních, roku 1388; posledně užili ho ještě dcery Johlovy roku 1414.

⁴²⁾ O dědictví toto měla při s Mikulášem Velflovým, jak se zdá manželem sestry Štěpánovy Doroty; obdržela však nepochybně za právo, poněvadž se v držení Počernic nachází ještě v létech 1354 až 1359. K tomu koupila si dům (č. 399) na trhu Svatohavelském (1358) a vinnici někdy Tafelrungovu na Petříně (1361). V držení domu onoho jmenuje se ještě roku 1364.

rokem 1355.⁴³⁾ Mladší, *Václav*, byl od roku 1351 až do roku 1377 farářem u sv. Havla. Po jeho smrti se jméno Tausentmarků již neobjevuje.

15. Z *Wacingerů* zůstavil *Albert* čili *Elblin* tři syny, kteří se připominají v létech 1354 a 1355;⁴⁴⁾ mimo to byli jiní tři bratři *Wacingerové*, *Václav*, *František* a *Prokop*, na živě ještě roku 1359. Později pamět jejich zaniká.⁴⁵⁾

16. *Wigolaisové* jmenují se dva, neznámo jak spolu příbuzní, *Jakub* (1353—1363) a *Menhart* (1353—1357). Posledně řečený postoupil roku 1357 podíl svého na zboží v Pakomilicích a domu svého na Novém tržišti (č. 405), řečeného později u zlaté hvězdy, *Bernartovi* synu *Seidlovu* z *Písky* a *Václavovi* *Fancovu* i společníkům jich v nějakém dluze. Zdá se dle toho, že se rodina ta chýlila tehdy již k úpadku.

17. Ze synů bohatého *Konrada Litoměřického* byl nejstarší *Konrad* roku 1340 a potom ještě jednou o dvacet let později (1360) konšelem Staroměstským. O druhém, *Filippovi*, nejsou žádné zprávy; třetí, mnich *Mikuláš*, o němž jsme dali zprávu již v době starší, byl guardianem kláštera menších bratří u sv. Jakuba na Starém městě (1359—1365).

Konrad syn *Konradův* měl dva syny, *Jana* čili *Hanza* a *Mikuláše*, z nichž *Hanza* byl osmkrát konšelem v čase od roku 1353 až 1364 a dosáhl vysokého věku, ježto byl živ ještě roku 1401.⁴⁶⁾ *Mikuláše* bratra jeho syn jménem *Jan* učinil roku 1396 spolu s *Aněškou* vdovou *Hány Benešovské* knížetem.

⁴³⁾ Toho roku se připomíná vdova jeho *Kateřina* a krom ní také *K* Tausentmarková, snad jeho dcera neb sestra.

⁴⁴⁾ Nazývali se *Elblin*, *Mikuláš* a *Jan*. *Elblin* byl zasnouben s *K* dcerou *Veitovic* *Jindřicha* *Petrého* již aspoň roku 1349, a jmenuje se ještě roku 1368. *Jan* čili *Hanza* žil, jak se zdá, ještě roku 1380.

⁴⁵⁾ Jednomu *Wacingerovi* náležel roku 1365 ostrov pod *Petřinem* — jest jak se zdá malý ostrov mezi nynějším ostrovem *Štřeleck* a břehem *Vltavy* blízko brany *Oujezdské*.

⁴⁶⁾ Roku 1402 imenuje se vdova jeho *Anna* držitelkou domu jeho v rynku, jejíž probala roku 1413 za 100 kop grošů.

nejspíš sestrou svou, nadání k novému oltáři sv. Petra a Pavla v kostele před Týnem.

Filippovi synové zdá se že byli *Pešl* Litoměřický, konšel Staroměstský roku 1379, jebož sirotek poručníkem byl r. 1383 Hanza co stryc jejich (patruus),⁴⁷⁾ též *Václav* a *Křištan*, kteří se roku 1364 nazývají příbuznými Hanzy a bratra jeho Mikuláše. Václav byl, jak se zdá, obchodníkem v obilí.⁴⁸⁾ I on byl jednou konšelem Staroměstským (1369). Mimo to byl snad z téhož rodu *Štěpán* Litoměřický, neznámo či syn (1397—1418).

Hanza Litoměřický měl dům na rynku Staroměstském (č. 606 a) na místě jedné polovice nynějšího paláce Kinského (1365—1401),⁴⁹⁾ na venku pak ves Církvici (Cirkowicz) jak se zdá u Litoměřic. Tuto směnil již roku 1353 se Smilem Fridingerem za jeho část Bechovic, a přikoupil v prvních letech potom (1354—1356) více dědín v této vsi, které předtím náležely jiným držitelům. Václavovi Litoměřickému náležel podíl vsi Jesenka s podacím kostelním, jež koupil roku 1365 od Jakše syna Frencla Nimburského, též část vesnice neboli celá ves Skalsko, obě v Boleslavsku. Štěpán Litoměřický byl držitelem Litožnic, kdež roku 1412 pronajal hospodářství své na šest let sestře své Kateřině, manželce Václava Štuka Cholutického.

⁴⁷⁾ Pešl připomíná se v letech 1364 až 1380. Sirotek po něm bylo pět, totiž synové Jan, Petr, Pavel a Konrad, a dcera jménem Barbora. rozůstalé dědictví, které jim připadlo, činilo v penězích 330 kop. Z toho byl Barboře, jak se zdá nejstarší z nich (nazývat se městkou staroměstskou, podíl její 65', kopy vyplacen roku 1388 od matky její Anny, která mezitím vstoupila ve druhé manželství s Ondřejem Loblím.

⁴⁸⁾ Roku 1363 koupil 34 koreň pšenice, 74 žita a 52 ječmene od Barty Pillungova ve vsi jeho Střemích.

⁴⁹⁾ Konradovi Litoměřickému náležel dům na rynku proti radnici (č. 461 a) v pořadí od ulice Junošovy k trhu ovocnému, to jest nynějšímu malému náměstí (1354). Synové jeho Hanza a Mikuláš jej však po smrti otcově prodali příbuzným svým Václavovi a Křištanovi (1364), a Hanza koupil sobě potom roku 1365 svůj nový dům (č. 606 a).

18. Z bratří *Glasů* byl *Jindřich*, jak v době starší častěji, tak ještě jednou roku 1357 konšelem Staroměstským.⁵⁰⁾

19. *Lemberfüllerové* připomínají se roku 1350 za příčinou právní pře s Rosty o znak stejný, od obou těchto rodů užívaný. Konšelé Staroměstští rozhodli ustanovením znaku rozdílného pro jednu a pro druhou rodinu, s bílou a černou barvou pro Rosty, s trojí pak barvou, bílou, černou a červenou pro *Lemberfüllery*. Dle jména není však z rodiny této nikdo znám v tom čase, a zdá se, že záhy vymřela.

20. Z *Hopfnerů* jmenovaných v době starší byl živ *Dětrich* (Ditlinus) ještě roku 1354, máje syna *Ješka* (1352—1355), a *František* roku 1351. Neznámo, od kterého z nich pocházel *František* Hopfner, konšel Staroměstský v letech 1388 a 1392, majetník domu v ulici Svatodušní (čís. 906) řečeného u tří andělů, jež zdědil po něm syn jeho jména neznámého (před r. 1405). Starší František Hopfner koupil roku 1351 dvůr v menších Přemyšlanech; syn však jeho Prokop prodal jej roku 1361 Mikulášovi Kornpublovi.

21. *Goldnerové* zachovali se hlavně ve dvou větvích, *Ondřejově* a *Reinbotově*. Syn Ondřeje Goldnera *Matěj* měl v letech 1385 a 1386 při s klásterem Zbraslavským o právo podací kostela čili kaple sv. Ondřeje na Malé straně. Nejspíš pro nestání v této při spůsobil si vyhlášení klatby, z které však roku 1386 byl zase již propuštěn. Při nepochybně ztratil, ježto se podací ono později (1419) nachází při opatu a konventu Zbraslavském.⁵¹⁾ Reinbota Goldner byl jak častěji předtím, tak posledně roku 1353 konšelem Staroměstským. Jemu náležely Vinaře, Záběhlíce a Prače, i dostaly se co věno dcery

⁵⁰⁾ V letech 1362 až 1366, již po jeho smrti, připomíná se *Jakeš Sachs* co zeť jeho. Petr Glas, tuším zeť Petra Glasa bratra Jindřichova, měl někdy před rokem 1360 zahradu ovocnou v ulici Sláviččině za sv. Haštalem.

⁵¹⁾ Ondřej Goldner, který byl živ ještě roku 1364, měl, pokud známo, dva syny, Držka neboli snad Držislava (Dyrsko, 1362) a Matěje, mimo to dceru Kláru, která se roku 1364 jmenuje vdovou po Jindřichovi Kadaňském.

jeho neznámého jména manželu jejímu Matějovi od Věže.⁵²⁾ Syn Reinbotův Mikuláš byl rychtářem Staroměstským v letech 1355 až 1361.⁵³⁾

22. *Galmové* byli za času císaře Karla dva, jak se zdá bratři, *Salman* a *Velfl*, držitelé dvou domů vedlé sebe v Templu na místě nynějšího hostince u zlatého anděla (č. 588).⁵⁴⁾ Obadva bývali konšely (*Salman* 1356, 1361, *Velfl* 1357, 1359). *Velfl* měl syna *Henslu* a dceru *Annu*, kteří spolu s matkou svou *Gerou* po smrti jeho prodali dvůr poplužní v Ctěnicích z dědictví svého *Henslovi Zeiselmeisterovi* (1372). Synem *Salmanovým* byl snad *Prokop Galm*, konšel Novoměstský r. 1387 a později hofrychtář měst královských (1390—1396).⁵⁵⁾

23. Bohatý kupec *Diviš Rechcer*, o kterém jsme mluvili ve starší době, zemřel mezi léty 1348 a 1351, zůstaviv vdovu a, jak se zdá tři syny, *Jordana*, *Jakuba* a *Mikuláše*.⁵⁶⁾ *Jordan* koupil roku 1357 vsi *Drahelčice*, *Nonačovice*, *Holonohy* a *Unébuz*, které se později staly jménem učení *Pražského*. Roku 1360 byl konšelem Staroměstským.⁵⁷⁾ *Jakub Rechcer* měl tvrz a dvůr ve *Měcholupích větších* (1364) *Mikuláš*, který žil ještě r. 1380, jeví se co dedič po nich po obou.⁵⁸⁾

⁵²⁾ Reinbota zemřel mezi léty 1360 a 1364.

⁵³⁾ Mimo to byl ještě roku 1353 na živě *Jindřich Goldner*, také již ve starší době zmíněný; a později (1380—1382) jmenuje se *Jakub Goldner* zeť měšťana Novoměstského *Jana* ze *Žatece*, z jehož odkazu měl dům na *Koňském trhu* (č. 780 d.).

⁵⁴⁾ *Salman* byl svůj dům koupil již roku 1333, a prodal jej roku 1365; *Velfl* nachází se v držení svého domu teprv roku 1360, a prodal jej též roku 1365.

⁵⁵⁾ Jemu náležel společně s manželkou jeho *Annou*, dcerou *Jakše krajece suken*, dům velký na *Koňském trhu* (č. 837, v pořadí od *Příkopu* k ulici *Jindřišské*. *Prokop* zemřel mezi lety 1402 a 1406. Syn jeho *Sigmund* žil ještě roku 1418.

⁵⁶⁾ Vyslovně se jmenuje jen *Mikuláš* synem *Divišovým* (*Nicolaus Dywisan dicti Reiczer*, sic) roku 1380 v lib. confirm. D. 21.

⁵⁷⁾ *Jordan* se připomíná ponejprv roku 1352. Roku 1362 byl poručníkem poslední vůle *Reibota Benešovského*, čímž nabyl podílu v podacím oltáře *Václavských svatých* od něho nadaného v kostele *Týnském*.

⁵⁸⁾ *Jakub Rechcer* byl držitelem domu na *Staroměstském rynku* (č. 550) v pořadí od *Želazné* k *Celetné* ulici. Dům tento měl po něm *Mikuláš*.

24. *Klementerové* dělili se na více větví, kterých příbuznost mezi sebou není na jev. *Mikuláš Klementer*, zmíněný v době starší, koupil sobě roku 1353 dědictví v Měcholupích menších, a měl též Petrovice na Botiči nedaleko odtamtud (1355), nejspíš co věno manželky své Anešky.⁵⁹⁾ Roku 1354 byl konšelem. Syn jeho byl *Mikuláš mladší Klementer*, konšel Staroměstský v letech 1357, 1361 a 1363, a snad též *Velf Klementer*, který se jmenuje rovněž mezi konšely několikrát (1366, 1374, 1379).⁶⁰⁾

Mimo to se připomínají mezi konšely Staroměstským v též době *Otl* (1350, 1356), *Konrad* (1356) a *Šimon Klementerové*. Konrad (1357, 1358) a po něm Šimon (1362) měli dvůr v Taklovicích s podacím kostelním tudíž. — Později byl živ *Sigmund Klementer*, snad syn mladšího Mikuláše, držitel Petrovic (1399) a konšel Staroměstský v letech 1412 a 1413.

25. Rod *Posenpachů* slynul za času krále Jana nejvíce *Františkem* z Posenpacha, hofrychtěrem měst královských, který zemřel někdy nedávno před rokem 1351. Úřad hofrychtérství přešel, jak se podobá, bezprostředně po něm na mladšího *Františka* z Posenpacha, bezpochyby jeho syna, kterého v úradě tom nacházíme v letech 1351 až 1359. On r. 1359 koupil dvůr v Přemýšlanech, a daroval roku 1377 osm kop ročního platu na Radičevsi v kraji Žateckém k oltáři sv. Prokopa v kostele sv. Mikuláše na Starém městě.⁶¹⁾ Bratrem jeho byl nepochybně *Otto* z Posenpacha, který se připomíná v letech 1353 až 1372 a byl posledně řečeného roku, jak se zdá, též hofrychtěrem. Jemu náležela tehdaž dědičná krčma ve Vršovcích s právem podacím kostela tamějšího, kterou

Rechcer (1364), a týž měl tehdaž také podací oltář Věch Svatých v kostele Týnském po Jordanovi. Mikuláš byl živ ještě roku 1380.

⁵⁹⁾ Ona co vdova vykonávala po něm podací v Petrovicích (1365).

⁶⁰⁾ Velf Klementer měl podací kostela v Petrovicích, které po jeho smrti asi r. 1380 přešlo na Mikuláše mladšího. Tento byl živ, pokud známo, do r. 1396.

⁶¹⁾ Zemřel před rokem 1380. Dědici jeho byli dva synové, František a Štěpán, a dcera Aneška, o kterých se však neděje další zmínka.

později držel *Mikuláš* z Posenpacha, jak se dle toho zdá, syn jeho. Po smrti *Mikulášově* roku 1411 neb něco dříve, když nezaanechal životních dědiců, spadla kréma tato s příslušenstvím co odúmrtí na krále.⁶²⁾

26. Mocnou rodinou po celý čas panování Karla IV i Václava IV byli *Rostové*, jichžto však rodopis není dostatečně znám. Ze času krále Jana jsou nám povědomi tři bratři *Rostové*, *Fridrich*, *Mikuláš* a *Donat*. Z těchto druhý, totiž *Mikuláš*, vzal roku 1356 odpuštění od města, a sídlil od té doby na zboží svém v Popovicích a v Bříze (1360). Synové jeho snad byli *Prokop* a *František* Rost, kteří roku 1378 koupili společně dům u černé růže (č. 853) na Příkopě na Novém městě Pražském;⁶³⁾ nepochybně pak synem *Františka* řečeného z Popovic byl *Matěj* Rost,⁶⁴⁾ který studovav práva od roku 1406, vstoupil později do stavu duchovního a stal se kanovníkem Pražským, vedlé toho pak roku 1412 oltářníkem svatých apoštolů v kostele Matky Boží na Louži a roku 1414 farářem v Řisutech. Co bakalář práva duchovního byl v letech 1413 a 1414 také rektorem university právnické.

Donat Rost byl roku 1352 mezi konšely Staroměstskými. Jemu náležely asi od roku 1357 vsi Sluštice a Zlatá i jak se

⁶²⁾ Vdova *Mikulášova* Alžběta byla dcera *Velila* kramáře, po němž zdédila dům v Celetné ulici řečený u vrše (č. 561 b). Po smrti *Mikulášově* zasnoubila se podruhé s doktorem v lékařství *Janem* z Homberka. Roku 1407 jmenuje se patronem oltáře sv. *Prokopa* v kostele sv. *Mikuláše* na Starém městě *Hiltmar* z Posenpacha, měšťan Nimburský, jehož strýcem (patruus) byl *Mikuláš*; byl to tedy syn neznámého bratra *Mikulášova*. Starší jeden *Hiltmar* z Posenpacha byl živ roku 1352.

⁶³⁾ *František* Rost „z Popovic“ přijal roku 1384 měšťanské právo na Starém městě, byv však již prvé konšelem tudíž roku 1381. Zdédiv, jak se zdá, podíl *Prokopův* na domě u černé růže roku 1383, prodal dům tento o pět let později (1388), a přestěhoval se opět na Staré město, kdež měl dům v Michalské ulici (č. 438 a). Zemřel pak před rokem 1401.

⁶⁴⁾ Neb jej nacházíme roku 1402 v držení domu *Františkova* poslední řečeného č. 438 a).

zdá také nějaký podíl na Bříze vedlé bratra jeho Mikuláše.⁶⁵⁾ Zlatou prodal však již roku 1361 Velflovi Menhartovu.⁶⁶⁾

Tolik o rodech městských, jichž starší příběhy vypravovány jsou již v prvním díle těchto dějin. Bylo však ještě více rodin jiných, kterých paměti též sáhají do doby starší, jen že v čase, o kterém nyní jednáme, teprvé začínají více vynikati. Z těch sluší především připomenouti

27. Rod *Rotlevův*. První zmínka děje se o něm v Praze roku 1324, i zdá se, že se nazýval dle domu řečeného u červeneho lva (ad ruffum leonem) za sv. Jakubem (č. 649) v roze na místě nyní tak zvané Kopmanské zahrady. Roku 1348 a ve více létech potomních jmenuje se *Albert* čili Elbl Rotlev co litkupník ve zlatě (1348—1361), a připomínají se dva synové jeho *Mikuláš* (1353—1363) a *Jan*; z nichž první řečený prodal roku 1356 dvůr v Přesleticích Habartovi suken kraječi.⁶⁷⁾ Druhý, Jan (Johlinus Rotlev), byl vlastním původcem bohatství a moci Rotlevů, stav se *mincmistrem* královským na Horách Kutnách, ve kterémžto úřadě nacházíme jej nejprvé roku 1371, ač zdá se, že jej zastával již něco dříve.

⁶⁵⁾ Jmenovalť roku 1358 faráře ku kostelu tamějšímu; roku 1360 vykonal právo toto Mikuláš, roku 1363 opět Donat. V Praze náležel Donatovi dům v ulici Junošově (č. 471) v létech 1363 až 1366.

⁶⁶⁾ Fridrich, tuším nejstarší ze tří bratří Rostů, zemřel před r. 1349, ve kterém se připomíná vdova jeho Anna, jinak Aneška. Odkázal jí za výměnek byt v domě na Novém tržišti, jež však potom synové jeho Jindřich a Menhart, když chtěli dům prodati, vykoupili od ní za 4 hřivny platu ročního na jisté vesnici. Starší z těchto synů Fridrichových, Jindřich, umřev asi roku 1357, zůstavil syny, jejichž jména nejsou nám známa. Menhart připomíná se až do roku 1359. Měl dům v ulici Svatomichalské. — V rozepři s Lemberfüllery o znak jmenní se Donat Rost a Bernart Rost co zástupci práva svého rodu (1350). V jakém však příbuzenství spolu byli, není známo. Bernard byl roku 1353 konšelem. Souvěký s nimi s oběma byl Jan Rost, majetník domu na tehdejšímu trhu ovocném (č. 459), jehož část vzadu odkoupena jest roku 1364 od osadníků kostela sv. Michala k zřízení domu farního. Konšelem byl v létech 1357, 1359 a 1363, a žil ještě roku 1372. Později připomínají se Hanza Rost (1388—1405) a Johánek Rost (1417—1419) i také ještě jeden Mikuláš Rost, který by konšelem Staroměstským roku 1378.

⁶⁷⁾ Měl dům v Celetné ulici (č. 558 a), který potom též prodal (1363).

O rozsáhlém jmění jeho na venkově svědčí vykonávání od něho práv podacích v Karnberce v nynějším kraji Tábořském (1369), ve Sviněvsi v Bydžovsku (1374) a ve Winterberce (1375). V Praze měl dům nejprve v Dlouhé třídě (1355—1360), potom na Novém tržišti (1364) a opět tamže jiný dům stranou od kostela sv. Havla, průchoditý (č. 499), jejž koupil roku 1365; konečně pak vystavil si dům nový velký na místě, jak se zdá, několika menších domů k tomu skoupených též na Novém tržišti v roze proti kostelu sv. Havla, totiž dům, který jest nyní kolejí Karlovou.⁶⁸⁾

Po Janovi Rotlevovi nastoupil syn jeho *Martin* Rotlev v úřad mincmistrský, ve kterém jej nacházíme od roku 1377 až do roku 1383. Zdá se, že přebýval toho času nejobyčejněji v Kutnéhoře.⁶⁹⁾ Tam měla manželka jeho Dorota čtvrt dílny na peníze v minci královské, kterou jí roku 1383 koupila matka její, měštka Pražská Aneška Gunlová za 84 kop grošů. Za tohoto úřadování koupil sobě Martin Rotlev v kraji Čáslavském zboží ve Smrčné a v Híbralci, kteréž sobě hájil roku 1382 před soudem dvorským proti nároku královskému na odumrt. Vedle mincmistrství měl však zároveň také rychtářství Staroměstské v nájmu během 12 let po sobě od r. 1378 až do r. 1390; a během téhož času celého střídal se v držení rychtářství Novoměstského s Jiřím Rotlevem, tak že se zdá, že úřad tento měli v nájmu společném. Nicméně přijal Martin Rotlev teprv roku 1382 měšťanské právo na Starém městě, a přebýval nejspíš potom stáleji v Praze.⁷⁰⁾ Od roku 1392 nacházíme jej v držení hradu Koloděj. Zemřev roku 1395, zůstavil, pokud známo, dva syny, Martina a Jana. Martin jinak *Martinek* Rotlev, držel po otci Koloděje, Stupice a Hole.

⁶⁸⁾ Nacházíme jej v držení jeho v letech 1371 až 1375.

⁶⁹⁾ Před koněly Horskými zavřel r. 1377 koupí platu na Omnech v kraji Čáslavském, a roku 1380 koupí platu na Nebovidech blíž Hory.

⁷⁰⁾ Na Starém městě náležel jemu nejspíš dům blíž sv. Benedikta č. 674 a), v jehož držení nacházíme po smrti jeho některý čas vdovu po něm Dorotu (1400—1402), a který potom prodal syn jeho Johánek sekretáři královskému Janovi z Onjezda (1409).

těž Skořice v Plzensku, kteroužto ves však prodal roku 1400. Jan čili *Johánek* měl zboží v Libni (1408—1411).

Jiří Rotlev výše zmíněný, s nímž se Martin střídal v rychtářství Novoměstském, byl nejspíš bratr jeho. Již prvé byl rychtářem na Horách Kutnách (1374); přijal pak roku 1381 měšťanské právo na Starém městě Pražském. Jeho manželka byla snad *Helena* dcera bohatého měšťana Pražského Ješka z Hory, jejíž syny nazývají se *Albert* Rotlev, *Petr*, *Jan*, *Václav* a *Benedikt*. Tito zdědili po ní podací oltáře sv. Bartoloměje, Lazara a Marty v kostele Týnském.⁷¹⁾

Rodinný dům u červeného lva nacházel se za času císaře Karla ve jmění jiné větve Rotlevů.⁷²⁾ — Peněžitě bohatství měšťanského rodu tohoto zachovalo se v pověsti ještě ve druhé polovici 15. ano i v 16. století.⁷³⁾

28. Za času krále Jana žili dva měšťané, jak se zdá bratří, řečení *Bavorové* (Bavarus, Payer), *Fridrich* a *Oldřich*, z nichž prvé řečený roku 1306 koupil od kláštera Plaského ves Sobín v kraji Rakovnickém právem zákupním, roku pak 1311 byl mezi nejznamenitějšími měšťany Pražskými co svědek na soudě veřejném, který držel tehdáž král Jan.⁷⁴⁾ Oba dva, Fridrich i Oldřich, byli obchodníky ve víně, a náleželi mezi osadníky Týnské (1320). Od nich bezpochyby pocházel rod Bavorů, který se zachoval v moci a v bohatství dílem až do času krále Václava IV.

Z rodu toho pocházel předně *Jan* Bavorův (Johlinus Bavari, Jesko Paier), kterého jmenuje král Jan roku 1342 svým milým služebníkem a hospodářem, který prý jemu déle než rok na lidech jeho hostinstvím pilné a věrné služby prokazoval; začez vyžádal jemu na konšelích Staroměstských úřad lití vosku (officium fusoriae cerae) a udělil mu na něj privi-

⁷¹⁾ Albert koupil sobě roku 1403 dům v Opatovicích na Novém městě (č. 168).

⁷²⁾ Totiž Konrada syna Františka čili Fance Rotleva, který jej r. 1359 prodal bratru svému Mikulášovi.

⁷³⁾ Jak svědčí zmínky v Židkově Správozně a u Hajka 324, 337.

⁷⁴⁾ Viz díl I. 329.

legium na čas jeho života.⁷⁵⁾ Hospodářem královým byl snad Jan Bavorův v tehdejší domě krále Jana proti klášteru sv. Jakuba (č. 647). Po více let (1340, 1341 a 1344) byl také konšelem Staroměstským; privilegium pak na úřad lití vosku bylo mu také králem Karlem stvrzeno roku 1350.

Snad že bratrem jeho byl *Jakub* čili *Jakeš* Bavorův (*Jeclinus Bavari*, *Jaksso Payer*), bohatý kupec, společník *Diviše Rechcra* v obchodě a konšel Staroměstský v letech 1340 a 1352, jenž roku 1356 koupil sobě Tuchoměřice od Václava syna Budkova a měl snad i něco jiného statku na zemi, který se potom nachází při jeho dědicích. Měl pět synů: *Jakše*, *Oldřicha*, *Křištofa*, *Františka* a *Hánu*. Z nich byli *Jakeš* (1360, 1366) a *Křištof* (1360) konšely Staroměstskými. *Jakeš* pak dědil po otci Tuchoměřice; *Křištof* měl *Třebotov* a *Roblin* v straně ku *Karlšteínu*, a nazýval se *rytířem* (*miles*). Mladšího *Jakše* Bavora syn *Hanek* (*Johannes*, *Hanko Payer*) přestěhoval se na *Nové město Pražské*, a byl tam konšelem (1379, 1382) a později místorychtářem (1383—1384). Neznámo, kterého času a jakým způsobem přišel o život vraždou, kterou viněn byl jakýsi *Procek* řečený *Řemdyh* z *Cetné*, však roku 1402 z viny této propuštěn.⁷⁶⁾

29. Znameníť měšťan Pražský za času krále Jana byl *Budek* suken kraječ (1314), majetník *Stativnic* a *Letek* (1347)

⁷⁵⁾ Dle listiny té byl *Johlinus Bavari* „nepos quondam Wolfini Camerer“, nejspíš po přelici.

⁷⁶⁾ *Oldřich* syn staršího *Jakše* Bavorova byl zasnouben s *Kristinou* *Podvinskou* z rodu *Kokotoviců*, a stal se s ní spolumajetníkem domu řečeného u *kokota* (č. 2) blíž *radnice Staroměstské*. Dcera jeho *Markéta* byla manželkou *Marka Čotra* (1415). Po *Křištofovi* zůstali sirotci neznámi, jejichž poručníkem byl *Jakeš* co strýc (1364). O *Františkových* potomcích není nic známo. *Hána* pak zemřel nejspíš bezdětný. Roku 1363 připomíná se také *Mára*, sestra těchto pěti bratrů Bavorů — Starší *Jakeš* Bavorův byl majetníkem dvou domů na *Staroměstském rynku* (č. 608, č. 930 c), z nichž jeden (č. 608) držela po jeho smrti vdova po něm *Alžběta* (do r. 1362), a po ní nejstarší syn *Jakeš*. *Křištof* měl velký dům v rohu ulice *Zlatnické* (č. 147). *František* pak dům na *ryнку Staroměstském* (č. 629), který prodal roku 1362 bratru svému *Hánovi*. Po tomto, nejspíš bezdětném, obdržel jej *Oldřich* (1365).

i více jiného statku v Rakovnicku, zvláště v okolí Slaného, který poslední vůlí svou roku 1347 založil oltář sv. Chrisogona v kostele Pražském. Měl tři syny, z nichž jeden, *František*, zemřel před ním.⁷⁷⁾ Druhý, *Štěpán*, nastoupil v držení různých statků v krajině Slanské, kdež roku 1358 postoupil vsi Černomic matce své Markétě, r. 1366 prodal Běloky Prokopovi synu Seidlovu z Píška, a klášteru jeptišek u sv. Ducha v Praze prodal 18½ kopy platu na jednotlivých dvorech sedlských ve Kvíci, v Blahoticích, ve Vskuřích, v Třebízi, v Hořešovicích, v Knovízi, ve Zvoleňovsi, v Unhošti.⁷⁸⁾ Třetí, *Václav*, prodal roku 1356 Tuchoměřice Jakšovi Bavorovu, a byl r. 1360 konšelem Staroměstským. — Zámožný byl také bratr Budkův suken kraječ (1350—1356).⁷⁹⁾

30. Měšťan Pražský *Jindřich z Kadaně*, zeť Menharta Olbramovice, byl, jak na svém místě zmíněno, spolu s tchánem svým půjčil Karlovi synu krále Jana za času vládařství jeho (od roku 1333) summy peněz na vyplacení Křivoklátu, začez jim bylo zastaveno Strašecí. Týž Jindřich z Kadaně byl roku 1340 konšelem a roku 1341 jedním ze zvolených k složení psaného práva městského. Dědicové jeho, zejména dva synové, *Hensl* a *Mikuláš*, prodali roku 1354 ves Strupčice u Žatce. Prvéřečený z nich, Hensl Kadanský byl zetěm hofrychtěře Františka z Posenpacha, a přebýval, jak se zdá, stále na nějakých venkovských statcích svých. Teprv vdova jeho Kateřina a syn jménem *Petr* přijali roku 1381 zase právo měšťanské na Starém městě.⁸⁰⁾

⁷⁷⁾ Při založení oltáře sv. Chrisogona ustanovil Budek za prvního oltářníka při něm vnuka svého Budka, již tehdaž kněze, který snad byl syn Františkův.

⁷⁸⁾ Zemřel mezi léty 1378 a 1385.

⁷⁹⁾ Roku 1369 připomíná se syn sestry Budkovy, jménem Dominik, přijímaje měšťanské právo na Starém městě.

⁸⁰⁾ Jindřich z Kadaně zemřel asi roku 1354. Ovdovělá druhá manželka jeho Klára byla dcera Ondřeje Goldnera. Měla, jak se zdá, od otce svého zboží v Blažimi, jehož roku 1364 postoupila dvěma jeptiškám, Paule a Kláře, nepochybně svým příbuzným. Dům Jindřicha Kadaňského byl v Celetné ulici (č. 557 a). Synové jeho jej prodali r. 1354.

31. Mezi měšťany, kteří za času krále Jana nejčastěji zastávali úřad konšelský na Starém městě, byl jeden z předních *Seidl z Píška*, od roku 1318 až do prvních let panování Karla IV (1318, 1320, 1327, 1335, 1338, 1340, 1341, 1344, 1353). On sobě roku 1353 koupil 20 hřiven ročního platu na Zlýchově, a roku 1356 opět 20 kop na Zlýchově a na Makotřasích od bratří Štěpána kanovníka Pražského a Ješka z Makotřas. Také měl jisté zboží v Malešicích a nespíš i něco více statků na venkově, které po něm zdědili tři synové jeho, *Frána*, *Bernard* a *Prokop*. I oni všichni tři byli časem konšely Staroměstskými (*Frána* r. 1359, *Prokop* 1369), *Bernard* (*Bernhardus Seidlini de Pieska*) jmenovitě devětkrát mezi léty 1362 až 1385. *Prokop* koupil roku 1366 Běloky od Štěpána syna Budkova; *Bernard* pak vyměnil sobě Chýni roku 1362 od Mikuláše Puše směnou za Šestlice. Jemu také náležela (od r. 1360) zahrada „na ostrově pod hradem Pražským“, to jest na Malé straně blíž nynějších plováren, jakož i mlýny u sv. Klimenta na Poříčí, které se dle něho nazývaly některý čas *mlýny Bernáškovými* ⁸¹⁾

32. Z rodiny *Plaierů* byl za krále Jana *Konrad* již r. 1311 a potom v letech 1314 a 1318 konšelem Staroměstským, poslehné pak roku 1327 mezi staršími obecními. ⁸²⁾ Jeho syn byl nespíš *Oldřich* čili *Uta Plaier*, majetník domu v Celetné ulici (č. 556) vedlé úzké uličky, která se dle jeho rodinného jména nazývala dlouho potom *ulíčkou Plaierovou* (skráceně *Plaigessl*). I on byl často konšelem za pozdějších časů krále Jana a za prvních let Karlových (1335, 1338, 1340, 1348, 1352), též v kommissi k sepsání práv (1341) a později (1354) k ustanovení platu písaře městského. Tak též byl syn

⁸¹⁾ Roku 1364 koupil sobě dům na rynku Staroměstském (č. 927), v levo při vchodu do Dlouhé třídy později pak měl jiný větší dům v téže poradě (č. 930 b). *Seidl z Píška* měl dům ve Dlouhé třídě který roku 1361 prodal. *Frána Seidlův* byl živ, pokud známo, do r. 1362, *Prokop* do r. 1372; *Bernard* umřel, jak se zda, roku 1389.

⁸²⁾ Téhož roku jmenuje se mezi osadníky Týnskými i *Ježek* pak v osadě Týnské dům (č. 556), v jehož držení potom nacházíme syna jeho, který tedy i jemu snad právě náležel.

jeho *Jan* Plaier sedmkrát konšelem v létech 1381 až 1404. Maje dům na tehdejšímu trhu ovocném blíž kostela sv. Michala (č. 459 b), založil spolu se sestřencem svým Janem apotekářem dva oltáře v tomto kostele, jeden nejsvětější Trojice v sakristii (1390), druhý sv. Mikuláše (1391). Manželka jeho Anna měla u věně tvrz Hradištko u Hostivic, která po smrti jeho zůstala jejím dědictvím. Hlavními však dědici jeho byli sirotci řečeného sestřence jeho Jana apotekáře (1405).⁸³⁾

Z rodu Plaierů byl také *Mikuláš* farář Průhonický (do r. 1397) a potom u sv. Klimenta na Poříčí (1397—1403).

33. *Planer* nazýval se *Mikuláš* konšel Staroměstský r. 1343, jehož jméno se předtím již ponejprv uvodí r. 1339, a kterému roku 1357 náležel dvůr v Jenči.⁸⁴⁾ Ze tří synů jeho byl jeden, jménem *Václav*, knězem a již za živobytí otce farářem v Lysé (1357), s kterýmžto beneficiem spojil do roku 1368 také trojí kanovníctví při kostelích Pražském, Vyšehradském a Boleslavském. Druzí dva synové nazývali se *Linhart* a *Mikuláš*; z nichž posledně řečený měl po otci dvůr v Jenči, ale prodal jej již roku 1360.⁸⁵⁾ Sestra jejich *Alžběta* čili Ela byla provdána za Oldřicha Rokycanského, po němž ovdověla asi roku 1370. Bratří tito Planerové, totiž kněz Václav, Linhart a Mikuláš, spolu s řečenou sestrou svou byli zakladateli dvou oltářů v kostele Pražském, svaté Moudrosti totiž (S. Sapientiae) a svatých Alexia i Anešky, též pak obnoviteli dvou oltářů v kostele Týnském, založených od předků jejich, totiž sv. Šťastného a Zbožného a sv. Prokopa a Maří Magdaleny.

34. Bohatým měšťanem Pražským byl hned za prvních let panování Karlova *Martin Stach*, syn nějakého Stacha nám neznámého. Byl konšelem v létech 1348 a 1352, a měl Libiš na Labi, kterou později prodal (1355). Synové jeho,

⁸³⁾ Oldřich Plaier měl také dceru, provdanou za Mikuláše Pfeffera, která zemřela roku 1356 v nešťastném manželství; neb byl muž její viněn z vraždy, že ji zaškrtil.

⁸⁴⁾ Měl dům na rynku blíž Železné ulice (č. 549) do roku 1359.

⁸⁵⁾ Linhart i Mikuláš připomínají se jen do roku 1364.

Ondřej a Martin, koupili společně se sestřencem otcovým *Jindřichem* čili Hainlem Vinoř a jednoho člověka ve Kbelsích od Matěje od Věže (1364). Ondřej (Enderlinus Stach) měl také ves Boholiby u Jílového (1379). Martin byl od r. 1374 až do roku 1377 rychtářem spojeného Starého i Nového města Pražského, potom až do roku 1378 rychtářem Novoměstským, a měl také na Novém městě dům na trhu senném (1377). Hainel Stach byl přijal roku 1349 měšťanské právo na Starém městě, a koupil si roku 1358 dům (č. 405) na Novém tržišti vedlé rychty za 260 kop grošů, o něco pak později (1363) ještě jiný dům na Ubelném trhu (č. 421). V létech 1360 až 1374 byl pětkrát konšelem.⁶⁶⁾

35. Mocným mužem v Praze byl Bořita čili *Bořuta syn Depoltův*, rychtář Staroměstský v létech 1346 a 1355 a majetník dvou znamenitých domů na Novém tržišti, jednoho, který nyní slove starou rychtou (č. 404), a druhého (č. 579 a), který sloul u hroznů. Měl také Chvaly (1358), a byl důvěrným přítelem Jana Očka z Vlašimě, tehdaž biskupa Olomouckého (od r. 1351), jak svědčí psaní k němu od Bořity poslané v záležitosti jistého dluhu 330 kop grošů za králem. Syn Bořitův, *Václav*, prodal však hned po smrti otcově dům řečený u hroznů (1359) i něco později (1360) druhý větší dům (č. 404), a nepřipomíná se potom déle v Praze než do roku 1364. Také na venkově prodal za nedlouho Chvaly (1359) i dvůr v Čachovicích (1361).

36. *Mikuláš Jenteš* (Gentes, Jentes, Jentess), měšťan Staroměstský, jehož jméno se, ponejprv objevuje roku 1348, byl v létech 1353 až 1368 čtyřikrát konšelem, potom v letech 1372 až 1374 rychtářem spojeného Starého i Nového města, a stal se okolo roku 1377 konečně podkomořím královským. Roku 1357 prodal ves Bohnice panu Vaňkovi z Wartenberka,

⁶⁶⁾ Roku 1382 nazývají se Markéta vdova Jentešova a Dorota manželka Jana mladšího z Okoře (Rokycanského) vnukami staršího Martina Stacha, jsouce vlastní sestry, později pak připomíná se Dorota Stachovna, jeptiška sv. Anny na Starém městě 1401—1403. Zda se, že mužské potomstvo toho rodu již bylo vymřelo v těch letech.

a koupil si později (1365) Toušeň blíž Staré Boleslavě. Není jisto, zdali byl synem jeho kněz *Petr Jenteš*, oltářník v kostelích Matky Boží na Louži a sv. Michala na Starém městě. Dcera jeho jedna byla manželkou Mikuláše syna Menhartova z Jílového, který roku 1350 přijal měšťanské právo v Praze; možná že to byla *Dorota*, o níž jest pamět, že byla pohřbena, jak i otec její sám též, v klášteře sv. Tomáše v kapli svatých Petra a Pavla. Jiná, jménem *Aneška*, byla v létech 1378 až 1396 převořiší, později sakristankou (1407) u sv. Anny na Starém městě. Klášter sv. Tomáše měl darem od Jenteše co podkomořího velkého černého orla ve žlutém poli, pod kterým byl někdy císař Karel vjel do Prahy od korunování svého v Římě. ⁸⁷⁾

37. Znamenitým jméním na zemi vynikali bratři *Petr* a *František z Nimburka*, synové nejspíš *Konrada* Nimburského, váženého měšťana v Praze za prvních let krále Jana (1311—1315). Jim náležely totiž předně Pakomilice v Kouřimsku, které později Petr od sebe a synovce svého Václava, syna Františkova, prodal Petrovi Bohuslavovu z rodu Olbramoviců (1359), dále Tuchom (1360) a Jeseník (1365) v Bolešlavsku, též Mochov (1367, 1377) blíž Českého Brodu. Z rodu toho byl *Oldřich* Nimburský, kanovník Vyšehradský (1354—1380) a farář Mochovský (do r. 1367) i Tuchomský od r. 1360), kterýchžto kostelů podací náleželo toho času právě Petrovi Nimburskému.

38. Po *Billungovi*, měšťanu váženém za času krále Václava II i Jana (1296—1327) zůstával na živě za času Karla IV syn jeden *Petr* čili Pešek (1352—1366), který se roku 1352 srovnal o dědictví po něm se sestřencem svým *Bartou* synem *Rudlovým*, jehož matka Alžběta byla totiž dcera Billungova. K dědictví tomu náležely Střemy v Bolešlavsku a Řeporyje blíž Ořecha, v Praze pak dům nárožní na Novém tržišti vedlé

⁸⁷⁾ Roku 1364 koupil Mikuláš Jenteš dům někdy Křištofa Bavora v rohu Zlatnické ulice (č. 147), ale prodal jej, jak se zdá, již roku 1365 panu Vaňkovi z Wartenberka.

ulice Junošovy (č. 503, 470).⁸⁸⁾ Pešek Billungův byl vedlé Jana Steklíce spoluzakladatelem kotců soukenníckých na témž Novém tržišti (1362). Syn jeho *Hansa* oddal se stavu duchovnímu, a určen byl ještě před dojitím právních let a prvé než dosáhl svěcení na kněžství, za oltářníka v kostele sv. Haštala (1357).

Barta Billungův, jakž se nazýval druhdy výše zmíněný Barta syn Radlův, zůstavil více sirotek, jejichž poručníky byli páni z Dubé, bratři Jindřich a Beneš (1379), pro zvláštní nějaké svazky.⁸⁹⁾

Připomeneme zde ještě jména některých jiných znamenitějších rodů, též staršího původu, o kterých se nezachovaly zprávy dosti obšírné, jakož byli

39. *Harrerové* (1314—1400),
40. *Neglové* (1301—1380),
41. *Pfefferové* (1314—1389),
42. *Rotoří* čili *Rotlové* (1318—1380),
43. *Slanští* (Slaner, 1340—1395),
44. *Sleichenkaufové* (1311—1366),
45. *Rollové* (1348—1417),
46. *Silberzeigerové* (1338—1386),
47. *Steklicové* (1320—1365),
48. *Heusmekové* (1340—1398),
49. *Jičetínští* (Jurenteyn, 1348—1394).

Obyvatelstvo Pražské však, jak řečeno, neustále se měnilo. Jedni odcházeli, druzí přicházeli; starí rodové vymírali, jiní usazovali se na jich místě. Zvláště pak za času císaře Karla IV. i ještě dříve Václava IV. počet obyvatelstva se množil přibýváním lidí odjinud. To se týkalo ovšem hlavně Nového města Pražského a jiných nových přírostků Prahy téhož času; ale i na Starém městě byly proměny v tom dosti značné. Svědčí o tom zvláště nejstarší kniha Staromestská.

⁸⁸⁾ Roku 1363 prodal dům tento Barta, kterému nepochybně vykázan byl za podíl, Peškovi strýci svému.

⁸⁹⁾ Bratr Bartův, jménem Petr, byl zemřel již před rokem 1353.

do které od roku 1340 až do 1393 byli zapisováni nově přijatí měšťané téhož města. Jest z ní viděti, že v době, o které jednáme, totiž od roku 1348 až pokud zapisování toto sahá, v průměru přijalo nově každoročně 46 osob měšťanské právo na Starém městě. I z těchto nově příchozích jakož i ze starších jindy nepatrných rodin povznesly se některé během času ku podobné moci a vážnosti jako rodové starší dotud popsání. Uvedeme z nich přede vším několik rodin, které se povznesly výtečnými vlastnostmi a schopnostmi nebo zvláštní příčinlivostí mužů, kteří z nich první prosluli. K těm náleží předně

50. Rodina *Petra Parlěře s Gmünda*, slavného stavitele chrámu sv. Víta, povolaneho k dílu tomuto Karlem IV r. 1353. Petr z Gmünda byl syn *Jindřicha Parlěře s Polska*, který v Gmündu ve Švábích vystavil pěkný kostel gothický. Tam se Petr nejspíš narodil, a návodem otcovým získal tak záhy mistrství ve svém umění, že mu císař ve 23. roce věku jeho mohl svěřiti řízení díla tak velikého. Petr Parlěr stavěl 40 let neb něco více o kostele Pražském, a dokonál mezitím do roku 1386 také nový kůr kostela Všeck Svatých na hradě Pražském, řídil stavbu mostu Pražského, i začal od základu stavěti kostel krásný v Kolíně na Labi. Mistr Petr nazývá se obyčejně kamenníkem (lapicida); byl však také řezbářem ve dřevě, jak vysvítá z toho, že od něho také dělány jsou lavice v kůru kostela Pražského, kteréž dílo začal roku 1386. Přebýváje na Hradčanech, koupil tu sobě roku 1359 dva domy, jeden (č. 178) v ulici hlavní vedoucí z rynku na Pohořelec, druhý neznámo ve které části města, později (1362) třetí v příčné ulici za nynějším palácem toskanským na městišti nynějšího špitálu vojenského (č. 181). Již roku 1360 stal se prvním konšelem na Hradčanech, a zasedal potom na konšelství nepřetržitě až do roku 1367. Nabyv mezitím i několik jiných domů i městišť na Hradčanech i na Pohořelci, bydlil nicméně roku 1372 v domě nynějším děkanském (č. 62) na rynku na straně půlnoční, který tehdaž náležel mansionářům kostela Pražského. Roku pak 1379 zjednal sobě také měšťanské právo na Starém městě. První manželka mistra Petra

nazývala se Gertrud; umřela roku 1359 (po 26. Únoru), jak se zdá bez dětí. V měsíci Říjnu téhož roku (15. Říj.) jmenuje se již druhá manželka jeho Ludmila, kterou, jak se dá souditi, pojal co vdovu, mající dva syny, Václava a Jana. S ní pak splodil syna třetího, jménem Mikuláše. Teprv roku 1370 připomíná se jiná manželka jeho Druda, dcera Bartoloměje z Hamnu, který toho roku zemřel v Kolíně nad Rýnem, jsa tam nepochybně usedlý. I ji však Parléř přežil. Vstoupil asi roku 1382 neb něco dříve v manželství s Aneškou Burskou (de Bur), s níž měl syna jménem Pavla (1383). Neznámo, jaké byly pochybnosti, pro které záležitost manželství tohoto jeho čtvrtého vznešena jest roku 1384 od generalnych vikářů arcibiskupství Pražského na stolicí papežskou k rozsouzení, které však nepochybně bylo příznivé.⁹⁰⁾

⁹⁰⁾ O manželkách Petra Parléře před jeho vstupením v manželství s Aneškou Burskou nachazejí se všeho všudy tři zmínky, dvě r. 1359, jedna teprv roku 1370. V knize totiž Hračanské fol. 13. jmenuje se dne 26. Února (feria III proxima post festum beati Mathiae manželka jeho Gertrud, dne pak 15. Října již Ludmila. Čtení prvního z oběch dvou údajů dne jest pochybné: neb není vypsáno Mathiae, než jen Mathi se znamením skracovacím, nikoli však Mathei, jak udává Neuwirth ve spise svém o Petrovi Parlerovi pag. 118, což by znamenalo středu po sv. Matouši, tedy 24. Zář. Čtení první jest ku pravdě podobnější, protože dle něho mohl Petr Parléř vstoupiti ve druhé manželství aspoň teprv v sedmém měsíci, dle čtení druhého však bylo by to musilo býti již v prvním měsíci po smrti první jeho manželky. Roku 1370 uvodí se třetí manželka Druda v poslední vůli otce svého Bartoloměje. (Viz u Neuwirtha pag. 118. Gertruda a Druda jest ovšem totéž jméno, tak že tedy první a třetí manželka Parléřova jmenovaly se stejně. Neuwirth pokládá je za jednu osobu, čemuž však Ludmila mezi nimi stojící jest na odporu. Výklad jeho, žeby Druda a Ludmila bylo jedno jméno jakýmsi překladem z německého do českého, jest plans domněnka, kterou ničím odůvodniti nelze, pročež nezbyvá nic jiného, než sporým úředním pamětem dati věru.

O třech starších synech Petrových počínají se paměti teprv od roku 1383 když měl také již syna Pavla co dítě z manželství svého s Aneškou Burskou. Poněvadž všichni tři byli tehdy již dospělí musili spíše pocházeti od druhé manželky jeho Ludmily, než od třetí Drudy. Na první Gertrudu jest těžko mysliti, když se uvaží, že v zápise roku 1359, tedy brzy po sňatku s Ludmilou Petr Parléř kupuje dům pro sebe a pro ni (domum emisse sibi et uxori suae

Starší tři synové Petra Parlěře koupili sobě roku 1383 společně dům na Hradčanech v ulici ku Pohořelci v části nynější pracovny zemské (č. 180), a roku 1385 jiný na hřbitově kostela sv. Benedikta nad úvozem (část č. 184). Nejmladší z nich, syn jeho vlastní, Mikuláš byl již tehdáž knězem, a oddal se také umění lékařskému. Roku 1389 stal se oltářníkem sv. Bartoloměje, Lazara a Marty v kostele Týnském jmenováním od svaky své Heleny, manželky totiž bratra jeho Jana; vzdal se však toho benefícia již někdy před rokem 1392, ve kterém nazývá se již kanovníkem Pražským. Roku toho

legitimae Ludmilae) ustanovuje, kdyby umřel nemaje dětí (*si ipsum Petrum carendo prole mori contingerit*), aby se dům dostal bratru jeho Michalovi a sestřencům Mikulášovi a Jakubovi. Zdá se dle toho, že tehdáž ještě dětí vlastních neměl. V zápise knihy Hradčanské roku 1392 (fol. 115) jeden ze synů Petrových Mikuláš jmenuje druhé dva, Václava a Jana bratry svými životními, to jest z jedné matky, ale jiného otce. Odkazuje totiž dům jistý na Hradčanech „*magistro Petro directori novae fabricae ecclesiae Pragensis, genitori suo carissimo, nec non uterinis suis fratribus, videlicet Wenceslao et Johanni*“. Byl dle toho jen Mikuláš vlastním synem Petrovým, druzí dva tedy z jiného prvéjšího manželství Ludmilina; a čímž dobře se srovnává, že jak ona tak také jeden ze synů jejích měl jméno vlastně české Václav. V jiných některých zápisech knihy Hradčanské tento rozdíl mezi vlastními a nevlastními syny Petra Parlěře se nečiní, ano někdy i všichni tři výslovně se nazývají *fratres germani*; což však se musí pokládati jen za přehliďnutí písařů při zápisech, kdež na rozdíl tom právně nic nezáleželo. Obvyčejně, ač ne vždy, kde jest řeč o všech třech bratřích, jmenuje se Mikuláš na předním místě; což však přičítati lze přednosti stavu kněžského, ku kterému náležel, ne věku. Z ostatních dvou bratří bývá však obvyčejně (také ne všude) Václav jmenován před Janem; z čehož souditi se dá, že byl u věku starší.

Zdalo-li by se naprosto neuvěřitelné, že se Petr Parlěř po smrti první své manželky Gertrudy ještě během téhož roku, ať pak po sv. Matěji nebo po sv. Matouši podruhé oženil, dalo by se mysliti na nějaký omyl písařů v zápisech roku 1359 jest totiž každý psán svou rukou, tak žeby snad v obou měla jmenována býti Ludmila a ne již Gertruda, nebo v obou Gertruda a ne již Ludmila, ježto snad první již o něco dříve než roku 1359 zemřela. V případě prvním by se v rodině Petřověch, jak tuto vypsány jsou, muselo rozuměti, v případě druhém by byla vdova Ludmila byla a první manželkou jeho a Gertruda jen jedna manželkou druhou. Ale v domněnce se čívan jest viděcky chabostivo.

koupil dům mansionářů na rynku Hradčanském, ve kterém, jak výše řečeno, přebýval jeho otec (čís. 62), a odkázal jej hned tehdyž po smrti své otci, mistru Petrovi, a bratrům svým nevlastním Václavovi a Janovi. — O Václavovi nemáme žádných zpráv jiných, nežli že též byl kamenníkem. — Jan byl již roku 1389 zasnouben s Helenou dcerou a dědičkou bohatého měšťana Staroměstského Ješka z Hory a vdovou po některém Rotlevovi, snad Jiřím, s kterou nejspíš dostal domu řečeného u srpů (č. 554, 555) při vchodu z rynku do Celetné ulice. Po brzké smrti její (mezi léty 1392 a 1398) byl poručníkem tří mladších synů jejích z prvního manželství společně s dvěma staršími, Albertem Rotlevem a Petrem, kteří měli již léta. Roku 1398 jmenuje se mistrem díla kostela Pražského, co nástupce po otci, a řídil nejspíš stavbu až do smrti své před rokem 1407. Druhá manželka jeho jménem Markéta po něm ovdověla. Po mistru Janovi zůstalo několik dětí, z nichž nejstarší, jménem *Johánek*, jak se zdá z prvního manželství pocházející, prodal dům u srpů již jmenovaného roku 1407, více pak se nepřipomíná.

Mimo syny měl Petr Parlér také dvě dcery, jichžto jména se nezachovala. Jedna byla provdána za zlatníka na Starém městě, rovněž jména nám neznámého (1371); druhá za kameníka, jménem *Michala z Kolína* nad Rýnem, který se připomíná v Praze roku 1383. Byl to nepochybně pomocník mistra Parléra při stavbách jeho, tak jako i dva starší synové.

Vedle Petra Parléra záhy také přibyl do Čech bratr jeho *Michal Parlér*, rovněž kamenník. Již roku 1359 nacházeli se ve Zlaté čili Svaté Koruně, snad co ředitel nějakého díla na tamejším kostele neb klášteře, roku však 1383 nacházíme jej v Praze, kdež byl sobě vystavil od základu nový dům na Pohorelci na nynějším náměstí Lauretanském (část č. 102). Také se připomínají roku 1359 dva sestřenci Petra Parléra, *Mikuláš* a *Jakub*.

51. Z daleké ciziny, totiž ze *Florence* ve Vlaších, pocházel rod dvorských apotekářů císaře Karla IV a Václava IV, z nichž první *Anděl* (Angelus, Engel) připomíná se ponejprv

roku 1360 v Praze, maje již tehdáž, snad od něco delšího času, dům se zahradou velkou na Novém městě v ulici Svatojindřišské (č. 909), která se po něm několik století nazývala *zahradou Andělovou*. Již předkové jeho sloužili věrně a prospěšně předkům Karla IV, což se nejspíš musí rozuměti o císaři Jindřichovi VII a králi Janovi za přebývání jich v Itálii, a také Anděl byl již za mládí svého pilným ve službách Karlových. Pohříchu neví se, kterého času se přistěhoval do Prahy. Svrchuřečeného roku 1360 udělil mu císař Karel IV z uznání věrných služeb jeho osvobození domu a zahrady výše zmíněné ode všech berní městských, a rychtář i konšelé Novoměstští dali k tomu svolení své listem, ve kterém se Anděl z Florentie nazývá slovutným mužem, apotekářem a dvořenínem císařovým (*famosus vir Angelus de Florentia, apotecarius et familiaris domesticus domini imperatoris*). Později koupil si Anděl dům na Starém městě na trhu ovocném, to jest na nynějším malém náměstí, v roze proti nynější lékárně u koruny (č. 144), v jehož držení nacházíme jej ponejprv roku 1374, a k tomu také druhý dům vedlé onoho v koutě, kdež se chodilo z ovocného trhu do ulice Zlatnické (č. 145). Roku pak 1380 vzal také měšťanské právo na Starém městě, a byl již v roce prvním potom (1381), opět pak později roku 1394 konšelem Staroměstským. Andělovi apotekářovi náležela také vinnice v místech nynější zahrady Kanalské za Koňskou branou (1406).

Roku 1384 přistěhoval se do Prahy neb aspoň vzal měšťanské právo na Starém městě bratr Andělův *Jan Stukfuchs* ze Žitavy, a též sestřenec jeho *Ludrik* čili *Lojsa* (*Loys, Eloys*), syn Mikulášův z Florencie: při čemž Anděl za oba obyčejným způsobem se zaručil. O Janu Stukfuchsovi se později neděje žádná zmínka. Lojsa byl též apotekářem, a oženiv se v Praze dědil roku 1403 po tchánovi svém Ješkovi Maškovu dům ve Plouhce třídě (č. 735 a), který však již roku 1405 prodal. Když pak Anděl z Florencie roku 1408 zemřel, stal se Lojsa dědicem jeho domů i vinnic svrchuřečených i zahrady Andělovy na Novém městě, a král Václav jmenoval jej také svým apotekářem a dvořenínem (1409). Přitom stvrdil mu jmenovitě

osvobození této zahrady od berní městských, nařídív jemu již prvé pro zvláštní potěšení své zasaditi v ní všelijaké voňavé bylí. Již před smrtí Andělovou měl Lojsa také vinnici někdy Folimanovu pod Karlovem, za zdmi městskými nad potokem Botičem. Později rozmnožilo se jmění jeho mnohem více. Roku 1416 měl již tvrz v Přemyslanech s dvorem poplužním a vsí celou; téhož pak roku koupil od Jindřicha a Jana z Bechyně hrad Okoř s příslušenstvím za 4000 kop grošů Pražských. Ludvík apotekář připomíná se v držení tvrze Okoře s podsedy před tvrzí a s Čécovici i s Přelicí v okolí Slaném také roku 1418. Od roku 1407 býval skoro nepřetržitě mezi konšely Staroměstskými až do smrti krále Václava IV. a účastnil se mezi prvními ve správě obecní toho času.

52. Ze Florencie pocházel také jiný slavný apotekář jménem *Augustin*, který se snad ještě dříve než krajan jeho Anděl přistěhoval do Prahy. Neb již roku 1353 přijal měšťanské právo na Starém městě, a byl v letech 1378, 1394 a ještě 1399 konšelem v témž městě. Jemu náležel od r. 1382 až do roku 1386 dům s vinnicí na místě nynějšího kláštera Alžbětinek na Novém městě (č. 448), který sobě koupil r. 1382 od Onofora apotekáře, potom však prodal zase. Na Starém městě měl dům řečený u Mouřenínů (čís. 459 a), ve kterém bezpochyby nacházela se jeho apotéka, mimo to však jiný dům v nynější ulici Poštovské (čís. 317) a za zdí městskou v těch stranách dva mlýny na Vltavě, nazývané i později Augustinovými, též na Malé straně mlýn výš mlýnu kláštera sv. Jiří a ostrov. nynější Střelecký, s tvrzí i se zahradami na něm, konečně vinnici na hoře Petříně nad Košíři.

I za Augustinem apotekářem přistěhoval se časem příbuzný jeho krajan do Prahy, totiž *Matěj z Florencie*, syn sestry otce jeho, a přijal roku 1381 měšťanské právo pod jeho rukojemstvím. Nejspíše však zemřel dříve než on; nebo po smrti Augustinové roku 1400 dědila po něm vdova jeho *Voršila*, která hned toho roku vstoupila ve druhé manželství s Mikulášem písařem urbury královské na Horách Kutných a postoupila jemu svého podílu. Právo její potýkalo se nejspíš s prá-

vem královským na odúmrtí; ale Mikuláš obdržel roku 1401 postoupení všech výše vytčených statků Augustinových od krále dle řádu práva.

Mikuláš tento, druhý manžel Voršily Augustinové, pocházel z rodu nám neznámého, jak se zdá, nízkého v Praze,⁹¹⁾ a nazýval se odtud prostě *Mikuláš z Prahy*; dle manželky jeho říkali mu potom také *Mikuláš Augustinův* (Nicolaus Augustini).⁹²⁾ Do roku 1400 byl písařem královského podkomořího, tehdaž Sigmunda Hulera, stal se pak toho roku písařem urbury královské na Horách Kutnách. Když se král Václav při sklonku roku 1403 vrátil ze zajetí svého z Vídně, odevzdal Mikulášovi z Prahy úřad podkomořství na čas nepřítomnosti Hulera, který ještě byl ve Vídni zadržán a teprve po roce (1404) navrátil se zase k svému místu. Mikuláš z Prahy byl nyní zase písařem, jinak nejvyšším písařem urbury v Hoře, přitom však nazýval se také královským radou, býval účasten všech rad o důležitých věcech při dvoře, a užíváno služeb jeho v rozličných zvláštních záležitostech. Roku 1410 dosáhl konečně úřadu nejvyššího písaře království českého, vedle kterého však ještě některý čas úřad při urbuře královské zastával spolu. Již roku 1405 prodal někdejší dům Augustinův (č. 459 a) za 341 kop grošů, a koupil sobě dům proti sv. Jilji

⁹¹⁾ Dle Palackého (Dějiny české III. č. I, 54) byl z rodu Rokycanských: což se však zakládá na domyslu, vzatém nejspíš odtud, že Okoň, kterou později Mikuláš držel, prvě po r. 1399 náležela Rokycanským. V listině, kterou Mikuláš roku 1409 založil oltář sv. Kateřiny „ve mříži“ v kostele Pražském, mluví se o předcích jeho jen všeobecně, kdež ustanovují se platy „in anniversario Ursulae uxoris Nicolai ac aliorum ipsorum progenitorum et praedecessorum“. Mimo to ustanovují se tam také zádušní služby za měšťana Pražského Jana čili Henzlina Zárovského, který se však také neuvodí co příbuzný jeho, ač může se souditi, že byl s ním v nějakém přátelském poměru. Roku 1385 připomíná se Mikuláš písař tohoto Henzlina Zárovského mezi těmi, kteří toho roku přijali sousedské právo v Praze. Není nemožné, že to byl náš Mikuláš z Prahy.

⁹²⁾ Název tento „Nicolaus Augustini“ klade se jednou do ust Hnsovi (viz Palackého Documenta M. Joh. Hns 184., mimo to dle se jednou v libris erectionum VIII 157 roku 1412 „famosus vir Nicolaus Augustini de Egerberg“.

(č. 241), ve kterém se jindy chovaly dsky zemské, od Kourada probosťa Mělnického; prodal jej však již roku 1406 zase: nyní pak manželka jeho Voršila koupila roku 1407 nejprve dům u srpů (č. 554, 555) od syna mistrova Janova kameníkova kostela Pražského za 100 kop, a k tomu roku 1410 také větší vedlejší dům, řečený nyní Sixtovský (č. 553), za 150 kop. Voršila zemřela nejspíš již toho roku; nebo od r. 1411 byl Mikuláš již jediným držitelem domů těchto obou, v nichž nacházel se stálý jeho příbytek. Roku 1414 prodal dům u srpů Erhardovi Fictumovi, však s vyměněním některých komnat a jiných částí, které pro pohodlí své přivtělil k svému domu vedlejšímu. Výnosné úřady, které zastával, poskytovaly mu prostředků dosti k znamenitému rozmnožení jmění jeho během času, tak že vládl také statky na zemi. Dle takových nazýval se od roku 1409 Mikulášem z Prahy, odjinud z *Vošic*, roku 1411 a 1412 Mikulášem z *Egerberka* (v Žatecku, konečně od roku 1413 *Mikulášem z Okoře*. Blíž hradu Okoře náležely mu také Středokluky s tvrzi a podacím kostelním, které však prodal roku 1415 Petrovi Meziříčskému. Buď toho roku 1416 zemřel, zůstaviv, pokud známo, jedinou dceru Dorotu, jejímž poručníkem nepochybně byl pan Jindřich z Lažan, heitman Vratislavský, dle dědičné smlouvy s ním uzavřené.⁹²⁾

53. Mezi nejváženější mešťany Pražské za času krále Václava IV. náležel *Kříž kramář* (Crux institor), muž, který nabyl znamenitého jmění nepochybně svým vlastním přičiněním co obchodník, poněvadž se o rodu a předcích jeho nic neví. On sám připomíná se ponejprv roku 1364, ve kterém koupil sobě malý dům, někdy židovský (žid. č. 58, 59), za sv. Mikulášem v nynější zlaté ulici. Roku 1387 měl již dům na rynku vedle nejdejší radnice Staroměstské, totiž na části městiště radnice

⁹²⁾ O této smlouvě se činí zmínka v listině krále Václava roku 1418 dne 14. Června. Viz Archiv Český II 193. Bylo to nepochybně mocí této listiny, že se Jindřich z Lažan v letech potomních nacházel v držení domu výše zmíněného v rynku (č. 553), později však Dorota dcera Mikulášova.

nynější vedlé domu u kokotů (č. 1 st. 708 a) i s právem nad lavicemi chlebnými tudíž, které vynášelo 4 kopy a 24 grošů ročního platu. Mimo to měl Kříž dům s velkým městištěm řečeným Skalské, které z ulice u kostela sv. Jiljí dosahovalo jinou stranou až k nynějšímu náměstí Betlemskému (č. 238, 239), a něco později také velký dům na rynku blíž kostela sv. Mikuláše o sobě stojící, nyní Greenovský (č. 936), jehož cena byla roku 1400 600 kop grošů. Mimo to měl vinnici u Košíř (1404—1412) a na venkově Chvaly, jak se zdá, s rozličným příslušenstvím v okolí. Kříž kramář zastával úřad konšelský v létech 1383, 1388, 1392, 1394 a posledně 1402. Více než tím proslul co spoluzakladatel kaple Betlemské vedlé rytíře Jana z Mülheima; neb daroval k ní netoliko městiště na Skalském, na kterém jest vystavena, nýbrž také založil v ní dva oltáře, nadal druhého kazatele, později pak založil v domě svém vedlé kaple proti kostelu sv. Jiljí kollej pro studenty, která se nazývala kollejí Nazaretskou. Správnost a horlivá snaha o obecné dobré musily býti vlastnostmi Křížovými, pro které již roku 1393 také královna polská Hedvika, když mínila založiti kollej litevskou v Praze, ustanovila jeho vedlé dvou jiných mužů za opatrovníka svého nadání. Kříž pak také potom roku 1411 byl konečným uspořadatelem této kolleje.

Již roku 1400 měl Kříž kramář tři dospělé syny, kterým tehdaž postoupil domu nyní Greenovského rovnými díly, *Jana*, *Václava* a *Petra*; ano roku 1407 jmenuje se vnuk Křížův, *Jan*, syn *Václavův*, vedlé svého děda v listině, kterou se zná pan Jan z Hasenburka sezením na Budyni ke dluhu 85 kop a 24 grošů za drahé látky u Kříže koupené. Musí se z toho souditi, že byl Kříž kramář ta léta již muž vysokého věku. Roku 1413 neb již ve druhé polovici roku 1412 zemřel, a také Anna vdova jeho činila již 19. Prosince roku 1413 poslední portzení své. Ze synů Křížových jmenuje se nejčastěji *Václav* čili *Vacek Křížovic* (*Waczko Crucis*), jak v držení tří domů otcovských, z nichž dva později prodal (č. 93 i r. 1417, č. 1 i 1419), tak také v držení Chval. V létech 1416, 1417 i 1418 byl konšelem Staroměstským. Jan syn Křížův zemřel nejspíš

pred otcem bez potomků. a Petr čili Petřík Křížovic snad nemnoho později, zůstaviv dceru Kateřinu. Jen jednou, r. 1413, připomíná se také dcera Křížova Alžběta.

54 Roku 1371 přijal měšťanské právo na Starém městě Pražském *Jindřich Náz* (Heinricus Naso), tehdaž písař kuchyně císaře Karla IV., a smluvil se roku 1376 s obcí o roční odvádění tří kop grošů na místě všech sbírek městských. Rodem pocházel, jak se zdá, z Hory, ve službách královských pak zjednal sobě časem jmění velké. Roku 1385 zastával úřad správce urbury královské v Jílovém. Roku 1386 koupil sobě hrádek pod Skalkou na Novém městě (č. 432 b), jež zase prodal před rokem 1392. Na Starém městě měl jeden z největších domů tamějších na nynějším Perštejně (č. 356), jenž se i později některý čas nazýval *dvorem Názovým* (des Nasen hof); na Malé straně cibelnu blíž brány Kartouské. Již r. 1387 náležely mu také Strašnice s blízkou vinnicí stranou odtamtud k Olšanům, a později několik jiných vinnic v okolí Pražském, též dvůr v Koštrších a háj za Koštrší, kdež se nyní říká na Cibulce. Rok úmrtí Jindřicha Náza není znám; jen vysvítá, že již roku 1393 byla manželka jeho Alžběta vdovou a spravovala jmění po něm pozůstalé k rukoum pěti dětí, tří synů, *Jana, Jeronyma a Mikuláše*, a dvou dcer, *Anešky a Hedviky*. Musili všickni býti ještě mladého věku, poněvadž teprv r. 1400 dvěma nejstarším z nich, Janovi a Anešce, odevzdán byl otcovský podíl jich od poručníků posledního pořízení Náza. Poručníci tito byli Hanek Brunův někdy králův kanclér, Jan Čúch ze Zásadv, maršálek královský, a Konrád Náz, nejspíš bratr Jindřichův, měšťan Kutnohorský. K podílu Jana a Anešky náležel svrchuřečený Názův dvůr na Starém městě, jež potom společně roku 1407 prodali obci Staroměstské; obec pak postoupila jeho kurfirstovi Rudolfovi saskému výměnou za starší dům Saský na Malé straně

Jan Náz, nejstarší syn Jindřichův, studoval práva, zapsán byv roku 1391 do matriky university právnícké v učení Pražském. Roku 1400 byl již doktorem práva duchovního, a roku 1402 zapsán jest do matriky co doktor obojího práva.

duchovního i Římského. Roku 1403 byl již kanovníkem Pražským, přitom pak také oltářníkem panny Marie v kostele sv. Mikuláše na trhu Kurném do roku 1404, později farářem v Záběhlicích (1404), potom v Lubani diecesí Mišenské do roku 1407, konečně oltářníkem sv. Petra a Pavla v novém kostele sv. Barbory na Horách Kutnach. Nepochybně však nespravoval sám těchto církevních úřadů, nýbrž více hleděl sobě služby dvorské. Neb již roku 1399 byl sekretářem královým, roku pak 1408 byl mezi raddami krále Václava. Co takový byl roku 1409 vypraven v poselství od krále ku koncilii Pisanskému, a trval v poslání tom také ještě roku 1410 u papeže Alexandra V. Též účastnil se později v jednáních koncilu Kostnického, a stal se konečně biskupem Churským. Za příčinou služby své při dvoře měl, pokud v Praze meškal, dům na náměstí Hradčanském na části městiště nynějšího domu knížat Schwarzenberských (čís. 185). Také mu náležel dvůr v Líbeznicích.

O druhých synech a dcerách Názových nedějí se tak časté zmínky. Na živě byli všichni ještě roku 1408, ve kterém postoupili společně vinnice Názovské blíž Strašnic matce své Alžbětě. Jeronym a Hedvika připomínají se také roku 1409. Aneška ještě roku 1421, zůstávajíc ve stavu panenském. Také vdova Alžběta žila, pokud známo, ještě roku 1414.

55. Ve službě královské došel také moci měšťan Pražský *Sigmund Huler*, o němž nemůžeme s jistotou tvrditi, zdali po předcích svých pocházel z Prahy. Hulerové sice dva se připomínají v Praze za staršího času, Mikuláš Huler, kraječ suken a litkupník hned za času krále Jana v létech 1327 až 1348, potom Konrad Huler z Kadaně v létech 1359 až 1364; ale nezdá se, žeby od některého z nich byl pocházel: neb sám teprv roku 1381 přijal měšťanské právo na Starém městě, potom pak roku 1384 také bratr jeho *Ondřej*. Hned prvé jmenovaného roku (1381) a potom také v létech 1384 a 1387 byl Sigmund Huler konšelem, již pak téhož roku 1387 dne 7. listopadu jmenoval jej král Václav podkomořím království českého. Neznámo, kterého času a jakým způsobem, však

snad teprv za svého podkomořství, nabyt Huler hradu Boršengrúna, neznámé polohy. Roku však 1395 postoupil hradu tohoto Hyncskovi Pluhovi sménou za hrad jeho Orlik, jež měl Pluh lénem od krále; pročez stalo se to se svolením královským. V Praze měl Huler během času více domů, které koupil a zase prodal, na Novém městě. Vlastním však bydlel jeho byl, aspoň později, velký dům na Malé straně na místě nynějšího paláce Waldšteinského (č. 17) blíž brány Písecké. Po 17letém úřadování, při kterém požíval plné přízně a důvěry krále Václava, byl podkomoří Sigmund dne 23. Června roku 1405 stat z rozkazu krále pro podvody, ku kterým se užil důvěry oné. Bratr jeho Ondřej Huler zdědil po něm největší část jeho jmění, odstěhoval se však, jak se zdá, brzy potom z Prahy, a prodav již roku 1408 Orlik panu Petrovi Zmrzlikovi ze Svojšína, sídlil potom obyčejně na Nečtinách. Z nadání Sigmunda Hulera byla vystavena kaple na poušti blíž hradu Husí v místě řečeném Záton v kraji Prachenském. Král Václav dal po smrti jeho své svolení k tomuto nadání (1405).

56. Z *Weilburka* neboli z *Widy* v nynějším hrabství Nasovském v Porýní pocházel *Jan* nejvyšší písař Staroměstský, připomínaný v úřadě tom v letech 1381 až 1396. Nazýván se obyčejně z *Widy* (de *Wida*, *Wayda*) a někdy také *Janem Weilburkem* z *Widy*. Zdomácněv v Praze, stal se roku 1390 měšťanem Staroměstským, a požíval velké vážnosti a oblíbenosti n měšťanstva, jak se dá souditi z toho, že po něm i synům jeho sveržen jest týž důležitý úřad. Jak se zdá, umřel *Jan* z *Widy* asi roku 1397, na každý způsob před rokem 1400, ve kterém byl již syn jeho *Jan* nejvyšším písařem Staroměstským. Manželka jeho *Kateřina* žila co vdova v Praze ještě roku 1407, zemřela však také aspoň do roku 1409. Synové *Janovi* byli tři, *Jan*, *Václav* a *Sigmund*, a jedna dcera *Aneška*, která též před r. 1409 zemřela.

Jan z *Weilburka*, nejstarší syn *Jana* z *Widy*, studoval práva od roku 1386, a stal se roku 1397 doktorem práva sluchovního. Po obakrát byl vepsán do matriky bez platu, jak

se výslovně dokládá, ponejprv (totiž co student) ku poctě otci jeho, podruhé (co doktor) ze cti k němu samému. Již nejspíš tehdáž byl nastoupil po otci úřad nejvyššího písaře městského, a setrval v něm až do roku 1411, ve kterém povolán jest ke dvoru za nejvyššího písaře kanceláře královské. Úřad tento zastával až do smrti krále Václava IV. Dvě léta později než Jan byl bratr jeho Václav zapsán co student do matriky právnické v učení Pražském, ale později neděje se o něm žádná zmínka; musilť záhy zemřít. Třetí bratr, Sigmund z Weilburka byl roku 1395 učiněn bakalářem, roku pak 1398 mistrem svobodných umění, a obrátil se mezitím (1397) též na studia právnická, později však zase na lékařství. Roku 1407 nazývá se bakalářem v lékařství. Nicméně nezůstal lékařem, nýbrž po povýšení bratra staršího za nejvyššího písaře královského stal se nástupcem jeho v písařství městském, a zůstal v úřadě tom též až do bouří, které následovaly po smrti krále Václava (1419). K znamenitému jmění doktora Jana z Weilburka náleželo několik domů v okolí kostela sv. Haštala (č. 788, 789, č. 804, č. 805, část č. 800), jmenovitě pak dům blíž rámp soukennických (č. 800), ve kterém bydlil, skoupiv ponenáhlu (1410—1418) několik domů a zřídil si při nich také zahradu. Měl také zboží v Lobči s lidmi úročnými a dvory kmecími, s vinnicí, s řekou, s lesy. Roku 1409 učinil nadání k oltáři sv. Jana křtitele v kostele sv. Mikuláše na Starém městě za duše svých předků a přátel, mezi nimiž jmenují se děd jeho Jindřich a bába Regina. Konrad Neuwirth z Widy, kněz Jan, strýc staršího Jana Weilburka z Widy, kněží Mikuláš a Fridrich z Widy, strýcové doktora Jana, konečně Aneška dceruška doktorova Janova, tehdy již zemřelá. Manželka doktora Jana, jménem Katruše, přečkala s ním králování Václava IV.

Z jiných mocnějších rodin Pražských toho času zasluhují ještě býti uvedeni:

57. *Čotrové* neb *Schottrové*, z nichž první jmenuje se *Jindřich* čili *Haincl* v létech 1355 až 1360, posledně uведе-

ného roku co konšel Staroměstský. Bratři jeho snad byli *Oldřich* (1356—1381) a *Mikuláš* (1362—1385). Oba bývali též konšely (Oldřich 1359, 1368, Mikuláš 1385). Oldřich měl vedlé Konrada Klementera podíl vsi Tachlovic (1358—1362), Mikuláš pak Lobkovice (1367—1377), odkudž snad přestěhoval se roku 1378 do Prahy, ježto tehdaž přijal měštanské právo na Starém městě. Synovcem Oldřicha Čotra nazývá se *Petr Čotr*, snad Jindřichův syn, který roku 1369 přijat jest za měšťana, později pak koupil sobě Tachlovic, v jichž držení nacházel se v letech 1381 a 1382. Synové Mikulášovi nejspíš byli *Kašpar* (1402—1413) a *Marek* (1401—1419), kteří se jmenují mezi konšely Staroměstskými v prvních letech 15. století (Kašpar totiž r. 1402 a 1406, Marek r. 1402). Kašparovi Čotrovi náležel dům blíž kostela sv. Havla (čís. 500) v rohu nynější podsíně na trhu tandlerském (1412—1415), zboží v Bašti (1407), nabyté výměnou od kláštera sv. Karla v Praze, a později dvory ve velkém Jenči a v Dobrovizi, vyměněné (1409) od kláštera Slovanského za jisté platy na Čachovicích. Marek Čotr měl dům na rynečku u panny Marie na Louži v části nynějšího Klementina (č. 190 i). Manželka jeho byla Marketa dcera Oldřicha Bavora a Kristiny Podvinské, syn pak jeho nepochybně byl *Marek* mladší Čotr (Marcus Czotr junior), který se připomíná v letech 1408 až 1410. Manželka jeho Kateřina, dcera měšťana Pražského Petra Drobnice, přinesla tomuto věnem dvůr s třemi popluzími a s podsedky v Hostivících.

58. *Zeiselmeisterové*. Z této rodiny byl měšťan Pražský *Jan* čili Hensl Zeiselmeister (1354—1380), konšel v letech 1369 a 1378, majetník domu řečeného u vrše (č. 561 b) v Celetné ulici (od r. 1363) a tvrze i vsi Ctěnic u Kbel, kterou koupil roku 1372 od Gery vdovy Velila Galma. Po něm zůstala jedna vdaná dcera Aneška, dva synové Mikuláš a Sigmund a mladší dcera Alžběta, jímž roku 1380 odkazal jmění své posledním pořizením. Starší ze synů těchto, *Mikuláš* Zeiselmeister, oddal se studiu, stal se roku 1391 bakalářem, r. 1396 mistrem svobodných umění, a dal se roku posledně

jmenovaného zapsati na fakultě právnické. Došed doktorství v právě duchovním neznámého roku (před r. 1405), zastával již v letech 1407 až 1411 důležitý úřad officiala arcibiskupství Pražského, a byl zároveň také arcijahnem Horšovským (1408—1416), děkanem kapituly Boleslavské (1407) a kanovníkem Pražským (1412), požívaje v řídících kruzích duchovních velké moci a vážnosti.⁹⁴⁾ Bratr Jana Zeiselmeistera byl nejspíš *Konrad* Zeiselmeister (1352—1365), majetník domu velkého blíž kostela Matky Boží na Louži (č. 101, 41), který se i později dlouho nazýval dvorem Zeiselmeisterovým. — Jménem Zeiselmeister znamenal se však také svak Janův *Vavřinec*, syn Martina kramáře (Laurentius Martini), jenž byl poručníkem nad dětmi Janovými (1380—1388), konšelem Staroměstským více let (1385, 1392, 1394), konečně pak proslul co hofrychtér měst královských (1400—1413). Na něj přešel nejspíš dědictvím po Konradovi dvůr blíž Matky Boží na Louži; odtudž říkalo se mu také dvůr hofrychtérův. Syn Vavřincův *Jeronym* byl roku 1416 purkrabím Rožmitálským na statcích arcibiskupství Pražského.

59. *Chotkové* nazývali se za času císaře Karla a krále Václava IV dva bratři, *Václav* (1361—1393) a *Petr* (1362—1383), kterým náleželo právo podací farního kostela sv. Filippa a Jakuba na nynějším náměstí Betlemském (1362). Jednoho z nich synové byli nepochybně bratři *Albert* (1407—1416) a *Bernart* (1407—1411). z nichž posledně jmenovaný byl rovněž opravcem čili patronem kostela sv. Filippa a Jakuba. Náležel mu také dům řečený u kokotů blíž radnice (č. 2). Albert měl vesnici Ostrov blíž Slaného (1407) a vesnici Kopaninu, kdež nejspíš stáleji přebýval, pročez nazýval se také Albertem Chotkem z *Kopaniny*. Dům svůj v Praze (č. 8) na trhu věnečnickém prodal roku 1408. Nemaje dětí, poručil roku 1416 jmění své třem dětem bratra svého, který byl zemřel prvé, totiž Bernardovi čili Bernáškovvi, Petrovi

⁹⁴⁾ () mladším bratru jeho Sigmundovi nemluví se než co o nezletilém, posledně roku 1385.

a Kateřině, kromě kterých jmenuje se roku 1419 ještě jedna dcera Bernardova, Ludmila.²⁰⁾

60. Ze Cách za Rýnem pocházela rodina bohatého peněžníka v Praze řečeného *Jana ze Cách* (Johannes de Aquis. de Aquisgrani, von Ach, což často psáno také Fonach, Fanach), který se ponejprv připomíná roku 1365 a byl čtyřikrát (mezi léty 1366 až 1388) konšelem Staroměstským. O jeho obchodních spojeních za hranicemi zdá se svědčiti, že jemu a podkomořímu Hánovi (Benešovskému?) r. 1374 biskupové Brandenburský a Haweiberský odevzdali 1330 zlatých jménem desátku papežského k dalšímu odvedení výběrcům stolice papežské. Roku 1365 koupil sobě Jan Cášský dům v Celetné ulici (č. 560) řečený u Císaře, ve kterém roku 1387 při stavbě zadní části měl rozepřít se sousedy, totiž mistry kolleje Karlovy, zasazuje trámy do zdi jejich. Také na Novém městě koupil sobě dům (č. 856 b) na Příkopě v části nynější kolleje Piaristů; na venkově pak měl vsi Počernice dolní (1381) a Tuklaky za Ouvalem (1385). Ze synů jeho jsou dle jména znami dva, *Jindřich*, který měl po něm Tuklaky (1404) a byl v letech 1406 a 1408 konšelem Staroměstským, nazýváje se někdy také rytířem (miles, 1416), a *Mikuláš*, po němž připomínají se roku 1403 sirotci pozůstalí co dědici Čelákovic. Jeden ze vnuků Janových nazýval se *Václav* (1408—1414). Bratr Janův byl nejspíš *Dětrich* ze Cách, který byl v letech 1379 až 1409 pětikrát konšelem. Po smrti Jana dostal se on v držení domu jeho u Císaře, jehož však polovici již r. 1400 prodal poručníkům poslední vůle Janovy pro Jindřicha, syna jeho. Dětrich měl šest synů, kteří jej prebyli, Mikulaše, Martina, Prokopa, Alše, Františka a Dětricha, z nichž toliko nejstarší Mikuláš brzy zemřel (mezi lety 1412 a 1415); z druhých byl *Martin* sedmkrát (v letech 1412 až 1418), *Prokop* jednou (roku 1419) konšelem Staroměstským.

²⁰⁾ Zdali byl z též rodiny také Ješek Chotek (či Kotek?), majetník domu na tržišti Svatohavelském č. 502, a konšel Staroměstský v letech 1390 až 1404, není jisté. Syn jeho Václav byl po něm dědicem domu onoho (1415).

Bylo ovšem jiných zámožných a mocných měšťanských rodů více, o kterých však širě zde mluvíti nemůžeme z té příčiny, že zprávy o nich zachované nepostačují k sestavení jich rotopisů. Připomeneme toliko jména 61. *Fraňovců*, 62. *Haverů*, 63. *Helmů*, 64. *Kbelských* jmenovaných tak dle vesnice Kbel, která jim náležela, 65. *Kornemannů*, 66. *Kusenspfennigů*, 67. *Ortlů*, 68. *Reinharda Remisekého* a 69. *Reinharda Mülhausenského* a jich přátelstva, 70. *Meserichských*, kupců bohatých: o kterýchžto všech ostatné událo se nám již neb udá ještě učiniti zmínku při rozličných příležitostech.

Jak jest viděti z tohoto popisu, vyznačovaly se znamenitější rodiny Pražské větším dílem každá svým zvláštním rodinným jménem, které přecházelo po otcích na syny, na vnuky a tak pořád na celé potomstvo: ač nebylo tak bez výjimky: nebo zrovna nejpověstnější dvě rodiny, *Velčovici* a *Olbramovici*, a podobné i jiné některé neměly žádného stálého příjmení. Tak pak bylo užívání stálých rodinných jmen při jiných méně mocných a známých rodinách vůbec ještě neobvyčejné. Měšťané nazývali se tehdaž tak jako i lid sedlský na předním místě pouhými jmény osobními neboli křestnými, ku kterým se jen dle potřeby přidávaly jiné příměty pro rozeznání více osob jednoho jména mezi sebou. Zhusta přidávalo se ke jménu synovu jméno otcovo, jako *Jan Jakubův*, *Prokop Bohuslavův*, *Vacek Křížovic* a podobně; někdy, ač jen zřídka, třeba také jméno matky neb i ke jménu muže jméno manželky, která byla vdovou po jiném muži, jako *Zdeněk Ludmilin*, *Matěj Palečkové*, *Mikuláš Krásné Káče* a t. d. Obecnější bylo jmenování řemesla, ouřadu neb jakéhokoli jiného zaměstnání: *Matěj švec*, *Jakub sladovník*, *Sezema komorník*, nebo jmenování rodného místa: *Martin Podolský*, *Michal z Vožic* a t. d. Konečně užívalo se velmi zhusta také příjmení, která však málo kdy bývala rodinná, totiž nepřecházela stále z předků na potomky, nýbrž přidávala se jen ke jménu jedné osoby dle vlastností jejích neb jiných okolností více na způsob přezdívek.

Osobních neb křestných jmen, v Praze užívaných, dá se z písemných pamětí toho času napočísti při mužských osobách

něco přes 300, a jistě nebylo jich právě o mnoho více. Dají se rozvrhnouti na tři hlavní třídy:

1. Jména v celé církvi křesťanské známá a v rozličných zemích více neb méně užívaná, mezi nimiž:

a) jména *biblická* z časů před-Kristových, ⁹⁶⁾

b) jména *apoštolů*, ⁹⁷⁾

c) jiných osob z prvních dob křesťanstva a *svatých otců* církevních, ⁹⁸⁾

d) jména jiných svatých ze vzdálenějších zemí křesťanských. ⁹⁹⁾

2. Jména svatých *dědiců českých*: Václav, Vojtěch, Prokop, a jiná jména domácí od starodávna užívaná, která nebyla vzata od svatých. ¹⁰⁰⁾

⁹⁶⁾ Aaron, Abakuk, Abraham, Adam, Baltazar, Baptista, Baroch, Daniel, David, Eliáš, Jeremiáš, Jonáš, Kašpar, Melchior, Noel, Rachel (?), Samson, Saul čili Šavel, Šalomoun, Tobuš, Zachariáš; k čemuž také přičteme jména archandělů Gabriel, Michael.

⁹⁷⁾ Bartoloměj, Filip, Jakub, Jan, Matěj, Matouš, Ondřej, Pavel, Petr, Šimon, Tadiáš, Tomáš.

⁹⁸⁾ Ambrož, Augustin, Benedikt, Bernard, Cyprian, Diviš, Jeronym, Jiří, Klement, Krištof, Lazarus, Lukáš, Marek, Šebestian, Štěpán, Timotheus, Vavřinec.

⁹⁹⁾ Albík, Albin, Alexander, Alexius, Antonín, Apollinář, Bertram, Blažej, Brix, Damián, Dominik, Donat, Erazim, Fabian, Florian, František, Haňta, Havel, Hippolyt, Hugo, Jiří, Jošt čili Jodok, Kilian, Lev, Machariáš, Magnus, Marcián, Martin, Maternus, Mauritius, Maximilian, Mikuláš, Onoforus, Pelbřim, Porfyrius, Řehoř, Roman, Severus, Sylvester, Protasius, Thammo, Tiburo, Urban, Valentin, Valerian, Viktorin, Vincentius, Vivianus, Vít.

¹⁰⁰⁾ Balák, Bech, Boček, Bohuněk, Bohuslav, Boleslav, Boněk, Boreš, Bortoj, Bozek, Bozděch, Božemir, Braněš neb Braník, Bratřej neboli Bratoš, Budislav, Buzek, Čibor, Časlav, Čeněk, Čtěl, Dalibor, Dobrobost, Dobromil, Dobroslav, Domašlav, Druž, Držislav, Hereš, Hodislav, Hostislav, Hrdibor, Hron, Hrozek, Hrzek, Huneš neb Hunek, Chotěbor, Chval, Jaroslav, Kojata, Konrad, Květoš, Laček, Ladeš, Litmín, Latohor, Lud, Mchost, Miloslav, Milota, Miroslav, Měchlota, Mlach, Měšek, Nadek, Nanek, Nechval, Neplach, Nepr, Něl, Nevhlav, Odolen, Otlen, Otrád, Pála, Podiva, Poček, Půta, Přeláav, Přelvo, Přemysl, Přibyslav, Přisrak, Procek, Protiva, Radislav, Rames, Ratmír, Růbn, Sezema, Slavata, Slavibor, Smal, Soběmír, Soběslav, Střezek, Sudivoj, Šalck, Svak, Svatoslav, Svoje, Štěch, Trojan, Velislav, Visek, Voeh.

3. Jména původu německého. ¹⁾

Jmen ženských nachází se menší počet, ač bezpochyby dílem jen proto, že se o ženských méně často mluví v listinách právních. I tato dají se týměž způsobem roztržiti předně na jména vzatá od svetic cizího původu obecněji v církvi ctěných, za druhé jména českého původu domácího, za třetí jména původu německého. Vedlé každé této třídy jsou však také jména nepůvodní, od jmen mužských odvozená, jako od Antonina Antoniš, od Havla Havlena a k tomu podobné. ²⁾

Ouplné sestavení všech jmen, která se vyskytují, ukazuje, že bylo jmen českého a německého původu více než jmen obecněji v křesťanstvu užívaných; však ale jmen křesť-

Vojslav, Vok, Volek, Vrativoj, Všebor, Závise, Zbyněk, Zdeněk, Zdimír, Zdislav, Zdon, Zdraslav, Zvěst. K tomu náleží také jméno svatého polského: Stanislav.

- ¹⁾ Albrecht čili Albert, Anželm, Arnold, Arnošt, Artleb čili Hartleb, Billung, Děpolt, Dětleb, Dětrich, Eberhard, Ekhart, Engelbert, Erhart, Erwin, Fridrich, Frowin, Gerhart, Jimram, Gothart, Gotfrid, Gotskalk, Gumpolt, Gundaker, Gunther, Habart, Jindřich, Heral, Hertvik, Heřman, Hiltmar, Hiltprant, Hubert, Humprecht, Karel, Konrad, Lampert, Linhart, Leopold, Litolt, Liphart, Ludvík, Markwart, Menhart, Merbota, Ojif, Oldřich, Ortl, Oswald, Otmar, Otto, Pernolt, Pertold, Purkart, Raiman, Reinhart, Richart, Rinbota, Rudolf, Ruprecht, Sebold, Seidl, Sibota, Sigmund, Siffrid, Tilman neb Tirman, Tristan, Volkl, Walther, Weigand, Weikart, Weinand, Werner, Wilém, Wolfhart, Wolfram, Wolfung.

- ²⁾ Jména první třídy: Agatha čili Hata, Alžběta, Aneška (Agnes), Anna, Barbora, Benigna, Blanka, Brigita, Demudis, Dalida, Domka, Dorota, Eufemia, Eulalia, Eva, Hedvika, Helena, Judita, Kateřina, Klara, Lucie, Magdalena, Markéta, Marta, Ozanna, Regina, Sofia, Ursula, Veronika, Zuzana. Od jmen mužských svatých odvozená: Antoniš, Havlena, Jirka neb Jiřena, Jana, Pavlena, Petra, Šimka, Víta.

Druhé třídy samostatná: Bělina čili Bělka, Blažena (ne-li od Blažeje), Bonuše, Buda, Děvice, Drahuše, Jelena, Kališe neb Kaluše, Kluněna, Libuše, Ludmila (světice česká), Makuše, Mila neb Milka, Nabka, Strična, Vichna (?). Od jmen mužských: Bohunka, Bohuslava, Dobroslava, Hoda (Hodka), Jarka, Něda, Přemka, Přiba, Slavka, Stana (Staňka), Střeza (Štřezka), Sudka, Sulka, Svata, Svatochna, Václava, Velka, Vicemila (Vicka), Vochna, Vojka, Zbyňka, Zdena (Zdeňka), Zdislava (Zdieha), Zlona (Zlonka).

Třetí třídy: Adlička (Adelheid), Berchta (Perchta), Kedruta, Kunigunda, Rychna (?): od mužského: Jindra.

ných druhu tohoto obecnějšího mnohem více se užívalo, totiž znamenal se jimi mnohem větší počet osob. Nejoblíbenější ze všech bylo zajisté jméno *Jan*. Jím nazýval se tehdaž aspoň každý osuný člověk v Praze. Po něm jméno *Mikuláš*, které měl každý patnáctý člověk. Skoro tolik bylo také *Petrů* a *Václavů*, asi pak o polovici méně *Jakubů* a *Martinů*. Po těchto mohou se jmenovati v pořádku po sobě, jak se jich více nebo méně užívalo, předně jméno *Matěj*; dále *Ondřej*, *Jindřich*, *Konrad* a *Mauritius*; *Jiří* a *Pavel*; *František*; *Benedikt*, *Prokop*, *Šimon* a *Oldřich*; *Bartoloměj*, *Havel*, *Vavřinec*, *Michal* a *Tomáš*; *Blažej*, *Křiž*, *Duchek*, *Štěpán* a *Vít*; konečně *Albrecht*, *Fridrich*, *Řehoř*, *Sigmund*, *Svatoslav* a *Velislav*. Všechněch jiných jmen mužských užívalo se řídčeji než i posledně jmenovaných, tak sice, že žádného z nich ani na 200 osob nepřišlo jedno.

Z ženských jmen byla nejoblíbenější: *Kateřina* a *Markéta*; po nich po pořádku asi *Anna*, *Alžběta*, *Dorota*, *Klara*, *Ludmila* *Magdalena*.

Povšimnutí jest hodno, že se jména *Josef*, nyní tak zalíbeného, tehdaž v Čechách od křesťanského obyvatelstva dokonce neužívalo. Nábožná pak pokora asi nedopouštěla také přikládati si jméno spasitelovo. Jen skrovným způsobem připomínalo se naň jmény *Křištan* čili *Křtén* (*Christannus*) a *Křiž* (*Crux*), z nichžto zvláště posledněji jmenované bylo užíváno velmi zhusta. Ženské užívaly od toho odvozených jmen *Křišta* (*Christina*) a *Křižka* neb *Křižna*. Podobně neosobovalo sobě pohlaví ženské jména *Marie*. Naproti tomu upomínalo na třetí osobu božskou jméno *Duchek* (*Spiritus*) a ženské *Duška*.

Všecka jména osobní, kterých se užívalo zhusta, brala přitom v obecné mluvě všelijaké proměny, tak že se slýchala v tvarech více neb méně rozmanitých; i tím pak na díle rozeznávaly se osoby stejného jména jedna od druhé.

Tak říkalo se, abychom začali od jmen biblických, místo *Adam* také *Adamec*; místo *Daniel* *Daněk* a *Daniš*, též *Dach*; *Eliáš* znělo po německu *Eligast*; místo *Michal* (*Michael*) ří-

místo se Michálek. Michálek. Michalík, Michek. německy Michl; místo Šaloman německy Salman: místo Tobiáš česky Dobeš, Doběš. Tich. Tošek: místo Zacharias Zachař, Zach.

Jmeno Ondřej Andreas měnilo se v Ondráček, Ondrásek. Andráček. Ondř. německy Enderl, Anderl: Bartoloměj v Baroš. Barošek. Barton. Barta, Barták. Bartěna. Bára, Baroš. německy Bertel. Pertel: Jakub (Jacobus) v Jakoubek, Jakeš. Jachek. Jáchá. Jacobinus. Kuba. Kubík, Kubic. Kustá. Křčka německy Jasl. Jekl: Jan (Johannes) v Johánek, Joněk. Jenek. Jeněk. Jenř. Jena. Jeniš. Jansa, Januch, Jech, Jechá. Ješek. Jeřik. Jeřček. Janda. Jandule. Jandera, Jandík, Hana. Haneš. Hanzš. Hanašek: německy Johan. Jihan, Johel. Jihel. Jeneš. Hans. Hansa. Hanel. Henne, Henel, Hensel, a převezením z německého zase do českého Johlík, Jehlík, Henzík. Zřídka se vyskytuje po jihoslovansku Ivan, Evan. Místo Matěj Mathias říkalo se Matějka. Macej. Macek, Macík, Macák. Mach. Macha. Machek. Mašek. řídicěji Machuta, Machník, německy pak Matzes. Mathis. Vešle Matouš nachází se jen zřídka Matoušek. Častěji se jména Matěj a Matouš spolu mluví, tak že tato osoba byla nazývána brzy jedním brzy druhým. Jmeno Pavel mění se v Pavlík. Pavliš. Pavelec, Pála, Pašek. Paulan: německy Paul. Pabel. Petr v Petřík, Petrák, Petran, Petraš. Peterka. Petruška. Petrlík. Petrkus. Pech, Pecha. Peša. Pešek. Peřik. Peřata. Pechala, Pechanec. německy Peterman. Peterl. Pez. Pezman. Pezolt. Pesold a dle českého Peschel. Místo Šimon Simon říkalo se Šimonek. Šíma, Šimek. Šimák. Šich. Šicha: místo Tomáš (Thomas) Tomášek, Tůma. Tóma. Tomek. Tomík. Tomec. německy Thomel, Temel, Templ.

Ambrož Ambrosius měnilo se v Ambrožek, Ambrůžek, Brož. Brožek: Benedikt v Beneda. Benda, Benek, Beneš, Benák. německy Pens. Bernard v Bernášek; Kliment (Clement) v Klíma a Klímek: Diviš a Divin říkalo se místo Diogenius: Jirím Georgius říkalo se Jíra, Jiřík, Jirek, Jirec, Jiříček. Jiran. Jirsa a starším vyslovováním Jura. Juřík, Jurek. Juříček. Jursík. německy Jurg. Jurgel, Jergel, Jirgel, Jorgel. Místo Lukáš říkalo se Lukeš, Luček a Luksa; místo

Šebestian Šebesta, Šebasta, Šebestek, Šebek, Šebík; Štěpán (Stephanus) vyslovovalo se ještě zhusta starším způsobem Ščepán, Ščepánek, německy se říkalo Steffel, z čehož česky Šteflík. Timotheus se skracovalo v Tíma (Tiema); Laurentius znělo po česku Vavřinec, skráceně Vavra, Vavřík, Vavruška; jen zřídka říkalo se také Laurin, Lorin, německy Lorenc.

Z jiných cizích jmen měnilo se Alexius v Aleš, Alšík, Lekes, Leksa; Antonín (Antonius) v Antoniš, Antoch, Antošek, Toniš; Blasius v Blažej, Bláha, Blažek, Blahuta i Blaslav; Damian v Damek; Dominik v Domin a Dominek; Fabian v Pabian a Pabek; Florian Florek, Florka; František (Franciscus) Frána, Franěk, německy Franz, Frank, Frenzel, Fantza, Fenzel; Haštal (Castulus), Hašek; Havel (Gallus), Havlík, Havlas, Havlín, Havelka, německy Habel; Egidius měnilo se v Jiljí, Jilek; Leo v Lev, Lvík, Leva, německy Lowel, Löbel; Macharias v Machtíř; Magnus, Majnuš, Majnušek; Maximilian v Makeš, Maksa, německy Max. Martinům se říkalo Martinek, Marša, Mareš, Maršík, Marešek, Marták, Marcin, německy Mertin, Mertel, Merkel. Místo Maternus říkalo se také Materna. Mauritius se říkalo po česku Mařík, Mařek, Mariček. Mikuláš (Nicolaus) měnilo se v Mika, Mikeš, Mikšík, Mikeška, Mikata, Mikulec; slýchalo se však také Nika, Nikuš, Nícek, Nikalík; německy Niklas, Nickel, Nietzsche. Klaus: z německého do českého se převádělo Niklík. Místo Řehoř (Gregorius) říkalo se také Řebák, Řehník, Řéha, Říha. Severus byl Šebíř; Protasius Tas; Valentin (Valentinus) také Valenta; odtud nejspíš pocházela také jména Valata, Valek, Valeš. Valerianus byl Paldrian; Vincentius Vicen; Vitus, Vít, Vítek, Vitásek.

Dle svatého Václava říkalo se Vacek, Vachek, Vácha, Váša, Vacháč, Vachata, Vaněk, Vaník, Vaníček, Vanček, Vavra; Němci říkali Wencław, Fencław, málokdy Wenzel. Dle sv. Vojtěcha říkalo se také Vojta; jméno pak sv. Prokopa měnilo se v Prokopec, Proch, Prokeš. Jiná jména domácího původu podobně byla skrácována. Místo Bohuslav říkalo se Bohuše, Bohušek, Bušek, Bohuta; místo Boleslav Bolešek, Bolek, německy Polk; místo Bořivoj Bořek, Bořuta, Bořita;

Hantzel, Herrich, Herrer, Herel, až také Hanel. Hensl, což se mátló s přetvořováním jména Johann: česky se říkalo Jindřich, z čehož Jindřišek, Jindra, ale také Hemich, Henrysek, Hayndřišek, Hynce, Hynek, Hyncík, Hainelik, Hanelik, Henclik, Henfk, Heníček. Herman vyslovovalo se česky Heřman, Heřmanec; Hertvík a Hertvin zdrobňovalo se Hertel, Ertel, což bylo zase jindy tolik co Ortel. Leopold říkalo se česky Lipolt. Leutold čili Litolt zdrobňovalo se Leutel. Misto Ludvík říkalo se Lois, česky Loisa; místo Meinhard Menhart, Meinel. Ulrich měnilo se v Ulman, Ula, Ulik, česky Oldřich, Oldra a Uluš; Otto v Ottel, Ettl, česky Otík, Utík, Otíšk; Berchtold čili Perchtold v Pertel, česky Pertlik; Richard Reichel, Reichlik; Rudolf, Rudel, Ridel, Radusch; česky Rudolt, Rudek; Sigmund, česky Ziga, Zich. Jméno to rozšířilo se v Praze teprv po přivezení těla sv. Sigmunda císařem Karlem roku 1365. Weikart zdrobňovalo se Weigel; Werner, česky Verníř, Vernel; Wolfhart, Wolf, Welfel.

Podobné proměny brala jména ženská. Misto Agnes říkalo se Agneta, Agneska, Aneška; místo Helena Elena, Alena, s čímž totožné jest nejspíš Aluše; místo Anna Anka, Anička; Blanka měnilo se v Blanče; Demudis v Dimuta; Dorota v Dora, Dóra; Elisabeth, česky Alžbeta, Béta, Bětka, Bětice, Elška, Eliska, německy Ela, Hela, Elsa; Eva, zdrobnělé Evka; Judita, Jita, Jitka; Katerina, Katruse, Katra, Kača, Kačka, Kačena, Kachna; Lucie, Lucka; Maří Magdalena, Mára, Marka, Maruše, Maruška, Mandalena, Manda, Mána neb Máne, Manička, Machna, Machnice, Machnička; Margaretha, Margareta, Mareta a také Maruše, Maruška, čímž se dvě jména Markéta a Magdalena mátlá. Sofia znělo česky Žofka i Ofka; Johanna měnilo se v Johanka, Jana, Janka, Januše, Januška i Hanka; Petra jinak Petrka, Petruše, Petruška; Věta jinak Vitka.

Misto Ludmila, Lidmila říkalo se skracene Luda, Lola, Ladka; místo Václava Vaně neb Váňa, Vauka, Vanička.

Gertrud říkalo se česky Gedruta, Keđruta, Gera, Kera, Geruše, Keruše, Geruška, Keruška; Kunigund Kuna, kunka.

Pozornost zasluhují také *příjmení* užívaná toho času v Praze. která, poněvadž jen málokdy zůstávala stále při celých rodinách, majíce obyčejně jen povahu přezdívek neb vůbec pojmenování osobních, měla právě proto obyčejně jakýsi opravdový význam se vztahem na osobu, jíž byla dávána. Ve vymýšlení jich se směrem tím obrací se vždy jistým způsobem vkus, vtip a rozmar tehdejšího obecnstva.

Velký počet příjmení takových byl předně brán přímo *od vlastností osob*, kterých se týkala, buď tělesných buď duševních.

Na *vlastnosti těla* vůbec vztahovala se ku př. jména Veliký (Magnus), Malý (Parvus), Dlouhý (Longus), Krátký (Brevis), Krásný, Silný, Těžký, Drobný, Hubený, Tlustý (Spissus), Hladký, Křivý, Churavý, Umrlý, Zabitý.³⁾ Také samo slovo *Tělo* vyskytuje se co jméno osoby, a rovněž tak názvy jednotlivých částí těla lidského i jich vlastností, jakož na příklad:

Hlava, Hlaváč, Křivohlávek, Nízohlav; Vlasák, Kadeřavý, Kudrnáč, Lysek;⁴⁾

Líčko, Líčený; Brada, Bradáč, Holý;⁵⁾

Huba, Hubáč, Tlama, Křivoustý, Močihub, Pyštěk (Pyšek);⁶⁾

Zub, Zubák, Zubáč;⁷⁾

³⁾ Těž Malek, Menšík, Dluhák, Obr, Krásný Ješek (Pulcher Ješek), Krása, Krasek, Pěkník, Železný (Ferrens), Tučný (Pinguis), Hubenka, Suchý, Such, Suchan, Sůšek, Sůška, Šrámovatý, Chýlík, Krs, Krsek, Kraka, Krsňák, Krsňavý, Camprlík, Kusý, Kušec, Stlačený, Sražený, Patený, Spařil, Pečený, Zprašely, Prašivý, Zvadlo, Hatpatě, Vyřezánek, Hladomře, Nedobitý, Lačný, Žralík; německy: Gross, Grossknecht, Kleincl, Lang, Langhans, Langehanuss, Langnikl, Schon-Jannus, Schonhannus, Schonhenzel, Schenknecht, Schonpetr, Yppisch, Stark, Magerle, Mergel, Magirhussil, Turschmid, Durschmid, Stumpf, Hungrigger, Frasser, Fresser.

⁴⁾ Železnáhlava, Kotrba, Poluhlavi, Kadeřávek, Kučerka, Kudrnáč, Rulík, Lyska, Lysec Lysý, Pleščata; německy: Eysnenhaupt, Kolhaupt, Hellighaupt, Sawerhaupt, Swarzhaupt, Swarzhäupl, Scheitil, Kron, Zötler.

⁵⁾ Bradek, Bradatý (Barbatus), Chlup, Holík, Holeček.

⁶⁾ Hubal; německy: Munt, Rotmundel.

⁷⁾ Německy: Zahn.

Nos, Nosal, Píkunosý, Mokronos; ⁸⁾

Očko, Okáč, Šilhan, Slepka; ⁹⁾

Uchal, Ušák, Bezuchý, Hluchý, Hlušek (Surdus); ¹⁰⁾

Hrdlo, Krček; ¹¹⁾

Ručka, Bezruký, Bezrouček, Levec; Prstek, Palček, Piedšk;
Hrb, Hrbec; ¹²⁾

Bříško, Břichatý (Ventrosus), Pupček, Život, Řitka, Pízda; ¹³⁾

Dršťka, Třeťa, Plíce, Žíla, Žilka, Sádlo;

Noha, Hnátek, Kulhan (Claudus), Klecánek, Šmatla. ¹⁴⁾

K tomu náležejí také jména vzatá od rozličných *pohybů* neb *pohyblivosti* vůbec, jako: Krácal, Honěk, Skočec, Kyvač, Makal Trčka, Vrtělka; ¹⁵⁾ od *řeči a zvuků*, ku př. Hlas, Hlahol, Hovorka, Hudek, Kokrha, Štěkna, Tlatla, Bebtan, Něma; ¹⁶⁾ od *barvy pleti* neb *vlasu*, dílem však také *šatstva*: Bílý (Albus), Črný (Niger), Ryšlavý, Šedivý, Zelený, Strakatý (Crispus). ¹⁷⁾

Co se týče *vlastností duchovních* neb *duševních*, hledělo se předně k *rozumu* při jménech, jako: Myslík, Čiprka, Mudrák, Tupec, Netref, Všerub, Obudlý, Třeščený; ¹⁸⁾ na *srdce a letoru*

* Nosek, Noska; německy: Nas.

⁹⁾ Šilhavý, Šilhář (Luscus), Slepce; německy: Plint.

¹⁰⁾ Německy: Hangaorl, Hengsarl.

¹¹⁾ Německy: Rothals, Kropf, Krophel.

¹²⁾ Chrb, Hrbek Hrbovatý (Gobbosus)

¹³⁾ Břichel, Puolbřichle, Trěbřich, Kunda, Kopka, Vava, Vavák, Vaváček, Zlata tlaka Cacamerda; německy: Lendner, Krumpauch.

¹⁴⁾ Bosak, Klouda, Kulhanek Kulhavý, Klecavý, Šmatlavý, Šmatlan, Pařhava, Kykyvata, německy: Kauifuss, Prantfuss, Plafuss, Smalfuss.

¹⁵⁾ Kroček, Kročata, Běhal, Běhala, Vyskočil, Lezác, Lezl, Lezka, Maka, Makan, Výřasa, Papiřasek, Prčka, Prček, Mrdal, Drbal Nahladil, Tlukač; německé jméno: Snell.

¹⁶⁾ Bzik, Volavka Křiček, Hubař, Zpívavý, Chvist, Hvízdoň, Chřapa, Hrochce, Krkač, Šipavý, Šepla, Jektavý, Beba, Bebtavý, Plískač, Plískaček, Němluva, německy: Rauscher, Ges hret, Laut, Lauter.

¹⁷⁾ Bielek, Bělec, Bělak, Črnak, Črnoch, Črník, Črvený (Rubens, Rufus), Ryska, Šedivec Šery, Šeřec, Šerka Režný, německý: Weis, Sneweis, Swarz, Swarzer, Rot, Rotel, Praun, Brun, Preunel, Grunel.

¹⁸⁾ Badak, Čnytra, Čiprý, Kodyvidla Moudrý (Sapiens, Mudroch, Múdráblavička, Prorok, Proroček, Propheta, Trefan, Trefant, Vykutit, Šepletka, Třešćeta Třešček, Trhla, Trhoňa; německy: Rater, Unverworen.

při jménech: Dobrý, Dobrámysl, Dobrýpán, Zlý (Malus), Vese-
lák, Smichota, Protiva, Vzteklec, Zúfalec, Smutek, Plaček,
Zmrzlík; ¹⁹⁾ na *ctnosti, nepravosti, náklonnosti a svyky* roz-
ličné při jménech Božímuž, Čistota, Pořádek, Šedrý, Udatný,
Hrdinka, Nekázanec, Zabiják, Rušikvas, Vydřiduch, Berka,
Mamka, Potměšil, Sobek, Hrubec, Hrdoňka, Dovařil, Konědra,
Nastojte, Nenačal, Nesvačil, Oštírálek, Prlenec, Rádpil. ²⁰⁾

Od stupňů *věku lidského* byla vzata jména jako Dietě,
Robě, Robenek, Pachole, Jinoch, Mládenec, Mladota, Panic,

¹⁹⁾ Dobrman, Milostník, Fryška, Ručí, Rychlík, Švehlík Hotovec. Brzota
Tluksa, Tykanec, Tatrman, Třepačka, Tulák, Těkavka Důraz Tr-
honě, Hněvivý, Srša, Strádal, Strádalík, Trutka, Trplš, Tůšek. Tichý,
Tichava, Usedlý, Vyspal, Nenáhlo, Znenáhlo. Jména německá: Ubil-
man, Frolich, Trost, Fraudenreich, Lobspas Lobenpreis, Mayenprysen,
Sorginfrei, Offlachar, Lilgenfein, Mild Gemelich, Stiller, Sleicher.
Rumlar, Trutzer, Trubel, Umbehauwen, Kek, Zorn, Schauer, Tolle
Hakenteufel.

²⁰⁾ Sbožipomocí, Křesťánek, Pobožník, Právo, Kázanec, Cudna, Spory
neb Špory, Spořiška Zachoval, Rek. Slavný, Kacíř, Kacieřik, Pohan
(Paganus), Vinník, Hanba Nekázaný, Padůch, Pustota. Pokušení,
Vražda Práč, Spor, Zloděj, Tatek. Šibal, Lichva, Lichvice, Lichý,
Pikle, Piklík, Pikna, Pikač, Pikůš. Plichta, Pleták. Spleták, Potmělit
Potůchlý, Kazek, Nenžilý, Neužil Tupič, Hulvát, Hrdý, Hrzek, Kur-
vice Kurvička, Braňkytle, Darmopich, Dovařil, Hladiblav, Kalivoda,
Kochan, Kuchta, Konědra, Kumpán, Lacina, Laciný, Lapák, Lapka,
Louda, Lizák, Lizal, Lizna, Lizec, Maňas, Mazáč, Mazáček, Maska,
Modlík, Myšprda (jinak Prdemyš), Nahladil, Nastrádal, Nedoma, Ne-
chytal, Nekolný, Neplno, Nevařil, Obalik, Ovalík, Oběsil, Obešlo,
Obpezděl, Obser, Oklepa, Okropil, Omasta, Opálač, Opsělka, Osral-
čep, Osvětlo, Oščípal, Páral, Pomoklo, Praštil (Spraščil), Práskač,
Přestavil, Pyzda, Řitopas, Rúbal, Strašil, Strojík, Suchopal, Šišma,
Šišmák, Šmáha, Šmohař, Špinka, Štěrbač Vřithuda, Vydulvajce,
Výhled, Vyhledač, Vyzřiven, Zakrojil. Německá jména: Goczman,
Hilfreich, Kewschel. Höflich, Held, Lewlicher; Widerkot, Schant,
Schantmach, Machschant, Schmach Hellenstrick. Slingel Hass, Raw-
ber, Dybel, Hoffart, Weipprecher; Dinsthaf, Findeisen, Frawenczir,
Frawentrost, Frawendinst, Gerengros, Harrer, Hauer, Hauenschilt,
Holpir, Hosenjeger, Kotways, Katzenjeger, Kussenpfennig, Herater,
Lobchuter, Lernhevel, Judenfeint, Pawerfeint, Nersichgern, Nimer-
tewer, Platzinagut, Pruminsorl, Ransch Reimer, Reyssenkittel, Reis-
helm, Scheidenreischer, Schittelhelm, Scheuhenpflug, Smutzer, Snei-
denwind, Stubenfull, Sweuzgut, Sparhozel, Stauber, Trinksaus, Trunk,

Mužik. Stařec. Bába, Babka, Babinec; ²¹⁾ od příbuzenství: Rodič, Otec, Strýc, Ujec, Synek, Sirotek, Pastorek, Svaček, Kmošek, Vdovinec; ²²⁾ dle národností: Čech (Bohemus), Moravec (Moravus), Moravský, Morava, Polák (Polonus), Poláček, Rus, Charvát, Srb, Srbek, Korutanský, Němec (Teutonicus), Němeček, Bavor (Bavarus), Payerlík, Rakús, Šváb (Suevus), Saský, Durynk, Bramburský, Westfal, Litva, Uher (Ungarus), Vlach, Vlašer, Vlašek, Lampart, Hispau, Francúz (Gallicus), Engliš, Řek (Graecus), Turek, Turkovec, Žid, Židek (Judaeus, Baptisatus). ²³⁾

Četná byla jména vzatá od řemesel, služeb a jiných zaměstnání, též od stavu, úřadu neb důstojenství, dávána však osobám, které se s řemesly neb službami těmi skutečně nezabývaly neb ke stavu takovému nezáležely, než toliko z nějakých příčin nahodilých. Tak měli ku př. jména Jehlník, Kabátník, Kovářík, Košieř, Mlynář, Pekařík, Řezníček Švec, Voštník měšťané, o kterých se ví, že nebyli skutečně jehlníky, kabatníky, kováři atd., měli je však snad po rodičích. Jeden měšťan nazýval se Papež, jeden Biskupec (Episcopus), jiný Probošt, Proboštík, Dekan neb Děkanovic Farář, Kněz; jiní zase dle světských hodností, kterých neměli: Král, Králík, Panoše, Purkrabie (Castellanus), Rychtář, Rychtářík, Rychter, Vladyka. Jméno Sedlák, Sedlaček (Villanus) mělo mnoho nových sousedů, o kterých se vědělo, že se přestěhovali do Prahy ze vsí. ²⁴⁾

²¹⁾ Hoch Hošek, Junoša, Kluk, Klůček, Letošník, Děvule ?, Mladík, Mladíčka, Mladý, Muž Šohaj, Starý, Staré; německy: Zweijar, Knab, Sechzenjar, Junker, Junker Ula, Volman čili Foliman, Alder, Altvatter.

²²⁾ Starosta, Starostka, Strýček, Strýček, Strýn, Ujecovic, Baško, Bračaček, Seatteneec, Svatek, německy: Ohem, Eidim, Bruder, Gevetter, Fettle, Vetterreich, Sveger.

²³⁾ Německy: Behem (Pehem), Deutsch, Kerntner, Steyrer, Oesterreicher, Paier, Swab (Swoben), Sachs (Saxo), Foytlant, Döring, Meisner, Misnensis, Hess, Prewa (Prutenus), Unger (Hunger), Zipser, Krich (Graecus), Krychel, Veneder.

²⁴⁾ Toho druhu jsou jména: Biskupec, Episcopus, Čelný, Čeladka, Čarovnice, Česieř, Česák, Dojka, Fara, Farek, Fout, Haitmánek.

K tomuto druhu řadí se nejbližší jména k jiným obecnějším *poměřům osobním* se vztahující, jako Bohatý (Dives), Chudý (Pauper), Novák, Host a podobná,²⁵⁾ dále jména od *bydlišť* a jiných poměrů *místních* vzatá, mezi která náležejí také některá dle jmen měst nebo vesnic, jestliže nebyla to rodiště osob tak pojmenovaných, jako Boršovský, Kartúský, Nárožník (acialis), Onostranský (tolik co Malostranský), Blaník, Hůrák, Bechyně, Bergovec, Dúpovec, Medulan, Plzák, Pražák.²⁶⁾

Hokyně, Holubář, Hospodářik, Hrazák, Hvězdář, Chmelářik, Jeptiška, Jurista, Kancelář, Kantor, Kaplau, Kardinál, Kněz, Kolyhnik, Konieřik, Kopáč, Kramářik, Kravák, Kudlák, Kuchárek (Coquus), Kutlér, Kováč, Kočík, Masák, Mnich, Mnišek (Monachus), Maršálek, Oborník, Oráč, Oráček, Pacholek, Panoška, Pastuška, Patriarcha, Pecák, Pecník, Pekárek, Pisáček, Pisák, Písař, Pleban, Pobřežný, Podkonie, Polesný, Popek, Porybný, Ptáčník, Purník, Quinterník (Quinternista), Rataj, Remlér, Rychtáříček, Rychtářský, Sedlský, Sládek, Slachtynér (Slechtynér), Slanec, Slanér, Sluha, Služka, Smolař, Sokolčí, Solnák, Solník, Strážný, Střelec, Strunař, Šafář, Šarovník, Ščítař, Ševcevič, Špitálský, Študent (Studens), Tesařík, Tlumočník, Trubač, Truksa, Ťavák (Těvák), Uhlér, Vidlák, Vinař, Vláš (Villicus), Vlnák, Voděrad, Vozáček, Vozka, Žáček, Žák, Žebrák, Žilař. Německá jména toho druhu nacházejí se: Bischof (Pischof, Pischolt), Burggraf, Eichler, Erbeter, Fickenscherer, Fladenknecht, Forster, Forstner, Glaser, Goldner, Grabner (?), Grefel, Hekler, Helfer (Helfér), Hirscher (Irscher), Hofmann, Hofmeister, Hopfner, Kaiser, Kameroner (Camera-rius), Kastner, Kaufmann, Kelner, Kepler, Klauber, Knecht, Kolner, Kochel, Kreiser (Greiser), Krezler, Kusmit, Lankraf, Leinwater, Maier, Markraf, Maurer, Munch (Monch, Minich), Mulner (Milner, Mölner), Neukucher, Neumeister, Neupek, Pauer, Pesserer, Pfeil-snitzer, Pirner, Platzmeister, Preger, Richter, Ritter, Rohleder (Roh-lederer), Rosner, Rossknecht, Salzer, Schaufler, Schenk, Schilter, Schreiber, Schular, Schultes, Siber, Slachtiner, Smeirer, Smelzer, Smerber, Smidl, Snitzer, Steiner, Sterzer, Strasser, Strutzer, Sulzpek, Taschner, Vitztum, Vogler, Wasserman, Wisnar, Weinzerl, Wagner, Zailer, Zeiselmeister, Ziner, Ziger, Zwifaler.

²⁵⁾ Bezchleba, Bezedna, Chudáček, Chudera, Chuderka, Mizera, Otnúze, Pohořelý, Ščastník, Vítězka, Vojánek, Slaměnýrytieř (Miles stramineus); německá: Reich, Selig, Gleich, Finder, Lanczman, Neuman, Schirmer, Stroritter.

²⁶⁾ Hrádek, Hradečka, Kartús, Kurnýtrh, Otrole, Othaj, Rathouský, Větrovský; Barchovec, Bukovec, Drachovec, Hradec, Chayně neb Cháně, Kamenec, Kamýk, Kunie, Netolec, Plzňák, Plzněš, Příbram, Strupin, Šárka, Štoměš, Troskovec, Žampach. Německá: Brunhanser.

Dle *bylosti nadsmyslných* nazývali se Anděl, Seraffín, Bůh, Poluboh, Črt (Čert), Črtek, Šábel, Šatan, Třas;²⁷⁾ dle jmen osob *biblických* Goliáš, Herodes, Jidášek (Judášek, Judas), Moyses, Pilat, Rebecka, Salomon (Salman), Šavel, Šavelka, a snad také Zúl (Zaul). Také jména Ježíš a Sancta Maria vyskytují se co příjmení; podobně rozličná jména cizí z *historií* neb z *románů* vzatá, jako Aristoteles, Bruncvík, Parcifal, Rulant, Widolt.

Přidáme k tomu také jména z *latiny* neb z jiných méně známých jazyků vzatá, s částí nedosti srozumitelná, jako Alphabeta, Brigant, Capleardes, Format, Fragmenta, Grammatika, Heya, Holкро, Chadim, Charamza, Chimera, Interra, Jordan, Kozdras, Kro (Kraa, Krao, Gruo), Laudat, Litorna, Lodhěr, Mandat, Marian (jinak Mařan, Mařánek, Mařátko), Mater librorum, Matras, Matutina, Modica, Nešpor, Oremus, Ortule, Paternoster, Pelician, Quil (Kvida), Saczmordas (Czaczmirdas), Sapientia, Sekula, Tašrun, Taldmer, Tirant, Tribun, Vulkanus. — *Mater librorum* nazýván byl knihář Jan, který žil v letech 1381 až 1404; nepochybně dal mu to jméno studenti. *Sapientia* sloužil bedell fakulty svobodných umění roku 1377, *Vulkanus* kovář na Malé straně na rynku uprostřed blíž kostela sv. Mikuláše. Jako při těchto tak mělo nepochybně i při jiných osobách jméno tohoto druhu vždy nějakou svou příčinu.

Množství bylo však jmen takových také, která neznamenal žádných vlastností nebo poměrů osobních, nýbrž vzata byla od nejrozličnějších jiných předmětů a poměrů, jakož

1. od zvířat, a sice zvláště od *čtvernožců*²⁸⁾ od pta-

Briger, Freiburger, Flach necker, Kornauer, Koropuhel, Nindertheimer, Priker, Rechzer, Rothruch dle domu, Sachsenfeld, Saiburg, Scharfek, Swarsterner (Nigra Stoba) Schwimpach Watzensee, Waldek.

²⁷⁾ Německá Dreigot, Teufel, Graß (?).

²⁸⁾ Beran, Beránek, Býček, Hovado, Hřebec, Hynšt, Hroch, Chrt, Jedno rožec (Unicornus), Jelenek, Jezek, Kanec, Kočůka, Kočr, Koník, Kotě, Koza, Kaoza, Kozel, Krava, Kravka, Křeček, Krtok, Liška, Maděra, Myšak, Myška, Nedvěd, Medvěd, Ursa, Opec, Osel,

... Čapek, Čížek, Havra
... Hana, Hůčka, Hus, Hüser, Jas
... Kukuřka, Křepelka
... Lelek, Luň
... Pávek, Pětos (Š
... Slavia, Sliepice Sl
... Šup, Š
... Německá jména: Durhan,
... Stiglitz, Strauss

... Ropucha, Žaba, Žabka
 ... Lintworm, Trach (Dr
 ... Kočka, Ocas, Ocáse
 ... Rohan, Rohovec, Rno
 ... Včiehrdlo; německá: Filtz,
 ... Hazenköpf, Hunzleder,
 ... Permaul, Pfauenzagel,
 ... Šlegel, Viespanch, Z
 ... Buček, Býl, Čoček (Č
 ... Hrašek, Hrachule, Hrn
 ... Klečka, Kúkol, Lul
 ... Proso, Pšenicka, l
 ... Ševík (Štěvík), Tis, Tre
 ... Zele, Zito, Žitný. Něme
 ... Knoblanch, Lelholz, Lind
 ... Sengenweiz (?), Tanap
 ... Jairo. Klas, Klásek, Koš
 ... Kvítek, Luščík, Lyko, Mako
 ... Pecka, Prut, Rúbík.
 ... Smolka. Snopek, Strniště,
 ... Jména německá: Feigl, Grunzweig,

3. něco málo též od *nerostů*; ³⁶⁾
  4. od rozličných jiných věcí, zvláště
    - a) od *jídel a nápojů*, ³⁷⁾
    - b) od *šatstva a látek oděvních*, ³⁸⁾
    - c) od *zbraní*, ³⁹⁾
    - d) od rozličného domácího a řemeslnického *náčiní*, ⁴⁰⁾
- jejich všelijakých *předmětů hmotných*; ⁴⁰⁾ konečně také

Kern, Kleblot, Paumgerstel, Paumbeckel, Pfeffer, Plumenstingel, Rebl, Stengel, Wurzel.

³⁶⁾ Barvik, Hlinka, Jantasek (rozumí li se tím jantar), Jaspis, Křemýk, Křemenec Křemének, Písek, Rezek, Rubin, Stříbrný, Voda, Zlatý, Železo německy Goldel, Guldein, Silberl, Silberzeiger, Stein

³⁷⁾ Bělépivo, Calta, Hůska, Chlebo, Jehlto, Jelitko, Jietrnice, Jietrněka, Kapalice (?), Koblasa, Koláček, Koláček, Kvasek, Kvasnice, Kyselo, Makovec, Mazanec, Mléko, Mléčko, Mleziva, Nákvaza, Návara, Oetík, Pečenka, Perníček, Píroh, Píveo, Pivo, Pokrůtka Polévka, Rohlík, Smetana, Syrak, Syran, Syrček, syroček, Vaření Varmuže Vdolek; německy jména: Bratwurst, Beginsprot, Fudirwein, Gotbrot, Halbsoubei, Krautendleisch, Schink, Smalz, Trubenwein

³⁸⁾ Barchan, Barchanec, Cucek, Čepice, Čepička, Haras, Kabát, Klok, Koofík, Korunka, Košilka, kožich, Kroj, Kúdele, Kúdelka, Kukla, Kuklička, Kuklík, Kytlice, Pólbota Přeska, Prátének, Rubaš, Spínák, Satka, Škornice, Tkanička Zrubek. Německy jména: Fingerhut, Hochhut, Hosweschel, Keppel, Kneffel, Knipentel, Kranz, Leintasche, Mentel, Rotrok, Sokel, Wambeis, Zinkaw.

³⁹⁾ Brnice, Meč, Plata, Sudlice, Tesák; německy: Helm, Herdeggen, Lanze, Prusplech, Puchl

⁴⁰⁾ Brus, Buben Cezenic, Čihlice, Cvok, Cvoček, Čalún, Čepel, Četen, Čípek, Flaška, Hlavně, Hlavnice, Hoblík, Hóřba, Hřebík, Hřidel, Hrnček, Chomát, Chvoštář, Jehlička, Kabaček, Kabanek, Klika, Klubečko, Klib, Koba, Kobza, Kolébka Koleso Kolovrat Kosa, Kostečka, Kostka, Kormice, Kořík, Kotel, Kothík, Krabice, Krbice, Krbec, Krbule, Kropač, Krušina, Kuthan Kutina, Kužel, Kyjík, Léčka, Lopata Lůtko Ložisko, Motovůz, Motyka Mydlo, Ohrabač, Okřín, Okuje, Oteska, Ostrva, Pála, Pazderna, Peřinka Pilka Pipka, Plachta, Pletivo, Pluh, Polštář Puklůka Puklík, Řehlo Řešeto, Roteč, Sekáč Sekyra, Sítka Slamének, Slopek, Spružek, Stříž, Stroj, Stůpa Sudlo Skudla, Skopek, Spalek, Tarba Teska, Hlamoček, Tobolka, Trnoček, Trubka Válek, Vrhob, Vrb, Zvonec, Želézko. Německy jména: Fledil, Geigel, Grossenrad, Hufnagel, Heckel, Hemerl Hamerl Kessel Latern Lekacher, Milchsack Nagel, Pflugel Polster, Rothamer, Sitz, Strobnk, Schert, Silwersekel, Stutstein, Sehaufklungel, Schefel, Stang, Welzel, Weutkrok. Dále:

5) od *pojmu* rozmanitých. ⁴¹⁾ I takováto jména pak nebyla dávána docela nahodile, nýbrž vždy buď pravdou buď žertem na základě nějaké podobnosti neb jiného vztahu k osobě tak pojmenované. Jest to nejlépe viděti na jménech toho druhu, kterými bylo přezdíváno jednotlivým řemeslníkům dle věcí souvisících s jich řemesly. Tak ku př. nazýval se jeden švec Hoblík, jiný Škopek, jiný Kožka, jiný Darmopich; krejčí jeden nazýval se Kroj, jiný Mentel; kovář jeden Okuje, jeden Kovec. Korček bylo jméno jednoho sladovníka, Jitrnička jednoho řezníka. Kožišník jeden nazýval se Puffil, jirchář jeden Piffelmeister; ptáčník Vrabec a tak podobně. ⁴²⁾

Bahno, Bláto, Brázda, Brložek, Došek, Drobnice, Dým, Halěř, Haléřek, Hromada, Hromádka, Hrobka, Hutka, Chalupa Chuodník, Kaluha, Klenot, Komín, Korček, Kostel, Krajek, Krčma, Krčmice, Kredle, Kupa, Kus, Kút, Kútek, Ledník, Loktek Měsiec, Mlýnek, Mráček, Mračno, Mrva, Novýpeníz, Peňaz, Peniezek, Penoch, Penúšek, Pokladek, Popel, Popelka, Pytlík, Ráj, Rúbenie, Sádek, Salač, Sázka, Sedmkop, Skála, Smetiště, Sopúch, Sopúšek, Stodola, Svět, Světlik, Světlo, Ščrba, Šesták, Šindel, Šrám, Šrámek, Štučka, Tábor, Třigroše, Trupel, Uhlík Vicher, Vohník, Zahrádka, Žoch. Německá jména: Estrich, Firdunk, Feuerl, Funkel, Glas, Grebel, Greisel, Grubil, Glot, Gibel, Groschul, Hertenfels, Herstul, Kleinholz, Knauf, Kruez, Kugil, Pful, Roll, Rouch, Rost, Schatz, Schetzel, Schrank, Schram, Schremel, Spitz, Spitzkugel, Steubil, Schart (Scherf), Schertel, Stichel, Schanz, Schilling, Schobir, Stuk, Tausentmark, Tyrgart.

⁴¹⁾ Cvik, Cviček, Hřech, Chládek, Chyba, Křest, Lup, Máj, Masopust, Metelice, Mláz, Mrázek, Nechvíle, Ostatek, Pátek, Pětděl, Poledne, Potřeba, Příhoda, Průvod, Půl, Rod, Rodek, Smrt, Smrtek (Mors), Sobotka, Střelba, Ščestie, Suda, Škoda, Šlechta, Závada, Ziráta. Německá: Brunst, Burkrecht, Gestalt, Gutjar, Kauf, Kraft, Naswetter, Schawernak, Schutz, Sturm, Sumer, Zins, Zwaitail (Zveitel), Viereckel.

⁴²⁾ Všecko, co v tomto článku pověděno jest o rodech a jménech obyvatelů Pražských, zakládá se na podrobném registříku osobním, jež jsem sobě zhotovil užitím všech přístupných zřídél, v němž obsaženo jest dobře aspoň 16.000 osob. Podrobných dokladů z něho zde položití nebylo možné, protože by místo nikterak nepostačilo. Musím však zde v poznamenání ještě uvéstí příjmení, významu buď neznámého nebo pochybného, kterých jsem do tříd svrchu rozvržených vřaditi se neodvážil.

Jména česká: Baštin, Beládka, Bervik, Božka, Brdák, Brkal, Bubal, Bůkal, Buta, Butovec, Carda, Cebiš, Cilka, Dobrka, Dopian,

Pro nedostatečnost zpráv nelze nám o Židech podobně jako o křesťanském obyvatelstvu Prahy udati, kteří byli znamenitější rodové a mužové jejich toho času v Praze. Z prvních let panování Karla IV zachovaly se toliko dvě v tom ohledu zajímavé listiny, z nichž vysvítá, že jedním z nejbohatších Židů Pražských byl tehdaž *Lazar* syn *Mannův*, jehož bratří byli *Judl* a *Merkel*, sestry *Rozha* a *Maminka*, a sestřenec *Ebruš*. Karel IV, uživ mnoho půjček od nich za rozličnými svými potřebami, udělil jim roku 1350 osvobození od všelikých poplatků na dvě léta; a když se *Lazar* roku 1351 měl ženiti, dal král bezpečný list všem Židům, kteří by z jakýchkoli měst

Doš, Draštata, Draště, Dreba, Drdák, Drlík, Drlice, Drnda, Druba, Drzna, Drya, Dunda, Fáček, Finek, Haida, Haláč, Halan, Haláš, Hálek, Hamák, Hamata, Hapaška, Harant, Hečka, Holík, Hleděnek, Holec, Hohan, Holba, Horas (Húras), Horut, Horyčka, Horyna, Hošćalek, Hošćava, Hrabaně, Hrabek, Hrdule, Hrima, Hřile, Huněk, Hýbal, Hykule, Chebiš (Chybiš), Chotek, Chycera, Chýly, Jenteš (Gentes), Jesbera, Kába, Kabík, Kabník, Kahno, Kalaš, Kamýš, Karant, Kašek, Kekule, Klamplec, Klarka, Klukaš, Kobík, Klemtura, Kobrě, Kocule, Korbyla, Koda, Kodeda, Kohlík, Kokýš, Kosten, Kotas, Končata, Krabec, Krajíř, Krajsa, Krejsa, Kreh, Krosek, Kučka, Kudlata, Kujal, Kulčata, Kutrovec, Kyška, Kzel, Lala, Lampacka, Lašek, Lazba, Lazebka, Lebza, Lenca (Lensa), Leneš, Letek, Libná, Livatě, Loher, Lotrian, Luneta, Majek, Majic, Maňhel, Maran, Marún, Marvan, Mardas, Masčata, Mašćovec, Mečka, Měrik, Mitocha, Moleš, Motele, Múček, Mudlo, Mulač, Nadřinec, Nestern, Ohnáč, Opale, Oumík, Ozdilo, Ožedle, Ožeh, Padrvec, Paldin, Palivec, Pasterka, Pelata, Pětival, Píček, Píček, Pihule, Píkalce, Plík, Povale, Površenec, Přestan, Prodota, Patrul, Pučata, Puroš, Pyš, Raz, Razek, Reček, Reda, Rejovec, Rekman, Rekmanek, Reksa, Řepík, Revín, Rochovec, Rojn, Rozvoda, Ryl, Sedloň, Sině, Skor, Skorota, Skřiečka, Slala, Smošna, Spilot, Sreli, Stoherka, Stuklik, Studenec, Styček, Světlák, Svrky, Saman, Sanovnik, Šerbata, Seda, Šerada, (Šetada), Šetičko, Šerimenec, Šesin, Šikalce, Šikanda, Šipota, Šitka, Škera, Škofido (Šketidlo), Šmardoch, Šob, Šošek, Štapec, Štraboch, Štyrsa, Šud, Švarda, Švihel, Švik, Tučas, Telček, Tentera, Těpa, Topla, Těpsa, Teřiška, Tetatova, Tetěnek, Teverka, Těžar, Iluk, Torman, Trakovský, Třepes, Trepysk, Trea, Trutlin, Trutan, Tuc, Tuleha, Tura, Tyl, Typet, Tyreš, Uděnk, Udrila, Uch, Uhto, Upík, Utláčel, Vachač, Vaják, Vakula, Vakunda, Valatý, Valček, Valcha, Vandrovec, Velan, Verunač, Vicar, Vlech, Voldan (Voldánek), Vrhel, Vydurek, Vyhlovec, Vykyan, Vyvalé, Vyvar, Zakule, Zaluha, Zalunáš, Zaroha, Zárovny, Zavěta, Zetma, Zrček, Zebata, Žiež, Žizka.

neb zemí chtěli býti přítomni při této svatbě z lásky neb z vážnosti k témuž Lazarovi, aby směli do Prahy přijíti a tu býti do 15 dní neb i déle, dle potřeby. Dům tohoto Žida Lazara blíže vchodu do tehdejší židovské ulice za kostelem sv. Mikuláše, který nejspíš po smrti jeho spadl na krále, byl od císaře Karla roku 1366 darován mistrům učení Pražského co první sídlo kolleje Karlovy.

Stálých rodinných jmen při Židech naskrze nebylo; ve směs měli jen jména osobní, a to, jak jsme je roztřídili již při době starší, dílem biblická neb vůbec hebrejská, dílem česká a německá.

Prvního druhu nacházejí se jména Aaron, Abraham, Ašer, Beniamin neb Benek, Čadek, Daniel, David, Isaak čili Eisak,

Jména německá: Aldermass, Amer, Belar, Benz, Berlin, Bitzener, Blaier (Plaier), Botener, Britz, Dax, Drusel, Durich, Fasolt, Feleser, Ficker, Fierlne, Firwiner, Frankenwerk, Frawnher, Frawenholz, Fridinger, Fridlinger, Fullengast, Fut, Galm, Gamera, Geinderwein, Geitaner, Geitinger, Gelhor, Geunher, Glenitzer, Glenzel, Gramel, Gredinger, Gredle, Greimel, Groman, Guldenmeritzer, Gundilwein, Hab, Hagen, Haldan, Haldus, Hansplumen, Harander, Haug, Hebenstreit, Heikel, Heikeler, Heilmer, Helfant, Helmsroth, Hersinger, Herteisen, Hesolt, Heusmek, Heugil, Hickel, Holtur, Huler, Humher, Hupstrit, Huprich, Jegel, Kahur, Kaphan, Kardas, Ken, Klef, Kleindinst, Klenar, Kligl, Kriger, Kliber, Knawer, Knuk, Ko, Kossman, Krupil, Kytziger, Kyklman, Kwetrer, Lankast, Latzenbok, Laubinger, Leitner, Lemberfüller, Leuber, Lodher, Loidnicht, Lutz, Lugeslaut, Lussel, Magel, Maguder, Machele, Machmur, Manholt, Mankas, Marold, Maustitel, Mellel, Menschein, Merbota, Minshubel, Moril, Murer, Murringer, Murrecht, Muzel (Mizel), Nincher, Niwergolt, Pachman, Perman, Plaidener, Pleitinger, Pliger, Ponz, Prawlein, Prechtel, Promft, Puchner, Pumperl, Quek, Redel, Rewel, Rich, Rin (Rink), Rinksmudel, Rohelinger, Rorine, Rosenlacher, Rotinger, Ruckler, Rundel, Seiber, Sengel, Schadernicht, Schafkunk, Schebengelt, Scheming, Scheitzel, Schetittel, Scheubel, Schentinwagin, Schibel, Schocher, Schotter (Čotr), Schutzel, Schroll, Schugher, Sleichenkauf, Smabel, Sprinzel, Sternschatz, Stumpil, Swenzgut, Sumerer, Tafelrunge, Tarz, Terkler, Tickel, Titz, Tirch, Trautner, Treusel, Tribel, Trokscher, Trukner, Tuller, Turler, Uller, Umlauf, Vorblik, Walger, Warloch (Warleich), Watzinger, Weiger, Weiner, Weisinger, Weitenfecher, Widergolt, Wigolais, Wilant, Wilda, Wildner, Wimgessel, Winkler, Wisenter, Wogner, Wochtel, Zauf, Zeigelin, Zendil, Zillinger, Zink, Zudernai, Zuschner, Zoschel, Zwanhal, Zwierl.

Izrael, Jakub, Jonáš, Josef, Josua, Judl, Lazar, Michal, Nasan, Pinkas, Šalamoun, Semnan (Simon?) Stenchel, Šalun, Temchen. Jména česká: Muňka, Muž, Mušátko (= Mojžíš?); německá: Arnold, Ebruš, Gerson, Lipman, Manne, Mentl, Merkl, Nekl, Sleml. Také se jmenoval jeden Žid Viktor

Židovky připomínají se větším dílem jmény českými: Deska, Líba, Libovka, Maminka, Radocha, Rybla, Rozha, Slávička; hebrejská byla tuším jména Malka, Richka.

4.

Česká a německá národnost ve měšťanstvu Pražském.

Jak o počtu obyvatelstva Pražského vůbec, tak nemáme také zřejmých a určitých zpráv o tom, jak četné bylo obyvatelstvo české a německé v Praze toho času. Jen poněkud se dá o tom souditi z počtu jmen českých a německých při obyvatelstvu, a to zvláště z počtu příjmení. Z úplného popisu všech, která se v písemných pamětech z toho času nacházejí, dá se sečísti příjmení českých celkem 1416, příjmení německých 693, což činí poměr dvou třetin jmen českých a asi jedné třetiny německých.

S tím by se dosti dobře mohlo srovnati sečtení rodných míst, ze kterých pocházeli jednotliví měšťané Pražští, pokud se jména jich přidávají ke jménům osobním k určitejšímu označení osob. Všechna místních jmen, která se tím způsobem vyskytují v pamětech Pražských onoho času, jest 799 z Čech a z Moravy, 154 pak ze zemí německých, počítajíc k těmto také Slezsko a Lužici. To by sice činilo poměr pro národnost českou mnohem příznivější, skoro pěti šestin proti jedné šestině, musí se však vážiti, že některá část Čech a Moravy měla též obyvatelstvo německé, a že národnost německá byla skoro ve všech městech českých a moravských panující, že pak právě z měst mnohem více osob přijímalo měšťanské právo v Praze nežli z obcí venkovských, kdežto ze Slezska a z Lužice, ač tyto země mely s velkou částí obyvatelstvo

slovanské, předce hlavně živel německý, jakožto i v tamějších městech panující, táhl se do Prahy.

Nemyslím však proto předce, žeby v době Karla IV nebo Václava IV celá třetina obyvatelstva Prahy byla náležela k německé národnosti, nýbrž mám za to, že byl počet Němců mnohem menší, a to z té příčiny, že se v listinách všude a vždycky více vyskytují jména osob možnějších než ostatních, kterých počet jistě byl větší, možnější však bylo v Praze v onom věku vždy obyvatelstvo německé; pročez o něm jest více zmínek v pamětech písemných než o českém; právě však proto musilo je obyvatelstvo české počtem převyšovati mnohem více, než ve poměru, který se v pamětech takových jeví.

V nejstarší knize Staroměstské, do které se od roku 1340 až do roku 1393 zapisovali nově přijatí měšťané téhož města, udávají se přitom někdy, ač pohříchu ne vždy místa, odkud noví měšťané pocházeli. Z těch i z jiných rozličných udání rodišť obyvatelů Pražských jest viděti, že se k starému německému obyvatelstvu Prahy, kterému prvotně byly uděleny svobody městské, pořád ještě také přistěhovávali noví spolukmenovci z někdejších jeho vlastí, a dá se přitom pozorovati, že se toto stěhování dalo asi z týchž bližších i vzdálenějších zemí, s kterými Praha stála ve spojení obchodním, ano i v jistém poměru k živosti svazků obchodních. Nejvíce cizích nově se usazujících v Praze (rozumíme zde cizími, kteří pocházeli odjinud než ze zemí koruny české) bylo z jižního Německa, a to ze zemí západně od Čech ležících. Města Řezno, Norimberk, Kouba, Pasov, Augsburg, Würzburg a Bamberk zaujímají co rodiště nových měšťanů Pražských místa první dle počtu. Jiná, toliko známější místa, odkud se dalo takové stěhování, byla v západním Německu dále: Freisingen, Furt, Kufstein, Mnichov, Burghausen, Aichstet, Ansberk, Baireut, Forchheim, Schweinfurt, Konstancí, Basilea, Esslingen, Frankfurt, Ingelheim, Mohuč, Reutlingen, Speyer; v Elsassu Strassburk a Mülhausen; na Rýně Koblenc, Andernach, Kolín a západněji Cáchy; v zemích nyní rakouských: Vídeň, Linec, Efferdink, Gmunden, Halstat, Ens, Kremž, Pölten, Steyer, Tuln, Wels, vše v dolních a horních Rakousích, Salcburk,

Ptuj ve Štyrsku, Celovec, Spital, St. Veit, Bělák v Korutanech; v severním Německu: Drážďany, Altenburk, Lipsko, Perno, Plavno, Koburk, Torgov, Halberstat, Erfurt, Nordheim, Smalkalden, Kateburk; v Prusích a v Pomorí polském Toruň, Marienburk, Gruděz, Kdansko.

Také z polských měst Krakova, Poznaně a Varšavy i z ruského Lvova jmenují se jednotliví měšťané Pražští, při nichž, ku které národnosti skutečně náleželi, nelze nic jistiti. O něco četnější byli nově přistupující měšťané z měst uherských, skoro veskrze z hořejších Uher, totiž zejména z Trnavy, z Teplice, ze Zvoleně, ze Spiše, z Košic, konečně z Budína.

Ze vzdálenějších zemí jmenují se rodišti jednotlivých toliko přistěhovanců Brusel a Lutich v Nizozemsku, Remes ve Francouzích Benátky Genua a Florentia v Itálii. Připomínají pak se též jednotliví Angličané.

Ale počet těchto cizích přistěhovanců nebyl předce v žádném porovnání s počtem nových obyvatelů, kteří přibývali do Prahy ze zemí koruny české: z nichžto zase poměrně jen malá část připadala na Slezsko a na Lužici, značně větší na Moravu, daleko pak největší na království české samo. Mezi 799 obcemi českými a moravskými, které se, jak výše pověděno, nahodile jmenují co rodiště rozličných měšťanů Pražských, nacházejí se všacka poněkud znamenitější města obou zemí; ale největší počet obcí těch byly, jak jest samo sebou na jev, vesnice; z čehož viděti jest, že se obyvatelstvo Pražské ve znamenitém počtu rozmnožovalo také lidem sedlským, zvláště z bližšího okolí, a tudý ovšem lidem českým.

Z hustšího neb řidšího vyskytování se jmen německých vedlé českých i také z jiných některých okolností vychází ostatně na jevo, že poměr mezi počtem obyvatelů českých a německých nebyl stejný v rozličných částech Prahy neboli v jednotlivých městech Pražských. Velký rozdíl v tom ohledu byl předně mezi Starým a Novým městem Pražským. Staré město bylo vlastní kolébkou Němectva v Čechách dlema již od 12., nejvíce pak od 13. století ovšem přistěhováním se Němců z ciziny. Ve městě tom jsou německá jména osobní

pro to samo nejčtetnější. Nové město naproti tomu nebylo založeno co osada pro cizince, nýbrž hlavně pro mnozíci se obyvatelstvo domácí; tudy naskytují se v něm jména německá jen pořídku. Podobně bylo také malé město Hradčanské v době jen málo starší založeno bez všelikého přivolávání osadníků z ciziny, pouze obyvatelstvem domácím; i tu objevují se jména německá jen nahodile. Což jest však ještě více pozor hodno, mizí jména německá během druhé polovice 14. století také v Menším městě Pražském, zvláštním sídle Magdeburského práva v Praze, kdež, jak na svém místě ukázáno, byli Němci králem Přemyslem II Otakarem zavedeni s násilím proti obyvatelstvu českému, které se tehdáž bylo musilo vystěhovati. Patrně tedy české obyvatelstvo v Praze během 14. století se množilo, a mělo čím dále tím větší převahu v počtu nad obyvatelstvem německým.

Naproti tomu zůstávala při Němcích déle ještě převaha moci a bohatství. Skoro všichni rodové měšťanští, které jsme výše uvedli jakožto tehdáž nejčelnější v Praze, byli původu německého. Ukazují to netoliko německá rodinná jména jejich, nýbrž také stáří těch jmen, ježto pocházela větším dílem již z první polovice 14. století, dílem i ze 13. století, tedy z časů nejvalnějšího rozšíření Němců. V rukou těch rodů nacházelo se největší bohatství peněžité; jim náležela největší část statků zemských v okolí Pražském, které jsme výše vypočetli co majetnost Pražských měšťanů; a poněvadž rodové ti, jak vysvítá z našeho jich popisu, skoro všichni měli své bydlo na Starém městě, střídali se členové jich také větším dílem v konšelství v témž městě, tak že měli též správu města nejvíce v rukou svých. Také domy v živějších ulicích na Starém městě náležely větším dílem měšťanům německým, jak se nám objeví ještě při jiné příležitosti.

Až do času císaře Karla užívali Němci Pražští této moci své téměř bez všeliké překážky k hájení výhradného panství jazyka svého v řízení věcí veřejných. I soudové na radnici konali se od konšelů, větším dílem jazyka českého neznajících, německy. Čeští žalobníci neb žalovaní, jestli neuměli

německy, musili si nejspíš pomáhati placenými řečníky k vedení svých přf. Během času hlásilo se však množství se obyvatelstvo české ku přirozeným právům svého jazyka ve vlastní zemi své, a strhly se z toho nejspíše tuhé spory mezi oběma národnostmi, ve kterých konečně král sám musil vystoupiti co mocný rozsudí. Císař Karel totiž vydal památné nařízení ku Pražanům, aby napotom právní pře u soudů jejich jednany byly po česku a konšelé aby vydávali o nich české rozsudky: pročez aby napotom pouzí Němci, totiž česky neumějící nesměli býti konšely; jakož i aby Němci tudíž obyvající děti své učili českému jazyku. Nařízení toto pohříchu nezachovalo se nám v prvotním znění svém: zdá se, že němečtí konšelé Staroměstští schvalně jeho nedali zapsati do sbírky své práv a svobod městských; známe je toliko ze svědectví něco málo pozdějších, ač hodnověrných.⁴³⁾ Nevíme proto také, kterého času nařízení toto vyšlo, ač ku pravdě jest podobněji, že se to stalo teprvé v pozdějších časech panování Karlova. Jestli tomu tak, zavdalo snad k němu bližší příčinu spojení Starého a Nového měst Pražských v jednu obec roku 1367, když asi

⁴³⁾ Totiž Husa a Pavla Židka. Hus praví o tom ve výkladu desatera přikázání v kap. 40. (M. Jana Husi sebrané spisy české 133): „Protož svatě paměti Karel císař, král český, přikázal jest býti Pražanom, aby své děti česky učili, a na radném domu, jemuž německy říkají rothaus, aby česky mluvili a žalovali.“ Židek pak píše ve své Správočné „Padesaté a šesté o konšelích po městech. Byli jsou prvé na radách toliko Němci za císaře Karla, a to nebylo dobře, ačkoliv pod nim města vysoce rostli jsou. Vida císař Karel, žeby tím zahynul jazyk český, přikázal konečně, aby žádný poohý Němec v Čechách více na radách nebyl a všecky pře na rathouze aby českým jazykem souzeny byly, vypovídány, jednány, jinak aby žádné moci neměly. Aby jazyk velebný český českého království, v kterém milý svatý Václav, svatý Vojtěch, svatý Prokop pana boha chválili jsou, i proto aby člověk cizího jazyka příliš nevělebil se více nad jazyk český a v pyše své dědicův země české nepotlačoval, přikaznjem, aby víc Němci pouzi na radách nebyli, ale Čechové, a také v Čechách kdo chce obývati, aby děti své k české řeči drželi; proto se jim nad to jiných řečí uměti nebrání.“ Obě zprávy se spolu srovnávají a se vzájemně doplňují. Zpráva pak Židkova jest sice pozdější, ale patrně odjinud, ne ze zprávy Husovy čerpána. Ze znění jejího v druhé polovici zdá se, že měl list císaře Karla před rukama, nebo patrně podává citatu z něho.

četné obyvatelstvo české Nového města nemínilo se podrobiti panství jazyka cizího, jehož se kmenovci jejich na Starém městě do té doby ubrániti nemohli.

Při rozsáhlé tehdejší samosprávě obecní mělo nařízení ono královské sotva hned plný účinek. Stěžuje se zajisté i v pozdějších časech ještě na převahu moci německé. Jednota obou větších měst Pražských dlouho netrvala. Po rozvedení jí ještě při sklonku života Karlova užívali Němci Staroměstští nejspíš hned zase převahy své k částečnému podvrácení nového nařízení. Jestliže snad již potom nebylo jim možná brániti Čechům užívání mateřského jazyka před soudy, však jisté jest, že nařízení, aby pouzí Němci nebyvali konšely, nebylo veskrz zachovááno. Ještě k r. 1412 stěžuje na to starý letopisec český, že na raddě tehdáž téměř všickni Němci byli na Starém městě, ano že si také oděnce všecko Němce spůsobili, tak že tedy obyvatelstvo české bylo od nich dílem strašeno brannou mocí.⁴⁴⁾ Úřední písemnictví při obci, pokud se nevedlo obyčejnější tehdáž vůbec latinou, bylo ještě za celého panování krále Václava německé. Řeči německou totiž zapisovaly se nálezy konšelů a obce ve veřejných věcech do knihy městské. Německy vydávány jsou artikule cechům se stvrzením konšelským; též vedlo Staré město dopisování s jinými osobami řeči německou; a rovněž užívala radda městská německého jazyka vedle latinského v listech vydávaných ve právních záležitostech jednotlivců. Jest zmínění hodno, že ku př. i smlouva uzavřená r. 1387 mezi konšely a proslulým milovníkem jazyka českého Křížem kramářem, kterou svolil v položení zdi při radnici na zed svého domu vedle samé radnice, byla sepsána německy. Také dvůr krále Václava hovořel této přednosti davané na Starém městě jazyku německému, ježto i privilegia královská jak městu tak i jednotlivým cechům vydávána byla tímž jazykem.

Na Novém městě není toho času ani stopy podobného užívání němčiny v řízení obecním. Během 14. století psalo se veskrz latinou; hned pak od prvních let 15. století počí-

⁴⁴⁾ Starý letopisec český 13. II.

nají se zápisy obecní částečně jazykem českým. O tom svědčí zvláště tak zvaná zlatá kniha nálezů (*liber sententiarum aureus*). V ní jsou položeny jmenovitě také rozsudky konšelů Staroměstských ve věcech právních, ve kterých se stalo odvolání k nim od soudu Nového města. I ty jsou dílem latinské, dílem české; z čehož viděti jest, že aspoň při konání svého úřadu co soud odvolací musili již i konšelé Staroměstští šetřiti rovného práva obou národností. Z roku 1405 nachází se takový nález jejich co vyššího soudu také do Běchovic vydaný českým jazykem.⁴⁵⁾ Náhodou objevuje se nám užívání češtiny v úředním písemnictví ještě dříve na Hradčanech, kdež se roku 1388 koupě domů a platů počaly zapisovati do knihy městské po česku, neznámo však z jaké příčiny brzy se od toho upustilo a užíváno zase latiny. Na Malé straně, kdež se soudilo dle práva Magdeburského, musilo se to nicméně dávno již díti jazykem českým, jak se dá souditi z knihy městské od roku 1403, psané sice latinsky, ve které však právnické názvy zhusta se vykládají přidáním názvů českých, nikdy ne německých.

Při tomto patrném zmáhání se sebevědomí živlu českého ve druhých městech Pražských, při živém ruchu národním, který se tehdaž zmáhal v zemi celé, kterému se jmenovitě také dostalo mezitím ještě většího popudu ruchem náboženským, nemohlo Němectví také na Starém městě na dlouho zachovati své starodávné převahy. Stížnosti českého obyvatelstva na opanování rady městské od Němců česky neumělejších byly nejspíš příčinou, pro kterou král Václav IV konečně roku 1413 listem vydaným na stvrzení a rozmnožení svobod Starého města ve směrech rozličných nařídil, aby mu při každoroční obnově rady městské pokaždé od konšelů odstupujících bylo podáno 50 osob, polovic Čechů a polovic Němců, z nichž měl král jmenovati 18 konšelů, rovněž polovici Čechů a polovici Němců.⁴⁶⁾ Nařízením císaře Karla, aby

⁴⁵⁾ V knize Staroměstské od r. 1310 f. 135

⁴⁶⁾ *Lib. vetust. prir.* 114 Že to bylo nařízení tehdaž nové, ku kterému zavedena byla příčina bližší nepokoji Pražským r. 1412, k tomu

vůbec žádní pouzí Němci na radách nesedali, bylo přitom sice puštěno z mysli, ale učiněno předce více zadost potřebám a přáním obyvatelstva českého, než se skutkem stávalo za let předešlých.

Zmáhání se národnosti české působilo beze vší pochybnosti na jednotlivé rodilé Němce, že časem obvykli sami také užívání jazyka českého. Dá se to pozorovati zvláště při rodinách měšťanských, které měly statky na venkově a tudy bývaly v častém obcování jak s venkovským lidem českým tak také se sousedy stavu zemanského. Tomu se musí přičítati, že někteří nejmnocnější rodové Pražští, jakož Velflovici, Olbramovici, Štukové, ne-li prvé, aspoň hned v prvních bouřlivých časech po smrti krále Václava IV již také v soukromých záležitostech svých dávali spisovati listiny jazykem českým, což jak i vůbec chování jejich v onom čase svědčí o nenáhlém naklonění se k české národnosti. Většina však německých obyvatelů Prahy zůstávala, nehledíc k okolnostem času všelijak změněným, vždy v nepřátelském odporu proti snahám českým, a přispěla tudy k způsobení velikého převratu, ve kterém národnost německá v Praze konečně zahynula způsobem náhlým a násilným.

5.

Drobnosti o obydlích, nábytku, oděvu, jídle a pití.

Od velkých dvou ohňů, kterými byla roku 1316 spustošena znamenitá část Starého města Pražského, nestihlo Prahu po celé 14. století žádná podobná záhubná neštěstí ohně; z čehož samého se dá souditi, že se od oné doby zvelebila výstavnost města, jmenovitě že se místo ze dřeva již větším dílem stavělo z kamene neb z cihel. O tom svědčí také paměti tobo

ná se záznamy z roku 1316 ve Starých letopiscích českých výše doložené str. 15, kdež se praví: „Než na radě tehdejší všichni Němci byli na Starém městě: ale pravou se to jazyk změnilo opatřením královým.“

času, ve kterých se čím dál tím hustěji dějí zmínky o stavbách zděných. K tomu jmenovitě na Novém městě čelila také nařízení císaře Karla hned při založení města tohoto.

Domy, jak se samo sebou rozumí, byly přerozličné velikosti a ouhlednosti. Ukazují to zvláště kupní ceny jich, uvedené v knihách městských. Domy za sto neb více kop náležely mezi větší než obyčejné tehdejší velikosti. Přes to, ač mnohem řidčeji, byly také domy až za 300, 400, 500 a více kop. Pokud známo, byly největší dva ze soukromých domů Pražských domů Kříže kramáře na celém městišti nynějšího domu Greenovského na rynku Staroměstském a dům někdy Velflovice Jana Jakubova, potom Geunherovský na rohu Železné ulice (c. 548), které se v letech 1400 a 1404 cenily každý až na 600 kop grošů Pražských. Ale naproti tomu byl pod sto kopami ceny velký výběr domů větších a menších, tak že se prodávaly nezřídka i za 5. za 6 kop ano i za menší cenu. To byly ovšem chatrče, nejspíš posud větším dílem dřevěné, v opuštěnějších, od obchodů vzdálenějších ulicích Starého a ještě více Nového města.

Jakkoli o vnitřním rozdělení a zřízení jednotlivých domů máme z toho času zprávy jen nahodilé a nedostatečné, předce tolik z nich vysvítá, že domy jen poněkud větší nezůstávaly v pouhém přízemí, nýbrž vypínaly se do jednoho, do dvou,⁴⁷⁾ ne-li snad i do více pater. Čím se snad nejvíce rozeznávaly od nynějšího způsobu domů Pražských, bylo, že se při stavbě jich nehledělo tou měrou jako nyní získati mnoho pokojů ku pronajmutí, nýbrž v každém slušném dome zůstavovalo se jisté prostranné místo k společnému užívání všech v domě bydlících, totiž jistá předstíne, které se říkalo *palác* (palatium) neb *mázhaus*. Někde byly také dva paláce, dolejší a horejší, totiž jeden v přízemí a jeden v patře.⁴⁸⁾ Z paláce vcházelo se teprv do *srétnic*, do *pokojů*, do *komor* a jiných částí pří-

⁴⁷⁾ Můžeme určitě ovšem udati jen jeden příklad domu o dvou poschodích, totiž Kříže kramáře vedle kaple Betlémské viz *Zaklady I. 81 č. 255*; ale nebyl to právě dům z největších.

⁴⁸⁾ Ku př. v domě Kříže kramáře právě zmíněném.

bytku. Světnicemi (aestuaria, stuben) rozuměly se větším dílem větší, pokoji (commoda) a komnatami (caminata) menší prostory bydlící. *Malou jistěčkou českou* (parva stubella Boemicalis) nazývala se nejspíš světnička starším způsobem českým stavená.⁴⁹⁾ Komory, komořice oc (camerae) sloužily někdy ke spaní, občejněji k uschovávání věcí, *špišárny* (promptuaria) k chování zásob potravních. *Kuchyně* (coquinae) a *pece* (clibani) měly rovněž svá místa zvláštní. Světnice vznešenějších neb bohatších osob byly nezřídka ozdobeny malbami. V základech domů nacházely se občejně *sklepy* (cellaria) neboli *pičnice*, v nichž se chovaly nápoje, nad sklepy v přízemí často klenutá místa, kterým se též říkalo *sklepy* (testudines) buď na způsob otevřených *podsiní* buď na způsob *krámu*. Sklepy podzemní mívaly tak zvané *šije* (colla cellariorum), kterými se do nich chodilo po schodech. *Dveře* i *okna* bývaly důkladně čtvercovými kameny vyzděny, okna někdy také opatřena železnými mřížemi.⁵⁰⁾ Rovněž bývaly *schody* (gradus) zhusta kamenné. *Parlače* v domích (pavimenta) byly již tehdaž v Praze oblíbeny. Po nich chodilo se k postranním komorám.⁵¹⁾ někdy také k záchodům (priveta).⁵²⁾ Střechy kryly se *cíhlami krycími* (lateres tectuales).⁵³⁾

Pravidelně nacházel se při každém domě dvůr neboli *dvoreček* (curia), místo ke všelijaké potřebě sloužící. Zhusta stály v něm *konnice* čili *maštale* (stabula equorum) a *chlívky* pro rozličný dobytek. Měšťané Pražští chovali si tehdaž ještě zhusta *krávy* a *telata* i *býky*, též *prasata* a *drůbež* všelijakou, *slepice* s *kohouty*, *husi*, *kachny*, *pávy*. Na dvorečku chovaly se rovněž *zásoby dříví*, *vozy* a jiné podobné nářadí. Tudíž nesměla scházeti *jáma* (fovea, cloaca), do níž se sváděla nečistota z celého domu. Do dvorečka byl také občejně obrácen *stok vody dešťové* ze *žlabů* mezi střechami, které bývaly společně kladeny

⁴⁹⁾ Viz *Základy* I. 223. říd. č. 61.

⁵⁰⁾ Příklad r. 1409 v knize Staroměstské 176.

⁵¹⁾ V pamětní knize Staroměstské 20 k roku 1418.

⁵²⁾ *Základy* oc. II. 55, č. 750.

⁵³⁾ *Rössler* 5.

a opravovány vždy od dvou nejbližších sousedů. Voda dešťová vedla se však také *stroužkami* neb i podzemními *trubami* (*canalia, cannae, tubae*) do ulic a po ulicích.

Nejobyčejnější *nábytek* ve světnicích a pokojích i komorách ke chování rozličných věcí byly *truhly*, *skříně* a *almary* čili *almaře*. V truhlách (*cista, tega, truhe*) ukládaly se šaty a podobné věci, též peníze; skříně (*scrinium, archa*) byly zavírací na klíč, a sloužily výhradněji než truhly za pokladnice ke chování peněz; v almařích chovávaly se zvláště knihy. Za *stoly* se sedalo na *lavicích* (*scampna*) neb na *stolicích* (*sedes*) rozličného dřeva. V jedné listině z roku 1430 připomínají se stoličky pletené,²⁴⁾ v jiné paměti z r. 1399 stůl ze dřeva jablkového a jiný ze sosnového.²⁵⁾ *Postele* dřevěné ke spaní bývaly zastřeny *kortynami* neb *koltrami* (*tapetia*). K měkkému ležání v nich náležely *šaty ložní* čili *roucha ložní* (*lectisternia, petgewant*), to jest peřiny, duchny, polštáře, podušky, prosteradla, čehož všeho byly rozličné druhy a spůsoby. *Peřiny* (*plumalia, plumae*) rozeznávaly se *svrchní* a *spodní*. *Polštáře* (*pulvinaria, culcitra*), kterých se také užívalo k pohodlnému sedání, připomínají se hedvábné, červené barvy neb zelené, někdy žlutým kmentem podšité, jindy zase kožené, sítě i prosté čili zvířecí, vyšíváné, rušené, prašné, podobne *podušky* (*cusini*). *Prosteradla* (*luteamina*) byla obyčejně bílá, někdy kmentová, někdy z domácího plátna, menší neb větší; připomínají se také prosteradla způsobu francouzského (*gallicanae maneriei*). Peřiny, polštáře a podušky povlekaly se také *cichami* (*superducturae*), obyčejně cvilkovými neb plátěnými, pruhatými. Také *koberců* a *kůní* se užívalo. Děti se ukládaly v *kolébkách*, k umývání byly *mednice*. K osvětlení příbytků užívalo se *svíček*, někdy ve *svícnech* visutých.²⁶⁾ Zřídka snad, ale předce již také nacházely se v příbytcích někde *hodiny domácí*,²⁷⁾ a nebylo také bez věci ponze k ozdobě bytů slouží-

²⁴⁾ V pamětní knize Staroměstské 121

²⁵⁾ *Acta consist.* 237

²⁶⁾ Viz k roku 1433 pamětní knihu Staroměstskou 148

²⁷⁾ Tamže 146.

cích. *Soška alabastrová* v ceně 51 grošů připomíná se u jednoho měšťana Pražského již roku 1353, dva *stříbrní svatí* roku 1351.⁵⁸⁾

Co *náradí kuchynské* připomínají se kotle a kotlíky, pánve i hrnce, jak hliněné tak měděné, moždíře malé a velké, kut-hany, okříny, pukličky, rozně a třínožce (dreifusy), škopky atd. *Chvoštiště* k metení rovněž nesměla scházeti.

S rozdílem od šatů ložních čili postelních říkalo se *šaty chodící* (vestimenta ambulatoria, vestes ambulatoriae), a rozuměl se tím oděv vůbec. Hlavní části jak mužského tak ženského oděvu byly *košile* (camisia), *sukně* (tunica, rok), rozdílného kroje dle rozdílu pohlaví, *plášť* (pallium) mužský a ženský, jehož jistý způsob nazýval se *klok* (chlamys), pro mužské pak mimo to *nohavice* (caligae). Z jakých rozličných suken a jiných látek hotovily se tyto a jiné oděvy, pověděli jsme již při vypočtení předmětů obchodu jak domácích tak cizozemských. A však netoliko v látkách, nýbrž také v barvách a v podobách jednotlivých kusů šatstva milovala se velká rozmanitost. Nejhojnějších zpráv o tom poskytují nám poslední vůle měšťanů a městek Pražských z toho času, ve kterých odkazují se ty neb ony lepší šaty těm neb oněm přátelům. Položíme zde příklady ze zmínek takových neb k tomu podobných, jak se právě naskytují. Tak uvodí se při jisté příležitosti sukně šedá na zimu a sukně barchanové na leto (1375), jinde sukně široká hnědé barvy ze sukna Florentského (1380). ženská sukně černá sváteční (1412), žlutá ze sukna Bruxelského podšitá kmentem červeným (1414), zelená sukně obrácená podšitá kmentem žlutým (1414), sukně bílá mužská (1414), sukně modrá nepodšitá (1425); plášť tmavý žlutý s podšívkou hedvábnou barvy zelené (1380), plášť harasový (1402), plášť barvy šedé (1404), plášť černý s modrým tafetem, odkázaný jistě jeptišce (1412), plášť černý s podšívkou zelenou, a jiný žlutý podšitý kmentem pohanským (1414), pláštěk ženský černý (1431), klok nové barvy (1433).

⁵⁸⁾ V knize Staroměstské 33. 39.

Pro teplo nosily se místo plášťů také *kožichy* (*pellicia*) a *šuby*. Připomínají se *kožichy* liščí, bílé beránčí, šerlinkové a kozi, jednou na příklad *kožich* liščí hřbetový s úzkými rukávy (1425), jinde *šuba* postavcová s soboly, krátká *šuba* dlouhá pohanskeho postavce s kunami blankytná, a jiná *šuba* dlouhá s kunami postavcová (1426). Mimo to však užívalo se *kožišin* také k podkládání neb lemování plášťů neb sukní. Tak připomíná se na př. sukně šedá, černou *kožišinou* podšitá (1400), sukně zelená *kožišinou* liščí podšitá a jiná černá s *kožišinou* beránčí (1403); sukně červená Bruxelská s *kožišinou* kuní a jiná též látky podšitá chřebty, též sukně žlutá s podšívkou liščí, dvě sukně podšité *kožišinou* ovčí, jedna červená, druhá žlutá (1403), sukně černá Bruxelská podšita černým beránčím (1407), sukně zelená podšitá popellicemi a sukně žlutá podšitá *kožišinou* z blánek, jinak bělizinami (1414), sukně Bruxelská barvy černé podšitá chřebtovým s dvěma rukávci z atlasu černé barvy (1416), sukně s chřebty krátká aksamitu černého vyražovaného a sukně červená dlouhá s chřebty (1426), plášť aksamitový dlouhý s kunami (1426), sukně ženská černá s beránčím *kožichem* (1431).

Pod sukněmi nosily se také *kabátce* (*joppae*, *joppulae*), na nichž zavěšovaly se druhy *kapsáře* (*sacculi*) k nošení rozličných potřebných věcí. Přes sukně pak zapínal se *pás* (*cingulum*), podstatná část tehlejšího oděvu, při které se mnoho hledělo na ozdobnost. Připomínají se pásy stříbrní a zlatí, to jest stříbrem neb zlatem okovaní, pásy stříbrně pozlatité se zvonci a podobně. Na pásích zavěšovaly se také *tobolky*.

O nohavičkách mluví se o černých (1379) jakožto ku počtu dávanych mistru quodlibetariovi v učení Pražském, jinde o flanderských (1392), nějakého nejspíš zvláštního kroje. Obvyčnou obuví mužskou byly *boty* (*calcei*, *calciamenta* sive *bottae*); rozeznávaly se o jednoduchých a o dvojnásobných podešvích.

Na hlavě nosili mužští *klobouky*, *čepce* a *birety* čili *točence*; též užívalo se *kápí* čili *kukel* (*caputium*) ke ochraně hlavy proti zlému povětří. Žensky nosily *zaroje* čili *šlajře* (*peplum*), často nadherne; vlasy točily sobě *panny* v *copy*.

zvláště pak zalíbenou ozdobou byly tak zvané *věnce* (crinale, sertum, krenzel), které dílem zhotovovali dílem snad toliko k vlasům upravovali věnečníci. Byly nejspíš z rozličných látek; připomíná se ku př. věnec ze suken černých (crinale de panis nigris); také však bývaly skvostně vyšperkovány; uvodí se ku př. věnec z perlí, věnec z perlí a ze stříbra (1413) „věnec perlový a na tom věnci šestmecíťma prstenů“ (1426). Mužští dávali si záležeti na *vousích* dlouhých, jak na knírách tak na bradě; copy nosili jen pořádku. ⁵⁹⁾

Nošení *rukavic* bylo velmi obecné, tak že se zhotovováním jich živilo četné řemeslo. Rovněž nosily se na ruku *prsteny*, zlaté a stříbrné; ke šperku pak ženskému náležely skvostné *očky* (monilia), zlaté s drahými kameny, ku př. s rubínem vsazeným (1418), zlaté a stříbrné *křížky*, *pektorálky* s křišťálem (1426), růženečky čili *páteře* korálové (1401), achátové atd. Též *spínadla* při rozličných kusích oděvu bývala někdy stříbrná. Co klenotky menší ke chování pro radost připomínají se na příklad kameníčko stříbrné a v stříbře perliček lot a půl čtvrtce, koník mosazný (1426), dvě pštrosových vajec stříbrem okovaných a t. p. (1432). ⁶⁰⁾

Mužští chodili zhusta s *holemi*, konšelé s postříbřenými na znamení svého úřadu, jak již zmíněno.

Pro úplnost o oděvu připomínáme ještě také *šat koupelní* (balneamen). ⁶¹⁾

Jako někdy za krále Jana opat Zbraslavský, tak kárá ještě při sklonku panování císaře Karla letopisec Beneš z Weitmile své krajany z přílišné náchylnosti k novotám v šatstvu, že prý jako opice následovali všecko, co viděli u cizinců a odchylovali se od obyčeje předků svých. Byl pak ve panujících novotách také pořád ještě celkem týž směr jako za času krále Jana, totiž že byly v oblíbení šaty krátké, až neslušné, a těsné, že se v nich sotva dýchat mohlo. Mužští vycpávali

⁵⁹⁾ V pamětní knize Staroměstské fol, 2 jmenuje se roku 1417 jeden měšťan Petrus dictus mit dem czopff de Olomucz.

⁶⁰⁾ V též knize 62, 138.

⁶¹⁾ Balneamen cum nodulo argenteo, v knize Malostranské r. 1419, A, 1.

si prsa bavinou do předu, naproti tomu spínali si břicha tak uzce, že prý vyhlíželi jako chrtové, a vzadu tak se svazovali, že sotva volným krokem mohli choditi. Kukly nosili tak malé, že se mohly udělati čtyry z jednoho lokte. Okolo kiku nosili široké kovové obojky, někdy prý s literami, podobné jako pastýřové dávali psům svým, aby byli hájeni proti uhryznutí od vlků; boty pak a střevíce mívali do špiček, jako s dlouhými nosci (*calcei rostrati*), které velice překážely v chůzi. Když se stalo roku 1372, že na hradě Košťále u Litoměřic hrom urazil jednou ranou takové nosce na obuvi tamějsímu purkrabí i manželce jeho na obou jich nohou bez jiného ublížení, spatřoval v tom pobožný letopisec patrný zázrak a prst Boží, ale lidé prý ani proto té marnosti nezanechali.⁶²⁾

Že naši předkové jedli a pili všechno, čeho poskytovala žirná země česká, samo sebou se rozumí, a rovněž nelze pochybovati, že všechno, co k tomu náleželo, snášelo se již tehdy zvláště do Prahy na prodej, jakož masa z domácího dobytka a zvěřiny, drůbež, mléko, ryby, ovoce, mouka, zeleniny a jiná vařiva všelikého druhu. Též svědčí zprávy zachované o obchodu Pražském a jiné rozličné o všelijakých plodech cizích zemí i cizích díla světa, které přicházely do Prahy, jichžto užívalo se co vzácnějších lahudek neb co koření do jídel. Takové zboží byly mandle a fíky, ryže, rozinky (*weimper*), cukr, pepř, zázvor (*zinziber*), muškát, hřebíčky, šafrán, kvet, oříšky muškátové, citrár (*zedoarium*), galgan (*galanga*), skořice (*cinamomum*), matka hřebíčková (*garicfolia*), zrna rajská, kardamon, kmín Římský (*cuminum*), semena skočcová (*passae risinii*) a jiné podobné *specie*. Nepochybují, že již tehdaž kuchaři a kuchařky české uměli také hojně této látky užiti obratně ku přípravě krmí příjemných a rozmanitých, neb aspoň v časech nemnoho pozdějších byla kuchyně česká pro zvláštnosti své již proslulá, ale zprávy o způsobích připravování jídel a o názvosloví jejich tehdaž užívanem, kterými by se to dalo dořešiti, jsou příliš nedostatečné. Povíme dle nich

⁶²⁾ *Beness de Wastmal* 394, 417; k tomu výklad u Ilájka 341.

toliko, že předně *polívka* byla již tehdáž článkem oběda, jak se zdá, obecně zachovávaným a že rovněž v oblibě byly *omáčky* neboli *šalše*. *Kyselo* a *kapalice* byly, názvy vařenin podobného druhu již tehdáž užívané. Masa sekala se do *jitrnic* a *klobásů*, z krve dělala se *jelita*. Z mouky pekl se *chlebov* *rešný* (siligineus) a *bílý* (albus, triticeus), housky, roháčky čili rohlíky, *calty*, *koláče*, *pirohy*, *makovce*, *vdolky*, *mazance* a jistě všelijaké jiné výrobky pekařů a kuchařů. *Varmuše* z jablek (pulmentum coctum de pomis) připomíná se roku 1411 co jídlo, do kterého prý bylo dáno jedu markrabí Joštovi moravskému. *Konfekty* všelijaké (confectiones) prodávali místo našich cukrářů tehdáž apotekáři. *Sýrem* rádo se zajídalo. Skvostné hostiny vyznamenávaly se zvláště hojností *ryb*, v nichž bylo mnohem větší zalíbení než za našeho věku. Kromě ryb pečených domácích náleželi také *slanečci*, od moře z ciziny přivážení, k pochoutkám obecně oblíbeným.

Spůsob byl jísti třikrát za den. Ranní *snídání* (jenticulum) *oběd* (prandium) v pravé poledne a *večeře* (coena) před spaním náležely k pořádku každé rodiny bez rozdílu, zdali sprostší nebo vznešenější. Svátky a *posvícení* měly své právo, že se o nich jídalo hojněji a skvostněji dle obyčeje k nim připadajícího. Tučná *hus* pečená o sv. *Martině* náležela již tehdáž nevyhnutelně ku pořádku Pražskému u chudých i u bohatých. ⁶³⁾

K jídlu užívalo se *lžic* a *nožů*, *talěrů*, *mis*, *šáleků*, *mísek šalešných* totiž na omáčku, k pití *konvic* (cantarus), *pohárů* (picarius), *koflíků* (cyphus). I v tom jako v jiném domácím nábytku hledělo se částečně skvostnosti. Bývaly lžice celé stříbrné, lžice stříbrem okované, talíře a mísy obyčejně cínové, však též skvostnější. V pozůstalosti měšťana Pražského Václava voštníka, zemřelého roku 1427, nacházelo se dvacet mis větších a menších jantarových (scutellae magnae et parvae electrae viginti). ⁶⁴⁾ Vedle pohárů dřevěných připomínají se

⁶³⁾ Viz píseň Svatomartinskou ode mne uveřejněnou v *Dějích university Pražské* 80

⁶⁴⁾ V pamětní knize Staroměstské 146.

rovněž také stříbrné (*picarii argentei* 1351), též košíky stříbrné, jednou ku př. košík veliký stříbrný pozlacený s příkryvadlem (1432), jinde košík stříbrný pozlatitý dvénásob skladitý (1426), šálek malý stříbrný (1432) a t. p. Stoly pokrývaly se *ubrusy* stolními, a rovněž užívalo se při jídle *ubrasců* ručních.⁶³⁾

Za nápoj užívalo se předně *vína* mnohem obecněji než za našeho věku, zvláště následkem zdělání vinnic v samém okolí Pražském za času císaře Karla. Krom *vína* domácího pila se v Praze rozličná *vína* dovážená ze sousedních zemí, jakož i vzácná *vína* ze zemí vzdálenějších, o kterých již jest na jiném místě šfře zmíněno. () velké spotřebě *piva* svědčí již velký počet sladoven a pivovárů ve městě, ježto se jen na Starém a na Novém městě ze zmínek jisté neouplných dá vypočítati sladoven 86, pivovárů 55. Ovšem bylo pivo v Praze větším dílem nápojem domácím; nicméně přivážela se také některá *piva* přespolní, zejména Žitavské, Svídnické a Turnovské, a pivo domácí nalévalo se také do sudů Svídnických a Žitavských co do nádob určitého objemu. Domácí pivo rozeznávalo se staré silné (*antiqua Pragensis cerevisia*) a mladé (*juvenis cerevisia*), kterému se říkalo také *patoky*. Krom toho vařilo se též *pivo bílé* (*alba cerevisia*). *Starým pivem* rozumel se ležák, který vydržel přes leto ⁶⁴⁾ Ze se k zachování *piva* užívalo již tehdaž ledu, zdá se, poněvadž byly *lednice*. ⁶⁵⁾ Také *med* byl vždy ještě nápojem oblíbeným, ač méně obyčejným.

⁶³⁾ Pamětní kniha Staroměstská 121, 126 k rokům 1430, 1431.

⁶⁴⁾ V pamětní knize Staroměstské nachází se zápis r. 1419 (na listě 41), dle něhož Pavel Silhavý krémar koupil od Jana Krečka „*primo viginti sex vasa Zittaniensta antiquae Pragensis cervinae, quodlibet vas pro duabus sexagenis grossorum cum triginta septem grossis, item viginti sex vasa juvenis cerevisiae dictae patoky, quodlibet vas pro una sexagena gross cum septem grossis, et promiserunt sibi post evacuationem seu propinationem cujuslibet vasis statim pecuniam dare pro quolibet vasa evacuato debitam inprotracte. Si vero unum vel duo vasa circa proximum S. Gauri festum remanerent, extunc eadem dictus Johannes cum nova cervisia reformare debet. Datum zapisu toho jest Sabbato ante dominicam Palmarum.*

⁶⁵⁾ V listině kapituly Vyšehradské z r. 1387 jest řeč o domku pod horou Vyšehradskou blíž pivozu přes Vltavu, který byl dan k oby-

Voda k pití brala se ze *studní*, které se nacházely netoliko po domích, nýbrž i co studně obecné po rozličných ulicích. K vaření užívalo se raději vody Vltavské, která se musila z řeky voziti, protože obecných vodáren ještě nebylo. ⁶⁸⁾

Prodejem a naléváním nápojů zanášeli se *krčmáři* (tabernatores, pincernae), větším dílem tím způsobem, že byly jiné krčmy, ve kterých se pilo pivo, jiné zase, kde víno, a též zvláštní, kdež med. *Vinaři* (caupones) měli již roku 1357 své zvláštní bratrstvo. V obyčeji bylo jak ve krčmách pít, tak také pro nápoje k domácímu pití sobě posílati do nich. Rozdílné od krčem byly *hospody* (hospitia), jejichž držitelové nazývali se *hospodáři* (hospites, gastgeber), tolik co nyní hostince, do kterých se uchýlovali cizí příchozí čili hosté (též hospites, Gäste); nebo v nich poskytovaly se jak nápoje a strava, tak také píce pro koně i byt a nocleh pohodlný. Držitelé jejich byli usedlí měšťané a obyčejně majetníci domů, kteří ku posluze hostům drželi *podomky* (hausknechte) a jinou čeládku. I páni a zemané, kteří neměli svých domů v Praze, bydlívali u nich, když se jim bylo zdržovati ve městě za svými potřebami. Jako v jiných městech toho času, tak byl nejspíš i v Praze obyčej hospod, že se platívalo týdně od postele. ⁶⁹⁾ Obyčej dávatí odchodné (recessionales) čeládce hospodské často se připomíná.

Krčmy byly místy pospolitě zábavy, ač ne v té míře jako za novějšího věku, ježto lidé usedlí méně se v nich scházeli, držíce se domácnosti a pohostinství domácího. Za neslušné pokládalo se vůbec noční toulání po krčmách, ano bránilo se mu záповědí, aby po třetím zvonění zvonem rychtářovým u večer žádný krčmář nenechával hostů seděti ve

vání Prokopovi zahradníku, kdež praví se: ipseque Procopius et sui successores pro eo, quod in dicta domuncula quoddam reservatum glaciei est exstructum, ad praestationem hujusmodi glaciei possessori dictae commendae tenebuntur et erunt astricti pro necessitate congruente, et dum etiam glacies poterit haberi.

Právu k r. 1393 v krátkém Chronicon Bohemiae u Höflera I. 7. a u Hůsa do Kostnice u Höflera I. 130.

své krčmě ani nenaléval vína ani piva ani medu.⁷⁰⁾ Také byl zákaz na škodlivé hry v krčmách (1404) kromě prý slušné hry v kostky (*praeter ludum honestum aleae*).⁷¹⁾ Vůbec hledělo se na krčmy jako na místa podezřelá, jmenovitě někdy i za skryše zlodějům sloužící. Držitelům hospod byla proto uložena povinnost, míti pozor na hosti své, zdali jsou zachovalí lidé. Také měli hosti své činiti pozorny na zachovávání řádu předepsaného ve městě, jakož o nošení zbraně, že nebylo povoleno než domácím usedlým, o zakázání prodeje mezi hostmi a t. p.⁷²⁾

Jak mnoho bylo hospod a krčem v Praze, nedá se shledati, ač souditi lze, že byl počet jich veliký. O jednotlivých hospodách, kde se nacházely, jest též málo zmínek. Starodávná a vždy velmi živá hospoda byla v *Týně*, kdež přijížděli cizí kupci se zbožím svým za příčinou cla, které se tu odvádělo. Držitelé její byli nájemníci dvoru toho, kterým se kdy dostal od kapituly Pražské.⁷³⁾ Roku 1404 připomíná se hospoda u *Jiříčka* v nynější ulici Spálené (č. 92) proti Židovské zahradě,⁷⁴⁾ roku 1416 a později hospoda v domě u *Mouřenínů* na Starém městě (č. 459 a). Krčmy nacházely se často také v domích panských ve městě, kterým se vyhrazovalo právo k tomu, i když byly osvobozeny od práva městského, však tak, že krčmáři musili z nich konati povinnosti k městu, jako jiní měšťané.

⁷⁰⁾ *Rössler* 28.

⁷¹⁾ *Lib. vetust. priv.* 208.

⁷²⁾ *Rössler* 27. 86.

⁷³⁾ Viz Palackého *Formelb.* I. 365.

⁷⁴⁾ Johannes husknecht domini Girziczkonis contra ortum Judaeorum debet computum domino suo facere de universo, sicut exposuit super hospites pro foeno et avena. *Základy místop. Praž.* II. 79.

R e g i s t r í k.

- Aaron žid (syn Judla z Benešova) 217, 218.
 Abraham z Jičína žid 217.
 u Adama a Evy 170.
 Anelharda choť Kazimíra pol. 88
 advokát 392.
 Agap t biskup Lisabon 68
 Agaun, St. Maurice, 54.
 Aichatet 518
 z Alberovic Maršik 353.
 Albert syn Ditla pod krámy 196.
 Albert farář v Nehvizdech 108.
 Albert Olbramovic 444
 Albert orlojník 137, 379.
 Albík mistr 191, 193, 234, 423
 Albnkovský dům 191
 Albrecht arcib. Magdeb. 63
 Albrecht, bratr Jana purk. Norm 26.
 Albrecht hrabě holandský 41
 Albrecht vévoda bavorský 45, vév.
 Meklenb 41, 54; Albrecht II Mon-
 drý vév. rak. 10 11, 26, 27, 30
 38 39, 41, 43 Albrecht III. vév.
 rak 56, 302, 397, 389
 z Aldemburka Purkart 141, 168.
 Alexandr V 492.
 Alexandrinský patriarcha (Jan) 66.
 Altenburk 519
 Alžběta císařovna, choť Karla IV
 51 52 55, 56 60 64, 66, 67, 79,
 83, 88, 209 350, 354, 365, 400.
 Alžběta, dcera Karla IV, manželka
 Albrechta III rak 42, 56.
 Alžběta královna uher., manželka
 Karla Roberta 396
 sv. Ambrože viz klášter
 k sv. Ambroži brána 133, 157, 440.
 sv. Ambrožská ulice (Horská) 252.
 Ancona 13
 Andé. Angelo z Florencie 142, 250,
 251 281 485, 486, 487
 Andělova ulice 251; zahrada 250,
 486, 487.
 u anděla teponelho 192.
 u andělů tří 204, 468.
 Anderun měšťan Pr 420.
 Andernach 518
 u sv. angelů viz kaple.
 z Anbaltu hrabě Albrecht 84: Jan
 55.
 Anna faleká Mečka), manželka Karla
 IV 15, 16, 17, 18, 26, 27, 34, 76,
 79, 83; císařovna, Svidnicka 24,
 26 27, 28, 32, 34, 42, 47, 50, 79,
 83, 307.
 Anna dcera Karla IV 56.
 Anghéané 519.
 Anaberk 518.
 Antoch 124.
 u Antonína 156
 sv. Antonína viz kaple, kostel.
 sv. Anny viz klášter
 sv. Apollináře viz kostel
 apotekář 375
 Aquilon 31, aquilejský patriarcha
 (Markvart 31 55
 arcibiskup Pražský 29, 32, 45, 47,
 54 92 93 129
 arcibiskupský dvůr na hradě 93, na
 Malé straně 57, 91, 113 115, 129;
 zahrada 115, 129, vinice na Pe-
 třině 128
 Arelat (Arles) 54, 87
 Arnošt arcibiskup (z Pardubic) 11,
 12, 14, 18 21, 22 23, 25, 26, 28
 30 34, 37, 40, 43 49, 51, 53, 76,
 79, 85, 87, 88, 114 210, 213, 447
 z Arrasu Matěj 75 -77, 80 81, 85
 Angsburk 518, Angaburský biskup
 66
 Augustin apotekář z Florencie 128,
 131, 141, 184, 243, 270, 487; Vor-
 šila jeho manželka 270, mlýny
 Augustinovy 184.
 z Aujezda Václav článek 84
 Avignon 25, 54 56 59, 178.

- Blaty 434.
 Blažek farář v St. Plzni 91.
 Blazim 434
 u blech dům 192.
 paně Bočkův dům 185.
 Bohdalec 279.
 Bohnice 427, 450, 479.
 Boholuby 470, 479.
 Bohuněk farář u sv. Petra 256.
 Bohuněk kramář 434.
 Bohuněk probošt u sv. Ducha 95.
 Bohuslav Oubramovic 214, 229, 427, 446 447 450, 451.
 Bohuslav V vévoda pomoranský 51.
 Bohuše probošt Litoměřický 32, 88.
 Bohuta kanovník Pr. 121.
 na Bojišti 244.
 Bolek Jakubův 438, 440
 Bolek kníže Falkenberský 34, 44.
 Bolek ml. Opolský 34, 367; Bolek st. Opolský 34, 55, 62, 367; Svídnický a Javorský 24, 26, 27, 34, 56, 61, 62
 Boleslav Stará 25, 26, 52, 461, 480.
 Boleslavsko 434, 467, 480.
 Bonifacius IX 224 259
 Bonn 15
 Bononie 13
 Bopfingen 68.
 Boreš kuchář král. 426
 Boreš (z Riesenburka?) 183.
 pan Bořivoj 185.
 Bořivoj II 92, 147.
 z Borotína Mikuláš 111, 187
 Boršegrün 493.
 Boršov 183, 187, dům Boršovský 175, 180, 181.
 Boršovský Václav 172 175.
 Bořuta Bořuta syn Děpoltův, rychtář 159, 163, 285, 425, 437, 479; dům jeho 159; syn Václav.
 z Boru Ondraček 285
 Bořice 454 456
 Botič 45, 239, 241, 243, 258, 261, 278, 350, 420 22, 470; botičské údolí 23, 419.
 z Bourbona Petr 41.
 boží pemz 323.
 de Bracha Konrád 127; Markéta manželka 270
 Bradatý ze Stříbra Jan 159, 160, 175.
 Brandenburk 11, 18, 34 51, 52, 62, 65 67 70 365.
 Brandys 283.
 Bratík 276 402, 420
 brany městské 4 5 8 59, 104, 107, 133 251, 258, hradiční 73, 95.
 u bratří tří dům 169; pěti 235; viz kostel sv. Petra na Stronze.
 bratrstva řemeslníků 391, 534.
 Brázdím 401, 427, 433.
 z Brázdíma Jakub (Benešovský) 187, 461, 463.
 Brázdímec 421, 467.
 Břeh 52, 367.
 Břetislav I 91; II 92.
 Břetislav biskup Vratislavský 26, 34, 205, 456.
 Břevnov ves 33; klášter 104, 127, 176, 215, 266, 270, 277, 420, 427, 429, 430, 442, 445.
 bítvaři 380, 385.
 Břiza 423, 424 442, 471, 472.
 z Brloha Chotěbor 98, Jan 98.
 Brněňsti 21, 395.
 brnění pancířníci 380
 Brno 23, 46, 50, 52, 152, 312, právo Brněnské viz právo.
 Brod Český 280, 300, 424, 441, 449, 480
 u Brunevka 160.
 Bruska 46, 74, 101, 102, 130, 135, 263, 265 268; Bruská brána (fortna) 96, 99; Bruský potok 104.
 Brusnice 263, 267
 Bruzel 519.
 Brzev 431
 bubenníci 378.
 Rubny 263, 264, 283.
 z Ruben Frenelin 264.
 z Bučiny Mauricim mistr 217.
 Budějovice 24, 29, 45, 50, 53 364, 400 402, z B. Ondraček 196; manželka Markéta 196
 Budějovští 401
 Budín 27 396, 397, 519.
 z Budislavě opat 172
 Budišín 18, 53, 67, 301.
 Budišínsko 401
 Budek suken kraječ 475; chof Markéta 476, bratr suken kraječ 476
 budkaři viz hurdler.
 budky 407.
 budnaři 377
 na Budyni 214
 buřla zláta 10, 37
 Burda Petr vikář kostela Pr. 89; Závise 95
 Burghausen 518
 Burkart purkrabí M. gdeburský 34, 55; viz Purkart.
 Buštevce 433, 457.
 Butovice 275, 276, 332.
 Bužek Ištvanův 79.
 Bužek sakristian 323

- z Bydžova Jan, kněz 417.
 Bydžovsko 434, 473.
 z Bychor Aleš 176; Herš 176.
 Bynice 422, 443.
 Bystřice za Benešovem 25.
 Cáhlov 402.
 Cáchy 16, 28, 44, 51, 67, 69, 339, 394, 497, 518.
 z Cách Aleš 497; Dětrich 146, 497; František 497; Jan 146, 424, 425, 497; Jindřich 424, 497; Johánek 425; Mikuláš 425, 497; Martin, Prokop, Václav 497.
 cechmistři 289, 391, 392.
 cechy 391, 522.
 cech malířů a sklenářů 387.
 Celetná ulice 140, 142, 151, 155, 156, 162, 165, 297, 304, 440, 477, 485, 495, 497.
 celný domek 188.
 Celný Jan 304.
 Celovec 519.
 ceny věcí potravních 415, 416; oděvu 416; cibei 417; dobytka 417.
 Ceteň viz Remdyh.
 cibulníci 474, 383.
 cihelna (vápenice) 127.
 cihelnice 129, 234, 235, 491.
 cihlaři 382, 385, krycí 382, 385.
 cihly 526.
 cínaři 379, 384.
 cinu slévárna 355.
 Cip (im Zipf) 213.
 Cirkvice 452, 467.
 u císaře 156, 162, 497.
 cistercienský řád 178.
 cla 354, 394, 396, 400, 402.
 clo z dříví 362.
 coelestini 242, 243.
 Cola di Rienzo (Mikuláš Vavřinec) 22, 23, 25.
 Cornaro Marek dože Benátský 398.
 de Coucy Eberhard 63.
 Ctěnice 426, 469, 495.
 Ctibor arcijahen Litoměř. 100.
 Čachovice 426, 465, 479, 495.
 u čápů 141, 232.
 Čáslav 364.
 Čáslavský kraj 434, 473.
 Čechovice 433, 487.
 Čechové, Čechy 3, 4, 11—14, 16, 19, 20, 21, 23, 25, 30, 43, 47, 49, 57, 58, 60—64, 66, 69, 295, 302, 309, 314, 349, 370, 394, 396—401, 403, 405, 517—523.
 Čelákovice 425, 441, 457, 497.
 Čelechovice 453.
 čepelnici 380, 384.
 čepičníci 375, 383.
 černokožníci 375.
 Černousice 432, 476.
 čerpadla 240.
 češíři 377, 384.
 Čičov 433, 461.
 čistění ulic 349, 350.
 čističi ryh (králové záchodů) 209, 392.
 Čotrové 494, 495; Jindřich 494, 495; Kašpar 428, 495; Marek 425, 475, 495; Mikuláš 429, 495; Oldřich 426, 430 (Přibramský) 495; Klára vdova jeho 426; Petr 430, 495.
 čtvrti městské 297, 298, 357, 372.
 Čúch ze Zásady Jan 491.
 v Daleji 276.
 Dalov 434.
 Damiani rychtář Novom. 285.
 daně městské 403.
 Daniel, biskup Pražský 92.
 dary (pocty král.) 369.
 dávky z trhů 355, z vinnic 362.
 Debnice 265, 266.
 děkana Praž. dům 94.
 děkanství sv. Jiljí 173, Věech Svátých 94, Vyšehradské 260.
 Delfín Jan, dože v Benátkách 397.
 den svátosti 19, 224, 373, 400, 413.
 Děpold uzdař 419.
 desk zemských dům 174, 184, 185, 354.
 Dětrich, biskup Mindenský (z Kugelvaita) 34, 41, 159, 286.
 Dětrich biskup Vormský 45.
 Dětrich malíř 382.
 Dětrich synovec Dětricha z Portie 159.
 Dětrich Velflovic 436—444.
 Dětrich vrátný 280.
 Děvin 276.
 dinová zahrada 233.
 u dítek 155, 188.
 Ditl pod krámy 196.
 Diviš opat Břevnovský 267.
 dláždění ulic 350, 351, 354, 355.
 Dlážděná ulice 253, 350.
 na Dláženém, na Dlážení 104, 105, 124, 253.
 dlažiči 382, 385.
 Dlouhá třída 133, 139, 147, 148, 150, 204—207, 209, 254, 255, 297, 298, 454—458, 473, 486; brána v Dlouhé třídě na konci 133, 150, 205.
 dlouhy 327, 335, 336.

dlužníci 335—337.
dobrá vůle 325.
Dobré pole 434, 436.
Dobroviz 435.
dobytek 400, 410.
Dogzy 57.
dohlázele nad kupci 293.
Doňany 419.
domácnost měst. Pr 524.
Domazlice 364 366, 402, Domazlický
Pešl 158; Václav 437, Domazlčeti
68.
Domazlický dům 158.
Dominikatský řád 34.
domovníci hospodářů 392.
Domšik Jan (Ortlův) 423; Markéta
manželka jeho 423.
Donat Rost 448.
u Doroty 158.
sv. Doroty viz kaple.
Donbravice 424.
Draběvice 430, 431, 469.
drabota 49 50.
Draboušek 111.
dratevníci 376 383.
dratníci 380, 384.
Dražďany 14, 15, 26, 519.
z Dražic Jan viz Jan IV biskup
Pražský.
dřevěných střešiců hotovitelé 375,
383.
dřevníci 408.
Dřínov 429, 441, 455.
dřvi plavební 362.
Drobnice Petr, m. Praž. 495.
drobníci 148 374, 383.
drvoštěpové 392.
dsky městské 323, zemské 174, 184,
185 354.
Dubel 113.
Duběck 122 439, 442, 444, 454 462.
z Dubče Benek 481, Jindřich 366,
481 Ondřej z sudí 421, Ondřej,
vůdce jeho 421, Perchta vdova po
Hyřkovi 186.
Dubč 122, 442, 443; z Dubče Jan
(Voňbovic 423 429, 443, 444;
Meisl Menhart 163 429, 444.
u dub 167 u duby 142.
sv. Ducha viz káster, kostel.
u sv. Ducha ulice 204 219, 468.
důchovy 352, královské 361.
dukáty 414.
Dukovský 68.
Dukšmid Petr 420.
u Duky Černe 148, 205.
u čertových dveří 140, červených 166,
220, modrých 166 železných 148.

Dvorce 276.
ve dvorci 194 (dvorec, 214.
dynasti 374.
z Ebersteina Poppo 47.
Eberhard hrabě Wirtemb 46, 55.
Eberhard měšťan Pr 429; choť Mar-
keta 429.
Ebruš žid 202.
Edvard III anglický 15.
z Egerberka viz Mikuláš z Prahy.
Eisenach 15.
Eisner Jan mistr 198.
z Ejzice Diviš st. a ml. 271.
Ekrik kanovník Vyšehr. 260.
Eliška královna Přemyslovna 79,
109, 115, 151, 242, 258, 264, 273,
276.
Elsas 28, 30, 31, 518.
Esa 518.
Erdmanadorf 295 (Tima z Er. .
Lefurt 519.
sv. Erharta viz kaple.
Erboutovice 434.
Erlangen 57.
Esslingen 47, 518.
Evangelia sv. Marka část 31.
z Falknova Jindřich 146, 280.
Fanca soukenník 211.
farářův dům 95.
u Fand 188.
sv. Felix (S. Felice) 37.
Festre 31.
Fictum Erhart 156, 489.
Fikářův dvůr 148, 205.
sv. Filippa a Jakaba ulice 179, 181,
182, viz kostel.
Filipp vévoda burgundský 34.
Fischgerst Jan 125.
u Flaxek 253.
Flaxek 280 384.
Flaxnerska ulice 231, 233, 234 237,
378 380.
Florence 13, 22, 26, 487, 519, viz
Anděl, Augustin, Matěj, Ludvík,
z Fl.
Florencec 253.
Folman Jakub 278, vinnice Folma-
nova 278, 487.
Forehbein 518.
fortny 74, 216 217.
u Fortny 161.
Frana z Brna 152.
Frana illuminator 218.
Frana Janův 424.
Frana Odravovic měšťan Novom.
416.

Frána Seidlův z Písku 425, 477.
 Francouzi 13, 75.
 francouzský král 34.
 Franěk vinař 278 (syn Jíra).
 Frankfurt 16, 28, 30, 44, 56, 59, 69, 394, 395, 518.
 Frankstein 366.
 sv. Františka viz klášter, kostel.
 u sv. Františka 133, 210, 211; brána za sv. Františkem 133, 209.
 František Albertův (Olbr.) 445; Bavorův 430, 453; Budkův 476; Donátův 130; Jakše Bavorova 475.
 František kanovník 73.
 František probošt Boleslav. 279.
 Freiburgerové 498; Jan (Hensl) 211, 428; Klára manželka 428.
 Freisingen 518.
 Frencl (Frenclín) Jakubův (od Věže, Velflovic) 143, 144, 155, 303, 420, 432, 438, 440, 441, 443, Frencl syn 432.
 Frenclín stolař 118.
 Fridingerové 452; Smil (Štědroň) 452, 467.
 Fridl Janův (Velflovic) 208, 438, 439, 441, 442, 444.
 Fridrich biskup Pražský 92.
 Fridrich biskup Merseburský 41.
 Fridrich biskup Řezenský 34.
 Fridrich markrabí míšenský 12, 14, 41, 48, 151.
 Fridrich mistr, lékař Karla IV 200.
 Fridrich purkrabí Normberský 26, 41.
 Fridrich vévoda č. 244; Alžběta manželka 244.
 Frowin zlatník 428.
 Fryckova hora 270.
 z Fuchsberka Jaroš 194, 195; Kateřina manželka 195.
 Furlansko 31.
 Fürstenberk n. Odron 62.
 Furt 518.

Galmové 469; Anna, dcera Velflova 469; Hensl 469; Prokop 248, 304, 469; Salman 469; Sigmund 469; Velflin 469, 495; manželka jeho Gera 426, 469, 495.
 Genua 13, 519.
 Gerhard opat Strah. 105.
 Gerlach arcib. Mohuč. 47.
 Geschrei Ondřej 304.
 Gestl kožišník 168; manž. Maří 168.
 Geunherové 440, 464, 465; František 426, 464, 465; Johl 465; Mikuláš 464, 465; Václav 140, 143, 404, 443, 464, 465; dům jejich 166.

Glasové 468; Jindřich 468; Petr 229 468.
 Gmünd 76.
 z Gmündu viz Parlář.
 Goldnerové 468, 469; Držek 468; Jakub 469; Jindřich 469; Matěj 468; Mikuláš 48, 285, 420, 469; Ondřej 434, 468, 476; Reinbot 420, 426, 438, 442, 468.
 z Grifstetu Albert na Středoklucích 168, 432, 441, 442.
 groše Pražské 413—416.
 Gruděz 519.
 Grüner Petr 211.
 Gunlová Anna (tchyně Mart. Rotleva) 473.
 Guta manželka Václava II 92.

Habart kanovník pr. 95.
 Habart suken kraječ 426, 472.
 hacníci 375.
 z Haimburka Oldřich 427.
 Hájek z Hodětina Jan 151, 303.
 Halberstadt 519.
 halář 414.
 Halář Jan 419.
 Halářův dům 249.
 Halstadt 518.
 Hallský šilik 414.
 z Hammu Bartoloměj 483.
 hampeyz nový 220; starý 219; blíž hampeyzu 216.
 hamrníci 379.
 Hana viz z Bamberka Jan.
 Hana (Hanek) syn Jakše Bavora 475.
 Hanba Václav 95.
 Hanek (Brunův), probošt Lubecký, kanclář 154, 157, 303, 491.
 Hanek Eliášův 285.
 Hankův dvůr 157, 162, 165.
 hannusgraf 294, 402.
 Hanuš kníže Opavský 224.
 Hanuš mistr taneční 223, 382.
 Hanuš soukenník 125.
 Hanušek syn Jana Meziříčského 428; Dorota manželka 428.
 Harrerové 481.
 Has soused 120.
 z Hasenburka páni 117; viz Zajíc.
 Hasovský dům 120.
 sv. Haštala viz kostel.
 sv.-haštalská ulice 207, 208, 209, 210, 255.
 Hauerové 498; Frána 421, 461; Konrad 248, 249, 250.
 Havelberg 497.
 sv.-Havelská brána 134, 158, 159; čtvrť 297, trh viz tržiště.

v Havířské ulici fortna 134, 158, 249,
 sv. Havla viz kostel.
 Hedáčkova ul. 220.
 hedvábníci 376.
 Hedvika, královna polská 157, 490.
 Heilbron 40.
 heitmané vojsk Praž. 472; žoldnéřští
 472.
 u Heleny 147.
 z Helfensteina Oldřich 55.
 helmění 388, 385.
 Helmová 498; Helm Ondřej 434;
 Klára manželka 434.
 Henal (Henslin) Menhartův (Olbra-
 movic; 420, 446, 448, 451, Mar-
 kéta manželka 452.
 Hensl rychtář v Nepačovicích 431.
 Hensl syn Bartoše z Hory 434.
 herci 383
 Herdegen Falner z Norimberka 146.
 Hereš rytíř 303.
 sv. Hermingardy ruka 29.
 Herš z Lipska 250.
 Heršova ul. 250.
 Hertvík lékař 167.
 Hertwin kamenník 381.
 herynečníci 408.
 Hester souložnice Kazimíra pol. 38.
 Heusmekové 481.
 Hibrlec 434, 473
 sv. Hippolyta viz kaple.
 Hlšpan Martin kan. Praž. 98.
 Hlas z Kamenice Jan 281.
 hlasatel Hradčanský 96.
 hlava 310, 311.
 Hlavně Pešek 202
 u hlavy telezně 179.
 hldky noční 373.
 hlnáci 378, 384
 hliniště za Brnskou 263.
 Hlubočerpy 276.
 Hluboka 402.
 Hluček Matěj 291.
 Holbovice 433, 461.
 holičů 379, 384.
 Holomín 67.
 Holov 424.
 Hoffartova Keruše 177, 179.
 Hofman Hannš 227.
 za Hofmanem uhce nová pasířská)
 227
 hofrychtář 300, 301, 333, 370.
 hofrychtářův dvůr 191, 194, 248.
 hokynů 409 kramy hokynské 109
 Holba Jakub, lazebník 254.
 Hole 421, 473.
 z Holešova Petr 242.
 Holé 396.

holiči 376, 384, 391
 Holšovice 264, 457.
 Holkro Jan, Petr 422.
 Holonohy 431, 469.
 z Holšteina viz Berka.
 Holubec Mikuláš 79.
 u holubů 147.
 z Homberka Jan, lékař 471.
 na Homoli 275.
 Hopfnerové 211, 468; Dětřich 468;
 František 427, 468, Ješek 468;
 Prokop 427, 468
 Hora Kutná viz Kutná hora.
 k Hoře silnice 280, 282.
 Hořešovice 433, 476.
 Horka ves 424, 449, vrch 274.
 Horníci (z Hory) 44, 68, 395, 406.
 horníci 379, hornictví 406.
 Horská brána 221, 262, 268, 279,
 281, 283, ulice Svatoambrožská,
 252
 z Hory Ješek 145, 474, 485, Vitek
 196, 282, 283
 hospodář domu radního (Nm.) 296,
 (Stm. 353
 hospodari 394, 534
 hospody 348, 401, 534, 535.
 hosté 404, 105, 534, 535.
 z Hostivař Machuta 113, 280.
 Hostivice 431, 478, 495.
 Hostouň 492.
 Hostyně 424.
 Hoštice 428.
 z Hoštiky Šimon 417.
 Hoštov 275.
 honzváři 377, 384
 hrad Pražský (hrad sv. Václava)
 11, 17, 18, 42, 62, 64, 72, 96,
 103, 123, 127, 263, 266, 275, 284,
 363, 437, 477, 478, 482.
 pod hradem 122 viz Podhradí.
 z Hradce Jindřich 39, z Hradce
 pánův dům 181, 182.
 Hradčany 74, 95, 106, 263, 284, 304,
 315, 323, 339, 381, 382, 410, 482,
 484, 520, 523.
 Hradec Jindřichův 50, 55, z Jindř
 Hradce Jakeš 459
 Hradec Králové 23, 27; z Králové
 Hradce Jan písař 418.
 hrádek 242, 381, 491.
 Hradištko 431, 478.
 Hradištského kláštera dvůr 207
 hrachovníci 409
 Hraňák Mikuláš 234.
 hřbitov židovský Novom. 308, starý
 185.
 hřebenaři 376, 384.

hřebenářská ul. 219.
 na hřebeni 235.
 u hřebena 156, 304; u hřebenů 142.
 hřebičníci 380, 385.
 hřivny 413, 414.
 hrnčíři 378, 384.
 hrnčířská ulice (Stm.) 206, 207; (Nom.) 255, 256.
 na hrobce lázeň 151.
 brotníci 380, 385.
 u hroznů 158, 479.
 hrstníci 409.
 hry 348, 349 535.
 hudci 382, 385.
 hulfebriefe 336.
 Huler Konrad z Kadaně 492; Mikuláš 492; Ondřej 120, 146, 433, 435, 492, 493; Sigmund (z Orlíka) 120, 146, 251, 303, 331, 435, 488, 492, 493.
 Humprecht rychtář ve Slaném 461.
 huntýři 374, 383.
 Hůrák Ješek z Lopuce 242.
 hurdler (budkáři) 407, 408.
 Hus brad 493.
 husáci, husaři 409.
 Huselmarkt 139.
 husléři 378, 384.
 huť kamenníků 94; uhelná (uhlířská), 109, 163, 412.
 u hvězd 224; u černé hvězdy 200; u stříbrné h. 205; zlaté 466.
 Hynek biskup Vladiměř. 119, 136.
 Hynkovská hora 270, 274.

Chamberi 54.
 Charvát Jakub 230.
 Charvátova ulice 230—232, 451.
 z Chayna Zdeněk 88 95.
 Cheb 16, 66, 402; Chebští 405; z Chebu Frencl 168; Jan 120; Martin 427, 429.
 Cheyň 431; (Chýně) 465, 477.
 chlěvy 526.
 Chlumin 429, 441—444.
 chmeléři 403.
 Chmeléřovská vinnice 280.
 chmelnice 262, 267.
 Cholupice 420, 453.
 Cholupický viz Štuk Václav.
 z Chotěbuze Michal zlatník 185.
 Chotkové 496, 497; Chotek Albert 432, 433, 496; Bernášek 281, 282, 496, 497; Kateřina 497; Ludmila 497; Petr 496; Václav 496.
 z Chotěmic (na Vlašimi) Jan 207.
 Chotěšovského probošta dům 198.
 Chotkovský dům 209.

z Choustníka Beneš 174, 248; Heřman 103.
 Chrast 421, 461; z Chrásti Zdeněk, kanovník Pr. 270.
 Chřenice 428.
 Chudobice 251.
 Chval kramář 187; purkrabi Vyš. 262, 446.
 Chvaly 425, 479, 490.
 Chvatliny 436, 450.
 Chvatěruby 429, 441.

z Ilburka Půta 99.
 illuminatoři 382, 385.
 Ingelheim 28, 518.
 ingrossisté 296.
 inkoustníci 378, 384.
 inquisitora dům 187.
 Inzelerius biskup Augst. 116.
 Isabella angl., dcera Edvarda III 15.
 Italie 22, 26, 31, 33, 34, 36, 40, 54, 59, 61, 258, 486, 519.
 Izrael žid 218.

u jablek rajských 202, 203.
 Jakeš Bavorův 432, 475, 476.
 Jakeš kněz 417.
 Jakeš kraječ suken 469.
 Jakeš vikář scholastika Pr. 144.
 Jakobin advokát 211; dům Jakobi-novský 208.
 Jakub (Jakeš) Bolkův (Velš.) 143 425, 429, 438, 440, 441, 443, 465.
 Jakub děkan Vyšeb. 152.
 Jakub farář Beroun. 152.
 Jakub farář z Nelahozevsi 417.
 Jakub Frenclův 434, 442, 467.
 Jakub Menhartův 446.
 Jakub Mikulášův (Velš. od Věže) 163, 436—438, 442.
 Jakub oltářník 100.
 Jakub syn Ortlův 430.
 Jakub písař rychtářův 227, 339.
 sv. Jakuba viz klášter, kostel.
 Jáma, Jamka 226, 247.
 sv. Jana viz kostel, kaple.
 sv. Jana brána na Novém městě 222.
 u sv. Jana na Zábradlí brána 135, 184, 186, 187, 222, 244, 279, 280, 281.
 Jan král 6, 75, 79, 86, 93—95, 105, 108, 109, 111, 115, 116, 118, 129, 131, 151, 184—186, 199, 212, 233, 260, 264 265, 272—274, 286, 299, 303, 308, 309, 361, 362, 419, 425, 437—439, 452, 455, 456, 459, 463, 464, 470, 471, 474, 474—77, 480, 486, 492, 530.

- Jan markrabí morav. bratr K. IV 11, 12, 17, 24, 34, 37, 39, 44, 48, 52, 55, 56, 63, 68, 80, 171, 188, 302, 456; dům jeho 171.
 Jan Opavský kníže 34, 55.
 Jan Osvětimský 34.
 Jan Zhořelecký, syn Karla IV 63, 68, 69, 89, 238, 446, 447.
 Jan Soběslav markr. morav. (prob. Vyšeh.) 68, 119.
 Jan purkrabí Magdebur. 17, 34; Normberský 26.
 Jan Alexandrin. patriarcha 66.
 Jan arcibiskup Pražský (Očko z Vlašimě, dříve biskup Olom.) 34, 40, 53, 56, 58, 60, 63, 65, 66, 77, 79, 85, 87, 93, 102, 114, 149, 172, 207, 239, 261, 350, 479.
 Jan arcibiskup Pražský (z Jenšteina) 79, 80, 87, 113, 131, 233, 450.
 Jan biskup Litomyšlský 420, 448.
 Jan biskup Olomoucký bratr Václava II) 18, 25, 118, 143, 154, 212, 456.
 Jan biskup Pražský I 92, II 92, III 92, IV z Dražic 92, 114, 129, 172.
 Jan biskup Spoleťanský 25.
 Jan biskup Strassburský (arc. mohuč.) 35, 65, 66.
 Jan biskup Vladislavský 367, Vormský 35.
 Jan Brunonův probošt lubecký viz Hauek.
 Jan probošt Lubecký (biskup Olom.) 123.
 Jan kanovník Litoměř. 32.
 Jan děkan sv. Apollinaříše 453.
 Jan apotekář 168, 478.
 Jan Bavorův 474, 475.
 Jan Ditlův pod krámy 196.
 Jan Domšíkův 423.
 Jan hodinář 379.
 Jan chmelář 280.
 Jan (Johl) Jakubův (Velfl.) 9, 10, 140, 253, 424, 437, 438, 440, 441, 454, 465.
 Jan Křížovic 490.
 Jan Meinlinův 440, 442, 443.
 Jan Petrův Olbramovic 452.
 Jan písař Brněnský 313.
 Jan písař celný 296, 350, 355.
 Jan Prokopův Ulmanův 421.
 Jan prokurátor 115.
 Jan syn Šimona Olbramovic 450, 452.
 Jan Ulmanův 192.
 Jan Velflův 438, 440, 442.
 Janek (Johl) zlatník 229, 230, 231.
 z Janovic bratří 304; viz Strnad.
 z Janovic Jiří prob. Pr. 309.
 Jaromír biskup 92.
 Jarošův dvůr 195, 196, 198, 200.
 jatkáři 350; jatky Novom. 226; Stm. 150.
 Ječmyk Václav 428.
 u jednorozce 201, 202.
 jednotaschůzí postranních záповěď 342.
 jehelnícků hotovitelé 378, 385.
 jehelníci 380, 384.
 bratr Jehlin 237.
 Jekl Velflovic 441.
 u jelena 226; bílého 256; červeného 155, 166; u dvou j. s jednou hlavou 165; zlatého 155.
 z Jemníště viz Panic.
 Jeneč 431, 478, 495.
 Jenek Michálkův 285.
 z Jenšteina Pavel 149, 185, 207, 208, 238, 278, 437, 450; choť Markéta 149; Václav 278; viz též Jan arcibiskup.
 Jenteš Mikuláš 119, 285, 303, 425, 427, 479, 480; děti: Aneška, Petr 480, Markéta 458, 480.
 z Jeřan Heřman 264.
 sv. Jeronyma viz kostel.
 Jerusalemský 60; (v Praze) 178, 179, 181.
 Jeseník 434, 467, 480.
 u jestřába 166.
 Ješek z Hory 145, 474, 485.
 Ješek malíř 382.
 Ješek Maškův 486.
 Ješek probošt Věch Sv. 437.
 Ješek, syn rytíře Zdeňka 426.
 z Jevičky Mikuláš 428.
 jezy 184, 239, 241, 272, 402, 411.
 jídla 531, 532.
 Jihlava 312; Jihlavské právo viz právo.
 sv. Jiljí viz kostel, kaple.
 sv. Jiljí ulice 173, 176, 177, 180, 184; za sv. Jiljím 170.
 Jilový 420, 421, 442, 448, 491; z Jilového (Jilovský) Johlin 428; Menhart 480; Mikuláš 428, 480; Pesold 423.
 sv. Jindřicha viz kostel.
 sv. Jindřicha čtvrť 298, 357; ulice 486.
 Jindřich VII císař 30, 394, 486.
 Jindřich kníže Břežský 62, 68, 123; Lehnický 55; Opolský 367; Svidnický 26.
 Jindřich korutanský 114, 124.

Jindřich biskup Lübecký 35.
 Jindřich kanovník Pr. 186.
 Jindřich cihlář 163.
 Jindřich Dětrichovic 437, 466.
 Jindřich Lvův 145.
 Jindřich plátenník 172.
 Jindřich puškář 381.
 Jindřich, syn Seidla kramáře 423, 431.
 Jindřich syn Tomáškův 280.
 Jindřichovská vinnice 280.
 Jinonice 332.
 Jiřetínští 481.
 jircháři 236 349, 377, 384, 385, 410.
 sv. Jiří viz klášter, kostel.
 u Jiříčka 535.
 Jirny 425, 441.
 jizbička česká malá 526.
 jména vlastní obyvatel. Pr. 499—505.
 jmění koruny 361—371.
 Johanna manželka Václava IV 63, 69, 79.
 Johanna Vlaška 95.
 Johannité viz klášter.
 Johl Rupertův 143.
 Jonáš žid 218.
 u Jonáše 202, 203.
 Josef žid z Chotěboře 218.
 Jošt markrabí morav. 68, 90, 139, 203, 204, 212, 218, 532; dům jeho 139, 203, 204.
 Judita manželka Břetislava I 91.
 Judl z Benešova žid 217; Lída manželka 217.
 Jülišský vévoda 66.
 Junošové 459: Junoša Jan 161, 459; Marta, Mikuláš, Prokop 459; dům jejich 160, 459.
 Junošova ulice 161, 164—169, 459.
 kabátníci 375, 383.
 kačenníci 409.
 Kačka, vdova Dobšova 355.
 Kadaň 57, 68; viz též Huler.
 z Kadaně (Kadaňský) Hensl 476.
 manželka Kateřina 476; Jindřich 434, 449, 468, 476, manželka Klára 434; Mikuláš 476; Petr 476.
 kalamářníci 378, 384.
 u kalicha 170; u kalichů čtyř 173.
 Kamaréř (Kamerer, Camerarius) Albert 429, 436, 437, 440, 441, 443, 445, 455; Anna dcera jeho 443; František (Frana, Frencl 146, 422, 437, 440, 441, 443, 445, 453; Václav 438, 440, 445; Velf 438, 440, 444, 445.

od kamene Mikuláš 420; Velf 459; Václav 460.
 na kameni 283.
 Kamenice 421, 453; z Kamenice Tobiáš 17; viz též Štuk Ondřej.
 Kamenná hora 275.
 kamenníci 381, 382, 385.
 Kampa ostrov 131.
 Kamýk 402, 412.
 Kantor Jan děkan sv. Apollinaříše 422.
 kanovníci 97, 121.
 kapitula sv. Apollinaříše 51, 243; Augsburská 27; Boleslavská 464, 496; Kostnická 27; Mělnická 464; Pražská 31, 32, 92, 94, 95, 99—101, 125, 128, 147, 229, 535; Trierská 29; Všeck Svatých 94, 263; Vyšehradská 143, 144, 229, 241, 260—262, 276, 277, 279, 282, 304, 306, 419, 443, 464.
 kapitulní dům 94; Vyšehr. kapituly dům 176, 259, 260.
 kaple sv. Angelů na Strahově 105
 — sv. Antonína ve dvoře arcib. 114.
 — sv. Bartoloměje 190.
 — Betlemská 179, 180, 274.
 — Božího těla 224, 225, 260, 460.
 — sv. Doroty v Nebovidech 127.
 — sv. Erharta na Strahově 105.
 — sv. Hippolyta pod Vyšehradem 261.
 — v chrámu sv. Vít 76, 78, 85—90.
 — sv. Jana křtitele u sv. Jiří 93.
 — sv. Jiljí na hoře Větrné 51.
 — sv. Klimenta na Vyšehradě 260.
 — sv. Kříže na Vyšehradě 260.
 — sv. Maří Magdaleny v ulici Benátské 178.
 — sv. Maří Magdaleny na Vyšehradě 260.
 — sv. Marie na Botiči (na Trávníčku) 243.
 — sv. Marie v Břevnově 266.
 — sv. Marie ve dvoře král. 75.
 — sv. Marie na hradě Pr. 275.
 — sv. Marie Zvěstování na Strahově 105, 106.
 — sv. Markéty na Trávníčku 261.
 — sv. Martina na Vyšehradě 260.
 — sv. Michala u menších bratří 210.
 — sv. Michala pod Vyšehradem 242, 243.
 — sv. Ondřeje na Malé straně 452, 457, 468.
 — sv. Petra na Vyšehradě 260.
 — na Písku 114.
 — v radnici Stm. 136.

kaple sv. Simona a Judy ve špitále
Bohuslavově 214, 447.

u sv. Tomáše v kostele 115—118.

— sv. Trojice (Vyš.) 198.

(kostel) sv. Vavřince na Petříně
128, 268.

sv. Vavřince na Vyšehradě 260.

sv. Václava v kostele Praž. 58,
61, 76, 77, 86, 88.

sv. Vincentia 190.

Všech Svatých v domě Olbra-
movců 151.

— Všech Sv. na hřbitově sv. Ště-
pána 246.

— Všech Sv. na Stm. 139, 203.

Kaple ze Sulevic Hanuš 88; Kunat
98, 366.

u kapra 141, 170, 199.

Kardinal Jan, mistr 171.

Karel IV. 3, 12, 14, 19, 21—48,
59, 76, 79, 80, 82, 83, 85—88,
91, 94, 96, 105, 106, 111, 113,
115, 118, 119, 121, 128, 131—133,
135, 136, 142, 144, 149, 151, 155,
156, 161, 162, 164, 165, 169, 171,
172, 177, 178, 186, 193, 200, 202,
203, 206, 209, 211, 217, 220, 225,
227, 229, 231, 239, 243, 247, 250,
252, 253, 257, 259, 262, 263, 265,
268, 274, 279, 281, 282, 284, 286,
289, 295, 299, 304, 308, 309, 319,
322, 324, 338, 342, 346, 350, 359,
360, 362, 364, 365, 368, 371, 379,
382, 386, 387, 394, 399, 401, 403,
405, 406, 410, 411, 413, 414, 417,
418, 425, 431, 435, 437, 440, 443,
456, 460, 464, 465, 469, 473, 478,
480, 481, 482, 485, 486, 491, 496,
515, 516, 518, 521—523, 525, 530,
533.

Karel král uherský 306.

Karel lazebník 214.

Karel syn Karla IV. 66, 67, 89.

sv. Karla viz kostel.

Karlovo (Karlstadt) 44, 244, 261, 278,
280, 282, 487, viz klášter f. kanov.

Karlstein 41—44, 51, 53, 64, 274,
430, 475.

Karmberk 434, 473.

karmelitani 6, 8, 9.

karmel 392.

Karstern 382.

Karsternka vinnice 278.

kartoušská brána 128, 269—271, 491.

Katerina, dcera Karla IV. 10, 26, 55,
56, 149.

Kateřina lékařka oční 393.

sv. Kateřiny viz kostel, klášter

sv. Kateřiny ulice 245.

Kaufhaus Petr 229.

Kavčí hora 276.

Kazimír kníže Pomohský 55; Těšin-
ský 31.

Kazimír král Polský 21, 37, 38, 51.

Kazimír vévoda Pomohský 45.

kazení peněz 341.

Kbel Jan doktor 106, 125.

Kbelná hora 272.

Kbelovka vinnice 106, 125, 128.

Kbelský František 429.

Kbelští 498.

Kbely 426, 442, 479, 495, 498.

Kdansko 519.

Kejstut 119.

Kekule 125.

Kep 250.

keyklři 383.

Kladno 433, 461.

Kladrušský dům 181.

Kladsko 53, 366.

z Kladska Jan 432; Pavel 200;
Štěpan 273.

Kladští 21, 395.

Klatovy 402.

Klatovští 68, 366.

klášter sv. Albana v Mohuči 28.

— sv. Ambrože bened. na Novém
městě 36, 242, 253, 281, 282.

— viz

— Andelašský 28.

sv. Anny na Malé straně pod
Petřínem 127, 195, 242.

— sv. Anny na Starém městě 184—
187, 277, 465, 480.

— (komenda) sv. Benedikta ry-
tířů něm. 133, 153, 154, 276,
278, 279, 281, 360, 419.

sv. Ducha na Starém městě 38,
154, 204, 212—215, 428, 455—
458, 476.

— Eresheimský 28.

— sv. Františka 135, 210, 211, 213,
214.

— sv. Havla 28.

Haslašský 28.

sv. Jakuba na St. m. 148, 149,
190, 466, 472, 475.

— sv. Jiří na hradě Praž 51, 93,
95, 128, 129, 263, 264, 267,
271, 275, dvůr v Motole 271;
v Ovenci 264, vinnice na Pe-
tříně 128; na Brusce 263, mlýny
131, 487.

— Johannitů P. Marie konec mo-
sta 112, 126, 128, 130, 131,
244, 261, 269, 275, 281.

- klášter kanovníků řeholních sv. Augustina na Karlově 16, 23, 243, 244, 425, 428, 450, 495.
 — karmelitánů Matky Boží Sněžné na N. m. (na Písku) 227—229, 247, 248, 340.
 — Kartouský 236, 269, 272—276; vinnice 269, 270, 274; mlýny 236, 272.
 — sv. Kateřiny na N. městě 37, 58, 243—245, 423, 431.
 — Kemptenský 27.
 — sv. Klimenta (domin.) na Starém městě 41, 188—192, 195.
 — sv. Kříže 135, 213, 215, 219.
 — Křížovníků (špit. Pr.) 6, 9, 131, 191, 252, 254, 256, 283, 354.
 — sv. Maří Magdaleny na Malé straně 126.
 — sv. Martina 32.
 — sv. Oldřicha 27.
 — Ostrovský 420.
 — Petershausenský 27.
 — Plaský 269, 273, 274, 430, 474; dvůr jeho 469; vinnice 469, 474.
 — sv. Prokopa na Sázavě (Sázavský) 151, 221, 279; dům jeho 151.
 — Rychnovský 27.
 — Servitů (P. Marie na Botiči) 45, 243, 261.
 — Slovanský 6, 9, 66, 223, 224, 239—241, 351, 362, 495; vinnice 239, 241.
 — Strahovský 46, 103—106, 124, 125, 128, 265, 266, 268, 272, 275, 426, 430, 431.
 — sv. Tomáše 115—120.
 — Weissenburský 28.
 — Zbraslavský 468.
 — na Zderaze (Křížovníků hr. Božího) 223, 235, 237, 238, 264, 423, 427, 428, 445.
 Klauer Fridl kožišník 173; manželka Alžběta 173.
 Klecánky 428.
 Klecany 427—429, 442, 450.
 Klen entřové 470; Konrad 430, 470, 495; Mikuláš 422, 470; manželka Anežka 470; Otl 470; Sigmund 470; Šimon 430, 470; Velf 470.
 kletnáři 377, 384.
 klóvaři 378, 384.
 Klevetov 126.
 u klíčů 159, 171, 440; černých 232.
 sv. Klimenta viz kaple, klášter, kostel.
 sv. Klimenta ulice 188—191; proti sv. Klimentu 188.
 Klínek vinnice 106.
 kloboučníci viz koblůčníci.
 u klobouků 205; červených 158.
 Klučov 424; z Klučova Jan 448; Pešek 425, 441.
 Kluk Jan (Bolec) 119; manželka Markéta 119.
 kment bavorský 399; vlaský 399.
 kmeti 286.
 sv. Kosmy a Damiana viz kostel.
 Knap Tomáš 344.
 z Kněževsi viz z Ořecha.
 z Kněžmosta viz z Valečova.
 kněžstvo Svatovít. 79.
 knihaři 378, 384, 391, 409.
 knihy městské 293, 314, 355, 481; soudní (dsky) 323, 329, 335; psanců 344.
 z Knína Václav 426.
 Knoblaich Václav 108.
 Knoviz 433, 476.
 Koblenc 67, 518.
 kobližníci 374, 383.
 koblůčníci 375, 383.
 Koburk 519.
 kočí 392.
 Kočičí ulice 238—240.
 u koflíku zlatého 192, 193.
 u kohouta (kokota, kohoutů) 137, 200, 206, 460, 490, 496.
 Kokotovici 460, 475; Barta 425, 460; Ješek 460; Kristina, dcera Bartova (Podvinská) 425, 460; Petr 460; Prokop syn Bartův 146, 444, 460.
 kokotáři 409.
 v Kokotkách 122.
 u kola červeného 147; modrého 175; u půl kola 189.
 koláři 377, 384.
 v kolářích 165.
 z Koldic Tíma 151, 154.
 kolebečníci 377, 384.
 z Kolečova Ofka 119.
 z Kolečovic Racek 101.
 Kolín na Labi 50, 300, 401, 482; Kolínský Petr 434.
 Kolín na Rýně 15, 67, 483, 518; z Kolína Michal 485.
 Kolínský arcibiskup 47.
 kolleje: Českého národa 157, 162; juristů 155; Karlova 165—167, 210, 217, 425, 431, 473, 516; králové, litevská 157, 490; lékařská 200; Nazaretská 490; krále Václava 157; Věch Sv. 201.

- Kolman Jindřich mistr kuchyně 152, 212.
 Koloděje 423, 457, 473.
 kolomastníci 378, 384.
 Kolovraty 456.
 z Kolovrat Jan, oltářník 95; z Kolovrat Koliha 99.
 koltráři 378, 384.
 z Komárova Pešek 201.
 kometa 61.
 kommisie k sepsání práv 477.
 komora královská 361, 362, 368.
 komory v domích 525, 526.
 konatelé kšaftů 320.
 koncilium Pisanské 492; Kostnické 492.
 Končata Jakub 113.
 u koně (konička) černého 160, 162, 231; zlatého 158.
 koně 400.
 Konice 424.
 koníři 409.
 Konrad kníže Olešnický 34.
 Konrad opat Strahovský 105.
 Konrad probošt Mělnický 489.
 Konrad puškář, mistr 242, 381.
 Konrad mistr, správce školy hradské 99.
 Konrad Velflův 198.
 Koňská brána 458, 486.
 Koňský trh viz trh.
 konšelé 285—291; Kutnohorští 21; Vratislavští 21.
 konváři 379, 384, 388.
 u konví tří 167.
 u kopáče 110.
 kopáči 392.
 Kopanina 432, 496.
 kopy 413.
 na korábci 115, 120.
 u korábů 161.
 kořenáři 407.
 Kornauerové 498.
 Kornpuhlové 203, 463, 464; Frencl, Jan, Konrad 463; Henslin 463; Mikuláš 427, 464, 468; Petr 463; dům jejich 463.
 u korun pěti 267; tří 200.
 Koruna Zlatá (Svatá) 485.
 Korutany 518.
 Korycany 429, 449.
 korytníci 377, 384.
 u kos 232.
 kosatníci 379, 384.
 Kosmas biskup Pražský 92.
 Kosmas kronikář 215, 222.
 kostečná ulice 203, 204, 464.
 kostel sv. Antonina v Podskali 241, 460.
 — sv. Apollinaříše 51, 243; škola 244.
 — sv. Barbory 210.
 — sv. Benedikta v Břevnově 266.
 — sv. Benedikta na Hradčanech 99, 101, 104, 339, 484; fara 101.
 — sv. Benedikta na Starém městě 133, 150, 153, 154, 204, 207; fara, škola, hřbitov 153.
 — sv. Ducha při klášteře na St. m. 213, 454; hřbitov 213, 214.
 — sv. Ducha (Křížovn.) 191.
 — sv. Filippa a Jakuba 178, 180, 181, 182, 185, 186, 496; fara 181; hřbitov 179, 180.
 — sv. Františka 210; hřbitov 210.
 — sv. Haštala 206—208, 210, 351, 374, 376, 481, 494; fara 208, 209; hřbitov 208, 209, 211; škola 208.
 — sv. Havla 28, 161—165, 167, 206, 434, 443, 444, 466, 473, 495; fara 161; škola 163—165.
 — sv. Jakuba na Újezdě 271, 272.
 — sv. Jakuba na St. městě 12, 48, 70, 149—152, 155, 360.
 — sv. Jana na Bojišti 222, 244, 281; fara 244.
 — sv. Jana Evangelisty (Odraného) 128, 271.
 — sv. Jana křtitele na M. s. 127.
 — sv. Jana v Oboře 125.
 — sv. Jana v Podskali 241.
 — sv. Jana stětí na Vyšehradě 260, 261.
 — sv. Jana na Zábradlí 186, 187, 462, 463.
 — sv. Jeronyma (na Slovanech) 239.
 — sv. Jiljí 57, 70, 171, 172, 173, 457, 488, 490; fara 174, 180; hřbitov 172, 173; škola 171—173.
 — sv. Jindřicha 9, 250—252, 280, 298; fara 251, 252; hřbitov 251, 252.
 — sv. Jiří 75, 76, 94.
 — sv. Karla (na Karlově) 16, 23, 37, 47, 51.
 — sv. Kateřiny na N. m. 243.
 — sv. Klimenta v Bubnech 264.
 — sv. Klimenta na Poříčí 255, 256, 349, 350, 377, 477, 478; fara 256; škola 255.
 — sv. Klimenta na St. m. 189, 190, 339; hřbitov 189, 190.
 — sv. Kosmy a Damiana 239, 241.

kostel sv. Kříže menšího 181, 182: fara 181.
 — sv. Kříže většího 215, 451.
 — sv. Lazara 232: špitál 8, 232.
 — sv. Linharta 67, 70, 194—198: fara 196; hřbitov 197.
 — sv. Longina 246.
 — sv. Marii Magdaleny na M. a. 127, 171; škola 112, 126.
 — p. Marie Einsiedelské 73, 74, 275.
 — p. Marie (v Kartonském klášteře 272.
 — p. Marie konec mosta 110—113; hřbitov 111, 112.
 — sv. Martina na Malé straně 121.
 — sv. Martina menšího na St. m. 191, 192; fara 192.
 — sv. Martina ve zdi 175, 197: fara, hřbitov, škola 175.
 — Matky Boží na Louži 193—196, 424, 452, 471, 480, 495, 496: fara 194; hřbitov 194; škola 193.
 — Matky Boží před Týnem 140, 142—146, 200, 205, 408, 443, 444, 458, 459, 463—465, 467, 474, 479: fara 143; hřbitov 145, 459.
 — Matky Boží Sněžné 227, 228: hřbitov 228, 230, 247.
 — sv. Michala na Malé straně 122.
 — sv. Michala v Opatovicích 233, 234: fara hřbitov, škola 233.
 — sv. Michala na Starém městě 141, 168, 169, 478, 480: fara 168, 169; hřbitov, škola 168.
 — sv. Mikuláše na Malé straně 107—110, 417, 511: fara 121; hřbitov, škola 108, 109.
 — sv. Mikuláše v Podskali 241.
 — sv. Mikuláše na St. m. 45, 57, 195, 196, 199—203, 216, 217, 281, 438, 444, 451, 453, 454, 458, 463, 470, 489, 490, 492, 494, 516: fara, hřbitov 201; škola 203.
 — sv. Ondřeje pod hradem 122.
 — sv. Ondřeje na Starém městě 182, 194; hřbitov 183.
 — sv. Pankráce 277, 279, 355.
 — sv. Petra v Dubčsku 444.
 — sv. Petra na ostrově 130.
 — sv. Petra na Poříčí 256, 257, 283, 298: fara 257; hřbitov 256; škola 256, 257.
 — sv. Petra na Strouze 235, 236: hřbitov 237.
 — sv. Petra na Vyšehradě 32, 232, 258—261, 276; škola 260.

kostel sv. Petra na Zderaze 223, 237: škola 237.
 — sv. Prokopa 126.
 — sv. Štěpána na Rybníčku 9, 245, 246, 251, 248: fara 245—247, hřbitov 245, 246; škola 246.
 — sv. Štěpána ve zdi 177, 178, 183, 234, 235: fara 179; hřbitov 163.
 — sv. Tomáše 107, 115—117, 119, 339; hřbitov 115.
 — sv. Václava na Malé straně 108, 109.
 — sv. Václava na Zderaze 237, 238, 298; hřbitov 238.
 — sv. Valentina 197—200, 216, 354: fara 198; hřbitov 198.
 — sv. Vavřince 185, 195.
 — na Petříně viz kaple).
 — sv. Vavřince pod Petřínem 127.
 — sv. Vít (Pražský) 11, 19, 25—29, 31, 32, 47, 49, 50, 54, 58, 60—64, 66, 67, 75, 76, 78—82, 84, 85, 87, 89, 90—94, 97, 98, 100, 102, 103, 229, 323, 381, 444, 476, 482, 485, 488, 489; kostel starý 76, 78, 81, 82, 84—94.
 — sv. Vojtěcha v Běvnově 266, 267.
 — sv. Vojtěcha v Podskali 241.
 — sv. Vojtěcha na Pohorelci 104, 339.
 — sv. Vojtěcha ve Smrčadřích 236, 261, 377: fara, hřbitov, škola 236.
 — Věech Svatých 93, 94, 482.
 Kostelee 428, 429, 453.
 u kostelů pěti 246.
 Košťál hrad 531.
 z Kostí Markvart 117; Petr 246.
 Kostka soukenník 125.
 kostkáři 348, 378, 384.
 Kostnice 27, 28, 278, 518, 534; biskup Kostnický 27.
 Kostomlaty 427, 434, 454.
 Košice 519.
 u košíků 167.
 Košíře 270—275, 332, 464, 487, 491.
 Košířská niva 275; Košířský potok 274.
 košíři 377, 384.
 koštěři vina 375, 385.
 kotce soukenníci 138, 164, 407; srovn. krámy.
 kotečníci 378.
 kotevníci 380, 384.
 Kotl Jan 419.

kodláři 379, 384.
 Kotlík Ondřej 80.
 Kouba 518.
 z Kouby Jiří 211.
 koudelníci 408.
 Kouřim 208, 300, 434, 456; kraj
 Kouřimský, Kouřimsko 434, 456,
 480.
 kovářníci 379.
 kováři 379, 384, 385.
 Kovařská ulice viz Hašněfská.
 u koz 155, 156.
 kozáci 409.
 Kozdras Matěj z Kostomlat 274.
 u kozlů 141, 161.
 koželusi 376, 377, 384.
 u koži 206.
 kožičníci 137, 184, 375, 395, 410.
 Kozáňská ulice 184, 185, 189.
 kožičny 399.
 kraječi suken 406, 407, 408; bra-
 trstvo 409.
 Krajiš z Krajku Konrad 111, 112,
 242.
 Krakov 51, 395, 396, 519, biskup
 Krakovský 38; měšťané 21, 395.
 Krakov ulice 247, 248.
 Králova hora 270, 271.
 Kralovice 423, 442.
 u králů tih 142, 160, 206, 248.
 králův dvůr u Sv. Benedikta 133,
 154, 157, 204, 252, farma z něho
 133, 134, u černého orla 206, 207,
 211, 212, 456 na Vyšehradě (zá-
 mek) 258, na Zderaze (vévodův)
 238, 239.
 králův a kužlat broby v kostele
 Pr. 78, 79, 83, 91; krypta král.
 11, 26.
 krauáři 406, 409; bratrstvo starších
 409; mladších 163, 230, 409.
 v krámích, mezi kramáři 139, 407.
 krampléři 376, 384.
 kramy 407, 526, kloboučnické 139,
 410; masné 44, 101, 109, 147—150,
 153, 205, 225, 231, 362, 410, mě-
 ředníků 248, 410, nožníků 410, pa-
 síků 248, 410, pekárské 137,
 pícníků 410, soukeníků 138, 164,
 407; tobolečnicků 248, 410, uzdat-
 ské 197, 410.
 z Krasikova (Švamberka) Bohuslav
 101, Ratmír 102, 103.
 Kravař Benč 123.
 kravaři 409.
 krémáři 375, 383, 534, krémy 534, 535.
 kreči, krajčír 375, 383, 395, 387,
 389, 391, 408, bratrstvo 391.

Křemenec Velik 236; ulice Křemen-
 cova 234, 236.
 Křemž 518.
 Křištof Bavorův 175, 180.
 u Křištofa 141, 167, 168.
 Křivenice 434, 453.
 Křivoklat 4, 41, 476.
 Křiz kamenník 381.
 Křiz kramář 191, 136, 137, 139, 174,
 179, 180, 274, 284, 425, 489, 491,
 522, dům jeho 137; choť Anna
 490, děti Alžběra 491, Jan 490;
 Petr 490, 491, Kateřina Petrova
 491, Václav viz Vacek Křizovic.
 Křiz Křizata sladovník 249, 250.
 Křiz Trukaa 187.
 Křizalova ul. 250.
 u křiže červeného 192, 282.
 sv. Křiže viz kaple, klášter, kostel.
 sv. Křiže menšího ulice 180—182.
 k sv. Křiži sv. Křiže ulice 213—
 215.
 u křižků černých 232.
 Křižovníci viz klášter.
 u krkavce 162.
 z Krčova Jakub 208, 211.
 Krtek Petr měšťan 173; dům jeho
 173, 174.
 krumpčři (chedvábníci) 376, 384, 391.
 krupčníci 374, 383.
 Krupka 422.
 Krupna ulice 245.
 krupníci 374, 383.
 Krušina ves 277.
 kšaft 319, 320, 329; kšaftovní lidé
 320.
 Kufstein 518.
 kucháři (kuchynníci) 137, 373, 383,
 531; kuchyně 526.
 Kujalův dům 411.
 Kunc malir 382.
 Kunc s červeným jelenem 453.
 Kunice 421, 453.
 Kunigunda abatyše sv. Jiří 115.
 Kunratice 286, 381, 420, 450.
 kupci 20, 47, 394—399, 403—407;
 bratrstvo kupců 409, starší kupci
 409.
 kupci cizí 400, 403—406, Benáťtí
 397; Čáňtí 47; Krakovští 21, 395;
 Vratislavští 47.
 u kur 202.
 kůr v kostele sv. Víta nový 11,
 75, 81, 82, 84, 132, 482, mansto-
 nářský 82, 83, 94.
 kuráři 409.
 Kury trh viz trh.
 Kussenpfennigové 498; Fridrich 288.

- Kutná Hora 53, 152, 174, 221, 270.
 282, 301, 304, 360, 364, 366, 369.
 394, 400, 410, 437, 438, 472—474,
 487, 488, 491, 492.
 kůže kozi 400.
 Květnice 424, 445, 450; z Květnic
 Jan 447.
 Kvíc 433, 476.
 kytléři 375, 383.

 z Labauně Zdeněk 123.
 Labe 400—402, 419, 428, 429, 478.
 u labutě 189; u labutí 139, 200,
 203, 234.
 Ladevec 421.
 Ladvé 421.
 u láhve 208.
 Lambert biskup Speyerský 58, 63;
 Strassburský 68.
 Landshut 401.
 z Landšteina Jan 365; Vilém 18,
 121: dům pánů z L. 186.
 na Latranu 255.
 Lauterbach Václav 270.
 lavičníci 377, 384.
 sv. Lazara viz kostel.
 Lazar žid 161, 217, 515, 516; bratři
 a sestry Judl, Merkl, Rozha, Ma-
 minka sestřenec Ebruš 515.
 lazebníci 376, 384.
 lázeň 183, 235; Hedáčkova 220;
 Holbova 254, 255; hořejší 126;
 na hrobce 151, 153; u brány sv.
 Jana 184; Johannitů 126; králova
 188; Lounská 234; u mlýnů 256;
 nová 220; za branou sv. Ondřeje
 184; písaná 235; na Písku 129;
 na Poříčí 257; pod Pučkou 239;
 v řiti 214; v smradařích 236; špi-
 tálská 297; pod Vyšehradem 262;
 židovská 198.
 z Ledče Pešek 441.
 lednice 533.
 Leř z Lažan a z Bechyně Jindřich
 120, 140, 313, 360, 433, 489.
 lékaři 393.
 Lemberfüllerové 468.
 lenaři 408.
 Leopold III 56, 302.
 z Lestkova Jan 303.
 Lešno viz z Dubé.
 léta právní 315, 316.
 Letky 475.
 Letná 263, 451.
 Letňany 426, 441, 442.
 z Leuchtenberka Jan 437.
 Lev krejčí 145, 20'.
 Lezka 105.
 ležení 327.
 Lhotka 424, 445, 450.
 Libeň 264, 283, 425, 474.
 Libeznice 492.
 z Liblic pánů dům 185.
 Liboc 266, 267.
 Libodržice 456.
 Libovka židovka 218.
 Libuš (Libiš) 429, 478.
 u líce Božího 232.
 Lidice 432; z Lidic Čížek 432.
 u lilie 141, 160.
 Límuzy 424, 441.
 Linec 11, 518.
 Lingenský Šimon, generál Domin. 34.
 Linhart farář sv. Havla 163.
 sv. Linharta viz kostel.
 Linhartská čtvrt 297, 371.
 z Lipé pání 193, 199; Čeněk 193;
 dům jejich 193, 197—199.
 Lipsko 519; z Lipska Herš 250.
 Lisacius Vilém hospodář v Mnichově
 398.
 listy svobodné 337; dlužní 327.
 literati 393.
 z Litic Rús podkomoří 23, 303.
 litkupníci 293, 323, 404, 405.
 Litomyšlského biskupa dům 133,
 175, 176.
 Litoměřice 37, 44, 331, 332, 361,
 401, 402, 452, 467, 531.
 Litoměřičti 401.
 z Litoměřic rodina měšť. 466, 467;
 Filip 466, 467; Jan 146, 452,
 466, 467; (manželka Anna 146);
 Konrád 144, 149, 168, 466; Křištof
 172; Křišťan 467; Mikuláš 466,
 467; Petr 145 467; Štěpán 422,
 454, 467; Václav 421, 467; dům
 jejich 408, 467.
 z Litovic Beneš 208; (z Přiboje).
 Litožnice 422, 423, 456, 467.
 Lobeč 494.
 Lobeček 429.
 Lobkovice 429, 495.
 Lobl Ondřej 427, 467.
 Loděnický potok 430.
 lodňáři 377, 384.
 z Lochovic Bořivoj 267.
 lojovníci 378, 384.
 Loket 66, 402; Loketsko 433.
 Lombardie 37.
 lomy kamenné za Koňskou branou
 280; na Letném 264; na Petříně
 268.
 sv. Longina viz kostel.
 Lopata Václav 245; zahrada Lopa-
 tova 245.

lopatníci 379, 384.
 Lopuc viz Hůrák.
 lotři 348.
 Louny 402; z Loun Jiřík měšťan
 Malostr. 85, 89, 108.
 loupežníci 396.
 loutečníci 378, 384.
 Loutka Jan 112, 381; Oldřich 381;
 Petr 381.
 loutníci 382, 385.
 na Louži 192—194 196, 197, 226, 2-9.
 Lubaň 492.
 Lubeck 69.
 Lucemburk 16. 28, 30, 65, 67; mě-
 šťané 16.
 Lud Ondřej 181.
 Ludvík (Lojsa) apotekář z Florencie
 142, 251, 278, 281, 427, 429, 433
 486, 487.
 Ludvík bavorský, syn císaře Ludví-
 ka 11. 18.
 Ludvík brandenburský, Říman, syn
 cis. Ludvíka 10, 16 18, 21, 41,
 45, 52, 395.
 Ludvík císař 22. 30.
 Ludvík arcib. Mohučský 111.
 Ludvík král uherský 17, 26 46, 48,
 51, 66, 67, 396
 lukaři 380, 385.
 z Lutic Rus 23.
 Luttich 519.
 Lužice 18, 52—54, 57, 61—63, 65,
 67, 69, 403, 446, 517, 519.
 u lva bílého 142; červeného 152,
 199, 472, 474; u dvou lvů o jedné
 hlavě 202, 217.
 Lvov 519.
 Lysá 478.
 lžičníci 377, 384.

 Magdeburk 331 520; Magdeburské
 právo viz právo.
 Maier Jindřich 281.
 Maiestas Carolina 9, 36, 301, 302.
 Mach mlynář z Nelahozevsi 265
 Machuta viz Hostivař.
 Machutovská vinnice 274.
 Makotřasy 432, 477; z Makotřas
 Ješek 477.
 Malá strana 11, 57 74, 93, 96, 99,
 101, 106, 125, 132, 149, 176, 221.
 222, 268, 270—273, 350 355, 360—
 362, 364, 369, 370, 376, 386, 435,
 452, 468, 475, 487, 491, 493, 511
 Malč vinníčník 275.
 Malčova hora 275.
 Malešice 279, 282, 425, 477
 z Malikovic Aleš 95, 103; Mikšík 95.

Malín 296.
 Malina Vavřinec, krejčí 217; chof
 Kateřina 217.
 malíři 382, 385, 387 391; bratrstvo
 391; malíři od kamene 382, 388.
 malý peníz viz haléř.
 mandláři 407.
 mansionáři 94, 95; dům jejich 94,
 482, 485.
 sv. Maří Magdaleny viz kaple, klá-
 šter, kostel
 p. Marie viz kaple, klášter, kostel.
 Marienburk 519.
 Mařík rychtář Košířský 274.
 sv. Markéty viz kaple.
 Markéta, dcera Karla IV 67.
 Markvart kamenník 381.
 sv. Martina viz kostel.
 sv. Martina brána (Zderazská) 131,
 174, 175, 176.
 sv. Martina újezd 229, 231 232, 437.
 sv. Martina ulice 174—177 179, 180,
 197.
 Martin Cášský 278.
 Martin celný 124.
 Martin hodinář 379.
 Martin kněz 47. 49.
 Martin kovář 109.
 Martin kraječ suken 440.
 Martin kramář 146, 496.
 Martin písař desk dv. 121.
 Martin podjahní kostela Pr. 323.
 Martin vikář kanovníkův 171.
 Martin Weikartův 234.
 masa uzení 400.
 Massilie 13
 Maštov 402.
 Matěj Bolkův (Velflo ic) 438, 440.
 Matěj z Florencie 487.
 Matěj kolář 89.
 Matěj od Věže 158, 210 438, 439,
 442, 443, 444, 445 469, 474.
 Matěj vikář kanovníků 171.
 Matky Boží viz kostel.
 Mauricius vozataj 113.
 Mazanec Václav 98.
 mazanečníci 374, 383.
 mazhaus (palác) 525.
 de Mazziis Verius 129.
 u meče 158; u mečů namalovaných
 232.
 mečíři 380, 385.
 med 533, 535.
 Medek z Valdeka Zdeněk 187.
 Mediolán 31, 32.
 mědnáři 379, 384.
 medníci 375, 383.
 Medonosy 381.

Měchořpy 422, 423, 470.
 Meislin Věškovice 429, 442, 443.
 Meissner Jan 168, 169.
 u meisona 162.
 Mělnického probošta dům 271.
 Mělník 24, 401, 422, 419, 425, 434.
 Mensart biskup Pražský 92.
 Menhart pravos. Olbramovické 444, 451.
 Menhart Olbramovíc 445—448, 470.
 Menší město 4, 23, 74, 106—123, 284—286, 300, 304, 307, 309, 315, 326, 332, 334, 364, 369, 370, 386, 436, 530.
 u měny nové 140; staré 140, 451.
 mělné městský 434, 450.
 u měsíce tři 206.
 měsíčníci 248, 375, 383, 385, 386, 390, 391; bratrstvo 391.
 měšťanské právo 288.
 z Metelska Arnolt kanov. sv. Apollinarije 193.
 metlaři 377, 384.
 Metz 29, 32, 40; Metzský arcibiskup 66.
 Meziboří 275, 283.
 z Meziboří Jan 428, 498; Petr 278, 421, 432, 489.
 sv. Michala ulice 121—123, 169.
 sv. Michala viz kaple kostel.
 Michal Donatův 285, 303.
 Michal žid 217—219.
 pana Michalee dům 173.
 z Michalovic pání 110, 174; Jan 25, Petr 61; dům jejích 110.
 Michel 277—279, 420.
 Mikertův dům 171.
 Mikeš tandier 348.
 Mikovice 457.
 Mikuláš z Prahy Augustinův, z Egerberka, z Okoře, z Vožie 83, 140, 156, 174, 270, 313, 432, 433, 440, 487—489; dcera Dorota 140, 489; choť Vorskla 156, 486—489.
 Mikuláš kníže Opavský 68.
 Mikuláš biskup Namberský 18; Pražský 92.
 Mikuláš děkan Pr. 439; probošt Pr. 94.
 Mikuláš Biskupův 303.
 Mikuláš Bohuslavův Olbramovíc 447, 449.
 Mikuláš z Florencie 486.
 Mikuláš syn Frány Pesoldova 425.
 Mikuláš Fryčkův 115, 120.
 Mikuláš hostinář 379.
 Mikuláš ze hradu Pr. 95.

Mikuláš Jakubův ze Stržbra, sakristan sv. Jiří 171.
 Mikuláš Johnův viz z Jilovéha.
 Mikuláš kamenník 122.
 Mikuláš lékař viz Parléř.
 Mikuláš Otův 171, 430, 432.
 Mikuláš z Pořískan 292.
 Mikuláš Reinbocht, Goldnerův 48.
 Mikuláš soukenník 125.
 Mikuláš Věškovice od Věze 156, 424, 436, 438—443.
 sv. Mikuláše viz kostel.
 sv. Mikuláše čtvrt 297, 371.
 Milevský dvůr 182, 187.
 z Míšeima Jan 179, 490.
 Míše 177, 178, 181.
 Míšein 434; viz z Talmberka.
 z Míšeima Kříž 125.
 mláost kraj 344, 345.
 Mlota farář sv. Ondřeje 183.
 mince 413—415.
 minemistr 34.
 Minienský dvůr 159.
 z Minie Pešek 303.
 misari 378, 384.
 mistorychtář 286.
 mistr bířed 297.
 mistr mostu 132, 294, 354.
 mistři bratrstev 391; přísazní 389, 390.
 Míšeň 67, 401; z Míšeňe Hanuš zlatník 125, 182; míšeňský dvůr 151, 185.
 mlynáři (mleči 374, 383, 385.
 mlyný Augustinovy 184, 487; Bernáškovy 477; dolejší, borejší 256; Helmovy 257, 283; kláštera sv. Jiří 131, 487; Johannitů 112; na kameni 293; Kartoušské 272; městské 135; pod mostem 188; u mostu přes Borič 261; Olbramovské 220, 264, 451; na Písku 129; na Poříč 255; probošta Měln. 120; Smiebovské 272; špitálské 255; Zárovské Olbramovské, 220; pod Zierazem 411.
 Mochov 18, 398, 401, 518; z Mnichova Smil 453.
 moc otcovská 315—318.
 Modřany 361, 400.
 Mohuč 28, 44, 47, 67, 69, 518.
 Mochov 424, 480.
 Mojvin 242.
 u Mojžiše 158.
 mor 13, 20, 43, 45, 62, 63, 349.
 Morava 10, 21, 25, 43, 50, 396, 403, 405, 517, 519.
 morgensprach 286.

- Most 401; Mostští 401.
 most kamenný (Pražský) 11, 40, 57, 93, 112—114, 118, 129—133, 135, 189—191, 474, 482; starý (dřevěný) 57, 131, 132, 354; mosty přes příkopy 107; mosty hradní 73, 95, 97.
 k mostu ulice 110, 111, 113, 126.
 mostská brána 107, 354.
 Motol 269—271, 274, 275.
 Moudrý Jan 419.
 u mouřenína 406; u mouřenínů 141, 168, 169, 487, 535.
 Mrchojedy 434
 mrskáči 14.
 Mstětice 425.
 Mucek Petr 218.
 mučení 344.
 Mühlhausen 518; z Mühlhausen Reinhart, měšťan Pr. 263, 498.
 na Můstku brána 249.
 u mněže lesního 204, 205, 212.
 mydláři 378, 384.
 Mže 412, 430.

 nábytek 527.
 nádenníci 392.
 nádobníci 377.
 nadubrman 329.
 naháči 14.
 nájem z rycht 361; nájmy 327.
 Nákvasa Tomáš 285.
 nálezy konšelů 311, 312.
 Namyslav 366.
 nápad dědictví 320.
 nápoje 531.
 napravení 340; nápravníci 377.
 národnost obyvatelstva Pr. 517—524.
 Nárožník Václav 108; choť Kateřina 108; Vavřinec 108.
 Náz Jan Dr. 98, 128, 175, 491, 492; Jeronym 491, 492; Jindřich 175, 242, 274, 280, 281, 419, 491, 492; choť Alžběta 280, 491, 492; dcery Aneška 176, 491; Hedvika 491, 492; Konrad 491; Mikuláš 491; Rudolf 491.
 Náзовské vinnice 280, 419, 492.
 Náзовský dům 360, 491.
 Nebovidy 127, 307, 473.
 Nebozéz vinnice 128.
 nebozézníci 379, 381.
 neckáři 377, 381.
 Nečtiny 433, 493.
 u nedvěda bílého 109, 124, 158, 410; u nedvědů černých 166.
 Nedvěží 425.
 Negl Heint 425; Neglové 481.
 Nehvizdy 108, 450.
 Nechvalice viz Žáček.
 Nekázaná ulice 250.
 Nelahozevs 265, 417.
 nemanželské děti 322.
 Němci Německo 3, 6, 10, 12, 14, 16, 17, 27, 33, 38, 40, 44, 46, 47, 51, 54, 56, 57, 59, 60, 66, 69, 76, 256; (Pražští) 309, 394, 396, 397, 399, 400, 518—524.
 němečtí rytíři viz klášter sv. Benedikta.
 Nenačovice 431, 469.
 Neplach opat kláštera Opatovského 29.
 Nesl Ula 217.
 Neuburský biskup 66.
 Neugrúner Frycek 270.
 Neumeister z Chotěbuze Hanuš 171.
 Neuwirth Konrad z Widy 494.
 nevěstky 177, 247.
 pán Nevlas 100; Ofka Nevlasová 100.
 nevodáři 378, 384.
 Neydek 433.
 z Nežetic Adam arcijáhen Hradecký 102, 103.
 Nickovská vinnice 281.
 Nichilen Jan 422.
 Nimburský Frencl 434, 467, 480; Jakeš 434, 467; Konrad 480; Oldřich kanovník Vyšehrad. 480; Pešl (Petr) 424, 428, 434, 480; Václav 480.
 Nindertheimer 142, 144, 147, 152.
 Nisa 367.
 nitníci 376, 383.
 Nizozemsko 399, 519.
 Noha Mareš krejčí 97.
 Nördlingen 68.
 Nordheim 519.
 Normberk 16, 18, 20, 21, 22, 27, 30, 31, 33, 37, 40, 43, 47, 48, 51, 54, 56, 59, 63, 69, 70, 331, 388, 396, 399, 400, 518; měšťané 20, 21, 394—396; právo viz t.
 Nos Václav z Olomouce kanovník Praž. 152.
 Nová ulice 227.
 Nové město Pražské 3, 6—9, 11, 16, 17, 19, 20, 23, 24, 36, 37, 38, 42, 44—46, 51, 58, 59, 65, 71, 111, 133, 138, 165, 206, 209, 220—222, 226, 227—229, 231, 232, 236, 237, 239, 241—243, 247—249, 251—255, 257, 258, 261, 263, 272, 279, 286, 290, 291, 293, 295, 297, 304, 308, 309, 314, 315, 319, 321, 324, 326, 328, 332, 336, 340, 342, 346, 347, 349—

- Petr sladovník 179.
 Petr Strahovský opat 105.
 Petr uzdář 196.
 Petr Vratislavský probošt 205 456.
 Petr Zbraslavský 182, 530.
 sv. Petra viz kostel, klášter, kaple.
 sv. Petra brána (Poříčská) 221, 253, 254, 283.
 sv. Petra část berly 29.
 sv. Petra čtvrť 298.
 Petrarca 40.
 Petřín 46, 49, 96, 103, 106, 125, 128, 195, 242, 268 – 270, 274, 275 353, 364, 464, 487.
 Petrlik stavitel (Petr kamenník) 81, 97.
 Petrman 426.
 Petrovice 422, 470.
 Petrus mit dem czopff 530.
 Pezolt plátenník 196; manželka Alžběta 196.
 Pezolt zlatník 171.
 Pezoltovský dům 171.
 Pfefferové 481; Fridlin 422; Mikuláš 478.
 pícníci 408; domy jejich 228, stany 252.
 Pichotice 421.
 Pikoun Václav z Jinonic 339; Mikuláš bratr jeho 339.
 pilaři 379, 384.
 Pileus kardinál 116.
 Pinkas žid 202, 218; dům jeho 218.
 Pisa 13 32, 33, 258; arcibiskup Pisanský 32, 258.
 písaři 382, 393; berníční 296, 300, 357; komory král. 370; menší radní 296; městský vrchní 294 – 296, podkomořího 370; soudní (rychtářův) 296; veřejní 393; viníční 296; při ungeltu 296.
 Pisecká brána 107, 115, 120, 121, 128, 492; ulice 115, 120, 121.
 Písek něsto 27, 40, 50, 400, 402; z Písku Bernart 422, 425, 428, 431, 466, 477; Frána 425, 477; Jan Seidl 428; Prokop 432, 476, 477; Seidl 422, 425, 428, 431, 477.
 Písek předměstí 129, 227, 263, 307.
 u písmá 171.
 píštec 382 385.
 píštělníci 378, 384.
 Pitkovice 422, 453.
 Pitroff podkomoří 154.
 pivnice 526.
 pivo 533, 535; Svídnické, Turnovské, Žitavské 533.
 pivovárníci 374, 383.
 Plaierova ulička (Plaigessel) 156, 165, 166, 477.
 Plaierové 477, 478; Jan 168, 432, 478; manželka Anna 432, 478, Konrad 477; Mikuláš farář Průhonský 478; Oldřich 156, 201, 477; manželka Kristina 201; dům Plaierů 169, 477, 478.
 Planerové 89, 143, 478; Alžběta, Linhart 478; Mikuláš 88, 423, 424, 458, 478; Václav farář v Lysé 88, 143, 478.
 plátenníci 138, 408.
 platněři 380, 385; Platněřská nlice 193, 351, 380.
 plat věčný 324.
 platy na domích 324; z masných krámů 362; ze soli 355; z váhy městské 355; za výkony soudní 345.
 plavba po Lubi a Vltavě 402.
 plavci dříví 392.
 Plavno 519.
 Plesenstein vinnice 263.
 Plichta děkan Pr. 89.
 Plik Mikuláš 381.
 plodiny jižní 399.
 plotnáři 380, 384.
 Pluh Hynce 151, 191, 492.
 pluhaři 380, 384.
 Plzeň 364; Plzensko 433 461, 474; Plzeňští 68, 365; z Plzně Vavřinec 464.
 pocty 369
 z Počedelic Sezema 98.
 Počernice 423, 425, 465, 497.
 podávení panen 341.
 z Poděbrad Boček 184.
 Podiven 77.
 podhradí (pod hradem) 122.
 Podhrbí 223.
 podkomoří 291, 300, 302, 303, 304, 370, 472.
 podkomořího dům 120.
 u podkovy stříbrné 160, zlaté 212.
 Podolí 258, 276, 277, 412.
 podomkové 534.
 podrychtáři 285.
 podsíně 526.
 Podskali 220, 239 – 241, 272, 351, 377, 408, 411, 460.
 z Podskalí Mikuláš purkrabí 297.
 u podušky 139, 203.
 Podviní 283, 425, 460; Kristina Podvinská vdova Oldřicha Bavora 163 425, 475, 495; Markéta dcera 425, 495.
 Podvyšehradi 244, 377.
 Podzderazi 220, 236, 349, 377.

Podžidí 215, 216, 218, 219.
 poenitentiáři 89, 90.
 Pohorelec 46, 96, 101—105, 255,
 304, 482, 484, 485.
 pochváří 377, 384.
 pokání veřejné 339.
 pokladnice berníci 358, 359: z mo-
 stu 354.
 pokladníci 377, 384.
 pokoje v domích 525.
 pokrývači 382, 385, 391.
 pokuty 288, 291, 354
 z Poličky Mikuláš 443
 Polsko 34, 43, 76, 395, 399, 401:
 Polský král 61, 62, 66, 367, 395.
 polštářníci 376, 384.
 Pölten 518.
 pomoci králi od měst 363.
 Pomocí 519.
 Pomuckého kláštera dům 233: opata
 123.
 pondělí svobodné 389.
 Popovice 421, 471.
 poprava 300.
 popruzníci 370, 384.
 pořádky řemesel 355—360.
 Poříčany 424, 449, 450.
 Poříčí 4, 5, 8, 9, 205, 206, 220, 221,
 253—256, 349, 376, 377, 433, 477.
 Poříčí Spálené 433.
 Poříčská brána 221, 351: čtvrt 357:
 předměstí před branou 283
 z Portie (z Kugelwaita) Dětrich viz
 Dětrich biskup Mindenský.
 poručenství 319, 320.
 poručníci 315, 316.
 posadníci 377, 384.
 poselství 294.
 z Posenpacha 470, 471: Frencl 304,
 426, 427, 439, 470, 474: Hiltmar
 471; Mikuláš 419, 470, 471: Otto
 304, 419, 470.
 postelníci 377, 384.
 Postoloprtského opata dvůr 181.
 postřebači 376, 384
 z Potšteina a Žampacha Mikuláš,
 kan. Pr. 98.
 poustevníci 233.
 povodeň 45, 57, 63, 67, 70
 Poznaň 519.
 Prače 420, 442, 468.
 pračníci 380, 385.
 pradlí 392.
 přádli 376.
 Prachatice 402.
 Prachenský kraj 435, 493
 praněť 101, 109, 140, 405.
 prasata 350, 526.

Prase Mikuláš 235.
 pravidla konšelů 287, 288.
 právo: Brněnské 312, 313; Jihlav-
 ské 310, 312; Magdeburské (saské
 302, 310, 315, 331, 520, 523; Norm-
 berské 332; švábské 309, 310,
 313, 315, 341; Pražské 309, 312,
 314.
 Pražané 15, 16, 20, 21, 30, 39, 44,
 52, 56, 68, 300, 302, 365—367,
 370, 371, 394, 395, 397, 398, 400,
 402, 403, 405, 406, 418, 419, 493.
 Pražský kraj 300.
 Předvoj děkan Pražský 86, 88.
 na Prejate 135
 Přelice 433, 457.
 Přemek Přemysl, kníže Těšínský
 34, 55, 68, 367.
 Přemysl I. 92.
 Přemysl Otakar II. 308, 309, 401,
 520.
 Přemyslaný 427, 464, 468, 471, 487.
 přeskaři 376, 383
 přesličníci 378, 384.
 Přezletice 426, 472.
 Příbek děkan 427.
 Příbík arcijáhen Horšovský 100, 417.
 Příbík rychtář 285
 Příboje 428: z Příboj Pešek (z Lito-
 vici) 208
 Příbramský Oldřich Cotr 430.
 přijetí občanstva Pr. 505—504.
 na Příkopě 222, 223, 230, 232, 234,
 249, 497.
 příkopy 6, 8, 36, 59, 73, 74, 95, 97,
 99, 103, 107, 124, 125, 133, 134,
 158, 177, 222, 229, 230, 235, 248,
 250, 254, 281.
 přílbíčníci 380, 385.
 Příruka 402.
 příměří 338, 359.
 přísaha 330.
 přísežní 10, 39, 52, 285, 286: pří-
 sežní lidé 289, 290, 291.
 Příšimasy 424, 449.
 Přitocno 432.
 privilegia 7, 10, 14, 24, 34, 44, 53,
 164, 286, 299, 300, 302, 307, 308,
 311, 317, 319, 322, 324, 325, 342,
 346, 350, 359, 385, 387, 394, 401,
 408, 411, 475, 522.
 přivoz 129, 135, 262, 533: přivozci
 392
 prknáři 377.
 proboštství Pražské 124, 125, 264,
 265, 277, 426; sv. Jiří 173; Zde-
 razské 237.
 proboštův dům 124, 125.

- prodavačky ovoce 141.
 prodej 323, 411.
 sv. Prokopa viz kostel, klášter.
 sv. Prokopa brána (Koňská) 221, 348, 251, 279, 281.
 k sv. Prokopu silnice 279—282.
 Prokop Bartův od kokotů kněz 146, 444.
 Prokop Bohuslavův Černý (Olbram.) 420, 422, 447—450, 452.
 Prokop markrabí moravský 68, 176.
 Prokop zahradník 534.
 v Prolomeném 134.
 propitné 389.
 u proroků 169.
 Prosík 425, 426, 460.
 Protiva biskup Seňský 35, 37.
 provazníci 376, 384, 385, 388
 Provaznická ulice 247.
 Prstek Petr měšťan 172.
 u prstena stříbrného 147; zlatého 147, 170.
 prtáci 375, 383, 385, 387.
 Průhonice 421, 442.
 Prusy 21, 395.
 psaní 336, 344.
 Psáře, Psáry 261, 304, 306.
 psí ulice 238, 239.
 u psů 219.
 u pštrosů 142.
 Ptaček z Pirkšteina Jan 103.
 ptáčníci 409.
 Ptič 431, 461.
 Ptuj 519.
 Pučka 239; pod Pučkou 239, 241.
 půjčka 335; půjčky městské 361; p. měst králi 365—369.
 pukléři 380.
 puléři 380, 385.
 Purkart apotekář 278.
 Purkart purkrabí Magdeb. 26, 85, 88; srovnej Burkart.
 Purkart švec 185.
 purkmistr 287, 289, 291, 359.
 purkrabí Magdeburský 17; Pražský 304, 403; dům jeho 95.
 Purkrabí Blažej 175.
 pustá louka 275.
 Pustiměř 25.
 Pušové rod měšť. 425, 465; Mikuláš 422, 431, 465, 477; Štěpán s chotí Dorotou 282, 420, 425, 465.
 puškáři 380, 381, 385.
 Pušwicer Jan 425.
 Půta arcijahen Pražský 97.
 půzdrníci 378, 384.
 z Pyšel Odolen 119.
 Quek Jindřich 432.
 z Rabšteina Jan 418.
 Rabšteinský dům 220.
 Radečský Václav 80.
 Radešín 424, 448, 449.
 Radešov 402.
 Radičeves 434, 470.
 Radlice 434, 470.
 radní domy, radnice 353 373; Malostranská 108, 109; Novoměstská 222—226, 231, 361; stará 225, 226; Staroměstská 136—139, 141, 164, 200, 297, 353 355, 372, 374, 379, 400, 410, 489, 496, 520.
 proti radnici 141.
 Radislav opat sv. Ambrože 282.
 Radslav řečený Dábel, kněz 98.
 Rachel Jan 261, 305.
 raifěři 376, 384.
 v Ráji dům 253, 254; vinnice 269.
 Rak Tiburcius 270
 Rakousy 10 13, 42, 50, 61, 62, 399, 401, 402, 518; Rakouští vévod 396, 397.
 Rakovnický kraj, Rakovnicko 434, 474, 476.
 u raků 142, 205.
 v Rámích 125.
 rámy soukennické 125, 209, 211, 256, 376; s rámy soukennickými dvůr 256, 494.
 ranlékové 393.
 rány 340.
 Rateburk 519.
 Rathauzský dům 223.
 ratištníci 380, 385
 u řebříků 169, 170.
 řebříkáři 377, 384.
 Reček Jan 183, 533.
 řečníci 330, 344, 393, 521.
 refektář choralistů 94.
 Řehoř biskup Pražský 92.
 Řehoř XI 258.
 Rechcerové 469, 471; Diviš 469, 475; Jakub (Jakeš) 422, 469; Jordán 431, 469; Mikuláš 469; Pavel 449, 452.
 u rejstra 148.
 rejstřík berně 357.
 Řek Václav zlatník 266, 430.
 Řekové 13.
 Řemdych Procek z Cetně 475.
 řemenáři 377, 384.
 řemesla 373, 375, 376, 378, 380, 381, 382 383, 385, 389, 390.
 řemeslníci 377, 383, 384, 385—388, 391.

Remeš 519; z Remeše Reinhard 428, 429, 498.
 renlíkaři 378 384.
 Řeporyje 430, 440.
 řešetáři 378, 384.
 Rentlingen 518.
 Reyssenkýtlav dům 408.
 řezací 382, 385, 391.
 řezníci 374, 383, 385, 386.
 řezno 30, 31, 33 401, 518.
 z Říčan Jan 421, dům pánů z Říčan 186.
 Říčany 279, 421, 441.
 Řím 20, 22, 27, 32, 33, 56, 60, 340, 400, 480.
 Říp 434.
 z Řísenburka Boreš 200; Jaroš 207.
 Řisuty 471.
 v Řiti 211, 245 246.
 Roblín 430, 453, 475.
 rohožníci 378 384.
 rok a den 323.
 roky 328.
 Rokycany 402. Rokycanští měšťané 264.
 Rokycanští rolníci Pr. 253 455 459, 488, Eška 143, František 90, 146, 204, 285 360, 425, 430 - 433, 456 459, manželka Machna 455 458, 459, Jan 425, 431 433, 458; Kristina 38; Menhart 205, 456, Michal 456 Mikuláš 38, 212, 422 434, 455 456, Oldřich 209, 395 400, 426 458 478. Elna manželka jeho 426, 458 478; Penn 423, 456 457; Prokop 459 Sigmund 457, Štěpán 205, 456, Václav 158 dům jejich 204, 205.
 Rokytnice 421 423, 425.
 Rollové 481. Roll Jan 429; Mikuláš 165, Oswald 218, Václav 118; Dorota chof 148.
 z Ronovce Jan 422 443.
 z Rosenberka pán 39, 95, 100, 186, Oldřich 242 Petr 25, domy jejich 95, 186, 204 242.
 Rostové 424, 468, 471 472; Bernard 424, 472, Dominik 424, Donat 423, 444, 418 471 472, František 471, Fridrich 471, 472 Hanus 169, 472, Jan 472, Joláněk 472, Jindřich 472 Matě, 471, Menhart 472 Mikuláš 421 426, 471, 472 Prokop 471.
 Rotové 181, Roth Frycek 437, Jan (Jasek) 143 424 460, 461.
 Rotharš Pešek 166.

Rotlevové 472 -474; Albert 472, 474, 485; Benedikt 474, Fauna 474; Jan (Johl) 161, 283, 304, 434, 435, 472 474, Jiří 285, 473, 474, 485; manželka Helena z Hory 474; Konrád 152, 474, Martin (z Kolo-dě) 163, 264, 283, 285, 504, 421, 423, 433, 434 473, 474 manželka Dorota 473, Mikuláš 426, 472; Petr 474, 485, Václav 474, dům jejich 217, viz i u červeného íva.
 Roudnice 23, 53, 300, Roudnický Matěš 465.
 Roudnického probošta dvůr 185.
 z Roupova Parkart 212.
 Roztoky 429, 450, z Roztok Jira 303.
 Rožďalovice 434.
 Ruděč 429, 453, z Ruděč Dětřich 429.
 Rudiger Brunšviecký 45.
 Rudl farář sv. Jindřicha 252.
 Rudln Pillung 430.
 Rudolf apotekář 141.
 Rudolf bratr královny Guty 92.
 Rudolf I král český 92.
 Rudolf IV rakouský 10, 26, 27, 40, 41, 46 48, 52, 55, 56, 302, 396, 397.
 Rudolf saský I. 11, 12, 17, 18, 26, 34, 70 85, 87, 111, 176 Rudolf II. 34, 40, 41, 44, 52, 55, 56, 62, 63, 66, 111; Rudolf III 111, 176, 353.
 Rudolf Verdenský biskup 55.
 ruka společná 327.
 rukavice železných hotovitelé 380, 385.
 rukavičníci 376, 383.
 rukojm 327.
 u ruky 159, 164, 166.
 Ruprecht falckrabí 15, 17, 18, 34, 44.
 Ruprecht Lehnický 68.
 Rus 21, 395.
 Ruzyně 266.
 u růže černe 167, 249, 471, červené 166.
 Růžená ulice (zahrad) 252.
 u ryb 251.
 rybář 374, 383 391.
 Rybník na Rybníku 9, 220, 245, 246.
 rybníkáři 382, 386.
 Rybný trh 110, 140, 410.
 ryby slane 165, 225, 353, 399, 401, 410 411.
 z Rychnoborka Sm. 381.
 rychta 159 165, 285, 361; stara 479; vyšehradská 261, 304.

- rychtář 24, 47, 284, 285, 290, 291, 417; uhliřský 294, 355, 412; židovský 307.
- rynk (tržiště) Hradčanský 97, 99—102, 492; Malostranský 107—110, 113, 114, 120—123, 126, 511; Novoměstský 8, 9, 60, 222—225, 237—239, 241, 245, 383, 411, 413, 460; Staroměstský (starý) 65, 136—142, 155, 156, 164—168, 199, 200, 203, 204, 205, 212, 440, 450, 451, 457, 465, 467, 489.
- Rýn 15, 16, 295, 296, 497, 518; Rýnské krajiny 40, 44, 54, 66, 399.
- rytci (řezáci) 382, 391.
- sádkníci 378, 384.
- Sádlo Jan z Kostelce 121.
- Sádlo Jan probošt Věch Sv. 279.
- Sádkská 51, 243.
- sakristanův dům 172.
- sakristie 77, 87, 88.
- Salač Martin řezník 226.
- Salcburk 31, 401, 518.
- u Samsona 202.
- Saraceni 13.
- Saské (Magdeburské) právo viz právo.
- Saský dům (dvůr Vlachů) 11, 37, 107, 111—113, 353, 360, 491.
- Sasy 67.
- Savojsko 54.
- Sázava 419—421, 461.
- sázení konšelů 285—287.
- sbírky městské (berně) 290, 356.
- sedláři 377, 384, 385, 387, 388.
- Sedleckého kláštera dům 169, 170.
- Sedmíhrady 252.
- Seeland 15.
- Seidl kramář 48, 423, 431; Jindřich syn jeho 423, 431.
- Seidl z Písky 422, 425, 428, 431, 437; synové Bernart, Frána, Jan; Prokop viz z Písky.
- Seidl švec 269.
- u seker tří 207.
- sekerníci 379.
- semináři 409.
- Seňský biskup 87; srov. Protiva.
- u Serafinů 248.
- Servité viz klášter.
- Severní moře 15.
- Sezema Jan písař d. z. 121; komorník d. z. 182.
- Sezemův dům 248.
- Schaufler Mikuláš 155; Otto 145.
- Schirmer (Širměř) Petr 166.
- schmelzmacher 380.
- na schodci 226.
- schody (stupně) k zámku 74, 122, 123.
- Schramm Jindřich 229; Martin 433.
- schůze ranní 286.
- Schwäbischwerda 68.
- Schwarz z Bacharacha Jan 362.
- ze Schwarzburka Günther 16, 34; Jan 34.
- Schweinfurt 518.
- Schwozhorle Albert 157.
- Sibřín 424, 445, 450.
- Sigmund syn Karla IV 60, 68, 69, 343.
- sv. Sigmunda tělo 54, 87.
- Silberceiger Oldřich 273.
- Silberceigerové 481.
- Silbersekl Mikuláš 143.
- silnice 402; strážci silnic 402.
- siň veliká ve hradě král. (palác) 75.
- Síně Jiří rychtář 285, 344, 361, 425.
- sirotci 315, 316, 360; peníze sirotčí 360.
- sířaři 378, 384.
- sjezdy stavu městského 301; knížat 11, 14, 27; s vévodami rakouskými 24, 38, 48, 52.
- Skalického kláštera dům 151, 159, 208.
- Skalka 239; ze Skalky Erhart, Petr a Rudiger bratři 90.
- skalníci 382, 385.
- na Skalnici 280.
- Skalské městiště 179, 180, 490.
- Skalsko 421, 467.
- sklenáři 380, 385, 387.
- sklepy 406, 407, 526.
- Skořice 433, 474.
- Skotský král 21.
- na Skřínkách 275, 276.
- Skubeř 421.
- Skuteč 381.
- v Skytinách 281.
- sladovníci (sládci) 374, 383, 385.
- sladovny 126, 533.
- Slaměná ulice (Florenec) 253, 351.
- Slaměný rytíř viz Hanuš soukenník.
- Slanský kraj 300.
- Slanští (rod) 481; Slanský Mikuláš 420, 434.
- Slanský žid 217.
- Slaný 267, 300, 402, 419, 432, 433, 441, 461, 476, 496.
- Slávička židovka 209; Sláviččina ulice 209, 468.
- Sleichenkaufové 481; Mikuláš 421, 423; Jakeš 421.

- Slepěkov Jan 156.
 slévárna cínu 365
 Slozako 21, 43, 52, 57, 58, 61, 63,
 66, 367, 403, 517, 519
 slezští knížata 61, 63
 u slona 40, 457
 u sloupů černých 160
 na Slovanech 225, pod Slovany 241
 u slunce 191, 193, 199, u tří slunci
 169
 Sluštice 423, 424, 471.
 služebníci 392.
 Smaskalden 519.
 Smečky 247, 248.
 Smeleer Petr 145.
 Smercher 398.
 Smlehov 272.
 Smil (Štědrý) Fridinger 452, 467.
 smlový ded čně 397, obchodní 398.
 smolati 378, 384.
 smradaň 237, 376.
 smradatka ulice (ve Smradatěch)
 237
 Smrčná 431, 473
 ze Smržova (z Kostelce) Jan, park-
 rabt na Běle 153, 208, 218, 219.
 smůla 412.
 smělí fiseky (v Norimberce) 37; (v Me-
 tach) 38; v Norimberce r. 1362)
 18, ve Frankfurtě 50.
 smělí velíky (zemský) (r. 1348) 9,
 10; (r. 1355) 35, 36, r. 1358) 42,
 (r. 1368) 60.
 Sobek sladovník 176; Sobkovský
 dům 176
 Soběslav I 143, II 256.
 Sobik Jan 110
 Sobkovský dům 110, 123.
 Sobu 423, 431, 471
 ze Soman Dětich 47.
 solnici 408.
 Solothurn 54.
 sondy 61, 520, 522, sond menší
 328; městské 328, 331; park-
 rabský 333, 334, zahájený 328;
 zemský 24, 39, 74
 soukeníci 376, 384, 385, 389
 Soukeníci ulice 255, 256, 376.
 soukeníci 377, 381
 ze Soutie Elška 111
 Sovelský 431
 spece 531
 Speyer 518.
 Spie 519.
 Spita 519
 spojení Starého a Nového města
 59, 65, 70, 133, 521, 522.
 spůsobý v nošení šatstva 530, 531
 Spytihněv II 92.
 srpnici 377, 384.
 u srpů 141, 156, 485, 489.
 Srpová hora 270
 Stachové 426, 429, 442, 478, 479.
 Jindřich (Hainb) 479, Martin 285.
 424, 426, 478, 479, Ondřej 420.
 424, 479, Václav 455
 stany pícníků 252.
 ze Staré Vilém 38.
 Staré město 4, 5, 8, 10, 12, 15, 28,
 37—39, 41, 45, 47, 57—59, 63, 65,
 67, 70, 71, 111, 125, 133, 135,
 157, 165, 175, 176, 188, 195, 199,
 202, 205, 206, 208, 209, 220, 222,
 225, 227, 228, 231, 232, 238, 247,
 252, 255, 263, 266, 270, 276, 284,
 290, 293, 300, 304, 308, 309, 311,
 314, 315, 321, 325, 332, 333, 339,
 343, 344, 346, 348, 349, 374, 377,
 380, 381, 388, 390, 402, 410—413,
 419, 420, 424, 434, 438, 440, 442,
 447, 451, 453, 454, 456, 460, 462—
 466, 470, 474, 476—482, 486, 487,
 492, 494, 495, 519—525, 533, 535.
 Starka 274, 279
 starší obecní písaři lidé 289;
 židovští 308
 Statavice 475
 stavitele kostelů 381.
 stavni 378, 384.
 uř dem stein 155
 Stoklicové 481, Stoklic Jan (Johl)
 143, 163, 164, 425, 434, 461, 481;
 Markéta 449, 461.
 Stenhof 161
 Sterceř O drub 154.
 Sterečská ul. 254
 Steyer 518.
 stezka 248.
 Stodáky 275
 stolari 377, 384, 391.
 stohci kanovnické 79, 82.
 stoličníci 377, 384.
 Stornet Děteb farář sv. Mikuláše
 201.
 Strači dři 276
 Strahov 96, 101, 103, 268
 Strahovská brána 101—105, 107,
 123, 124, 351, 353 ulice 123—
 125
 Stralovský opat 103.
 u strak 201
 Strassburk 54, 518.
 Strašecí 453, 476.
 Strašnice 279, 281, 419, 492.
 strážci silnic 402.
 strážní 412

- Středokluky 168, 432, 441, 442, 489.
 ze Středokluk viz Pešl komorník.
 ze Středy Jan 34, 37, 118, 119, 201.
 střelci 222, 352, 380, 385, 386.
 Střelecký ostrov viz Trávník.
 Střemy 434, 467, 480.
 Streyl Nicek 209.
 stříbrníci 379, 384.
 stříbro 399.
 Stříbro město 402.
 Stříbrští 68, 365.
 uf dem Striff 171.
 střmenáři 377, 384.
 Strnad Purkart z Janovic 363.
 Stromaier Wolfram 396.
 strouha děšťová 222, 527.
 struhaři (prknaři) 377, 384.
 strunaři 378, 384.
 Strupčice 434, 476.
 studentů chudých dům 198.
 studnáři 382, 385.
 u studni tři 203.
 studně, studnice 137, 171, 173, 209, 290, 249, 534.
 stubaři 376, 384.
 Stukfuchs Jan (ze Žitavy) 486.
 Stupice 423, 473.
 pod stupni 123; kamennými 138.
 u stupňů 139.
 ze Suchomast Procek 119.
 suchota 61.
 sukna cizi 399, 401; Gandské 399; Císařské 399; Brüsselské 527; Florentské 527; Frankfurtské, Löwenské, Polské, Tournajské: česká 400.
 sukně 528.
 sůl 399, 400.
 ze Sulevic Karešina 98; Smil 218; srovnej Kapleť.
 Sulzbach 30, 31, 37, 40, 43, 56, 394; Sulzbachští 44.
 ze Sulzbacha Oldřich děkan Věch St. 93, 94.
 sumecníci 374, 383.
 u stvy 150—152.
 Sušice 364.
 Svach pícník 250.
 svatební lidé 317.
 svatosti hřské 18, 19, 60, 224.
 svědecv. 329, 330.
 světnice 325, 326.
 svícnaři 379, 384.
 svícenci 378, 384.
 Světlav 37; kuchařství Studnické 61, 401.
 svídky 402.
 Svinovos 484, 473.
 ze Svinomasl Markvart 97.
 Svinská brána 222, 244.
 Svinská ulice 222, 244, 245, 246.
 ze Svitav Mikuláš 131.
 Svojšovice 421.
 Syřan Jan 281.
 Syřanovská vinnice (v Skytinách) 281, 282.
 syraři, syrnici 409.
 Šacovna Anna 122; dům Šacovnin 122.
 Šafkunk Hanuš 340.
 u šachovnice 153.
 šachovnici 378, 384.
 Šarka 265.
 šataři 375, 383.
 šatlava 137, 223, 336, 342.
 šatlavné 345.
 šatstvo, šaty 527.
 Šebíř biskup Pr. 92.
 šejdři 379.
 šenkové 375, 383.
 Šerf Mikuláš 396.
 Šerka Jiří oltářník 96.
 u šermířů 166, 167.
 šestipanský úřad 294.
 Šestlice 422, 431, 441, 443, 453, 465, 477.
 Šešovice 282.
 ševci 375, 383, 385, 387, 410.
 Ševcovská Nožířská ulice) 188.
 šibalstvo 71.
 Šibeničná hora 282.
 šidlaři 380, 385.
 Šilhavý Pavel 533; Pešik 227, 339, 340; manželka Příba 339.
 Šilink Šimon 253.
 Šilinkova ulice 253, 254, 298.
 Šimon Bonoslavův Olbramovic 427, 429, 447, 449, 450, 452, 462.
 Šimon celný (z Hory) 250.
 Šimona celného ulice 250.
 sv. Šimona a Judy viz kostel, kaple.
 šináci 380, 384.
 Šindel Jan, kkař 270.
 Šink Harns konvair 379.
 šipari 380, 385.
 Šiška Jan oltářník 100.
 Škeridlo Ješek 245.
 Škeridlova ulice a zahrada 245.
 škody 342.
 škola hradská 99; židovská nová 208; židovská stará 204, 212, 213, 215.
 školy při farách 109, 112, 126, 140, 142, 173, 203, 236, 237, 244.
 škabuk židovský 308.

- skopek z Dubé Aleš 120.
 škudláci 382, 385.
 pod škudláci 149.
 škudla Haneš 110.
 škudlov dům 121.
 Škvorec 421, 424, 445, 449; ze
 Škvorce Pavel 220, 449 451,
 Václav 220, viz též Olbram arcibiskup.
 šlechtat (matky) 150, 226.
 Šlegl Mikuláš měšťan Malostr. 108.
 šlechtí 380
 šlojstnice, šlojstníci 375, 383.
 šmele ti viz smelzmacher.
 smelzmacher (šmelelti) 380, 385.
 Šmerhof 137
 šnoratí, šnorečníci 376.
 špital sv. Antonína a sv. Alžběty
 101 103, Bohuslavův 214, 220,
 447, 452, Jana Jakubova (chudých, proti sv. Ambroži) 9, 36,
 253 254 428, 455, 458, 459; křižovnícký 8, 132, 135, 188, 191,
 197, 199; sv. Lazara 8, 44, 223,
 232; pokory panny Marie 261,
 262
 Špitalská brána 96, 103, 114; lázeň
 197, zahrada 252.
 Špitalské mlýny 256.
 Špitalské pole 283.
 Špitalský dvůr 254—257, 283.
 špižurny 26
 Šrank Václav 432.
 šrotí 374, 383
 ze Stědré Jan opat Strahov 106.
 Štěpan vévoda Bavorský 21, 24, 52,
 65, 395, synové Jan 52; Štěpan 52
 Štěpan Rudkov 422, 434, 466, 477
 Štěpan karovník Pražský 477.
 Štěpan nožič 171
 sv. Štěpana viz kostel.
 sv. Štěpana brána 134, 177.
 sv. Štěpana čtvrt (il Zderazská)
 298, 357
 sv. Štěpana ulice 226, 245—247.
 Štěpankova hora 273.
 Šterberk hrad 434
 ze Šterberka paní 95 110, 111, Jan
 176, Zdislav 209; dům jejich 95,
 110 209.
 šteklati 378, 384
 u štoky 232; zlaté 208
 štitatí 380 385, 387, 391
 u štitu červeného 212.
 Štakové 117 203 422, 424, 429,
 432 452 454, 524. Allrecht 201,
 419, 452—454, Anna 254, 454,
 455, 459, Bartošová 422, 441,
 453 455; Bohuněk 455; Hynek
 455; Jakub 455; Jan 201, 452—
 455; Johanek 453 454, Konrad
 455, Mikuláš 455, Ondřej 209,
 453 455 458; Ondřej syn Vácslavův z Kamenice, 421, 453—
 455; Otík 429, 441, 455, Petr 433,
 455, Tomáš 455; Václav 434,
 453 455, 459 manželka Anna;
 Václav (Cholupický) 420, 423,
 453, 455, 467; manželka Kateřina
 428, 454, 467.
 štumfati 377, 384.
 Štýrsko 519.
 z Šumberka Arnošt 101, 102; Vilém
 98
 Švab Jindřich 233
 Švabské právo viz právo.
 Švaby 17, 30, 47, 48, 76 482.
 ze Švamberka viz z Krasikova.
 Švik Blaha švec 253.
 Tábořsko, kraj lábořský 434, 473.
 Tafelrunggové 464, Tafelrunge František 461 manželka Anna 464;
 Mikuláš 461.
 Tachlovice 430, 495.
 Tachov 30, 41 366, 402; Tachovští 68.
 Tachovice 470
 z Talmberka a z Mibčina Diviš 98,
 tandleri 386, 388, 409; tandlerský
 trh 138 141.
 taneční mistr (Hannš) 382, 385
 Taneční dům 223.
 Taschner (Tašner Oldřich 431, 461
 z Tasnovie Humprecht 187
 Tataři 13.
 Tausentmarkové 465, 466; František
 466, Václav 466
 Temny (tmavy) dům 147
 Templ 70 151 153, 469; Templáři
 185.
 tenetari 378, 384
 Tepeskeho klastera dům 192.
 Teplá 402.
 Teplice Uherské 519
 Teplákovice 433.
 Terklér Frana 144, 234, 285; Hanušek 284.
 tesati 382, 385.
 Těšínského vévody dům 123
 z Tetina Štěpan 118, 119, 143, 209;
 Markéta 119.
 Thoten ostrov 15.
 Tihutiovská hora 270 271, 274.
 Tista purkrabí na Bezdězi 100;
 Oldřich jeho syn 100.
 tkadlei 376, 384.

- tkaničníci 376, 383.
 tlumočníci (vačkáři) 376.
 Tobiáš biskup Pražský 92.
 tobolečníci 376, 383, 385, 386, 390, 391; bratrstvo tobol. a měšeč. 391.
 u točenice 247; zlaté 158.
 Tomáš arcibiskup Ostřihomský 66.
 Tomáš prokurator 125.
 Tomáš špižír Václava IV 271.
 sv. Tomáše fortna 107, 113; ulice 113, 114.
 sv. Tomáše viz klášter, kostel, kaple.
 Tomášek písař d. d. 121; manželka Kateřina 121.
 Torgov 519.
 Toruň 519.
 toulky noční 534.
 Toušeň 425, 480.
 trákaři 392.
 Trávníček (Trávník) 261.
 Trávník ostrov (Střelecký) 184.
 Třebíz 433, 476.
 Třebetov 430, 453, 457, 475.
 třesení země 13.
 Třešovice 96, 263, 265, 266, 430.
 trh dobytčí 410; dřevěného zboží 410; dřevný 165, 240, 411; sv. Havla viz tržiště; koňský 8, 246—251, 298, 390, 440; kurný nový 194—197; starý 45, 57, 200—203, 351, 400, 410, 492; masný 165; ovocný 141, 169, 170, 195—197, 410; rybný 110, 140, 410; senný 250, 251, 252, 351, 408, 410, 479; slanečků 165, 225, 410; svinský 222, 410; viz ulice; uhelný nový 163, 164, 169, 176, 410, 411, 412, 479; uhelný starý 163, 206—213, 376; věnečnický 141, 496.
 trhy 410, 411; týdenní 410; výroční 413; o sv. Vítě 5, 7; o dni svá tostí 20.
 Trier 28, 29, 51, 60; Trierský arcibiskup 54, kurfirst 21, 29; viz též Balduin.
 trifonium u sv. Víta 76—80.
 třislánici 377, 384.
 Trnava 46, 397, 519.
 Trnová 430, 444.
 u trouby 139, 190.
 trouby vodní 96.
 trubáci 377, 384.
 trubači 382, 385.
 trubaři 378, 384.
 truhláři 377, 384.
 Truksa Kříž 187.
 Tryskovice 426.
 tržiště 410; nové sv. Havla 134, 188, 157—167, 169, 217, 225, 381, 401, 407, 440, 459, 466, 473, 479, 480, 481; Novoměstské 9; viz rynek; staré 136—142, 297; viz rynek Staroměstský.
 Tuchom 434, 480.
 Tuchoměřice 432, 475, 476.
 Tuklaky 424, 450, 497.
 Tuln 518.
 z Tuněchod Mareš 193.
 tunchéři 382, 385.
 Turci 13.
 z Turnova Martin 184; Matěj 427.
 Turnovský dům 184.
 Turšmíd Jakub kovář 8, 248; Turšmíduv dům 8, 248.
 u tváře 139, 202.
 tvořidlníci 377, 384.
 Tykana Jan 269.
 u tykví 169.
 Tylman opat Strahovský 105.
 Týn 140, 142, 144, 146—148, 151, 355, 404, 408, 535.
 Týn u Břevnova 267.
 z Týna Bartoš 434.
 Týnec 267.
 Týniecký opat 38.
 Týnská čtvrt 297, 371; kostel Týnský viz kostel p. Marie.
 k Týnu ulička 142, 463.
 Tyrol 4, 6.
 Ůborek Beneš 98.
 ubrmani 329.
 učení Pražské (obecné, universita) 4, 9, 10, 15, 121, 161, 178, 200, 249, 359, 437, 440, 446, 453, 464, 469, 491, 494, 516, 521.
 údolí vinnické 278.
 uhlíři 378, 384, 385.
 Uhřetěves 279.
 Uhry 17, 27, 50, 396, 519; uherský král 61, 62, 396.
 Újezd (Malostr.) 46, 127, 271, 307; fortna na Újezdě 128; srovnej Oujezd.
 Újezd (Starom.) 209.
 Újezd za kostelem sv. Klimenta 253, 256.
 Újezdec v Šárce 265.
 Ulm 69.
 Ulman Janův 422.
 Ulmanova vdova 456.
 Uněbuz 431, 469.
 ungelt 361—363, 365, 366.
 Unhošt 419, 431, 476.
 Uničovští 21, 395.

z Unihova Martin 379.
 Unislav 427.
 universita juristů 156, 296, 464, 491,
 496; viz kollej.
 úřad ryb slaných 355; senný 355;
 šestipanský 294.
 urbura 304, 366, 437.
 úředníci král. 300, 304, 370.
 Úvoz 104, 105, 106.
 uzdaři 378, 384, 385, 387, 389.
 v uzdařích 197.

Vacek Křížovic 131, 174, 180, 281,
 425, 427, 428, 490.
 sv. Václav 86, 92; odpočinek sv.
 Václava 282; tělo 86.

Václav I král č. 112, 113, 149, 154,
 157, 160, 162, 172, 210, 312.

Václav II král č. 17, 18, 92, 94,
 115, 116, 154, 403, 404, 456, 480.

Václav IV král č. a ř. 47, 48, 51,
 63, 66, 68—70, 72, 75, 80, 81, 85,
 97, 98, 110, 111, 113, 116, 119,
 121, 133, 134, 139, 142, 145, 149,
 152—154, 158, 160—162, 164, 169—
 174, 178, 186, 204, 205, 207, 208,
 217, 222, 224, 227, 228, 235, 237,
 238, 242—244, 251—253, 262, 269—
 271, 274, 280—283, 285, 286, 290,
 296, 300, 303, 304, 308, 309, 317,
 319, 322, 325, 331, 333, 338, 343,
 346, 350, 353, 359, 362—364, 366—
 369, 372, 381, 386, 387, 398, 400,
 401, 405, 406, 411, 414, 420, 428,
 429, 435, 436, 446, 447, 457, 461,
 471, 474, 481, 485—489, 492—494,
 496, 518, 522—524.

Václav bratr Karla IV, vévoda lu-
 cemburský 66, 80.

Václav prvorozený syn Karla IV
 18, 23—26, 39, 76, 83, 302.

Václav kníže Falkenberský 55;
 Lehnický 55.

Václav kurfirst saský 66.

Václav biskup Vratislavský 367.

Václav kustos Vyšehradský, syn
 Domšíkův 423.

Václav patriarcha Antioch., probošt
 Vyšehradský 259, 305.

Václav poenitentiář 102.

Václav Albertův Olbramovic 430,
 444.

Václav Bořutův 425, 426, 479.

Václav Budkův 432, 475.

Václav Francův 428, 445, 450, 466.

Václav (Unislav) 427.

Václav Vlček 217.

Václav voštník 532.

sv. Václava viz kostel, kaple.

vačkaři (tlumočníci) 376, 384.

váha městská 355.

u váhy 406.

vaječníci 409.

Valdemar Braniborský (lichý) 11, 18.

Valdemar Dánský 18, 52.

z Valečova (z Kněžmosta) Ctibor 97.

Valentin biskup Pražský 92.

sv. Valentina viz kostel.

sv. Valentina brána 135, 198, 199.

sv. Valentina ulice 199, 200, 202, 217.

u sv. Valentina dvorec 197, 199.

valcháři 376, 384.

Valšův dvůr 266.

vápenice 234, 235, 240, 412.

vápenníci 382, 385.

varhanáři 378, 384.

varhanníci 382, 385.

Varšava 519.

u sv. Vavřince 151, 152.

sv. Vavřince viz kaple, kostel.

Vavřinec Martinův 146, 194; viz
 Zeiselmeister.

vážčí 293, 355, 404, 405.

vážníci 378, 384.

vdovy 318, 341.

vedení práva 355.

z Vechty Konrád 174, 185, 271, 303;
 Konstantin 185.

St. Veit 519.

u velbloudů 166, 167.

Veleslavin 266, 267.

Velř od kamene 136.

Velř kramář 471.

Velř Menhartovic 285, 424, 446, 448,
 451, 472.

Velř Mikulášův 438, 439.

Velřovici 154, 163, 303, 420, 422,
 424, 425, 426, 429, 430, 436, 440,
 454, 498, 524.

Velislav kanovník Sadecký 29.

Velislav sladovník 181, 182.

Veltrusy 441.

Velvary 300.

Věncek 274.

věnečníci 376, 384, 410.

věnečnický trh viz trh.

mezi věnečníky 142.

věno 317.

na Veselé 204, 205.

na Veselí 277.

vetešníci 375, 383, 387.

Větrná hora 51, 243.

na Větrově 235.

vězení 297.

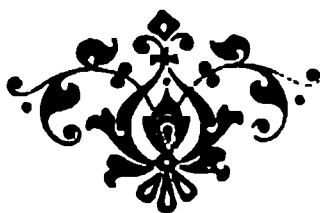
věž sv. ostatků 224, 225, 411.

věže hradební 2. 39. 101. 105.
123. 222. 257. 352. 353. 394.
věže hradební 73. 73. 74. 95: věž
přítomná 76. věž 74.
věže hradební 91. 91. 91. 95.
věže hradební 111. 112. 132. 132.
věž radnice starom. 134. 135. 407.
od Věže První 139. 441. 441. 443:
Hana 425. 429. 429. 441. 442—
444. Jan viz z Dubče. Matěj viz
Matěj od Věže: Mikuláš viz:
u věže 201. 203. 210. 440. 454: ryč
160).
u věži 391.
Vítěk 27. 39. 41. 43. 52. 53. 56.
392. 392. 395—400. 409. 519: Vi-
dění mluvit 33. 399.
Vítěk viz hrad.
vítěk 391. 394.
vítěk kouta Pr. 39.
Vítěk děkan Vyšehr. 277. 417.
Vítěk markrabě Mě. 41. 43. 65. 151.
z Vítěk pání 100).
vítěk 393. 393: cizí 393. 400): uber-
ská 393: česká 393: vláská 399,
400).
vítěk 374. 375. 393. 395. 534: bratr-
stvo vítěk 534.
Vítěk vuk Dětkův Vělovie
444.
sv. Vincence viz kaple.
Vincentius zlatník 145.
vinnice 42. 106. 125. 239. 241—244.
262. 263. 265. 267—282. 342. 346.
362. 363. 393. 418. 420. 451. 458.
464. 486. 491. 494.
Vinof 426. 427. 438. 442. 468. 469.
479.
sv. Vít viz kostel.
sv. Vít hrob 82; tělo 32. 33.
Vítek z Hory (Horský) 196. 282. 283.
Vítek mansionář 95.
Vítova hora 5. 221. 282.
Vitoraz 27.
Vládař Tomáš měšťan Hradč. 99.
Vladislav kníže Opolský 66; Těšin-
ský 26. 34.
Vládyka Štěpán měšťan Stm. 225.
vládkové 346.
Vlachy, Vlaši 3. 13. 26. 37. 56. 57.
60. 61. 62. 119. 485.
vlasí (věnečníci) 111.
Vlašim 300.
Vlaška Johanna 97.
Vlček Václav 217.
Vlk děkan Věch Svatých 263.
u vlka vyjícího 169: u vlků 142.
vlní (vlníci) 376. 384.

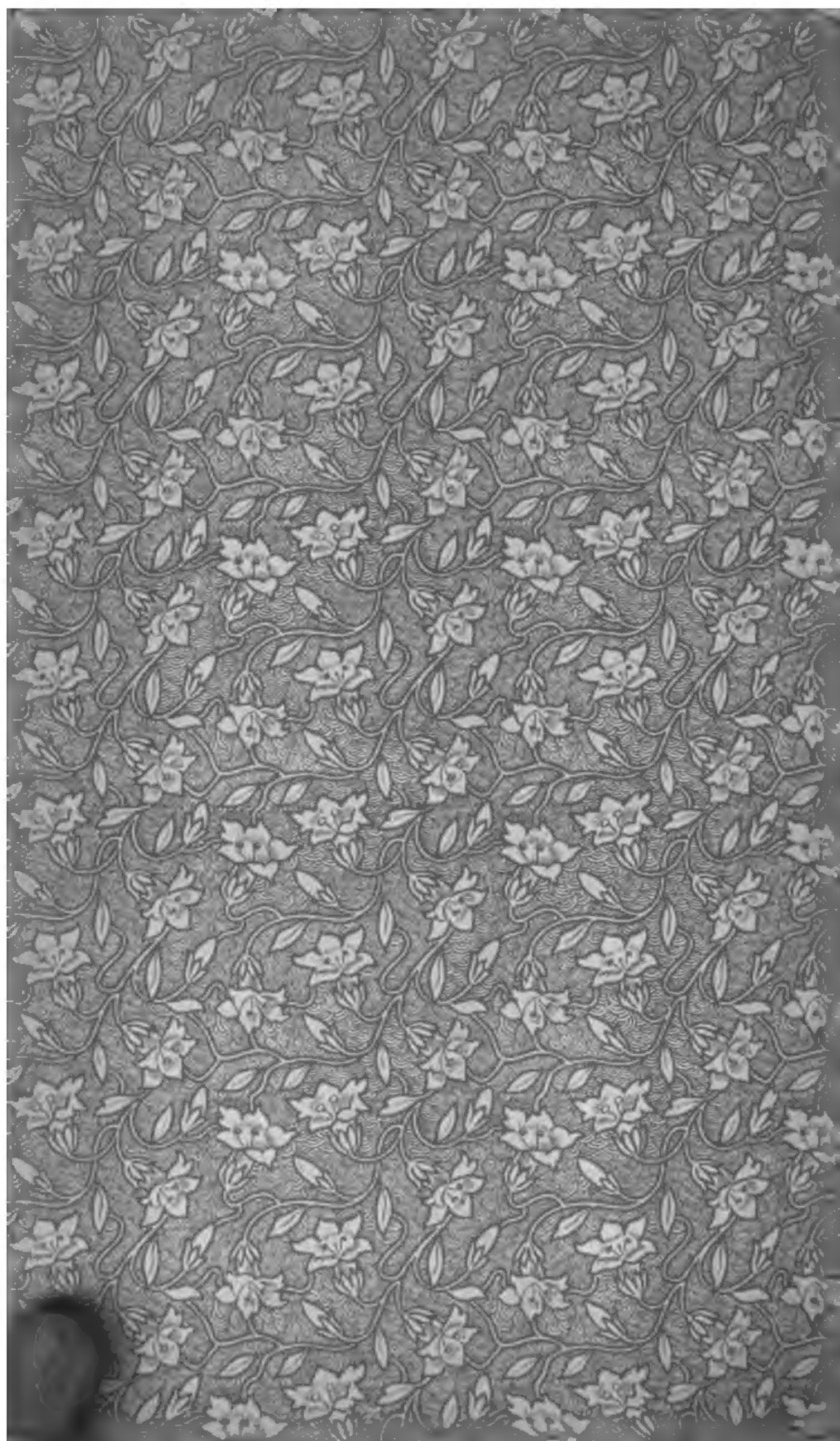
Vlasy 4. 5. 91. 91. 91. 91. 91.
111. 125—127. 129. 211—215. 243.
194. 197. 197. 211. 211. 211. 211.
211. 211—211. 211. 211. 211—211.
211. 211—211. 211. 211—211. 211.
211. 211. 211. 211. 211. 211. 211.
312. 377. 399. 419. 419. 419. 419.
419. 419. 419. 419. 419. 419. 419.
419. 533.
vlní 392.
Vlní 394. 419.
vlní 391. 394.
z Vlní Hryez 270.
Vlní 391.
sv. Vlní hrob 91. 91. 91. 91.
51: viz též kouta.
Vlní stříže 391.
u vlní 142.
u vlní 141.
vlní 375. 394.
vlní 392.
u vlní 158.
Vlní viz z Prahy Mikuláš.
Vlní hora 265.
z Vlní Anna 454 manželka Ma-
dřeje Šruka z Kamenice.
Vlní 275.
Vlní 12. 25. 43. 57. 65. 391. 395.
394.
Vlní knížetství 395. 401.
Vlní 44. 367. 395.
Vlní děkan kostela Pr. 61. 100.
vlní 297.
vlní zlatník 340. 341.
vlní 335.
Vlní 434.
vlní 378. 384.
vlní 378. 384.
z Vlní Bonec 208: manželka Ma-
keta 208.
u vlní 156. 495.
Vlní 278. 279—281. 419. 420. 470.
z Vlní Rudiger 90.
Vlní 433. 461. 476.
Vlní Svatých viz kaple, kostel.
z Vlní Petr arcijahen Horšov. 100.
Vlní kovář 109. 511.
vlní 328.
vlní ze země 371. 372.
Vlní 425. 426. 460.
z Vlní Ješek 426.
Vlní 275.
Vlní 4. 8. 19. 23. 36. 45. 96.
175. 221. 231. 241. 242. 257—261.
277. 278. 298. 304. 306. 307. 351.
354. 355. 402. 435.
pod Vlní 241; viz Podvlní-
hradí.

- výton 241, 261.
ze vzhodce Beneš 426.
- Wacingerové 466; Albert 437, 466;
Dětrich 449; František, Prokop,
Václav 466.
- z Waitmile Beneš 64, 70, 80, 86, 87,
91, 92, 98, 100, 133, 416, 530;
Tobiáš (ze Žirotic) 98; Vlachník
98, 151.
- z Waldeka Elška 98; Oldřich 98;
srovnej Medek, Zajíc.
- z Waldšteina Alžběta a Dorota 423;
Voksa 200.
- Walhendorf (Walhensdorf) 423.
- z Wartenberka Jan 97, 479; Mark-
vart 120; Václav, Vaněk 97, 427;
dům pánů z Wartemberka 171, 185.
- z Waydy Jindřich 340.
- z Weidhofen Tomáš 185.
- Weikart Martin 234.
- z Weilburka (z Widy, Waydy) Aneška
493, 494; Fridrich 494; Jan 208,
210, 211, 296, 360, 409, 424, 493,
494; manželka Kateřina 360, 493;
Jindřich 340, 494; Konrad viz
Neuwirth; Mikuláš 494; Regina
494; Sigmund 296, 493, 494; Vác-
slav 493, 494.
- Weitenpecher 427.
- Wels 518.
- Werner syn Timův z Erdmansdorfa
295.
- Westkerk 15.
- Wigolaisové 466; Jakub 466; Men-
hart 428, 450, 466.
- Winterberk 435, 473.
- Wirtenberští hrabata 437.
- z Wismburka Hynek 366.
- Wittenberk 14.
- Witl Jan kanovník Pr. 95.
- Würzburg 57, 518.
- zabavování 357, 358.
- Záběhlíci 279, 420, 422, 468, 492.
- zádušní domek 150.
- zahrady 44, 217, 230—232, 245, 271.
- zahradníci 374, 383.
- Zajicové páni: Mikuláš Z. z Kosti
122; z Hasenburka na Budyni Jan
490; Oldřich 90, 121; Vilém z Wal-
deka 98, 207; z Hasenburka Zby-
něk 242; dům pánů Zajiců 124.
- základy 327.
- zákon o loupežnících 36, 39.
- zámečníci 379, 384, 385.
- Zámyšl 274.
- ze Zárova (Zárovský) Hensl 488;
Mikuláš 220, 432, 451.
- Zárovské mlýny 220.
- Zásmuky 434, 450.
- zatmění měsíce 12.
- Záton 494.
- zbraň 347, 372.
- Zbraslav 273, 420, 430, 444.
- Zbraslavský dům 182, 183, 194.
- Zbyňek arcibiskup 90, 93.
- Zdeněk lékař 425.
- Zdeněk na Louži 227.
- Zdeněk panoše, manželka Barbora
95.
- pan Zdeněk 126.
- Zderaz 175, 220, 231, 236—239, 272,
298, 411; viz též klášter.
- pod Zderazem 237, 377.
- Zderazská brána 231; čtvrt 298, 357.
- zdi (hrady, městské 4, 6—9, 23, 24,
46, 49, 59, 96, 102, 104, 106, 112—
114, 125, 128, 129, 133, 134, 135,
150, 153, 158—160, 177, 197, 198,
215, 218—222, 246—248, 252, 254,
257, 260, 261, 268, 269, 278, 282,
307, 352—354, 365, 373, 376, 435,
487.
- Zdiby 427.
- Zdislav scholastik Pr. 112.
- zedníci 382, 385.
- Zeiselmanster Hensl (Jan) 426, 469,
495, 496; dcera Aneška 495; Jero-
nym 496; Konrad 193, 496; Mi-
kuláš 123, 495; Sigmund 495;
Vavřinec 146, 194, 304, 496; dům
Zeiselmanstrův (hofrychtérův) 194,
199, 496.
- Zelenec 425.
- zelníci 374, 383.
- Zhořelec 12, 53; Zhořelecko 401;
Zhořelečti 69.
- Zlatá 423, 424, 448, 471, 472.
- zlatníci 379, 384, 385, 410.
- Zlatničí ulička 170, 486.
- zlato 399.
- zlatolejci 379, 384.
- zlatoměnci 379.
- zlatotepci 379, 384, 391.
- zlatý 414.
- Zlýchov 276, 477.
- zločinci 348.
- zloději 535.
- zlodějství 311.
- Zmrzlík ze Svojsína Petr 152, 360,
381, 493; dům jeho 360.
- Znojem 56.
- zrcadlníci 380, 385.
- zrcadlo saské 310, 315.

- zrcadlo švábské 310, 313, 315, 341;
     zrcadla šv. překlad 313.
 Zub uzdář 71.
 Zurich 30, 31; Zuriští 30.
 zvířinári 409.
 Zvíkov 37, 402.
   na Zvíkově dům 236.
   ze Zvířetic Hašek 29.
 zvod 335.
 Zvole 420, 443.
 Zvoleň 519.
 zvolenci 293.
 Zvoleněves 433, 476.
 zvon rychtářův 347, 534.
 zvonari 379, 384.
 zvonečníci 379, 384.
 zvonice stará 78; srovnej věž.
 zvoníků dům 94.
   u zvonu bílého 140, 142; červeného 223.
   u zvonů červených 156, 162; u tří červených zvonů 230.
 Zweijar Michal 283.

   u žáby 196, 200.
 Žáček Bohuslav z Nechvalic 187.
   u žaludů 171, 208.
- Žampach hrad 39.
 Žarnovec 38.
 Žatec 402, 476; Žatecko 489; ze Žatce Frána 430; Jan 479; Konrad 115.
   ze Žďára Jan 233.
 Žebrák 25.
 Žejdlovka vinnice 269, 270.
 Železná hlava Petr viz Petr sladovník.
 Železná ulice 140, 141, 160—162, 165—167, 297, 440, 465.
 železnici 166, 408.
   u žernovů 110.
 Židé 7, 8, 215, 216, 218, 231, 307, 308, 327, 330, 336, 370, 515.
 Židovská ulice, v Židech 215, 216, 218, 219; zahrada 44, 217, 230—232, 535.
   v Židech branka 135, 218.
 židovský rychtář 307; starší 308.
 za Židy 377.
 Žitava 11, 57, 67; Žitavsko 401.
 Žitná ulice 245—247.
 Žofie choť Václava IV 119, 139, 203; dům její 203.
 žoldnéři 372, 373.

Stanford University Libraries

3 6105 013 397 158

DB
879
P3
V. 2

CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(650) 723-1493
grncirc@sulmail.stanford.edu
All books are subject to recall.

DATE DUE
NOV 05 2003
DEC 1 2003

